

KAMEETHARI ÑAANTSI

Iñaaventaitzirira

Avinkatharite

Jesucristo

Ovakerari

Antzimotavakaantsi

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
asheninka
(del Pichis)

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
asheninka
(del Pichis)

Primera edición, 1996
Segunda edición, 2008

Publicado por
© La Liga Bíblica — 2008

Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las condiciones siguientes:

- Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o apoyan el uso que hace de su obra).
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada a partir de esta obra.

OKARATZI TZIMAYETATSIRI

Mateo	Mt.	5
Marcos	Mr.	61
Lucas	Lc.	93
Juan	Jn.	149
Jantayetakeri	Hch.	192
Roma-satziite	Ro.	246
1 Corinto-satziite	1 Co.	272
2 Corinto-satziite	2 Co.	299
Galacia-satziite	Ga.	316
Efeso-satziite	Ef.	325
Filipos-satziite	Fil.	333
Colosas-satziite	Col.	339
1 Tesalónica-satziite	1 Ts.	345
2 Tesalónica-satziite	2 Ts.	350
1 Timoteo	1 Ti.	353
2 Timoteo	2 Ti.	360
Tito	Tit.	365
Filemón	Flm.	368
Hebreo-payeeni	He.	370
Santiago	Stg.	391
1 Pedro	1 P.	397
2 Pedro	2 P.	404
1 Juan	1 Jn.	409
2 Juan	2 Jn.	415
3 Juan	3 Jn.	416
Judas	Jud.	417
Joñaakayeetakeriri	Ap.	419
Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni		447

KAMEETHARI ÑAANTSI JOSANKINATAKERI MATEO

Icharineyetari Jesucristo (Lc. 3.23-38)

1 ¹Jiroka ivairopayeeni ikaratzi icharineyetari Jesucristo. Tema iriitake icharine David-ni, ipoña eejatzi Abraham-ni. ²Ikanta pairani Abraham-ni, itzimake itomi ipaitakeri Isaac. Ikanta Isaac tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob. Ikanta Jacob tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Judá. Tera aparoni ikanta itomi Jacob, osheki ikaratake itomipayeeni. ³Ikanta Judá jovaiyanta-kaakero Tamar, ipaitakeri Fares, iriima pashine ipaitakeri Zara. Ikanta Fares tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Esrom. Ikanta Esrom tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aram. ⁴Ikanta Aram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aminadab. Ikanta Aminadab tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Naasón. Ikanta Naasón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Salmón. ⁵Ikanta Salmón jovaiyantakaakero Rahab, ipaitakeri Booz. Ikanta Booz jovaiyantakaakero Rut, ipaitakeri Obed. Ikanta Obed tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Isaí. ⁶Ikanta Isaí tzimanake itomi irirori, ipaitakeri David. Iritakera pinkatharitaintsiri. Ikanta pinkathari David jovaiyantakaakero iina Urías, ipaitakeri Salomón. ⁷Ikanta Salomón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Roboam. Ikanta Roboam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abías. Ikanta Abías

tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Asa. ⁸Ikanta Asa tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josafat. Ikanta Josafat tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Joram. Ikanta Joram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Uzías. ⁹Ikanta Uzías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jotam. Ikanta Jotam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Acaz. Ikanta Acaz tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Ezequías. ¹⁰Ikanta Ezequías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Manasés. Ikanta Manasés tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Amón. Ikanta Amón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josías. ¹¹Ikanta Josías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jeconías. Irojatzit izimantanakari irirentzipayeeni eejatzi. Aripaitera ipokaiyakeni ovayiriite poñaachari Babilonia, jaanakeri maaroni inampiki.

¹²Okanta ipiyeeyaani jaantaveetakariri maaroni Babilonia-ki. Tzimai itomi Jeconías irirori, ipaitakeri Salatiel. Ikanta Salatiel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Zorobabel. ¹³Ikanta Zorobabel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abiud. Ikanta Abiud tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliaquim. Ikanta Eliaquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Azor. ¹⁴Ikanta Azor tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Sadoc. Ikanta Sadoc tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aquim. Ikanta Aquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliud. ¹⁵Ikanta Eliud tzimanake itomi irirori,

ipaitakeri Eleazar. Ikanta Eleazar tzmanake itomi irirori, ipaitakeri Matán. Ikanta Matán tzmanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob. ¹⁶Ikanta Jacob tzmanake itomi irirori, ipaitakeri José. Iriitakera oimenthoritakari María. Iroka María iroora ovaiyantakeri Jesús, irijatzi ipaitaitakeri eejatzi Cristo.

¹⁷Iriitake ikaratzi icharinentayetakari. Jetanakaro Abraham-ni irojatzi David-ni, ikarataiyini 14. Ipoñaana David-niki irojatzi jaantaveetakari Babilonia-ki, ikarataiyini 14. Ipiyeeyaanira jaantaveetakari Babilonia-ki, irojatzi itzimantakari Cristo, ikarataiyini 14 eejatzi.

Itzimantakari Jesucristo

(Lc. 2.1-7)

¹⁸Jiroka okanta itzimantakari pairani Jesucristo. Ikanta José, tzimatsi inathori opaita María. Ikashiyakaro inantyaaro. Iro kantacha te iriñaamaityaaro intsipavaiyaaro. Iro kantacha María motzitake, ikantakaakaro Tasorentsinkantsi. ¹⁹Ikanta José, tampatzikashirera inake irirori, ikovake irovashaanteromi iromananeikiini, te inkove irovaaripero-vaitero inkemakoitero itzimashivaitaka eentsite. ²⁰Ikanta ikinkishirevaitara José tsiteni, jomishimpyaakeri imaninkarite Pava jimayira, ikantakeri: “José, icharine David-ni. ¿Opaitama pikinkishiretantari povashaantero María? Payero, tema Tasorentsinkantsi kantakaarori omotzitantakari. ²¹Aririka intzimake eentsika, pimpaiteri JESÚS. Iriitakera ovavisaakotairine isheninkapayeeni ikaariperoshirevaitake.” ²²Ari okanta omonkaratantakari maaroni josankinakeri pairani Kamantantaneri, ikantake-ranki:

²³Ari ovaiyantake tsinane kaari ñeerine shirampari, intzime otomi, Impaitaiteri Emanuel, akantziri añaaneki aaka: “Itsipatai Pava.”

²⁴Ikanta ikakitanai José, jimatakero okaratzi inintakaakeri Pava, jaakero inantyaari. ²⁵Te irimaantamaityaaro irojatzi itzimantakari oponkitzitanakari otomi. Ipaitaitakeri JESÚS.

Ipokake iyotaneri iriñeeri Jesús

2 ¹Itzimake Jesús nampitsiki Belén saikatsiri janta Judea-ki. Tema itzimantakarira Jesús, iri pinkathariventantatsiri Herodes. Ari jareetakari nampitsiki Jerusalén iyotaneripayeeni ikenapaakero ishitovapiintzi ooryaatsiri. ²Josampitapaakeri: “¿Tsikama isaikika ivinkatharite Judío-payeeni ovakera tzimaintsiri? Janta nonampiki nopoñaaka, noñaakeri impokiro niyotantakari tzimake. Iro nopokantaiyarini noñaapinkathateri.” ³Ikanta ikemavakera pinkathari Herodes, antaro ikinkishiretanaka, ari ikempitaakari eejatzi maaroni Jerusalén-satzi. ⁴Opoña ikaimakaantakeri Herodes maaroni ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi maaroni iyotzinkari, josampitakeri: “¿Tsika janta intzimeka Cristo?” ⁵Ikantaiyanakeni irirori: “Intzime janta nampitsiki Belén saikatsiri Judea, tema ari okantzi irosankinare kamantantaneri, ikantake:

⁶Ari osaikiri nampitsi Belén janta Judea-ki, tekatsi thainkerone. Ari impoñeeyari pinkatharijanori janta. Iriitake jevatairine Israel-mirinkaite ikaratzi nashitaari naaka.”

⁷Ipoña Herodes, ikaimakaantakeri pokayetaintsiri iriñeeri ovakera tzimaintsiri, josampitakeri: “¿Tsikapaite piñaakerika impokiro piyotantakari tzimake pinkathari?” ⁸Ikamantakeri maaroni. Opoña ikantanakeri irirori: “Kameetha, pimatero piyaate Belén-ki, pamene tsika isaikajaantzi eentsika. Aririka piñaakeri, eejatzira pinkenapai jaka, pinkamantanaina. Niyaateeta eejatzi naaka,

noñaapinkathatakiteri.” ⁹Irojatzi jiyaatantanakari. Eejatzi iñaanairi impokiro iñaakeri chapinki ipoñaakanta. Iñaashitakari jaatzinkapaake, iro jiyotantapaakarori pankotsi isaikira eentsi. ¹⁰Ikanta iñaakerira, kimoshire ikantaiyapaakani. ¹¹Areetaiyapaakani pankotsiki, iñaapaakeri eentsi eejatzi iriniro María. Jotyeerovashitapaakari, iñaapinkathatapaakeri. Jashitaryaakotapaakeri jamakeneriri, ipapaakeri oro, ipakeri kasankaayetatsiri, ipakeri eejatzi paitachari mirra. Osheki ovinaro irokapa-yeeni. ¹²Ikanta jimagaiyapaakani, jomishimpyaakeri Pava, ikantziri: “Eero pipiyashitari Herodes. Pinkenanai pashineki avotsi piyaatantaiyaari pinampiki.”

Jovamaitake eentsi

¹³Aritake piyeeyaani iyotaneripayeeni. Japiitairo imaninkarite Pava jiñaanatziiri José imishireki, ikantziri: “José, pishiyakayeri eentsi eejatzi iriniro, piyaate nampitsiki Egipto. Ari pisaikeri janta irojatzi nonkantantaiyaamiri: ‘Pimpiyee.’ Aatsikitake Herodes iroveri eentsika.” ¹⁴Ikanta ikakitanake José, ikamantakero María, tsiteni ishiyaka Egipto-ki, jaanakeri eentsi. ¹⁵Ari isaikakeri janta, irojatzi ikamantaari Herodes. Ari okanta omonkaratantakari josankinatakari pairani kamantantaneri, ikantake:

Isaikavetaka notomi nampitsiki
Egipto, ari nokaimairi impiyeeta
eejatzi.

¹⁶Ikanta Herodes, iyotake jamatavita-keri iyotaneripayeeni, te impiyashitairi. Otyaanakari imashirenka. Jomityaantake irovayiritepayeeni, ikantakeri: “Piyaate

janta Belén-ki, paperoteri povamairi eentsipayeeni, pinthonkanakeri maaroni ovakera tzimaintsiri, eejatzi maaroni ikaratzi tzimakotaintsiri apite irosaren-tsite.” Tema ari ikamantakeri chapinki jiñaantakaririranki iyotanerite ovakeraini impokiro. ¹⁷Irootake iñaaneta-kari pairani kamantantaneri paitachari Jeremías, ikantake:

¹⁸Okaimaperotatzi Ramá-sato
iragaiyaani.

Osheninkathorini Raquel onatzi
iraakotakariri eentsitepayeeni.

Iro ovashireneentantakari jovamaitzi-taitakero maaroni eenchaanite.*

¹⁹Okanta osamanitake, kamai Herodes, eekero isaikake José nampitsiki Egipto. Ari iñaanatairiri imaninkarite Pava imishire-kiini, ²⁰ikantairi: “José, kantaira piyaatai pinampiki, paanairi peentsite pintsipataa-nairi iriniro. Tema kamai kovavetachari iroverimi.” ²¹Ari ikantaka José, piyaa inampiki Israel. ²²Iro jareeveta José inampiki, ikantaitavairi: “Iri pinkatharitaa-tsi Arquelao Judea-ki. Jimpoyaataari iririni Herodes.” Ari ikinkishiretanaa José, eero ikenanai janta. Ari japiyeetairi ikantaitziri imishireki: “Paamaiyaarira Arquelao.”

Irootakera ikenantanaari José Galilea-ki.

²³Ikanta jiyaatake, isaikapai nampitsiki Nazaret. Tema ari okanta omonkaratanta-kari josankinatakari pairani kamantanta-neri, ikantake:

Nazaret-satzi impaitaiteri.

Ikamantantakeri Juan oviinkaatananeri
(*Mt. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28*)

3 ¹Okanta pairani janta Judea-ki, tsika te inampiitaro, ipokake Juan oviinkaatananeri, ikamantantzi.

* **2.18:** Iroka Raquel irootake iinani Jacob, iro inintaperotane. Irooma Ramá nampitsi onatzi, otzimi saikatsiri iipatsiteki Israel-mirinkaite. Jaka iroñaaka iñaaventatziro Mateo okaratzi josankinatakari pairani kamantantaneri paitachari Jeremías iñaaventziro Raquel eejatzi Ramá-satoite oñaashitaiyaroni, tema athataatyaaro tsinanee. Jerusalén-satoite oñaashitaiyaani irooriite aririka irovamaitaitero ovaianeete.

²Ikantantapaake: “Povashaantairo pikaariperoshirevaitake, tema irootaintsi impinkathariventantai jaka Inkitesatzi.”

³Irootake iñaanetakari pairani kamantan-taneri paitachari Isafas, ikantake:

Icheraacheraataitzi janta tsika te inampiitaro, ikantaitzi:

Povameethataineri Pinkathari tsika inkenapaake.

Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁴Iithaaretakari pairani Juan, jontyee-tziro ivitzi camello, jovathakitakari meshinantsimashi. Jañaantari jovayetari kentori, iri jimiretari iyaaki pitsi.

⁵Oshekira pokashitakeri pairani Juan, Jerusalén-satzi ipoña Judea-satzi, ipokashitakeri eejatzi ikaratzi nampiyetari antaraaki jiña Jordán. ⁶Ikamantakoyetapaaka ikaariperoshirevaitake, iroora joviinkaantantayeetakari jiñaaki Jordán.

⁷Ari ipokaiyavetaka Fariseo-payeeni, eejatzi Saduceo-payeeni, ikovi iroviinkaatyaa. Iro kantamaitacha ikisathatavakeri Juan, ikantakeri: “Te pinkameethashiretaiyeni eeroka, pikempitashitakari maranke. ¿Piñaajaantakema eero jovasankitagaitaimi? ⁸Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashiretaiyeni, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri. ⁹Eero pikantashirevaitashita: ‘Aña naaka icharine Abraham-ni, te onkovaperotya novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.’ Pinkeme nonkante: ‘Eero pikantakaapero-vaitashita piñaajaante eeroka ikovaperotane Pava, aña kantatsi iratziritakairo iroka mapi, iro impoyaataiyarine incharineyetaiyaari Abraham-ni.’ ¹⁰Eerorika pikempitaro pankirentsi kithotatsiri,

ichekakaitakaro chacha pankirentsiponkitziki kaari kithotatsine, ompoña iragaitanakero impomeetero.

¹¹Aririka irovashaantanairo atziri ikaariperoshirevetaka, ari noviinkaantantakyaari jiña. Iro kantamaitacha, aatsikitake matzirori iñaapinkatharentsitzitzi, noñaapinkathatzitaitakari naaka, te aritaajate inkempitakaanena iromperatane onkantya naantyaaniriri i-zapato-te. Iriitakera kempitakaanayaanone iroviinkaantantayeerimi Tasorentsinkan-tsi, iroviinkaantantayeerimi eejatzi paampari. ¹²Tema aririka aavatero avankire, atekakitakero eejatzi. Atayiro opentakeereki. Iro aake okithoki, otekitakero kameetha, ovakoyetakero. Ari inkempitagaiyaari eejatzi aatsikitaintsiri, irinashiyetaiyaari atziri, irineshinonkayetaiyaari inkarate kempisantanairine, iriima ikaratzi kaari ovashaanterone ikaariperoshireyetake, intagari paampariki kaari tsivakanetatsine.”

Joviinkaata Jesús

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³Opoña ipokake Jesús antaraaki jiña Jordán, ipoñaakaro Galilea. Ipokashitakeri Juan iroviinkaateri. ¹⁴Te inkovavetaya Juan iroviinkaateri Jesús, ikantavakeri: “¹⁵Opaitama pipokashitantanari naaka noviinkaatem? Aña eeroka oviinkaatenane naaka.” ¹⁵Jakanakeri Jesús: “Nokovaperotatzitzi poviinkaaten. Irootake ikovakaakenari Pava.” Kovanake Juan, ikantziri: “Aritake noviinkaatakemi.” ¹⁶Jaanakeri, joviinkaatakeri. Iro intonkaantanaiyaarimi Jesús, kempivaitaka ashitaryaanakityeeyaami inkite, iñaatziiri ipokashitapaakeri Tasorentsint-

* 3.11: Ikantakotziri Juan jaka: “Osheki noñaapinkathatatalkeri naaka.” Ikantatzitzi: “Te arite nayeneri i-zapato-te.” Tema pairani iro jantayetapiintziri aparoni omperataari jayiniri i-zapato-te omperatariri. Iro joshiyakaaventziri jaka Juan. Tema omaperotya Jesús jimatziro irirori janaakotantzi, tekatsi kempityaarine, te aritaajate inkempitakaanena naaka iromperatane.

kantsi ikenapaaake inkiteki ikempitapaa-kari shiro. ¹⁷Ikemaitatzi inkiteki ikantaitanake: “Notomi inatziira irika netakokitari, osheki nokimoshireventa-keri.”

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

4 ¹Ikantakaanakarira Jesús Tasoren-tsinkantsi, jatanake janta tsika te inampiitaro, ari ikovavetakari kamaari inkaariperoshiretakairimi. ²Osheki kitaite isaikavaaitake, itzitakaro ovanarontsi, ayimatakeri itashe. Okaratzi 40 kitaite isaikavaaitake. ³Ikanta kamaari, ipokashitakeri Jesús inkaariperoshiretakairimi. Ikantapaakeri: “Omaperotatyaarika Itomitami Pava, pimpeyero tanta iroka mapi, poyaaro.” ⁴Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri:

Tera intaani onkovityiimotai tanta oyaari, año iroora kovaperotacha ankempisantairo maaroni ikantayetairi Pava.”

⁵Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki tasorentsitsitsiri, isaikakaakeri jenoki otavantoki tasorentsipanko. ⁶Ikantaveta-paari: “Omaperorika Itomitami Pava, pimitaye osaavikinta. Pinkinkishiretero josankinaitakeri pairani okantzi:

Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaakovementimine.

Iri thomaavakemine eero pomposan-tavaitapaaka mapiki.”

⁷Jakanakeri Jesús: “Okantzi eejatzi josankinaitakeri pairani:

Te onkameethate piñaantashivai-tyaari Pivinkatharite Pava.”

⁸Japiivetakari kamaari jaanairi Jesús janta tonkaariki otzishi. Jamenakaakeri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziriite, tema kameetha okanta ovaneen-

kayetaka. ⁹Ikantziri: “Piñaakero okaratzi tzimatsiri. Aririka potyeerovashitakyaana piñaapinkathatena, ari nompakemiro maaroni.” ¹⁰Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Piyaataveete intaina. Satanás pinatzi eeroka. Tema josankinaitake pairani, kantatsiri:

Añaapinkathateri Avinkatharite, iri ankempisante apaniro.”

¹¹Irojatziira jiyaatantanaari kamaari. Pokaiyapaakeni imaninkarite Pava, jampitakoyetapaakeri Jesús.

Jetanakari jantayetzi Jesús

(Mr. 1.14-20; Lc. 4.14-15; 5.1-11; 6.17-19)

¹²Ikanta Jesús ikemakoventakeri Juan jashitakoitakeri. Iroora ipiyantanaari irirori janta Galilea-ki. ¹³Tera isaikapai Nazaret-ki, jantara ikenanai nampitsiki Capernaum, ari isaikapairi. Tema inkaarethapyaaki osaiki Capernaum, tsika inampivetaro charineyetariri Zabulón-ni ipoña Neftalí-ni ¹⁴Ari okanta omonkara-tantakari okaratzi iñaaventakeri pairani kamantantaneri Isaías, ikantake:

¹⁵Osaikae inampitsite Zabulón eejatzi

Neftalí janta inkaarethapyaaki, Intatsikero antaraaki jiña Jordán, Saikatsiri Galilea-ki, tsika ipiyotapaa atziri kaari asheninkatane.

¹⁶Tsika itzimi kempitakarori isaikayeta-tyeemi otsirenikitzi, iriitake ñaayetairiri ootamentotsi.

Otsimankakovetakari iraampare kathatayeri inkenayetaimi sarinka-veniki.

Iro kantamaitacha, kempitaa iroñaaka isaikaatyeeimi okitainkatzi.

¹⁷Ari jetanakarori Jesús ikamantapaakeri atziripayeeni, ikantapaakeri: “Povashaan-tairo pikaariperoshirevaitake, tema irootaintsi impinkathariventantai jaka

* 4.5: Iro ipaitaitzi Jerusalén nampitsi tasorentsitsitsiri.

Inkitesatzi.” ¹⁸Ipoña ipampithacheraata-nakero inkaare saikatsiri Galilea, irojatzí iñaantapaariri Simón, ipaitaitziri eejatzí Pedro, itsipatari irirentzi ipaita Andrés, ikithataiyini. Tema shimaatzinkari jinaiyini. ¹⁹Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempivaitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ²⁰Arira joyaata-nakeri, jookanakero iithamento. ²¹Iro jovaanakityaani kapicheeni, iñaapaatziiri Jacobo, itsipatakari irirentzi Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare itsipatakari eejatzí iriri Zebedeo. Jomiyaanakeri eejatzí irirori, ²²eeniro jookanakeri iriri ipitoki, joyaataiyanakeri Jesús.

²³Ari okantaka, ithonka janiitakero Jesús Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, ikamantantakero Kameethari Naantsi ñaaventa-kotzirori impinkathariventantai Pava. Jovashinchaayetake maaroni mantsiyayetsiri nampitsiki. ²⁴Ikemakotaitanakeri Jesús intaina. Ikemaiyakeni eejatzí Siria-satzi, jamayetapaakeneri maaroni mantsiyayetsiri isheninka, irovashinchaayeteneri. Jamakeri maaroni aayetziri kantashivaitachari mantsiyarentsi, katsivaitatsiri, kamanavaitatsiri, kisoporokivaitatsiri. Jamakeri eejatzí jaakayetziri peyari. Ari ithonkiri jovashinchaayetavakeri Jesús. ²⁵Joyaataiyakerini osheki Galilea-satzi, Decápolis-satzi, Jerusalén-satzi, Judea-satzi, poñaayetanainchari eejatzí intatzikero antaraaki jiña Jordán.

**Ikinkithatzi Jesús tonkaariki,
ikantakota kimoshiretaatsine**

(Lc. 6.20-23)

5 ¹Ikanta iñaakerira Jesús osheki apatotzimentakariri, tonkaanake otzishiki, ari isaikapaake. Pokaiyapaakeni iriyotaane, ipiyotzimentapaakari. ²Ari jiyotaayetakeri, ikantziri:

³“Kimoshirera inkantaiya eentashiretatsiri, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

⁴Kimoshire inkantaiya iraaneentavaitachari, tema iriitake imposhenkaitaiya.

⁵Kimoshire inkantaiya tsinampashireri, tema iriitake saikaatsine kameetha kipatsiki ishinetaantaitziri.

⁶Kimoshire inkantaiya kovakovatzirori inkameethashirete, tema aritake iriñeero ikokovatziri.

⁷Kimoshire inkantaiya neshinonkashiretaneri, tema iri ineshinonkayeetaiya eejatzí irirori.

⁸Kimoshire inkantaiya kiteshireri, tema iriitake ñagairine Pava.

⁹Kimoshire inkantaiya oitsimariyirori mashirenkaantsi, tema iriitake intomintayetaiyaari Pava.

¹⁰Kimoshire inkantaiya inkarate inkemaantsitakaityaari ikameethashiretzi, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

¹¹Kimoshire pinkantaiya irimanintavaitaitemi, inkemaantsitakaityaami, eejatzí inthaiyakoityaami, okantakaantziro pikempisantaanara. ¹²Thaamenta pinkantayetanakyaa, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotero iroka, tema ari ikempitaayeetakeri eejatzí pairani etayetakarori Kamantantaneri.”

Kempitarori tzivi

¹³“Pikempitakarora eerokaite tzivi. Aririka inkonovaitero tzivi tsika ompaitya, eerora apantaro inkatyokantaityaaro. Ontzimaty e irimanintaitero, irookayeetakero iraatzikashivaityaaro.”

Kempitariri ootamentotsi

¹⁴“Aririka osaike nampitsi tonkaariki, okoñaatzí maaroni aririka ootya tsirenipaite, te omana nampitsi. Kitainkatotaneri pinayetanaatzí eeroka eejatzí,

eerokatakera iyotaayetanairine maaroni atziri, eero pomanimotziri okaratzi piyoyetanairi. ¹⁵Ari okempitari eejatzi, aririka oisheri ootamentotsi, te omanakoteri kantzirinaki. Tema avakotziri jenoki inkitainkatakotantyaari maaroni saikatsiri pankotsiki. ¹⁶Ari pinkempitanaiyaari eejatzi eeroka, pisaikayetanai kameetha iriñaantayetyaamiri pisheninka okameethatzi maaroni pantayetanairi. Iro iriyotantaiyaari irirori iriñaapinkathateri Ashitairi Inkitesatzi.”

Iñaaventakero Jesús Ikantakaantaitane

¹⁷“Eero pikinkishiretashita iroora nopokantari novashaantakaayetaimiro pikempisantziro Ikantakaantaitane, te nonkove eejatzi novashaantakaaimiro iñaaventakeri pairani Kamantantaneri. Aña iro nopokantakari nomonkaratero okaratzi iñaaventayeetakeri pairani. ¹⁸Omapero onthonkaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitachari eero othonkimaitaatsi Ikantakaantaitane, irojatzí omonkaratantakyaari maaroni. ¹⁹Eerorika pikempisantziro Ikantakaan-taitane, eerorika eejatzi piyotaayetairi pisheninka inkempisantayetairo, eerora panintagaaro impinkathariventantai Inkitesatzi. Iriima tsika intzime matakero ikempisantayetairo, impoña iriyotaantairo, iriitakera iriiperotaatsine inkiteki. ²⁰¿Piñaajaantakema kameethashire ikantayetaka iyotzinkari eejatzi Fariseo? Aña te. Tera irimonkarayetero kyaaryooperoini irirori inintakaavetariri Pava. Eerorika panaakoyetairi eeroka pinkameethashireyetai, eerora piñeero tsika ipinkathariventantai Inkitesatzi.”

Iñaaventakotziro Jesús kisaantsi

(Lc. 12.57-59)

²¹“Piyotaiyironi eeroka okaratzi ikantayeetziriri pairani etakaantayetarori, ikantaitziri:

Eero povantzi. Aririka povantake, irovasankitagaitemi eeroka.

²²Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Eero pikishiri pisheninka, jovasankitaitzimikari. Eero pikantavaitziri eejatzi: ‘Tekatsi piyomatsite eeroka.’ Jovasankitaimikari pinkatharentsiite. Te onkameethate eejatzi pinkisaneentavaiteri pisheninka piitamasontzivaiteri, papeshitaarokari pintagaiya sarinkaveniki. ²³Tema paapiintzi pipira tasorentsipankoki, pimpometeneri Pava, iro kantamaitacha aririka pinkinkishiretapaakero tzimatsi ikishimentzimiri pisheninka, ²⁴ari pookanakeri pipira, piyaatashiteri kisakemiri. Pinkantairi: ‘Asheninká, thame aakameethatavakagaiya.’ Aririka paapatziyavakagaiya kameetha, pimpiyeera tasorentsipankoki, irojatzí pimpantapaiyaariri Pava pipira. ²⁵Aririka intzime kishemineri, impoña iraanakemi pinkatharentsiki, pintharovakote eeroka avotsiki, pinkantairi: ‘Eero pikisavaita, thame aakameethatavakagaiya.’ Tema aririka irareetakaakyaami pinkatharentsiki, inkantaitakeri iromperatane: ‘Paanakeri irika.’ Ari iraaheetanakemiri irashitakoitemi. ²⁶Eerorika pipinatashitari okaratzi pireevetakeri, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaperora.”

Iñaaventakotziro Jesús mayempitaantsi

²⁷Piyotaiyironi eeroka ikantayeetakeri pairani, ikantaitzi:

Eero pimayempitzi.

²⁸Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Pinevashiretyaarorika piñiiró tsinane, matakamira, pimayempishiretakero.

²⁹Jiroka noshiyakaaventemiro: Iroorika pokipero pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinkithoryaatyeeromi, pookero. Tema te pinkovero poki atsipetakagaiyaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi pisaikana-rookitai. ³⁰Iroorika pakopero pantanta

kaariperori, povashaantairo pinkempita-
kaantero pinthatzinkatyeeromi, pookero.
Tema te pinkovero pako atsipetakagai-
yaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi
pisaikaponthokitai.

Iñaaventziro Jesús ookavakagaantsi

³¹“Ikantaitake eejatzi pairani:

Aririka irookavakaitya, ontzimaty
impayeeteri tsika osankinatakota
irookavakaantyaari.

³²Iro kantamaitacha nonkante naaka:
Kaariperoshire jinake ikaratzi ookashita-
rori itsipatari. Tema aririka aavetaiya
pashine oime, omayempitzimotakeri
etavetari oimentari. Arira ikempitakari
eejatzi agairori, mayempitake irirori.
Temaita okaariperoveta irookeromi atziri
itsipatari, aririka iriñeero omayempitzi-
moteri.”

Iñaaventziri Jesús pairyaashivaitariri Pava

³³“Piyotaiyironi eejatzi ikantaitakeriri
pairani etakaantarori:

Eero pipairyashivaitari Pava.
Iro pinkante: ‘Irovasankitainaata
Novinkatharite eerorika nomonkarayiro
nokantayetziri.’ Aririka pinkantake,
ontzimaty pimonkarayetero. ³⁴Iro
kantacha nokantzi naaka: Te arite
pimpairyeeeri Pava, pimonkaratantyaarori
pikantayetziri. Eero pipairyiuro inkite,
tema ari isaikiri Pava janta. ³⁵Eero
pipairyiuro kipatsi, tema irojatzji jashitari
Pava, ari jetsiyaryaakiitapiintari. Eero
pipairyiuro Jerusalén, tema ari ipinkatha-
riventantziri Pinkatharijanorentsi. ³⁶Eero
pipairyiuro piito, pinkante: ‘Eerorika
nomonkaratziro nokantziri, inthatzinkai-
tenaroota noito.’ Tera eeroka materone
pishookakairo pipai, ompoña pincheen-
kaishitakagairo eejatzi. ³⁷Eerora pamata-
vitantzi. Omaperorika pantero pikantaye-
tziri, ari pinkante: ‘Jee, nomatero.’
Eerorika pantziro, intaani pinkante: ‘Eero

nomatziro.’ Tema te onkameethate
poshekyeero piñaane.”

Iñaaventziro Jesús ikaminthaitziri

kisaneentantatsiri

(Lc. 6.27-36)

³⁸“Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri
pairani:

Aririka pinkithoryiiteri irooki pashine
atziri, okameethatzi impiyakoven-
taityaari, inkithoryiitaitemiro poki
eeroka. Aririka pinkiryaakoteri
pashine atziri, okameethatzi
impiyakoventaityaari inkiryaako-
taitemi eejatzi eeroka.

³⁹Iro kantacha nokantzi naaka: Te
okameethatzi pimpiyatyaari kisaneentzi-
miri. Aririka impasavorotemi kashetavo-
roki, pishinetaineri eejatzi pashinevoroki
impasatemiita. ⁴⁰Aririka inkovait
iraapithaitemiro piithaare, pishineteneri
iraanakero eejatzi piithaare povevirya-
kotapiintantari. ⁴¹Aririka iromperai-
tyaami paanakero ovaakarontsi pookero
niyanki avotsi, paanakero ovaakarontsi
panaakairo ikantavetakamira tsika
pookero. ⁴²Aririka inkantaitemi:
‘Pimpenaro,’ okameethatzi pimperi.
Aririka inkantaitemi eejatzi: ‘Pimpavake-
naro, ari noipiyeeemi,’ okameethatzi
pimperi eero pithañapithatari.

⁴³Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri
pairani:

Pineshinonkateri pisheninkajanori.
Iriima tsika itzimi kishimiri,
pinkisheri irirori.

⁴⁴Iro kantacha nokantzi naaka: ‘Petako-
tyaari kisayetzimiri. Pamanakoyetairi
maaroni irineshinonkatantyaariri Pava
irirori. Eero pipiyatari kisaneentzimiri,
paakameethayetairi.’ ⁴⁵Irootake
ikovakaayeetakeriri itomintayetaari
Ashitairi Inkitesatzi. Iriitake ovetsikake-
riri ooryaatsiri, oorentakotziriri maaroni
atziri: kameethashireri, eejatzi kaaripero-

shireri. Iriitake ovetsikakerori eejatzi inkane, jovaryiini maaroni atziri: kameethashireri, eejatzi kaariperoshireri. ⁴⁶Intaanirika petakotashityaari ikaratzi etakotayetamiri eeroka, ¿piñaajaantzima ari impinataimi Pava? Aña eero, iro jimatapiintakeri kaariperoshireri kovakotziriri isheninka kireeki. ⁴⁷Intaanirika petakoyetakyaaari pisheninka, ¿amenashivaitakara?. Tema iro jimayetapiintakeri eejatzi kaari pisheninkata irirori. ⁴⁸Kameethashirera pinkantayetanaiya eeroka, pinkempitakotaiyaari Ashitairi Pava, tema omapero ikameethashireperotake irirori.”

Iñaaventziri Jesús pashitantachari

6 ¹“Povashaantairo poñaakayetapiintziri atziri pantayetziro pinkameethashiretantaiyaarimi. Eenirorika piyaatyee pantero, tekatsira impinataimiri Ashitairi Inkitesatzi.

²Aririka pimpashitantya, te onkameethate pikantantayetanake: ‘Nopashitantaka naaka.’ Irootakera jameyetari kamataviri, ikoviro irirori iriñaapinkathayeeteri. Iro kantacha, intzimakerikami ñaapinkathaterine jaka, iro iriñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteri. ³Aririka pampitakoteri eeroka ashinonkainkari, eerora pikamantziri pitsipaminthare,* ⁴omanaantsiini onkantakotya pipashitantakari. Jiyotake Pava irirori, iriitake pinataimine.”

Iñaaventziro Jesús ñañaaataantsi

(Lc. 11.2-4)

⁵“Aririka piñañaateri Pava, te apantaro pinkempitakotyaari kantakaaperovaitachari. Ikatziyapiintayeta irirori janta japatotapiintaita, ikatziya eejatzi niyankineki nampitsi, onkantya iriñaantayetyaariri isheninka. Iro iriñaamatsite

irirori iriñaapinkathaventaiteri. Omaperora. ⁶Irooma eeroka, aririka piñañaate, pashitakotya apaniro pipankoki pinkovakoteri Ashitairi tsipatakamiri apaniroini. Iri ñiimiri apaniro, ari irineshinonkatakyaami, iriitake eejatzi pinataimine.

⁷Tema aririka piñañaate, te apantyaaro papiipiitero okaratzi pikantakeri. Iro jameyetari irirori kaari asheninkata aaka. Iñaajaantzi japiipiitziro ikantayetakeri ari inkemakeri Pava. ⁸Paamaventya pikempitakotarikari eeroka. Tekeramintha pinkovakoteri Ashitairi kovityiimoyetamiri, jiyotzitataikaro irirori maaroni. ⁹Jiroka pinkante piñañaataapiinte eeroka:

Ashitanañi, nampitarori inkiteki, Tasorentsi pinatzi eeroka.

¹⁰ Pimpinkathariventaina naaka.

Pantakainaro jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka, Pinkempitakainari inkiteveri, pantakairi irirori maaroni pinintakairi.

¹¹ Pimpapiintenaro kovityiimotanari noyaari.

¹² Pimpeyakotainaro nokaariperoshirevaitake,

Tema nomatakero naaka eejatzi, nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretakenari.

¹³ Ero pishinetana iriñaantaityaana, inkovaite irantakaitenaro kaariperori.

Ari pinkantaitatyero pimpinkathariventante. Ari pinkantaitatyero ontzimimotemi pishintsinka, eejatzi povaneenkaro. Ari onkantyaari.

¹⁴Tema aririka pimpeyakotairi atziri kishimiri, ari impeyakotaimi eejatzi eeroka Ashitairi Inkitesatzi. ¹⁵Irooma eerorika pipeyakotairi eeroka atziri

* 6.3: Pinkempitakaantero te iyotemi pampate tsika opaita antakeri pakojanori.

kishimiri, eerora ipeyakotzitaami
Ashitairi irirori.”

Iñaaventziro Jesús tzitaantsi

¹⁶“Aririka pintziventya pinkinkishireta-koteri Pava, eero pikamantantayetzi, pinkante: ‘Notzitaventatyaari Pava.’ Paamaiya eeroka pikempitarikari kamata-viri. Itzitapiintaveta irirori, montyoryaa ikantayeta ivoroki iriyotantaityaari itziventatya. Iroora iñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaite. Omaperora.
¹⁷Irooma eeroka aririka pintzitaventyaari Pava pinkinkishiretantyaariri, pinkivaprotya, ipoña pinkishitakya kameetha,
¹⁸iro eero jiyotantaitami pitziventatya. Apaniro iriyotemi Ashitairi Inkitesatzi, iriitakera pinataimine.”

Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaakarontsi
(Lc. 12.32-34)

¹⁹“Te apantaro povaarantashivaitya jaka kipatsiki, ovana opathayi, ari ipiyotapaari eejatzi koshintzi. ²⁰Iro kameethatatsi pantayetanaero piñaantaiyaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavaitaka povaarantatyeeyaami inkiteki tsika te ompathaanetapai, tsika te intzimapai eejatzi koshintzi. ²¹Tsikarika povaarantaka, ari pinkinkishireta-piinterori.”

Iñaaventziri Jesús ootamentotsi
(Lc. 11.33-36)

²²“Kameetharika onkantya poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyeeemi. * ²³Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakotatyeeemi.”*

Iñaaventziro Jesús ashaarantaantsi
(Lc. 16.13)

²⁴“Tekatsi materone irantavaiteneri apite omperatantaneri. Tema aparoni inkovaperote irimonkarateneri jomperatariri, iriima pashine, inkisaneentanakeri. Ari okempitzitari eejatzi: Tekatsira materone iranteneri Pava ikovakaantziri irirori, aririka inkinkishiretakoyeetero eejatzi ashaarantaantsi inkempitakaantakeri iroorikami omperatyaarine.”

Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi
(Lc. 12.22-31)

²⁵“Pinkeme nonkante: Tera apantaro onkantzimoshirevaityaami pinkante: ‘¿Opaitama noyaari, opaitama nomiretyaari, opaitama nonkithaityaari?’ Aña tzmataitatsi pashine ankinkishiretapiintairi añaantareki, iro kovaperotaitachari, anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi.
²⁶Thame ankinkishiretakoteri tsimeripayeeni. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovetsike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayetapiintakeri irovarite. Aakara jimaperotataitzi jetakotai Pava. ²⁷Aririka paakoven-tyaaro onkantzimoshirevaityaami ¿arima pinkantakero povavineentavairo posaren-tsite? ²⁸Intsityaa ankinkishiretakotero inchateyapayeeni, te añeero antavaitanete, te ontyaanontya onkithaityaari. Iro kantamaitacha te onkantzimoshirevaityaaro, onkante: ‘¿Opaitama nonkithaityaari?’* ²⁹Ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón, pinkatharivetchari pairani. ³⁰Iriitakera Pava ovaneenkatayetzirori. Okantaveta kapiche

* **6.22:** Oshiyakaaventachari okitsi kameethari, aparoni pimantaneri (kaari mashithatatsi), tsika itzimi ñeeronke inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava. Tema isaikanaatziki okitainkatzi.

* **6.23:** Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeeronke inkemathatairo okaratzi irantakairimi Pava. Tema isaikatziki tsika otsirenikitzi.

* **6.28:** Iro ikantakoitzi jaka “inchateyapayeeni” paitachari “lirio.”

añaavetaro ovaneenkatapaintya, iro osamani, tekatsi apantyaarone aririka onkamateyatanake, tema inchekiyeetakerokero, impoña intaayetakerokero. ¿Eeroma ikempoyaaventzimi eeroka Pava? Aritake, eero pikisoshiretzi. ³¹Aritapaake okantzimoshirevaitami, pikantzi: ‘¿Opaitama noyaari, opaitama nireri, opaitama nonkithaatyaaari?’ ³²Apatziro okantzimoshirevaitari ikaratzi kaari kempisantatsine. Irooma eerokapayeeni, jiyotakoyetzimiro Ashitairi Inkitesatzi opaiyetarika kovityii-moyetamiri. ³³Iroora kovaperotachari pinkokovatairi impinkathariventaimi, pinkokovatairi eejatzi irovameethashiretaimi, irojatzi piñaantaiyaarori impayetaimiro okaratzi kovityii-moyetamiri.

³⁴Ari okanta, eero okantzimoshirevaitami ompaityaarika avishimotemiri osaitekira. Tema maaroniki kitaite piñeero ompaitya avishimotemiri.”

Iñaaventziro Jesús kantzimataantsi
(Lc. 6.37-38, 41-42)

7 ¹“Te apantaro ankantante: ‘Kaaripero-shire inatzi nosheninka.’ Aririka ankantantake, ari irimayeetai aaka, inkantayeetai: ‘Kaaripero-shire pinatzi eejatzi eeroka.’ ²Aririka ankantakoteri asheninka, ari inkantakotanakai eejatzi aaka. Ontzimatyee aamaia, aririka ontzime antzimotantane, imaperoitaikari aaka apaata impiyatayeetai. ³Okempivaitakaro aririka otyaakitaimi antaro inchapeto okiki, ¿kantatsima ameneri pashine otyaakitachari kapicheeni irookiki? ⁴¿Tema eero okanta ankanteri: ‘Pimpoke, nagaimiro otyaakitakemiri pokiki?’ Tema otyaakitakemiri eeroka antaro inchapeto. ⁵Pikempitakari kamataviri. Petavakyaaro

eeroka paavairo inchato otzikaakemiri, irojatzi pamenantanaiyaari kameetha paantaiyaaniriri otyaakitakeri pashine.

⁶Tera impayeetapiintaiteri otsitzi vathatsi tasorentsitsitzi. Ari okempitari eejatzi tera impayeeterimi chancho mareryaayetatsiri, tema ari iroipatsitakerokero iraatzikavaitavakero. Tera impayee-teri ikovayevetari, osheki inkatsimate, ari iratsikantake.”*

Iñaaventziri Jesús amanaperotziriri Pava
(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷“Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeetemiro pikovakotantziri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pinkantapaakeri ashitarori: ‘Pashitaryeenaro.’ Aritake irashitaryaakemiro ipanko. ⁸Aritake impayeetairi kampilantayetatsiri. Inkarate amemenatairone, ari iroñaakaitairi. Aririka inkantaiteri: ‘Pashitaryeero.’ Aritake irimatakero. ⁹Aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: ‘Apa, pimpena tanta.’ ¿Arima pimpakeri mapi? ¹⁰Aririka inkantemi: ‘Pimpena shima noya.’ ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari? ¹¹Iro kantacha eeroka petakotari pitomipayeeni, kaaripero-shire pinaveta. Iriira ovatsiperotzirori Ashitairi Inkitesatzi, jetakotari irirori maaroni amanayetairiri. ¹²Aririka pinkove iretakotaityaami, petavakyaaro eeroka petakotantya. Irootakera okantakotziriri Ikantakaantaitane, irojatziro ikantakeri eejatzi pairani kamantantaneri.”

Iñaaventaitziro avotsimanchaki
(Lc. 13.24)

¹³“Aririka pinkove pinkyaavankotairi Pava, pinkempitakaantero pimpampitha-

* **7.6:** Ikantaitziri jaka: “vathatsi tasorentsitsitzi” ipoña “mareryaayetatsiri,” iro oshiyakaaventacha Kameethari Ñaantsi tasorentsitsitzi. Tema iñaane Pava, okempitari ikaratzi mareryaayetatsiri. Iriima otsitzi ipoña chancho, irira oshiyakaaventacha, ikarayetzi kaari koverone inkempisantero Kameethari Ñaantsi, osheki ikisaneentakeri kamantantzirori. Tera arite impankiventayeetyaari, terika inkovero inkempisante.

tatyeeromi avotsimanchaki. Tema tzimatsi pashine avotsisaante, kaari pomerentsitachane inkenantaityaaro. Osheki pampithatakerori, irashinonkaa-yeetaiya sarinkaveniki. ¹⁴Irooma avotsimanchaki, te iroshekite kenantyaarone, iriitake areetaachane Pavakinta, inkantaitaatyero irañagai janta.”

Iñaaventziri Jesús thairi

(Lc. 6.43-44)

¹⁵“Pinkyaaaryootaiyeni, jamatavitzimi-kari oshiyavetariri kamantantaneri, inkempitakotapaakyaari ikantaranki oisha te inkatsimatanete. Iro kantamaitacha kaariperoshire inayetziira, ikempitakari piratsi katsimari. ¹⁶Ontzimatyeera ankempoyeero jantayeetziri ayotantantyaari ikameethashiretzirika. ¿Añiroma uva onkithotantyaaro ovaato kitochee? Tera. ¿Omatziroma higo onkithotantyaaro iroori? Te omata eejatzi. ¹⁷Inchato saankanatatsiri oshooki, okithotzi kameetha. Irooma inchato sampiyashitaintsiri, te onkithokinet. ¹⁸Tema inchato saankanatatsiri oshooki, te iriñeetero onkaariperote okithoki. Ari okempitari eejatzi inchato sampiyashitaintsiri, eero jiñeetziro onkameethate okithoki. ¹⁹Tema itovaitziro inchato kaari kithotatsine, iragaitakero intagaitero. ²⁰Pinkempoyaakoyetairi iyotaayetaimiri. Ikempitakarorika okithotzi inchato saankanatatsiri oshooki, pimatero jiyotaayetzimiri.”

Jiñaaventziri Jesús iyotakoperotanairiri

(Lc. 13.25-27)

²¹“Tzimavetachara osheki kantavetanari: ‘Novinkatharite pini eeroka, noñaapinkathakikakemi.’ Iro kantacha eero jiñeero impinkathariventairi Pava. Intaani inkarate antayetanaairori ikovakaantziri Ashitanari Inkitesatzi. ²²Aririka nompinkatharitai apaata

napatotairi maaroni atziri. Tzimatsi kantayetaatsine: ‘Novinkatharite, nopairyaakemi naaka noñaaventayetziimi. Nopairyaakemi novavisaakotziri jaakayetziri peyari. Nokantayetziiri eejatzi nosheninka: Iro notasonkaventantari nopairyiri Jesús.’ ²³Iro kantamaitacha nonkantanakeri naaka: ‘Te niyotemi. Piyaataveete jantyaatziini, omapero pikaariperoshiretake.’”

Iñaaventaitziri apite ovatzikirori ipanko

(Lc. 6.46-49)

²⁴“Pinkeme, aririka pinkinkishiretero maaroni nokantakemiri, aririka pinkempisantanakero maaroni, ari okameethatzi. Irootake piyotanetyaari. Pinkempitakyaari ovatzikirori ipanko oshirantapathatzi kipatsi. ²⁵Oparyaaveta iniroite inkane, amaraniveta. Otampyaavetaka shintiini, ookantavetapaakaro pankotsi, te aavyeero. Tema ovatzikakitya kameetha oshirantapathatzi kipatsi. ²⁶Ari okempitari eejatzi, eerorika pikinkishiretziro nokantayetakemiri, eerorika pinkempisantanairo, eero piñiuro piyotanetyaaro. Pinkempitakotakyaari ovatzikirori ipanko impanepathatzi. ²⁷Oparyaapaake inkane, amaranitapaake. Opoña otampyaatapaake, ookantapaa-karo, tyaanake pankotsi, aanakero. Te iñeetairo.”

²⁸Irootake jiyotaayetakeriri Jesús ikaratzi apatoventakariri. Ipampoyaamin-thaitanakeri. ²⁹Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira, janayiri jiyotaantzi iyotzinkariite.

Jovashinchagairi Jesús

omatziri pathaarontsi

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

8 ¹Ikanta joirinkaa Jesús ikinkithata-kera tonkaari otzishiki, joyaatairi osheki atziri. ²Ari ipokashitakeriri aparoni atziri omatziri pathaarontsi,

jotyeerovashitapaakari Jesús, ikantapaa-keri: “Pikovirika, ari onkantake povashin-chagaina.” ³Iroora jakotashitantanakariri, jantantakari kapicheeni irako, ikantzi: “Nokovi, peshitakotai.” Eshitana-ke ipathaavaiveta. ⁴Ipoña Jesús ikantaveta-vaari: “Eerora pikamantakotana. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperataso-rentsitaari, pimonkaratantyaarori Ikantakaantane Moisés, pimperi pashita-kaariri Pava, iriyotantaityaari eshitako-taimi.”

**Jovashinchagairi Jesús irotzikatane
ijevare ovayiriite
(Lc. 7.1-10)**

⁵Ikanta jovaanaa Jesús, areetaiyakani nampitsiki Capernaum. Ari ipokakeri ijevare ovayiriite Roma-satzi, iriñeeri Jesús, ⁶ikantapaakeri: “Novinkatharite, tzimatsi notzikatane nopankoki, mapero-kitaka imantsiyatake, kisoporokitake.” ⁷Jakanakeri, ikantziri: “Aritake niyaatake novashinchagairi.” ⁸Iro kantamaitacha ikantanake irirori: “Osheki noñaapinka-thatakemi eeroka, kaaripero nonake naaka, niyotzi eero okantzi pinkyaavan-kotena. Intaani nokovi pinkantakaanteri, ireshitakotai. Tema aritake omatakya pinkanteri.” ⁹Tema tzimatsi omperatanari naaka, tzimatsi eejatzi ovayiripayeeni nomperatari naaka. Aririka nonkanteri: ‘Piyaate,’ aritake iriyaatake. Aririka nonkante pashine: ‘Pimpoke,’ aritake impokake. Aririka nonkanteri notzikatane: ‘Pantero iroka,’ jimatziro jantziro.” ¹⁰Ipampoyaanakeri Jesús ikemakeri ikantake irika ijevare ovayiriite. Ikantanakeri oyaataiyirini: “Iriira matakakeri irika ikempisantzi, jaka Israel-ki te intzime aparani asheninka kempityaarine. Omaperora. ¹¹Pinkeme,

aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, ari intzimake osheki kaari asheninkata poñaayetachari pashineki nampitsi, tsika intzime anintaayetaachane intsipataiyaari Abraham-ni, Isaac-ni eejatzi Jacob-ni.

¹²Iro kantamaitacha eerora itzimaperotai asheninka saikaatsineri janta. Iriitake ikovakaaveetakari impinkathariventai-rimi maaroni janta, oshekimaitaka ipiyathataka, irootake irookantaiyaariri otsirenikitake. Ari iriraavaitaiyaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya.”

¹³Ipithokashitanaari ijevare ovayiriite, ikantziri: “Pimatairo pimpiye pipankoki. Tema pimatakero pikempisantzi eeroka, irootake ireshitakotantaiyaari potzikatane.” Aripaitera javisakotanake irotzikatane janta ipankoki.

**Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro
(Mr. 1.29-34; Lc. 4.38-41)**

¹⁴Ikanta Jesús jatake ipankoki Pedro. Iñaapaatziro iriyote, onoryaaka, aakero saavakirentsi. ¹⁵Ipampitapaakero kapicheeni akoki, eshitakotanake. Piriintanaka, amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri. ¹⁶Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri osheki jaakiri peyari. Jovashinchaayetairi, ikisathatavakerira kapicheeni iveyarite. Jovashinchaayetairi eejatzi maaroni mantsiyayetatsiri. ¹⁷Arira okanta omonkaraantakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri Isaías, ikantakeranki: Iriira aanakerori amantsiyare, Irijatzi aanakerori eejatzi okaratzi akemaantsiyetari.

**Oyaaterine Jesús
(Lc. 9.57-62)**

¹⁸Ikanta iñaakeri Jesús joshekiperota-paake atziri apatotzimentariri, ikantana-

* 8.8: Irika ijevare ovayiriite Roma-satzi, kaarira Judío, pashinesatzi atziri jinatzí. Tema pairani aparani Judío, te inkyaaavankoteri pashinesatzi kaari isheninkata.

keri iriyotaane: “Thame amontyagai intatsikero.” ¹⁹Ikantavetavaari iyotzinkari: “Iyotaanterí, nokovi noyaatanakemi tsikarika pikenayetzi eeroka.” ²⁰Jakanake Jesús, ikantziri: “Aparoni otsitziniro, tzimatsi imoro imaantari, eejatzi tsimeripayeeni tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri tera otzimi ipanko imaantapiintyaari irirori.” ²¹Ari ikantanake aparoni iriyotaane: “Iyotaanarí, nokovavetaka naaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha aririka noñaanairi nirintari nonkitatanairi, arira noyaatemiri.” ²²Ipoña ikantanakeri Jesús: “Poyaatena. Tema ikaratzi kamashireyetatsiri, ari inkitatairi irirori kaminkaripayeeni.”

Joimairentziro Jesús tampyaa

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, itsipatanari iriyotaane. ²⁴Ikanta jimontyaakotanaka, maanake Jesús pitotsiki. Iro joveraakovetaiyakani niyankyaaki, omapokakeri iriyotaane otampyaatapaaake antaroite, otetaatapaaka jiña pitotsiki, otamakaatanakera inkaare. ²⁵Jiyaatashiitanakeri, jovakiryetapaakeri Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaanarí, ampiinkatye! iPovavisaakotaina!” ²⁶Ikantanakeri irirori: “¿Opaitama pitharovantari? ¿Tekerama pikempisanta-perotziita?” Piriintanaka, joimairentakero tampyaa eejatzi ikempitakero otamakaane inkaare, avisanake, mairyaa-tanai kameetha. ²⁷Ipampoyaaminthaitanakeri Jesús, iñaapinkathatanakeri iniroite, ikantavakaayeta: “¿Ipaitama atziritsiri irika? Joimairentziro tampyaa, eejatzi inkaare.”

Gadara-satzi jaakiri peyari

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸Aritake areetaiyakani intatsikero, aatakotaiyapaakeni nampitsiki paitachari

Gadara. Ari ishiyashitavakari apite atziri jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki. Katsimaki ikantakaakari peyari, osheki itharovakaitakari, te arite inkenayeete janta. ²⁹Ikantavakeri: “iJesús, Itomi Pava! ¿Irootaintsima povasankitaina? ¿Tsikama nokantakemi eeroka?” ³⁰Ari itzimi janta osheki chanchi, ishintaraavaitaiyini. ³¹Naavaitanake iveyarite, ikantanake: “Aririka povavisaakotari irika naakane, potyaatena naaka ipiyotaka chanchi.” ³²Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Piyaate peyari.” Matanaka. Jatanake peyaripayeeni chanchoki, jaakapaakeri, iroora ishiyantaiyanakari imperetatzit otzishi, mitagaiyapaakani maaroni inkaareki, aperotaka ipiinkake. ³³Ikanta iñaakerira aamaakoventariri, shiyeeyanakani. Jatake nampitsiki, ikamantapaakeri maaroni atziri okaratzi iñaakeri. ³⁴Iroora jiyaatashiitanakariri Jesús, ikantaitapaakeri: “Te nonkovaiyeni pisaiki nonampiki, pamene tsika pinkene.”

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

9 ¹Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaakotaa, ipiya inampiki. ²Ari jamaitakeneri kisoporokiri, janatakoitakeri shitashintsiki jonoryaantapiintari. Jiyoshiretavakeri Jesús atziri amakotakeriri, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantavakeri: “Tharomentashire pinkantanakya notomi, ari novashinchagaimi, tema ipeyakoitaimiro pikaariperoshirevetaka.” ³Ikanta ikemavake iyotzinkariite, ikantashiretanake: “Ithainkatzii Pava irikavé.” ⁴Jiyotake eejatzi Jesús opaita ikantashiretakeri, josampitanakeri: “¿Opaitama okaariperotantari pikantashiretziri?” ⁵¿Tema onkameethate nonkante: ‘Ipeyakoitaimiro pikaariperoshireveta?’ ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paniitai?’ ⁶Iroñaakara piyoteri irika Itomi Atziri otzimimotziri ishintsinka, ari impeyakotari kaariperoshirevetachari.”

Ipithokashitanakari mantsiyari, ikantziri: “Pinkatziye, paanairo ponoryaantavetari, piyaata pipankoki.” ⁷Ari ikatziyanaka mantsiyavetachari, jatai ipankoki. ⁸Iñaakeri maaroni atziri apatoinchari, ipampoyaa-vakeri jiyaataira. Ikantaiyanakeni: “Omape-rotatziri Pava, iriitakera matakeroi otzimotantakariri ishintsinka Jesús.”

Jagaitanakeri Mateo

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹Ikanta jovaanaka Jesús, irojatziira iñaantapaakariri paitachari Mateo, kovakotziriri isheninka kireeki. Ikantapairi: “Poyaatena.” Katziyanaka, joyaatanakeri. ¹⁰Ipoña jaanakeri ipankoki irovakaiyaari, itsipataanakeri iriyotaane. Osheki jatanain-tsiri kovakotziriri isheninka kireeki, jiyaatake eejatzi osheki kaariperoshiyeta-tsiri. Ari itsipatakari Jesús jovaiyakani.

¹¹Ikanta iñaakeri Fariseo-payeeni, ikaimakeri iriyotaane Jesús, josampitakeri: “¿Opaitama itsipatanariri Jesús kovakotan-tsiri kireeki, itsipatakari eejatzi kaariperoshiyeta-tsiri? Te onkameethate.” ¹²Ikemavakera Jesús, ikantanake irirori: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori. ¹³Ontzimatyepinkinkishiretero Ikantakaantane Pava, kantatsiri:

Te nonkovajaantairo pamayetaina
pipira pimpometainari.

Iro nokovaperotairi pineshinonkaye-
taiyaari pisheninka.

Tera iro nopokantajaantakari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, año nopokashitatziri kaariperoshireri nonkaimashiretairi irovashaantairo kaariperori.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴Ipoña ipokaiyakani iriyotaane Juan, josampitapaakeri Jesús, ikantziri:

“¿Opaitama kaari itzitanta piyotaane? Notzitapiinta naaka, ari ikempitari eejatzi iriyotaane Fariseo-payeeni.” ¹⁵Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Aririka inkempiyee-tyaari aavakaachari, ¿arima irovashire-neentaitakya? Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intzitaitya. ¹⁶Tema aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitan-tyaaro osape ovakerari, ari osaraaperotana-ke aririka ampithatanakyaarika ovakerari. ¹⁷Eejatzi okempitari, te aritzi paisatori meshinantsinaki irovantayee-tyaaro eeryaatatsiri jimiretairi. Aririka irovantayeeetakyaaro, ari isanaryaanake, apaavaitashitakya jimireetari, eejatzi meshinantsinaki irirori. Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayee-tyaaro, eero japaavaitanta apiteroite.”

Irishinto Jairo opoña tsinane

antzitakeriri iithaare Jesús

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸Tekera inthonkero iriñaavaite Jesús, areetapaaka aparoni jevari, iñaapinkathatapaakeri, ikantapaakeri: “Kamake nishinto, iro nopokantari piyaate nopankoki pantantaiyaaro kapicheeni pako, añagaita.” ¹⁹Ari jiyaatanake Jesús, eejatzi iriyotaane joyaatanakeri. ²⁰Okanta aparoni mantsiyatatsiri tsinane, osheki osarentsi osokaavaitaka, tzimakotake 12 osarentsi, okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzitakeri kapicheeni opatziki iithaare. ²¹Tema okantashiretakitzi: “Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai.” ²²Ipithokashitanakaro Jesús, ikantziro: “Tharomenta pinkantanaiya nishinto, ovashinchagaimi pikempisantake.” Apathakero eshitanake omantsiyare tsinaneka. ²³Ikanta jareetapaaka Jesús ipankoki jevari, iñaapaatziri shovriventzirori kamaintsiri, osheki atziri akivainkatainchari. ²⁴Ikantapaakeri Jesús: “Pisheke, te onkame piraakotaiya-

karini, añã omakoryaatzí.” Thainkaya jovaitakeri Jesús. ²⁵Ipoña jomishitova-paakeri maaroni, kyaapaake Jesús, joirikavakotapaakero, piriintanaa eentsika. ²⁶Te omanakotanakya jantakeri Jesús, ikemakoitanakeri maaroni.

Jovashinchagairi Jesús apite mavityaakiri

²⁷Ikanta jovaanaka Jesús, ipatzimatana-keri apite mavityaakiri, ikaimakotziri, ikantzí: “¡Icharine David-ni, pineshinon-kataiyaana!” ²⁸Irojatzí jareetantapaakari pankotsiki, eejatzí mavityaakiri irirori. Ipokashitapaakeri okarikiini, josampitakeri Jesús, ikantzí: “¿Pikinkishiretama eeroka ari novavisaakotaimi?” Ikantaiyini irirori: “Jee, aritake pimatakero novinkatharite.” ²⁹Jakotanake Jesús, ipampitakitakeri, ikantzí: “Ovashinchagaimi pikempisantaana.” ³⁰Apathakero amenanai kameetha. Ishintsithavetavaari, ikantzí: “Tera nonkove pinkamantakotena novashinchagaimi.” ³¹Iro kantamaitacha jiyaataira, ikamantantayetanake, ithonka ikemakoitanakeri Jesús.

Iñaavaitakaitziri kisoaanterí

³²Ipoña jamaitapaakeneri Jesús aparóni atziri jaakiri peyari, kisoaante ikantaka. ³³Ari jovashinchaavakeri Jesús irika atziri, ñaavaitanai ikisoaantetakaavetakeri peyari, tema jomityaantapithatakeri iveyarite. Maaroni ikempoyeetanakeri Jesús, ikantashiretitanake: “Tera añãapiinte oshiyaarine irika anampiki Israel-ki.” ³⁴Iro kantamaitacha ikantaiyini Fariseo-payeeni irirori: “Jimatakaatzirira ijevare peyariite jovashichaantariri iraaakane.”

Sampainkataké pankirentsi

³⁵Ithonka jiyaayetake Jesús maaroni nampitsiki, jiyotaantayetake japatotapiintaita. Iñaaventapiintakero Kameethari Ñaantsi tsika onkantya impinkathariven-

tantai. Jovashinchaayetakeri maaroni, tekatsi aparóni mantsiyarentsi pomerentstizimotyaarine. ³⁶Iñaayetzirira osheki apatotzimentariri, antaro Jesús jetakoshiretakari, ikantake: “Omapero jashinonkaayetaka irika atziripayeeni.

Ikempitakeri oisha eerorika itzimi aamaakoventyaarine.”

³⁷Eekerora ikantanakitziiri iriyotaane: “Ikempitakarora irikapayeeni atziri, osampainkatzi pankirentsi, iro kantamaitacha te intzimaperote atziri aavatairone. ³⁸Pamanairi Avinkatharite irotyaanteeta osheki jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisantayetaatsine.”

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

10 ¹Ipoña jiyoshiitake Jesús ikaratzi 12 iriyotaane, jimatanaakero irirori irovashinchaayetairi mantsiyari, eejatzí ikaratzi jaakayetziri peyari, tema ipasavyaakari itasonkaventantzi. ²Jirika ikaratzi 12 jiyoshiitakeri Jesús: Etanakarori Simón, ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés, irirentzi Pedro. Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipatakari irirentzi Juan. ³Ipoñaapaaka Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo kovakovetariri kireeki isheninka, ipoñaapaaka Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, ⁴ipoñaapaaka Simón, ipaitaitakeri eejatzí Kisakotantanneri. Ipoñaapaaka ovekaraantapaakarori Judas Iscariote, iriitakera pithokashitainchari.

Jotyaaantaitakeri karataintsiri 12

(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵Opoña jotyaaantakeri Jesús karataintsiri 12, ikantavakeri: “Eerora pikení janta isaikayetzi atziri kaari asheninkataaaka, ero pikení eejatzí inampiki Samaria-satziite. ⁶Iri petapaintya piyaata-shiteri ikaratzi icharineyetari Israel-ni, tsika itzimi kempitakariri oisha itzipina-

vaita. ⁷Tsikarika pinkenayetake pinkamantantayete, pinkante: ‘Irootaintsi impinkathariventantai Inkitesatzi.’

⁸Povashinchaayetairi maaroni mantsiyari, povañaayetairi kamayevetachari, povashinchagairi pathaavaitatsiri, eejatzi jaakayetziri peyari. Tema neshinonka-taari pinayetake, te piñe inkovakoitemiro. Iro pimatanairi eeroka pineshinonkantan-taiya eejatzi. ⁹Eerora paanake piireekite pitharateki, ¹⁰eero paanake eejatzi pitharate, eero paanake apite piithaare, pi-zapato-te, piyotzikiro, tekatsi aparoni paanake. Tema ikantaitzi:

Impinaiteri antavaitatsiri.

¹¹Aririka pareetya nampitsiki, pamenapaake aakameethatamine, iri pisaikimotapaake, irojatzi pavisantakyaari pashineki nampitsi. ¹²Ari pareetakyaarika pankotsiki, povethatapaakyaari ikaratzi saikatsiri. ¹³Aririka irakameethatavakemi irirori, ari iriñeero isaikai kameetha okaratzi povethatapaakari. Irooma eerorika jaakameethatavakemi, amenaashitakara povethatapaakari. ¹⁴Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaizimi eejatzi, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite. ¹⁵Tema iriitake irimaperoitari apaata irovasankitaideri irika, ari anaanakero ikantayeetairi Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.”

Iriñaashitakaitayeemi apaata

¹⁶“Notyaantatziimi iroñaaka. Pikempivaitakari jotyaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari. Iro kantacha ontzimatye pinkempitakotyari koviyanzi maranke. Ontzimatye eejatzi pinkempityaari aparoni shiro te ikatsimavaitzi.

¹⁷Paamaventya. Tema irakaantaitayeemi jevaripayeeniki impasnavaitaitemi pankotsiki japatotapiinta. ¹⁸Impoña iraaheetanakemi isaikayetzira pinkatharijanorentsi, okantakaantzirora paventaana

ari piñaaventayetainari, irojatzi inkemantayetaiyaari, eejatzi pashinesatzi atziri kaari asheninkata. ¹⁹Aririka piñaakero iraaheetanakemi, eero pikantashirevaitzi: ‘¿Opaitama nonkantapaakeri?’ Tema tzimatsi iyotashiretakaimirone ompaitya piñaanetyaari. ²⁰Eerora piyotashitanakaro apaniro eeroka ompaitya piñaanetyaari, Tasorentsinkantsi poñaachari Ashitamiriki, iri iyotakaimirone onkarate pinkantayetapaakeri. ²¹Ari iriñeetake aakaanterine irirentzi irovamaakaanteri. Piñe aakaanterine itomi. Piñe ovakaanterine ashtariri ikisaneentanakeri.

²²Oshkira piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyaana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakityeero paventaiaana, aritake novavisaakoshiretami. ²³Aririka inkisaneentaitanakemi aparoni nampitsiki, pavishe pashineki nampitsi. Tema tekera pinthonkeroota pinkenayete maaroni nampitsiki tsika isaikayetzi Israel-mirinkaite, irojatzi impiyantaiaari irika Itomi Atziri. Omaperora.

²⁴Tera iriñeete aparoni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri iriyotanetya tsika itzimi iyotairiri. Te añee eejatzi aparoni onampitaari iranaakoteri tsika itzimi onampitariri iñaapinkathateri. ²⁵Intaani añiio kantatsi iyotaari inkempitakotyaaari iyotairiri pairani. Ari ikempitari eejatzi onampitaari. Tema ikisaneentayeetakena naaka iroñaaka, ikempikaantaitakena naakami Beelzebú ivinkatharite peyari. Eeroka ovatsipero inkisaneentaitemi pikempisantaanara.”

¿Niinkama añaapinkathateri?

(Lc. 12.2-9)

²⁶“Iro kantamaitacha eerora pipinkashivaiyetari irikapayeeni. Ontzimatye onkoñaatakoyetai okaratzi omanakove-tainchari, ooñaarontayetairo kaari ikemathaveeta pairani. ²⁷Apaniro

niyotakaayetaimiro eeroka irokapayeeni, te iriyotakotzimaityaaro thainkaneri irirori, iro kantamaitacha eeroka kinkitha-takaayetairine. ²⁸Eero pipinkashivaiyetari kovatsineri irovemi, tema eero jimatziro irirori irotyaantemi sarinkaveniki. Iriira piñaapinkathatai Pava, tema iriitake matzirori irotyaantemi sarinkaveniki. ²⁹Pamene, te impinaperotya tsimeripayeeni, iro kantamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante aparoni. * ³⁰Jiyotzi-taro Pava okaratzi tzimayetsirsi aishi. ³¹Piñaakero, jaamaakotari Pava tsimeripayeeni, eerokara jimaperotataitzi jaamaakotami. Eero pipinkashivaitari kisaneentzimiri. ³²Aririka pinkanteri pisheninka: 'Noñaapinkathatairi Jesús,' aritake nonkantairi Ashitanari Inkitesatzi: 'Apá, iñaapinkathataana irika, asheninkataari.' ³³Irooma pinkanteririka pisheninka: 'Te noñaapinkathateri Jesús,' ari nokempitaiyaari naaka, nonkantairi Ashitanari: 'Apá, te iriñaapinkathatena irika, te asheninkataari.'"

Iñaaventakota Jesús
(Lc. 12.49-53; 14.26-27)

³⁴"Tera nokovi onkompitzimotyaaami. Tema te iro aparoni nompokantyaari niyotayetairi atziri irakameethatavakaiya. Aña nopokakera, kempivaitakami namatyeemi ovathaamentotsi pantamin-thatavakaantyaari.

³⁵ Tema iro nopokantakari:
Inkisaneentantyaariri atziriite jiritari,
Onkisaneentantyaarori tsinane inirotiri,
Onkisaneentantyaarori tsinane ayirotari.

³⁶ Iri pithokashitavakaachane atziriite inkisaneentavakaanaiya ikaratzi isaikavankotavakaiyani.

³⁷Tema iro onimotzimiri petakoyetyaari piri, piniro, povaiyanepayeeni eejatzi. Iro kantamaitacha aririka anaanakero okaratzi petakotana naaka paventaana, tera pinkyaaryoote pikempisantaana. ³⁸Ontzimatyepinkyaaryoovero noñaaventayetakemiri, onkantavetya impaikakoitemi. Aririka povashaantakero, tera pinkyaaryoovero pikempisantaana. ³⁹Tema ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitakya. Iriima inkarate kamimentenane jantanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai."

Impinayeetairi
(Mr. 9.41)

⁴⁰"Tzimatsirika impaitya aapatziyaamirineri, naakara jaapatziyaka. Ari okempitari eejatzi, tsikarika impaitya aapatziyeeyaanane naaka, iriira jaapatziyaka Ashitanari itzimi otyaantakenari jaka. ⁴¹Tzimatsirika iyotemine kamantanteneri pinatzi, ari opoña jaapatziyanakami, ari pimontkaraiyaari impinataimi Pava apaata. Ari okempitari eejatzi, tzimatsirika iyotakemine kameethashireri pikantanaa pikempisantanai, ari opoña jaakameethatanaakemi, ari pimontkaratyaari impinataimi Pava apaata. ⁴²Aririka iriyoitami eerokatake niyotaane, irootake impayee-tantyaamiri pimire, jiyotakero Pava, iriitake pinatairine irika etakotakamiri."

Jotyaaantziri Juan iriyotaane
(Lc. 7.18-35)

11 ¹Ikaratakero Jesús jiyotayetaakeri 12 iriyotaane. Ovaanaka inkamantante maaroni nampitsiki saikayetatsiri janta.

²Ikanta Juan oviinkaatananeri, jashitakoitakeri chapinki, ikemakotakeri

* **10.29:** Kantakotachari jaka "te impinaperotya tsimeripayeeni," tema kantatsi iramanantaitantyaari aparoni kireeki inkaraterika apite tsimeri.

jantayetakeri Cristo, jotyaantake apite iriyotaane irirori, ³irosampiteri Jesús, inkanteri: “¿Eerokatakema ipaitaitziri, ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzima-tsima pashine naamaiyaari?” ⁴Ikanta jareetaiyakani, josampitapaakeri Jesús. Irootakera ikantantanakariri irirori:

“Aririka piyaatai, pinkamantapairi Juan maaroni pikemakenari eeroka, okaratzi piñaayetakeri nantayetakeri eejatzi.

⁵Tema namenakaayetairi mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporokiri, novashinchaayetairi maaroni pathaavaivetachari, nokemakaayetairi matayempiri, novañaayetairi kaminkari, noñaaventayetaineri Kameethari Ñaantsi ashinonkainkaripayeeni. ⁶Irootake inkimoshireyetantaiyaari inkarate kaari kisoshireventainane.”

⁷Ikanta ipiyeeyanaani iriyotaane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, iñaaventziri Juan, ikantzi: “¿Ipaitama pikinkishiretari piñaakeri chapinki janta tsika te inampiitaro? ¿Iriima piñaake aparoni kempitakarori savoro opiyonkatonkitakaaro tampyaa okantakaari te iminhashireta? ⁸¿Piñaapaakerima jovaneenkataka ikithaata? Aña tera. Tema ikaratzi ovaneenkatachari ikithaata, isaikavankotziri irirori pinkatharentsi. ⁹Iro piyaatashitantariri piyotaiyakenira kamantantanerini jinatzi. Tema jimaperotatziiro irirori janaakeri kamantantaneriite. ¹⁰Iriitake josankinatakoitakeri pairani, iñaanatzi Pava Itomi, ikantziri:

Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi,

Iriitake oveysikanontemineri tsika pinkenapaake eeroka.

¹¹Pinkeme nonkante naaka: Osheki atziri tzimavetainchari, tekatsimaita anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate ipinkathariventairi Pava inkiteki, aparoni tsinampashiretatsiri janta, janaakotairira irirori Juan. Omaperora.

¹²Tema jetanakarora pairani Juan ikinkithatakaayetakemi, tzimatsi osheki atziri nevetanakarori shintsini iriñeero tsika ipinkatharita Inkitesatz. Iniroite ikovanake iriñeero kempivaitaka ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya. Irojatz ikantayeeta iroñaaka. ¹³Pairani tekera intzime Juan, tzimavetacha Kamantantanerini ipoña Ikantakaantaitane eejatzi.

¹⁴Iriima Juan, iriitakera ñaaventakotakeriri pairani, iriitakera Elías-tatsiri piyaatsineri. ¹⁵Kovirori inkemathatero, inkempisante. ¹⁶Nokempitakaantakemirinaaka koshekavarentzi eentsi aririka inkashiyavaite, ¹⁷ikantaitziri: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Temaita inkove. Ikantaitziri eejatzi: ‘Intsityaa ampanthai ovashiretantyaari.’ Te inkovero eejatzi. ¹⁸Ari pikempitaiyakani. Piñaavetavakari Juan, itzitapaakaro irirori irovarite, te jimiretaro kachori, pikantaiyakerini: ‘Jaakatziiri peyari, iro itzivaitantari.’ ¹⁹Ipoña ipokavetaka Itomi Atziri, te intzivetyaaro irirori ovarientsi, jimiretaro kachori eejatzi. Pikantaiyakerini: ‘Kaariperori jinatzi irinta, niyavarentzi, shinkiryaantzi jinatzi eejatzi. Jaapatziyari kovakotziriri kireeki isheninka, jaapatziyitari eejatzi kaariperoshireri.’ Tekatsi ompaitya, tema aparoni iyotanerini ari iriyoeyetairi apaata omapero jiyotaneri, aririka iriñaayeetakeri onkarate avisayetaatsine.”

Ikantamacheetziri kisoshireri nampitsiiteki
(Lc. 10.13-16)

²⁰Ipoña iñaaventakotanakeri Jesús ikaratzi ñaayevetakarori itasonkaventantayetake nampitsiiteki, iro kantamaitacha te irovashaantero ikaariperoshiretaiyini. Ikantanake: ²¹“Ikantamacheetziri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi. Osheki iñaayevetakana notasonkaventantayetake, temaita inkempisantaiyeni. Iriimi ñaakenane Tiro-satzi, eejatzi

Sidón-satzi notasonkaventantzi, aritakemi irovashiretakotanakyaami ikaariperoshi-reyetake, irovashaantanakeromi. Impoña inkempisantayetaimi maaroni iriroriite.*²² Apaata aririka iraaheetairi kameethashireyetaintsiri, eerora jimaperoitziri irovasankitaheetairi Tiro-satzi, eejatzi Sidón-satzi. Iro kantamaitacha imapero-yeetairi irovasankitaiteri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi, tema iñaavetakana notasonkaventantayetzi, temaita inkempisante.²³ Eejatzi inkempiyetaiya Capernaum-satzi, ikinkishiretaiyakani irirori iriyaayetai inkiteki, iro kantamaitacha osheki ikisoshiretake, iriyaayetai ikenayetzi kaminkari. Iriimi ñaakeronemi Sodoma-satzi pairani okaratzi iñaayeta-keri Capernaum-satzi, inkempisantaia-kenimi irirori, eero japerotzirimi pairani Pava saikaiyatsinimi iroñaaka.²⁴ Aririka iraaheetairi apaata kameethashireyetaintsiri, iriira imaperoyetai irovasankitaaperoitairi Capernaúm-satzi, anaanakero jovasankitaitakeri pairani Sodoma-satzi.”

Pimpokashitaina naaka, ari piñeero nomakoryaakaayetaimi
(Lc. 10.21-22)

²⁵ Impoña jiñaañaatanakeri Jesús Ashitariri, ikantanakeri: “Apá, eeroka pinkathariventziriri maaroni inkitesatzi, eejatzi maaroni kipatsisatzi, osheki nopaasoonketakemi. Tema eeroka iyotakaayetairiri eentsi tsinampashireri, kaari jiyoyetzi iyotaneriite.²⁶ Tema irootake onimotakemiri.”²⁷ Impoña ikantanakeri piyotzimentakariri: “Iri Ashitanari iyotakaakenarori maaroni. Apanirora ikanta irirori jiyoperotana naaka tema Itomi jovana. Ari nokempitakariri eejatzi naaka apanirora niyopero-tziri. Impoña iriyoyetairi eejatzi inkarate

niyotakaayetairi naaka.²⁸ Aririka piñeero pimakoshirevaite, aririka piñeero ompaitya pimpakoovaityaari, pimpokashitaina naaka, pinkamantainaro, aritake piñeero nomakoryaakaayetaimi.²⁹ Eero pimanintziro pimpakoovaiyetyaari, naakatake omperatamiri panatero. Tema tzimatsi nokoviri niyotaimiri, tera niyote naaka notsimaashiretantya, tsinampashire noni. Ari piñeero nomakoryaashiretakagaimi.³⁰ Tema okaratzi nomperatan-tari naaka, tera opomerentsiperota.”

Iñaaventziro Jesús kitaite jimakoryaantaitari
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12 ¹ Okanta aparani kitaite jimakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsimashiki. Tema itasheeyaatzini iriyotaane, javiikitanake okithoki pankirentsi iroyaari.² Iñaakeri Fariseo-payeeni, irootake ikantantakariri Jesús: “Pameneri piyotaane. Iroka kitaite jimakoryaantaitari onatzi, te oshinetaantsite iraviikivaite.”³ Ari jakanakeri Jesús ikantziri: “Tema piñaanatakoteri ikantakota David-ni, aantavetariri itashe itsipatayetakari ikarataiyini.⁴ Ikyaa-eranki tasorentsipankoki, jovakaro tasorentsianta, ipayetakeri eejatzi itsipatakari. Te oshinetaantsiveta, intaani jovayeta-piintaro omperatasorentsitaari.⁵ Josankinaitate eejatzi pairani Ikantakaantaitane, okantzi: ‘Eero pantavaitantaro kitaite jimakoryaantaitari.’ Iro kantamaitacha jiyaatapiintzi omperatasorentsitaari kitaite jimakoryaantairi janta tasorentsipankoki, jantavaitapiintzi. Tekatsi kishimenterine.⁶ Nokantzi naaka, tzimatsira jaka iñaapinkathaperoiteri, iriira anyirori tasorentsipanko.⁷ Iro josankinantaitakariri pairani, kantatsiri:

* **11.21:** Tema irikaite Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío jinayetzi. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri jinayetatziz, te isheninkatari judío-payeeni.

Te nonkovajaantairo pamayetaina
pipira pimpometainari,
Iro nokovaperotake petakoyetaiyaari
pisheninka.
Ari pinkemathateromi iroka, eero
pikantzimentzirimi irikapayeeni, tema te
inkaariperoshirete. ⁸Irika Itomi Atziri
ipinkathariperotzi irirori, janayiro kitaite
jimakoryaantaitari.”

Atziri kisovakori
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹Ipoña jovaanaka Jesús, ikyaapai
eejatzi japatotapiintaita. ¹⁰Ariya
isaikakeri janta atziri kisovakotsiri.
Ikanta Fariseo-payeeni, josampitakeri
Jesús, ikantziri: “¿Aritatsima povashin-
cheeri kisovakori kitaite jimakoryaantai-
tari?” Iro josampitantariri onantyaari
inkantakoteri. ¹¹Ipoña jakanakeri irirori,
ikantziri: “Tera pamenaminthatashitari
poishate aririka irotetya omoronaki
kitaite jimakoryaantaitari, petakotari,
pinoshikiri. ¹²Iriira jetakoperoyeeta
atziri, janayiri oisha. Tema te onkaaripe-
roshiretakaante ankaminthaante kitaite
jimakoryaantaitari.” ¹³Jiñaanatanakeri
atziri kisovakori, ikantziri: “Pinthaaryaa-
vakotai.” Matanaka atziri, akotsitanai,
okempitanaaro pashine irako. ¹⁴Iro
kantamaitacha kisaiyanakani
Fariseo-payeeni. Jataiyakeni, ikinkitha-
vaitaiyakeni, ikantaiyini: “¿Tsika
ankantakerika Jesús, ampeyakaantyaar-
riri?”

Josankinatakotziyeetakari pairani Jesús

¹⁵Ikanta Jesús, iyotake ikovaitatzi
irovaiteri, irootake jovaantanaari. Ari
joyaatanakeriri osheki atziri, jovashin-

chagairi maaroni mantsiyari. ¹⁶Ikantaye-
vetakari: “Eerora pikamantakotana.”

¹⁷Ari omonkaratari josankinatakaayeeta-
keriri pairani kamantaneri Isafas-ni,
ikantzi:

¹⁸Jirika nomperatane, iriitake niyoyaa-
keri.

Netakotane inatzi, iri oimoshirenka-
nari.

Kiso iroveri Tasorentsinkantsi,
Iñaaventaineri kaari asheninkata,
inkantairi kyaaryootatsiri.

¹⁹Eero ishincheenkaventa irirori,
Eero ikemaitziri inchecheraate
iriñaaventakotya,

²⁰Eero jovatsitaperotziro irirori
irisataaperotero sonkari sataave-
tainchari,

Eero joitsivakiri paamparimenki
kapichevetainchari ipaampatake,
Irojatzi inkitsirinkayeetantakyaarori
iriñeetairo kyaaryootatsiri.*

²¹Iriitakera iroyaakoneentairi ikaratzi
kaari asheninkata impairyagairi ivairo.

Kishimatziriri Tasorentsinkantsi
(Mr. 3.20-30; Lc. 11.14-23)

²²Ipoña jamaitakeneri Jesús jaakiri
peyari, imavityaakitakaakeri, ikisovaan-
tetakaakeri eejatzi. Jovashinchaavakeri,
amenanai kameetha, kantanai eejatzi
iñaavaaitai. ²³Ipampoyaaminthatanakeri
maaroni atziri, ikantaiyanakeni: “¿Iriitaa-
jatakema irika charinetariri David-ni?”

²⁴Ikanta ikemaiyakeni Fariseo, ikantaiya-
nake irirori: “Irika atziri jovashincha-
tziiri ashitariiri peyari Beelzebú, irootake
jovavisaakotantariri ikaratzi jaakayetziri
peyari.” ²⁵Iro kantamaitacha Jesús
jiyotakotakeri ikinkishireyetakari,

* **12.20:** Oshiyakaaventachari sonkari ipoña paamparimenki tsivakimataintsiri, iriitake atziiriite
ikaratzi kempisantavetachari kapicheeni, ashinonkaashireyetachari, mantsiyashireyetatsiri,
shipetashireyetatsiri, tema aritake ineshinonkayetairi Jesús irikaite, eero ishinetziri
irashinonkaayetaiya, aña aavyaashire inkantakaayetaiyaari, iroshireperoyetaiya.

ikantanakeri: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri, ari iriñaakero irovapintavakaiya. Eejatzi okempita aririka irantaminthatavakaiya inampiki atziri, ari iriñaakero irovapintaavakaiya inampiki. Aririka irantaminthatavakaiya atziri ikaratzi isaikavankotavakaa, ari iñaakero irovapintaavakaiya ipankoki.”²⁶ Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavaiyaami. ¿Eeroma iñihiro inthonkya aririka irovapintaavakanaakya? ²⁷Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane naaka, ¿irijatzima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri kaakaneritatsiri? Aririka okanta pikamantakotatziri piyotaane, ari inkishmentakemiro okaratzi pikantakeri.”²⁸ Tema iri Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki ovashinchaanari naaka novavisaakotantariri jaakiri peyari. Tema irijatzi Pava omapokakemiri eeroka ipinkathariventantzi.”²⁹ Aririka inkovaite inkoshiiteri shintsitsitiri kameetha atziri, ontzimatyete iretaitavakyaari irosoiteri, ari onkantya eero ikisakoventantaro jashivetari aririka irayitaiteri.”³⁰ Tema ikaratzi kaari aapatziyanari naaka, iriitake kisaneentanari. Inkarate kaari ampitakotenari iriyoyaakotena, japaatakotatyana.”³¹ Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Kantatsi imepayakotairi Pava inkarate kaariperoshirevachaneri, eejatzi inkempitagairi maaroni ñaavaivetarori kaariperori ñaantsi. Iriima kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero ipayakotairi.”³² Ari okempitari eejatzi: Kantatsi imepayakotairi Pava inkarate kantzimavetyaarine Itomi Atziri, iriima inkarate kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero jiñeero imepayakotairi.”³³ Onkempivaityaaro aririka iriñeetero kameethari chochoki, jiyotaitzi kameethari onatzi ovaato inchato tsika opoñaakara chochoki. Ari okempitari eejatzi aririka iriñeetero chochoki piyantatsiri, jiyotaitzi

kaariperero onatzi ovaato inchato tsika opoñaaka iroori.”³⁴ Pikempitakari maranke, kaariperoshire pikantaiyakani. Tekatsi pinkenakairo piñaavaitero kameethari, te apantyaaro pikinkishireyetaryi, irootake okaariperoyetantakari pikantayetziri.”³⁵ Aparoni kameethashireri ikinkishiretaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetziri. Iriima kaariperoshiretatsiri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetziri.”³⁶ Irootake nokantantari naaka, aritake iramenakoyeetairo apaata okaratzi kaariperori iñaaneyetari.”³⁷ Kameetharika okaratzi piñaaneyetari, ari irakameethayeetaimi. Irooma terika onkameethate, inkantayeetaimi: ‘Kaariperoshire pinake, ontzimatyete pinkemaantsitaiyaaro osheki.’”

**Ikovaveta kaariperoshireri
intasonkaventantaite
(Lc. 11.29-32)**

³⁸Ipoña jakaiyanakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite ikantanakeri: “Iyotaanaterí, nokovi noñeemi pintasonkaventante.” ³⁹Ari jakanake Jesús ikantzi: “Kaariperoshire pinaiyini eeroka, pithainkane povakeri Pava, pikovaiyini piñeena nontasonkaventante. Iro kantamaitacha eero noñaakimiro, intaani piñeero kempityaarone okaratzi avishimotakeriri pairani Jonás,”⁴⁰ tsika okanta jiniyantakariri kempitariri antari omani, tema mava kitaite isaikake imotziki. Ari inkempityaari eejatzi irika Itomi Atziri inkitavetapaintya mava kitaite kipatsiki.”⁴¹ Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iriyakoventaimi Nínive-satzi, tema ikempisantairi pairani irirori Jonás jovashaantanairo ikaariperoshirevetaiyani. Tema irika saikimotakemiri eeroka iroñaaka janayirira Jonás.”⁴² Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iyakoventaimi

tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyotaneri pinkathari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka janayiri Salomón.”

Ipiyashitanta peyari

(Lc. 11.24-26)

⁴³“Okempivaitakarora isaikashiretan-tyaairimi peyari aparoni atziri, ipankotsi-tetakaro irañaantare. Aririka irookaveeta-kyaari, avisakovetaa atziri isaikantakari peyari. Jatavetaa inkenavaite tsika janta te inampiitaro, eero jiñii tsika isaike.

⁴⁴Impoñaakya inkantashiretai peyari: ‘NOMPIYEE NOPANKOKI TSIKA NOPOÑAAGA.’ Piyaa peyari, iñaapairi atziri kameetha opishitaka irañaantare, ovaneenka okantaka. ⁴⁵Impoña iriyaatashitakeri maperotziroori ipeyaritzi, inkantakeri: ‘Thame aate nopankoki, pintsipatyana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Ari irashinonkaaperotyaa irika atziri, eero ikempitaa jashinonkaaveta pairani kapicheeni. Arira pinkempitaayetaiyaari iroñaaka eerokaite.”

Iñaaventziro Jesús iriniro ipoña irirentzi

(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶Eeniro ikinkithatakaayetatziiri Jesús atziri apatotzimentakariri, ari areetapaaka iriniro otsipatakari irirentzi-payeeni, okatziyapaaka jakakiroki, okaimakaantapaakeri. ⁴⁷Ikantaveetakari: “Ari areeta piniro otsipatakari pirentzipa-yeeni, okovi oñeemi.” ⁴⁸Ari jakanake ikantzi: “¿Otzimikama pikinkishiretaiya-rini iro nonirontari, iri nirentzitari?”

⁴⁹Jookotanakeri ikaratzi jiyotaayetapiin-takeri, ikantzi: “Irikapayeeni iriitakera nokempitakaantaari nirentzi, iriitake nokempitakaantaari eejatzi noniro.

⁵⁰Tema maaroni antanairori ikovayetziri Ashitairi Inkitesatzi, iriitake nirentzitaari, iriitake notsirotaari, iriitake noniron-taari.”

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairentzi

(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

13 ¹Ipoña ishitovanai Jesús pankotsiki, jatanai inkaaretha-pyaaki. Ari isaikapaake. ²Ipiyotzimenta-paari eejatzi osheki atziri. Iñaake othataka pitotsi, otetapaaka, saikapaake. Katziyee-yakani atziri irirori inkaarethapyaaiki.

³Joshiyakaaventatziiniri okaratzi ikinkithatakaayetakeriri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni pankivairentzi jatatsiri impankite.

⁴Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki, ipokapaake tsimeri, jovapaakaro. ⁵Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapiporokitzi tsika te ontzimaperote kipatsi, ari oshookavetana-kari thaankiperoini. Tera ontontapathanta-tye kipatsi, ⁶sampiyashitanake pankirentsi ishintsitapaake ooryaa, tema te onkyaape-rote oparitha inthomointa. ⁷Tzimatsi pashine ookakitapainchari kitocheema-shiki, ananakero iroori oshookanake, kamanake pankirentsi. ⁸Irooma pashine ookakitapainchari okameepathatzi kipatsi, saankana oshookanake, kithokitanake maaroni. Tzimayetanai okitho aparopa-yeeni okaratzi shookapaintsiri. Aparoni shookapaintsiri oshekiperotanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake. ⁹Kovatsiri inkemathatero, irovayempitaty inkempisante.”

¿Opaitama joshiyakaaventantarori Jesús?

(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰Ipoña josampitakeri iriyotaane, ikantzi: “¿Opaitama poshiyakaaventan-

* **13.8:** Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 100 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 30 okithoki.

taniriri atziripayeeni okaratzi piñaaventayetziri?” ¹¹Jakanake Jesús, ikantzi: “Ishineyeetaimiro eerokaite piyotairo tsika ikanta ipinkathariventantai Inkitesatzi, iriima irikaite te irishineyeeteneri irirori. ¹²Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimimotzi, eekero iriñaatyero eero otzimimoperotairi.” ¹³Irootakera noshiyakaaventantarori iroka, onkantya iramenavetya irikaite, eero iñaamaitaro. Ari inkemavetyaaro, eero ikemathatavakero nokantayevetakari. ¹⁴Iriyetakera iñaaventake pairani Isafas-ni, ikantake:

Pinkemaiyavetakya, eeromaita

pikemathataiyavakero.

Pamenaiyavetya, eeromaita piñagaiyironi.

¹⁵Tema kisoshire ikantaiyakani irikaite.

Matayempi jinaiyake.

Mavityaaki jinaiyake eejatzi.

Irootake kaari iñaantaiyaroni,

Kaari ikemantaiyani,

Kaari ikinkishirentaiyani.

Tera inkempisantaiyeeni, eero novavisaakotairi.

¹⁶Irooma eeroka kimoshire pinkantaiyaani, tema piñagairo, pikemayetairo eejatzi.

¹⁷Tema iro ikovaiyavetakarini pairani kamantantaneriite eejatzi kameethashireri, iriñeeromi irirori okaratzi piñaayetairi eerokaite. Ikovavetaiyakani inkemeromi pikemaiyakerini eeroka. Tema te iriñaatyeena, te inkemaiyenani. Omapero.”

Iñaaventziro Jesús

joshiyakaaventziri pankivarentzi

(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸“Pinkeme noñaaventemiro okaratzi noshiyakaaventakeri pankivarentzi.

¹⁹Tzimatsi kemirori noñaaventziro ipinkathariventantai Pava, temaita ikemathatziro. Ikanta ipokake ovaariperoshiretantatsiri jovashaantakaapaakeri ikempisantavetana. Iriitake kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari avotsiki. ²⁰Tzimatsi eejatzi tharomentalventarori noñaane, ikempisantzi thaankiini. Iri kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari omapiporokitzi. ²¹Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, te ikisashitaro ikemaantsiventanakaro ikempisantzi, jovashaantanakero. Ikempitakaro pankirentzi sampishitaintsiri tera onkyaa-perotaty oparitha inthomointa kipatsiki. ²²Tzimatsi eejatzi kemavetarori noñaane, iro kantamaitacha inevevaitaro intharomentavaitya, osheki eejatzi ikinkithashiretakotziro irovaakaro, irootake ipeyakitantakarori noñaane, te inkempisante. Ikempitakaro pankirentsi ookakitapainchari kitocheemashiki, kaari kithokitsine. ²³Tzimatsi pashine kemirori noñaane, ikempisantanakero. Ikyaaryooventanairo. Iri oshiyakarori pankirentsi shookapaintsiri okameepathatzi kipatsi, oshekiperotanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake.”*

Iñaaventakotziri Jesús pankitzirori trigo

²⁴Ipoña joshiyakaaventakeneri eejatzi Jesús, ikantake: “Jiroka oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyari aparoni atziri pankitzirori kameethakiri trigo. ²⁵Okanta tsirenipaite jimagaiyini iratziritepayeeni eejatzi irirori, pokake kisaneentziriri jamake okitho trigo-niro, ipankitakeneri irovaneki, ikonovakero trigo-perori, piyanaka. ²⁶Ipoña oshooka-

* **13.12:** Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheenira piyotairo. Irooma pinkempisantarotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakityemiro. * **13.23:** Pamenero kantakotachari janta versículo 13.8.

nake trigo-perori, kithokitanake. Ari okempitakarí eejatzi trigo-niro ikonovaitakerori. ²⁷Ikanta jiyotaitakero, jiyaatashitakeri ashitarori, ikantaitakeri: ‘Kempitaka te apantyaaro okitho trigo apankitakeri povaneki, ¿opaitama okonovantarori oshookake trigo-niro?’ ²⁸Ikantanake ashitarori irovane: ‘Aña iri pankitakerori kisaneentanari.’ Ikantzi iratzirite: ‘¿Pikovima niyaate nonthokayetairo trigo-niro?’ ²⁹Jakanake, ikantzi: ‘Eero, aamaashitya, ari pinthokakotakero trigo-perori. ³⁰Ari okantavaka onkonovyaaroota oshooke, irojatzí osampatantakyaari trigo-perori. Aripaitera nonkante-miri: Pinthatzinkero trigo-niro, pintayero. Paviikitaíro trigo-perori, povayetaíro.’”

Joshiyakaaventaitziro okitho iryaanitatsiri
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹Ipoña japiitakero Jesús joshiyakaaventakeneri, ikantzi: “Jiroka oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Inkitesatzi, okempivaitakarí pankitzirori iryaanitatsiri okitho pankirentsi.” ³²Iryaani okantaveta okitho, iro kantamaitacha aririka oshookanake, anayiro pashine pankirentsi, antaro ontevayetanake ari irimavoshiyetyaari tsimeripayeeni ontsimankatapeshitake.”

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta
(Lc. 13.20-21)

³³Jiroka pashine joshiyakaaventakeri Jesús, ikantzi: “Aririka ipinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyakotaro aparóni tsinane ovetsikirori tanta. Aakero trigo-pane, okonovakero shineyakairori. Aritake oñaake oshineye otantanepathate.”

Tsika okanta joshiyakaaventantarori
Jesús iñaaventayetakeri
(Mr. 4.33-34)

³⁴Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventziro okaratzi jiyotaantayetziri. Tekatsi aparóni kaari iroshiyakaavente. ³⁵Ari omonkarataakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri iñaaventakotziro ikantakeri Pava:

Noshiyakaaventatyeenéri atziri
maaroni noñaaventeneriri.
Nooñaarontaineri kaari jiyoveeta
pairani ovakera ovetsikantakarí
kipatsi irojatzí iroñaaka.

Jooñaarontziro Jesús
kempitarori trigo-niro

³⁶Ipoña jiyaatanai Jesús, jookayetanairi atziri apatotzimentakariri, jatanake pankotsiki. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “Piyotainaro okaratzi poshiyakaaventakeri. ¿Opaitama oshiyakaaventachari trigo-niro ikonovaitakerori ipankiitziro trigo-perori?” ³⁷Ikantzi Jesús: “Irika Itomi Atziri iriitake kempitakariri ashitarori irovane ipankiitakero trigo-perori. ³⁸Iroka ovaantsitatsiri irootake oshiyakaaventarori kipatsi asaikantayetari. Iroka trigo-perori iri oshiyakaaventacha ikaratzi ipinkathariventairi Pava. Irooma trigo-niro iri oshiyakaaventacha ikaratzi jashiyetari Kaariperori. ³⁹Irika kisaneentantatsiri pankitakerori trigo-niro iri oshiyakaaventacha kamaari. Kempityaarone jaavataitziro okitho trigo, oshiyakaaventa aririka onthonkaiya apaata kipatsi. Irikapayeeni aavayetakerori okitho iri oshiyakaaventacha maninkariite. ⁴⁰Piñaakero, japatotakaantaitakero

* **13.31:** Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitatsiri pankirentsi, paitachari mostaza, shookatsiri inampiki pashine atziri.

trigo-niro, itagaitakero. Iroora oshiyakaaventacha aririka onthonkaiya apaata kipatsi. ⁴¹Irika Itomi Atziri irotyaantairi maninkariite, irapatota-kaantairi kaariperoshiretatsiri, tema te inkove inkonovaiyaari ikaratzi kempisantayetakeriri. ⁴²Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaityaari iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya. ⁴³Iriima ikaratzi kameethashireyetaintsiri, shipakirya inkantaiya inkempitayetaiyaari ooryaatsiri. Isaikimoyetairi Ashitairi tsika ipinkathariventantzi irirori. Povayempitaty.”

Iñaaventziri Jesús omanachari kireeki

⁴⁴Ipoña ikantake eejatzi Jesús: “Jiroka pashine noshiyakaaventemiri. Tzimatsi osheki kireeki jomanaitziri ovaantsiki. Ikanta aparoni atziri iñaakeri, te arite iraanakeri, eejatzi jomananairi, tekatsi inkamante, ikantashiretanake irirori: ‘Ontzimaty namanantero iroka kipatsi, ari onkantya nashitantyaariri ikaratzi tzimatsiri janta.’ Ipoña ipimantakero okaratzi tzimimovetariri, jamanantakero kipatsi. Kimoshire ikantaka, tema jamanantakotakeri osheki kireeki. Ari okempitari eejatzi aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi.”

Iñaaventziro Jesús mareryaari pinaperotachari

⁴⁵Ikantzi eejatzi Jesús: “Aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi, ikempitari aparoni atziri kovaintsiri iramanante mareryaari.* ⁴⁶Jiñaake mareryaari, osheki ikovake irayeri. Ipoña ipiyanaa inampiki, ipimantapaa-kero okaratzi tzimimotziriri, jamanantakero iroñaaka mareryaari.”

Iñaaventziro Jesús kithare

⁴⁷Ikantake eejatzi Jesús: “Aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi, ikempitari aparoni kithatatsiri. Jaake osheki kantavaiyetachari shima. ⁴⁸Ipoña jinoshikakotakeri othapyaaki, ikoyaayetakeri kameethatatsiri. Ikaratzi kaari kameethayetatsine, jookayetakeri. ⁴⁹Ari onkempitaiyaari apaata aririka onthonkaiya kipatsi. Impokake maninkariite, irinashiyetaiyaari kameethashireri, ari inkempitaakeriri eejatzi kaariperoshireri. ⁵⁰Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya.”

Iñaaventziri Jesús ovakerari ovaakarontsi ipoña paisatori

⁵¹Ari ikantzi Jesús: “¿Pikemathatakeroma okaratzi nokantayetakeri?” Ikantaiyini iriyotaane: “Nokemathatakeri.” ⁵²Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Noshiyakaanteri aparoni ashitaanitachari, tzimatsiri irovaakaro pinayetachari. Jaapiintziro paisatori irovaakaro, jaapiintziro eejatzi ovakerari. Aritake inkempitaiyaari eejatzi iyotzinkariite aririka impinkathariventairi Inkitesatzi, iriyotaantairo okaratzi etarori jiyotaantaitziro pairani, iriyotaantairo eejatzi ovakerataatsiri.”

Ipiyaa Jesús Nazaret-ki (Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³Ikaratakero Jesús joshiyakaaventakero okaratzi iñaaventakeri, ari jiyaatanai. ⁵⁴Ikenanai inampiki. Jiyotaantayetapai japatotapiintaita. Ipampoyaa-minthatakeri ikaratzi kemayetakeriri, ikantaiyini: “¿Ipaitama matakaakeriri irika jiyotanetantakari, ipoña itasonka-

* **13.45:** Iro ikantakoitzi jaka mareryaari, okarayetzi mareryaayetatsiri kempiyetarori mapi ipaitaitziri “perla,” osheki inintaitziro. Iro kantamaitacha kimota okanta ovinaro.

ventantzi eejatzi? ⁵⁵¿Kaarima irika itomi osheronkapiintzirori inchakota, otomitari María? ¿Kaarima irirentzipayeeni irika: Jacobo, José, Simón, ipoña Judas?* ⁵⁶¿Tema ari akaratziro iritsiropayeeni anampitaro jaka, ipaitama pinkatharentsitakaakeriri?” ⁵⁷Osheki ithainkaitakeri, ikisaneentaitanakeri. Irojatzí ikantantana-kari Jesús: “Ari ikantatyá kamantantaneri te iriñaapinkathaiteri inampikira irirori.” ⁵⁸Tema osheki ithainkimavaitaitakeri Jesús inampiki, irootake kaari itasonka-ventanta.

Ikamantakari Juan oviinkaantantaneri
(Mr. 6.14-29; Lc. 3.19-20; 9.7-9)

14 ¹Ikanta pinkathari Herodes paitachari Tetrarca, ikemakotakeri Jesús. ²Ikantziri iromperatane: “Irika Jesús iriitakera Juan oviinkaantantaneri. Iriitakera añagaatsi, piñeeri otzimi ishintsinka.” ³Tema iri Herodes aakaan-tzitakari Juan, joosotakaantakeri, jominkyaakeri. Iro kantakaantziro iinavetari irirentzi Felipe paitachari Herodías. ⁴Tema ikaminaavetatyari Juan irika Herodes, ikantavetari: “Te arite paapithatantziro.” ⁵Ari ikovavetaka irovakaanterimi, iro kantamaitacha osheki ñaapinkathatakeriri Juan, jiyotaiyini kamantantaneri inatzi. Itharovakaanakari Herodes atziri, ikantashiretzi: “Aririka novakaantakeri, ari inkisaneentaitakena.” ⁶Okanta omonkarataka kitaite joimoshirenkavetaro itzimantari Herodes. Ipiyotaiyaka osheki isheninka, joimoshirenkaiyirini. Ari opokapaake ishinto Herodías, amasheetapaake. Osheki ookimotanakari Herodes. ⁷Ikantakero: “Tzimatsirika ompaitya pinkampitenari, ari nompake-miro. Omapero, jiyotzi Pava eero namatavitzimi.” ⁸Ipoña okantziro iniro:

“Pinkanteri inthatzinkakaanteri Juan.” Iro okantantakariri: “Nokovi pamakotakenaro iito Juan matzitaki.” ⁹Ari jovashiretanakari Herodes, te inkovavetya. Iro kantamaitacha ikemaiyakeri isheninka ikantakerori inkaaranki. ¹⁰Irootake ithatzinkakaanterantakariri Juan. ¹¹Jamaitakero iito, ipakoitakero aanakenero iniro. ¹²Ipoña ipokaiyapaakeni iriyotaane Juan, ikitatairi. Arira jiyaataiyanake isaiki Jesús, ikamantakeri.

Jovakaari Jesús 5,000 atziri
(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³Ikanta ikemake Jesús kamake Juan, otetanaka pitotsiki iriyaatero tsika te inampiitaro. Iro kantamaitacha ikemakoi-takeri tsika iriyaate, shiyeeyanakani ikenaitake avotsiki, joyaataitanakeri. ¹⁴Iro jaatakotapaakitziini Jesús, iñaapaatzí osheki piyotzimentakariri. Jetakoshireta-paakari, jovashinchaake osheki mantsiya-yetatsiri. ¹⁵Okanta osheetyaanake, ikantzi iriyotaane Jesús: “Pamene, asaikatzira tsika te inampiitaro, aritake sheetyaake eejatzi. Pinkaratero pikinkithatzi, iriyaataita atziri nampitsiki irovapaiya.” ¹⁶Jakanakeri, ikantziri: “¿Opaita iratsipe-tantyaarori iriyaayetai? Pimperí eeroka irovarite.” ¹⁷Ikantanake iriyotaane: “Tekatsi nomperi naaka. Intaani otzimi okaratzi 5 tanta ipoña apite shima.” ¹⁸Ikantzi Jesús: “Pamakenari jaka.” ¹⁹Ari ikantziri maaroni atziri: “Pisaikaiyeni.” Thointaiyanake atziriite. Ipoña jaakero tanta, eejatzi shima, amenanake jenoki inkiteki, iñaañaatanake, ikantzi: “Paasoonke Ashitanarí, eerokatake pakenarori iroka noyaari.” Ipoña ipitharyaakero, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaitakaniri irirori atziripayeeni apatotainchari. ²⁰Ari ikaratzi jovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo

* 13.55: Jacobo, irijatzi ikantaitziri eejatzi Santiago.

tzimakaarantapaintsiri, joteyetairo kantziriki, okaratzi 12 jaikitaachari.

²¹Aamaaka ikaratzi 5,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzi tsinane ipoña eentsipayeeni ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare
(Mr. 6.45-52; Jn. 6.15-21)

²²Ipoña ikantairi Jesús iriyotaane: “Thame petaiyaaro pimontyagai intatsikero.” Ikantakeri eejatzi piyotzimentakariri: “Kantatsi piyaataiyeene.” ²³Iro ikenantanakari irirori tonkaariki, iñaañaateri Ashitariri. Okanta otsirenitanake, saikake apaniroini Jesús janta. ²⁴Overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaki, antaro otamakaane inkaare, oipiyapiyatakotakeri tampyaa. ²⁵Okanta okitaitzimatake, pokai Jesús janiitantaaro inkaare. * ²⁶Te iriyotavairi, itharovaiyana-keni iriyotaane, ikaimaiyanakeni: “iKaakitake shiretsivé!” ²⁷Iñaanatapai irirori, ikantziri: “Naaka pokaatsi, tontashire pinkantya eero pitharovavaitzi.” ²⁸Ari ikantanake Pedro: “Eerokama Novinkatharité, pinkantakaiyaaro naniitantaaro naaka inkaare.” ²⁹Ikantzi Jesús: “Pimpokanake.” Aniitanake Pedro inkaareki jiyaatashitanakeri isaikakera. ³⁰Iro kantamaitacha ikinkishiretanakero Pedro antaro otamakaane inkaare, itharovanake, iro itsitsiyantanakari, ikaimanake: “Pinkatharí paavaina.” ³¹Jakotashitanakeri Jesús, jaavairi. Ipoña ikantziri: “Kapiche pikempisantakena. ¿Opaitama pikisoshiretantari?” ³²Ikanta jotetapaa pitotsiki, avisainkatanake tampyaa. ³³Iniroite iñaapinkathatanakeri iriyotaane, ikantaiyanakerini: “Omaperotatya eerokatake Itomi Pava.”

Jovashinchaantake Jesús Genesaret-ki
(Mr. 6.53-56)

³⁴Ikanta areetaiyaani intatsikero nampitsiki Genesaret. ³⁵Iro jaatakotapaa-kitziini Jesús, jiyotaitavakeri. Ikamantaitakeri maaroni nampitarori janta, jamayetapaakeri mantsiyayetatsiri.

³⁶Ikantaitakeri Jesús: “Pishineteri mantsiyari irantzitavakemiro kapicheeni piithaare, ireshitakoyetantaiyaari.” Ari okantamaitaka, ikaratzi antzitakeriri kapicheeni iithaare, eshitakoyetai.

Ovaariperoshiretziriri atziri
(Mr. 7.1-23)

15 ¹Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite. Ipoñaayetaka nampitsiki Jerusalén. Ikantapaakeri Jesús: ²“Judío anaiyini. Iro ametaiyari akivaakota tekera ovanakyaata, ari okanta jiyotaayetairi pairani acharineete. ¿Opaitama kaari jimatantaro piyotaane? Jovapiintaiyani te inkivero irako.” ³Jakanake Jesús, ikantzi: “Irojatzí paakoventa eerokaite jiyotaayetairi pairani acharineete, temaita pimatantaro jiyotaayetairi Pava. ⁴Jiroka ikantziri Pava:

Piñaapinkathateri ashitamiri. Ikantake eejatzi:

Ontzimatyé irovamaiteri kishimatzi-riri ashitariri.

⁵Iro kantamaitacha pikantashitapiinta eeroka: “Aritatsi ankanteri ashiyetairi: “Nokashiyakaakeri Pava maaroni noireekite, eero okantzi nonkaminthaimi eeroka.” ⁶Piyotaantashiyetakaro jameyeetari pairani, te piyotaantero ikovakaajaantairi Pava. Irootakera kaari

* 14:25: Kantakotachari jaka: “Okanta okitaitzimatake,” irootake oshiyarori jametari jantayetapiintziro ovayiriite jaamaventa tsirenipaite, onkantya eero japaatashitantaro inkakivaite aparoni ovayiri maaroni tsireni, ontzimatyé intzime cuatro ovayiri aamaventachaneri. Aparoni etanakyaaarone ovakera ontsirenitanake, pashine aririka oniyankiitzimatake tsireni, pashine aririka oniyankiitake tsireni, overaantapaakyaaroni iri kitaitakotatsine.

jetakotantaari asheninka ashitariri.

⁷Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaven-take pairani Isáfas, ikantake:

⁸ Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni.

Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁹ Amenaashivaita jotyeerovayeta iñaapinkathavetana,

Tema jiyotaantashitaro jameyetari irirori.”

¹⁰Ikaimakeri Jesús maaroni piyotzimentakariri, ikantziri: “Pinkempisantaiyeni, pinkemathatantaarori noñaaventer:

¹¹Ikaratzi ovayetari te jovaariperoshiretanti, irooma okaratzi añaavaiyetziri, iroora matzirori ovaariperoshiretanti.” ¹²Ipoña ipokashitapaakeri iriyotaane okarikiini, ikantapaakeri: “Te onimoteri Fariseo-payeeni ikemakemi pikantake.”

¹³Ikantanake Jesús: “Ashitanari Inkitesatzi, ari inthonkairo okaratzi kaari ipankitzi irirori. ¹⁴Piñaashityaari, te iriyotaiyeni irirori, joshiyakari aparoni mavityaakiri. Ikempitakotakari eejatzi jakathatavakaa mavityaakiri, te iriyote tsika inkene, apiteroite imparyee omoronaki.” ¹⁵Ari ikantzi Pedro: “Pooñaarontenaro okaratzi poshiyakaaventakeneriri irikapayeeni.”

¹⁶Ikantzi Jesús: “¿Tekerama ontzimimoto temi eeroka piyotane? ¹⁷¿Tema piyote okaratzi ovayetapiintari okenayetzi asheetoki, impoña amishitovairo? ¹⁸Irooma añaavaitero kaariperori akinkishireyetari, irootake ovaariperoshiretantatsiri. ¹⁹Tema ashireki opoñaayeta kaariperori kinkishiretaantsi, ovantaantsi, mayempitaantsi, kaari kinataantsi, koshitaantsi, thaiyakotaantsi, kishimataantsi. ²⁰Irootakera iroka ovaariperoshiretantatsiri. Irooma eerorika akivaakota ankoverika oya, te ovaariperoshiretanti irirori.”

Okempisantzi tsinane Canaán-sato

(Mr. 7.24-30)

²¹Ipoña ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro irojatzi Sidón-ki. ²²Ari opokashitakeri janta aparoni tsinane Canaán-sato, te judío onatye iroori. Okantapaakeri: “Novinkatharite, eeroka icharine pinkathari David-ni. Nokovi pinkaminthagaina osheki oñaashitakaro nishinto, jaakiro peyari.” ²³Ari jimairetake Jesús, te irakero. Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Pomityaantairo iyaataita, osheki oñaashirenkakai.” ²⁴Ikantanakero Jesús: “Intaani jotyaantakena Ashitanari nonkaminthaayetairi nosheninka Israel-mirinkaite, ikaratzi oshiyakariri oisha ipeyayetaka.” ²⁵Iro kantamaitacha tsinaneka, otyeerovashitanakari Jesús, okantanakeri: “Pinkatharí, pinkaminthagaina naaka.” ²⁶Ikantanakero irirori: “Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: “Te aapithateri irovarite eentsite amperi otsitzi iroyaaro.”” ²⁷Akanakeri iroori, okantziri: “Omapero pikantakeri Pinkatharí. Iro kantamaitacha, jovapiintamatsitaro otsitzi jovaryaayeetziro ovaritentsi otapinaki.” ²⁸Jakanairo Jesús, ikantziro: “Tsinané, omapero pikempisantai eeroka. Irootake nomatantaarori pikovakotakenari.” Apathakero avisakotai ishinto.

Jovashinchaake Jesús osheki atziri

²⁹Ipoña jovaanaka Jesús ikenayetake othapyaaki inkaare Galilea. Irojatzi itonkaantanakari otzishiki, ari isaikapaakeri janta. ³⁰Ari ipokashitakeriri osheki atziri, jamayetakeri kantavaiyetachari imantsiyare: ethorivaitatsiri, mavityaakiri, kisovaanteri, pesaponthokiri, maaroni. Ithonkiri jovashinchaayetairi.

* **15.26:** Iriira joshiyakaaventzi judío-payeeni ikempitakaari eentsi. Iriima kaari judío-tatsi joshiyakari otsitzi.

³¹Ipampoyaaminthaitakeri Jesús jiñeetakerira iñaavaitakagairi kisovaan-teri, janiitakaayetairi kisoporokiri, ethorivaitatsiri eejatzi, jamenakaayetairi mavityaakiri. Ikantaiyini atzirite: “Omapero ikameethatataike Pava, iriitake pinkathariventairiri Israel-mirinkaite.”

Jovakaari Jesús 4,000 atziri
(Mr. 8.1-10)

³²Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, ikantakeri: “Osheki netakotakari atzirite, tema mava kitaite isaikaiyakeni jaka ikempisantana, tekatsi irovaiya. Aririka iriyaatashitaiya eero jovanaa, ari aakeri itashe avotsiki.” ³³Ikantaiyini iriyotaane: “Pamene, asaikatziira jaka tsika te inampii-taro. ¿Tsikama ayeka ovakaiyaariri? Osheki ikarataiyini.” ³⁴Ari josampitziri Jesús iriyotaane: “¿Tsikama okaratzi tanta tzmatsiri?” Ikantzi iriyotaane: “Tzmatsi okaratzi 7, tzimitacha eejatzi shimaaniki.” ³⁵Ipoña ikantaitakeri ikaratzi piyotain-chari: “Pisaikaiyeni.” ³⁶Jaakero tanta ipoña shimaaniki, ipaasoonkeventakero. Ipoña ipetoryaakero tanta, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaakeneri piyotainchari atziri. ³⁷Ovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo tzmakaantapaintsiri, ijaikitai okaratzi 7 kantziri. ³⁸Kempitaka ikaratzi 4,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzi tsinanepayeeni ipoña eentsipayeeni ovainchari. ³⁹Ipoña ikantanai Jesús: “Ari avaiyakani, kantatsi piyaayetai.” Ari jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaanaka iipatsiteki Magdala-satzi.

Ikovakoitziri Jesús intasonkaventante
(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

16 ¹Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari Saduceo, ikovavetaiyatyaani intzipishiretakairimi Jesús onantyaari iriyakoventerimi. Ikantaveta-paakari: “Intsityaa pintasonkaventante niyotantyaari omaperotatya opoñaaro

pitasonrenka inkiteki.” ²Jakanake Jesús ikantzi: “Pikantapiintaiyini eeroa aririka piñeero onkityonkaityee osheetyaanai: ‘Osaryaamanaatyee onkitaitamanai.’

³Irooma piñaamanairo menkori onkityonkaityee inkiteki, pikantzi: ‘Omparyaatyee inkane.’ Ñaakero, piyotakovetaro inkite, piyotakotziro eejatzi aririka omparyee inkane. Iro kantamaitacha te piyotzimaityaaro okaratzi piñaayevetari jaka kipatsiki. ⁴Te pinkameethataiyeni eeroa, thainka povakeri Pava, irootake pikovantaiyarini piñeena nontasonkaventante, iro kantamaitacha eero noñaakimiro. Intaani piñeero oshiyaarone okaratzi avishimotakeriri pairani Jonás.” Ari jiyaatanai Jesús.

Shineyakaarori itantane Fariseo
(Mr. 8.14-21)

⁵Ikanta jareetaiyakani iriyotaane Jesús intatsikero, te iraanake itantane, imaisantanakero. ⁶Ikantzi Jesús: “Paamaiyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Saduceo-payeeni.” ⁷Ipoña josampitavakaanaka iriyotaane, ikantavakaiyani: “¿Opaitama ikantantairori iroka? ¿Irooma ikantantairi tera amake tanta?” ⁸Iyotake Jesús ikantavakaari iriyotaane, ikantziri: “Tera pinkempisantaperotaiyeni eeroa, irootake pikinkishirevaitantari, pikantaiyini: ‘Te amake tanta.’” ⁹¿Tekerama pinkemathataiyeroni? Chapinki otzimaveta tanta okaratzi 5, iro kantamaitacha novakaayetaka 5,000 shirampari. Paviitayetairo eeroa tzmakaarantapaintsiri. ¿Tsikama okaratzi kantziri paviitairi? ¹⁰Eejatzi okempita tzmatsiriranki 7 tanta, novakaayetaka 4,000 shirampari. ¿Tsikama okaratzi kantziri paviitairi? ¹¹¿Opaitama kaari pikemathatantaro eeroa? Tera iro noñaavente jovaitari tanta. Aña nokantatzimi: ‘Paamaiyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Saduceo.’” ¹²Arira ikemathataiyanakero iriyotaane, tera iro

iriñaavente Jesús shineyakairori tanta, joshiyakaaventatziro okaratzi jiyotaanta-yetziri Fariseo eejatzi Saduceo.

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³Ipoña ikenanake Jesús janta Cesarea-ki, irootake inampitsite Filipino. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama ikinkishiretakoitari Itomi Atziri?”

¹⁴Jakaiyanakeni, ikantzi: “Tzimatsi atziri kantatsiri, ‘Juan oviinkaatananeri piriintaacha.’ Ikantzi pashine, ‘iri koñaataatsi Elías.’ Ikantzi pashine ‘iri Jeremías-ni.’ Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi, pashine kamantananeri pinatzi.” ¹⁵Ipoña ikantziri iriyotaane: “Eeroka. ¿Tsikama pikantai-yini?” ¹⁶Jakanake Simón Pedro, ikantzi: “Eerokatake Cristo Itomi Pava Kañaaneri.”

¹⁷Ikantzi Jesús: “Omapero pikantake Simón itomi Jonás, kaari atziri iyotakaakemirori iroka, iri Ashitanari Inkitesatzi iyotakaakemirori. ¹⁸Ari nompaitaimiri naaka Pedro, iro mapi oshiyakaaventacha pivairo. Tema mapi pinkempitaiyaari, ari novetsikairori nopanko. Inkarate kempisantaatsine apaata, iri oshiyayetaarone pankotsi. Eero jimatziro impeyakaashitaiyaari ikaratzi nampitarori sarinkaveni. ¹⁹Iri poshiyeeya aamaventarori ashitakoro pankotsi, kantatsi irashitaryeero, irashitero, irantsirii-tero shintsiini. Iroora pankotsi oshiyakaaventacha tsika impinkathariventantai Inkitesatzi. Tema inkarate pishineyetairi eeroka jaka, iriitake ishineyeetzi janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake kaari ishineyeetzi janta inkiteki.” ²⁰Ipoña ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Apaatara pikamantan-tzi, pinkante: ‘Iriitake Cristo irika Jesús.’”

Iñaaventziro Jesús inkame
(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹Ipoña Jesús ikamantakeri iriyotaane, ikantziri: “Irootaintsi aate nampitsiki

Jerusalén, iniroite inkemaantsitakaiyaana janta ijevajanore omperatasorentsitaari, ijevare iyotzinkariite ari irovakaantaite-nari. Iro kantamaitacha avisavetakya mava kitaite ari nañagai eejatzi.” ²²Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziini, ikantakeri: “Pinkathari, te onimotena naaka pikantziri, te nonkove avishimotemi iroka.” ²³Ari ipithokanaka Jesús, ikantanake: “Piyaate Satanás. Tema te poshretaro eeroka ikovakaanari Pava, intaani poshretaro ikovapiintakeri atziriite.”

²⁴Ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyaana, irovashaantaro ikovashiyetari irantero, onkantavetya impaikakoiterimi, intsipatyaana. ²⁵Tema ikaratzi etakovaita-chari apaniro jantayetziro inevetashiye-tari, ari impeyashitaiya. Iriima inkarate kamimentenaneri jantayetanaaro nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai. ²⁶Tema amenaavaitashita jiñeetziro otzimimotatsiri osheki ovaakarontsi tzimayetatsiri jaka kipatsiki, ompoña iriñeetero impeyashitaityaaro añaantarentsi. ¿Kantatsima impinakoventaitya eero iñaantaitaro impeyashitaitya? ²⁷Ari impiye apaata irika Itomi Atziri iramairo irovaneenkaro Ashitariri, intsipatyaari maninkariite, iri pinatapairone okaratzi jantayeetakeri. ²⁸Kyaaryoora, tzimatsira pikaratzi jaka, tekera pinkameeta ari piñaakeri Itomi Atziri tsika inkantya impinkathariventante.”

Ishipakiryiimotziri Jesús iriyotaane
(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17 ¹Okanta avisake okaratzi 6 kitaite, ipoña Jesús jaanakeri Pedro, Jacobo, ipoña Juan, irirentzira Jacobo. Itonkaiyanakeni otzishiki. ²Ari ipashinetzimotakeri iriyotaane, ishipakiryaanake iporo, joshiyanakari ooryaatsiri, ari okempitanakari iithaare kitamaroki okantanaka. ³Iñaatziiri Moisés-ni, ipoña

Elías ikinkithavaitakairi Jesús. ⁴Ikanta Pedro, ikaimakotanakeri Jesús, ikantzi: “Pinkatharí, omapero okameethatzi pamakena jaka. Kameetha novetsikemi mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.” ⁵Iñaavaiminhtaitzi, opamankapaakeri menkori, shipakirya okantapaaka. Ikematzi iñaavaitaitanake menkoriki, ikantaitzi: “Notomi inatziira irika netakokitakari, osheki nokimoshireventakeri. Pinkempisantaiiri.” ⁶Ikanta ikemaiyakero iroka ñaantsi, oyootaiyanakani osaaviki, iniroite itharovaianake. ⁷Iro kantamaitacha Jesús ipokashitapaakeri iriyotaane, ipampitapaakeri, ikantziri: “Pinkatziyayetanai, eero pitharovaayani.” ⁸Jamenave-taiyanaani, tekatsi iriñaanai, apaniro ikatziyaka Jesús.

⁹Ikanta joirinkaiyaani otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatzi apaata aririka irañagai. Tema irika Itomi Atziri ari irañagai inkamavetakyaarika. ¹⁰Ipoña josampitan-tzi iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama ikantakotziri iyotzinkariite ikantaiyini: ‘Aririka impokimatake Cristo, iriira eevatapaintsine Elías impoke?’”

¹¹Jakanake Jesús, ikantzi: “Omaperotatya ikantziri, iriitakera eevatapaintsine Elías impoke, irovameethashiretantapaake. ¹²Pinkeme nonkante naaka: Areevetaka Elías, iro kantamaitacha te iriyotaiyavakerini atziri, osheki jovasankitaavaitakeri. Ari inkempitaiteri eejatzi Itomi Atziri, osheki irovasankitaiteri.” ¹³Ari jiyotaiyanakeni iriyotaane iri jiñaaventzi Juan oviinkaatananeri.

Jovavisaakotziri Jesús evankari jaakiri peyari
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴Ikanta jareetaiyaani ipiyotaiyani atziri. Ari ipokashitakeriri Jesús aparoni

atziri. Jotyeerovashitapaakeri, ikantziri: ¹⁵“Pinkatharí, petakotaiyaanari notomi osheki ikamanavaitake, iniroite ikemaan-tsivaitaka, osheki itaavaitapiintaka, ipiinkavaitzi jiñaaki. ¹⁶Namavetakanari piyotaane, irovavisaakotainari. Iro kantamaitacha te irimateri.” ¹⁷Ari jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eeroka, pikenashivaitaka. ¿Tsikapaitema piyotaiyeni? Pamakenari eentsi.” ¹⁸Ikisathanakeri peyari, jatanake. Ari jeshitakotanairi evankari. ¹⁹Ikanta iriyotaane Jesús, josampitairi apaniro, ikantairi: “¿Opaitama kaari nomatantaro naaka novavisaakoteri?” ²⁰Ikantzi Jesús: “Iro kaari pimatantari tema tekera pinkempisantaperote. Pinkeme nonkante: Onkanta-vetya pinkempisantaneronkavetya, kantatsi pinkantero otzishi: ‘Pishirinke.’ Ari oshirinkake. Tema tekatsi kompitzi-motyamine aririka pinkempisantaperote. Omaperora. ²¹Iro kantachari pinkoverika povashincheeri oshiyakariri irika evankari, ontzimatyé pamaneri kyaaryooperoini Pava, pintziventyaari.”

Japiitairo Jesús iñaaventziro inkame
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²²Ikanta isaikaiyini Jesús nampitsiki Galilea, ari ikantakeri iriyotaane: “Irootaintsi impithokashitaiyaari Itomi Atziri. ²³Ari irovaiteriri. Iro avisavetakya mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.” Iniroite jovashiretaiyanakani iriyotaane ikemakeri ikantake.

Ipinaitzirori ashi tasorentsipanko

²⁴Ikanta jareetaiyaani Jesús nampitsiki Capernaum, ari ipokakeri kovakotantatsiri kireeki ashi tasorentsipanko, josampitapaakeri Pedro: “¿Ipinatapiintziroma iyotaimiri ashi tasorentsipanko?”

²⁵Ikantanake Pedro: “Ipinatapiintziro.” Ikanta ipiyapaa pankotsiki, iri thaavako-

tavainchari Jesús josampitavairi:
 “¿Opaitama pikinkishiretari eeroka
 Simón? ¿Ipaitama ikovakotapiintziri
 pashinesatzi pinkathariite? ¿Iriima
 ikovakoyetzi isheninkajanori? ¿Iriima
 ikovakoyetzi areetzinkari atziri kaari
 isheninkata?” ²⁶Ari jakanake Pedro,
 ikantzi: “Iri ikovakoyetzi areetzinkari
 atziri.” Ikantzi Jesús: “Ari okanta. Tema
 te onkovajaantya impinayetairo ikaratzi
 isheninkajanoeyetari. ²⁷Iro kantamaita-
 cha te nonkove inkisaneentavaitya
 kovakotantatsiri kireeki. Piyaate
 pinkachaate inkaareki. Aririka pinoshi-
 kake aparoni, pamenavaanteteri, ari
 piñeeri kireeki. Paanakeneri kovakotanta-
 tsiri, pimperi. Iriitake pimpinaventyaari
 eeroka eejatzi naaka.”

Tsika itzimi iriiperotatsiri
(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18 ¹Ikanta japatotaiyakani
 iriyotaane Jesús, josampitakeri,
 ikantziri: “Aririka impinkathariventantai
 Inkitesatzi. ¿Itzimikama iriiperotatsine
 intsipatyari impinkatharite?” ²Imoña
 Jesús ikaimake aparoni eentsi, jovatziya-
 keru niyankineki isaikaiyakani irirori,
³ikantzi: “Eerorika paventaanaari Pava,
 poshiyakotaiyaari ikantara irika eentsi,
 eerora piñiuro impinkathariventantai
 Inkitesatzi. Omapero. ⁴Tema irika eentsi
 te iriyote ishamevaite. Maaroni inkarate
 oshiyakotaiyaarine, iriitakera iriiperotaa-
 tsine aririka impinkatharitai Inkitesatzi.
⁵Inkarate pairyaanari ikempisantaana,
 imoña iraakameethatanairi aparoni
 oshiyaariri irika eentsi, naakatakera
 jaakameethatake.”

Ari irantakaantaitero kaariperori
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶“Intzimerika antakaakerine kaaripe-
 rori kempitaariri irika eentsi ikempisan-
 taana, kameethavaitakemi inthatayeete-

neri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri
 inthomoyaaki inkaare.

⁷Omapero onkoveenkate jaka kipatsiki.
 Iriñeete osheki antayeterone kaariperori.
 Iro kantacha ari irovasankitaayetairi
 inkarate antakaantakerone. ⁸Iroorika
 pako, iroorika piitzi pantanta kaariperori,
 povashaantairo, pinkempitakaantero
 pinthatzinkakityeeromi, tema iro kovape-
 rotacha pavisakoponthokitai. Te arite
 otzimaveta apite pako, apite piitzi,
 imoña piñeero apaata pinkantaitatyeeni
 pntagaiya. ⁹Iroorika poki pantanta
 kaariperori, povashaantairo, pinkempita-
 kaantero pinkithoryaakityeeromi, tema
 iro kovaperotacha pavisakopityaakitai. Te
 arite otzimaveta apite poki, imoña
 piñeero apaata irookaitaimi opaampatzi
 sarinkaveniki.”

Jiñaaventaitziri oisha peyachari
(Lc. 15.3-7)

¹⁰“Paamaventya pimanintavaitzirika
 oshiyanaariri irika eentsi. Tema ikempo-
 yaaventari maninkariite nampiyetarori
 Ashitanariki Inkitesatzi. ¹¹Tema iro
 ipokantakari Itomi Atziri irovavisaakoshi-
 reyetairi ikaratzi peyavetainchari.
¹²Pinkeme noshiyakaaventemiro.
 Tzimatsi aparoni piratachari ikaratzi 100
 oisha. Imoña imepyakaantakya aparoni,
 karatanai 99 iroishate. Ari irookanakeri
 pashine, jatake otzishimashiki inkokova-
 tairi peyeenchari. ¹³Inkantya iriñeeri
 iniroite intharomentya jagairira
 peyavetainchari. Iniroite inkimoshirete,
 anaanakero ikimoshireventziri karaveta-
 chari 99 kaari peyachane. ¹⁴Ari
 ikempitari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, te
 inkove imepyakaantavaitya aparoni
 ikaratzi oshiyanaariri irika eentsi.”

Tsika okanta ipeyakotantaitzi

¹⁵“Aririka piñeeri pisheninka
 irantzimotemiro kaariperori, piyaatashi-

teri, pinkinkithavaitakairi apaniro, poñaakeri okaratzi ikenakaashitakari. Aririka inkempisantakemi, pimatakeri, pikempitakaantaari iriirikami pirentzijanori. ¹⁶Irooma eero ikempisantzimi, paanake pashine kempisantzinkari, eerorika apite, iri pinkateri pinkaminairi. Iro pimonkaraantyaarori ikantaitziri:

Intzimerika aparoni iyakoventaari, ontzimatyeeera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri.

¹⁷Eerorika ikempisantziri irika, pinkamantari japatotapiintaita maaroni. Eerorika ikempisantashita, poshiyakaanteri kaari pisheninkata, tema ikempitakotakari kovakotziri kireeki isheninka. ¹⁸Tema inkarate pishineyetaari eeroka jaka, irijatzi ishineyeetziri janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake kaari ishineyeetziri janta inkiteki. Omapero. ¹⁹Pinkeme nonkante eejatzi: Aririka pinkarate apite, aririka oshiyavakaiya pinkinkishiretane, impoña pinkovakotakeri Ashitairi Inkitesatzi, ari irimatakemiro. ²⁰Tsikarika japatoyeta apite atziri, eerorika mava, ipairyaana ikempisantaana, ari nosaikitari naaka nokempiyari.”

²¹Ari ipokapaake Pedro, josampitapaa-keri Jesús, ikantziri: “Pinkathari, aririka ontzime irantzimotenari nosheninka, ¿tsikama onkarate nompeyakoteri? ¿Arima onkarate 7?” ²²Ipoña jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tera aritzi pimpiyantya. Tema te intaani pimpeyakoteri onkarate 7, osheki onkarate papiipiitero.”*

Ikantakota apite atziri ireevetatsiri

²³“Aririka impinkathariventantari Inkitesatzi, iroovaitake jantziri pinkathari ikovakoyetziri iromperatane impinatairi jireevetziri. ²⁴Ikanta ikovakoyetziri ireeveyetatsiri, ari ipokapaake aparoni ireeveperotatsiri osheki kireeki.*

²⁵Tekatsi iraye impinatairiri. Ari ikantanake pinkathari: ‘Paanakeri irika shirampari, iina, itomipayeeni, eejatzi okaratzi tzimimotziriri, pimpimantari. Ari onkantya naantaiyaari kireeki ikaratzi jireevetanari.’ ²⁶Ikanta ikemavakera irika omperataari, jotyeeerovashitanakari pinkathari, ikantanakeri: ‘Eero pipimantana, poyaakotavakena kapicheeni, aritake nompinataimi.’ ²⁷Ikanta irika pinkathari jineshinonkatanakari iromperatane, ikantzi: ‘Aritake, te pireevetaana.’ Ipeyakotairi okaratzi jireevetziri. ²⁸Ikanta jiyaatai omperataari, jotonkyotaka irirori avotsiki ireevetziri kapicheeni, ikaratzi 100 denario. Joirikakentsitavakeri, ikantziri: ‘Pimpinatena iroñaaka pireevetanari.’ ²⁹Ari jotyeeerovashivetanakari, ikantziri: ‘Poyaavakena kapicheeni aritake nompinataimi.’ ³⁰Te inkove, jaanakeri, jominkyakaantakeri, ikantzi: ‘Aririka pimpinataina pireevetana, ari nomishitovakaantaimi.’ ³¹Iro kantacha jiñaakeri ikarataiyini, te onimotanakeri, jatake ikamantakeri pinkathari. ³²Ikanta pinkathari ikaimakaantakeri, ikantziri: ‘Kaariperoshire pinatzi eeroka. Nopeyakotaimiro eeroka pireevetanari pikampitakenara.’ ³³Ari pinkempitantemi eeroka, pinkaminthaantayete. ³⁴Antaro ikisanaka pinkathari, jominkyakaantakeri, ikantziri: ‘Aririka pimpinataina eeroka,

* **18.22:** Ikantakoyetziri jaka “osheki onkarate papiipiitero,” aririka apiitapiintakero ampeyakotante onkarate 7, apiitairo 7, impoña apiitairo 7, irojatziri aretantakyaari onkarate 70.

* **18.24:** Ikaratziri 10 mil talento. Ari onkantavetya irantavaite osheki osarentsi, eero ipinakovaenta.

ari nomishitovakaantaimi.’ ³⁵Iroora irantairi eejatzi apaata Ashitanari Inkitesatzi, eerorika pineshinonkayetaari pisheninka.”

Jiyotaantzi Jesús ikantzi:
te apantyaaro pookero piina
(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19 ¹Ikanta ithonkanakero Jesús jiyotaantzi Galilea-ki, jatake ikenanakero intatsikero Jordán-ki irojatzi Judea-ki. ²Ipiyotzimentaitavaari. Jovashinchaapai osheki mantsiyari janta.

³Ari ipokashitakeriri Fariseo-payeeni, ikovi inkompitakaiyaarimi Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “¿Shinetaan-tsitatsima aparoni atziri inkove irookashi-vaityaaro iina?” ⁴Ari jakanakeri irirori, ikantanakeri: “¿Tema piñaanatakotero ovakera jovetsikantaitakari atziri. Tema jovetsikaitakeri shirampari ipoña eejatzi tsinane?” ⁵Ikantaitakeranki:

Ari irookaventairi shirampari
 ashitariri, iraye iina,
 Aparoni inkantanaiya ivathaki
 jaavakaanara.

⁶Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaaro shirampari itsipataakaakeriri Pava, tema aparoni jinanaatzi, eero okantzi irookavakaiya. ⁷Ipoña josampitziri ikantzi: “¿Opaitama josankinatantari pairani Moisés, ikantake:

Aririka irookavakaitya, ontzimatyé
 impayeeteri tsika osankinatakota
 irookavakaantyaari?”

⁸Ikantzi Jesús: “Okantakaantziro te pinkempisantane, irootake ishinetantamirori Moisés. Iro kantamaitacha te ari onkantya pairani ovakera opoñaantanakari maaroni. ⁹Pinkeme nonkante naaka: Ikaratzi ookashivaitarori iinantairi impoña iragai pashine, imayempitake. Irooma omayempitakerika iinantaitari, kantatsi irookaitero. Itzimirika ayirori tsinane ookaaro, imayempitake irirori.”

¹⁰Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Aririka okanta, eerotya jaayeeztzimi iinantaitari.”

¹¹Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Iriirika Pava kovakayemirone, aritake pinkemathatakero. ¹²Tzimatsi kantachari eero okantanta irayete iina atziri. Tema tzimatsi atziri ari ikantzita itzimapaake eero okantzi iraye iina. Tzimatsi pashine jaathokitaitziri, eero okantzi iraye iina. Tzimatsi eejatzi kovatsiri isaikashivaitya, tema ikyayooventatziiri irika pinkathariventantatsiri inkiteki. Kovatsiri irimatero nokantakeri, irantero.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³Ipoña jamaitapaakeneri Jesús eentsipayeeni, ikantaitapaakeri: “Nokovi pamanakotenari neentsite, potzimikapatziiotteri pintasonkaventer.” Ari ikantzi iriyotaane Jesús: “Eero poñaashirenkiri Avinkatharite.” ¹⁴Ipoña ikantzi Jesús: “Eero pikantzi, nokovi iramayeetenari eentsipayeeni. Tema inkarate kempitaiyaarine irikapayeeni eentsi, iriitakera ñagairone tsika impinkathariventantai Inkitesatzi.” ¹⁵Ikanta Jesús ipampipatzii-toyetakeri eentsipayeeni, jatanai.

Ashaarantachari evankari
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.15-17)

¹⁶Ikanta aparoni evankari ipokashitakeri Jesús, josampitapaakeri, ikantziri: “Kameethari iyotaantaneri. ¿Opaitama nantairi noñaantaiyaarori kantaitaachane añaaantarentsi?” ¹⁷Ari jakanake Jesús, ikantzi: “¿Opaitama pikantantanari ‘kameethari?’ Tekatsira aparoni kameethatatsine, apaniro ikantakaaro Pava ikameethatzi. Pinkoverika piñagairo añaaantarentsi, pimonkarayetairo Ikantakaantaitane.” ¹⁸Ikantzi irirori: “¿Otzimika?” Ikantzi Jesús:

Eero povantzi.
 Eero pimayempitzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pithaiyakotanta.

¹⁹ Piñaapinkathateri ashiiyetamiri.

Petakotaiyaari pisheninka pinkempi-takaanteri petakotapiinta eeroka.

²⁰ Ari ikantzi evankari: “Nomatakero maaroni irokapayeeni, irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni.

¿Opaitama kovityaachari iroñaaka?”

²¹ Ikantzi Jesús: “Pikovirika pinkameetha-shirete, piyaate pipankoki, pimpimantero maaroni tzimimotzimiri, pimpayeteri ashinonkainkari, tema inkiteki piñeero panintaayetaiya. Aririka pimatakero pimpokanake, poyaatena.” ²² Ikanta ikemake evankari, ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Iniroitera ompomerentsitzimotyaa-ri ashaarantachari impinkathariventairi Inkitesatzi. Omapero.” ²⁴ Eekero ikantatzi: “Oshekira ompomerentsitya inkyaanyaa-rimi piratsi camello imoroki kithapi. Iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantachari tsika impinkathariventan-tai Pava.” ²⁵ Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane, ipampoyaavakaanaka, ikantaiyini: “¿Impaityaakama avisakoshire-taatsine?” ²⁶ Ari jamenayetanakeri Jesús, ikantzi: “Eerotya jimatziro apaniro atziri, iriima Pava tekatsi pomerentsitzimotyaa-rine.” ²⁷ Ipoña jakanake Pedro, ikantanake: “Jirikayetakena nokaratzi nokovi noyaatemi, nookayetanakero maaroni tzimimotanari. ¿Opaitama impinayeetai-nari apaata?” ²⁸ Jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka ovakeratai apaata kipatsi, ari impinkathariventantai Itomi Atziri, inkempitaiyaari ikantaranki aparani pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento. Ari pinkempitaiyaari eejatzi eerokapayeeni pimpinkathariventayetairi

maaroni charinentayetyaarine Israel-ni, ikaratzira 12 jinashiyeta. Omapero. ²⁹ Tema ikaratzi oyaatakenari, jookaventayetana-kero ipanko, irirentzi, iritsiro, ashitariri, iina, ireentsite, iipatsite. Aritake iriñaaye-tairo ontzimimoyetairi osheki, tema iriitake pairyaayetanari. Irijatzi ñaayetairone kantaitaachaneri añaantarentsi. ³⁰ Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoiyyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoiyyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayeterone iretayetaiyaro.”

Antavaitatsiri chochokimashiki

20 ¹ “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, iriivaitake ikanta-ranki aparani atziri tzimatsiri ichochoki-mashite. Jiyaatake okitaityaamanai iramene antavaitatsine ivankiremashiki. ² Ikanta jiñaake kovatsiri irantavaite, ikantakeri: ‘Aririka petanakyaaro pantavaite iroñaaka irojatzi sheeteeni, nompinatemi aparani denario.’ Ikantaiyini antavairentzi: ‘Kameethatake.’ Jotyaantaitakeri pankirentsimashiki. ³ Ikanta ijenokiityaapaake ooryaatsiri eejatzi ipiyanaa ashtarori ivankiremashi nampitsiki. Jiñaapai pashine ikatziyee-yaani tekatsi irantavaire.* ⁴ Ikantapaakeri: ‘Aririka piyaate pantavaite novankirema-shiki, ari nompinaperotakemi.’ Ari jiyaataiyakeni irantavaite. ⁵ Ari ikempitaakero itampatzikatapaake ooryaatsiri, eejatzi itainkanake ooryaa.* ⁶ Ari ikempitakerori eejatzi osheetyaa-nake, jiñaapai atziri isaikaiyini, tekatsi irantavaire, josampitapaakeri: ‘¿Tekatsima pantavaire pisaikashivaitan-tari kitaiteriki?’* ⁷ Ari jakaiyanakeni, ikantzi: ‘Aña tekatsi antavaitakainane.’ Ikantzi irirori: ‘Piyaate eejatzi eeroka pantavaite novankiremashiki, ari

* **20.3:** Iri ikantaitziri pairani ooryaatsiri 3. * **20.5:** Ikantaitziri pairani ooryaatsiri 6, eejatzi ikantaitziri ooryaatsiri 9. * **20.6:** Ikantaitziri pairani ooryaa 11.

nompinaperotakemi.’ ⁸Okanta otsirenitanake, ashitarori ivankiremashi, ikantakeri kempoyiniriri iireekite: ‘Pinkaimeri maaroni antavairentzi pimpinateri. Iriira petavakya pimpinateri impoitapaintsiri jantavaitake, irojatzi pimatantakyaariri etakarori kapichekitaite jantavaitake.’

⁹Ikanta ipokake impoitapaintsiri jantavaitzi, kapiche jantavaitake, iro kantacha ipinaitakeri aparoni denario. ¹⁰Ipoña ipokaiyakeni etakarori jantavaitake kapichekitaite, jiñaajaantzi iri impinape-roite. Aña te, aparonimacheeni denario ipinaitakeri eejatzi. ¹¹Ikanta jaavetakari ipinaitakeriri, ikisanakeri ashitarori irantavaire, ¹²ikantanakeri: ‘Irikapayeeni impoitapaintsiri jantavaitzi, te irantavai-perote, iro kantacha jimonkaraakana ikaratzi pipinatakenari, aña naaka kemaantsiperotakariri ooryaatsiri.’ ¹³Ari ikantzi ashitarori ivankiremashi: ‘Asheninká, nopinatakemi kameetha, ¿tema nokantzitakami kapichekitaite nompinatemi aparoni denario?’ ¹⁴Jirika piireekite nompinatemiri, piyaatai pipankoki. Naaka nintashitacha nompinateri aparoni denario impoitapaintsiri jantavaitzi, ¹⁵¿Eeroma okantzi nompinateri irika nonintashitari naaka? ¿Pikisaneentakotatyaanaroma nokaminthaantzi?’ ¹⁶Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iri ñeerone irimpoi yetai. Tzimayetatsi eejatzi impoi yetatsi iroñaaka, iri ñeerone iretayetaiyaaro.”

Japiitairo Jesús iñaaventziro irovamaiteri

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷Ikanta itonkaanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, jaanakeri 12 iriyotaane ikenakaanairi avotsiki, ari ikantakeri:

¹⁸“Aatatziira Jerusalén-ki. Ari irakaan-taiteriri Itomi Atziri, irayeri ijevare omperatasorentsitaari, intsipatakyaari iyotzinkariite, iri iyakoventerine irovaiteri. ¹⁹Irootake iraanantakyaariri atziri kaari asheninkata. Ari impasavaitateri. Impoña impaikakotaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.”

Ikoviri Jacobo ipoña Juan

(Mr. 10.35-45)

²⁰Okanta iina Zebedeo opokashitakeri Jesús, otsipatakari otomipayeeni: Jacobo ipoña Juan. Otyeerovashitapaakari, okantapaakeri: “Nokovi pinkaminthayena.” ²¹Ipoña Jesús josampitanakero, ikantziro: “¿Opaita pikovakotanari?” Okantzi iroori: “Tema irootaintsi pimpinkatharentsite, nokovi intsipatyami notomi impinkathariventante, isaikimotemi aparoni pakojanoriki, iriima pashine isaike pampateki.” ²²Ipoña ikantanake Jesús: “Tetya piyotero opaita pikovakotanari. Osheki nonkemaantsityaari naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima poshiyakyaana nonkame naaka?” Ari ikantaiyini: “Aritake nomatakero.”* ²³Ipoña ikantanake Jesús: “Omapero, irootaintsi pimatero onkarate nonkemaantsityaari. Irooma pintsipatyana ampinkathariventante pisaake aparoni nakojanoriki, pashine nampateki, tera naaka kanterone tsika intzime nontsipatyari, intaani jiyotzi Ashitanari tsikarika itzimi ikashiyakayetakari.”* ²⁴Ikanta ikemaiyavakera pashine iriyotaane, ikisaitanakeri Juan eejatzi Jacobo. ²⁵Ipoña japatotakeri Jesús maaroni iriyotaane, ikantziri:

* **20.22:** Iro ikantakotzi Jesús jaka: “¿Arima pimatakero eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima poshiyakyaana nompinkaate naaka?” * **20.23:** Iro ikantakotzi Jesús: “Omapero, aritake pimatakero pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaana nompinkaate naaka.”

“Piyotaiyini eeroka tsika ikanta ivinkatharite kaari asheninkata, osheki jomperatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetatsiri iñaapinkathayeetzi irirori. ²⁶Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri poshiyakotya ikantara otzikataari. ²⁷Iroorika pinkove pijevatakaante, iri poshiyakotya ikantara omperataari. ²⁸Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari iroshiyakotyaari otzikataari, inkamimentante, iri pinakoventantantane, irovatsinaryaakoventairi maaroni.”

Jamenakaitziri apite mavityaakiri

(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹Ikanta javisiayanake Jericó-ki, osheki atziri oyaatanakeriri. ³⁰Ari isaikake avotsinampiki apite mavityaakiri. Kemake irirori, ikantaitzi: “Ari inkenapaake Jesús jaka avotsiki.” Irootake ikaimantanakari, ikantzi: “iPinkatharí, icharine David-ni, pineshinonkataiyaana naaka!” ³¹Osheki ikisathaveetanakari. Te irimairete, eekero ikaimanakitzi shintsiini: “iPinkathari, icharine David-ni, pineshinonkatyaana naaka!” ³²Ari jaatzinkapaakari Jesús, ikaimakeri, ikantziri: “¿Ipaita pikoviri nantzimotemiri?” ³³Ikantaiyini irirori: “Pinkatharí, nokovi namenavaitai naaka kameetha.” ³⁴Iniroite jineshinonkashiretanakari Jesús irika mavityaakiri, ipampitakeneri irooki. Arira jamenavaitanairi kameetha, joyaatanakeri eejatzi Jesús irirori.

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

21 ¹Ari okarikitzimatapaake irareetantyaari Jerusalén-ki. Areetaiyakani Betfagé-ki omonenampitari otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri Jesús apite iriyotaane, ²ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakari, ari piñeeri

onthatakotya aparoni burro ontsipatakyaari iryaani. Pinthataryaakotero, pamakenaro. ³Tzimatsirika osampitavakemine, pinkanteri eeroka: ‘Ikovatziro pinkathari. Aritake iroi piyeemiri.’” ⁴Ari omonkaratari josankinatakari pairani kamantantaneri, ikantake:

⁵ Pinkamantayetairi maaroni

Jerusalén-satzi:

Kaakitataike Pivinkatharite ipokashitakemi,

Tsinampashire ikantaka, ikyaakotakari aparoni burro

Evonkiro onatzi burro, ovaiyane piratsi jaakaitziri tenari.

⁶Ikanta jotyaantakeri apite iriyotaane, jimatakero okaratzi ikantakeri Jesús.

⁷Jamakero burro otsipatakari iryaanite.

Jovankeetakeneri manthakintsi imitzikaraki inkene inkyakoityaaro. Ipoña Jesús ikyaakotanakaro. ⁸Ikanta atziripayeeni

piyotainchari janta, jomaronkashiyetakeri imanthaki avotsiki tsika inkenanakera.

Tzimatsi pashine chekayetaintsiri inchashi iromaronkashiteri eejatzi. ⁹Ikaratzi atziri eevataintsiri, ikaratzi eejatzi oyaatakeriri itaapiiki, ikaimaiyini, ikantzi:

iThame añaapinkathatairi icharine David-ni!

iTasonkaventaari inatzi, tema

Pinkathari apaitziri otyaantakeriri!

iKaakitataike Avinkathariperotyaari!

¹⁰Irojatzi jareetantapaakari Jesús nampitsiki Jerusalén. Ari josampitavakaanaka nampitarori, ikantaiyini: “¿Niinka irika?” ¹¹Tzimatsi atziri kantanaintsiri: “Iriitake Jesús kamantantaneri inatzi, iri poñaachari Nazaret-ki saikatsiri janta Galilea-ki.”

Jomishitoviri Jesús

pimantayetatsiri tasorentsipankoki

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹²Ikanta Jesús, kyaapaake osaikira tasorentsipanko. Jomishitovapaakeri

pimantayetatsiri eejatzi ikaratzi amanantayetatsiri. Jotatsinkayetapaakero jovantayeetariri kireeki, ari ikempitaa-kero eejatzi tsika jovayeetziri shiro.

¹³Ikantapaakeri: “Okantzi osankinarentsi, iñaavaitziri Pava, ikantzi:

Nopanko onatzi iroka, ari iramana-piintaitenari.

Iro kantacha eerokaite pamatavitanta-piintake jaka pipimantayetzira, pikempitakaantakero koshintzipanko.”

¹⁴Ipoña Jesús, ipokashitapaakeri janta tasorentsipankoki osheki mavityaakiri, kisoporokiri, jovashinchaayetairi maaroni. ¹⁵Tema osheki okameethatake jantakeri Jesús. Ikanta iñaakeri evankariite jantakeri, ikaimaiyanake, ikantzi:

iThame añaapinkathatairi icharine David-ni!

Iro kantamaitacha ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ikisaiyanakani, tema te onimoteri. ¹⁶Ari josampiitanakeri Jesús, ikantaitziri: “¿Pikemakerima ikantaiyirini evankariite?” Ari ikantzi Jesús: “Nokemak-eri. ¿Tema piñaanatero eeroka osankinarentsi? kantatsiri:

Iri evankariite eejatzi eentsipayeeni thotayetzirori itene,
Pikantakaakari iriñaapinkathaye-taimi.”

¹⁷Ipoña Jesús, piyanaka ikenanairo Betania-ki. Ari jimaapairi.

Jiyakataitziro kaari kithotatsi pankirentsi
(Mr. 11.12-14, 20-26)

¹⁸Okanta okitaitamanai eejatzi ipiyaaro Jesús nampitsiki. Ari itashaapaake niyanki avotsi. ¹⁹Jiñaapaake avotsinam-piki okatziya pankirentsi, jiyaatashitanakero, iñaapaatzí te ontzime okithoki, iyoshiita oshi. Ikantanakero: “Ari pashi povero eero otzimai pikithoki.” Okanta

pankirentsi, kamashitanake.* ²⁰Ikanta iñaakerora iriyotaanepayeeni, ipampo-yaaminthatanakero, josampitaiyanakeri: “¿Tsika okantaka okamashitantanakeri pankirentsi?” ²¹Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Omapero nonkantemi, kyaaryoorika paventaiyaana, eerorika pikisoshirevaitzi, ari pimatakero eeroka, ari anaanakero okanta piñaakero pankirentsi. Kantatsi pinkantemi: ‘Oshirinke otzishi, ompiinke inkaareki.’ Kantatsi omatya. ²²Tema onkarate pinkovakoyetairiri Pava, aririka paventaaperotanakyaari, aritake impake-miro.”

Ishintsinka Jesús

(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³Ikanta ipiyaara Jesús tasorentsipankoki, jiyotaantapai eejatzi. Ari ipokashitapaakeriri ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari antarikonapayeeni, josampitapaakeri: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?” ²⁴Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Eejatzi naaka tzimatsi nosampitemiri. Aririka pakakenaro, aritake nonkantakemi ipaita otyaantakenari. ²⁵Tema joviinkaantantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?” Ipoña ikantavakaiyanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantakeri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisan-tantari?’ ²⁶Aririka ankante: ‘Atziri otyaanta-keri,’ ari inkisanakai atziripayeeni.” Tema ikantaiyini atziri kamantantaneri inatzi Juan-ni. ²⁷Ari jakaiyini, ikantzi: “Te niyotero.” Ari ikantanake eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Iñaaventaitziri apite itomintaitari

²⁸Ipoña josampitantake Jesús, ikantzi: “¿Tsika okantzimotamika eerokaite

* 21.19: Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora ipaitaitzitari higuera.

iroka? Tzimatsi aparoni atziri tzimatsiri apite itomi. Okanta aparoni kitaite ikantakeri itomi: 'Notomi, piyaate pantavaite pankirentsimashiki.' ²⁹Ari jakanakeri itomi, ikantanakeri: 'Te nonkove.' Iro kantacha osamaniityaake, opiyimoshiretaari itomi, jatake irantavaite. ³⁰Ipoña jiyaatashitakeri pashine itomi, ikantakeri eejatzi. Ikantanake irirori: 'Ari nomatakero, Apá.' Iro kantacha te iriyaate. ³¹¿Tsikama itzimika apite itomi antakerori ikovakeri ashitariri?" Ari jakaiyanakeni, ikantzi: "Iri antakerori pashine jomperatakari." Ipoña ikantzi Jesús: "Iriira etyaarone iranaakotemi impinkathariventairi Pava ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, eejatzi okaratzi mayempiroyetatsiri. Omaperora. ³²Tema ipokakeranki Juan oviinkaatananeri, ikamantavetakami tsika pikantya pinkameethashirentaiyaarimi, iro kantacha te pinkempisantavakeri. Iriima ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, ipoña mayempiroyetatsiri, okempisantavakeri. Piñaayevetavakari eerokaite, iro kantacha te povashaantero tsika pikantaiyani, onantyaari pinkempisantavakeri."

Kaariperoshireri antavairyaantzi
(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³"Pinkeme pashine noshiyakaavente-miri. Tzimatsi aparoni atziri pankitziroiri chochokimashi, jotantakotakero maaroni othapiki, jovetsikashitakero iroveronta ovaaki apaata, jovetsikake eejatzi pankoshetantsi inkene iramenakoitero. Ipoña jamenake atziri amenerone ivankiremashi. Jatake irirori intaina. ³⁴Okanta okithopaitetake chochoki, jotyaaantake iromperatane iragaate. ³⁵Ikanta antavairyaantzi amenirori pankirentsimashi, jiñaavakerira ipokaiyake omperataari, jaavakeri jomposavaitavake aparoni, jovakeri

pashine, ishemyaantakeri mapi pashine. ³⁶Ipoña jotyaaantake pashine iromperatane, osheki ikarataiyakeni. Ari ikempitaitavakeri eejatzi irirori. ³⁷Ovekaraantapaa-karori, jotyaaantakeri itomijanori irirori, ikantzi: 'Ari iñaapinkathaitavakeri notomi naaka.' ³⁸Ikanta irikapayeeni antavairyaantzi, jiñaavakerira itomi, ikantava-kaanaka: 'Iri ashitaiyaarone apaata iroka pankirentsimashi. Thame averi, ayeroota aaka.' ³⁹Joirikavakeri, jaanakeri othapiki pankirentsimashi, jovakeri. ⁴⁰Aririka impokanake ashitarori ivankiremashi, ¿tsikatya inkanterika irikapayeeni antavairentzi?" ⁴¹Ari jakaiyanakeni, ikantzi: "Ontzimaty e irovamagaiteri irikapayeeni kaariperori, iramenai pashine kameethari amenairone pankirentsimashi, tsika intzime otyaantapiinteneri okithoki ivankire."

⁴²Ipoña ikantzi Jesús: "Tema piñaanatero okantziri Osankinajanorentsi:

Imanintavetakaro mapi oveysikirori pankotsi,

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamin-tsi.

Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki,

Irootake apampoyaaminthatantakariri osheki."

⁴³"Iro nokantantari: Eero piñeero eeroka impinkathariventaimi Pava, iri impinkathariventai pashinesatzi atziri ikaratzi oshiyaarone pankirentsi okithokitzi ikempisantanaira. ⁴⁴Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiki iroori, ari iñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero oshemyeeri."

⁴⁵Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari Fariseo-payeeni jiyotavakero iriitake joshiyakaaventake Jesús. ⁴⁶Ari ikovaiyavetanaka iraakaantanakerimi, iro kantacha osheki itharovakaakari atziripa-

yeeni. Tema ikantashiretaiyini atziri kamantantaneri inatzi Jesús.

Joshiyakaaventaitziri aavakaachari

22 ¹Ipoña japiitakero Jesús joshiya-kaaventziro jiyotaantziri. Ikantzi:

²“Aririka impinkathariventantai Inkitesa-tzi, joshiyakotakari aparoni pinkathari oimoshirenkiriri itomi jaavaka. ³Jotyaan-takeri iromperatane, inkamanteri inkarate pokatsine iroimoshirenkya. Iro kantacha irikapayeeni, te impokaiyeni. ⁴Ipoña jotyaantake pashine iromperatane, ikantavakeri: ‘Pinkanteri nokaimane impoke iroya, novamaakeri vathayetatsiri nopira, tema noimoshirenkatziri notomi iraaavakaiya.’ ⁵Iro kantacha eekero jiyaatatzi ipiyathataiyani. Jatayetzi aparoni irovaneki, pashine ikenayetanake ipimantayetzi. ⁶Tzimatsi pashine ovasankitaavakeriri omperataari, ipoña jovakeri. ⁷Ikanta ikemake pinkathari, jotyaantake irovayirite, japerotakeri jovakeri ovantaintsiri, itaakero inampitsite. ⁸Ipoña ikantairi pashine iromperatane: ‘Aritake ovetsikayetaka ovaritentsi oimoshirenkantyaari, te arite impokemi nokaimakaantayevetakari.

⁹Piyaate avotsiki ikenapiintayeetzi, pinkantayeteri inkarate piñeeri impokeeta oimoshirenkya.’ ¹⁰Ikanta jiyaayetake omperataari, japatotakeri ikaratzi jiñaakeri: kameethari eejatzi kaariperori. Piyotaiyakani osheki oimoshirenkachane.

¹¹Ari jiyaatanake pinkathari irameneri ikaratzi pokaintsiri. Jiñaatzi osatekain-chari aparoni te inkithaatashitapaakyaari aavakaachari. ¹²Ikantapaakeri: ‘Asheninka, ¿tsika pikanta pikyaantakari jaka te pinkithaatzimentyaari notomi?’ Ari jimairetake, te irake. ¹³Ipoña pinkathari inkantakeri iromperatane: ‘Poosovakoteri, poosokiiteri, pookeri otsirenikitake, ari iriraavaityaari iratsikai-kivaitya inkemaantsivaitya.’ ¹⁴Tema

oshekira inkaimaveetya, iro kantamaita-cha kapiche inkarate iriyoshiyeetairi.”

Iñaaventaitziri kireeki impinayeeteri pinkathari (Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵Ipoña ipiyeeyanakani Fariseo-payeeni. Ikinkithavaitaiyakeni, ikantavakaiyani: “¿Tsika ankenakairoka ankompitakaan-tyaariri Jesús?” ¹⁶Ipoña jotyaantakeneri iriyotaane irirori itsipatakari irapatziya-neete Herodes, ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantaneri, okaratzi piyotaantziri omapero onatzi. Arira onkantya iriyotako-yeetantyaariri kyaaryooperoini Pava. Tema tekatsi pintharovakaiya. ¹⁷Pinkan-tena eeroka opaita pikinkishiretari: ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovako-takaanane Pinkathari César?” ¹⁸Iro kantacha Jesús, jiyotavakeri ikinkishire-tari, ikantziri: “Kamatavirí. ¿Ipaítama piñaantantanari? ¹⁹Poñaakenari kireeki pipinantapiintariri Pinkathari.” Ari jamaitapaakeneri aparoni kireeki ipaitaitziri “denario.” ²⁰Ipoña josampi-tziri: “¿Niinkama ashitarori ivairo jaka? ¿Niinkama irika oshiyakaantainchari?” ²¹Ikantaiyini: “Irashi César.” Ari ikantzi Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaanari okaratzi ikovakayimiri, pimpinateri. Iriima maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantyaanari ikovakayi-miri irirori.” ²²Ikanta ikemaiyavake ikantake Jesús, ipampoyaaminthatana-keri, jovashaantanakeri. Jataiyeeni.

Josampitakoventaitziro irañagai kamayetsisiri (Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantapiintatsiri: “Eero jañagai kamayetsisiri.” Josampita-paakeri Jesús, ²⁴ikantapaakeri: “Iyotaanta-neri, josankinatake pairani Moisés, okantzi: ‘Aririka inkame aparoni atziri,

eerorika jovaiyantakaanakero iina, oshinetaantsitzi iragairo irirentzi, irovaiyantakagairo. Iro kantacha ontzima-tye inkempitakaanteri iriirikami ashitakyaarine irirentzi kamaintsiri.²⁵ Thame ankantavake: Tzimatsi 7 irentzitavakaachari. Etarori itzimi iraaake iina, tekera irovaiyantakairo iina, ikamake jagairo pashine irirentzi.²⁶ Ari ikempitakari eejatzi apitetanaintsiri irirentzi. Ipoñaapaaka pashine mavatanaintsiri. Ari ikempitakari maaroni ikaratzira 7.²⁷ Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane.²⁸ Aririkami irañaayetaimi apaata kamayetatsiri, ¿itzimika oimentaperotai-yaari tsinaneka? Tema maaroni ikaratakera 7 jiinantavetakaro.”

²⁹Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “Pikenakaashitakaro eeroka, te piyotakotero Osankinajanorentsi, te piyotakotairo eejatzi ishintsinka Pava.³⁰ Tema aririka irañaayetai apaata kamayetatsiri, eero itzimayetai aavakaayetachaneri. Iroshiya-piyyaari imaninkarite Pava Inkitesatzi.³¹ ¿Tema piñaanatakotero tsika onkantya aririka irañaayetai kamayetatsiri? Tema ikantake Pava, iñaavaitzi:

³² Naakatake Pava iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

Ari ayotaiyini añaayetatsi irirori, tema te onkante aparoni kaminkari iñaapinkathateri Pava, intaani jimatziro añaayetatsiri.”

³³ Ikanta ikemaitakerira Jesús ikantayeta-keri, ipampoyaaminthaitanakeri, ikantayee-tzi: “Omapero okameethatzi jiyotaantziri.”

Iñaaventaitziro ikovakaaperotantziri Pava
(Mr. 12.28-34; Lc. 10.25-28)

³⁴ Ipoña japotaiyakani Fariseo, tema ikemake kameetha jakakeri Saduceo josampitakeri.³⁵ Ikanta aparoni, irijatzi iyotakoperovetarori Ikantakaantaitane, ipokashitakeri Jesús irosampiteri, tema ikovi inkompitakaiyaarimi, ikantapaakeri:³⁶ “Iyotaantaneri, ¿tsikatya otzimika

Ikantakaantaitane anayirori pashine?”³⁷ Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Pivinkatharite inatzi Pava, ontzimatye petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, pampithashire povairi eejatzi.³⁸ Irootakera etarori Ikantakaantaitane ikovaperotakaantaitziri.³⁹ Ari oshiyaro apitetanaintsiri: Ontzimatye petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi pikamin-thairo eeroka pivatha.⁴⁰ Aririka pimonka-raakero iroka apitetanaintsiri, pimatakerora maaroni josankinayetakeri Moisés-ni, eejatzi maaroni josankinayetakeri kamantantaneri.”

¿Ipaitama charinentariri Cristo?
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹ Ipoña jimatanaakero irirori Jesús, josampitakeri Fariseo-payeeni itsipatari japatoiyaani.⁴² Ikantziri: “¿Ipaitama pikinkishiretakotariri eeroka Cristo? ¿Ipaitama charinentariri?” Ikantaiyini Fariseo: “Icharine David-ni inatzi.”⁴³ Ipoña ikantziri Jesús: “¿Opaitama iñaavaitakaantariri pairani David-ni Tasorentsinkantsi, okanta joshiyakaanta-kariri Ivinkatharite? Tema ikantakeranki:

⁴⁴ Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite:
Pisaikapai Nakojanoriki ampinkathariventante,

Irojatzi apaata novasankitaantaiyaariri kisaneeentakemiri,

Ari paatzikantaiyaariri piitzi.

⁴⁵ Aña imatzitataikaro David-ni ikantziri: ‘Novinkatharite jinatzi.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?”⁴⁶ Ari imairetaiyanake te irake. Tharovashire ikantaiyakani, tekatsira kovanaatsine irosampitanairi.

Iñaaventaitziri iyotzinkariite ipoña Fariseo-payeeni

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23 ¹ Ipoña ikinkithatakaakeri Jesús ikaratziri apatotzimentakariri, eejatzi iriyotaanepayeeni, ikantziri:

²“Pameneri iyotzinkariite ipoña Fariseo, iro jaakoventa jovaakakoyetziro okaratzi josankinayetakeri pairani Moisés-ni.

³Okameethatzi pinkempisanteri onkarate inkantayetemiri, iro kantamaitacha te onkameethate poshiyakotyaaari okaratzi jantayetziri, tema te jimonkarayetziro irirori. ⁴Omapero opomerentsita okaratzi ikovakayimiri pimayetairimi. Te iñaamaitaro impomerentsitzimentyaaro irirori irimayetero. ⁵Jantashiyetaro ikoviri irirori onkantya iñaantaityaariri. Osheki inevetaro meshinantsimonki tsika joteyeetziro Osankinajanorensi jontarekakotziro ishempaki, eejatzi itamakoki. Osheki eejatzi jovaneenkaponkitziyetziro iithaare irishirikake manthakintsi. ⁶Iro ikovapiintake irosatekaiteri niyanki aririka irovaiyaani isheninka. Ari ikempitari eejatzi aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita. ⁷Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaityaari aririka iriñeeteri. Ikovi eejatzi inkantayeeteri: ‘Ilyotaanteri!’ ⁸Te okameethatzi pimatero eeroka, eero pikovashita inkantaitemi: ‘Ilyotaanteri!’ Tema maaroni eerokaite kempivaitaka pirentzitaavakaatyeyya. Aparoni ikanta iyotaantatsiri, iriitake Cristo, tekatsi pashine.

⁹Jaka kipatsiki, te onkameethate pinkantashivaityaari pisheninka: ‘iAshitanari!’ Tema aparoni ikanta Ashitamiri Inkitesatzi. ¹⁰Te onkameethate eejatzi inkantayeetemi: ‘iNovinkatharité!’ Tema aparoni ikanta pivinkatharite, iriitake Cristo. ¹¹Inkarate kovatsiri iririiperote, iroshiyakotyaaari ikantaranki otzikataari. ¹²Tsikarika itzimi kovashivaitachane iriñaapinkathayeeterimi, aritake iriñaakero intsinampashirekaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri, iriitake ñeerone iriñaapinkathayeetaari.

¹³Ikantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Osheki potzikakeri ikaratzi kovatsiri

impinkathariventairi Pava. Tema eero piñeero eeroka impinkathariventaimi, teya pinkove impinkathariventairi pashine. ¹⁴Ikantamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Pampotakaro kamaimetzinkaro pashitaro opanko, iro posamaninkantarori pamanapiintaveta eero jiyotantaitami. Iro kantamaitacha antaro irovasankitaayeetaimi. ¹⁵Ikantamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Osheki pipomerentsiventakari atziriite kaari asheninkata iroshiyakotai aaka a-judío-tzi, piyotaakeri inkamatavirite irirori. Iro inkempitakotantyaamiri eeroka iratsipetaiyaaro sarinkaveni.

¹⁶Ikantamacheetzimi eerokaite, oshiyariri mavityaakiri jakathatavakaiyani! Tema aririka impairyeetero tasorentsipanko, ikantayeetzi: ‘Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.’ Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: ‘Eerorika jimonkaraitziro, tekatsi ompaitya.’ Irooma aririka impairyeeteri oro saikatsiri tasorentsipankoki, pikantapiintake: ‘Ontzimatyte irantaitero ikantaitakeri.’ ¹⁷iMasontzishirerí, mavityaakishirerí! ¿Ipaitema kovaperotachari, iriima oro? Kaari, tema iro irooperotatsi tasorentsipanko otasorentsitakairi oro. ¹⁸Ari okantari eejatzi aririka impairyeetero pomepirinimentotsiki, ikantayeetzi: ‘Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.’ Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: ‘Eerorika jimonkaraitziro, tekatsi ompaitya.’ Irooma aririka impairyeeteri piratsi itaayeetziri pomepirinimentotsiki, pikantapiintake: ‘Ontzimatyte irantaitero ikantaitakeri.’ ¹⁹iMasontzishirerí, mavityaakishirerí!, ¿Ipaitema kovaperotachari, iriima piratsi? Kaari, tema iro irooperotatsi pomepirinimentotsi otasorentsitakairi

itaayeetziri. ²⁰Ikaratzi pairyirori pomepirinimentotsi, arira okaratzi ipairyaa-kero maaroni ikaratzi itaayeetziri janta.

²¹Eejatzi joshiyari ikaratzi pairyirori tasorensipanko, arira okaratzi ipairyaa-kero ikaratzi tzimantarori. ²²Ikaratzi pairyirori inkite, ipairyaa-kero maaroni janta tsika isaikinta Pava, ikempitakaan-takaro iriimi Pava impairyaa-ke.

²³Ikantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pinashitapiintaniri pashitakaariri Pava, pipayetapiintziri inchashaaniki. Temaita pantayetero kovaperotachari ikovakayimiri: Pinkameethashireyete, pineshinon-kashiretante, paventaashiretaiyaari. Irootake kovaperotachari pantayetairo, eero povashaantamaitaro panteneri pashinera.* ²⁴iMavityaakiri, akathatava-kaachari! Pikempitakari aparoni pankiventariri shikiryaa-niki eero jirakotantari, iro kantamaitacha jirakota-kero antari piratsi.*

²⁵Ikantamacheetzimi eeroa iyotzinka-riite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pikempitakotakaro iraamentotsi eejatzi ovamentotsi, okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa kipatsi okantaka. Ari pikantayetakari eeroa kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi pinake, pikovapiin-takero apaniro panintaavaiya. ²⁶iMavi-tyaakiri Fariseo! Pinkempitakaantya poshetapiintziro inthomointa piraamento eejatzi povamento, onantyaari onkitetai jakakiroki eejatzi.

²⁷Ikantamacheetzimi eeroa iyotzinka-riite ipoña Fariseo, kamataviri pinatzi! Poshiyakaro okitamaroveta jovantaitariri kaminkari, ovaneenka okantaka jakakiroki. Iro kantacha inthomointa, ari isaikake itonkiporoki kaminkari,

shityeenkatake. ²⁸Ari pikempitayetakari eeroa, iñaayeveetakami atziri pantakero kameethari, iro kantamaitacha inthomointa kamatavishireri pinake, kaariperoshiretakemi.

²⁹Ikantamacheetzimi eeroa iyotzin-kariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Opaitama povetsikapiriniyetantarori tsika ikitayeetakeri kamantantaneri, ipoña povaneenkayetakero inkene inkinkishiretakoyeetapiintaiteri, inkantaite: ‘Kameethashire jinake irika.’

³⁰Ipoña pikantaiyini eejatzi: ‘Arimi nontzimityaami naaka eerotya novamaa-yetzirimi, eero noshiyakotari nocharineni ikaratzi ovamaakeriri kamantantaneri.’

³¹Eerokatake kamantakotacha apaniro, iri poshiyakoyeta eeroa picharineni ikaratzi ovamaayetakeriri pairani kamantantaneri. ³²iIntsityaa pimonkara-tero eeroa kaariperori okaratzi jetakaanoshakari pairani picharineete!

³³iTema poshiyakari pisheninkatyaarimi maranke! Kaariperoshire pikantaka. ¿Tsikama pinkantaiyaaka pishiyapitha-tantaiyaarori pashinonkagaiya sarinkave-niki? ³⁴Irootake notyaantantyaamiriri kamantantaneri, iyotaneri, impoña iyotzinkari. Iriitake povamaakaante aparopayeeni, pimpaikakotakaanteri. Iriima pashine, pimpasatakaantavaiteri tsika japatotapiintaita, osheki povasanki-taayeteri maaroni nampitsiki. ³⁵Iro piñaantyaarori eeroa irovasankitaaven-taitemiri ikaratzi kamayetaintsiri pairani, jetanakaro kameethashireri Abel irojatzi Zacarías itomini Berequías. Iriitake jovamaayeetake pairani iriyaateromi pomepirinimentotsiki ipoñaanakaro tasorensipankoki. ³⁶Omapero nokantzimi ari irovasankitaaventaitake-miri irikapayeeni nosheninka.”

* **23.23:** Iro ikantaitzi jaka inchashaaniki: menta, eneldo, comino. * **23.24:** Kantakotachari jaka “antari piratsi,” iriira ipaitatzitari “camello.”

Jiraaneentakotaro Jesús Jerusalén
(Lc. 13.34-35)

³⁷“¡Jerusalén-satzí! Osheki povake Kamantantaneri. Pishemyaayetakeri ikaratzi jotyaaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkempityaarimi tsimeri isamoronkiitziri iriryaanite, ari nonkanterimi naaka maaroni ikaratzi notomintaari. Iro kantacha te pinkovaiyeni. ³⁸Jaka tsika pisaikapiintaiyavetaka eero iñeetai impaitya nampitaiyaarone. ³⁹Tema eero okantaitatya piñaapiintaina jaka, irojatzi apaata pinkantantaiyaari: Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkatharentsi apaitziri otyaanta-keriri.”

Iñaaventziro Jesús imporokaitero tasorentsipanko
(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24 ¹Ipoña ishitovanake Jesús ipoñaanakaro tasorentsipankoki, irootake iriyaatai. Ari ikantziri iriyotaaneete: “Pamenero tsika okanta jovetsikayeetziro tasorentsipanko.” ²Jakanakeri irirori, ikantanakeri: “Maaroni piñaakeri, eerora piñeero apaata tsika okanta mapi opeviryaayeta iroñaaka, iro iraperoitero imporokayeetero. Omaperora nokantzimi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya
(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24)

³Ikanta itonkaanake otzishiki Olivos, ari isaikapaake. Ari josampitziri iriyotaaneete, ikantziri: “Intsiyaa pinkantena, ¿tsikapaitema omonkaratya pikantakeri? Aririka pimpiyimatai, aripaitema onthonkimatantaiyaari, ¿tsika onkantya niyotantyaari?” ⁴Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Ontzimaty paamaventya jamatavitaizimikari. ⁵Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakena, inkante: ‘Cristo nonatzi naaka.’ ⁶Tema ari

pinkemakoyetakero ovayiritaantsi, paamaiya omintharovashiretzimikari. Ontzimaty avisayete irokapyeeni, tema tekeraatara omonkaratya onthonkantaiyaari maaroni. ⁷Irantaminthatavakaaeyetya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. Iriñeete mantsiyarentsi, tashetsi, onikayetya kipatsi tsikarikapayeeni. ⁸Irootakera etanakyarone inkemaantsitayeetyaaro irokapyeeni.

⁹Impoña irakaantayetanakemi eeroka, irimaimaneyetemi irojatzi irovamaantayeetyaamiri. Osheki inkisaneentayetanakemi atziri okantakaantziro pipairyaana pavantaanara. ¹⁰Ari iriñeetake atsipeta-shitarori ikempisantavetaka, iriñeete kisaneentavakaachane, iriñeete eejatzi aakaantavakaachane. ¹¹Osheki pokapain-tsine iroshiyavetapaakyarimi kamantantaneri, iramatavitapaakeri inkarate kempisantavakerine. ¹²Irantayeperoitero kaariperori, eero ikaminthaavakaanaa atziri. ¹³Iriima tsika itzimi kyaaryootain-tsine, iriitakera avisakoshireyetaatsine. ¹⁴Aririka othotyaakya inkemayeetairo maaroni kipatsiki Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziri ipinkathariventantai Pava, aripaitera omonkarataiya onthonkantaiyaari maaroni.

¹⁵Iro kantacha ari piñaakeri ipaitayeeztziri ‘Pinkaari Aperotantaneri,’ iñaaventakeri pairani kamantantaneri Daniel, isaikapaake tsika otasorentsitzi. (Maaroni ñaanayeterone iroka, okovaperotatya inkemathatairo.) ¹⁶Inkarate nampitaiyaarone apaata jaka Judea-ki, ontzimaty irishiyayetai tonkaari otzishiki. ¹⁷Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishiyanaake, eerora pikyaapanaatzi paapanaate tsikarika ompaitya. ¹⁸Povane-kerika pisaiki, pishiyanaake tsika pikantara, eero paapanaatziro piithaare. ¹⁹¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate

tzimayetatsine eentsite eeniro ithoyetzi!
²⁰Pamaneri Pava, onkantyaama aririka pishiyayetake, eero pomonthaantaro kyaaronsi, eero pishiyanta eejatzi kitaiteriki jimakoryaantaitari. ²¹Tema antaro iriñeetero irashinonkaitya apaata. Pairani ovakera jovetsikayeetakero kipatsi, irojatzi iroñaaka, te iriñeetero oshiyaarone iroka ashinonkaantsi. Eerora apiita iriñeetairo oshiyaarone. ²²Eeromi ishintsitaitzi iroimairentaitero iroka ashinonkaantsi, tekatsimi avisakotaatsine. Ikamintha intzimayete jiyoshiitayeetairi, aventaayetaariri Pava, irootakera joimairentantaitakarori thaankiini iroka ashinonkaantsi. ²³Aririka pinkeme inkantaitemi: 'Jirika Cristo.' Pashine kantatsine: 'Jirinta Cristo,' eerora pikempisantziri. ²⁴Tema impokayeta-paake oshiyakotyaarine Cristo, oshiyakotyaarine kamantantaneri. Ari intasonka-ventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi, ikaratzi jiyoshiitayetakeri Pava. ²⁵Aritakera nokamantziyetakamiro. ²⁶Impoña inkantaitakemi: 'Areetaka janta tsika te inampiitaro.' Eeromaita piyaata-shitziri. Inkantaite eejatzi: 'Ari isaiki inthomointa pankotsiki.' Eeromaita pikempisantziri. ²⁷Tema aririka impiye Itomi Atziri, iroshiyapaiyaaro okantaranki ookatharonsi. Etanakyaaro omporekanake ishitovapiintzi ooryaatsiri, irojatzi tsika ikaapiintzi. ²⁸Tsika isaiki aparoni shitzivari, ari ipiyoventariri amempori.”*

Impiyantaiyaari Itomi Atziri
 (Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-36; 17.25-36;
 12.41-48)

²⁹“Aririka onkaratapaake apaata jashinonkaita antaro, ari intsivakake

ooryaa, eero joorenta kashiri eejatzi. Impoña inthopiryaayetake inkiteki impokiro, maaroni ikaratzi oorentayeta-chari inkiteki inthonkya imporokayete eejatzi. ³⁰Aripaite inkoñaatapai Itomi Atziri inkiteki. Antaro intharovayetanake atziri jaka kipatsiki. Tema iriñeetavairo irovaneenkaro eejatzi ishintsinka, inkenantapaiyaaro menkori. ³¹Intyoota-paake shintsiini maninkariite, irapatotapairi ikaratzi jiyoshiitayeetakeri nampitarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatzi tsika ochentetapaa.

³²Okempitaranki aririka piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai. * ³³Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakero nokantayetakemiri, okarikitzimataana. ³⁴Omaperora nonkante, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri. ³⁵Eerora okantaitatyaani piñeero inkite eejatzi kipatsi irooma okaratzi noñaaneyetakari omaperoitaatyeeeni iroori.

³⁶Iro kantacha tekatsira iyotatsine tsikapaite, iri ovatsipero inkiteveri maninkariite, te jiyotzi. Tema apaniro ikantakaaro Ashitanari jiyotziro irirori. ³⁷Arira oshiyaaro pairani isaikantavetari Noé, ari onkantaiyaari eejatzi aririka impiye Itomi Atziri. ³⁸Tema pairani tekera areeta oonkaro, onimovaitziri atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini, pashine aayetsiri iina. Irojatzi jotetantanakari Noé pitotsiki. ³⁹Tekatsi inkinkishi-retakote, irojatzi omapokantakariri oonkaro, ari japerotakari maaroni. Arira onkempitagaiyaari aririka impiye Itomi Atziri. ⁴⁰Tema isaike apite antavaitatsiri irovaneki, aparoni iraaheetanai inkiteki.

* **24.28:** Ikempitara añaaapiintziri amempori jevotaiyani, ayotzi tzimatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzi aririka añaaayetakero okaratzi iñaaventayetakeri jaka Jesús, ayotzi irootaintsi impiyimatai. * **24.32:** Ikantakoitziri jaka “pankirentsi” higuera onatzi.

Iriima pashine irookaitanairi. ⁴¹Osaïke apite tsinane ontononkavaite, aparoni iraaheetanai inkiteki. Irooma pashine tsinane, irookaitanairo. ⁴²Paamaventaiya eeroka, tema te piyote tsikapaite impiye Pivinkatharite. ⁴³Pinkinkishiretakoteri aparoni atziri, aririkami iriyote impokatyete koshintzi tsireni, arimi iraaaventakyaami, eero ikoshitaarantaitzirimi ipankoki. ⁴⁴Ari onkantyaari, ontzimatyete paamaventayetaiya eejatzi eeroka. Tema tekatsi iyyotatsine tsikapaite impiye Itomi Atziri.

⁴⁵Poshiyakotyaari aparoni otzikataari kameethashireri, kinkishiretachari kameetha. Jookanakeri ipankoki omperatariri, ikantanakeri: 'Pamenenari ikaratzi saikatsiri pankotsiki.' ⁴⁶Kimoshirera inkantaiya irika omperataari, aririka impiye omperatariri, tema iriñaapairi jimonkarataakero ikantanakeriri.

⁴⁷Aritake irishinetaakeneri iraaamaakovenityaaniri maaroni okaratzi jashitari.

⁴⁸Iriima aparoni kaariperoshireri omperataari, ikantzi: 'Eero ipiyita omperatanari.'

⁴⁹Impoña irovasankitaavaitakeri pashine omperataari. Jatake inkempiyayetyaari shinkiryaantzi. ⁵⁰Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaiya omperatariri. ⁵¹Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapaakeri janta tsika ikashiyakaitakari kamataviriri. Ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya."

Iriiaaventaitziro 10 evankaro

25 ¹"Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyatyaaro 10 evankaro jatatsiri tsireni omonthaiyaari aavakaachane. Aayetanake ootamentopayeeni. ²Tzimatsi okaratzi 5 evankaro kyoshiretaintsiri, tzimatsi eejatzi okaratzi 5 evankaro kaari kyoshiretatsine. ³Irokapayeeni 5 evankaro kaari kyoshiretatsine aavetanakari ootamento, iro

kantacha kapiche aanake iyaaki. ⁴Irooma pashine kyoshiretaintsiri, aayetanake iroori ootamento, aanake eejatzi osheki iyaaki. ⁵Tera impokitatyeyea thaankiini aavakaachane, ayimatapaakero ovochoki, magaiyanakeni. ⁶Okanta niyankiite tsireni, okematzi ikaimaitzi, ikantaitzi: 'iKaakitake aavakaachaneri, pomonthaavakyaari!' ⁷Kakitaiyanakeni evankaro, ojaikiyetanairi iyaaki ootamentopayeeni. ⁸Evankaropayeeni kaari kyoshiretatsine, okantavetanakaro kyoshiretaintsiri: 'Pimpena iyaaki pootamento, irootaintsi intsivake nootamento naaka.' ⁹Ari okantanake: 'Eero nopimi, ari inkovityiimotakyaana naaka, piyaate pamanantapainte.' ¹⁰Iyaaminthaitapaintzi amanantzi, areetapaaka aavakaachaneri. Irokapayeeni okaratzi aamaventaichari, omonthaavakari, jaanakero janta tsika iroimoshirenkaiteri. Jashitaitanakero ashitakorontsi. ¹¹Okanta opiyavetapaaka jatatsiri amanantzi, okaikaimavetapaaka, okantapaake: 'iPashitaryeenaro naaka!' ¹²Okematzi jakaitanakero, ikantaitziro: 'Tetya niyotemi. Omapero.' ¹³Ontzimatyeyea paamaventayetaiya eeroka. Tema te piyote tsikapaite impiye Itomi Atziri."

Jiñaaventaitziri kireeki

(Lc. 19.11-27)

¹⁴"Tema aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, joshiyakotatyaari aparoni atziri kovatsiri iriyaate intaina, irapatotakeri iromperatane, ipanakeri iraaamaventyaaniri okaratzi jashitari. ¹⁵Ipoña ipakeri aparopayeeni iromperatane iireekite. Iriima pampithashiretachari kameetha, impanakeri ikaratzi 5 kireeki, pashine amataachari jiyotzi impanakeri ikaratzi apite, iriima pashine ovekaraantapaakarori impanakeri aparoni. Ipoña, jatake intaina. ¹⁶Ikanta irika ipayetakeri 5 kireeki, jantavaitakaakeri, joshekyaaakeri jagai ikaratzi eejatzi 5. ¹⁷Ari ikempita-

kari ipayeetakeri apite, joshekyaaakeri irirori, jagai ikaratzi eejatzi apite.

¹⁸Iriima pashine ipayeetakeri aparoni, jaanakeri iireekite, ikitatakeri kipatsiki.

¹⁹Okanta osamanitake piyaa ashitariri kireeki, ikaimakaantapai iromperatane iriyote opaita jantantakari iireekite.

²⁰Ari ipokapaake ipayeetakeri 5 kireeki, joñaakapairi pashine 5 kireeki joshekyaaakeri, ikantapaake: Pinkathari, 5 kireeki pipakena pairani, jirika pashine 5 noshekyagairi.

²¹Ikantzi Pinkathari: 'Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyaakena, ari pinkempoyagai pashine osheki.

Pimpoke, pintsipatyaana panintagaiya.'

²²Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri apite kireeki, ikantapaake: 'Pinkathari, apite kireeki pipakena, jirika pashine apite noshekyagairi.'

²³Ari ikantzi Pinkathari: 'Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyaakena, ari pinkempoyagai osheki pashine.

Pimpoke, pintsipatyaana panintagaiya.'

²⁴Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri aparoni kireeki, ikantapaake: 'Pinkathari, niyotzi naaka mashiryaantzi pini, pampoyetanta pantavaitakaantziri piireekite, ari okanta poshekyaanantari.'

²⁵Iro notharovantakari, naakeri piireekite, nokitatakeri kipatsiki. Jirika iroñaaka namaimiri.

²⁶Ari jakanakeri ikantziri: 'Kaariperoshire pinatzi osheki piperaneta. Piyovetaka ari nonkisakemi eerorika poshekyaanari kireeki,

²⁷piñaavetaka eero pimatziro eeroka, pamenemi impaitya antavaitakaimirine, ari irosheki neentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.'

²⁸Ipoña ikantayeetakeri ikaratzi saikaintsiri: 'Paapithateri kireeki, pimpairi pashine oshekyaaakeriri 10 kireeki.'

²⁹Tema tsikarika itzimi

otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotzi, eekero iriyaatatye iriñeero eero otzimimopertairi. ³⁰Paanakeri irika kaariperoshireri, pookeri tsika otsirenikitzi. Ari iriraavai-tyaari, iratsikaikivaitya inkemaantsivaitaiya."

Iñaaventaitziro iyakoventaantsi

³¹"Aririka impiye Itomi Atziri ñaapinkatha irovayeetairi. Intsipataiyaari maaroni maninkariite, inkempitaiyaari ikantaranki aparoni pinkathari isaikan-
taro ovaneenkatachari isaikamento.

³²Irapatotairi maaroni atziri tsikarika irisaikai irirori. Irinashiyetaiyaari iromisaikayetairi. Iroshiyakotyaari aparoni atziri nashitariri ipira te inkovakairi inkonovayetya.

³³Iromisakairi ikovaperotziri irakojanoriki, iriima imanintayetzi irampateki iromisaikairi. *

³⁴Impoña iriñaavaitake Pinkathari, iriñaanateri jinashitakeri irakojanoriki, inkanteri: 'Pimpoke maaroni, osheki intharomentakagaiyaami Ashitanari,

pinampitaiyaaro tsika ipinkathariventantzi irirori, tema ari jovetsikanontakemiri pairani ovakera jovetsikantakarori kipatsi.

³⁵Tema piñaanaranki aavetana notashe, iro kantacha pipakena novarite. Piñaana ayimatana nomire, pipakena nirakeri. Piñaakena nareeta pinampiki, pineshinonkatakana pipankoki.

³⁶Piñaana nosaraakovaitzi, pipakena nokithaatari. Piñaana nomantsiyatake, pampitakotakena namataakotantaari. Jominkyakaan-taitakena, pipokashitakena piñaana.'

³⁷Impoña inkantaiyeni kameethashireri: 'Pinkathari. ¿Tsikapaite noñiimi pitashe-
neentzi, nopantamiri povarite? ¿Tsika noñiimi pimireneentzi, nopantamiri pimire? ³⁸¿Tsikapaite noñiimi,

* 25.32-33: Iri ikantakoitzi jaka oisha, iriitake piratsi ikovaperoitakeri jomisaikaitakeri akotsijanoriki. Iriima cabra, iri piratsi imanintayeetakeri jomisaikaitakeri ampatentsiki.

naakameethatantamiri nopankoki? ¿Tsika noñiimi pisaraakovaitzi, nopantamiri piithaare? ³⁹¿Tsikapaita noñiimi pimantsiyatzi, jashitakoitzimi, niyaatashitakemi noñiimi?’ ⁴⁰Ari jakanake Pinkathari, ikantzi: ‘Tema pikaminthaa-keriranki ikaratzi aventaayetanari noshiyakaantaari iyeki, año naakatakera pikaminthaaake. Omapero.’ ⁴¹Ipoña ipithokashitanakari jinashitakari irampateki, ikantziri: ‘Kaariperori, piyaate eeroka pinkemaantsitaiyaari paampari kaari tsivakanetaatsine, ikashiyakaitakari kamaari intsipataiyaari maaroni imaninkarite irirori.’ ⁴²Aña piñaavetakana notasheneentzi, te pimpena noyaari. Ayimatakana nomire, te pimpena nomiretyaari. ⁴³Piñaavetana nareeta pinampiki, te pineshinonkatena pipankoki. Piñaavetana nosaraakovaitzi, te pimpena nonkithaatyaari. Piñaavetana nomantsiyatzi, jominkyaakaantaitakana, te pinkivantena.’ ⁴⁴Impoña jakanake kaariperoshireri, ikantzi: ‘Novinkatharite, ¿tsikapaita noñaavetami pitasheneentzi, pimireneentzi, pikivantana, pisaraakovaitzi, pimantsiyatzi, jominkyetakemi, temaita nonkaminthaaayetemi?’ ⁴⁵Ari ikantzi Pinkathari: ‘Tera pineshinonkayetantaiya, onkantavetakya iryaani irinayeete, naakatakera pantzimotake. Omapero.’ ⁴⁶Irootake iratsipetantayeetyaarori kantaitaachaneri ashinonkaantsi. Iriima inkarate kameethashireyetaintsine, inkantaitaateero irañaayetai.”

Ikamantavakaita iraakaanteri Jesús
(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 ¹Ikanta ithonkanakero Jesús okaratzi iñaaventayetakeri, ikantanakeri iriyotaane: ²“Piyotaiyini eeroka kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoryaantsi. Arira iraakaantaiteri Itomi Atziri impaikakoiteri.”

³Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ipoña antarikonaite, japatotaiyakani ipankoki Caifás ijevajanorera omperatasorentsitaari. ⁴Ari ikamantavakaiyakani, ikantayetake: “Thame amataviteri Jesús ayeri ovakaanteri. ⁵Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakoventari-kari atziripayeeni.”

Isaitantaitari Jesús kasankaari
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavaivetchari. ⁷Ari areetapaaka tsinane amakotake kasankaari, kameetha okantaka onaki jovetsikaitziro mapi paitachari “alabastro,” osheki ovinaro. Osaitantapaakari iitoonaki Jesús isaikakera jovaiyani. ⁸Ikisaiyanaka iriyotaane jiñaakero, ikantaiyanake: “¿Opaitama apaavaitantarori? ⁹Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki impayerimi ashinonkainkari.” ¹⁰Jiyotakotakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikisantarori iroka tsinane? Kameetha okanta noñaakero naaka antakeri. ¹¹Arira inkantaitatyeeyaani ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaari, irooma naaka eero piñihiro onkantaityaani pintsipatyaana. ¹²Tema eevatatzi osaitantanaro kasankaari omotaitaro apaata aririka inkitaitakana. ¹³Aririka inkamantantayeetairo Kameethari Ñaantsi, inkinkithatakoitairo iroka tsinane, ari onkantya iroshiretantaityaarori antakeri. Omapero.”

Ikinkishirya Judas iraakaanteri Jesús
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴Ikanta Judas Iscariote karavetariri 12 iriyotaane Jesús, jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari. ¹⁵Ikantapaakeri: “¿Ipaitama pimpenari aririka namakemiri?” Ari joñaakaitanakeri ikaratzi 30 ipeviryaaka kireeki. ¹⁶Aripaitera jamemenatanakero Judas tsikapaita iraakaanteri.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
1 Co. 11.23-26)

¹⁷Areetapaaka etarori kitaite jovanta-piintaitarori tantaponka, pokaiyapaakeni iriyotaane Jesús, josampitziri: “¿Tsika onkotsitakaanteka oyaari kitaiteriki Anankoryaantsi?” ¹⁸Ari ikantanakeri: “Piyaate nampitsiki. Ari pomonthaiyaari aparoni shirampari, pinkanteri: ‘Ikantzi iyotaanari: “Monkaratapaaka, nokovi niyaate pipankoki noimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi, nontsipatyaari niyotaanepayeeni.” ’” ¹⁹Ari jimatakero iriyotaane okaratzi ikantakeriri Jesús. Jonkotsitakaantake iroyaari kitaiteriki Anankoryaantsiki.

²⁰Aritake sheetyaanake jareetapaaka Jesús, saikapaake irovaiyaani itsipatapaa-kari iriyotaane ikarataiyakeni 12.

²¹Ikanta jovaiyani, ikantanake Jesús: “Pinkeme nonkante, pikarataiyini eeroka jaka, tzimatsira aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ²²Ovashire ikantaiyanakani. Aparonipayeeni josampitanakeri: “¿Naakama pinkathari?” ²³Ipoña jakanakeri, ikantzi: “Tsikarika itzimi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane. ²⁴Kyaaryoora impeyakotya irika Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyeetakeriri pairani. ilkantamacheetziri pithokashityaarine! Eeromi itzimaajatziri irirori.” ²⁵Ari iñaavaitanake Judas pithokashityaarine, ikantzi: “¿Naakama iyotaanari?” Ikantzi Jesús: “Irootake pikantakeri.”

²⁶Eenirora jovaiyani jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaa-kero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Jiroka, poyaaro, novatha onatzi.”

²⁷Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantziri: “Piraiyeni maaroni, ²⁸tema niraane onatzi iroka, irootake

ooñaarontaperoterone antzimotavakai-yaari, iro shitovaatsine onkantya irariperoyeetantaiyaariri kaariperoshireri. ²⁹Pinkeme nonkante, eerora niritaa-ro iroka irojatzi apaata aririka impinkathariventantai Ashitanari, ari apiitairori eejatzi.”

Iñaaventakero Jesús irookaventante Pedro

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰Ikanta ithonkanakero jamampaakotari Pava, jataiyanake tonkaariki otzishi Olivos. ³¹Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Irootaintsi pookaventaiyena iroñaaka tsireni. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Noveri aamaakoventariri oisha, ari
inthonkya irovaraayetanakya
ipira.

³²Iro kantacha aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.” ³³Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Aritaima irookaventakemi pashinepayeeni, eero nomatziro naaka.” ³⁴Ikantzi Jesús: “Pinkeme nonkantemi, iroñaaka tsireni tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzi pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’ Omaperora.” ³⁵Ari ikantzi Pedro: “Eero nookaventzimi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzi maaroni iriyotaane.

Jamani Jesús Getsemaní-ki

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶Ikanta Jesús itsipatakari iriyotaane, areetaiyakani Getsemaní-ki, ikantapaa-keri: “Ari pisaikavake jaka, niyaaneentavake naaka janta, namane.” ³⁷Intaani jaanakeri Pedro itsipataanakeri apiteranki itomi Zebedeo. Ari jiraashiretakotapaakari iniroite Jesús. ³⁸Ikantziri: “Ovamaimatatyana novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka jaka, thame anakempite.” ³⁹Ovaaneentanaka kapicheeni irirori. Otyeerovapaaka, amanapaake. Ikantzi: “Ashitanari,

pishinetanarika eeroka, pintsiparyaako-ventena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatano okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate okaratzi pikovakaakenari.” ⁴⁰Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, iñaapaatziiri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “¿Tema pinkisashityaaro pivochoki pintsipatyana ankakempite? ⁴¹Pinkakite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya eeroka, osheki inaveta kameethatatsiri pikovavetari panterimi.” ⁴²Eejatzi ipiyanaa Jesús, amanapai, ikantzi: “Ashitanari, eerorika pitsiparyaakovenana onkarate nonkemaantsityaari, pimateroma opaita pikovakaakenari eeroka.” ⁴³Ikanta ipiyapaa, eejatzi jiñaapairi jimagaiyini, tema iniroite okantaka ivochoki. ⁴⁴Ipiyapithatanaari, mavatake ipiyaka jamani. Irojatzi japiitapai ikantayetakeri inkaaranki. ⁴⁵Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, ikantapaakeri: “¿Irojatzi pimagaiyini? Monkaratapaakara irakaantaitantyaariri Itomi Atziri, iragaitanakeri janta kaariperoshireriki atziri. ⁴⁶Pintzinaye, thame aatai. Okariki-tzimatapaa pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Iñaavaiminthaizti Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipatapaakari, jamayetake irovathaamento, ipasamento. Irotyaantane inatzi ijevajanore omperatasorentsitaari, ipoña irashi antarikonaite. ⁴⁸Tema Judas pithokashitaneri, ikantzitakariki inkaaranki iramane: “Tsikarika intzime nonintaaporo-rotapaake, iriitake, poirikeri.” ⁴⁹Ikanta jareetapaakara Judas, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaa-nari.” Inintaaporotapaakeri jovethatapa-

kari. ⁵⁰Ipoña josampitantzi Jesús, ikantzi: “Asheninká, ¿Ipaítama pipokashitziri?” Ari joirikaitapaakeri Jesús, iraantaitanakyariri janta iramenakoiteri. ⁵¹Ikanta aparoni tsipatakariri okarikiini Jesús, inoshikanakero iyotsirote, itotzitakeri iyempita irotzikatane ijevare omperatasorentsitaari. ⁵²Ari ikantanake Jesús: “Povairo piyotsirote, ipiyeetamikari. Tema ikaratzi ovesantatsiri, jovesaitziri irirori. ⁵³Tema piyotzi kantatsimi namaneri Ashitanari, aritakemi iromityaantakena osheki maninkariite kisakovenityaanari.” ⁵⁴Iro kantamaitacha ari onkantyaari omonkaraantyaari okaratzi josankinatakoyeetakenari pairani.” ⁵⁵Ipoña Jesús ipithokashitanakari ikaratzi pokashitakeriri, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashitantanari povathaamento, pipasamento? ¿Tema nokantaitatya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsipankoki, kaarima paantana? ⁵⁶Ari onkantyaari, irootake omonkaraantyaari okaratzi josankinayetakeri pairani kamantantaneri.” Aripaite ishiyayetanaka iriyotaane, jookaventaitanakeri Jesús apaniro.

Japatoventaitari Jesús

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54,63-71;

Jn. 18.12-14,19-24)

⁵⁷Ikanta jagaitanakerira Jesús ipankoki Caifás, ijevajanore omperatasorentsitaari, ari japatotaiyakani maaroni iyotzinkariite itsipatakariki antarikonapayeeni. ⁵⁸Noshikacha ineetsiini Pedro joyaatakoventakeri Jesús, irojatzi jareetantapaakari ipankoki ijevajanore omperatasorentsitaari. Iro inkyaanatapaakyaarimi pankotsiki itsipayetapaakari kempoyaaventaneri, ikovi Pedro inkemakoveri tsika inkantaiteri Jesús. ⁵⁹Ikanta ijevarepayeeni omperatasorentsitaari itsipatakariki

* 26.53: Iro ikantaitzi jaka “osheki maninkariite,” 12 legion ikaratzi.

ikaratzi apatotainchari, jamenavetaiyaka impaitya thaiyakotyaarine Jesús onantyaari irovakaanteri. ⁶⁰Te iriñaamaitya, okantavetaka ipokayevetaka osheki kovatsiri inthaiyakotyaarimi. Ipoña ikatziyanaka apite thaiyakotanakariri, ⁶¹ikantanake: “Nokemiri naaka chapinki iñaavaitzi ikantzi: ‘Ari nomporokakero tasorentsipanko, iro avisavetakya mava kitaite, nonthonkairo novetsikairo.’” ⁶²Ari ikatziyanaka ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanakeri Jesús: “¿Opaitama kaari pakanta? ¿Tema pinkemeri okaratzi ikantakotakemiri?” ⁶³Irojatzí jimairetake, te irake. Ari ishintsithatanakeri, ikantziri: “Pimpai-ryeeri Kañaneri Pava, onkantya niyoperotantyaari kyaaryoorika onkarate pinkantenari. ¿Eerokama Cristo Itomi Pava?” ⁶⁴Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri. Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri intsipataiyaari irakojanoriki Pava impinkatharitai. Impoña piñeeri impiye inkenapai menkoriki.” ⁶⁵Ikanta ikemavakera jevajanori, isaperyaanakero iithaare ikisanakara, ikantanake: “Ñakero, ipairyaashitakari Pava. Tekatsira pashine ankoveri inkantakoi-teri. Pikemaiyakeni eeroka okaratzi ithainkakeri Pava. ⁶⁶¿Ipaitama pikantaiyirini eeroka?” Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “iTzimake ikenakaashitane! iOntzimatyé inkame!” ⁶⁷Ipoña ichoontaporovaitaitanakeri. Tzimatsi pashine kaposaporovaitanakeriri. Tzimatsi eejatzí pasaporovaitanakeriri. ⁶⁸Josampitzimaitaitari ikantaitziri: “Cristo, ¿tema kamantantaneri pinatzi, intsityaa pinkantena ipaita pasavaitzimiri?”

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.55-62;
Jn. 18.15-18,25-27)

⁶⁹Ari isaikake Pedro jakakiroki, iro oñaantapaakariri otzikataaro, okantapaa-

keri: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Galilea-satzi?” ⁷⁰Iro kantacha osheki ñaakeriri Pedro jotekanakero, ikantanake: “Tetya, te niyoteri ipaita pikantanari.” ⁷¹Ari ishitovaneentanake Pedro jakakiroki. Ari oñaapairi pashine otzikataaro, okantapaakeri itsipayetakari: “Irijatzí irika itsipataranki Jesús Nazaret-satzi.” ⁷²Ari japiitanakero Pedro jotekanakero, ikantanake: “Apaniro jiyotzi Pava, te niyoteri naaka irika shirampari pikantanari.” ⁷³Tekera osamanite, japiitakeri ikaratzi itsipatakari ikantziri: “Eerokatake itsipatapiintari Jesús, tema Galilea-satzi pini, iriivaitake ikantziro jiñaavaitzi.” ⁷⁴Ikantanakeri: “Tevé, te niyoteri irika shirampari pikantanari. Jiyotzi Pava nothaiyarika, irovasankitainaa.” Aripaite iñaanake tyoopi. ⁷⁵Ari ikinkishiretanairo Pedro ikantakeriranki Jesús: “Tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: ‘Te noñeeri Jesús.’” Shitovanake Pedro, iniroite jiraavaitanaka.

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 ¹Okanta okitaityaamanai, apatotaiyamanaka jevariite itsipayetakari antarikonapayeeni, ikamantavakaiyakani iroveri Jesús. ²Ipoña joosotaitanakeri Jesús, jagaitanakeri isaikira Poncio Pilato, jevariperori inatzi irika.

Ikamantakeri Judas

³Ikanta Judas aakaanterini, jiyotanake irovamaakaanashityaari Jesús. Iniroite ikinkishiretanaka, jatake iroiپیeeneri 30 kireeki ijevare omperatasorentsitaari, ipoña antarikonaite, ⁴ikantapairi: “Jirika piireekite. Te onkameethate okaratzi nantakeri. Tekatsi irante Jesús naakaan-tashitakari.” Ikantaiyanakeni irirori: “Intaanityaami, piyotziro eeroka.” ⁵Ari

japishoonkanakeri kireeki janta tasorentsipankoki, ishiyaperotanakitya ipiyanaka, irojatzi ishirikantapaakari. ⁶Ikanta ijevare omperatasorentsitaari, jagairi kireeki, ikantaiyini: “Te oshinetaantsite ankempoyagairi kireeki, tema iriitake apinatakiriri irovakaantaitantyaariri.” ⁷Ari josampitavakaiyani: “¿Tsika ankanterika aaka irika kireeki?” Ipoña ikantaiyini: “Thame amanantantyaaro pitzitharipatha kipatsi, tsika inkitayeeteri aririka inkamayete kaari asheninkata.” ⁸Irojatzi iroñaaka ipaitayeetziro iroka kipatsi: “Iraantsipatha.” ⁹Ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantaneri Jeremías, ikantake:

Jagaitakeri 30 ipevirya kireeki,
Okaratzi ikovaiyakeri icharinepayeeni Israel impinateri,

¹⁰ Iri jamanantayeetantakarori pitzitharipatha,
Irootake ikovakaakenari Pinkathari namanantero.

Pilato josampitziri Jesús
(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Aritake areetaka Jesús isaiki jevariperori, josampitavakeri, ikantziri:

“¿Eerokama ivinkatharite Judío-payeeni?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri.” ¹²Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari antarikonaite, osheki ikantakovetapaakariri Jesús. Te jakimaita irirori.

¹³ Ipoña ikantzi Pilato: “¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoyeetzimiri?” ¹⁴Eniro jimairetake, te irake. Ipampoyaaminthanakeri Pilato irika Jesús.

Jiyakoventaitziri Jesús
(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Tzimatsi jametapiintari jevariperori: Maaroni osarentsi aririka iroimoshirenkaiyaani judío-payeeni, jomishitovakaan-

tzi aparoni isheninka jaakaantaitziri tsikarika intzime inkovaiyakeri. ¹⁶ Tzimatsiya aparoni judío jaakaantaitziri ipaita Barrabás, ikemakoitane inatzi irika jantakerora koveenkatatsiri. ¹⁷ Ikanta japatotaiyakani atziriite, josampitantake Pilato, ikantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaanteri? ¿Iriima Barrabás? ¿Iriima pikovi Jesús ikantaitziri Cristo?”

¹⁸ Jiyotake Pilato ikisaneentashiitari Jesús, irootake jaakaantaitantakariri.

¹⁹ Tema inkaaranki, okantakaantakeri iina, okantake: “Eero pimaimanevaitziri eeroka kameethashireri. Osheki jomishimpyaakaantakena tsireni omintharovashiryaakena.” ²⁰ Iro kantacha ijevarera omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonapayeeni, jotsimaakeri atziriite, inkantaiyeni: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás, iriima Jesús irovaiteri.” ²¹ Ipoña japiitanakero jevariperori josampitantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaanteri?” Ari ikantaiyini maaroni: “¡Iri Barrabás!” ²² Ari ikantzi Pilato: “¿Tsikama nonkanterika Jesús ipaitaitziri Cristo?” Jakaiyini atziri: “¡Pimpaikakotakaanteri!” ²³ Ari ikantzi jevariperori: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatzi ikaimaiyini atziriite, ikantzi: “¡Pimpaikakotakaanteri!”

²⁴ Ari jiyotanake Pilato jamaaashivaitaka josampitantzi, tema osheki ikatsimashireyetake atziripayeeni. Ikaimakaan-take jiña, iñeetakeri maaroni ikivaakotana, ikantanake: “Tera naaka kovatsine novakaanteri irika kameethashireri. Pikovaiyakerika, eeroka iyotaiyeroneri.”

²⁵ Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Nokovaiyini, naakatake irookantaitya ompaityaarika avisaintsiri eejatzi novaiyanepayeeni.” ²⁶ Ipoña jomishitovakaan-taitakeri Barrabás. Iriima Jesús ipasatakaantaitanakeri, jiyakoventakeri impaikakoiteri.

²⁷Ikanta ovayiriite, ikyaakaanakeri Jesús ipankoki Pilato ipaitaitziro “Pretorio.” Ari japatoventakariri maaroni ovayiri. ²⁸Isapokaitakeri Jesús, ikithaataitakeri kithaarentsi jonkeromaitatsiri oshiyarori ikithaayetapiintari pinkathariyetatsiri. ²⁹Ipoña jamathaitaitakeri kitocheetapo iitoki, joirikakaitakeri irakoperoriki savorokaraki. Ipoña jotyeerovashiitanakari Jesús ithainkima-vaitaitziri, ikantaiyini: “iPaakameethata-vakeri ivinkatharite judío-payeeni!”* ³⁰Osheki ichoontaporovaitakeri, jomposainavaitantari savorokaraki. ³¹Ikanta jeshitakero ishirontzimentavaitakari. Isapokaineri ikithaatakeriri inkaaranki, ikithaataineri iithaare, jaanakeri impaikakoteri.

Ipaikakoitziri Jesús irojatzi ikamantakari
(Mr. 15.21-41; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

³²Ikanta jiyaataiyanakeni, jomonthaitakeri Simón poñaachari Cirene, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaityaariri Jesús. ³³Irojatzi jareetantakari tonkaariki opaita Gólgota (akantziro aaka: Atzirritoni.) ³⁴Ari ipakoveetakari Jesús imire ikonovaitakero iyepitentsi, ikanta ithovetavakaro kapiche, temaita irirero.* ³⁵Ipoña ipaikakotaitakeri. Ikanta ovayiriite jaakero ikithaayetari Jesús, itsiparyaavakaayetakaro, ikempitakaantakero jiñaaretaita iro iyotantyaari intzime ayerone. Ari omonkaratakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri, ikantake:

Iñaareventayeetakaro noithaare,
Ipavakaayeetakaro.

³⁶Ari isaikaventaayirini, jaamaakoventari. ³⁷Ipoña josankinaitake kantakaantakerori

ipaikakoitankariri, okantzi: IRIKA JESÚS, IRIITAKE IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI. Jontarekakoitakeneri jeñokiini ipatziitoki. ³⁸Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikatziyakotaka aparoni irakojanoriki, pashine irampateki. ³⁹Ithainkimayetakeri ikaratzi avisayetatsiri janta, jotekainata,* ⁴⁰ikantaitziri: “Aña eeroka porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povetsikairo eejatzi. Eerokami Itomi Pava ¿Opaitama kaari payiitanta ipaikakoitakemi? Povavisaakotaiya.” ⁴¹Irojatzi ikantakeri eejatzi ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari iyotzinkariite, Fariseo-payeeni, ipoña antarikonaite, ikantaiyini: ⁴²“Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori, iriromi ivinkatharite Israel-mirinkaite? ¿Arimi irovavisaakotakya ipaikakoitakeri, aritake ankempisantakerimi? ⁴³Javentaavetakari Pava, intsityaa añeeri omaperorika jetakotari ari irovavisaakotairi. Tema ikantapiintzi: ‘Naaka Itomi Pava.’” ⁴⁴Jimatzitakaro koshintzipayeeni itsipatakari ipaikakota, ithainkavaitakeri.

⁴⁵Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaake otsirenitanake, irojatzi sheeteeni ithaperotanakara ooryaa.* ⁴⁶Ari ikaimanake Jesús shintsini, ikantanake: “iElf! iElf! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “iPavá! iPavá! ¿Opaitama pookaventantakanari?”) ⁴⁷Ikanta ikaratzi saikaventakeriri, ikemavetavakari ikaimanake, ikantaiyini: “Pinkemeri, ikaimatziiri Elías.” ⁴⁸Ipoña ishiyapainta aparoni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi

* **27.29:** Tema irooyetake jameyetapiintari pinkathariite jamathaiyetaro poreryaayetatsiri, joirikayetapiintziro eejatzi irakoperoriki ashirokaraki. * **27.34:** Irootakera joitaitziri atziri eero ikemaantsivaitanta aririka irovasankitagaiteri. * **27.39:** Iro jametaiyarini judío-payeeni jotekainata aririka ithainkashiretante. Iro oshiyarori ametaiyarini aakapayeeni, aririka ookoteri atziri anthainkashireteri: “iPiñaakero! iPikemakero!” * **27.45:** Iro ikantayeetzi pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsitenitanake irojatzi joveraanaka ooryaa 9.

kepishaariki, jankoviitakeneri savoropan-keki, jovaankakotakeneri iratsimiyaatavakeromi. ⁴⁹Ikantaiyini pashine: “Añaavakeriita ari impokake Elías irovayiitairi.”

⁵⁰Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiini, peyakotanaka.

⁵¹Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitzirori, apikota okantanaka, opoñaanaka jenoki irojatzí osaaviki. Iniroite onikanaka tankayetanake mapi.

⁵²Ithonka iporokakoyetanake kaminkari, osheki kameethashireri kamayetaintsiri, añaayetanai. ⁵³Tema jañagairanki Jesús, ikaratzi añaayetanatsiri ishitovanairo omoroki jiyaayetai iriroriite nampitsiki tasorentsitatsiri, joñaakayetantaa.

⁵⁴Ikanta ijevare ovayiriite itsipayetakari pashine ikaratzi ikatziyaventakari Jesús, jiñaakero onikaro, jiñaakero okaratzi avisayetaintsiri, iniroite itharovanake, ikantanake: “¿Omaperovetyaama Itomintari Pava irika?”

⁵⁵Tzimatsi eejatzi janta tsinanepayeeni amenakotakeriri, irootake poñeenchari Galilea-ki oyaatziri Jesús, osheki ampitakoyetakari. ⁵⁶Jiroka okarataiyini: María Magdalena, María iriniro Jacobo ipoña José, ari osaikake eejatzi iriniro itomipayeeni Zebedeo.

Ikitaideri Jesús

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷Ikanta osheetyaanake, ari ipokakeri aparoni ashaarantachari poñaachari Arimatea, ipaita José. Irijatzi jiyotaapiintakeri Jesús. ⁵⁸Jiyaatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari nonkitatairi Jesús.” Ikanta Pilato ikantakaantake iraanairi inkitatairi. ⁵⁹Ikanta José iponatantakari Jesús kiteri manthakintsi. ⁶⁰Jovakotakeri ovakeranatake jimorontashiitziri kaminkaripayeeni shirantaaki, joipinaakaantake iniroite mapi, joshepitakotantakari. Piyanaka José. ⁶¹Okanta

María Magdalena, ipoña pashine María, osaikaventapaintziri tsika ikitaitakeri.

Aamaakoventavetariri tsika ikitaitakeri

⁶²Okanta avisanake jovetsikaventapiintaitaro kitaite jimakoryaantaitari, ari jiyaatake ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari Fariseo-payeeni janta ipankoki Pilato, ⁶³ikantapaakeri: “Pinkathari, chapinki eeniro jañaaveta amatavitanteneri, nokemiri ikantzi: ‘Aririka nonkamavetakya, iro mavata-paintsine kitaite, aritake nañagai.’”

⁶⁴Nokovi potyaante aamaakoventayaarini irojatzí omonkaratantakyaari mava kitaite. Aamaashitya iriyaatake tsireni iriyotaanepayeeni, iragaateri. Impoña inkantaiya: ‘iAñagai Jesús!’ Aririka irimatakero, ari ovatsiperotakya iramata-vitante.” ⁶⁵Ari ikantanake Pilato: “Jirika ovayiriite, paanakeri, pinkanteri iraamaventyaari tsikarika okanta pikoviri eeroka.” ⁶⁶Ari jiyaataiyanakeni, jovitsine-kakoyetapaakeri omoroki. Ari isaikaventa-yiririni.

Jañaantaari Jesús

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 ¹Okanta avisanake kitaite jimakoryaantaitari, aritake kitaitamanake etapiintarori kitaite. Ari iyaatamanai María Magdalena otsipatanakaro pashine María amenairo tsika ikitaitakeri Jesús. ²Ari onikanakari shintsiini kipatsi, tema jayiitapaakitzi inkiteveri maninkariite jotanampyaapaa-kero mapi jashitantaveetarori omoro, isaikantapaakaro. ³Shipakirya ikantapaaka ikempitapaakaro ookatharontsi. Kitamaaniki okantaka iithaare kempivaitaka sharaka. ⁴Ikanta ovayiriite aamaakoventavetariri, iñaavakerira, antaro itharovaiyanakeni, kempivaitanaka inkamanakityeemi. ⁵Ipoña irika maninkariite, ikantanakero tsinanepa-

yeeni: “Eero pitharovaiyini eeroka. Niyotake iri pipokashitzi Jesús ipaikakoveetakari. ⁶Te añeeri jaka, añagai. Tema ari ikantzitakaranki. Pimpoke, pamenero tsika jovaveetakari Avinkatharite. ⁷Pimpiyanake, pinkamantayeteri iriyotaanepayeeni, pinkanteri: ‘Añagai Jesús, piyaatai Galilea-ki, ari piñaayetairiri.’ Aritake nokamantakemi.” ⁸Okanta opiyana pampoyaashire okantayetanaka. Iro kantacha iniroite okimoshiretanake, oshiyashitanakari iriyotaane onkamantayeteri. Oshiyaminthaita iyaate onkamantante, ⁹ari joñaakakarori Jesús, jovethatavakaro. Iyaatashitanakeri okarikiini, otyeervashitapaakari, avithanokiitapaakeri. ¹⁰Ipoña ikantziro Jesús: “Eero pitharovi, piyaate pinkamantayetairi nirentziyetaari, iriyaataita Galilea-ki, ari iriñaayetainari.”

Ikantayetziri ovayiri

¹¹Okanta opiyeyanaka tsinane onkamantante, jatanake eejatzi ovayiriite nampitsiki, ikamantapaakeri ijevare omperatasorentsitaari okaratzi avisaintsiri. ¹²Ari japatoiyanakani antarikonaite, ikantavakaiyani: “¿Tsika ankantyaaka omanakotantyaariri?” Ikaimaitakeri ovayiri, ikantziri: “Jirika osheki nompina-temiri, ¹³pinkantayeteri atziriite:

‘Niyankiite tsireni, nomaanake. Aamaa ari ipokaiyakeni iriyotaane, jaanairi.’ ¹⁴Aririka inkemake jevari, naakatake kantakovementine eero jovasankitaantami.” ¹⁵Ari jimatakeri ovayiriite, jaakeri ipinaitakeriri, jantakero okaratzi ikantaitakeriri. Irootakera jantetaari maaroni judío-payeeni iroka, irojatzi iroñaaka.

Jotyaantziri Jesús iriyotaane

(*Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23*)

¹⁶Ikanta 11 iriyotaane Jesús, jataiyakeni Galilea-ki osaikira otzishi ikantakeri-ranki Jesús ari iriñeeriri. ¹⁷Ikanta jiñaavairira, jotyeervashitavaari. Iro kantacha tzimayetatsi kisoshireventavairiri. ¹⁸Ikanta jokarikitapaakari Jesús, ikantapai: “Iriñaapinkathaperoyeetaina inkiteki eejatzi kipatsiki. ¹⁹Irootake nonkantantyaamiri: Piyaatero maaroni nampitsi, pinkempisantakaayetairi atziripayeeni, pothotyeero maaroni. Aririka inkempisantayetai, poviinkaayetairi, pimpairyeeeri Ashitairi, Itomi, ipoña Tasorentsinkantsi. ²⁰Piyotaayetairi atziripayeeni irimayetairo okaratzi nokamantayetakemiri. Arira nontsipatapiintatyeyaaami naaka, kiso novemi irojatzi apaata onthonkantaiyaari kipatsi.” Ari nonkantyaari.

KAMEETHARI ÑAANTSI JOSANKINATAKERI MARCOS

Ikamantantakeri Juan oviinkaatananeri
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 ¹Jiroka okanta opoñaantanakari
Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri
Itomi Pava, paitachari Jesucristo.

²Pairani tzimatsi kamantantaneri ipaita
Isaías. Josankinatakotakeri Pava
iñaanatziiri Itomi, ikantziiri:

Notomí, ari notyaantake etyaarone
inkamantakotemi,
Iriitake oveysikanontemine.

³Incheraacheraaventapaakemi tsika te
inampiitaro, inkantantapaake:
Povameethataineri Avinkatharite
tsika inkenapaake,
Pinkempitakaantero itampatzikaitziro
avotsi.

⁴Ari okantamaitaka, monkarataka
iñaaventayeetakeri. Kinkithatake
pairani Juan tsika te inampiitaro,
iñaaventapaakero oviinkaataantsi,
ikantantapaake: “Poviinkaatzimentyaari
Avinkatharite, povashaantairo kaaripe-
rori, aritake impeyakoyetaimiro pikaari-
peroshirevetaka.” ⁵Oshekira pokashita-
keriri Juan, Judea-satziite ipoña
Jerusalén-satziite. Ikamantakoyetapaa-
kero ikaariperoshiretzi, irootake
joviinkaayeetantakariri jiñaaki Jordán.
⁶Iithaaretari Juan, jontyeetziro ivitzi
camello. Jovathakitari meshinantsima-
shi. Jañaantari jovayetari kentori,
jimiretari iyaaki pitsi. ⁷Jiroka ikantake

Juan ikinkithatzi: “Aatsikitake mapero-
tzirori iñaapinkatharentsitzi, noñaapin-
kathatzitataikari naaka. Te aritaajate
inkempitakaantyaana iromperatane
onkantya noiyotashitantaariri
no-zapato-ryeeri. ⁸Iriitakera kempita-
kaantyaarone iroviinkaatanatyeeerimi
Tasorentsinkantsi. Naakamacheeni
intaani noviinkaatanamatsitaro jiña.”

Joviinkaata Jesús
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹Ikanta ipokake Jesús ipoñaakaro
nampitsiki Nazaret saikatsiri Galilea.
Joviinkaatavakari Juan antaraaki jiña
Jordán. ¹⁰Iro intonkaantanakyaarimi
Jesús, kempivaitaka ashitaryaanakityee-
yaami inkite, iñaavakeri josaaviinkashita-
paakari Tasorentsinkantsi ikenapaake
jenoki joshiyapaakari shiro. ¹¹Ikemaitatzi
jenoki ikantaitanake:

Oshekira nokimoshireventakemi
Notomi, eerokatake netakopero-
tane.

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹²Ikantakaanakarira Jesús Tasorents-
inkantsi, jatake tsika te inampiitaro. ¹³Ari
ikovavetakari Satanás inkaariperoshireta-
kairimi. Tema osheki kitaite isaikake
janta itzimayetzira koveenkari piratsi,
okaratzi 40 kitaite. Iro ipokantapaakari
maninkariite jampitakotakeri.

Jetanakari jantayetziri Jesús

(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴Ipoña ikenanake Jesús Galilea-ki inkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Aritakera jashitakoitakeri Juan irirori. ¹⁵Ikantanta-paake Jesús, ikamantantzi: “Monkarataka iriñeetantyaariri Pava impinkathariventantai, pinkempisantairo Kameethari Ñaantsi. Povashaantayetairo pikaaripero-shirevaitzi.”

Jaantaitanakariri 4 shimaatzinkari

(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶Okanta pashine kitaite ikenanake Jesús inkaarethapyaaki Galilea, iñaapaa-tziiri paitachari Simón itsipatakari irirentzi Andrés ikithataiyini. Tema shimaatzinkari inaiyini. ¹⁷Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ¹⁸Aripaitera joyaatanakeri, jookanakero iithamento. ¹⁹Iro jovaavetanaka kapicheeni, iñaapaatziri itomipayeeni Zebedeo paitachari Jacobo itsipatakari irirentzi Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare. ²⁰Jaanakeri eejatzi. Eeni-ro isaikanake iriri itsipayetanaari iratzirite.

Atziri jaakiri peyari

(Lc. 4.31-37)

²¹Aritake areetaiyakani Jesús nampitsiki Capernaum. Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaanta-paake japatotapiintaita. ²²Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira, janaanakeri iyotzinkariite, iniroite ipampoyaamin-thaitanakeri. ²³Ariya isaikakeri janta atziri jaakiri peyari, kaimanake irirori, ²⁴ikantzi: “Jesús, Nazaret-satzi, niyotzimi naaka, eerokatake itasorentsita Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyenani.”

²⁵Ikantanakeri Jesús: “iPimairete peyari!

iPiyaate!” ²⁶Ikaimanake shintsini atziri, jompetatakaavaitanakeri iveyarite, jookanakerira. ²⁷Ikantavakaanaka atziriite: “Piñaataiteri irika, ikitsirinkiri jovavisaakotziri jaakiri peyari.” Ipampoyaaperoitanakeri. ²⁸Ikemakoitanakeri thaankiini Jesús maaroni janta Galilea-ki.

Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro

(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹Ikanta ishitovanaira Jesús japatota-piintaita, jaanakeri Juan ipoña Jacobo, ikenaiyanakeni ipankoki Simón, isaikitara eejatzi Andrés irirentzi Simón. ³⁰Iro jareetapaakityaani, ikantaitavakeri: “Okatsirinkavaitatzi iriyote Simón.” ³¹Eekero ipithokashitaro, jakathavakotakero, jomisaikakero. Eshitanake okatsirinkavaiveta. Piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayetziri Jesús mantsiyari

(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³²Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri Jesús osheki mantsiyari, jamaitakeneri eejatzi osheki jaakiri peyari. ³³Ipiyotzimentaitapaakari pankotsiki. ³⁴Jovashinchaayetairi maaroni. Tera ishinete aparoni peyari iriñaavaite jovashinchaayetzirira ikaratzi jaakayetziri. Tema jiyotzi peyari irirori tsika ipaita Jesús.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki

(Lc. 4.42-44)

³⁵Okanta okitaitzimatake, ananenkanaka Jesús iñaañaatziri tsika te inampiitaro. ³⁶Ikanta Simón itsipatakari ikaratzi joyaataiyirini, ikokovatairi. ³⁷Ikanta iñaapairi, ikantapairi: “Iyotaanari, ikokovaitatziimi.” ³⁸Jakanakeri irirori ikantzi: “Thame aate, tera iro nompokantyaari nosaika jaka, ontzimatyte niyotaantayete eejatzi pashineki nampitsi.” ³⁹Ari

okantamaitaka, ithonka Jesús janiitakero Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, jovashinchaayetai osheki jaakayevetari peyari.

Jovashinchaayetziri omatziri pathaarontsi
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰Ipoña ipokake omatziri pathaarontsi, jotypeerovashitapaakari Jesús, ikantapaa-keri: “Pikovirika, ari onkantake povashin-chagina.” ⁴¹Jamenanakeri Jesús, jetakoshiretanakari. Jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “iNokovi, peshitakotai!” ⁴²Eshitakotanake ipathaa-vaivetaka. ⁴³Ikantavetavaari jiyaataira inampiki, ⁴⁴ikantziri: “Eerora pikamanta-kotana. Apatziro povanakero piyaatashi-teri omperatasorentsitaari, pimonkara-tairo ikantakaantakeri pairani Moisés-ni, paanake pinkitevathatantaiaaari, iroora iriyoheetantaityaari eshitakotaimi.” ⁴⁵Iro kantamaitacha pathaavaivetachari, ikamantantanake nampitsiki tsika okanta jeshitakotantaari. Iro kaari aritantanaa isaikanai Jesús nampitsiki. Jatake tsika te inampiitaro, ari isaikakeri. Arimaitaka ipokashitziriri osheki atziri.

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri
(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

2 ¹Avisake tsika okaratzi kitaite, eejatzi ipiyaa Jesús nampitsiki Capernaum. Ikemayetavai atziriite, ikantaitzi: “Areetaa Jesús.” ²Ipiyotzimen-tavaari eejatzi, te irantetapaakyaaro pankotsi. Jiyotaayetapairi maaroni. ³Tzimatsiya 4 atziri pokashitakeriri Jesús janatakotakeri kisoporokitatsiri. ⁴Te onkante iriñeeri, jotzikaakeri atziriite piyotainchari. Ataitanake jenoki pankotsiki, joveyantakero ikatziyakara Jesús, jovaniiryaakotakeri mantsiyari. ⁵Ikanta Jesús, jiyotakotavakeri iraventaa-shiretaneete, iñaanatavakari mantsiyari, ikantziri: “Notomí, ipeyakoitaimiro

pikaariperoshirevetaka.” ⁶Kemavakeya iyotzinkariite, ikantashiretaiyanake irirori: ⁷“Ithainkakeri Pava irika. Tema tekatsi kanterone imepyakotanero kaariperori, apaniro ikanta irirori Pava ipeyakotantziro.” ⁸Iyotake Jesús ikinkishiretakari, ari josampitziri, ikantziri: “¿Opaitama pikinkishirevaita-shitanti? ⁹¿Tema onkameethatzimotemi nonkanteri kisoporokiri: ‘Ipeyakoitaimiro piyaariperoshirenka?’ ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paanairo ponoryaamento, piyaatai?’ ¹⁰Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri tzimatsi ishintsinka, ipeyakotziri kaariperoshireriite.” Ipithokashitanakari kisoporokiri, ikantanakeri: ¹¹“iPinkatziye! Paanairo ponoryaamento. Piyaatai.” ¹²Katziyanaka mantsiyari, jaanairo jonoryaantavetari, shitovanake. Maaroni atziri iñaavakeri. Ipampoyaaminthatanakeri iñaayetakerira. Itharomentaventanakari Pava, ikantaye-tanake: “Omapero okameethatake iroka. Tera añaapiinte oshiyaarone.”

Jaantanakariri Jesús paitachari Leví
(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³Ipoña japiitapairo Jesús jiyotaayeta-pairi atziri inkaarethapyaaki. Ari ipiyotzi-mentaitavaari eejatzi. ¹⁴Ikanta ithonkana-keri jiyotaantzi, avisanake. Irojatzi iñaantapaakariri itomi Alfeo paitachari Leví, isaiki irirori ikovakoyetziri kireeki isheninkapayeeni. Ikantapaakeri: “iPoyaatena!” Katziyanaka, joyaatana-keri. ¹⁵Ipoña Leví irirori, jaanakeri Jesús irovakaiyaari ipankoki. Ari jiyaatzitakari eejatzi iriyotaane, ikempiyapaakari kovakoyetziriri isheninka kireeki, ipoña kaariperoshireriite. Osheki piyotaincha jovaiyani. ¹⁶Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite, josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ikempiyantariri iyotaimiri kaariperoshire-riite, ikempiyakari eejatzi kovakotziriri

isheninka?” ¹⁷Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsine tekatsi inkove irirori. Tera iro nopokajaantankari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireriite, aña nopokashitaatziiri kaaripero-shireriite nonkaimashireyetairi.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸Tzimatsira pokashitakeriri Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “Itzitapiintakaro iriyotaane Juan irovarite, ari ikempitari iriyotaane Fariseo-payeeni. ¿Opaitama kaari itzitantaro piyotaane eeroka?” ¹⁹Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aririka inkempiyeetyaari aavakaachari, ¿Arima irovashireneentaitakya? Kempitaka eero, aña kimoshirera inkantaitya irovaitya. ²⁰Irooma apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intziventavaitaityaari. ²¹Aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitantyaaro ovakeramairi osape, arira osaperyaapero-tanake ampithatanakyaarika ovakera-mairi. ²²Iroora aritatsi irovayeetero ovakerari imireyeteri, ovakerariki meshinantsinaki. Irooma irovantashiitakyaaro paisatonakiki, ari osanaryaakotana-ke, apiteroite apaatashivaitakya.”

Iñaaventziro Jesús kitaite

jimakoryaantaitari

(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³Okanta aparoni kitaite imakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsima-shiki. Ari javiikitanakeri iriyotaane okithoki pankirentsi. ²⁴Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri Jesús, ikantanakeri: “¿Opaitama javiikitanarori piyotaane? ¿Tema iriyote te oshinetaantsite kitaiteriki jimakoryaantaitari?”

²⁵Jakanake Jesús ikantzi: “¿Tema

piñaanatakoteri ikantakota David-ni itsipayetakari ikarataiyini aantavetakariri itashe? ²⁶Ikyaa-ke tasorensipankoki ijevavetari Abiatar-ni, jovakaro tasorentsianta, ipakeri eejatzi itsipayetakari. Tera oshinetaantsiveta, intaani jovapiintavetaro Omperatasorentsitaari.”

²⁷Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tema iriira atziriite kantakaantakerori jovetsikantaitakarori kitaite jimakoryaantaitari. Tera iro kitaite jimakoryaantaitari kantakaan-terone jovetsikayeetantakariri atziriite.

²⁸Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro iroka kitaite.”

Atziri kisovakori

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

3 ¹Ipoña ikyaapai eejatzi Jesús japatotapiintaita. Ari isaikake atziri kisovakori. ²Ikovaitatziira iriñeeteri irovashinchaayetairi mantsiyari kitaite jimakoryaantaitari. Aamaane jovaitakeri, onantyaari inkantakoiteri. ³Ipoña Jesús ikaimakeri mantsiyari, ikantziri: “Pimpoke, posatekya niyanki.” ⁴Josampitakeri piyotzimentakariri: “¿Otzimikama shinetaantsitsiri anteri kitaite jimakoryaantaitari? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi avamaante? ¿Tema aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaaripero-vaite?” Tekatsira akatsine. ⁵Ipampoyaanakeri Jesús piyotzimentakariri, ovatsimashiretanakeri jiñaayetakerira te irineshinonkayetante, ikantanakeri mantsiyari: “¡Pinthaaryaavakotai!” Matanaka, akotsitanai kameetha atziri. ⁶Ikanta Fariseo-payeeni, jatake ikinkithavaitakairi aapatziyariri Herodes iramene tsika inkantero irovamaakaantantyaariri Jesús.

Ipiyotaita inkaarethapyaaki

⁷Ipoña ishitovanai Jesús, ikenanai inkaarethapyaaki itsipatanaari iriyotaane.

Joyaareki jovanakeri Galilea-satzi, Judea-satzi, ⁸Jerusalén-satzi, Idumea-satzi, maaroni nampiyetarori intatsikero antaraaki jiña Jordán. Ikemakotakeri eejatzi Tiro-satzi, Sidón-satzi, ikantaitzi: “Osheki itasonkaventantake Jesús, jantake osheki kaari iñaapiintaitzi.” Pokaiyana-keni iriroriite iriñeeri. ⁹Irootake Jesús ikantantanakariri iriyotaane irameneneri pitotsi, eero janavyeetantari. ¹⁰Jimatakero Jesús, jovashinchaayetake osheki. Otatsin-kapirinitavakaaka mantsiyari ikovira irantantavakyaari kapicheeni irako. ¹¹Ipokayetzira jaakayetziri peyari, jotyeerovashitari Jesús, ikaimimaita shintsini, ikantzi: “iEroka Itomi Pava, niyotzimi naaka!” ¹²Onkantya eero jiyotzitantaitari Jesús, ikisathayetakeri.

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanoriite
(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki. Arira ikamakaantapaakeri ikaratzi ookimotakariri. Jataiyakeni ikaratzi ikaimakaantakeri. ¹⁴Aripaitera jiyoshii-take 12 intsipatapiintyaari, iriitake irotyaanteri inkinkithatakantayete. ¹⁵Ipasavyaakari irovashinchaayetairi irirori mantsiyari, ikaratzi jaakayetziri peyari. ¹⁶Jirika ikaratzi jiyoshiitakeri: Simón, ipaitakeri Pedro. ¹⁷Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipataakeri Juan, irijatzi irirentzi Jacobo. Ipaitakeri “Boanerges,” (akantziri añaaneki aaka: “Otomi ookatharontsi.”) ¹⁸Ipoñaapaaka eejatzi Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, eejatzi Simón ipaitakeri “Kisakotantaneri,” ¹⁹ipoñaapaaka Judas Iscariote, tsika intzime pithokashityaarine.

Kishimatziriri Tasorentsinkantsi
(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23)

²⁰Ipoña ipokaiyeeni Jesús pankotsiki. Ari ipiyotzimentavaari osheki atzirite, te

onkante iriyaatapainte irovaiya Jesús. ²¹Tzimatsi kantayetaintsiri: “Shinkiven-taka Jesús.” Iro ipokantavetakari ishenin-kathoriite, iraanairimi. ²²Areetaiyapaa-kani eejatzi iyotzinkariite ipoñaayetaka Jerusalén, ikantapaake irirori: “Irika atziri jovashinchaatziri ashitariri peyari paitachari ‘Beelzebú,’ irootake jovashinchaayetantariri ikaratzi jaakayetziri peyari.” ²³Ikanta ikemakera Jesús, japatotaiyakerini, joshiyakaaventatziiniri okaratzi ikantayetakeriri, ikantziri: “¿Tzimatsima peyari kaminaavakaachari eero jaakantanta? ²⁴Aririka irantamintha-tavakaiya atziri tsika ipinkathariventatziiri aparoniki nampitsi, jiñiirio jovapintaavaka. ²⁵Aririka irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya. ²⁶Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakaakya, eero iñiirio ishintsite, ari inthonkyaari. ²⁷Aparoni atziri ñaaperotachari kameetha, tekatsira materine inkyaaashiteri ipankoki irayiteri jashiyetari irirori. Irooma aririka iroosoitakeri, aritake irimaitakeri. ²⁸Pinkeme nonkante: kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kaariperoshirevaitatsine, onkantavetakya inkantzimavaivetakyaari. ²⁹Iriima inkarate kantzimavaitakerine Tasorentsinkantsi, irashira irovaatyero, eerova ipeyakoitairi.” ³⁰Iroora ikantantakari Jesús, tema ikantayeetatziri: “Kamaari inatzi.”

Iriniro Jesús ipoña irirentzipayeeni
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹Ariya areetapaakari iriniro Jesús otsipatakari irirentzipayeeni, okaima-kaantapaakeri, okatziyapaaka jakakiroki. ³²Ikantavetakari ikaratzi apatoventakariri: “Ari opokiri piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ³³Ikantana-ke Jesús: “¿Niinkama pikinkishiretai-

yarini eeroka iro nonirontari, iri nirentzi-tari?” ³⁴Ari jamenayetankeri apatoven-takariri, ikantzi: “Irikaite, iriiyetakera nokempitakaantaari nirentzi, irijatzi nokempitakaantaari noniro. ³⁵Ikaratzi antanairori ikovayetziri Pava, iriitakera nirentzitari, irojatzi notsirontaari, irojatzi nonirontari.”

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairentzi
(Mt. 13.1-23; Lc. 8.4-15)

4 ¹Ipoña ipiyanaa eejatzi Jesús inkaarethapyaaiki, jiyotaantapai. Ipiyotzimentaitavaari. Otetanaka pitotsiki, saikakotake niyankyaaki kapicheeni, katziyeeyakani atzirite othapyaaiki ikempisantziri. ²Maaroni jiyotaayetziriri, joshiyakaaventatziiniri, ikantzi: ³“Tzimatsi aparoni pankivairentzi, jatatsiri impankite. ⁴Ikanta jookakita-kero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki. Ipoña ipokaiyapaakeni tsumeri, jovapaakaro. ⁵Tzimatsi pashine ookakita-painchari tsika omapiporokitzi te ontzimaperote kipatsi. Thaankiperoini oshookavetanaka. Tera ontontapathape-rotatyte kipatsi, ⁶sampishitanake pankirentsi jooryaapaakera ooryaa. Tema te onkyaaperote oparitha inthomointa. ⁷Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okitocheemashitzi, anaanakero iroori oshookanake. Te onkithokite. ⁸Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana oshookapaake, kithokitanake maaroni. Tzimayetai okitho aparopayeeni okaratzi shookaintsiri. Aparoni shookapaintsiri, eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki piyokineentanaintsiri, pashine oshekiperotanaintsiri okitho.” ⁹Eekero ikantanakitzi Jesús: “Kovatsiri inkemathatero, irovayempitaya inkempisante.”

¹⁰Aritake jataiyeeni maaroni atziri, intaani isaikake Jesús itsipayetakari oyaayetapiintakeriri, ipoña 12 iriyotaane. Ari josampitaiyakeri Jesús, ikantziri:

“¿Tsikama okantakotaka okaratzi poshiyakaaventakeri inkaaranki?”

¹¹Jakanakeri Jesús, ikantzi: “Iroñaakara nonkamantemiro kaari piyovetaiyani, aritake piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantzi. Iriima pashinepayeeni, eero nokamantzitari irirori, intaani noshiyakaaventayeteneri, ¹²ari onkantya eero iñaantaro ikemayevetari. Onkanta-vetakya inkempisante, eero ikemathatziro, ari onkantya eero ipashineshirentataa, tema eero ipeyakoitari irirori.”

¹³Ipoña Jesús josampitziri, ikantziri: “¿Tema piyotavakero noshiyakaaventakeri? Aririka noshiyakaaventakemiro pashine, ¿tsikaty pinkantya piyotantyarori? ¹⁴Tema irika atziri ookakitakerori ivankire, iriira oshiyakaaventacha kamantanzirori iñaane Pava. ¹⁵Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ipokapaake Satanás, imaisantakaapaakeri. Iriiyetakeri oshiyakaaventziri ookakitapainchari avotsiki. ¹⁶Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ikempisantaveta thaankiini. Joshiyakove-takaro ookakitapainchari omapiporokitzi, oshookavetanaka thaankiini. ¹⁷Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, te inkisashityaaro ikemaantsiventanakaro ikempisantanaero ñaantsi, jovashaantanakero. Joshiyakarora pankirentsi sampishitanaintsiri, tera onkyaaperotatyte oparitha inthomointa kipatsiki. ¹⁸Tzimatsi pashine kemavetarori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari kitocheemashiki.

¹⁹Okantakaantziro jamatavivaita apaniro, ikinkishiryaaakotaro irashaarantya, iro ikovaperotake ontzimimotairi maaroni. Anaanakero ñaantsi ikemavetavakari,

* 4.8: Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 30 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 100 okithoki.

joshiyakaro pankirentsi kaari kithotatsine. ²⁰Tzimatsiya kemavakerori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi. Ikempisantanai, joshiyakotakaro aparoni shookapain-tsiri, tzimanaintsiri eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki piyokineentanaintsiri, pashine oshekiperotanaintsiri okitho.”*

Onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari
(Lc. 8.16-18)

²¹Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, ¿arima antatakotakeri kovitzinaki? ¿Avakotzirima otapinaki? Tera. Aña iro akovi onkoñeetye maaroni inkene amenavaite. ²²Ari onkantyaari eejatzi, ontzimatyete onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari, ooñaarontairo kaari ikemathaveeta pairani. ²³Kovirori inkemathatairo, inkempisante.” ²⁴Ikantanakeri eejatzi: “Paamaiyaarora okaratzi pikemakeri. Otzimikari pantzimotantane, jimapero-yeetaimikari apaata eeroka.” ²⁵Tsika-rika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotzii-tairi. Iriima kaari otzimimotzi, eekerora iriyaatatye iriñeero eero ontzimimopero-yetairi.”*

Joshiyakaaventziro Jesús
oshooki pankirentsi

²⁶Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Tzimatsira oshiyari ipinkathariventantai Pava. Oshiyatyaarira aparoni shirampari pankitzirori pankirentsi, ²⁷imayira tsireni, inkakitamanai. Temaita iriyotero tsika okanta oshookantanakari ivankire.

²⁸Apanirora oshookavaitzi, etanakyaa-ro oshitovanake iryaani oshi, impoña ompovainkaryaanake, tzimanake osheki okithoki. ²⁹Onkantya osampatake, monkarapaitetapaaka iraatantaityaarori.”

Joshiyakaaventaitziro
okitho inchato iryaanitatsiri
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰Ikantanake eejatzi Jesús: “¿Opaitama oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Pava? ¿Opaitama noshiyakaaventemirori? ³¹Oshiyatyaarora aririka ampankitero iryaanitatsiri okitho pankirentsi. Okantaveta iryaani onaveta, ³²aririka ampankitakero, oshookanake, anaanakero pashine pankirentsi, antaro onkantayetya oteva, ari irimavoshiyetyaari tsimeri otsimankatapeshitake.”

¿Opaitama joshiyakaaventantarori
Jesús iñaaventayetziri?
(Mt. 13.34-35)

³³Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventayetziniri atziri okaratzi jiyotaayetziriri. Kapicheenirika inkemathayetakero atziriite, kapicheenira iriyotaayeri. Oshekirika inkemathayetakero atziriite, oshekira iriyotaayeri. ³⁴Tekatsi aparoni okaratzi ikamantantziri kaari joshiyakaaventzi. Iriima iriyotaane, ikemathataakeri maaroni otzimi jiyotaantayetakeri.

Joimairentziro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵Okanta osheetyaanake, ikantanairi iriyotaane: “Thame amontyagai intatsike-

* 4.20: Pamenero kantakotachari janta versículo 4.8. * 4.24: Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakeri, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakityemiro.

* 4.25: Jiroka okantakotziri okaratzi iñaaventaitziri jaka: Ikaratzi iyotavakerone niyotaaakeriri, eekero niyotakaaperotanakityeeri. Iriima kaari kempisantavakerone niyotaaavetakariri, irimaperotya eero jiyotairo. * 4.31: Iro ikantakoitzi jaka “okitho iryaanitatsiri pankirentsi” paitachari mostaza, shookatsiri inampiki pashine atziri.

ronta.” ³⁶Aritake jatanai maaroni piyotzimentakariri. Tema aritake isaikake irirori pitotsiki montyaakotaiyanaani. Tzimatsiya oyaatanakeriri ikenakoyetana nake pashineki pitotsi. ³⁷Ari omapoka-paakari iniroite tampyaa, otamakaatanake antaro, otetaatapaaka jiñaa pitotsiki, irootzimatake intsitsiyakote. ³⁸Jovakiryagaitanakeri jimayira opoopaki pitotsi, jotziitotaka, ikantaitziri: “iIyotaa-nari! iAntsitsiyakotatyé!” ³⁹Piriintanaka Jesús, iñaanatanakero tampyaa, ikantziro: “iAritapaake pitampyaatake!” Ikantzitanakaro inkaare eejatzi: “iPimairyaa!” Avisanake tampyaa, mairyaatanai inkaare. ⁴⁰Ikantziri iriyotaane: “¿Opaitama pitharovantanakari? ¿Tekerama paventaari Pava?” ⁴¹Osheki iñaapinkathanakeri, ikantavakaiyani itharonkakiini: “¿Ipaitatyaakama irika joimairentantarori tampyaa, joimairentziro eejatzi inkaare?”

Gadara-satzi jaakiri peyari
(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

5 ¹Areetapaaka Jesús intatsikero inkaare, inampiki Gadara-satzi. ²Iro jaatakotapaakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki, ³ari isaikavaitziri irirori. Te iraavyeeteri joosoveetantari ashirotha. ⁴Itzimpeshiro joosoveetantari iitziki eejatzi irakoki. Tekatsira kitsirinkerine. ⁵Ari ikantaitatyaani maaroni kitaite eejatzi tsireni, ikenayetzi otzishiki, kitataariki, ikaimavaitzzi, itotakaayetaro mapishetapayeeni. ⁶Ikanta iñaavakerira ipokake Jesús, ishiyashitavakari, jotyeerovashitapaakari. ⁷Ikaimapaake shintsiiini, ikantzi: “iJesús, Itomi Pavaperotatsiri, tera nonkove povashinonkaina! ¿Tsikama pinkantaajatenaka?” ⁸Tema ikisapaakitziiiri Jesús, ikantapaakeri: “iPiyaate peyari!” ⁹Ipoña josampitanakeri: “¿Tsikama pipaitaka?” Ari jakanake

peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyaantzi,’ tema osheki nokarataiyini.” ¹⁰Eekero ikantanakitzi peyari: “Te nonkove pomityaantena pashineki nampitsi.” ¹¹Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chanco ishintariyini. ¹²Ikantaiyini peyari: “Pomityaantena janta chanchoki.” ¹³Ari ikantzi Jesús: “Pimatero.” Arira ishiyeeyanakani chanco imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani inkaareki, ari ithonka ipiinkake. Aamaaka ikaraveta 2,000 chanco.

¹⁴Itharovaiyanakeni aamaakoventariri, shiyeeyanakani ikamantantapaake nampitsiki, ikamantakeri eejatzi maaroni saikayetatsiri irovaneki. Pokaiyanakeni iramenero avisaintsiri. ¹⁵Ipokashiitanakeri Jesús, iñeetapaatziiiri jaakavetari peyari. Isaikake, ikithaataa, kameetha ikantanaa. Itharovakaapaakari iñaapaa-keri. ¹⁶Ikaratzi ñaakeriri inkaaranki ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñaakeri irika, iriitake Jesús ovavisaa-kotairiri. Joviinkakaantake eejatzi osheki chanco.” ¹⁷Ikantaitanakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaikimotena.”

¹⁸Ipoña jotetana Jesús pitotsiki. Ikantave-tavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noyaatanakemi.” ¹⁹Jakanake Jesús, ikantzi: “Eero poyaatanana, piyaatai pisheninkaki. Pinkantapai: ‘Jineshinon-kataana Pinkathari.’” ²⁰Jimatakero jaakavetari peyari, jatai inampiki paitachari Decápolis, ikamantapai maaroni atziri, ikantapai: “Jovavisaako-taana Jesús.” Ipampoyaaminthaitanakeri ikemaitzirira ikantayetapai.

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹Ikanta ipiya Jesús ipoñagaaro intatsikero. Ipiyotzimentavaari osheki atziri inkaarethapyaaki. ²²Ari jareetapaakaya jevatatsiri japatopiintaita ipaita

Jairo. Jiñaapaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakari, ²³ikantapaakeri: “Onkamatyee nishinto. Nokovi piyaate pantantaiyaaro kapicheeni pako, eshitakotaita.” ²⁴Ari jiyaatanake Jesús, iro kantamaitacha joyaatanakeri osheki atziri, janavyiimatanakeri.

²⁵Okanta aparoni tsinane osokaavaitachari, tzimakotake 12 osarentsi omantsiyavaitake, ²⁶osheki jaaventaveetakaro, aperotakero tzimimovetarori opinaventa. Amenaashivaitaka, eekero iyaatatzi omantsiyatzi. ²⁷Okemake iroori iñaaventaitziri Jesús, ikantaitzi: “Ovashinchaantaneri inatzi Jesús.” Osatekantanakeri atziri okenashitanakeri itaapiiki, antzitapaakeri kapicheeni iithaare.

²⁸Tema okantashiretanakitzi iroori: “Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai.” ²⁹Apathakero eshitanake osokaavaiveta. ³⁰Jiyotzitanaka Jesús tzimatsi ovashinchaashitakari ishintsinka, josampitanakeri oyaayetakeriri, ikantziri: “¿Niinkama antzitakenarori noithaare?”

³¹Jakanakeri iriyotaane, ikantzi: “¿Tema piñeeri janavyiimatakemi atziri? Eekero pikantatzi: ‘¿Niinka antzitakenarori noithaare?’” ³²Eekero jamemenatanakitzi Jesús, iriñeeri antzitakeriri iithaare.

³³Okanta tsinaneka oñaapinkathatanakeri Jesús, okavaitanaka. Tema iro jovashinchagai. Iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari, okamantakotapaaka. ³⁴Ikantanakero irirori: “Tsinané, ovashinchagaimi paventaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaiya, aritake eshitakotaimi.”

³⁵Tekera inthonkero Jesús iñaanatziro, areetaiyapaakani poñeenchari ipankoki Jairo. Ikantapaakeri: “Kamakera pishinto. Eerora poñaashirenkashivaitari iyotaantaneri” ³⁶Ikanta ikemavakera Jesús ikantaitapaakeri, ikantanakeri Jairo:

“Eero povashireta, paventaiyaana naaka.” ³⁷Tekatsi ishinete iroyaatanakeri. Intaani jaanakeri Pedro, Jacobo, Juan. Iriitake Juan irirentzi Jacobo. ³⁸Ikanta jiyaatake, areetaka ipankoki Jairo. Iñaapaatziiri jakivaamashitaka atziriite, jiraakotaiyaroni. ³⁹Kyaapaake Jesús, ikantapaakeri: “¿Opaitama piraantaiyarini? Te onkame, omakoryaatzi.” ⁴⁰Thainkashire jovaveetanakeri Jesús. Jomishitovapaakeri maaroni. Intaani isaikanake ashitarori, eejatzi iriyotaane. Ikyashitanakero jonoryeetakerora eentsi. ⁴¹Joirikavakotapaakero, iñaanatzimaitaro, ikantziro: “¡Talita cumi!” (akantziri aaka: “Eentsi, pimpiriinte.”) ⁴²Piriintanaa eentsika, aniitanai. Tema tzimake 12 osarentsite, irootake aniivaitantanaari. Ipampoyaa-minthatanakeri ikaratzi ñaakerori. ⁴³Ikantzi Jesús: “Pimperoota ovarite.” Ipoña ikantanakeri eejatzi: “Tera nonkove pinkamantayeteri atziriite.”

Ipiyaa Jesús Nazaret

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

6 ¹Ikanta Jesús ipiya inampiki, ari joyaatairi maaroni iriyotaane. ²Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaantake Jesús japatotapiintaita. Ipampoyaa-minthataitakeri. Ikantayeetzi ikemaitziri: “¿Tsitakya jaakerori jiyotanetantakari? ¿Niinkama matakairiri kaari iñaapiintaitzi? ³¿Tema iriitake añaapiintzi josheronkayetziro inchakota? ¿Tema iri otomi María? ¿Tema añiiri Jacobo, José, Judas ipoña Simón, iriitake irirentzipayeeni? ¿Arira akarayetziro iritsiro anampitaro jaka?” Ari opoña te inkempisantaiteri Jesús. ⁴Iro ikantantanakeri: “Ari jashi jovatziiro kamantantaneri, te iriñaapinkathaiteri isaikayetziro isheninka.” ⁵Irootakera kaari okantanta

* 5.41: Irootake iñaavaitakeri Jesús, tema arameo onatzi jiñaanetari irirori. * 6.3: Jacobo, irijatzira ikantaitzitari eejatzi Santiago.

Jesús iroñaakantero ishintsinka janta. Te iroshekiperate mantsiyari jovashinchaake jantantanakari kapicheeni irako. ⁶Antaro jovashiretakotakari ikaratzi kisoshirevaitatsiri, kaari kovatsine inkempisantai. Iroora ikenantanakari jiyotaantayetzi pashineki nampitsi tzimayetatsiri janta.

Jotyaantaitziri iyotaari

(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane. Ipasavyaakari ishintsinka inkitsirinkan-tyaariri irirori peyari. Jotyaantakeri, intsipatavakaayetanakya inkarate apite. ⁸Ikantavakeri: “Eerora paanake pitharate, povarite, eejatzi piireekite, intaani paanake pikotzi. ⁹Eero okantzi paanake eejatzi pashine piithaare. Aparoni pinkyaantanakya pi-zapato-te.” ¹⁰Ikantzi-tavakari eejatzi: “Pareetakyaaarika aparoni pankotsi, arira pimaapiintatye, irojatzi pavisantakyaari pashineki nampitsi. ¹¹Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaitzimi eejatzi, pavisapithateri. Potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisanteri Pava. Iriira irimaperoitai irovasankitaideri apaata, anaanakero inkantayeetairi Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.” ¹²Ikanta jiyaayetakeri iriyotaane Jesús ikamantayetairi atziri irovashaantairo ikaariperoshireyetzi. ¹³Jovavisaakoyetake jaakiri peyari, jovashinchaayetai eejatzi osheki mantsiyari jotziritantari yeenkantsi.

Ikamantakari Juan oviinkaatananeri

(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴Areetakotakari pinkathari Herodes okaratzi Jesús jantayetziri. Tema ikantayeetake: “Añagaira Juan oviinkaatananeri. Piñeeri otzimi ishintsinka.” ¹⁵Pashine kantayetatsiri: “Elías inatzi.” Ikantayeetzi eejatzi: “Amaa iriitake pashine kamantantaneri.” ¹⁶Ikanta

ikemakera Herodes ikantayeetakeri, ikantanake irirori: “Iriitakera añagaatsi Juan nothatzinkakaantakeri.” ¹⁷Opoñaantzitakari Herodes jashitakotakaantziri Juan, okantakaantziro Herodías, iinanta-vetari Felipe irirentzi Herodes. Irootake jiiinantaariya Herodes irirori. ¹⁸Tema ikaminaantavetatya Juan, ikantavetakari Herodes: “Te onkameethate piinantyaaro iina pirentzi.” ¹⁹Iro opoñaantari okisaneentziri Herodías, okovake ovamaakaanterimi. ²⁰Irootake jashitakotzitakaantantakariri Herodes. Iro kantamaitacha Herodes iniroite jiñaapinkathatakeri Juan, jiyotzi kameethashireri ini, itasorentsitakaane Pava jinatzi. Tera inkove irovaiteri. Tema maaroni ikaminaavetariri, okompitzimoshiretakari Herodes. Ari jeshiventavetaro ikempisantziri. ²¹Opoña aparoni kitaite, joimoshirenkavetaro Herodes itzimantakari pairani. Ipokaiyakeni ikaratzi ipinkatharentsitsi, ipokake ijevere ovayiriite Roma-satzi, ipokake jevayetsiriri Galilea-ki. Ovaiyakani. ²²Opoña okyaapaake ishinto Herodías jovaiyanira, amasheetapaake, ookimotapaakari Herodes amasheetane, ari ikempitakari itsipatakari jovaiyani. Ikantanakero Herodes: “Ari nompakemi opaitarika pinkampitenari. ²³Eero namatavitzimi, jiyotzi Pava kyaaryoo nokantzi. Iroorika pinkovemi okaratzi nopinkathariventziri, arityaami onkantake nompemi kashetani.” ²⁴Iyaatashitanakero iniro, okantapaakero: “¿Opaitama nonkampiteriri?” Okantanake iroori: “Pinkampiteri iito Juan oviinkaatananeri.” ²⁵Piyapaaka evankaro, okantapaakeri: “Nokovi pimpenaro iito Juan, povakenaro matzitaki.” ²⁶Jovashiretanaka antaro pinkatharika. Tema maaroni ikemaitakeri inkaaranki, ikantakerori evankaro, tekatsi inkenakaanairo, ontzimaty impero okovakotakeriri. ²⁷Jotyaantake ovayiri

iramakeneri iito Juan. ²⁸Jatanake ovayiri jashitakoyeetzirira Juan, ithatzinkapaa-keri, jamakotakero iito matztitaki. Ipatakero evankaroka, anakenero iniro. ²⁹Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane Juan-ni. Pokaiyakeni, ikitatairi.

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰Aritake areeyetaa irotyaantane, apatotapaa maaroni isaikira Jesús, ikamantapairi okaratzi jantayetakeri. ³¹Eekero ipokaminthatatzi atziri, piyayetacha pashine. Te onkantapainte iriyaataiyeeni Jesús irovaiya. Irootake ikantantanakariri Jesús iriyotaane: “Thame aate tsika te inampiitaro, amakoryaavakeeta kapicheeni.” ³²Otetai-yanakani pitotsiki, jataiyini. ³³Iro kantamaitacha, osheki amenakotavakeriri jiyaatanake, jiyotavakeri. Shiyeeyanakani ikenaiyake avotsiki, ipoñaanakaro nampitsiiteki. Iri etaiyakaroni jareeta, apatotaiyapaakani. ³⁴Ikanta jareetapaaka Jesús, jiñaapaatziiri ipiyotaiyakani. Jetakoshiryaapaakari. Tema ikempitaki-tyaari oisha eerorika itzimi aamaakoven-tyaarine. Jiyotaayetapairi eejatzi. ³⁵Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri iriyotaane, ikantapaakeri: “Iyotaa-narí, asaikatziira jaka tsika te inampiitaro. ³⁶Pinkaratero piyotaantzi, iriyaataita atziripayeeni nampitsiki iramanante iroyaari.” ³⁷Ari ikantake Jesús: “Pimperí eeroka iroyaari.” Ikantziya: “¿Pikovatziima niyaate namanantakite novakayaariri? Oshekira ovinaro, eero janteta kireeki aamaaka 200 denario ompinatyaari, novakaantyaariri maaroni.” ³⁸Ikantzi Jesús: “¿Tsika okaratzika tanta jamanontakari atziriite? Piyaate pamenakitero.” Ikanta jamenakitziro, ikantziri: “Tzimatsi 5 tanta, ipoña apite shima.” ³⁹Ikantzi Jesús: “Pomisai-keri maaroni atziri onatsiryaapankaatake

kataroshimashi, pinashiyetyaarira pomisaikayeteri.” ⁴⁰Ari jimatakeri. Tzimatsi nashiyetainchari isaikayetake aamaaka ikaratzi 100 atziri, jimataka eejatzi pashine aamaaka ikaratzi 50 atziri. Ari ikantayetakeriri, jomisaikakeri maaroni. ⁴¹Ipoña Jesús, jaakotanakero 5 tanta okonovakarira apite shima, amenanake inkiteki, ipaasoonketanake. Ipetoryaakero tanta, ipakeri iriyotaane, jovavisaakeneri irirori atziripayeeni. Ari ikempitaakeriri eejatzi shima, jantetaakari maaroni. ⁴²Maaroni jovaiyakani, kemandentaiyakani. ⁴³Ijaikiyeetai 12 kantziri okaratzi jovakaantakari. ⁴⁴Aamaaka ikaratzi 5,000 shirampari ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.15-21)

⁴⁵Ari ikantanairi Jesús iriyotaane: “Thamera, petaiyaaro pimontyagai nampitsiki Betsaida.” Ikantanakeri piyotzimentakari: “Kantatsira piyaayetai pipankoki.” ⁴⁶Ikanta jiyaatanaira maaroni atziri, tonkaanake Jesús otzishiki iriñaañaate. ⁴⁷Aritake tsirenitanake, overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaki inkaare jimontyaakotaiyani. Apaniro isaikake Jesús otzishiki, ⁴⁸jamenaakotakeri iriyotaane, shintsi ikomataiyini oipiyapi-yatakotakerira tampyaa. Okanta okitaitzimatake, jiyaatashitairi, janiitantaaro inkaare, ikenashitapairi itaapiiki, iro iravisanakerimi. ⁴⁹Ikanta jiñeeyavairi, joshiyakaantzi shiretsi inatzi, kaimaiyana-keni, ⁵⁰tema maaroni otsinkashiryaana-keri iñaakerira. Ipoña ikantapaakeri Jesús: “Naakatake pokaatsi, eero pitharovi, tontashire pinkantaiyaani.” ⁵¹Otetapaa pitotsiki, avisainkatanake tampyaa. Ipampoyaaminthataiyakerini. ⁵²Tema tekeraata inkemathatero joshekyaantakarori Jesús tanta, iro okantakaantziro ikisoshirevaitaiyini.

Jovashinchaantzi Jesús Genesaret-ki

(Mt. 14.34-36)

⁵³Irojatzi jareetantaiyapaakari inampiki Genesaret-satzi. ⁵⁴Iro jaatakoiyapaakitzini, jiyoitavakeri Jesús. ⁵⁵Ikamantava-kaanaka maaroni nampitarori janta, jamakoyeetakeri mantsiyari inaryaamen-toki. Tsikarikara isaiki Jesús, ari jamakoyeetziniriri. ⁵⁶Omataka ikenayetzira iryaaniki nampitsi, nampitsiki antaro, eejatzi ovaantsiki, jovakoyeetziniri mantsiyari avotsiki, ikantayeetziri: “Pishineteri irantzitavakemiro piithaare kapicheeni.” Tema maaroni antzityeta-keriri iithaare eshitakoyetai.

Ovaariperoshiretziriri atziri

(Mt. 15.1-20)

7 ¹Ipoña ipokaiyake Fariseo itsipata-kari iyotzinkari, ipoñaayetaka Jerusalén-ki. Japatoventapaakari Jesús. ²Tema iñaapaakitziri iriyotaane te irantero jametapiintaitari ikivaakota jovaiyanira. Ikishimatapaakeri. ³Tema okaratzi jantapiintziri Fariseo-payeeni, eerorika ikivaakota, eero jovaa. Irootake jametapiintakarori pairani icharineete: Aririka inkove iroya, ontzimatyé inkivaa-kotavakya, inkitevathatantyaari. ⁴Aririka irareetaiya jamanantavaitzi, tekera irovapaiyaata, inkivaakoperotapaiya. Tera aparani onkantya jameyetari, ikivayetzitaro eejatzi iriraamento, iyovite, ironkotsimento, imaamento, maaroni. ⁵Irootake josampitantakarori Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ipeyakotantakarori piyotaane jiyotaayetairi pairani acharineete? Noñaapaakeri jovaiyani, te inkivaakotya.” ⁶Jakanake Jesús, ikantzi: “Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaventake pairani Isafas-ni, ikantake josankinatzi:

Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni.

Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁷ Amenaashivaita jotyeerovayeta

iñaapinkathavetana,

Tema jiyotaantashivaitaro jameyetari irirori.

⁸Pipeyakotakaro eeroka Ikantakaantane Pava, pantashiyetakaro jametayetari atziriite. Pikivayetzaro piyovite, piraamento. Oshékira okaratzi pantashiyetakari.”

⁹Ikantziri eejatzi: “Iroora pantayepero-take pameyetari, pithainkanakero Ikantakaantane Pava. ¹⁰Okantzi irosanki-nare Moisés-ni:

Piñaapinkathateri ashitamiri.

Okantzi eejatzi:

Ontzimatyé irovamaiteri kishimavai-terine ashitariri.

¹¹Iro kantamaitacha eeroka pikantapiintzi: ‘Ankashiyakairirika Pava aireekite, ontzimatyé amperi. Onkantavetakya añeeri irashinonkaavaitya ashitairi.’ ¹²Ari pikantakarori eeroka, piyotaashiyetakari atziripayeeni inthainkantavaite, te irineshinonkayetairi ashitariri. ¹³Intaani pantashiyetakaro jameyetari pairani picharine, irootake pithainkantakarori iñaane Pava. Arira pikantapiintatya pantayetzaro kempitakarori iroka.”

¹⁴Opoña ikaimakeri Jesús maaroni apatotainchari, ikantziri: “Pinkempisan-taiyeni, onkantya pinkemathatantyaarori nonkanteri. ¹⁵Maaroni jovayeetari, te ovaariperoshiretante. Irooma okaratzi amishitovayetziri poñaachari inthomointa, irootakera ovaariperoshire-tantatsiri. ¹⁶Povayempitatyaro iroka.”

¹⁷Ikanta jiyaataiyeeni atziri, kyaapai Jesús pankotsiki. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama poshiyakaaventakeri?” ¹⁸Jakanake Jesús, ikantzi: “¿Tema pinkemathatavakero eejatzi eeroka? ¿Tema piyote eeroka te ovaariperoshiretantzi okaratzi jovayee-

tari? ¹⁹Tekatsira onkantero ashire, intaani okeniro asheetoki, irojatzi oshitovantanaiaaari.” Iro jiyotaantakeri Jesús, tema te onkaariperote okaratzi jovayeetari. ²⁰Ipoña ikantanake eejatzi: “Irooma aririka ankinkishiretya antakairi asheninka kaariperori, irootakera ovaariperoshiretantatsiri. ²¹Tema inthomointa ashireki opoñaayeta, okempitaya: kaariperori kinkishiretaantsi, kaari kinataantsi, mayempitaantsi, ovantaantsi, ²²koshitaantsi, mashithataantsi, kaariperoshiretaantsi, amatavi- taantsi, mayempiryookitaantsi, samako- neentaantsi, kishimataantsi, asagaaven- taantsi, masontzishiretaantsi. ²³Tema okaratzi ikinkishiretapiintaka atziri kaariperori onatzi, irootake iñaantarori ovaariperoshirevaitziri. Tema inthomointa ishireki opoñaayetaka irokapayeeni.”

Aventaari Pava Sirofenicia-sato
(Mt. 15.21-28)

²⁴Opoñaashitaka ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro, irojatzi janta Sidón-ki. Ari isaikapaake aparoni pankotsi, te inkovavetya inkemakoite- rimi. Iro kantacha te onkante iromanako- ty. ²⁵Tema janta tzimatsi aparoni tsinane, jaakiri peyari oshint. Okemako- tavakeri iroori Jesús, iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari. ²⁶Kaari judío iroka tsinane, opoñaaty iroori pashineki nampitsi opaita Sirofenicia. Okantapaa- ker: “Jesús, povashinchagainaro nishinto, jaakatziro peyari.” ²⁷Ikantana- kero irirori: “Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: Te aapithateri irovarite eentsi amperi otsitzi iroyaaro, apaniro jovar iroori irojatzi inkematziitanta- kyaari.” ²⁸Ipoña akanake tsinane,

okantziri: “Omaperotatya pinkathari. Ari ikatziyapiintari otsitzi irirori jantya- tziini, jovayetaro ovaritentsi jookakaanta- yetziri eenchaaniki.” ²⁹Ikantzi Jesús: “Ari okanta, omaperotatya pikantakeri. Kantatsi piyaatai, ari piñaapairo pishinto, eshitakotai iroori.” ³⁰Okanta iyaatai tsinane opankoki, oñaapairo ishinto onoryaaka omaamentoki, eshitakotai.

Jovashinchagairi Jesús omatayempivetari

³¹Ipoña jovaanaa Jesús isaikavetapaa- kara nampitsiki Tiro, ikenanairo Sidón-ki, Decápolis-ki irojatzi jareetantaari Galilea-ki. ³²Ari jamaitakeneri aparoni atziri matayempiri, kisovaanteri inatzi eejatzi. Ikantaitapaakeri: “Jesús, pantantavakyaari kapicheeni pako.” ³³Ipoña Jesús jaanakeri jantyaatzini, josaantantakari irakoimpeki iyempitaki, jotziritantakari ichoore ineneki. ³⁴Amenanake inkiteki, jovineenkatanaka, ikantziri: “¡Efata!” (akantziri añaaneki aaka: “ovitaryagaiyaata.”) ³⁵Apathakero ivitaryaanaka iyempita, te inkisovaante- tanai eejatzi, kantanai iñaavaitzi. ³⁶Ikantavetakari Jesús: “Eerora pikaman- takotana.” Iro kantacha ipiyathatakari, ikamantakeri maaroni atziri. ³⁷Ipampo- yaaminthaitanakeri Jesús, ikantayeetzi: “¿Opaitama okameethatantari jantziri irika? Ikemakagairi matayempitari, iñaavaitakagairi eejatzi kisovaanteri.”

Jovakaari Jesús 4,000 shirampari
(Mt. 15.32-39)

8 ¹Ikanta japatotaiyanira osheki atziri, thonkapaaka irovarite. Ikaimakeri Jesús iriyotaane ikantziri: ²“Antaro netakoshiretakari atziripayeeni. Tema mavatake kitaite itsipatakana jaka, tekatsitapaake irovaiyaari. ³Aririka

* 7.27: Iriira joshiyakaaventayeetzi judío-payeeni, ikempitari eenchaaniki. Iriima kaari judío-tatsine ikempitari otsitzi.

notyaantairi, ari aakeri itashe avotsiki, tema tzimayetatsi poñaachari intaina.”
⁴Jakanake iriyotaane, ikantziri: “¿Tsikama ayeka ovakaiyaariri jaka tsika te inampiitaro?”⁵ Josampitziri Jesús: “¿Tsikama okaratzi tanta tzimatsiri?”
 Ikantaiyini irirori: “Tzimatsi 7.”⁶ Ipoña jomisaikakaantakeri Jesús maaroni atziri kipatsiki. Jaakero 7 tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipakeri iriyotaane jovavisaakeneri atziripayeeni irirori.⁷ Tzimitacha eejatzi tsikarika ikaratzi shimaaniki. Ipaasoonkeventakeri eejatzi, ipayeetakeri atziripayeeni.
⁸ Ovaiyakani maaroni, kematziitaiyakani. Ijaikitai okaratzi tzimakaantapaintsiri 7 kantziri.⁹ Maaroni ovainchari aamaaka ikaratzi 4,000 shirampari. Ari jomityaan-tayetairiri.¹⁰ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanara iriyotaane, montyaakotanana intatsikeronta opaitara Dalmanuta.

Ikovakoyeetziri Jesús intasonkaventante
 (Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

¹¹ Ipoña ipokaiypaakeni Fariseo, iñaanaminthatapaakeri Jesús, ikovi iriñeero intasonkaventante, iro iriyotan-taiyaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema iñaantatyaari.¹² Jovineen-katanaka Jesús, ikantzi: “¿Opaitama ikovantari iriñeena nontasonkaventante irikapayeeni? Eero noñaakimaitari. Omaperora.”¹³ Piyanaka Jesús, montyaa-kotanana.

Shineyakairori itantane Fariseo
 (Mt. 16.5-12)

¹⁴ Ari ipeyakotanakaro iriyotaane iraanontanakyaami tanta, intaani jaamatsitanake aparoni janta ipitoki.
¹⁵ Ari ikantzi Jesús: “Ontzimatyepaamaventyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Herodes.”¹⁶ Ari iñaanatavakaiyani iriyotaane, ikantava-

kaa: “Kaarima amantaka tanta.”¹⁷ Ikanta Jesús jiyotake ikantavakaari iriyotaane, ikantzi: “¿Ipaitema pikantavakaamentari: ‘Kaari amantaka tanta?’ ¿Tema pikemi? Kisoshire pikantaka.”¹⁸ Tzimavetacha poki te piñaante, tzimavetacha piyempita te pinkeme. ¿Tema pinkinkishiryero noshekyaaantakarori tanta?¹⁹ Tema 5 tanta tzimavetacha, iro kantamaitacha jovaiyakani 5,000 shirampari. Piyoyagairo okaratzi tzimakaantapaintsiri. ¿Tsikama okaratzi kantziri jaikitaa-chari?” Ikantaiyini: “12 kantziri.”
²⁰ “Eejatzi nokempitaakero, karavetachari 7 tanta, jovaiyakani 4,000 shirampari. Piyoyagairo tzimakaantapaintsiri. ¿Tsika okaratzi kantziri pijaikitari?” Ikantaiyini: “7 kantziri.”²¹ Ari ikantzi: “¿Tekerama pinkemathateroota?”

Jovashincheetziri mavityaakiri

²² Areetaka Jesús nampitsiki Betsaida. Jamaitakeneri mavityaakiri, ikantaitapaa-keri: “Pantantanakyaari kapicheeni pako.”²³ Ipoña Jesús, jakathavakotanakeri. Jaanakeri othapiki nampitsi. Ichontaakitakeri, jantantakari kapicheeni irako. Josampitzimaitari: “¿Kantatsi pamene?”²⁴ Ari jamenanake, ikantzi: “Amenavetaana, noñaavetaari atziri janiitaiyini, iro kantamaitacha te inkoñaaperote, joshiyakaro inchato.”
²⁵ Ipoña japiitakeri ipampitaakitzi, iñaantaari jamenakagairi eejatzi. Ari jeshitakotanake, koñaatanai jameni intaina, iñaanairo maaroni.²⁶ Jotyaan-tairi, ikantavairi: “Eerora pikenanai nampitsiki, te nonkove pinkamantakotena.”

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús
 (Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷ Ipoña jovaanaka Jesús, itsipatanara iriyotaane, iriyaatero maaroni nampitsi saikatsiri Cesarea-ki inampitsiteki Filipino.

Okanta niyanki avotsi josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Ipaítama ikinkishiretakotanari atziripayeeni?”

²⁸Ari jakaiyanakeni: “Ikantayeetzi Juan-ni oviinkaatananeri pinatzi, ikantayeetzi eejatzi Elías pinatzi. Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi pashine, kamantantaneri piriintaacha.” ²⁹Ipoña josampitanakeri irirori, ikantziri: “¿Opaita pikinkishiretari eeroka?” Ari jakanake Pedro: “¡Cristo pinatzi!”

³⁰Ikantzi Jesús: “Eerora pikamantakotana.”

Iñaaventziro Jesús inkame
(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹Ari jetanakaro Jesús ikamantziri iriyotaane onkarate avishimoterine, tema iri apaniro paitaincha Itomi Atziri.

Ikantziri: “Oshékira noñeero noñaashitakoventyaami. Oshéki inkisaneentena pinkatharipayeeni, eejatzi ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, eejatzi ikaratzi iyotzinkariite. Irovamaakaantena. Iro avisavetakya mava kitaite, añaagaana.”

³²Ari ikantakeriri, te iromanero. Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziini, ikovavetaka inkaminairimi. ³³Ipithokapithatanakari, jamenanakeri iriyotaane, ikisathatanakeri Pedro, ikantziri: “¡Piyaate Satanás! Tera poshiretaro eeroka ikovakaantziri Pava, intaani poshiretaro ikovayetziri atziriite.”

³⁴Ipoña ikaimakeri Jesús piyotzimentakariri, ikaimakeri eejatzi iriyotaane, ikantakeri: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyana irovashaantairo ikovashiye-tari irantero. Onkantavetya impaikakoite-rimi, intsipatyana. ³⁵Ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiye-tari, ari imepyashitakya. Iriima inkarate kamimentenane, okantakaantziro ikempisantziro Kameethari Ñaantsi, aritake iravisakoshiretai. ³⁶Amenaavaitashitara iñeetziro otzimimotantzi oshéki

ovaakarontsi tzimayetatsiri jaka kipatsi, impoña iriñeetairo impeyaashiitaiyaaro añaantarentsi. ³⁷¿Kantatsima impinakoventaitya eero iñaantaitaro imepyashitaitya? ³⁸Tema ikaratzi pashikiventakotanari naaka iñaaventaina kaariperoshire-riki atziri, ari nonkantzitaiyaari naaka eejatzi nompashikiventairi apaata aririka nompíye namairo irovaneenkaro Ashitanari nontsipatayaari maninkariite, tema naaka Itomi Atziri.”

9 ¹Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaaryoora, tzimayetatsi pikaratzi jaka, tekeaata pinkameeta, ari piñaakero ishintsinka Pava tsika ikanta ipinkathariventantzi.”

Ishipakiryimotakeri Jesús iriyotaane
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

²Okanta avisanake 6 kitaite. Tonkaanake Jesús otzishiki, jaanakeri Pedro, Juan, ipoña Jacobo. Ari ishipakiryimotakeriri. ³Kitamaro okantanaka iithaare, tekatsi ankempitakaantya okitamaronatana-kera. ⁴Iñaatziri Elías itsipatapapaakari Moisés, ikinkithavaitakaapaakeri Jesús. ⁵Iñaavaitashitanaka Pedro, ikantanakeri Jesús: “Iyotaanari, omapero okameethatzi pamaiyakena jaka. Kameetha novetsikaiyemine mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.” ⁶Tema itharovaiyanakitziini, irootake iñaavaitashivaitantanakari. ⁷Ipoña opokapaake menkori otsimankakotapaakeri. Ikematzi ikantaitzi: “Notomi inatzira irika netakokitari, pinkempisanteri.” ⁸Ipoña jamenaperovetaiyanaani, tekatsi iriñaanai, intaani Jesús.

⁹Ikanta joirinkaiyaanira otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatzí apaata aririka irañagai. Tema irika Itomi Atziri ari irañagai inkamavetakyaara. ¹⁰Irootake eero ikamantakotantari, iro kantacha oshéki

josampitavakaiyakani irirori tsika opaita ikantakotziri Jesús, ari irañagai inkamavetakya. ¹¹Ipoña josampitaiyakeri, ikantziri: “¿Opaitaka ikantakotziri iyotzinkariite iriira eevatapaintsine Elías impoke?” ¹²Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Omaperotatya, iriitakera eevatapaintsine Elías impoke, irovatampatzikatantapaake. ¿Tsikama okantzika josankinatakoyeetakena pairani? Tema okantzi: ‘Irika Itomi Atziri, osheki inthainkavaitaiteri.’” ¹³Pinkeme, aritakera pokake Elías. Osheki imaimaneetavakeri, imonkaratkerok okaratzi josankinatakoyeetakeriri.”

Jovavisaakotziri Jesús eentsi jaakiri peyari
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴Ikanta jareetaa Jesús jookanakeri iriyotaane, iñaapaatziri ipiyotzimentakari osheki atziri itsipatakari iyotzinkariite iñaanaminthatziri. ¹⁵Ikanta iñaavairira ipokai Jesús, ipampoyaavairi, ishiyanaka irovethatavaiyaari. ¹⁶Josampitapaakeri Jesús, ikantzi: “¿Ipaitama piñaanatztimentziriri?” ¹⁷Akanake aparoni, ikantanake: “Iyotaanari, namatziimiri notomi jaakiri peyari, te onkantai iñaavaitai. ¹⁸Impokashitapairirika, osheki jomposakaavaitari kipatsiki. Ishimorepaantevaitakaari, jatsikaikivaita, ikisotakairi. Nokantavetakari piyotaane irovavisaakotainari, te irimateri.” ¹⁹Jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eeroka. ¿Tsikapaitema piyote? Pamakeri jaka eentsi.” ²⁰Jamaitapaakeneri. Ikanta peyari iñaapaakerira Jesús, jompetatakaanakari shintsiini eentsika, tyaanake, ipinaavaita kipatsiki, ishimorepaantevaitanake. ²¹Josampitanakeri Jesús iriri eentsi, ikantziri: “¿Tsikapaitema jetantanakari peentsite?” Ikantzi: “Ari ikantzita ovakera jeentsitapaake. ²²Itaakaavaivetakari paampariki, ipiinkavaitzi eejatzi jiñaaki, ikovi irovamayerimi. Kantatsi-

rika pineshinonkatyaana, pimatero.”

²³Ikantziri Jesús: “¿Opaitama pikantantarori ‘Kantatsirika...?’ Aririka pinkempisantanai, aritake omatakya maaroni.”

²⁴Ipoña ikaimanake shintsiini iriri eentsi, ikantanake: “Kempisantavetachana, terika nokempisantaperotzi, pinkempisantakaaperotaina eeroka.” ²⁵Ekerora iñaatzi Jesús ipokaiyapaakeni atziri, ikisathatanakeri peyari, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaari eentsi, eerora pipiyashitaari eejatzi.” ²⁶Ikaimanake shintsiini peyari. Ikamanatakaanakeri eentsika. Osheki kantanaintsiri: “Kamake eentsika.” ²⁷Ipoña jakathavakotanakeri Jesús, jovatziyakeri. Añaanai. ²⁸Ikanta ikyaapaakera Jesús pankotsi, ari josampitakeriri iriyotaane apaniroini, ikantziri: “¿Ipaitaka kaari nomatantari naaka novavisaakoteri?” ²⁹Ikantzi Jesús: “Imaperotatya ishintsitzi irika peyari, okovitya aakoventyaaro amane, antziventyaari eejatzi.”

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante

(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰Ipoña jovaanaa Jesús, ikenayetanai Galilea-ki. Tera inkove inkemakoteri atziriite. ³¹Tema jiyotaayetatziri iriyotaane, ikantayetzi: “Irootaintsira irakaantaiteri Itomi Atziri, irovaiteri. Avisavetakya, mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.” ³²Iro kantamaitachari te iriyotaiyavakeroni okaratzi ikamantavetari. Tekatsi kovatsine irosampiteri.

Tsika itzimi iriiperotatsiri

(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³Areetaiyaani Capernaum-ki. Ikanta isaikaiyapainira pankotsi, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitaka pikantavakaari inkaaranki avotsiki?” ³⁴Ari imairetaiyakeni irirori. Tema ikantavakaamentatyaaro inkaaranki avotsiki

tsikarika itzimi iriiperotatsiri. ³⁵Saikana ke Jesús, japatotakeri 12 iriyotane, ikantziri: “Aririka pinkove piriiperote, poshiyakotyaari ikanta otzikataari, te ipinkathariventantzi irirori.” ³⁶Jamake aparoni eentsi isaikaiyakenira, ithomaa-keri, ikantzi: ³⁷“Inkarate pairiirori novairo ikempisantaana, impoña iraakameethatairi aparoni kempitariri irika eentsi, naakara jaakameethatake. Ari okempitari eejatzi, aririka paakameethatakena naaka, kempiperovaitaka iri paapatziyanaa itzimi otyaantakenari jaka.”

Ari akaratziri kaari kisaneentairi
(Lc. 9.49-50)

³⁸Ari ikantanake Juan: “Iyotaanarí, noñaake chapinki aparoni atziri pairiirori pivairo, jovavisaakotzimaitari jaakiri peyari. Tera añeeri ankarateri jaka, novashaantakaakeri.” ³⁹Ikantzi Jesús: “Eero povashaantakairimi. Tema ikaratzí tasonkaventantatsiri ipairyirora novairo, eerora ikishimataana osamanii-tyaake. ⁴⁰Tema ari akaratziri itzimi kaari kisaneentaine. ⁴¹Aririka inkaminthagaitemi impairyetero novairo, inkantaite: ‘Nompakoteri jiña jashitaari Cristo.’ Iriira impinaitairi apaata. Omaperora.”

Eero pantakaantziro kaariperori
(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

⁴²“Tsikarika itzimi antakaakerine kaariperori aparoni eentsi aventaanari, oshiyakariri irika jaka, ari irovasankitaa-yeetairi. Iro kameethatatsimi inthayeete-neri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inkaareki. ⁴³Iroorika pako pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeeromi pako. Irojatzi piyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite pako ompoña piñagairoya apaata irookai-

taiimi sarinkaveniki tsika pinkantaita-tyeeni pintagaiya, ⁴⁴tsika janta te inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai paampari. ⁴⁵Iroorika piitzi pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinka-tyeeromi piitzi. Irojatzi piyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite piitzi ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaita-tyeeni pintagaiya, ⁴⁶tsika te janta inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai paampari eejatzi.

⁴⁷Iroorika poki pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinkithoryaatyeeromi poki. Irojatzi piyaapityaakitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite poki ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaita-tyeeni pintagaiya, ⁴⁸tsika te janta inkaamanetai chovitsi, tsika te intsivakanetai paampari eejatzi. ⁴⁹Tema paamparikira iriñaanta-yeetyaami maaroni, inkempitakaantaite-miro eejatzi okanta katyori. ⁵⁰Kameetha okanta tzivi okatyotzi, aririka inkonovai-tero tsika ompaitya, eero apantaaro inkatyokantaityaaro. Ari pinkantanaiyaari eeroka ontzimatyete pinkempitakotaiyaaro tziviperori, paapatziyavakaiya, tema te apantaro pintzimaventavakaiya.”

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: te apantyaaro pookero piina
(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

10 ¹Ikanta jovaanaa Jesús iriyaatero Judea, ikenanakero intatsikero Jordán. Japatotzimentavaari osheki atziri. Jetapaaro jiyotaayetapairi ikempitapiintziro.

²Ari ipokakeri Fariseo, josampitapaakeri Jesús ikovi inkompitakaiyaarimi, ikantapaakeri: “¿Shinetaantsitatsima aparoni atziri

irookero iina?” ³Jakanake Jesús, ikantana-keri: “¿Opaitama ikantakaantziri Moisés-ni?” ⁴Ikantaiyini irirori: “Ishineta-kaantziro Moisés-ni ookero aina aririka impayeetairo tsika osankinatakota ookavakaantsi.” ⁵Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Okantakaantziro te pinkempisananete, irootake ishinetakamirori iroka. ⁶Tema pairani etantanakeri jovetsikantzi Pava, jovetsikakeri shirampari, jovetsikitakaro eejatzi tsinane. ⁷Iro jookantariri shirampari ashitariri, onkantya iraanayaari iina, ⁸aparoni ikantanaa jaavakaanaara. Tera apite atziri inkaranai, aparo jinanaatzi. ⁹Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaa shirampari itsipataakaakariri Pava.”

¹⁰Ikanta isaikaiyini pankotsiki, josampitairi iriyotaane okaratzi ikantakeri, ¹¹ikantana-ke Jesús: “Tsikarika itzimi ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakero etavetarori. ¹²Ari okempita tsinane aririka ookeri oime, agairika pashine shirampari, omayempitake eejatzi.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

¹³Ari jamaitakeneri Jesús eentsipayeeni, ikovaitzi irantantavakyaari kapicheeni irako. Ikanta iriyotaane Jesús ikisathatavakeri amayetziriri eentsi. ¹⁴Te onimotanakeri Jesús iñaakerira, ikantziri: “Pishineteri eentsipayeeni impokashitenaata. Eero pithañaana. Maaroni kempitaiyaarine irirori, iriitake ñagairone ipinkathariventantzi Pava. ¹⁵Omapero, eerorika iñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eerora iñeetairo ipinkatharitai.” ¹⁶Ithomaa-vakeri eentsipayeeni, jotzimikapatzii toyetakeri, itasonkaventayetakerira.

Evankari ashaarantachari
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

¹⁷Iro iravisantanaiyaarimi Jesús, ishiyashitakeri aparoni evankari,

jotyeerovashitapaakari, josampitapaakeri: “Kameethari Iyotaantanerí, ¿opaita nantairi noñaantaiyaarori añaantarentsi kantaitaachaneri?” ¹⁸Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikantantana-ri: ‘Kameethari pinatzi?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine. ¹⁹Aritakema piyotakotakero Ikantakaantaitziri: Eero povantzi, eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.”

²⁰Jakanake irirori, ikantziri: “Iyotaanta-nerí, nothotyaakero maaroni irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaa-keeni.” ²¹Ipoña Jesús jamenanakeri, jetakotanakeri, ikantziri: “Tzimatsi aparoni kovityaapainchari kaari pantzi. Piyaataate pipankoki, pimpimantero maaroni pashitari, pimpashiyetayari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo panintagaiya inkiteki. Pimpokera, poyaatena.” ²²Ikanta ikemavakera, okantzimoneentanakeri. Ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³Ipoña Jesús, jamenanake maaroni inampinaki, ikantziri iriyotaane: “iOsheki opomerentsita iriyaatai ashaarantzinkari ipinkathariventantzi Pava!” ²⁴Jiyokitziitana-ke iriyotaane ikemakerira ikantakeri. Ipoña japiitanakero ikantziri: “Notomiite. iOsheki ompomerentsitzimotyaari iriyaatai tsika ipinkathariventantzi Pava aventuraori irashaakaro! ²⁵Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero opomerentsita inkye ashaaran-tzinkari tsika ipinkatharitziri Pava.” ²⁶Eekero jiyokitziitanakitzi iriyotaane, ikantashireyeta-ke: “¿Tsikama impaityaaka avisakoshi-retaatsine?” ²⁷Jamenanakeri Jesús, ikantziri: “Eerora imatziro apaniro atziri, iriitakera Pava matakayerine. Tema tekatsi pomerentsitzimotyaarine irirori.” ²⁸Ipoña ikantanake Pedro: “Jirikatakana maaroni nokarataiyakeni, nookayetanakero okaratzi

tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.”

²⁹Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Omapero-tatya, tzimatsirika kempisantanairori Kameethari Ñaantsi, kamantakoyetanairori eejatzi, ari okanta jookayetantanakarori inampi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, iina, ireentsite, irovane, ³⁰iriitake ñagairone impairi Pava osheki. Osheki onkarate pankotsi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, ireentsite, irovane. Onkantavetakya osheki inkisaneentavaitaiteri, tema eero osamani onkantya iriñeero añaaarentsi kantaitaachaneri. ³¹Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iri ñeerone irimpoiyyetai. Tzimaye-tatsi eejatzi impoiyyetatsi iroñaaka, iri ñeerone iretayetaiyaaro.”

Japiitairo ikamantakota

Jesús irovamagaiteri

(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

³²Ikanta itonkaiyini ipampithatziro avotsi jiyaatziro Jerusalén-ki. Iriitake eevatatsi Jesús janiitaiyinira. Ipampoyaaminthataiyakerini iriyotaane, tharovashire ikantaiyani joyaatziri. Ipoña japiitakero Jesús japatotziri 12 iriyotaane, inkamanteri onkarate avishimoterine, ikantakeri: ³³“Aatatziira Jerusalén-ki. Arira iraayeeteri Itomi Atziri irakaanteri ijevare omperatasorentsitaari intsipatakyaari iyotzinkariite, iriyakoventeri irovaiteri, impoña iraayeeetanakeri atziriki kaari asheninkata, ³⁴irishirontzimentavaitaityaari, impasavaitaiteri, inchoontavaitaiteri, irovaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.”

Ikoviri Jacobo itsipatari Juan

(Mt. 20.20-28)

³⁵Ikanta Jacobo itsipatakari Juan, itomipayeeni Zebedeo, jontsitokapaakari

okarikiini Jesús, ikantakeri: “Iyotaantaneri, nokovi pantainaro nonkampitemiri.”

³⁶Josampitanakeri irirori: “¿Ipaitema pikoviri nantemiri?” ³⁷Ikantaiyini: “Tema irootaintsi pimpinkathariventante, pishinetena nosaikanampitemi pakojanoriki nontsipatyaami ampinkathariventante.” ³⁸Ikantanakeri Jesús: “Tera piyotero opaita pikampitanari. Osheki nonkemaantsityaari naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima pinkempitakyaana nonkame naaka?”

³⁹Ikantaiyini irirori: “Aritake nomatakero.” Ikantzi Jesús: “Omapero, irootaintsira pimatero onkarate nonkemaantsityaari,* ⁴⁰irooma pisaikanampitena nakojanoriki pintsipatyaana ampinkathariventante, eero okantzi naaka noshinetaimiro, irashira tsika itzimi ikashiyakaayeeztitakari.”

⁴¹Ikanta ikemaiyakera pashine iriyotaane, ikisanakeri Jacobo eejatzi Juan. ⁴²Ipoña japatotanairi eejatzi, ikantziri: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkathariyetatsiri jaka, jomperanatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetatsiri iñaapinkathayeetziri irirori.

⁴³Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri pinkempitakotya ikantara otzikataari. ⁴⁴Iroorika pinkove pijevatakaante, iri pinkempitakotya ikantara omperataari. ⁴⁵Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari inkempitakotyaari otzikataari irojatziri inkamimentantakyaari, iri pinakoventantatsine, irovatsinaryaakoven-tairi maaroni.”

Jamenakagaitairi kameetha Bartimeo

(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

⁴⁶Ikanta jareetaka Jesús nampitsiki Jericó. Ipoña jovaanaa itsipatanaari

* **10.38:** Iro ikantakotzi Jesús jaka: “¿Arima pimatakero eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima pinkempitakyaana iroviinkaaitena naaka?” * **10.39:** Iro ikantakotzi Jesús: “Omapero, aritake pimatakero pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaana iroviinkaaitena naaka.”

iriyotaane eejatzi ikaratzi apatotzimentakariri. Okanta avotsinampikira, iñaapaakeri atziri paitachari Bartimeo, itomi Timeo, ikovakoyetantzi impashiyeetyaari.⁴⁷ Ikanta ikemake irirori, iriitake Jesús poñaachari Nazaret, ikaimakotavakeri, ikantziri: “iJesús, icharinentari David-ni, pineshinonkataina!”⁴⁸ Ikisathaveetanakari irimairerantyaari, eekero ikaimanakitzi shintsiini: “ilcharinentari David-ni, pineshinonkataina!”⁴⁹ Katziyapaaka Jesús, ikantzi: “Pinkaimenari.” Ari ikaimaitakeri ikantaitziri: “Pinkatziye, ikaimatziimi, thaamenta pinkantanakya.”⁵⁰ Jookanakero iveviryakoro, katziyanaka, ishiyashitapaakari Jesús.⁵¹ Josampitavakeri, ikantziri: “¿Opaitama pikovakotanari? ¿Tsika nonkantaimika?” Jakanake irirori, ikantzi: “Iyotaantanerí, nokovi namenavaítai kameetha.”⁵² Ikantanake Jesús: “Kantatsi piyaatai, ovashinchagaimi paventaanara.” Apathakero jamenainai kameetha, joyaatanakeri Jesús.

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

11 ¹Irootzimatake irareetya Jesús Jerusalén, joveraaka osaiki nampitsi Betfagé ipoña Betania, omontenampitakaro otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri apite iriyotaane, ²ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amonetakari. Arira piñaapaake paroni evonkiri burro inthatakotya, tekera ikyaakoitairiita. Pinthataryaakoteri, pamakenari. ³Aririka ikantaitavakemi: ‘¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?’ Pinkantanakeri eeroka: ‘Ikovatziiri Pinkathari. Ari iroi piyeemiri eejatzi.’” ⁴Jatayakeni, iñaapaakeri ithatakotaka evonkiri burro pankotsinampiki. Ithataryaakotapaakeri. ⁵Tzimatsiya atziri iñaavakeriri, ikaimakotakeri: “¿Pinkanterika pithataryaakotanta-

riri burro?” ⁶Ikantanakeri irirori okaratzi ikantavakeriri Jesús. Ishineetakeneri iraanakeri burro. ⁷Jamaitakeneri Jesús. Jovaitakeneri manthakintsi imitzikarakiki burro, ikyaakotanakeri Jesús. ⁸Tzimatsi omaronkashitakeriri manthakintsi, pashine chekanaintsi inchashi iromaronkero eejatzi onkantya ovaneenkatantyaari tsika ikenanakera. ⁹Atziripayeeni eevataintsiri, ikaratzi oyaatakeriri itaapiiki eejatzi, ikaimaiyini, ikantaiyini: iKaakitataike añaapinkatharevé! Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri. ¹⁰Aakameethatairi impoyaatyaarine acharine David-ni. iKaakitataike Avinkathariteperotyaari!

¹¹Areetapaaka Jesús Jerusalén-ki, kyaapaake tasorentsi pankoki, jamenayetapaakero maaroni. Tema aritakera sheetyaanake, piyanaka Betania-ki itsipatanari 12 iriyotaane.

Jiyakatziro Jesús

pankirentsi kaari kithotatsi

(Mt. 21.18-19)

¹²Okanta okitaitamanai, piyaa Jesús ipoñagaaro Betania, itashaapaake niyanki avotsi. ¹³Jamenake jantó iñaake okatziya pankirentsi, ovaneenka okanta oshi. Jiyaatashitanakero, iramene tzimatsirika okitho. Tekatsimaita, iyoshiita oshi, tema tekera onkithopaitetai. ¹⁴Jiyakatanakero pankirentsi, ikantzi: “Ari pashi povaatyero eero pikithotai.” Ikemaiyakerini maaroni iriyotaane.

Jomishitoviri Jesús

pimantayetatsiri tasorentsi pankoki

(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵Ikanta jareetayapaani Jerusalén-ki. Kyaapaake Jesús osaikira tasorentsi-

* 11.13: Kantakotachari jaka “pankirentsi,” irojatzira ipaiyeetzitari “higuera.”

panko, jomishitovapaakeri pimantayeta-siri eejatzi ikaratzi amanantayetatsiri. Jotatsinkayetapaakero jovayeetzi kireeki, ari ikempitaakero eejatzi tsika jovayeetzi shiro. ¹⁶Tera ishinetanai aparoni iravisakayero irovaakaro osaikira tasorentsipanko. ¹⁷Ipoña jiyotaantanake, ikantzi: “Pairani josankinaitakero, kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintenari poñaayetachari maaroni nampitsi.’ Iro kantamaitacha eerokapayeeni pamatavitantapiintake janta pipimantayetzira, pikempitakaantakero koshintzipanko.” ¹⁸Ikanta ikemaiyakeni iyotzinkariite, itsipatakari ijevare omperatasorentsitaari, jamenaiyakero tsika inkenakairo irovamaakaanteri. Iro kantamaitacha itharovakaayetakari Jesús, tema osheki pampoyaakeriri iñiirira kameetha okanta jiyotaantayetziri. ¹⁹Tema aritakera sheetyaake, piyanaa Jesús.

Sampishitanake pankirentsi jiyakatakari
(Mt. 21.19-22)

²⁰Ikanta ikenamanai osaiki pankirentsi, iñaatziro sampishitanake, kamanake maaroni oparitha. ²¹Ikinkishiryaanaairo Pedro jiyakatakero chapinki Jesús. Ikantzi: “Iyotaanari, pamenero pankirentsi piyakatanakeri, sampishitanake.” ²²Jakanake Jesús, ikantzi: “Paventaiaari eeroka Pava. ²³Tema aririkami pinkovakoterimi Pava iroshirinkeromi otzishi irookero inkaareki, eerorika pikisoshiryaavaitanake, iri paventaanakyaa, aritake irimatakemiro. Omaperora. ²⁴Iroora nokantantamiro iroka, tema aririka pamaneri Pava pinkampiteri tsika ompaitya, paventaanakyaaaririka, aritake irimatakemiro pikovakotziriri. ²⁵Aririka pamaneri Pava, pimpeyakotairo kaari onimotemine jantzimotaitzimiri eeroka, onantyaari Ashitairi inkitesatzi imepyakotaimi eeroka pikenakaashitakari.

²⁶Eerorika pipeyakotairo jantzimotaitzimiri eeroka kaari onimotemine, arira inkempityaari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, eero ipyekotzitaami eeroka pantakero kaariperori.”

Ishintsinka Jesús
(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷Ikanta jareetaiyapaani Jerusalén-ki, aniivaitapai Jesús tasorentsipankoki. Ipokashitapaakeri ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake eejatzi antarikonaite. ²⁸Josampitapaakeri, ikantzi: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?” ²⁹Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi eejatzi naaka nosampitemiri, aririka pakakena ari nonkamantakemiro niinka otyaantakenari. ³⁰Tema joviinkaantantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?. Pakaiyenitya.” ³¹Ipoña ikantavakaanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantzi, ari inkantanakai: ‘¿Opaitakaya kaari pikempisantantari?’ ³²Aririka ankante: ‘atziri otyaantakeri,’ ari inkisanakai atziripayeeni. Tema ikantaiyini atzirite, omaperora kamantantaneri inatzi Juan-ni.” ³³Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “Te niyotero.” Ikantzitanaka eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokantzimiro niinka otyaantakenari.”

Kaariperoshireri antavairentzi
(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

12 ¹Ari jetanaaro Jesús joshiyakaa-ventziro okaratzi jiyotaantayetziri, ikantzi: “Ipankitake aparoni shirampari chochokimashi, jotantakotakero, jovetsikanontakero iroveronta apaata ovaaki, jovetsikake pankoshetantsi inkene iramenakoitero pankirentsima-shi. Ipoña jamenake amenerone ivankire-mashi, jatake irirori intaina. ²Okanta

irakapaitetake ivankire, jotyaantavetaa iromperatane iragaatemi okithoki.

³Ikanta iñaavakeri antavarentzi, jaavakeri ipasavaitavakeri, joipiyeeeri tekatsi iraanai. ⁴Jotyaantzitaveta eejatzi pashine iromperatane. Itsitokainavaitakeri, ikaviyavaitakeri, joipiyakeri.

⁵Jotyaantake eejatzi pashine, jovaitakeri. Osheki ikaratzi jotyaantavetaka, tzimayetatsi ipasavaitakeri, jovaitakeri pashinepayeeni. ⁶Aparoni ikantapaaka itomi irirori, jetakokiperotari, jotyaantakeri, ikantashiretzi: 'Irikarika notomi naaka ari iñaapinkathaitakeri.' ⁷Iro kantamaitacha irikapayeeni amenirori pankirentsimashi, ikantavakaa: 'Jirikataa ashitaiyaarone apaata pankirentsimashi. Thame ovamayeri, ayeroota aaka.' ⁸Jaavakeri, jovakeri. Jookakeri othapikitapaaka pankirentsimashi. ⁹¿Ipaitema iranteri ashitarori pankirentsimashi? ¿Tema ari impokanake irirori, irovakeri aamaventavetarori ivankiremashi, iramenanai pashine? ¹⁰¿Tema piñaanatero osankinarentsi? Kantatsiri:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi.

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamin-tsi.

¹¹Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki.

Irootakera apampoyaaminthatantakairi."

¹²Ari ikovavetaiyanakani irakaantana-kerimi Jesus, jiyotavakero iriitake iñaaventakotziri. Te onkante, tema itharovakaayetatyari atziri piyotzimentakariri. Jovashaantanakeri, jiyaapithatairi.

Kameethama impinayeeteri pinkathari
(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³Ipoña jotyaantaitake Fariseo itsipata-kari ikaratzi aapatziyayetariri Herodes,

ikovaiyaveta inkompitakaiyaarimi Jesús.

¹⁴Ikanta jareetaiyakani, ikantapaakeri:

"Iyotaantanerí, okaratzi piñaanetari eeroka iroopero onatzi, kaarira inintakaantashitari atziri. Piyotaantziro eeroka kyaaryooperoini inintakaantziri Pava. ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?"

¹⁵Jiyotakotakeri Jesús, ikovatzi iramata-viterimi ikaratzi osampitakeriri, ikantanakeri: "¿Ipaitema piñaantanta-nari? Pamakenari kireeki, namenavake-riita." ¹⁶Jamaitapaakeneri. Ikantzi Jesús: "¿Ipaitema ashitarori iroshiyakaaro jaka? ¿Ipaitema ashitarori ivairo?" Ikantaiyini irirori: "Irashi César." ¹⁷Ikantanake Jesús: "Tema iri César ashitari, pantantyaaniri okaratzi ikovakayimiri pimpinateri. Irooma maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantyaaniri ikovakaayetzimiri irirori." Iyokitzii ikantaiyanakani ipampoyaana-keri Jesús.

Josampitakoventaitziro aririka
irañagai kamayetaintsiri
(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

¹⁸Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantayetatsiri eero jañagai kamayetaintsiri. Josampitapaakeri: ¹⁹"Iyotaantanerí, josankinatake pairani Moisés-ni, kantatsiri:

Aririka inkame aparoni shirampari, irookaventanairo iina. Eerorika jovaiyantakairo, okameethatzi iinantaiaaaro irirentzi. Aririka ovaiyantai tsinane, kempivaitanaa iriirikami ashityaarine oime kamaintsiri.

²⁰Thame ankantavake: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatziini. Etarori itzimi jaavetaka iina, tekeri osamanite, kamake, te irovaiyantakaanakero iina.

²¹Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakari irirori, kamake, te irovaiyantakairo.

Ipoñaavetapaaka mavatatsiri itzimi, eejatzi ikempitakari irirori. ²²Ari ikantakari maaroni ikarataiyinira 7 irirentzi. Tekatsi aparoni ovaiyantakairone. Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane. ²³Aririkami irañaayetaimi apaata ikamayevetakara, ñitzimikama oimentaperotari tsinaneka? Tema maaroni ikaratzira 7 jiinantavetakaro.”

²⁴Jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama kaari pikemathatantaro osankinarentsi? ¿Opaitama kaari piyotakotantaaro ishintsinka Pava? ²⁵Tema aririka irañaayetai apaata kamayetaintsiri, eero itzimapai aavakaayetachaneri. Inkempitapaiyaari maninkariite saikayetatsiri inkiteki.

²⁶Irooma okantakota irañaayetai kamayetaintsiri, ¿tema piñaanatero irosankinare Moisés-ni tsika ikanta Pava iñaanatantakariri otaara kitocheemaishi? Ikantakeri:

Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

²⁷Ari ayotziri, añaayetatsi irirori, tema te imatziri kaminkari iñaapinkathateri Pava, intaani añaayetatsiri. ¿Ñaakero? Pikenakaashitakaro eeroka.”

Iñaaventakoitziro ikovakaaperotairi Pava
(Mt. 22.34-40)

²⁸Ari ipokapaake aparoni iyotzinkari, ikemapaakeri iñaanatavakaa. Iyotapaake kameetha Jesús jiyotaakeri Saduceo, josampitapaakeri irirori: “¿Otzimikama etarori okovaperota Ikantakaantaitane?”

²⁹Jakanake Jesús, ikantzi: “Jiroka kovaperotachari, okantzi:

Pinkeme Israel-mirinkaite, irika Avinkatharite Pava, Pinkathari apaniro ikanta irirori.

³⁰Petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, petakoshintsitaiyaari, pampithashire povairi eejatzi. Iroora kovaperotachari Ikantakaantaitane. ³¹Ari okempitaro apitetanaintsiri, okantzi:

Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi pikaminthairo pivatha eeroka.

Tekatsira pashine Ikantakaantaitane anayirori irokapayeeni.” ³²Ikantanake iyotzinkariite: “Kameethatake, Iyotaantainerí, omaperotatya pikantakeri: Aparoni inatzi Pava tekatsi pashine. ³³Osheki okameethatake etakoperotaiyaari, etakoshiretaiyaari, etakoshintsitaiyaari, pampithashire ovanairi. Eejatzi ankempitavakaanaiya aaka, etakotavakagaiya. Iroora ikovakaaperotairi Pava, anayiro ipometayeetziniri, maaroni jashitakaayeetariri Pava.” ³⁴Ikanta Jesús, iñaakeri kameetha okaratzi ikantakeri, ikantanakeri: “Irootaintsimi piñeero piñaapinkathatairi Pava, onantyaari impinkathariventaimi irirori.” Tekatsira kovanaatsine irosampitanairi Jesús.

¿Ipaita charinentariri Cristo?

(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

³⁵Ipoña jiyotaantake Jesús tasorentsipan-koki, ikantzi: “¿Opaitama pikinkishiretari eeroka, aririka pinkemeri iyotzinkariite, ikantzi irirori: ‘Irika Cristo-tatsine icharinera irinatye David-ni?’ ³⁶Tema Tasorentsinkantsi ñaavaitakaakeri pairani David-ni, ikantake:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite:

Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante,

Irojatzí apaata novasankitaantaiyaariri kisaneyetakemiri, ari pimakoryaakiitantaiyaariri.

³⁷Aña ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?” Ikanta maaroni atziri piyotainchari, onimoyetakeri ikemiri ikantayetziri Jesús.

Iñaaventakoitziri iyotzinkariite

(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

³⁸Ipoña ikantake eejatzi Jesús: “Paamaiyaari iyotzinkariite. Osheki

inevetaro irovaneenkatziiya, ishameta-kaayetero iithaarethanthanaa. Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaityaari iriñeeteririka. ³⁹Aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita, ikovapiintzi irosatekakya niyankineki. Ari ikempitari aririka irovaiyaani isheninka, ikovapiintzi irosatekya. ⁴⁰Jampoyetaro eejatzi kamaimetzinkaro jashiyetaro opanko. Iro josamaninkayetantarori jamanayetapiintzi eero jiyotantaitari. Iro kantamaitacha antarora irovasankitaa-yeetairi.”

Ashinonkainkaro tsinane
(Lc. 21.1-4)

⁴¹Ikanta Jesús isaikimotapaakero jovayeetapiintziri kireeki, jamenaminthatziri oteyetziriri iireekite. Ipokaiyakeni ashaarantzinkari iroteperoyete irirori iireekite. ⁴²Ipoña opokapaake tsinane kamaimetzinkaro, ashinonkainkaro onatzi, otetapaake iroori apimentyakiteeni kireeki, tekatsi antetachane iramanantaitantyaari. ⁴³Ikantanakeri Jesús iriyotaane: “Anaantake iroka tsinane, anaakeri ikaratzi oteyevetaichari. Omaperora. ⁴⁴Tema ikaratzi oteyevetaichari osheki, jotetashitakari tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka ashinonkainkaro, apintziryaakeri otetakeri oireekite amanantantyaarimi okovayetziri.”

Iñaaventakotziro Jesús
omporoke tasorentsipanko
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

13 ¹Ikanta ishitovanai Jesús tasorentsipankoki, ikantzi aparoni iriyotaane: “Iyotaanarí, pamenerotya mapi jovetsikantayeetarori, antaro onayetzi, ovaneenkavaitaka pankotsi.” ²Ikantzi Jesús: “Maaroni pankotsi okaratzi piñiirika, irootaintsira imporokaitero, eero iñagaitairo peviryaayetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³Ipoña itonkaanake otzishiki Olivos, jimontetapaakaro tasorentsipanko. Ari isaikapaake Jesús. Ikanta Pedro, Juan, Jacobo ipoña Andrés, josampitakeri jantyaatziini, ikantziri: ⁴“Pinkamantena: ¿Tsikapaitema omatya pikantakeri? Aririka omonkaratzimatakya, ¿tsika onkantyaaka niyotantyaari?” ⁵Ari jakanake Jesús ikantzi: “Paamaventya jamataviitzimikari. ⁶Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakena, inkante: ‘Cristo nonatzi naaka.’ ⁷Ari pinkemakotakero ovayiritaantsi, paamaiya omintharovashi-retzimikari, tema ontzimatyte omonkaryetya irokapayeeni, tekera omonkaryetyaata onthonkantaiyaari maaroni. ⁸Irantaminthataavakayetya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. Iriñeetero osheki onikayetya, iriñeetero eejatzi osheki intashaaneentayeete. Irootakera etanakyarone inkemaantsiyeetyaaro irokapayeeni.

⁹Ontzimatyteera paamaayetya. Tema iraakaantaitatyee mi jevaripayeeniki impasanavaitaitemi pankotsiki papatopiinta. Impoña irayeeetanakemi isaikayetzira pinkatharijanorentsi okantakaantzirora pavantaana, ari piñaaventayetainari janta. ¹⁰Iro kovaperotacha iretyaaro atziripayeeni inkemakotairo Kameethari Ñaantsi maaroni nampitsiki. ¹¹Aririka irayeeetanakemi, eero pikantashiretzi: ‘¿Opaitama nonkanteriri?’ Tema Tasorentsinkantsi iyotakaimirone opaita pankanteri, tera eeroka ñaavaitashitachane. ¹²Ari iriñeetake aakaanterine irirentzi irovamaakaanterine. Piñe aakaanterine itomi. Piñe ovamaakaanterine ashitariri ikisaneentanakeri. ¹³Oshekira piñeero inkisaneentaitemi okantakaan-

tziro pipairyaana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakityeero paventaiyaana, aritake novavisaakotaimi.

¹⁴Aririka piñaakeri ipaitayeetziro 'Pinkaari Aperotantaneri' isaikapaake tsika te inintakaitziri, inkarate nampitaiyaarone apaata jaka Judea-ki, ontzima-tyeera ishiyayetai tonkaari otzishiki. Tema iro inaaventakeri pairani kamantaneri Daniel-ni." (Maaroni ñaanayetairone iroka, okovaperota inkemathatairo.)

¹⁵"Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishyanake, eerora pikyaapanaatzi paapanaate tsika ompaitya.

¹⁶Povanekirika pisaikae, eero paapanaa-tziro piithaare. ¹⁷Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tzimayetatsine eentsite eeniro ithotzi! ¹⁸Pamaneri Pava, onkantya aririka pishiyayetake, eero omonthaantami kyaarontsi. ¹⁹Tema antaro iriñeetero irashinonkaitya apaata. Pairani ovakera jovetsikayeetakero kipatsi, irojatzi iroñaaka, tera iriñeetero kempityaarone iroka ashinonkaantsi. Eero apiita iriñeetairo eejatzi kempityaarone. ²⁰Eeromi ishintsitake Avinkatharite joimairentziro ashinonkaantsi, tekatsi avisakotaatsinemi. Ikamintha intzimayetai jiyoshiiyetairi irirori, aventaayetaiyarine, irootakera joimairentantakarori ashinonkaantsi. ²¹Aririka pinkeme inkantaitemi: 'Jirika Cristo.' Pashine kantemine: 'Jirinta Cristo,' eerora pikempisantziri. ²²Tema impokayeta-paake kempitakotyaarine Cristo, kempitakotyaarine kamantantaneri. Ari intason-kaventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi ikaratzi jiyoshiitairi Pava. ²³Paamaventayetyaara eeroka, aritakera nokamantzitayetakamiro."

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mt. 24.29-35, 42-44; Lc. 21.25-36)

²⁴"Apaata, aririka onkaratapaake jashinonkaita antaro, ari intsivakake ooryaa, eero joorentaa kashiri, ²⁵inthopiryaayete impokiro inkiteki, maaroni oorentayetachari inkiteki imporokayete eejatzi. ²⁶Aripaitera impokai Itomi Atziri inkenantapaiyaaro menkori, iriñeetavairo ishintsinka eejatzi irovaneenkaro.

²⁷Impoña irotyaantakeri maninkariite, irapatotairi ikaratzi jiyoshiitaitakeri nampiyetarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatzi tsika ochentetapaa.

²⁸Arira okempitaro piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi osarentsipaitetzimatai. * ²⁹Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakero nokamantayetakemiri, okarikitzimataana. ³⁰Eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyaaarori nokamantayetakemiri. Omapero.

³¹Eerora okantaitaityaani piñeero inkite eejatzi kipatsi, irooma noñaaneyetakari omaperoitaatyeeroni iroori.

³²Tema apaniro ikantakaaro Ashitairi jiyotziro tsikapaite omonkarayetya. Tera jiyotziro Itomi, iri ovatsipero maninkariite saikatsiri inkiteki. ³³Paamaiya, aamaventa pinkantya, pamane. Tera piyote tsikapaite omonkaratantyaari.

³⁴Okempitayaaaro aririka iriyaate shirampari intaina. Irookanakero ipanko, inkantayetanakeri maaroni iromperatane opaitarika iranteneriri. Eejatzi inkempi-takeri kempoyaaventarori pankotsi, inkantanakeri: 'Paamaventaiaana.'

³⁵Paamaiya eeroka, tema te piyote tsikapaite impiye ashitarori ipanko, tsireniiteeni, niyankiitepaite, iriñaapaite-takerika tyoopi, onkitaamanairika,

* **13.28:** Kantakotachari jaka "pankirentsi," irojatziro ikantayeetziro "higuera," iro shookatsiri pashineki nampitsi.

³⁶onkantyaama aririka iromapokairo impiye, eero iñaapaimi pimaye. ³⁷Okaratzí nokantayetzimiri eeroka, irootakera nokantayetzitariri eejatzí maaroni: Paamaiya.”

Ikamantavakaita iraakaanteri Jesús
(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

14 ¹Ari kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoryaantsi, jovantapiintaitarori eejatzí tantaponka. Ari ikamantavakaari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: “Thame amataviteri Jesús ayeri, ovakaanteri. ²Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakoventarikari atziriite.”

Isaitantaitari Jesús kasankaari
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavaivetachari. Ari isaikake jovaiyani. Areetapaaka tsinane amakotake kasankaari. Iyoshiita ovaa inchateya paitachari “nardo,” osheki ovinaro, kameetha okantaka onaki jovetsikaitziro mapi opaita “alabastro.” Osataakotakero opatziki, osaitantakari ipatziitoki Jesús. ⁴Kisanaka ikaratzi ñaakerori, ikantavakaanaka: “¿Opaitama aparatantarori kasankaari? ⁵Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki inkaratemi 300 denario ampashityaari-rimi ashinonkainkari.” Ikisanakero tsinaneka. ⁶Ari ikantzí Jesús: “Piñaashityaaro, ¿Opaitama pikisantarori? Kameetha okanta noñaakero naaka antakeri. ⁷Ari inkantaitatyeeni ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaari, pinkove-rika petakotyaaari, ari pimpashitakyaari. Irooma naaka, eerora okantaitatyaani piñeena pintsipatyaana. ⁸Iroka tsinane antatziro aavyiiri iroori, eevatake osaitantanaro kasankaari omotaitatyaaro

aririka inkitaitakena. ⁹Aririka inkamantantayeetairo Kameethari Ñaantsi, inkinkithatakoitairo tsinaneka, ari onkantya iroshirentaitaayarori antakeri iroori. Omaperora.”

Ikinkishirya Judas iraakaanteri Jesús
(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰Ikanta Judas Iscariote, jiyaatashita-keri ijevare omperatasorentsitaari impimanteri Jesús. Iriivetaka karavetariri 12 iriyotaane. ¹¹Antarora ikimoshiretai-yanakeni jevari, ishinetaakeri imperi kireeki. Jamemenatanakero Judas tsikapaita iraakaanteri Jesús.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane
(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹²Areetapaaka etarori kitaite jovanta-piintaitarori tantaponka, jovamaapiintaitzi eejatzí jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi. Josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantzí: “Iyotaanari, ¿Tsikama onkotsitakaanteka aaka?” ¹³Ari ikantanakeri apite iriyotaane: “Piyaate nampitsiki. Ari pomonthaiyaari shirampari jaakotziro ijiñaate kovityaaniki. Poyaatzishitanakeri, ¹⁴tsikarika inkyaapai, pinkanteri ashitarori ipanko: ‘Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane.’ ¹⁵Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovetsikaitakero maaroni inkene irovaitya. Ari ponkotsitakaanteri oyaari.” ¹⁶Jatake iriyotaane areetaka nampitsiki. Jiñaakero okaratzi ikantakeriri, ari jonkotsitakaantakeri iroyaari.

¹⁷Okanta osheetyaanake areetapaaka Jesús, itsipatapaakari eejatzí 12 iriyotaane. ¹⁸Ikanta jovaiyanira, ikantzí Jesús: “Pikaratakera payootana, tziatsira aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ¹⁹Ovashire ikantaiyanakani. Josampitayetanakeri, ikantzí: “¿Naakama pithokashi-

tyaamine?” Pashine osampitziri: “¿Naakama?” ²⁰Ikantzi Jesús: “Iriitake aparoni pikaratakera payootakena. ²¹Kyaaryooro impeyakotya Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyeetakeriri pairani. Ikantaitake: ‘ilkantamacheetziri aakaanterine! Eero itzimaajaitzimi irirori.’”

²²Eenirora jovaiyani, jaakero Jesús tanta. Ipaasoonkeventakero, ipetoryaa-kero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi.” ²³Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, jirayetake maaroni. ²⁴Ikantziri: “Niraanera onatzi, iro shitovatsine iravisakoshiretantaiyaari osheki. Irootake oñaakantaperoterone antzimotavakaiyaari. ²⁵Eerora niritaaro, irojatzí apaata tsika impinkathariventan-tai Pava, ari napiitairori. Omaperora.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro
(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶Ikanta jamampaakotanakari Pava, jataiyanaani tonkaariki otzishi Olivos. ²⁷Ikantzi Jesús: “Irootaintsira pookaven-taiyenane tsireni. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Noveri aamaakovertariri oisha, ari inthonkya iroivaraayetanakya ipira.

²⁸Iro kantacha, aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.” ²⁹Ipoña ikantzi Pedro: “Aritaima irookaventakemi pashinepayeeni, eero nomatziro naaka.”

³⁰Ikantzi Jesús: “Iroñaaka tsirenika, tekeraata irapiiitero iriñe tyoopi, mavasatzi pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’ Omaperora.” ³¹Eekero ishintsitatzí Pedro, ikantzi: “Eero nookaventzimiitsi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzí maaroni.

Jamani Jesús Getsemaní-ki
(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³²Ikanta jareetaiyakani Getsemaní-ki, ikantapaakeri iriyotaane: “Ari pisaika-

vake jaka, noñañaatavake.” ³³Iri itsipatanaka Pedro, Jacobo ipoña Juan. Antaro jiraashiretakotapaaka. ³⁴Ikantziri: “Ovamaimatatyaaanara novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka, pinkayempite.” ³⁵Jovaaneentanaka kapicheeni irirori.

Otyeerovapaaka kipatsiki, jamanapaake, onkantya eero ikemaantsitantaromi avishimoterine. ³⁶Ikantziri: “Ashitanarí, tekatsi pomerentsitzimotemine eeroka. Nokovaveta pintsiparyaakoventenami onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatano okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate opaita pikovakaakenari eeroka.” ³⁷Ipoña ipiyapaaka, iñaapaatziri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “Simón, ¿Opaita pimaantari? ¿Tema pinkisashityaaro pivochoki?.” ³⁸Pinkayempite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya, osheki inaveta kameethatsiri pikovavetari panterimi.”

³⁹Eejatzí ipiyanaa, amanapai. Irojatzí japiitapai ikantayetakeri inkaaranki.

⁴⁰Ikanta ipiyapaa, eejatzí iñaapairi jimagaiyini, tema antaro okantaka ivochoki. Ikaanivaitzi iriyotaane, te iriyote tsika inkante. ⁴¹Iro mavatanain-tsiri ipiyapaaka, ikantapaakeri:

“¿Irojatzima pimagaiyini? Monkaratapaa-kara irakaantaitantyaariri Itomi Atziri, iragaiteri janta kaariperoshireki atziri.

⁴²Pintzinaye, thame aatai. Okarikitzima-tapaakera pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³Iñaavaiminthaizti Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipata-paakari, jamayetake irovathaamento, ipasamento. Irotyaantane inatzi pinkathariite apatoventariri Jesús: Ijevare omperatasorentsitaari, iyotzinkariite, ipoña antarikonaite. ⁴⁴Tema Judas, pithokashitanchari, ikantzitakari inkaaranki

iramanevo: “Tsika intzime nonintaaporo-tapaake, iriitake, poosoteri, paanakeri.”

⁴⁵Ikanta jareetapaaka, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaanari.” Inintaaporotapaakeri jovethatapaakari. ⁴⁶Joirikaitapaakeri Jesús, joosoitapaakeri. ⁴⁷Ikanta aparoni tsipatakariri okarikiini Jesús, inoshikanakero iyotsirote, itotzitakeri iyempita irotzikatane ijevare omperatasorentsitaari. ⁴⁸Ipoña ikantzi Jesús: “¿Naakama koshintzi, pamashitantanari povathaa-mento, pipasamento? ⁴⁹Tema nokantaita-tya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsipankoki ¿Kaarima paantana janta? Ari onkantya, iro omonkaratantyaari josanki-natakoitakenari pairani.” ⁵⁰Shiyeeyana-kani iriyotaane, jookaventaitanakeri apaniro.

Evankari shiyanainchari

⁵¹Tzimatsiya evankari oyaatakoventanakeri Jesús. Ikithaavetaka. Iro kantamaitacha joirikaavetakarira irirori, ⁵²jookanakero iithaare ithañaanakara, ishiyamerekitashitanaka.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71;
Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³Ipoña jagaitanakeri Jesús ijevajanoreki omperatasorentsitaari. Ari japatotaiyakani maaroni ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari antarikonaite, ipoñaapaaka iyotzinkariite. ⁵⁴Ikanta Pedro noshikaka irirori ipoki ineetsiini, joyaatakoventakeri Jesús, irojatzi jareetantapaaka osaikira ipanko ijevajanore omperatasorentsitaari. Ari ikatziyapaakari itsipatapaakari iromperatanepayeeni, jakitsitaiyani paampariki. ⁵⁵Ikanta ijevarepayeeni omperatasorentsitaari itsipatakari ikaratzi apatotainchari, jamenavetaka impaitya thaiyakotyaarine Jesús onantyaari irovakaanteri.

⁵⁶Tzimavetaka osheki thaiyakovetapaakariri, te omonkaratavakaamaita okaratzi ikantayevetakari pashinepayeeni.

⁵⁷Opoña ikatziyanaka aparopayeeni, ithaiyakotanakeri Jesús, ikantzi: ⁵⁸“Noke-miri naaka chapinki irika, ikantzi: ‘Ari nomporokakero tasorentsipanko, irovetsikane atziri, iro avisavetakya mava kitaite nonthonkya novetsikaineri naaka pashine, kaari ipomerentsita atziri irovetsikairo.’” ⁵⁹Tera, onashiyetaka okaratzi ikantayetakeri pashine. ⁶⁰Ipoña ikatziyanaka ijevajanorite omperatasorentsitaari, josampitanakeri Jesús, ikantzi: “¿Opaitama kaari pakanta? ¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoitzi-miri?” ⁶¹Irojatzi jimairetake, te irake. Japiitzi josampitzi: “¿Eerokama Cristo, Itomi Tasorentsitakaaneri?” ⁶²Jakanake Jesús, ikantzi: “Naakatake. Irootaintsi piñeeri Itomi Atziri intsipataiyaa-ri irakojanoriki Pava impinkatharite. Impoña piñeeri eejatzi impiye inkenapai menkoriki.” ⁶³Ikanta ikemakera jevajanori, jaanakero iithaare isaperyaa-kero ikisanakara, ikantzi: “¿Tzimatsima pashine ankoveri inkamantakoiteri? ⁶⁴Pikemaiyakeri maaroni ithainkakeri Pava. ¿Tsikama pikantaiyinika eeroka?” Ikantzi maaroni: “iTzimataike ikenakaa-shitane! iOntzimatyee inkame!” ⁶⁵Tzimatsi aparopayeeni choontavorotanakeriri. Tzimatsi pashine otzimikaporotakeriri, ipoña ikaposavaitziri, ikantzimaitari: “¿Intsityaa piyote kamantantanerí?” Imatzitakaro eejatzi iromperatane jevajanori, ipasavorovaitakeri.

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.55-62;
Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁶Isaikakera Pedro irirori jakakiroki, shitovapaake tsinane irotzikatane ijevajanore omperatasorentsitaari. ⁶⁷Oñaapaakeri Pedro jakitsita paampariki,

okantziri: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Nazaret-satzi?” ⁶⁸Jotekanakero Pedro, ikantanake: “Tetya, te niyote ipaita pikantanari.” Shitovanake kapicheeni. Irojatzí iñaantanakari tyoopi. ⁶⁹Okanta osamaniityaake, oñagairi eejatzí, okaman-takeri ikaratzi akitsitachari, okantziri: “Irijatzíitara irika.” ⁷⁰Japiitanakero Pedro jotekiro. Tekera osamanite, japiitanakero ikaratzi saikaintsiri josampitziri, ikantziri: “Eerokatake itsipata Jesús, tema Galilea-satzi pinatzi, iriivaitake ikantziri iñaavaitzi.” ⁷¹Ikantzi: “Te niyoteri pikantanari. Jiyotzi Pava omapero nokantzi, nothaiyarika, irovasankitai-naata.” ⁷²Ari japiitanakero iñaanake tyoopi, kantanaka apite japiitakero. Ikinkishiryaanakero Pedro ikantakeriri Jesús: “Tekera apitetanake iriñe tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: ‘Te noñeeri Jesús.’” Iraanaka ikinkishiryaanakerora.

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

15 ¹Okanta okitaimanai, japatotaiya-manaa maaroni ñaapinkatharen-tsi: ijevare omperatasorentsitaari itsipata-kari antarikonaite, ipoña iyotzinkariite, osheki iñaaventakeri Jesús. Ipoña joosoitanakeri, jagaitanakeri isaikira Pilato. ²Josampitavakeri Pilato, ikantziri: “¿Eeroka ivinkatharite judío-payeeni?” Jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri.” ³Ikanta ijevare omperataso-rentsitaari, ikisaneentanakeri, ithaiyako-vaitanakari. ⁴Japiitanakeri Pilato josampi-tziri: “¿Tekatsima pinkanteri eeroka? ¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoyeetzi-miri?” ⁵Te irake Jesús. Ipampoyaamintha-tanakeri Pilato irika Jesús.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

⁶Tzimatsi jantapiintziri Pilato: Maaroni osarentsi aririka iroimoshirenkaiyaani

judío-payeeni, jomishitovakaantzi aparoni isheninka jaakaantaitziri, tsikarika intzimerika inkovakeri. ⁷Tzima-tsi aparoni paitachari Barrabás, itzimi jashitakoitziri itsipayetakari ikaraiyini jovantake, jovayiritari ivinkatharite. ⁸Ikanta ipokaiyapaakeni atziri, ikovako-tapaakeri Pilato irantero jametapiintari. ⁹Jakanake Pilato, ikantzi: “¿Iriima pikovi nomishitovakaanteri ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío-payeeni?’” ¹⁰Jiyotzi Pilato, ikisatya ijevare omperatasorentsi-taari jaakaantantakariri Jesús. ¹¹Iro kantamaitacha ijevarera omperatasoren-tsitaari, jotsimaakeri atziriite inkante: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás.” ¹²Japiitanakeri Pilato josampi-tziri: “Irika ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío,’ ¿Tsikama nonkanterika?” ¹³Ikantzi ikaimaiyini atziri: “iPimpaika-kotakaanterivé!” ¹⁴Ikantzi Pilato: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatziri ikaimaiyini ikantzi: “iPimpaikakotakaanterivé!” ¹⁵Ikovanake Pilato iranteneri ikovakeri atziripayeeni, jomishitovakaantakeri Barrabás. Iri ipasatakaantanake Jesús, jagaitanakeri impaikakoiteri. ¹⁶Ikanta ovayiriite ikyaakaanakeri Jesús ipankokira Pilato, ipaitaitziri “Pretorio.” Ari japatotakaantaitakeriri maaroni ovayiri. ¹⁷Ikithaatapaakeri kithaarentsi jonkeromaiperotatsiri kempitarori ikithaayetapiintari pinkathar-iyetatsiri. Ipoña jamathaitakaitakari kitocheetapo. ¹⁸Iroora jantantarori iroka, tema ithainkimavaitatziri. Ikaimakotzi-maitari, ikantzi: “iJirikataa ivinkatharite judío-payeeni!” ¹⁹Ipoña jomposainavai-tantakari savoro. Ichoontaporovaitakeri. Jotyeerovashitzimaitari iriñaapinkathate-rimi ikantzi. ²⁰Ari jeshitakero ishiron-tzi-mentavaitakari. Isapokaineri ikithaatake-riri inkaaranki, ikithaatairi iithaare. Jaanakeri impaikakoiteri.

Ipaikakoitziri Cristo irojatzi ikamantakari
(Mt. 27.32-56; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

²¹Ikanta Simón, poñaachari Cirene, iriri Alejandro ipoña Rufo, jomonthaitakari jareeta irirori nampisiki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaityaariri Jesús. ²²Jagaitanakari tonkaariki opaita “Gólgota” (akantziri aaka: “Atziriontoni.”) ²³Ipakoitapaakari imire ikonovaitakero kepishaari, te irirero. * ²⁴Ipoña ipaikakotaitakeri. Ikanta ovayiriite itsiparyaavakaakaro ikithaayetari Jesús, ikempitakaantakero iñaaretaita iro iriyotantyaari intzime ayerone. ²⁵Aritake jenokiityaapaake ooryaatsiri, ipaikakotaitakerira Jesús. * ²⁶Josankinaitake kantakaantakerori ipaikakoitantakariri, okantzi: IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI. ²⁷Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikatziyakotaka aparoni irakojanoriki, pashine irampateki. ²⁸Ari omonkaratakari osankinatainchari pairani, okantzi:

Itsipataitakeri kaariperoshiretatsiri. ²⁹Ithainkimavaiyetakeri ikaratzi avisayetatsiri janta, jotekainata, ikantziri: “Aña eeroka porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povetsikairo eejatzi. * ³⁰¿Ipaitema kaari payiitanta ipaikakotaitakemi povavisaakotaiya?” ³¹Irojatzi ikantakeri eejatzi ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, jovashiyaventari, ikantavakaiyani: “Jovavisaakotziri pashine, ¿Kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori?”. ³²Iintsityaa irayiite Cristo-vetachari ipaitaitziri ‘Ivinkatharite Israel-mirinkaite,’ omatantyaari

ankempisanter!” Jimatzitakaro eejatzi itsipatakari ipaikakota, ithainkimavaitakeri.

³³Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka otsirenitanake, irojatzi sheeteeni ithaperotanakara ooryaa. * ³⁴Ari ikaimanake Jesús shintsiini, ikantanake: “¡Eloi! ¡Eloi! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “Pava, Pava, ¿ipaitama pookaventantakanari?”) ³⁵Ikanta irikapayeeni saikaventakeriri Jesús, ikemavetavakari ikaimanake. Ikantanake: “Pinkemeri, ikaimatziiri Elías.” ³⁶Ishiyapainta aparoni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi kepishaariki, jankoviitakeneri savoropankeki, jovaankakotakeneri iratsimiyaatero, ikantzi: “Añaavakeriita ari impokake Elías irovayiitairi.” ³⁷Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiini, tera iraneenkatanai. ³⁸Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitziro, opoñaanaka jenoki irojatzi osaaviki, apikota okantanaka. ³⁹Ikanta ijevare ovayiriite katziyaventakari eejatzi Jesús, iñaakerira ikaimanake shintsiini ikamantanakari, ikantanake irirori: “Omaperovetatyaa Itomintari Pava irika.”

⁴⁰Tzimatsi eejatzi tsinane amenaiyeentsini jantyaatziini. Jiroka okaraiyini: María Magdalena, Salomé, María iriniro iyaapitsi Jacobo ipoña José. ⁴¹Irokapayeeni tsinane irootake tsipatakari pairani Jesús Galilea-ki, osheki ampitakoyetakeriri. Otsipatakaro eejatzi pashine tsinanepayeeni oyaatapaakeriri Jesús ipokakera Jerusalén-ki.

* **15.23:** Iroka kepishaari opaita “mirra.” Iro joitaitziriri atziri, ijempavathatantyaari, eero ikemaantsivaitanta aririka irovasankitagaiteri. * **15.25:** Iro ikantayeeztziri pairani: joveraaka ooryaa 3. * **15.29:** Iro jametaiyarini judío-payeeni jotekainata, aririka ithainkashiryaante. Iro kempitarori ametaiyarini aakapayeeni, aririka ookote atziri anthainkashireteri, ankante: “¡Piñaakero! ¡Pikemakero!” * **15.33:** Iro ikantayeeztziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsirenitanake irojatzi joveraanaka ooryaa 9.

Ikitaitakeri Jesús*(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)*

⁴²Aritake sheetyaanake. Irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira, kitaite imakoryaantaitari. ⁴³Ikanta José poñaachari nampitsiki Arimatea, ikaratapiintziri japatota jevariite, irijatzi oyaaventariri Pava impinkathariventantai. Te intharove jiyaatashitanakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari nonkitatairi Jesús.” ⁴⁴Tema jomapokapaakeri Pilato, te iriyovetya kamakera Jesús. Ikaimakaan-takeri ijevere ovayiriite, josampitakeri omaperorika ikamake Jesús. ⁴⁵Ikaman-taitakerira Pilato, ishinetaineri José iraanairi. ⁴⁶Jamanantashitakeri kithaarentsi jentamaitatsiri. Ikentako-ryaakotairi, japonatakeri. Jovakotakeri jimorontashiitziri kaminkaripayeeni shirantaaki, joipinakaantake mapi, joshepitakotantakari. ⁴⁷Okanta María Magdalena otsipatakaro María irinirora José, amenaiyakeni iroori tsika jovaitakeri.

Jañaantaari Jesús*(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)*

16 ¹Avisanake kitaite jimakoryaan-taitari. María Magdalena, otsipatakaro pashine María irinirora Jacobo, opoña Salomé, amanantaiyakeni kasankaari, iyaate otziritantaiyaarimi Jesús-ni. ²Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka iyaate omoroki jovaveetakarira Jesús. Aritake shitovimatapaake ooryaatsiri areetzima-tapaakara janta. ³Okantavakaiyani: “¿Impaityaaka otamikerone mapi jashitakotantaitakariri?” ⁴Iro amenave-tapaaka, oñaatzii otamikaka mapi, tema antaro mapi oni. ⁵Kyaapaake omoroki jovaveetakarira. Oñaashitapaaka aparoni evankari isaikake akojanoriki,

okitamaanikitake iithaare. Otharovaiya-nakeni. ⁶Ipoña ikantanakero irirori: “Eero pitharovi. Iriima pipokashiveta Jesús Nazaret-satzi, ipaikakotaitakeri chapinki. Añagaira, te isaikake jaka. Pamenero jovaveetakariri. ⁷Pimpiyanake, pinkamantayetairi iriyotaane, pinkan-tairi eejatzi Pedro arira iriyaatai Jesús Galilea-ki, ari piñaayetairiri. Aritake ikamantzitakami.” ⁸Oshiyapithatanakaro omorona, ompevaitanaka. Tekatsi pashine atziri onkamantanake, tema otharovanakitzi.

Joñaakaaro María Magdalena*(Jn. 20.11-18)*

⁹Aritake añagai Jesús kapichekitaite domingo, iro jetanaa joñaakaaro María Magdalena jovashinchagairi pairani jaakavetaro karatatsiri 7 peyari. ¹⁰Irojatzi iyaatashitanakariri iroori ikaratzi itsipatakari pairani Jesús, oñaapaatziri jiraavaitaiyani, okamantapaakeri oñagairi. ¹¹Ikanta ikemavetaiyavakaro oñagairi Jesús jañagai, te inkempisantai-yeroni.

Joñaakaari Jesús apite iriyotaane*(Lc. 24.13-35)*

¹²Ikanta Jesús, joñaakaari apite iriyotaane jiyaataiyini avotsiki, ipashine-vorotapai kapicheeni. ¹³Ari ipiyeeyana-kani irirori, ikamantavetapaakari ikarataiyini. Ari ikempitaitakeriri eejatzi, te inkempisantaiteiri.

Jotyaantziri Jesús iriyotaane*(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)*

¹⁴Ikanta jovavaiminthaitaiyani 11 iriyotaane, ari joñaakakariri Jesús, ikaminaathatapaakeri, iñaakerira kisoshire ikantayetaka, te inkempisanteri ikaratzi ñaayetairiri jañagai. ¹⁵Ikanta-pairi: “Piyaate pothotyero maaroni kipatsi. Piñaavetaineri atziripayeeni

Kameethari Ñaantsi. ¹⁶Tsikarika intzime kempisantavakerone, oviinkaatanachane, iriitakera avisakoshiretaatsine. Iriima kaari kempisantavakerone, irovasankitaitaateeri. ¹⁷Jiroka inkantayetanakya inkarate kempisantanaatsine: irovashinchaayetairi jaakayetziri peyari impairyeena naaka. Iriñaavaitayetairo kantashivaiyetachari ñaantsi. ¹⁸Aririka iroirikavetyaari maranke, aririka iriravetyaaro piyantatsiri, tekatsi onkanteri, eero ikami. Ari onkantake irovashinchaayetairi mantsiyaripayeeni eejatzi.”

Jovajenokaa Jesús inkiteki

(Lc. 24.50-53)

¹⁹Ithonkanakero Avinkatharite ikamantayetakeri, irojatzi jovajenokantaari inkiteki, itsipatapaari Pava ipinkathariventantapai. Isaikimotapairi irakojanoriki. ²⁰Ikanta jiyaataiyanakeni iriyotaane, ikamantantake maaroni nampitsiiteki. Avinkatharite matakaayetakeriri, jantakaayetakeri kaari iñaapiintayeetzi, ari onkantya iriyotantaityaari omaperotatya ikamantantayeetziri. Ari onkantyaari.

KAMEETHARI ÑAANTSI JOSANKINATAKERI LUCAS

Jovethaitari Teófilo

1 ¹Osheki kovavetaincha irosankinate-romi okaratzi avishimoyetakairi. ²Ikovaitake irothotyeetero okaratzi jiyotaayetakairi ñaayetajaantakerori ovakeraini tsika itzimi kamantakairori ñaantsika. ³Ari nokempitakari eejatzi naaka Teófilo. Tema namampaakaro ineetsiini tsika okanta opoñaantanakari, irootake nosankinatantaamirori eeroka okaratzi avisayetaintsiri. ⁴Ari onkantya piyotakotantyaarori kyaaryooperoini okaratzi jiyotaavetaitamiri.

Iñaaventaitziro itzimantakari Juan

⁵Pairani, ipinkatharitantari Herodes janta Judea-ki, ari isaikiri aparoni omperatasorentsitaari ipaita Zacarías, icharine Abías-ni jini. Irooma iina opaita Elisabet, irisaro Aarón-ni onatzi eejatzi iroori. ⁶Kameethashire ikantaiyani apiteroite iñaapinkathatziri Pava. Jimonkarayiniri okaratzi ikovakairiri, tekatsi aparoni inkenakaashitapaintya. ⁷Iro kantacha te intzime irovaiyane, tema maanirothaki onatzi Elisabet. Jantarikonnatashitaiyakani. ⁸Okanta aparoni kitaite, ari omonkarataa jantapiintantarori Zacarías jomperatasorentsitaaritantari. ⁹Tema iro jametaiyapiintari omperatasorentsitaari, ikempitakaantakero iñaaretaita, ari iñeetakero iri Zacarías kyaatsine tasorentsipankoki intayeneri Pava kasankainkari. ¹⁰Piyotaiyachani

atziri jakakiroki jamanaiyini, itagaitzirora kasankainkari. ¹¹Arira joñaakakariri Zacarías imaninkarite Avinkatharite, ikatziyimotapaakari irakoperoriki itayirora kasankainkari. ¹²Iniroite itharovanake, osheki ipampoyaaminthavakeri iñaavakerira. ¹³Ipoña iñaavaitanake maninkari, ikantzi: “Zacarías, eero pitharovi. Tema ikemaitakemiro pamanane. Ari piñaakero piina Elisabet, ovaiyante. Iri pimpaiteri Juan. ¹⁴Aririka intzimakerika pitomi, osheki pinkimoshireventeri, ari inkempitakyaari eejatzi atziripayeeni. ¹⁵Tema iriiperori inkantakaiyaari Pava. Eerora pimiretakaari kachoyetatsiri ishinkiitari. Tema inampitzitantatyaari Tasorentsinkantsi tekeramintha intzimeeta. ¹⁶Inkinkishiretakaayetaiyaari Israel-mirinkaite inkempisantairi Avinkatharite Pava. ¹⁷Iriitake eevatapaakerine Avinkatharite. Inkantakaakyaarira ishintsinkani Elías, ari irapaatziyashiretakaayetaiyaari ashitaaniriite maaroni irovaiyaneete. Ari intsimaryaashiretakaayetairi katsimashireri, ari onkantya irovetsikashiretantatyaari inkempisantaiteri Avinkatharite.” ¹⁸Jakanakeri Zacarías maninkari, ikantziri: “¡Ari! ¿Tsikama onkantya niyotantyaarori iroka? Tema antarikona nonake naaka, eejatzi okempitakari noina iroori.” ¹⁹Ikantzi maninkari: “Naakatake Gabriel, poñaachari Pavaki. Jotyaaantakena nonkamantemiro Kameethari Ñaantsi. ²⁰Iro kantamaitacha,

okantakaantziro pithainkañaanetakena, kisovaante pinkantya iroñaaka, irojatzi omonkaratantakyaari okaratzi nokantake-miri.” ²¹Saikaiyatsinira pashine jakakiroki joyaaventaiyarini Zacarías, ipoña ikantavakaiyani: “¿Ipaitama josamanitantari Zacarías tasorentsipan-koki?” ²²Ikanta ishitovavetapaara Zacarías, te onkante iriñaavaitapai, jookojookovaitashitapaa. Arira jiyotaita-nakeri tzimatsi iñaakeri tasorentsipan-koki. Jashira giovanakero ikisovaantetana-ke. ²³Irojatzi jimonkaraantaarori kitaite jantavaizti tasorentsipankoki, jatai ipankoki irirori.

²⁴Okanta Elisabet iinara Zacarías, motzitate. Iniroite opampithashiretaka, te oshitovai opankoki ikaratzi 5 kashiri omairentaka, okantashirevaitzi: ²⁵“Irootake jinintakaakenari Pinkathari naaka, ari onkantya eero imanintashiretantaitana.”

Iñaaventaitziro intzimantyaari Jesús

²⁶Okanta, aritake avisanake 6 kashiri, jotyaantairi Pava maninkari Gabriel nampitsi paitachari Nazaret saikatsiri Galilea-ki, ²⁷iriñeero aparoni evankaro kaari iyoterine shirampari, paitachari María, tema irootake iinantaaro evankari paitachari José, icharineni David. ²⁸Ikanta ikyapaakera maninkari osaikira María, ikantapaakero: “iNove-thatami María, itsipatatyaami eeroka Avinkatharite. Panaakoyetakero pashine tsinaneyetatsiri ineshinonkaperotami Pava!” ²⁹Okanta oñaavakerira maninkari, opampoyaaminthatavakeri, okinkishireta-kotziro ikantapaakerori jovethatapaa-karo. ³⁰Ipoña ikantziro maninkari: “María, eero pitharovi, tema iyaminthaane Pava pinatzi. ³¹Ari piñaakero pimotzite, intzime peentsite. Iri pimpaitei JESÚS. ³²Iriitake materone iririiperote, impaitayeeteri Itomi

Jenokisatzi. Tema Pava Avinkatharite, iriitake pinkatharitakairine ikempitaakerira pairani icharineni David ipinkatharitakaakeri. ³³Irijatzira pinkathariventairine ikaratzi icharinentayetakeri Jacob-ni, ari inkantaitayeeroni impinkathariventantai irirori.” ³⁴Ari osampitana-keri María, okantziri: “¿Tsikama inkene nomotzite, tera noñe shirampari?”

³⁵Jakanakero maninkari, ikantziro: “Irira kantakaiyaarone Tasorentsinkantsi. Tema impamankantatyeeyaamiro ishintsinka Jenokisatzi, oshiyapaakyaaromi opamankantzi aamparentsi. Irootake impaitantyaari povaiyane Tasorentsi Itomi Pava.

³⁶Ari okempitakari eejatzi pisheninkathori Elisabet, ipaitaveetari maanirothaki, okantavetaka antarokonavetaka iroori, motzitari. Tzimakotake 6 kashiri. ³⁷Tema tekatsi kompitzimotyaarine Pava.”

³⁸Opoña okantanake María: “Naakatake iromperatane Pinkathari, irantenaro okaratzi pikantakenari.” Irojatzi ipiyanta-naari maninkari.

Iyaatake María areetaro Elisabet

³⁹Ipoña pashine kitaite, shintsiiini iyaatanake María, jatake tonkaariki Judea-ki osaikira aparoni nampitsi, ⁴⁰irojatzi areetantakari ipankoki Zacarías, ovethatapaakaro Elisabet. ⁴¹Okanta okemavakero Elisabet ovethatapaakarora María, ishevatanaka omotzitakeri. Tema ikantakaanakityaaro Elisabet Tasorentsinkantsi, ⁴²oñaavaitanake shintsiiini iroori, okantanake: “Eerokatakera anayirori pashine tsinaneyetatsiri itasonkaventaitakemira. Ari inkempityaari eejatzi povaiyane. ⁴³¿Ipaitama pipokashitantanari irinirontyaari Novinkatharite? ⁴⁴Tema nokemavakemira povethatapaakana, ishevatanaka nomotzitakeri naaka, ikimoshiretanake. ⁴⁵Kimoshirera pinkantaiya eejatzi eeroka pikempisanta-kera, tema aritake omonkarataiya okaratzi ikovakaakemiri Avinkatharite.”

- ⁴⁶Opoña okantanake María:
Iniroite noveshiryaaventaiaaari
Novinkatharite,
- ⁴⁷Kimoshire nonkantaventyaari Pava
tsika itzimi ovavisaakoshiretai-
nane.
- ⁴⁸Tema iñaakero iromperatane
ashinonkaavaitaka,
Aripaitera inkantayeetai: Iniroite
itasonkaventaikakero.
- ⁴⁹Tema iniroite jantzimotakenari
matzirori otzimi ishintsinka.
iTsorentsi onatzi ivairo!
- ⁵⁰Ari inkantaitatyeyyaani ineshinonka-
yetairi inkarate incharinentayee-
tyaari apaata,
Tsikarika intzime ñaapinkathayetai-
rine.
- ⁵¹Iro ishintsinka imatantayetakarí.
Japerotzitairi ipampithashirevetari
iranterimi kantakaaperovaitachari.
- ⁵²Ikaratzi pinkatharivetachari,
ikantakaantakero Pava eero
jiyaatakaantaro impinkatharite,
Iri iñaaperotakaayeta ikaratzi tsinam-
pashiryaavetachari.
- ⁵³Jashaarantakaayetari ikaratzi
tashaaneentavetachari,
Iriroma ikaratzi ashaarantavetachari
jaapithayetairi tzimimovetariri
jomishitovakerira.
- ⁵⁴Jineshinonkatairi Israel-mirinkaite,
tema iromperatane inayetake.
Te impeyakotyaari ikaminthaayetziri,
- ⁵⁵Tema iro ikantayeetakeriri pairani
acharineyetakarí,
Jetanari Abraham-ni irojatzi inkarate
incharinentayetaiaari.
- ⁵⁶Ari osaikimovaitapaintziro María iroka
Elisabet ikaratzi mava kashiri, irojatzi
opiyantaari opankoki iroori.

Itzimantakarí Juan oviinkaatananeri

- ⁵⁷Ikanta omonkaraaka ontzimaanitan-
tyaari Elisabet, tzimake otomi. ⁵⁸Ari

ipokaiyakeni osheninkapayeeni ikimoshi-
reventaiyironi, tema jiyotaiyakeni
iniroite jineshinonkatakaro Pava.

⁵⁹Aritake maakotapaake 8 kitaite
eentsika, jagaitanakeri intomeshitaani-
teri, ari ikovaveetaka impaitaiterimi
Zacaría, tema ivairora onatzi iriri.

⁶⁰Irojatzi okantantanakarí iriniro: “Eero
ipaita Zacaría, impaita Juan.” ⁶¹Ari
ikantaitanakero: “¿Opaitakaya? Tema
tekatsi pisheninka paitachaneri Juan.”

⁶²Ipoña jookotaitakeri ashitariri
josampiitziri, tsika inintzi impaiteri.

⁶³Jookotake Zacaría inchakota iramaite-
neri, ari josankinatakari, okantzi: “Juan
impaita.” Ipampoyaaminthatanakeri
ikaratzi osampitakeriri. ⁶⁴Jomapokashita-
naa iñaavaitanai Zacaría. Iniroite
iñaapinkathatanakeri Pava, ipaasoonketa-
nakeri. ⁶⁵Paraanka ikantaiyanakani
isheninkapayeeni Zacaría. Tema ithonka
ikemaitakero tonkaariki Judea-ki okaratzi
avisaintsiri. ⁶⁶Pampithashire ikantaiyaka
ikaratzi kemakoventakeriri, ikantaiyini:
“¿Tsikama impaityaaka apaata irika?
Tema kempoyaaventa jovakeri Avinka-
tharite irika eentsika.”

Ikamantantakeri Zacaría

- ⁶⁷Ikanta Zacaría, ashitakariri eentsika,
ikantakaanakarí Tsorentsinkantsi,
ikamantantanake, ikantzi:
- ⁶⁸Kameetha inake Avinkatharite Pava,
ivavanetari Israel-mirinkaite,
Ipokake irovatsinaryaakoyetai.
- ⁶⁹Jotyaantakairi matzirori jovavisaako-
shiretantzi,
Iriitake icharinentakari David-ni,
iromperatane.
- ⁷⁰Iro iñaavaitakaayetakeriri pairani
tasorentsitsiri kamantananeri.
- ⁷¹Iri ovavisaakoyetagaineri itzimave-
tara kisaneentayevetairi.
- ⁷²Tema jineshinonkataari ikaratzi
acharineyetakarí,

- Eero ipeyakotaro tasorentsitatsiri irantzimotavakaiyaari.
- ⁷³ Irootake iroka ishinetaakeriri pairani acharineni Abraham, Onkarate irantzimotairi.
- ⁷⁴ Intsiparyaakoveintai itzimayevetara kisaneyetairi, Tekatsi antharovakaiya ankempisan-tairi.
- ⁷⁵ Kiteshire ankantayetaiya. Kameetha-shire ankantzimentaiyaari maaroni kitaiteriki.
- ⁷⁶ Irooma eeroka notomi, impaitayee-temi iyamantanerite Jenokisatzi. Tema eerokatake eevaterine Pinkathari, povetsikanonteri tsika inkenayetanake.
- ⁷⁷ Eeroka kamantairine asheninkapayeeni, iro iriyotantyaari iriitake ovavisaakotantaneri. Iri peyaakotairine ikaariperoshirevai-vetaka.
- ⁷⁸ Tema iniroite okantaka jineshinonka-tai Pava, Jotyantakairi poñaachari inkiteki ikempitakotapaakaro okantaranki ovakera okitaityaamanai.
- ⁷⁹ Ikitainkatakotairi ikaratzi saikayeta-tsiri otsirenikitzi. Ikitainkatakotairi eejatzi ikaratzi otsimankakove-takari irampare iyotakaantatsiri iriyaayetaatye sarinkaveniki. Iri oñaakantairone tsika ikanta ita isaikaitzi kameetha.
- ⁸⁰ Kameethara ikimotatzi eentsika, ñaaperoshire ikanta. Ari inivetaro isaikavaitzi janta tsika te inampiitaro, irojatzi omonkaratantakari iroñaakyaari Israel-mirinkaite.

Itzimantakari Jesús
(Mt. 1.18-25)

2 ¹Ipoña Pinkathari César Augusto, ikantakaantake irosankinatakotya maaroni atziri. ²Aripaite omapokaka

irosankinatakoyeetya ijevatakaantantari Cirenio janta Siria-ki. ³Maaroni atziri jiyaataiyakeni irosankinatakoyetya inampiki tsika ipoñaayeta pairani icharine. ⁴Irojatz i tonkaantanakari José irirori, ipoñaanaka Nazaret saikatsiri janta Galilea, iriyaatero nampitsiki tsika itzimake pairani Pinkathari David, opaita Belén saikatsiri janta Judea. Tema irika José icharine ini David-ni. ⁵Ari irosanki-natakotyaari irirori intsipatyaaro iinathori María, tsika otzimi ikashiyakari irayero. Iro kantamaitacha aritake motzitate iroori. ⁶Ikanta jareetaiyakara Belén-ki, irootaintsi ontzimaanite María. ⁷Ari itzimakeri etanakarori otomi. Oponatakeri, onoryaakeri irovamentoki piratsi, tema te oñaapaake tsika omaapaake.

Maninkariite ipoña aamaventariri oisha

⁸Okanta jantyaatziini nampitsi, tzimatsi kakiventziriri tsireni iroishate jaamaven-tari. ⁹Ari joñaakakari imaninkarite Avinkatharite. Ikitainkatakotantapaakari irovaneenkaro Avinkatharite, iniroite itharovaiyanakeni. ¹⁰Íñaanatapaakeri, ikantziri: “Eero pitharovashivaita. Tema namatziimi Kameethari Ñaantsi, iro oimoshirenkairine maaroni atziri. ¹¹Tzima-taikera iroñaaka ovavisaakotantaneri, janta inampikira pairani pinkathari David-ni, iriitake Cristo Avinkatharite. ¹²Jiroka piyotantyaariri: Ari piñaakeri imponaiteri eenchaaniki ironoryeetakeri irovamentoki piratsi.” ¹³Íñeetatz ikoñaatapaake osheki inkiteveri itsipatapaakari maninkari, jamampaaventapaakari Pava, ikantaiyini: ¹⁴Iro aritataitatsi otzimimotziri irovaneenkaro Pava nampitarori ojenokitajaantzira inkite! Ilsaikayetai kameetha iyaminthaane-payeeni jaka kipatsiki!

¹⁵Ikanta ipiyeeyanaani maninkariite inkiteki, ikantavakaanaka aamaventariri

iroishate: “Thame aate Belén-ki, amenakitero opaita avisaintsiri. Ari añeerori ikamantakaantakairi Avinkatharite.”

¹⁶Shiyeeyanakani, irojatzi jiñaantapaakarori María otsipatakari José, onoryaakeri eenchaanikite irovamentoki piratsi.

¹⁷Ikanta jiñaapaakeri, ikamantantapaakero okaratzi ikantakeriri inkaaranki maninkari. ¹⁸Ipampoyaaminthataitakeri aamaventariri oisha ikemaitzirira ikinkithavaizti. ¹⁹Irooma María, antaro opampithashiretakotaro iroori okaratzi ikantaitapaakerori. ²⁰Ipoña ipiyeeyanaani aamaventakotariri oisha, tharomenta ikanta jamampaaventanaari Pava, tema iñaayetakero okaratzi ikamantaitakeriri inkaaranki.

Jagaitanakeri Jesús tasorentsipankoki

²¹Ari maakotapaake 8 kitaite eenchaaniki, jagaitanakeri intomeshitaaniiteri. Irojatzi ipaiyeetantakariri JESÚS tema ari ipaitzitikari maninkari takeramintha omotziteriita María.

²²Okanta jimonkarataakero kitaite joimairentaiyani onantyaari inkitevathayetai, tema iro ikantakaantakeri Moisés-ni. Ari jagaitanakeri Jesús Jerusalén-ki irashitakaityaari Avinkathariteki. ²³Iro irimonkaraantyaarori Osankinarentsijanori ikantakaantziri Avinkatharite, kantatsiri:

Iriirika shirampari omapokane tsinane,

Irashitakaayeetyaari Pinkathari, itasorentsie irinatye.

²⁴Irimatantyaarori irimonkarayero ikantakaantane Pinkathari, ontzimatyepometaineri Pava:

Apite tookitzi, eerorika apite iryaani shiro.

²⁵Tzimatsiya janta Jerusalén-ki aparoni shirampari ipaita Simeón. Tampatzikashire ini irika shirampari, ñaapinkathatasorentsitanerini ini, tema iri inampishire-

tantakari Tasorentsinkantsi. Iriitake oyaaventarori imposhenkayeetaiyaari Israel-mirinkaite. ²⁶Jiyoshiretakaakeri Simeón Tasorentsinkantsi, eero ikamita irirori irojatzi iriñaantakyaariri Isaipatzii-totane Avinkatharite. ²⁷Ikantakaakari Tasorentsinkantsi, pokake tasorentsipankoki. Ipoña ashitariri Jesús jaanakeri tasorentsipankoki irimonkaraantyaarori ikantakaantaitane, ²⁸ithomaavakeri Simeón irika eenchaaniki, ipaasoonketanakeri Pava, ikantzi:

²⁹Monkaraaka Pinkathari okaratzi pishinetaakenari,

Pishinetaina iroñaaka nonkame, tema pomperatane povakena.

³⁰Tema noñagairi ovavisaakotantanerini,

³¹Iriitake potyaantakeri ovavisaakotaririne atziripayeeni,

³²Iri kitainkatakoyetairine atziri kaari asheninkata,

Iri kantakaiyaarone iriñaapinkathayeetantyaariri Israel-mirinkaite.

³³Ipampoyaaminthatanakeri ashitariri, ikemakoventziri iñaantsikoventaitziri Jesús. ³⁴Ikanta Simeón itasonkaventakerira, ikantanakero iriniro Jesús: “Irika eenchaaniki iri kantakaiyaarone impeyashitantaiyaari osheki asheninka Israel-mirinkaite, kempivaitaka imparyaateymi, iri kantakaiyaarone eejatzi iravisaakoshiretantaiyaari osheki, kempivaitaka intzinagaateymi iparyavetaka. Tema osheki inkantaite: ‘Kaari irooperori ñaantsi iñaaneyetakari.’

³⁵Tema irika eenchaaniki iriira oñaakanterone okaratzi impampithashiretaityaari. (Iro kantamaitacha iniroite povashiretanakya eeroka kempivaitakami irovathaa-yeetateymi.)”

³⁶Ari osaiki eejatzi aparoni tsinane paitachari Ana, kamantantanero oni iroori, irishinto Fanuel icharinentayetanakari Aser. Antarokonatake iroori. Ayitavetaka oime ovakera omainarota-

paake, 7 osarentsi otsipavetakari oime.
³⁷Kamaimetzinkaro onatzi, tzimake okaratzi 84 osarentsite. Ari ashi ovatziiro osaiki tasorentsipankoki, aakoventaro kitaite eejatzi tsireni amani, otziventakaro eejatzi. ³⁸Ari opokapaakeri iroka tsinane, opaasoonketapaakeri Pava. Ipoña oñaaventanakeri eenchaaniki, irojatzi ikemantaiyakarini ikaratzi oyaakoventarori irovatsinaryaakoyeetairi Jerusalén-satzi.

Ipiyantaari Nazaret-ki

³⁹Aritakera imonkaraakero okaratzi ikantakaantayetziri Pinkathari, piyaa Galilea-ki osaikira inampi Nazaret. ⁴⁰Tharomenta ikanta ikimotatzí eenchaaniki, eekero jiyaatatzi ishintsitzi, iyotaneri jinatzí. Aamaventa jovakeri Pava.

Isaiki Jesús tasorentsipankoki

⁴¹Ari ikantapiintatya osarentsiki ashitariri Jesús jiyaatzí Jerusalén-ki joimoshirenkiro Anankoryaantsi. ⁴²Ikanta Jesús aritake tzimanake 12 irosarentsite, jataiyakeni Jerusalén-ki tema iro jametayapiintari iroimoshirenkyaa. ⁴³Aritake karatake joimoshirenkaiyani, piyeyaaani ashitariri, iro kantamaitacha irojatzí isaikanakeya Jesús irirori janta Jerusalén, te iriyote ashitariri. ⁴⁴Iñaajaantake eevatake Jesús ikempiyayetanari ikarataiyini. Aniitake aparoni kitaite, ari ikovavetaari, josampivetakari isheninkapayeeni ikaratzira jiyaataiyini. ⁴⁵Tera iñeeri, ipiyaa Jerusalén-ki inkokovatairi. ⁴⁶Mava kitaite jiñaantaariri isaiki tasorentsipankoki, ikinkithavaitakaayetziri iyotakotzirori Ikantakaantaitane, josatekaitakeri niyaniki, josampiminthatziri. ⁴⁷Ipampoyaaminthataitakeri iñeetakerira omapero jiyotaneta, jakayetakero kameetha okaratzi josampiyetakeriri. ⁴⁸Ikanta jiñaapairira ashitariri,

ipampoyaaminthataapaakeri, okantapaakeri iriniro: “Notomí, ¿tsikama pinkantekana? Osheki nokokovatakemi notsipatari piri, iniroite pomintharovaneentakena.” ⁴⁹Ipoña jakanake irirori, ikantanake: “¿Opaitama pikokovatantanari? ¿Tema piyote iro kovaperotachananteneri ikovakaanari Ashitanari?” ⁵⁰Iro kantacha te inkemathatero ashitariri okaratzi ikantakeri. ⁵¹Jaanairi, jataiyeeni Nazaret-ki. Jantzirora maaroni okaratzi jomperatariri iriri. Iro kantacha pampithashire ovakotakeri iriniro.

⁵²Eekero itharomentatya Jesús ikimotatzí, iyotane ikanta. Kempoyaaventa joviri Pava. Ari ikempitaakeri eejatzi atziripayeeni iyaminthaane joviri.

Ikamantantziri Juan oviinkaatananeri

(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3 ¹Aritake monkarataka 15 osarentsi ipinkathariventantzí Tiberio César. Ari ijevatziri Poncio Pilato irirori janta Judea-ki. Iriima Herodes ijevatzi irirori Galilea-ki. Iriima Felipe irirentzi Herodes, ijevatzi irirori Iturea-ki eejatzi Traconite-ki. Ipoña Lisanias, ijevatzi irirori Abilinia-ki. ²Iriima Anás itsipatakari Caifás ijevatziri irirori omperatasorentsitaari. Aripaite iñaanashiretakeri Pava itomi Zacarías paitachari Juan janta tsika te inampiitaro. ³Irojatzí ikenayetananakari Juan intatsikero Jordán, iñaaventziro oviinkaataantsi, ikantzí: “Poviinkaatzimentaiyaari Avinkatharite, povashaantairo pantayetziro kaariperori, ari impeyakoyeetaimiro pikaariperoshirevetaka.” ⁴Tema iro josankinatakari pairani Isaías kamantantaneri, ikantake: Inkamantantaite apaata janta tsika te inampiitaro, inkantaite: Povameethataineri Pinkathari tsika inkenapaake, Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁵ Onkameethapathayetai otenkanaaye-tzi,

Ovinteniyetai otzishi.

Tampatzika onaatye avotsi okaratzi tzipivetachari,

Omameripanka onkantayetaiya.

⁶ Ari iriñeero maaroni atziri tsika ikanta Pava jovavisaakotantzi.

⁷ Ikantayetavakeri atziri pokayetaintsiri iroviinkaaty: “Te pinkameethashiretai-yeni eeroka, pikempitashitakari maranke. ¿Piñaajaantake eero jovasankitagaitaimi?

⁸ Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashireyetai, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri. Eero pikantashirevaitashita: ‘Aña naaka icharineni Abraham, te onkovapero-tya novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.’ Pinkeme nonkante: Ari inkovakerikami Pava, kantatsi iratziritakairo iroka mapi, iro impoyaataiyaarine incharinentalayetakari Abraham-ni. ⁹ Pankirentsi kaari kithotatsi, iponkitziyeetziro impomeyetero. Ari inkemipeetaimi eeroka eerorika pikameethashiretai.”

¹⁰ Ikanta atziripayeeni josampitanakeri, ikantziri: “¿Opaitama nantairi?” ¹¹ Ari jakanakeri, ikantzi: “Tzimatsirika apite piithaare, pimperi aparoni kaari otzimimotzi. Tzimatsirika povarite, ari pinkempitakero eejatzi.” ¹² Ipoña ipokaiyakeni kovakotziriri kireeki isheninka ikovi iroviinkaaty, ikantapaa-keri: “Pinkathari, ¿opaitama nantairi naaka?” ¹³ Ikantakeri: “Eero panaakairo ikantaitakemiri onkarate pinkovakotan-teri.” ¹⁴ Ikanta ovayiriite Roma-satzi, josampitakeri eejatzi, ikantziri: “Naaka, ¿ipaitama nantairi?” Jakanakeri, ikantzi: “Eero pasaryiimatanta, eero pithaiyako-tanta eejatzi onkantya paapithatantyaa-riri atziri tsikarika ompaitya. Pinkimoshi-reventeri ikaratzi ipinaitzimiri eeroka.”

¹⁵ Osheki atziri aamaventakariri Juan, ikantashiretaiyini: “¿Kaarima

irika Cristo?” ¹⁶ Ari ikantanakeri Juan maaroni atziri: “Naaka intaani noviinkaatan-aro jiña. Iro kantamaita-cha, aatsikitake maperotzirori iñaapin-katharentsitz, noñaapinkathatzitaita-kari naaka. Te aritaajate inkempita-kaantena naaka iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri. Iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkaatanatyee-ri Tasorentsinkantsi, iroviinkaatanatyee-ri eejatzi paampari. ¹⁷ Tema aririka aviikitero avankire, otekakitziro, ipoña atayiro opentakeereki. Iro aake okithoki, otekitakero, ovakoyetakero. Ari inkempitagaiyaari Avinkatharite eejatzi, irinashiyetaiyaari atziri. Ineshinonkayetaiyaari inkarate kempisantanairine, iriima kaari ovashaanterone ikaariperoshirevaitzi, intagairi paampariki kaari tsivakaneta-tsi.”

¹⁸ Osheki ikaminaantake Juan iñaaventziniri atziripayeeni Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Ari ikempitaakeriri eejatzi Herodes pinkatharitatsiri, ikaminaathavetakari, jaakerora Herodías iinantavetari Felipe irirentzi. Tema tzimatsi eejatzi osheki pashine kaaripero jantayetakeri. ²⁰ Iroora ovatsiperotakerori jantakeri Herodes jashitakotakaantakeri Juan.

Joviinkaata Jesús
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ Ikanta joviinkaayetzirira Juan osheki atziri, ari joviinkaatakari Jesús irirori. Jamanaminthaitzi Jesús, kempivaitaka ashitaryaanakityeeyaami inkite, ²² iñeetatz ipokashitakeri Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki ikempitapaakari shiro. Ikemaitatz inkiteki ikantaitanake: “Eerokatakera Notomi netakoperotane. Osheki nokimoshireventakemi.”

Icharineyetari Jesús*(Mt. 1.1-17)*

²³Ikanta Jesús jetantanakarori jantaye-takeri, ari tzimake 33 irosarentsité. Ikantayeetzi iri tomintakari José. Tomintanakariri José ipaita Elí, ²⁴tomintanakariri Elí ipaita Matat, tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Melqui, tomintanakariri Melqui ipaita Jana, tomintanakariri Jana ipaita José, ²⁵tomintanakariri José ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Amós, tomintanakariri Amós ipaita Nahum, tomintanakariri Nahum ipaita Esli, tomintanakariri Esli ipaita Nagai, ²⁶tomintanakariri Nagai ipaita Maat, tomintanakariri Maat ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Semei, tomintanakariri Semei ipaita José, tomintanakariri José ipaita Judá, ²⁷tomintanakariri Judá ipaita Joana, tomintanakariri Joana ipaita Resa, tomintanakariri Resa ipaita Zorobabel, tomintanakariri Zorobabel ipaita Salatiel, tomintanakariri Salatiel ipaita Neri, ²⁸tomintanakariri Neri ipaita Melqui, tomintanakariri Melqui ipaita Adi, tomintanakariri Adi ipaita Cosam, tomintanakariri Cosam ipaita Elmodam, tomintanakariri Elmodam ipaita Er, ²⁹tomintanakariri Er ipaita Josué, tomintanakariri Josué ipaita Eliezer, tomintanakariri Eliezer ipaita Jorim, tomintanakariri Jorim ipaita Matat, ³⁰tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Simeón, tomintanakariri Simeón ipaita Judá, tomintanakariri Judá ipaita José, tomintanakariri José ipaita Jonán, tomintanakariri Jonán ipaita Eliaquim, ³¹tomintanakariri Eliaquim ipaita Melea, tomintanakariri Melea ipaita Mainán, tomintanakariri Mainán ipaita Matata, tomintanakariri Matata ipaita Natán,

³²tomintanakariri Natán ipaita David, tomintanakariri David ipaita Isaí, tomintanakariri Isaí ipaita Obed, tomintanakariri Obed ipaita Booz, tomintanakariri Booz ipaita Salmón, tomintanakariri Salmón ipaita Naasón, ³³tomintanakariri Naasón ipaita Aminadab, tomintanakariri Aminadab ipaita Aram, tomintanakariri Aram ipaita Esron, tomintanakariri Esron ipaita Fares, tomintanakariri Fares ipaita Judá, ³⁴tomintanakariri Judá ipaita Jacob, tomintanakariri Jacob ipaita Isaac, tomintanakariri Isaac ipaita Abraham, tomintanakariri Abraham ipaita Taré, tomintanakariri Taré ipaita Nacor, ³⁵tomintanakariri Nacor ipaita Serug, tomintanakariri Serug ipaita Ragau, tomintanakariri Ragau ipaita Peleg, tomintanakariri Peleg ipaita Heber, tomintanakariri Heber ipaita Sala, ³⁶tomintanakariri Sala ipaita Cainán, tomintanakariri Cainán ipaita Arfaxad, tomintanakariri Arfaxad ipaita Sem, tomintanakariri Sem ipaita Noé, tomintanakariri Noé ipaita Lamec, ³⁷tomintanakariri Lamec ipaita Matusalén, tomintanakariri Matusalén ipaita Enoc, tomintanakariri Enoc ipaita Jared, tomintanakariri Jared ipaita Mahalaleel, tomintanakariri Mahalaleel ipaita Cainán, ³⁸tomintanakariri Cainán ipaita Enós, tomintanakariri Enós ipaita Set, tomintanakariri Set ipaita Adán, tomintanakariri Adán iriitake Pava.

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús*(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)*

4 ¹Ikanta ipiyaa Jesús ipoñaagaro Jordán, isaikashiretantakari Tasorentsinkantsi. Ikantakaanakari Tasorentsinkantsi, jatake tsika te inampiitaro. ²Ari isaikakeri okaratzi 40 kitaite, irojatzí ikovavetantakari kamaari inkaariperoshiretakairimi. Tema tekatsi irovaiya janta, ayimatakeri itashe. ³Pokake kamaari, ikantavetapaakari: “Omaperota-

tyaarika Itomintami Pava, pimpeyero tanta iroka mapi, poyaaro.” ⁴Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri:

Tera apatziro okovityiimotari atziri iroyaaro tanta, iroora kovaperotacha ankempisantairo maaroni ikantairi Pava.”

⁵Ipoña kamaari jaanakeri Jesús tonkaariki otzishi, jookotapaintziniri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziriite. ⁶Ikantziri: “Ari nonkantakaakyaaro iriñaapinkathayetaimi maaroni piñaayetakeri, ari nompakemiro eejatzi irovaneenkaro. Tema irootake jashitakaayeetakanari naaka maaroni, ari onkantake nomperi itzimirika nokoviri. ⁷Aririka potyeerovake piñaapinkathatena, maaroni ikaratzi piñaakeri, eeroka ashitanaiyaarine.” ⁸Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri:

Añaapinkathateri Avinkatharite Pava, iri ankempisante apaniro.”

⁹Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki Jerusalén, isaikaakeri jenoki otavantoki tasorensipanko, ikantapairi: “Omaperorika Itomintami Pava, pimitaye osaavikinta kipatsiki. ¹⁰Tema tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri:

Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaventyaamine,

¹¹Iri thomaavakemine,

Eero pomposantavaitapaaka mapiki.”

¹²Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aritake ikantaitake pairani:

Te onkameethate piñaantashivai-tyaari Pivinkatharite Pava.”

¹³Ikanta kamaari tera inkitsirinkashityaari Jesús inkaariperoshiretakairi, jintainaryaapantari.

Jetanakari jantayetzi Jesús
(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴Ikanta ipiyaa Jesús Galilea-ki, otyaakari ishintsinka Tasorensinkantsi.

Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni.

¹⁵Jiyotaantayetake maaroni tsika japatotapiintaita. Tharomenta ikantaventakari maaroni.

Ipiyaa Jesús Nazaret
(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶Ikanta Jesús piyaa inampiki Nazaret tsika jantaritake. Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jatake Jesús japatotapiintaita, tema iro jametapiintakari irirori. Ari ikatziyanakari iriñaanatero osankinarentsi. ¹⁷Ipayeetakeri irosankinare kamantantaneri Isaías-ni. Ikanta japinairyaakero osankinarentsi, iñaatziiro josankinaitakero, kantatsiri:

¹⁸Isaikantana naaka Itasorenka Avinkatharite,

Tema iri saipatziiotakenari onantari noñaaventaineri ashinonkainkari Kameethari Ñaantsi.

Irijatziri otyaantakenari novavisaakoyetairi okantzimoneentashirevayietari.

Nonkamantayetairi jaakaantayeetziri tsika inkantaiya intsiparyaakoven-
tayeetairi.

Impoña namenakaayetairi mavityaakiri,

Nosaikakaashivaitaiyaari ikaratzi jotzikayeetari.

¹⁹Noñaaventayetairo tsikapaite iraakameethatantari Avinkatharite.

²⁰Ipoña japinaitanairo Jesús osankinarentsi, ipanairi kinkithatakantapiintatsiri, saikanake. Irojatziri ipampoyaakeri maaroni atziri ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita. ²¹Ari jetanakaro ikantayetanakari: “Omonkaraimoyetakami iroñaaka iroka osankinarentsi okaratzi pikemakeri.” ²²Ipampoyaaminthaitanakari Jesús, tema kameetha okanta iñaaventayetzi. Osheki ñaaventakoyetanakeriri kameethaini. Ikantayee-tzi eejatziri: “¿Kaarima irika itomi José?”

²³Irojatzí ikantantanakariri: “Kempitaka ari pinkantakena: ‘Intsityaa aaventantzin-kari paaventya eeroka. Tema osheki nokemakoventakemi pantayetakeri Capernaum, intsityaa pantapairo eejatzi jaka pinampiki.’” ²⁴Eekero ikantanakitzi Jesús: “Omaperotatyaara nonkantemiri, ari jashi jovatziro kamantantaneri te iriñaapinkathaiteri inampiki tsika isaikayetzi isheninka. ²⁵Tema omaperotyá iroka, pairani eeniro isaikavetani Elías, te omparyaagairanki inkane okaratzi mava osarentsi ipoña 6 kashiri janta Israel-ki, iniroite itasheneentaitake. Osheki kamaimetzinkaro tzimavetachari janta, ²⁶iro kantamaitacha, te irotyaantaiteri Elías-ni iriyaatashitero aparoni kamaimetzinkaro, intaani jotyaantaitakeri nampitsiki Sarepta saikatsiri Sidón-ki, osaikiranki aparoni tsinane kamaimetzinkaro kaari isheninkata. ²⁷Ari okempitakari eejatzi eeniro isaikaveta kamantantaneri Eliseo, tzimavetacharanki Israel-ki osheki mantsiyari pathaavaitatsiri. Iro kantamaitachari te irotyaantaiteri Eliseo irovashinchagai aparoni, intaani jotyaantaitakeri Naamán kaari isheninkata poñaachari nampitsiki Siria, jovashinchagairi.” ²⁸Ikanta ikemaiyakera ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita, iniroite ikisaiyanakani. ²⁹Ikatziiyeeyanakani, jagaitanakeri Jesús overaathapita nampitsi, ikenakaitanakeri tsika osaiki impereta irotziryeerimi. ³⁰Iro kantamaitacha Jesús, ishiyapithatanakari josatekantanakari niyanki, jatai.

Atziri jaakiri peyari
(Mr. 1.21-28)

³¹Ikanta Jesús oirinkanaa nampitsiki Capernaum saikatsiri Galilea. Jiyotaantayetapai kitaiteriki jimakoryaantaitari. ³²Tema te omaanta ishintsinka jiyotaantzira, ipampoyaaminthaitakeri. ³³Okanta janta tsika japatotapiintaita, ari

isaikakeri aparoni atziri jaakiri peyari, kaimanake shintsiiini irirori, ³⁴ikantzi: “Piñaashityaana Jesús Nazaret-satzi, niyotzimi naaka eerokatake itasorentsité Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyenani.” ³⁵Ikisathatanakeri Jesús, ikantankeri: “iPimairete peyari, piyaatai! Tyaanake atziri jintainaryaanakari iveyarite, temaita irovaaperovaitanakeri.” ³⁶Ipampoyaaminthataitanakeri maaroni, ikantavakaiyani: “¿Ipaityaakama irika? Joitsinampairi jomishiyiri peyari iñaashincheenkatziri.” ³⁷Ari ithonka ikemakoyetanakeri Jesús maaroni nampitsiki okaratzi saikatsiri janta.

Jesús jovashinchagairo iriyote Pedro
(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸Ipoña ishitovanake Jesús japatotapiintaita, kyaapaake ipankoki Simón. Okanta iroori iriyote Simón, omatakero iniroite saavakitaantsi. Ikantaitavakeri Jesús irovashinchaapairo. ³⁹Joyootashitanakaro onoryaakara, kempivaaitaka iriñaashincheenkatatyeeromi saavakitaantsi. Eshitakotanake osaavakiveta, piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayetziri Jesús mantsiyaripayeeni
(Mt. 8.16-17; Mr. 1.31-34)

⁴⁰Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeri Jesús osheki atziri kantashivaiyetachari imantsiyare. Ikanta iñaavakerira Jesús, intaani ipampitantavakari kapicheeni irako, eshitakoyetanai. ⁴¹Osheki jomishitovitake eejatzi iveyarite, iniroite ikaimayetzi peyari, ikantzi: “iltomi Pava pinatzi!” Iro kantamaitacha Jesús, ikisathayetakeri peyari, te ishineteri iriñaavaite, tema jiyotzi irirori peyari iriitake Cristo.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki
(Mr. 1.35-39)

⁴²Okanta okitaityaamanake, ananenkanake Jesús apanirowni ikenanake tsika te

inampiitaro. Osheki amemenatairiri tsikarika ikenake. Ikanta jiñeetairi tsika isaiki, te ishineeteri iriyaatai. ⁴³Irojatzi ikantantanakari Jesús: “Ontzimatyé inkemaitero eejatzi pashineki nampitsi Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziri ipinkathariventantai Pava. Tema irootake nopokantakari naaka jaka.” ⁴⁴Eekerora jiyaatakaanakitziro Jesús ikinkithata-nake pankotsiiteki japatotapiintaita okaratzi saikatsiri Galilea-ki.

Kaari iñeetapiintzi shimaataantsi
(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

5 ¹Okanta aparoni kitaite, isaiki Jesús inkaarethapyaaki Genesaret. Jatsina-kimatakeri atziri ikaratzi piyotzimentakariri ikempisantziro iñaane Pava. ²Ari jiñaake Jesús apite pitotsi ovaataka oparaiteki. Tekatsi otetantyaarone, tema ikivaiyatziironi ishimaamento. ³Otetapaaka Jesús pitotsiki. Tema iriira ashitaro Simón iroka pitotsi, ikantakeri irotyaanterro kapicheeni niyankyaaki. Ari isaikantanakaro Jesús pitotsi, jetanaaro jiyotaayetanairi atziri. ⁴Ikanta ithonkanakero jiyotaantzi, ikantzi: “Simón, paanakero pipito niyankyaaki inkaare, ari pishimaatyaari.” ⁵Ari jakanake Simón, ikantzi: “Ari noshimaavaiveta tsirenipaite, tekatsi naye. Eerokara kantanari, aritake nomatakero.” ⁶Jimatakero ishimaata, jaake osheki shima, iro onthatyiimatemi ishimaamento. ⁷Ikaimavakotairi ikaratapiintziri ishimaata irampitakotairi. Ikanta jiyaatashitanakeri, ikenakotaiyakeni pashineki pitotsi, ijaikitakero apiteroite, iroovetainchami intsitsiyakotaiyeni. ⁸Ikanta jiñaakero Simón Pedro avisaintsiri, jotypeerovashitanakari Jesús, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaana pinkathari, kaariperoshireri nonatzi naaka.” ⁹Tema iniroite itharovanake Simón jiñaakera jaake osheki shima. Ari ikempitakari eejatzi maaroni

itsipataiyarini. ¹⁰Jimatzitanakaro Jacobo eejatzi Juan, itomipayeeni Zebedeo, tema iri itsipatakari Simón. Iro kantamaitacha Jesús ikantanakeri Simón: “Eero pitharovashivaita, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.”

¹¹Ikanta jaatakotaiyapaini, jookaventanakero maaroni, joyaataiyanakeri Jesús.

Jovashinchagairi Jesús omatziri pathaarontsi
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹²Okanta pashine kitaite jareetaka Jesús aparoni nampitsi, ari ipokakeri omatziri pathaarontsi. Ikanta jiñaapaa-keri Jesús, jotypeerovashitapaakari, ikantapaakeri: “Pinkathari, pikovirika ari onkantake povashinchagina.” ¹³Ipoña jakotanake Jesús, jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “Nokovi, peshitakotai.” Eshitana ipathaaveta. ¹⁴Ari ikantziri: “Tera nonkove pinkamantakotena. Apatziri povanakero piyaatashiteri omperatasorentsitaari, pimonkarayero josankinatakeri Moisés-ni, paanake pinkitevathatantaiyaari, onkantya iriyotantaityaari eshitakotaimi.” ¹⁵Iro kantamaitacha ikemakoyeetanakeri intaina Jesús. Osheki atziri piyotzimentakariri ikempisantziri. Ikovaiyini irovashinchaayetaineri eejatzi imantsiyarepayeeni. ¹⁶Iro kantacha Jesús joshitapiintaka irirori tsika te inampitaitaro, ari jamaniri.

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷Okanta pashine kitaite jiyotaantzi Jesús, ari isaikaiyakeni Fariseo itsipayetakariri iyotzinkariite, poñaayetachari nampitsiki Galilea, Judea, eejatzi Jerusalén-ki. Tema otyaakarira Jesús ishintsinka Avinkatharite, kantatsi irovashinchaayeteri mantsiyari. ¹⁸Ipoña jareetaiyapaakani atziri janatakotakeri

shitashintsiki aparoni kisoporokiri. Ikovavetaiyakani inkyaakaapaakerimi pankotsiki, ironoryaakoterimi isaikakera Jesús. ¹⁹Tera onkantatye inkyaakayeri, tema osheki atziri piyotaincha. Jataitakaanakeri jenoki pankotsiki, imorontakero pankotsi, jovayiitakotakeri mantsiyari josatekantanakari piyotzimentakariri Jesús. ²⁰Ikanta Jesús jiyoshiretaiyavakeri osheki javentaakari, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantziri: “Asheninká, ipeyakoyeetaimiro pikaariperoshirevetaka.” ²¹Ikanta ikemavake iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, ikantashiretaiyanakeni: “Ithainkatziiri Pava irikavé. Tema tekatsi kanterone impeyakotantero kaariperori, apaniro ikantakaaro Pava.” ²²Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakotakeri, ari josampitziri: “¿Opaitama pikinkishirevaitashitanti? ²³¿Tema okameethatzi nonkante: ‘Ipeyaakoitaimiro pikaariperoshirevetaka?’ Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, piyaatai.’” ²⁴Iroñaaka piyoteri Itomi Atziri otzimimotziri ishintsinka, ari impeyakotairi kaariperoshirevetachari.” Ipithokashitanakari mantsiyari, ikantziri: “Pinkatziye, paanairo pishitashi, piyaatai.” ²⁵Piriintanaka kisoporokiri, jaanairo ishitashi jonoryaantavetari. Jiñeetavairi jiyaatai ipankoki, kimoshire ikantaventanakari Pava. ²⁶Maaroni atziripayeeni ipampoyaaminthatanakeri, ikimoshireventanakari iriroriite Pava. Itharonakakiini ikantaiyini: “Tera añaaapiintero kempityaarone iroka.”

Jaantaitanakariri Leví

(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷Ikanta ishitovanaira Jesús, iñaapaa-keri paitachari Leví isaiki irirori ikovako-

tziri kireeki isheninka, ikantapaakeri: “Poyaatena.” ²⁸Katziyanaka Leví, jookanakero maaroni, joyaatanakeri.

²⁹Ipoñaashitaka Leví, jaanakeri Jesús iroimoshirenkya ipankoki itsipataanakeri iriyotaane. Ari jiyaatakeri eejatzi osheki kovakotziriri kireeki isheninka, osheki jatayetaintsiri pashine. Ari ikarataiyakerini jovaiyani. ³⁰Ikanta Fariseo itsipatakeri iyotzinkariite, iñaanaminthatakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikempiyantariri povaiyani kaariperoshireri ipoña kovakotziri kireeki isheninka?” ³¹Ipoña jakanake Jesús irirori, ikantanakeri: “Aririka irimantsiyate atziri, ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori. ³²Tera iro nompokantajaantakyaari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, aña nopokashitziri kaariperoshireri nonkaimashiretairi irovashaantairo kaariperori.”

Iñaaventziro Jesús itziventaita

(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³Ipoña josampiitakeri Jesús, ikantaitziri: “¿Opaitama kaari itziventanta piyotaane? Iriima irashi Juan, ipoña irashi Fariseo-payeeni, osheki itziventapiintaiyani irirori, jamanaiyini eejatzi. Noñiiri piyotaane eeroka, te intziventanetya, ovavaiyetacha, iravaitatsi imire.” ³⁴Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka inkempiyeetyaari aavakaachari, ¿arima irovashireneentaitakya? ³⁵Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intziventaitya.” ³⁶Ipoña joshiyakaaventanakeri Jesús, ikantziri: “Aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapantankaitantyaaro osape ovakerari, ari omaperotanakya osaperyaanake aririka

* 5.35: Iriitakera Jesús oshiyakaaventachari jaka. Iriitakera kempitakariri jaavakaayeta atziri. Kantakotachari eejatzi jaka, aririka irayeetakeri iimentaitari, irijatzira kantakotacha aririka irovamaayetakeri, osheki irovashirevaitanakya iriyotaanepayeeni.

ampithatanakya ovakerari. Tera ariperotakairo paisatori ikithaataitari irovapatan-kaitantyaaromi ovakerari. ³⁷Te jaritzi eejatzi paisatori meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaatsiri jimiretairi. Aririka irovantayeetakyaaaro, ari isanaryaanake, apaavaitashitakya imiretairi, eejatzi inkempitakya meshinantsinaki irirori. ³⁸Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaari jimireetari. Iro eero japaavaitanta apiteroite. ³⁹Ikaratzi ametarori jimiretaropoitatsiri, eerora jametaaro imiretaiyaaro eeryaari. Inkantapiinte: 'Iro kameethatatsi amiretyaaro poiri.'

**Iñaaventziro Jesús kitaite
imakoryaantaitari
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)**

6 ¹Okanta aparoni kitaite imakoryaantaitari, ikenake Jesús pankirentsima-shiki. Ikanta iriyotaanepayeeni javiikitanake okithoki, jamirokakitzimaitaro inkene iroyaaro. ²Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri ikantziri: "¿Ipaitama paviikitantarori? ¿Tema piyote tera oshinetaantsite kitaiteriki imakoryaantaitari?" ³Ari jakanake Jesús, ikantanake: "¿Tema piñaanatakoteri eeroka ikantaranki pairani David-ni itsipayetakari ikarataiyini aantavetakari itashe? ⁴Ikyaake tasorentsipankoki, jaakero tasorentsianta, jovakoro irirori, ipayetakari eejatzi ikaratzi itsipayetakari. Tema te oshinetaantsiveta irovaityaaro, intaani jovapiintayetaro omperatasorentsitaari." ⁵Ipoña ikantake eejatzi: "Irika Itomi Atziri ipinkatharipero-tzi irirori, janayiro iroka kitaite."

**Atziri kisovakori
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)**

⁶Okanta pashine kitaite imakoryaantaitari, ikyaake Jesús japatotapiintaita, jiyotaantapai eejatzi. Ari isaikakeri atziri kisovakotatsiri irakoperoriki. ⁷Ikanta

iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, aamaane jovakeri Jesús iriñeeri aririka irovashincheeri mantsiyari kitaite imakoryaantaitari, onantyaari inkantakoteri. ⁸Iro kantamaitacha Jesús, jiyotake irirori opaita ipampithashireyetakari. Ikaimakeri atziri kisovakori, ikantziri: "Pimpoke, posatekya niyanki." Pokapaake kisovakori, katziyapaaka. ⁹Ipoña ikantziri Jesús: "Tzimatsi nosampitaiyemiri: ¿Otzimikama shinetaantsitsatsiri anteri kitaite jimakoryaantaitari? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi ovamaante? ¿Eeroma aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaaripero-vaite?" ¹⁰Ipampoyaanakeri piyotzimentakariri, ipoña iñaanatanakeri mantsiyari, ikantziri: "Pinthaaryaavakotai." Matanaka, akotsitanai kameetha. ¹¹Iro kantamaitacha irikapayeeni, iniroite ikisaiyanakani. Ikinkithavaitaiyakeni tsika inkanteri Jesús.

**Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)**

¹²Ipoña itonkaanake otzishiki iramaneri Pava. Ari jaakoventakaro maaroni tsireni jamani. ¹³Okanta okitaitamanai, japatotakeri maaroni iriyotaane. Ari jiyoyaakeri ikaratzi 12, iriitake ipaiyetakeri Otyaantajanoriite. ¹⁴Jirika ikaratzi jiyoyaakeri: Simón, iri ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés irirentzira Simón. Ipoñaapaaka Jacobo itsipataakeri Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo. Ipoñaapaaka Simón ipaitaitziri kisakotantaneri, ¹⁶ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo. Ipoñaapaaka eejatzi Judas Iscariote, tsika itzimi pithokashityaarine apaata.

**Ikinkithatakairi Jesús osheki atziri
(Mt. 4.23-25)**

¹⁷Ipoña joirinkaiyaani Jesús itsipataari iriyotaane. Ari isaikaiyapaakeni ovintenipathatzi. Osheki atziri piyotzi-

mentapaakariri, Judea-satzi, Jerusalén-satzi, Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Ipokaiyakeni irikapayeeni inkemero iñaaventziri Jesús, ikovaiya-tziini eejatzi irovashinchaayetairi imantsiyaritepayeeni. ¹⁸Tema ikaratzi jaakayetziri peyari, jovashinchaayetairi. ¹⁹Ikovaiyanake atziri irantantavakyaari kapicheeni irako, tema otzimimotziri Jesús ishintsinka, jovashinchaayetziri maaroni.

**Iñaaventaitziri kimoshiretatsine
eejatzi ashinonkaachari
(Mt. 5.1-12)**

²⁰Ipoña Jesús ipampoyaanakeri iriyotaane, ikantziri: “Kimoshirera pinkantaiya ashinonkainkari, tema eerokatake ñagairone impinkathariventantai Pava.

²¹Kimoshirera pinkantaiya piñaavetaro iroñaaka pitashaaneentavaitzi, tema irootaintsi piñero pinkmaneentaiya. Kimoshirera pinkantaiya piñaayevetaro piraaneentavaita iroñaaka, tema irootaintsi piñero pishirontavaitaiya.

²²Kimoshirera pinkantaiya onkantavetakya piñaayevetaro iroñaaka inkisaneentayeetemi, irookimaitemi, inkaviyavaitaitemi, irimanintavaitaitemi, okantakaan-tziro poshiretaari Itomi Atziri. ²³Tharomenta pinkantayetaiya, pinkimoshireyetai, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotyaaro tsika ikantayee-takeri pairani etayetakarori kamantantantneri, irootakera avishimotzimiri eejatzi eeroka iroñaaka.

²⁴IInkantamacheeteri ashaarantzinkari! Tema aritake jiñaayetakero iroñaaka jinintaavaiyetaka.

²⁵IInkantamacheeteri ikaratzi ñiirori iroñaaka ikemaneentayeta! Tema ari iriñero apaata irirori intashaaneentai. IInkantamacheeteri ikaratzi ñaayetzirori iroñaaka ishirontavaita! Ari iriñero

apaata inkemaantsivaitaiya, ari iriraavaitaiyaari eejatzi.

²⁶IInkantamacheeteri ikaratzi jasagaa-ventaitari iroñaaka! Tema ari ikempitaa-veetakari pairani kempitakovetariri kamantantneriite.”

**Petakotyaari kisaneentayetzimiri
(Mt. 5.38-48; 7.12)**

²⁷“Iro kantamaitacha pinkeme nokantziri naaka: Petakotaiyaari ikaratzi kisaneentayetzimiri, paakameethayetairi. ²⁸Eero pipiyatari kishimavaitzimiri. Pamanakoyetairi thaiyakovetamiri. ²⁹Aririka impasaitemi kashetavoroki, pishinetyaari irapiteroryaavorotemi impasatemi.

Aririka inkovaite iragaitero piithaare posaavantapiintari, pishineteneri iraanakero pikithaatakari eejatzi.

³⁰Aririka inkantayeetemi: ‘Pimpena,’ okameethatzi pimpimantanete. Aririka irayitayeetemiro pashitari, okameethatzi eero pikiñaaneventziro. ³¹Pikovirika iretakoyeetyaami, petavakyaaro eeroka petakotantya.

³²Iriirika petakotashitakya ikaratzi etakotayetamiri eeroka, ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri. ³³Iriirika paakameethatashitakya ikaratzi aakameethatzimiri eeroka ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri. ³⁴Aririka inkantaitemi: ‘Pimpavakenaro, ari noipiyeemi,’ impoña pimpavakeri tema piyotzi ari irimataimi eeroka apaata. ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro imatapiintziri kaariperoshireri.

³⁵Petakoyetaiyaari eeroka kisayetzimiri, eero pipiyatari. Pimpimantanete aririka inkamitayeetemi, eero poyaaventa irimayetaimi eeroka. Iniroite impinayee-taimi, itomintaamira Jenokisatzi. Omaperora jetakoyetakari irirori maaroni kaariperoshireripayeeni.

³⁶Ikempitara Ashitairi jetakotanta, ari pinkingpitanaiaaari eeroka.”

Iñaaventziro Jesús kantzimataantsi
(Mt. 7.1-5)

³⁷“Eero pikantzimantantzi, jimaitaimi-kari eeroka apaata. Eero piyakoventantzi, jimaitzimikari eeroka apaata. Aririka pimpeyakotante, ari irimayeetaimi eeroka apaata. ³⁸Pimpimantanetai, tema ari irimayeetaimi eeroka apaata, iranaakaayeetaimiro eeroka okaratzi pipimantakeri. Tzimatsirika pantakeri, ari inkempitayeetaimi apaata eeroka.”

³⁹Ipoña joshiyakaaventanakeneri Jesús, ikantzi: “¿Kantatsima irakathatavakaiya mavityaakiri? ¿Tema ari imparyaake apiteroite omoronaki? ⁴⁰Tera iriñeete aparoni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri tsika itzimi iyotairiri. Irooma apaata aririka iriyotaaperoitakeri ari inkempitaiyaari iyotairiri pairani. ⁴¹¿Opaitama pikovantari pameneneri pashine otyaakitziiri irookiki? Petavakyaaro eeroka paavairo antaro inchapeto otyaakitakemiri. ⁴²Tema eero okantzi pinkanteri pisheninka: ‘Pimpoke, nayemiro otyaakitakemiri pokiki.’ Aña tzmataitatsi pokiki eeroka antaro inchapeto otyaakitakemiri. iKamataviri! Petavaiyaaro paavairo eeroka otyaakitakemiri pokiki, inkene pameneneri pisheninka otyaakitainchari kapicheeni irookiki.”

Ari jiyoitziroiri onkithotanakerika
(Mt. 7.15-20)

⁴³“Aparoni inchato saankanatatsiri oshooki, te iriñeetero onkaariperote okithoki. Irooma inchato sampiyashitatsiri, te kameetha iriñeetero onkithokite. ⁴⁴Tema okaratzi kameethayetsiri chochoki, tera onkameethavaitashitya apaniro, aña iro kantakaarori ovaato okameethatzira iroori. ¿Añiroma aparoni

higo onkithotantyaaro ovaato kitochee? ¿Kantatsima aparoni uva okithotantaro kitochee eejatzi? ⁴⁵Arira ikempiyetanaari kameethashireri ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetziri. Iriima kaariperoshireri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetziri. Tema okaratzi ipampithashireyeteri, irootake jiñaaneyetakari eejatzi.”

Iñaaventaitziri apite ovatzikirori ipanko
(Mt. 7.24-29)

⁴⁶“¿Opaitama ikantantayeetantanari: ‘Pinkathari, pinkathari?’ Temaita irantaitenaro okaratzi nokantayetziri. ⁴⁷Tzimayetatsi matanairori okaratzi nokantayetziri. Jiroka ikempitayetanaari: ⁴⁸Ikempitakari aparoni atziri ovetsikatsiri ipanko, ikiyashitakero itzinkami oshirantapathatzi kipatsi, jovatzikakero. Ipoña opokake iniroite amarani, ookantapaa-karo shintsiini pankotsi, te eevokero. Tema jovatzikaitakitziro kameethaini oshirantapathatzira. ⁴⁹Iriima ikaratzi peyakotarori nokantayetziriri, kaari antanairone. Ikempitakari aparoni atziri ovetsikavetachari ipanko, temaita inkiyashitero inthomointa. Okanta opokake iniroite amarani, ookantapaa-karo shintsiini, tyaanake. Te iriñeetairo.”

Jovashinchagairi Jesús
inampire ijevare ovayiriite
(Mt. 8.5-13)

7 ¹Aritake ithonkanakero Jesús ikinkithatakayiri atziripayeeni, jatai nampitsiki Capernaum. ²Ikanta imantsiyatake iretakoperotane inampire ijevare ovayiriite Roma-satzi, irootaintsi inkamemi. ³Ari ikemakoventakeri Jesús, jotyaantake irantarikonate judío-payeeni, inkaimer Jesús, irovashinchagairiita inampire. ⁴Ikanta jiyaatashitakeri Jesús, ikantapaakeri: “Okovaperota pampitako-

teri ijevare ovayiriite, ⁵tema jaakamee-thatapiintakena, jovetsikaiyakena pankotsi tsika napatotapiinta.” ⁶Ikanta Jesús, joyaatanakeri. Iro irareetantyaarimi ipankoki, jomonthaakari isheninkathori ijevare ovayiri, iriitake pashine jotyaantakeri, ikantapaakeri irirori: “Jesús, ikantakaantzimi jevari, ikantzi: ‘Kaariperori nonatzi naaka, eero pikyaavankotana.’” ⁷Irootake kaari niyaatashitantami noñeemi naaka. Intaani nokoviro piñaane pinkantakaan-tavakeri nonampire, aritake ireshitakotai. ⁸Tema tzimatsi omperatanari naaka, tzimatsi eejatzi ovayiri nomperatari naaka. Aririka nonkanteri: “Piyaate,” aritake iriyaatake. Aririka nonkante pashine: “Pimpoke,” aritake impokake. Aririka nonkanteri nonampire: “Pantero iroka,” imatziro jantziro.” ⁹Ikemavake-rira Jesús, ipampoyaanakeri, ikantana-keri itsipatakari: “Iriitake matakero-ri irika ikempisantzi, tera intzime jaka Israel-ki aparoni asheninka kempityaa-rine irika. Omaperora.” ¹⁰Ikanta ipiyeeyani pankotsiki jotyaantaitakeri, iñaapaatziiri nampirentsi, eshitakotai imantsiyaveta.

Jovañagairi Jesús eentsite kamaimetzinkaro

¹¹Ipoña ikenanake Jesús aparoni nampitsi paitachari Nafin, iri itsipayetaka iriyotaane. Osheki eejatzi atziripayeeni. ¹²Iro jareetzimataka nampitsiki, jomonthaakotantaka jagaitziri aparoni kaminkari inkitaiteri, apintzi inatzi otomintari aparoni tsinane kamaimetzinkaro. Osheki atziri oyaatakerori iroka tsinane. ¹³Ikanta Jesús iñaavakerora tsinane, iniroite jetakoshiretanakaro. Ikantziro: “Aritapaake piraavaitaka.”

¹⁴Ipokapaake okarikiini, ipampitapaakero jovantaitakariri. Katziyeeyapaakani anatakotziriri. Ikantzi Jesús: “Evankarí, eeroka noñaanatzi, pimpiriintai.”

¹⁵Piriintana kamavetaichari ñaavaitanai. Jakathatanairi Jesús irojatzi iriniroki.

¹⁶Iniroite itharovaiyanake ikaratzi ñaakeriri. Ikimoshireventaiyanakari Pava, ikantaiyanake: “Pokataike iriiperori kamantantaneri.” Ipoña ikantaiyini eejatzi: “Pokataike Pava iri neshinonka-yetaine aaka.” ¹⁷Ithonkara ikemakoyeeta-nakero jantakeri Jesús maaroni Judea-ki, eejatzi pashineki nampitsi okaratzi saikanampiyetatsiri.

Jotyaantakeri Juan iriyotaane (Mt. 11.2-19)

¹⁸Ikanta Juan ikemake irirori okaratzi avisaintsiri, ikamantakeri iriyotaanepa-yeeni. Ari ikoyaake apite iriyotaane, ¹⁹jotyaantakeri irosampiteri Jesús, inkanteri: “¿Eerokama ipaitaitziri ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzima-tsima pashine naamayaari?” ²⁰Ikanta ipokaiyakeni, jiñaapaakeri Jesús, ikantapaakeri: “Jotyaantakena Juan oviinkaatananeri nosampitemi: ¿Eerokama ipaitaitzi ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamayaari?” ²¹Tema eekero jovashin-chaayetatzi Jesús kantavaiyetachari imantsiyare, ikaratzi jaakayetziri peyari, jokiryaakaayetai osheki mavityaakiri eejatzi. ²²Irojatzi ikantantanakariri pokaintsiri: “Aririka piyaatai, pinkaman-tapaii Juan maaroni okaratzi piñaayeta-keri eeroka nantakeri, okaratzi pikemake-nari eejatzi. Tema namenakaayetairi mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporo-kiri, nokemakaayetairi ashitakempitari, novashinchaayetairi omatziri pathaaron-

* 7.6: Irika ijevare ovayiri kaarira judío, pashinesatzi atziri jinatzi. Tema pairani aparoni judío, te inkyavankoteri kaari isheninkata.

tsi, novañaayetairi kaminkari, noñaaven-tayetaineri ashinonkainkari Kameethari Ñaantsi. ²³Irootake inkimoshiretantai-yaari inkarate kaari kisoshireventai-nane.”

²⁴Ikanta ipiyeeyanaani irotyaantane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, iñaaventziri Juan, ikantziri: “¿Ipaitama pipampithashireta-kotariri piñaakeri chapinki janta tsika te inampiitaro? ¿Iriima piñaake aparoni kempitarori savoro opiyonkatonkitakaaro tampyaa okantakaantziro te iminhashi-reta? ²⁵¿Piñaakerima irovaneenkatakya ikithaataka? Tema maaroni ikaratzi anintaavaitachari, ovaneenkatzitachari ikithaata, isaikavankotziri pinkatharentsi. ²⁶Aña iro piyaatashitantakariri piyotaiya-keni kamantantaneri jinatzí. Tema jimaperotatziiro irirori janaakeri kamantantaneripayeeni. ²⁷Iriitakera josankinatakoyeetake pairani, iñaanatziro Pava itomi, ikantzí:

Notomí, ari notyaantake etyaarone
inkamantakotemi,
Iriitake ovsitsikanontemine tsika
pinkenapaake eeroka.

²⁸Nokantzi naaka: Atziriite ikaratzi tzimayevetainchari, tekatsira aparoni kamantantaneri anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate impinkathariventairi Pava inkiteki, aparoni tsinampashiretaatsiri janta, janaakotajaantairira irirori Juan.”

²⁹Ikanta atziriite itsipatakari kovakoyetzi-riri isheninka kireeki, jiyotanairo tampatzikashire ini Pava, joviinkaayeta-keri Juan. ³⁰Irima Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite te irishinetya iroviinkaayeteri Juan, ari japaatzirori okaratzi irantzimotaneri Pava.

³¹Ipoña ikantzí Pinkathari Jesús: “¿Ipaitama nonkempitakaanteriri irikaite?

³²Nonkempitakaanterí ovashaantavarentzi eentsi aririka iroshiyakaantavaite ikaratzi jeentsitaiyini, inkantavakaiyaani: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Eeromaita ikovi. Impoña inkantavetya eejatzí: ‘Intsityaa amampaavaitya ovashiretan-tyaari.’ Eero ikovimaita eejatzí. ³³Iroora jimayetakeri irikaite. Jiñaayevetakari Juan, itziventapaakaro irirori ovaritentsi, te jimiretaro kachori, iro kantamaitacha ikantakotaiyakerini: ‘Jaakatziiri peyari.’ ³⁴Ipoña ipokake Itomi Atziri, te intziventa-vetyaaro irirori ovaritentsi, jimiretaro kachori. Ikantakotaiyakeri: ‘Kaariperori inatzi, niyavarentzi jini, shinkiryaantzi, jaapatziyari kovakotziiriri kireeki isheninka, jaapatziyari eejatzí kaariperoshireri.’ ³⁵Tekatsi ompaitzimaitya, tema aparoni iyotaneri ari iriyoyeetairi apaata omapero jiyotanetari, aririka iriñaajaanta-yeetairo onkarate avisayetatsine.”

Jareetari Jesús aparoni Fariseo paitachari Simón

³⁶Ikanta aparoni Fariseo jaanakeri Jesús irovakaiyaari. Areetaiyaka ipankoki, thointapaake Jesús jovapiintaita.

³⁷Okanta aparoni kaariperoshireri tsinane nampitarori janta, okemakoventakeri Jesús ipokake ipankoki Fariseo irovaiyaani, jatake iroori aakotanake kasankaari ovarianto onaki jovetsikaitziro mapinaki. * ³⁸Okatziiyomotapaakari iityeempekiki Jesús, irayimotapaakari. Othaatanakara oyaaki okiki ashetakeri iitziki, oshetantamaitari oishi. Ipoña onintaakiivaitakeri, osaitantanakari kasankaari. ³⁹Ikanta irika Fariseo amakeriri Jesús, iñaakeri, ikantashireta-nake: “Irimaperotatyeeromi irika inkamantantanerite, ari iriyotakeromi tsika okantavaita iroka tsinane pampita-keriri, tema kaariperoshireri onatzi.”

* 7.37: Iro ikantakoitzi jaka mapinaki, ipaitaitziri pashineki nampitsi “alabastro.”

⁴⁰Ipoña Jesús ikantanakeri Fariseo: “Simón, tzimatsi nokoviri nonkantemi.” Ari ikantzi: “Intsityaa pinkantenaro iyotaantanerí.” ⁴¹Ipoña ikantzi: “Aparoni atziri, ipakeri iireekite pashine apite atziri. Aparoni ipake 500 denario, iriroma pashine ipakeri 50 denario. ⁴²Okanta osamanitake, te onkante irika apite atziri iroiipyeei kireeki, ipeyaakoitairi irireevetane apiteroite. Intsityaa pinkantena, ¿Itzimikama etakoperotantachane?”

⁴³Ikantzi Simón: “Nokantzi naaka iri etakoperotantacha atziri ipeyakoperoitakeri irireevetane.” Ari ikantzi Jesús: “Ari pimatakero pikantakeri.” ⁴⁴Jamenanakero Jesús osaikake tsinane, ikantziri Simón: “¿Piñaakero antakeri iroka tsinane? Nokyaavankotakemi eeroka, temaita pimpena jiñaa nonkivakiitapaakyari. Iroorima iroka tsinane, okivakiitantanaro oyaaki shitovanaintsiri okiki, ipoña oshetantanakano oishi. ⁴⁵Te pinintavoro-tavakena povethatavakyaana eeroka, iroorima iroka tsinane osheki onintaakii-takena. ⁴⁶Te pisaipatzii totantyaanari eeroka yeenkantsi piñaapinkathatena, irooma iroka tsinane, osaitantanakano kasankaari noitziki. ⁴⁷Osheki okaaripero-shirevetaka iroka tsinane, impeyakoitainero tema osheki etakotantaka. Iriroma tsika itzimi ipeyakoitziri kapicheeni, kapicheeni jetakotanta.” ⁴⁸Ipoña ikantanakero tsinane: “Ipeyakoitaimiro okaratzi pikaaripero-shirevetaka.” ⁴⁹Ikantaiyanakeni ikaratzi itsipataiyarini: “¿Ipaitatyakama irika irimatantyaarori kaariperori imeyakotantero?” ⁵⁰Eekero Jesús ikantanakitziro tsinane: “Piyaatai kameetha, tema iro pavisakoshiretantaari pikempisantanai.”

Tsinane ampitakoyetakeriri Jesús

8 ¹Ikanta Jesús itsipayetakari 12 iriyotaane, japerotakero nampitsi ikinkithatake, iñaaventakeri Pava tsika

ikanta ipinkathariventantai. ²Ari itsipata-karo eejatzi tsinaneeete okaratzi jovashin-chagairi jaakavetaro peyari, eejatzi okaratzi mantsiyayevetachari. Jiroka okaratzi oyaatakeriri: María ipaiyeetziri eejatzi Magdalena jaakavetari ikaratzi 7 peyari, ³opoñaapaaka Juana iina Chuza iromperatane Herodes, opoñaapaaka Susana. Ari ikaratakero eejatzi pashinepayeeni tsinane okaratzi papiintakeriri kireeki Jesús.

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairyaaantzi (Mt. 13.1-15, 18-23; Mr. 4.1-20)

⁴Ipoña ipiyotzimentapaakari Jesús osheki atziri poñaayetachari pashineki nampitsi. Joshiyakaaventatziiniri okaratzi jiyotaayetziriri, ikantziri: ⁵“Tzimatsi aparoni pankivairentzi jatatsiri impankivaite. Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki, ithonka jaatzikakitakero, ipoña ipokaiya-paakeni tsimeri, jovapaakaro. ⁶Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapioporokitzi kipatsi. Okanta oshookavetanaka pankirentsi, sampiyashitanake, tema te irenkapathataye kameethaini kipatsi. ⁷Tzimatsi pashine ookakitapainchari okitocheemashitzi. Okanta oshookavetanaka, kamanake anaanakero kitocheemashi. ⁸Tzimatsi pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana okanta oshookapaake, kithokitanake. Aparopayeeni shookapaintsiri kameetha tzimayetai 100 okithoki.” Ipoña ikantanake Jesús: “Kovirori inkemathatero, irovayempitaty inkempisante.”

⁹Ikanta iriyotaane Jesús josampitakeri opaita oshiyakaaventachari okaratzi jiyotaantakeri. ¹⁰Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Eerokaite nonkamante kaari piyovetaiyani, ontzimaty piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Iriima pashinepayeeni, eero nokamantziri irirori, intaani noshiyakaaventeneri. Ari

onkantya iramenavetya irikaite, eero iñaatzimaitaro. Ari inkemayevetyaaro, eero ikemathatavakero nokantayevekari. ¹¹Jiroka oshiyakaaventachari: Iroka okithoki ipankiitakeri, iñaanera Pava oshiyakaaventacha. ¹²Okaratzi ookakita-painchari avotsiki, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi, ipokapaake kamaari imaisantakaapaakeri, tema te ikempisantzi, eero javisakoshiretai. ¹³Ari okempita ookakitapainchari omapiporokitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi thaankiperoini ikempisantzi. Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, jovashaantanakero ikempisantzi. Te ikisashitaro irantakaiteeri kaariperori, ikempivaitakaro pankirentsi kaari kyaaperotatsine oparitha inthomointa kipatsiki. ¹⁴Ari okempita ookakitapainchari okitocheemashitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi. Okantakaantziro okantzimoshirevaitari, ikinkishiretakotaro irashaarantya, inevevaitaro inthaamentavaitya. Iro anaanakero ñaantsi ikemavetakari, ikempitakaro pankirentsi kaari kithotatsine. ¹⁵Irooma okitho ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, oshiyakaaventziri kempisantanairori ñaantsi, kameethashire ikantana, joshiyakotanaaro pankirentsi saankana ishookekanake, osheki okithotanake.”

Onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari
(Mr. 4.21-25)

¹⁶Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, ¿arima antatakotakeri kovitzinaki? ¿Amanakotzirima otapinaki? Aña te. Ovakotziri jenoki inkene inkoñeenkatakote akarataiyini. ¹⁷Ari onkempityaari eejatzi, ontzimatyekoñaatakoyetai omanakoyevetainchari,

ooñaarontairo kaari ikemathaveeta pairani. ¹⁸Paamaventyaaro okaratzi pikemakeri. Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimimotzi, eekero iriyaataye iriñeero eero otzimimoperotairi.”*

Iriniro Jesús ipoña irirentzipayeeni
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹Okanta opokashitakeri iriniro Jesús otsipatakari irirentzipayeeni oñeeri. Temaita onkante oñeeri jotzikaakero atziri piyotzimentakariri. ²⁰Ipoña ikantaitakeri: “Ari opoki piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ²¹Ikantanake irirori: “Ikaratzi kemanairori iñaane Pava ipoña jantanairo okaratzi ikovayiriri, iriitake nirentzitari, iro nonirontari.”

Joimairentziro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²²Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanairi iriyotaane, ikantanairi: “Thame amontye intsitsikeronta.” Jataiyake. ²³Ikanta jimontyaakotaiyani, maanake Jesús. Ari omapokapaakari iniroite tampyaa, kimota otamakaanake inkaare, otetaatapaaka jiña pitotsiki, iroovetaicha intsitsiyakote. ²⁴Ari jovakiryeetanakeri Jesús, ikantaitziri: “¡Iyotaanarí! ¡Antsitsiyakotatye!” Piriintanaka, iñaanatanakero tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaake pitampyaatake!” Ipoña ikantziro inkaare eejatzi: “¡Pimairyaate!” Avisanake tampyaa, mairyaatanai. ²⁵Ipoña ipithokashitari iriyotaane, ikantziro: “¿Tsikama okenake pavaantaane?” Iniroite iñaapinkathatanakeri, ikantavakaiyani iriyotaane itharonkakiini: “¿Ipaitatyaakama irika

* 8.18: Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: “Kapicheenirika pikempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotankityeemiro.”

joimairerantantaroni tampyaa, joimairerantantaroni eejatzi inkaare?”

Gadara-satzi jaakiri peyari

(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶Ikanta imontyaanakarora Jesús intatsikeroki inkaare Galilea, areetaka inampiki Gadara-satzi. ²⁷Iro jaatakota-paakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari. Pairanitake jaakiri peyari te inkithaataiyi, te jametaiyi isaikai pankotsiki, ari isaikavaitzi kitataarimashiki. ²⁸Ikanta iñaavakeri jareetapaaka Jesús, ishiyapaaka, jotypeerovashitapaakari. Kaimanake shintsiini, ikantzi: “¡Jesús, Itomi Pavaperotatsiri! ¿Tsikama pinkantajaantenaka? Tera nonkove povashinonkaina.” ²⁹(Tema ikisathavetavakityaari peyarika irovashaantairiita shirampari. Pairanitake inampishiretanta-kari. Osheki joosoveetantari ashirotha, ithatyiro. Ishishiyavaita otzishimashiki ikantakaari peyari.) ³⁰Ipoña Jesús josampitakeri peyari, ikantziri: “¿Tsikama pipaitaka?” Jakanake peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyantzi.’” Tema osheki ikarataiyini. ³¹Eekero ikantanakitzitzi peyari: “Tera nonkove paperotaiyena.” ³²Ari ipiyotaiyani osheki chanchoshintaraiyini. Ikantaiyini peyari: “Pomintyaantena janta chanchoki.” Ipoña ikantzi Jesús: “Pimatero.” ³³Ikanta Oshekyantzi, ikyaantashiretapaakari chanchopayeeni. Irojatzitzi ishiyantanakari tsika imperetatzitzi otzishi, mitagaiyapaakani, ari ithonka ipiinkake inkaareki.

³⁴Itharovaianakeni aamaakoventariri chanchopayeeni, shiyeeyanakeni ikamantantapaake nampitsiki, ikamantakeri eejatzi maaroni saikayetatsiri irovaneki. ³⁵Pokaiyapaakeni atziri iramenero okaratzi avisaintsiri. Ipoña jiyaatashiitakeri Jesús. Iñeetapaatziri jaakavetari peyari isaikake itsipatakari, ikithaataka, kameetha ikantanaa. Iniroite itharovaita-

nake. ³⁶Ikaratzitzi ñaakerori inkaaranki avisaintsiri, ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñeeri jaakavetari peyari, iriitakera Jesús ovavisaakotairiri.”

³⁷Ikanta maaroni Gadara-satzi, ikantaiyakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaikimotena.” Iro ikantantari, tema iniroite itharovakaanakari. Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, jatai. ³⁸Ari ikantavetavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noyaatanakemi.” Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: ³⁹“Eero poyaatanana, piyaatai pisheninkaki pinkamantapairi, pinkanteri: ‘Jovavisaakotaana Pava.’” Ariya jimatakero shirampari, jatai ikamantantapairo okaratzi jovavisaakotairi Jesús.

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús

(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

⁴⁰Ikanta ipiyaara Jesús, tharomenta ipiyotzimentavaari atziri, tema iri joyakoneentakeri. ⁴¹Tzimatsi aparoni shirampari ipaita Jairo, iriitake jevatakaantatsiri tsika japatotapiintaita. Ari iñaapaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakari, ikantapaakeri: “Nokovi piyaate nopankoki.” ⁴²Tema okamimatatzitzi irapintote irishinto. Ari tzimake 12 osarentsite. Ikanta joyaatzirira atziripa-yeeni irika Jesús, jatsinakimatanakeri.

⁴³Okanta aparoni tsinane kemaantsivaitachari osokaata iraaene, tzimakotake 12 osarentsi oñaashivaitaka, aperotakero tzimimovetarori opimantziro opinatantari aaventantzinkari, tekatsimaita kanterone iraaventero. ⁴⁴Okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzitakeri kapicheeni opatziki iithaare. Apathakero eshitanaake osokaavaita iraaene. ⁴⁵Ipoña josampitantanae Jesús, ikantzi: “¿Niinkama antzitakenarori noithaare?” Tekatsi kamantatsine ipaita antzitakeriri. Ipoña Pedro itsipatakari ikarataiyini, ikantzi: “Iyotanarí, tema piñeeri jatsinakimatakemi osheki atziri, eekero

pikantatzi: ‘¿Ninkama antzitanarori noithaare?’” ⁴⁶Eekero ishintsitanakitzi Jesús ikantzi: “Tzimatsi antzitanarori noithaare. Tema nokemavakero noshintsinka tzimatsi ovashinchaashitakeri.” ⁴⁷Okanta oñaakerora iroka tsinaneka te omanakota okaratzi antakeri, iniroite otharovanake, opokashita-paakeri Jesús, otyeerovashitapaakari, maaroni ikemaitakero okamantakota, ikemaitakero eejatzi tsika okanta omapokanaka eshitakotai osokaavaita. ⁴⁸Ikantankero Jesús irirori: “Tsinané, iro ovavisaakotaimi paventaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaia.”

⁴⁹Tekeramintha inkaratero Jesús iñaanatziro tsinane, areetapaaka poñeenchari ipankoki jevatakaantatsiri japatotapiintaita, ikantapaakeri: “Kamakera pishinto, aritapaake poñaashirenkiri iyotaantaneri.” ⁵⁰Ikanta ikemakeri Jesús areetapainchari, ikantanake irirori: “Eero pitharovashivaita. Paventaiyaana, aritake eshitakotai.” ⁵¹Ikanta jareetaiyapaaka pankotsiki, tekatsi ishinete inkyaapaake, intaani Pedro, Jacobo, Juan, ashitarori irishinto ipoña iniro. ⁵²Osheki irakotaiyarani kamaintsiri. Ikantapaake Jesús: “Eero piragaiyani, te onkame eentsika, omakoryaatzi.” ⁵³Thainkashire jovaveetakari Jesús, tema omapero jiñeetakero okamake eentsika. ⁵⁴Ikanta Jesús joirikavakotapaakero, iñaanatzimaitaro shintsiini ikantzizo: “¡Tsinané, pimpiriinte!” ⁵⁵Piyashinenkatapaaka eentsika, piriintanaa. Ari ikantzi Jesús: “Pimperora oyaari.” ⁵⁶Ipampoyaminthanakeri ashitarori eentsika. Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tera nonkove pinkamantantero okaratzi piñaakeri.”

Jotyaantaitziri 12 iyotaari

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

9 ¹Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane ipasavyaakari ishintsinka onkantya inkitsirinkantyaariri peyari

eejatzi mantsiyarentsi. ²Jotyaantakeri inkamantantero tsika ikanta Pava ipinkathariventantai, irovashinchaayetairi mantsiyayetatsiri eejatzi. ³Ikantavakeri: “Eerora paanake tsika ompaitya, eero paanake pikotzi, pitharate, povarite, piireekite, eero okantzi paanake eejatzi apite piithaare. ⁴Aririka pareetakya aparoniki pankotsi, arira pimatapiintatye irojatzi pavisantakyaari. ⁵Eerorika jaakameethaitzimi janta, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisante.” ⁶Ikanta jiyaataiyakeni iriyotaane, ithonka ikamantanterokero nampitsiki Kameethari Ñaantsi, osheki mantsiyari jovashinchaayetake.

Ikamantakeri Juan oviinkaatanterori

(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷Ikanta pinkathari Herodes ipaitaitziri eejatzi Tetrarca ikemakovenakeri Jesús okaratzi jantayetziro, okantzimoshoretanakari, tema tzimatsi kantatsiri: “Añagaira Juan oviinkaatanterori.” ⁸Pashine kantatsiri: “Elías inatzi.” Ikantayetzi eejatzi: “Aama pashine kamantanterori piriintaacha.” ⁹Irojatziki ikantanakanakari Herodes: “Aña nothatzinkakaantakeri Juan-ni. ¿Tsikama itzimi nokemakoven-tziri iroñaaka?” Osheki ikovake iriñeerimi Jesús.

Jovaiyani 5,000 shirampari

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-34; Jn. 6.1-14)

¹⁰Ikanta ipiyayetaara otyaantaari, ikamantapairi okaratzi jantayetakeri. Ipoña japatotavairi maaroni, jaanakeri nampitsiki ipaitaitziro Betsaida. ¹¹Iro kantacha iyotaiyake atziri tsika ikenake joyaatanakeri. Ikanta Jesús jaavakeri kameetha, ikamantakeri tsika ikanta Pava impinkathariventantai, jovashinchaayetaakeri mantsiyayetatsiri. ¹²Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri Jesús 12 iriyotaane, ikantapaakeri: “Potyaantairi

atziripayeeni, iramene tsika irimaye, tsika iroyaa eejatzi, tema asaikatzi jaka tsika te inampiitaro.” ¹³Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Pimper ieroka iroyaari.” Ari ikantaiyini: “Tekatsi nomperiri, intaani otzimi 5 tanta ipoña apite shima. ¿Pikovima niyaate namanantakiteneri iroyaari maaroni atziri?” ¹⁴Aamaaka ikarataiyini 5,000 shirampari apatotainchari. Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Papatoyeteri inkarate 50 atziri pomisai-kayeteri, ari pinkempitakeriri maaroni.” ¹⁵Ari ikantakero, jomisaikakeri maaroni atziri. ¹⁶Jaakero Jesús 5 tanta ipoña apite shima, jamenanake inkiteki, ipaasoonke-ventakero ovaritentsi, ipoña ipetoryaa-kero ipakeri iriyotaane impayeteri maaroni atziri apatotainchari. ¹⁷Jovaiya-kani maaroni, kemandeentaiyakani shintsii. Jiyoyeetai 12 kantziri okaratzi tzimakaantapaintsiri.

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi Jesús
(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30)

¹⁸Ikanta isaiki Jesús jiñaañaatziri itsipatar iiriyotaane. Ari josampitakeriri ikantziri: “¿Ipaitama ipampithashiretako-tanari atziripayeeni?” ¹⁹Ari jakaiyana-keni: “Ikantayeetzi Juan-ni oviinkaata-neri pinatzi, ikantayeetzi eejatzi Elías-ni pinatzi. Tzimatsi kantatsiri eejatzi: ‘Iri pashine piriintaacha etarori kamantanta-neri.’” ²⁰Ipoña ikantzi Jesús: “¿Tsikama pikantaiyinika eeroka?” Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Eerokatake Cristo poñaachari Pavaki.”

Iñaaventziro Jesús inkame
(Mt. 16.21-28; Mr. 8.31-9.1)

²¹Ari ikantanakeri Jesús iriyotaane: “Eerora pikamantakotana.” ²²Eekero ikantanakitzi: “Oshkira inkemaantsita-kaityaari irika Itomi Atziri, omapero inkisaneentena ijevarite antarikona, ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi

ikaratzi iyotzinkariite. Ari irovamaakaan-takena. Iro kantacha avisavetakya mava kitaite, ari nañagai.”

²³Ipoña ikantanakeri maaroni: “Tzima-tsirika kovatsiri intsipatyaana, irovashaantero ikovashivaiyetari iranteri, onkantavetakya impaikakoveantaiterimi joshiretaana, intsipatapiintyaana kitaiteriki. ²⁴Tema ikaratzi etakovaita-chari apaniro jantayetziro inevetashiye-tari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane okantakaantziro ikempisantana, aritake iravisakoshiretai. ²⁵Amenashivaitara ontzimimotantemi osheki ovaakarontsi jaka kipatsiki, impoña iriñeetairo impeyaashitaiya, apanirora japerovaitaita. ²⁶Tema inkarate pashiventakotenari naaka, eejatzi okaratzi noñaaneyetakari, ari irimatapairi eejatzi Itomi Atziri impashiventakotairi apaata aririka impiye iramairo irovaneen-karo, irashi Ashitariri, irashi eejatzi maninkariite tasorentsitsiri.” ²⁷Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaaryoora, tzimatsi pikaratake jaka, tekera inkameeta ari iriñaanairo tsika inkantya Pava impinkathariventante.”

Ishipakiryimotziri Jesús iriyotaane
(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

²⁸Okanta avisake 8 kitaite, tonkaanake Jesús otzishiki iriñaañaate, ari itsipatana-kari Pedro, Jacobo ipoña Juan. ²⁹Ikanta jiñaañaatzira, ari ipashinevorotanake Jesús, kitamaro okantanaka iithaare oshipakiryaa-nake. ³⁰Iñeetatz apite katziyapainchari itsipatapaakari Jesús, Moisés inatzi itsipatakari Elías. ³¹Ari ikatziyeyapaakani otapotakari irovaneenkaro, iñaaventziro tsika inkantya Jesús impeyakaityaari Jerusalén-ki. ³²Ayimatakerira ivochokini Pedro eejatzi ikaratzi itsipatakari. Okanta avishimotanakeri ivochoki, iñaatziiro irovaneenkaro Jesús itsipatakarira apite koñaatapaintsiri. ³³Iro ipiyimatanaka

apiteka tsipatapaintariri Jesús, ikantzi Pedro: “iIyotaanari, kameethavaitake asaike jaka! Ari novetsikemiri mava pankoshetan-tsi, aparoni pashi eeroka, irashitya aparoni Moisés, irashitakya aparoni Elías.” Iñaavaitashitanaka Pedro, te iriyote opaita ikantziri. ³⁴Iñaavaiminthaizi Pedro, opamankapaakeri menkori, itharovanake. ³⁵Ikematzi iñaavaitaitanake menkoriki ikantaitzi: “Notomi netakokitane inatzi irika, iri pinkempisante.” ³⁶Okaratapaakera ñaantsi iñaavaitaitakeri, iñeetatzí apaniro ikantanaa Jesús ikatziya. Tera inkamantan-tziyaaro iriyotaane tsika ikanta iñaakeri, iromanane jovakero.

Jovashinchiiri Jesús eentsi jaakiri peyari
(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷Okanta okitaitamanai, oirinkaiyaani Jesús ipoñaagaaro tonkaariki otzishiki, osheki pokapaintsiri iromonthaavaiaari. ³⁸Ari josatekaka aparoni shirampari, kaimanake shintsini ikantzi: “iJesús, nokovi pamenenari napintzite notomi!” ³⁹Jaakatziiri peyari, osheki ikaimakaavai-tziri, ishimorepaantetakairi ikamanavai-tzi, jomposakaavaitari, te irovashaanteri kapicheeni. ⁴⁰Nokantavetakari piyotaane irovavisaakotainari, te inkanteri.” ⁴¹Jakanake Jesús ikantanake: “Tetya pinkemanete eeroka. ¿Tsikama onkarate nosaikimotanaimi, noñero nonkisashi-tyaami? Pamakeri pitomi jaka.” ⁴²Ikanta jamaitapaakeri eentsi, ishinkiventakaanakari peyari, tyaanake osaaviki, iniroite jompetavaitanaka. Ipoña Jesús ikisathatakeri peyari, eshitakotanai eentsika, jaanairi ashtariri. ⁴³Ipampoyaaminthatanakeri atziri iñaakerora ishintsinka Pava.

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante

(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Ipoña japiitakero Jesús ikantziri iriyotaane: ⁴⁴“Povayempitattyaro eeroka

iroka ñaantsi, eero pipeyakotaro. Tema irika Itomi Atziri impithokashiitayeeri irakaantaiteri.” ⁴⁵Iro kantamaitacha te inkemathatayeroni okaratzi ikantavetariri, tema jomanapithaitatziiri eero ikemathatantaro. Iro itharovantaiyarini tekatsi osampiterine opaita iñaaventakotziri.

Tsika itzimi iriiperotatsine
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶Ikanta iriyotaane Jesús ikantavakaa-mentakaro niinkarika iriiperotatsine. ⁴⁷Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakeri ipampithashiretari. Jaake aparoni eentsi, jomisaikakeri tsika isaikaiyini. ⁴⁸Ipoña ikantzi: “Ikaratzi aapatziyariri kempitariri irika eentsi okantakaantziro ipairiyi-ro novairo, kempivaitakara naakami irapatziiye. Ari okempitari eejatzi, aririka irapatziiyena naaka, kempivaipero-tanaka iri irapatziiyake tsika itzimi otyaantenari jaka. Ikaratzi kaari iriiperotatsine iroñaaka jaka, iriira iriiperotaatsine apaata.”

Ari akaratziri kaari kisaneentairi
(Mr. 9.38-40)

⁴⁹Ipoña ikantanake Juan: “Iyotaanarí, noñaake chapinki aparoni atziri pairiyiirori pivairo, jovashinchaakeri jaakiri peyari. Tera añeeri ankarateri jaka, novashaantakaakeri.” ⁵⁰Ari ikantanake Jesús: “Eero povashaantakairimi, tema ari akaratziri kaari kisaneentairi.”

Ikisathataiziri Jacobo ipoña Juan

⁵¹Aritake monkaratzimatapaaka irovajenokantaiyaari Jesús, tontashire ikantanaka iriyaate Jerusalén-ki. ⁵²Jotyaa-take impaitya amenaronterine janta Samaria-ki. ⁵³Iro kantamaitacha te inkovai-yeni Samaria-satzi inkenimoteri, tema jiyotaiyini iriyaatatye Jerusalén-ki. ⁵⁴Ipoña

Jacobo itsipatakari Juan, ikantanakeri Jesús: “Pinkathari, thame ankaimakaante paampari inkiteki, ikempitaakero pairani Elías, iraperotyata intaiya maaroni.” ⁵⁵Ari ipithokashitanakeri Jesús, ikisathanakeri, ikantziri: “Tetya pinkameethashirete eeroka. ⁵⁶Tera iro ipokantakari Itomi Atziri jaka impeyashivaitaiya atziri, ontzimaty irovavisaakoyetairi.” Irojatz ikenantana-kari pashineki nampitsi.

Kovavetachari iroyaaterimi Jesús

(Mt. 8.18-22)

⁵⁷Ikanta jiyaatanaira Jesús, ikantaveeta-vaari avotsiki: “Pinkathari, nokovi noyaatemi tsikarika pinkenayete eeroka.” ⁵⁸Jakanakeri Jesús ikantziri: “Aparoni otsiziniro tzimatsi imoro tsika imaapiintzi, eejatz i Kempitari tsimeri tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri tera ontzime ipanko irimaantapiintyaari.” ⁵⁹Ipoña Jesús ikantanakeri pashine: “Poyaatena eeroka.” Ari ikantzi irirori: “Pinkathari, nokovavetaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha nokovi noñaanakero nonkitateri nirintari, ari noyaatemiri.” ⁶⁰Ikantanakeri Jesús: “Poyaatena, pishineteri ikaratzi kamashireyetatsiri inkitatairi irirori kamayetatsiri. Ontzimaty piñaaventantairo eeroka tsika inkantya Pava impinkathariventantai.” ⁶¹Ari ikantanake pashine: “Pinkathari, nokovi naaka noyaatemi, iro kantamaitacha pishineteri novethatapanaatyaari nosheninka nonampiki.” ⁶²Jakanake Jesús, ikantziri: “Apatziro pamenapiintziro pikiyashitziro pivankire, tekatsi pamenayetanai pashine. Ari ikempitari kaari ovashaantairone jantayetapiintziri, tera apantapero inkantya iñeero impinkathariventairi Pava.”

Jotyaaantaitakeri ikaratzi 70

10 ¹Ipoña Jesús jiyoyaaake pashine ikaratzi 70, apitepayeeni jotyaaantakeri, ireevateri nampitsiki tsika

inkenanakera irirori. ²Ikantayetziri: “Ikempitakaro atziripayeeni pankirentsi osampainkatzi, iro kantacha te intzimape-rote impaitya aavatairone. Piñaañaateri eeroka Pinkathari irotyaanteeta jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisan-tayetaatsine. ³Notyaantaiyatyeemine, nonkempitakaantemi jotyaaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari. ⁴Eerora paanake pitharate, piireekite, pi-zapato-te. Eero povethatari impoña pinkinkithavaitakari inkarate piñaanakeri avotsiki posamanitzikari. ⁵Aririka pareetayetakya pankotsi, povethatapaakyaari saikatsiri. Pinkantapaakeri: ‘Inkamintha pisaikavaite kameetha pipankoki.’ ⁶Tzimatsirika impaitya aakameethatakemine, aritake iñaakero isaikake kameetha. Irooma eerorika jaakameethataitzi, amenaashita povethatapaakari. ⁷Apatziro pimaapiintatye pankotsiki tsika pareetaka, eero pamemenatz pashine pankotsi. Ari poyaari, piroero onkarate impayeetemiri. Tema aparoni antavaitatsiri ipinayeetziri. ⁸Aririka iraakameethataitemi aparoniki nampitsi, poyaarora onkarate impayeetemiri janta. ⁹Povashinchaayeteri janta mantsiyari, pinkanteri: ‘Irootaintsi impinkathariventantai Pava.’ ¹⁰Irooma pareevetakya aparoni nampitsi, eerorika jaakameethaitzimi, pavisapithateri, pinkantanake: ¹¹‘Ari notekanairo noipatsikiite jaka, iro piyotantyaari te pikempisantziri. Iro kantamaitacha ontzimaty piyote irootaintsira impinkathariventantai Pava.’ ¹²Tema irimaperoitairi irovasankitateri apaata, anaanakero inkantayeetairi Sodoma-satzi. Omaperora.”

Ikantamacheetziri kisoshireri nampitsiiteki

(Mt. 11.20-24)

¹³“Ikantamacheetziri Corazín-satzi, eejatz Betsaida-satzi. Iñaayevetakaro notasonkaventantayetake, temaita

inkempisantaiyeni. Iriimi ñaakenanemi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi, aritakemi irovashiretakotakyaami ikaariperoshire-yetzi, irovashaantakeromi. Impoña inkempisantaime maaroni iriroriite.*

¹⁴Aririka iraayeetairi apaata kameetha-shireri, eero imaperoitzi irovasankitaa-yeetairi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Iriima Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi, iri imaperoyeetai irovasan-kitaayeetairi. ¹⁵Eejatzi inkempitagaiya Capernaum-satzi, ipampithashiretaiyani irirori iriyaayetai inkiteki, iro kantamaitacha kaminkarimashiki inkenayetai.

¹⁶Tzimatsirika kempisantemine, naakatake ikempisantake. Itzimirika manintashiretakemine, naakara imanintashiretake. Itzimirika manintashiretake-nari naaka, jimanintakeri tsika itzimi otyaantakenari jaka.”

Ipiyayetaa jotyaaantaitakeri karatatsiri 70

¹⁷Kimoshire ipiyeeyaani jotyaaantaitakeri 70, ikantayetapai: “Pinkathari, nopairiyirora pivairo, jantakero peyari nokantayetzi.” ¹⁸Ikantzi Jesús: “Noñaakeri Satanás jovyareetakeri inkiteki ikempitavaitakaro ookatharontsi. ¹⁹Tema naaka pakemiro shintsinkantsi, ari onkantake posatekantyaari maranke eejatzi kitoniripayeeni. Ari poitsinampaakeri peyari kisaneentzimiri, tekatsimaita avishimotemine. ²⁰Eerora pikimoshireventashitaro jantakero peyari pikantakeri. Iroora pinkimoshirevente josankinayetairo pivairo inkiteki.”

Ikimoshiretzi Jesús

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹Irojatzi ikimoshiretantanakari Jesús, ikantanake: “Ashitanari, eerokatake pinkathariventziriri inkiteveri, eejatzi

kipatsisatzi, iniroite nopaasoonketakemi. Tema eerokatake iyotakaayetairiri tsinampashireri kaari jiyoyetzi iyotane-riite jaka. Ari okantamaita Ashitanari, irootake onimotakemiri eeroka.”

²²Ikantzi Jesús: “Iri Ashitanari pasavyaakenarori maaroni. Apaniro ikanta irirori jiyoperotana naaka tema itomi jovana. Ari nokempitzitakeri eejatzi naaka apanirora niyoperotzi. Impoña inkarate niyotakaayetairi naaka ari iriyoyetairi Pava.”

²³Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, jaanakeri jantyaatziini, ikantakeri: “Kimoshirera irinaatye inkarate ñaayetairone okaratzi piñaayetairi eeroka.

²⁴Tema tzimavetacha osheki kamantantakeri, eejatzi pinkathariite kovavetainchari iriñeeromi okaratzi piñaakeri eeroka, iro kantacha te onkante iriñeero, te inkemayetairo eejatzi.”

Aakameethataneri Samaria-satzi

²⁵Ari isaikakeri iyotaantzirori Ikantakaantaitane, ikovake inkompitakaiyaari Jesús, ikantake irirori: “Iyotaanari, ¿opaitama nanteri naaka onkantya noñaantaiyaarori kantaitachari ñaantarentsi?” ²⁶Ikantanake Jesús: “¿Ipaitama okantziri Ikantakaantaitane? ¿Tsikama okantzi piyotakotziro eeroka?” ²⁷Ari jakanake irirori, ikantzi: “Petakoshiretaiyaari Avinkatharite Pava, petakoperotaiyaari, petakoshintsityaari, pampithashire povairi. Ari okempitari eejatzi: Ontzimatyete etakotavakaiya maaroni, akempitara akaminthayiro avatha, ari ankempitanari asheninka.” ²⁸Ipoña ikantzi Jesús: “Omapero pikantakeri. Pantero iroka, aritake pavisakoshiretai.”

²⁹Iro kantamaitacha irika, ikovajaantzi irotzikaaventanakya, josampitziri Jesús:

* **10.13:** Tema ikaratzi Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío inayetzi. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri inayetzi te isheninkatari judío-payeeni.

“¿Niinkama nonkempitakaanteri nosheninka?” ³⁰Ipoña ikantanake Jesús: “Tzimatsira asheninka poñaachari Jerusalén-ki ikovi iriyaatero nampitsiki Jericó. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakari koshintzi, itsitokavaitakeri, jookanakeri avotsinampiki ikamimatake. ³¹Ikanta pokake omperatasorentsitaari, iñaaveta-paakari jonoryaaka, javisapithatanakeri. ³²Ari ikempitakari eejatzi Leví-mirinkaite, iñaavetapaakari jonoryaa, javisapithatanakeri. ³³Ipoña ipokake aparoni Samaria-satzi, jiñaapaa-keri jonorya, jineshinonkatapaakari irirori. ³⁴Jaaventapaakeri jotziritantakari yeenkantsi, ipoña ikyaakotakaanakari imoraneke, jaanakeri nampitsiki. Iriitake aamaventakariri. ³⁵Okanta pashine kitaite, jaake apite denario, ipinakoventa-nakeri, ikantanake: ‘Paamaventyaanari irika, aritake nompinatapaimi eejatzi aririka nompiyake.’” ³⁶Ari ikantzi Jesús: “Mava ikaratzi noñaaventakeri ñaakeriri ikoshiitzi. ¿Tsikatyá itzimi kempitakaantakariri isheninka?” ³⁷Jakanake iyotakotzirori Ikantakaanaitane, ikantzi: “Iriira matapaakeriri neshinonkatakariiri.” Ipoña ikantzi Jesús: “Piyaatai, irojatziira pimateri eeroka.”

**Jareetaro Jesús opankoki
Marta opoña María**

³⁸Ikanta javisanake Jesús areetaka pashineki nampitsi. Ari osaikiri tsinane paitachari Marta, iro isaikimotapaake opankoki. ³⁹Iroka tsinane tzimatsi irento opaita María. Iroora tsipatavakariri okarikiini Jesús okempisantziri ikinkithavaitzi. ⁴⁰Iro kantamaitacha Marta osheki okantzimotakaro amemenavaitzi ompaitya ompavakeriri Jesús. Irojatzi opokashitantakariri, okantapaakeri: “Pinkatharí, ovapintaakena nirento. ¿Pinkantenaro ampitakotavakena?” ⁴¹Ikantzi Jesús: “Marta, ¿opaitama

okantzimoshiretantamiri onkarate pantayereti? ⁴²Pinkeme nonkantemi: Aparoni okanta kovaperotachari, irootake okoyaakeri María tema tekatsi kanterone irapithatairo.”

**Iñaaventziro Jesús ñañaataantsi
(Mt. 6.9-15; 7.7-11)**

11 ¹Ipoña Jesús jiyaatake iriñaañaate. Ikanta aparoni iriyotaane, ikantakeri: “Pinkatharí, piyotainaro iñaañaataitzi, ikempitairo Juan-ni jiyotaantziro ñañaataantsi.” ²Ari ikantzi Jesús: “Jiroka pinkante piñañaatapiinte eeroka:

Ashitanarí, inkitesatzi,
Tasorentsi pinatzi eeroka.
Pimpinkathariventaina naaka.
Pantakanairo jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka.
Pinkempitakinari saikatsiri inkiteki,
jantayetziro okaratzi pinintakariri.

³ Pimpapiintenaro kovityiimotanari noyaari.

⁴ Pimpeyakotainaro nokaariperoshirevaitake,

Tema nomatakero naaka eejatzi,
nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretakenari.

Eero pishinetaana iriñaantaityaana,
inkovaite irantakaitenaro kaariperori.”

⁵Ipoña ikantanakeri eejatzi: “Aririka intzime aparoni pitsipaminthare, impokake niyankiite, inkantemi: ‘Pimpavakena mava tanta, ⁶tema tzimatsi areetachari nopankoki, tekatsi tzimatsine nompavakeriri.’ ⁷Impoña pinkantave-tyaari: ‘Eero poñaashirenkana nomaakaa-tziiri neentsitepayeeni, aritake nashitainaro nopanko eejatzi, irootake eero okantanta nompemi.’ ⁸Kempivaitaka eero pikovaveta pimperi onkantavetya iriimi pitsipaminthare. Iro kantacha eekerora

ishintsitatzi ikampitzimi, ari peshiventanakero pintzinaye, pimpavakeri okaratzi ikoviri.” ⁹Ikantziya Jesús: “Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeeemiro pikoviri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pishintsiventapaakeri, pinkanteri: ‘Pashitaryeenaro. Aritake irashitaryeetakemiro.’ ¹⁰Arira impayee-tairi kampilantayetatsiri. Inkarate amemenaterone ari iroñaakaitairi. Aritake irashitaryeetaineri inkarate shintsishintsitatsiri inkaima. ¹¹Tema aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: ‘Apá, pimpena tanta.’ ¿Arima pimpakeri mapi? Aririka inkantemi: ‘Pimpena shima noya.’ ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari? ¹²Aririka inkantemi: ‘Pimpena kithokintsi.’ ¿Arima pimpakeri kitoniro? ¹³Tema piyotzi petakotari pitomipayeeni eeroka, kaariperori pinaveta. Iriira maperotzirori Ashitairi saikatsiri inkiteki, jetakotari irirori ikaratzi amanayetapiintziriri, inampishiretakaayetari Tasorentsinkantsi.”

Maimanetavakaachari pankotsiki

(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

¹⁴Ipoña Jesús jovavisaakotakeri aparoni kisovaanteri jaakiri peyari. Ikanta jovashinchagairira, ñaavaitanai kisovaan-tevetachari. Iniroite ipampoyaaaminthaitanakeri Jesús. ¹⁵Tzimatsi kantayetanaintsiri: “Ipasavyaatyaari irika ashitariri peyari, ipaitaitziri ‘Beelzebú,’ irootake jimatantarori jovavisaakotziri ikaratzi jaakayetziri peyari.” ¹⁶Tzimatsiya pashine kovatsiri iñeero intasonkaventante Jesús, iro iriyotantaityaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema iñaantaitatyaari. ¹⁷Ikanta Jesús jiyotake okaratzi ipampithashiretari atziriite, ikantanake: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri nampitsi, jiñiuro jovapintaavaka. Aririka

irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya. ¹⁸Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakaakya eero iñiuro ishintsite, ari inthonkyaari. ¿Opaitama pikantantari iri ovashinchaanari Beelzebú? ¹⁹Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane, ¿irijatzima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri jaakayetziri? Aririka okanta, pikamantakotziiri piyotaane, ari inkishimentakemiro okaratzi pikantakeri. ²⁰Tema iriitake Pava kantakaarori novashinchaayetantariri jaakiri peyari, tema jomapokakemi Pava eeroka ipinkathariventantzi. ²¹Aparoni atziri ñaaperori kameetha, tekatsira materine inkyaaashiteri ipankoki irayiteri okaratzi jashitari. ²²Irooma impokashitakeri pashine atziri anayiriri ishintsitzi, irapithatakeri javentaavetari, irapithatakeri jashitari, irantetaakyaaro. ²³Tema ikaratzi kaari aapatziyanari naaka, iriitake kisaneentanari. Inkarate kaari ampitakotenari iriyoyaakotena, japaatakotatyaana.”

Ipiyashitanta peyari

(Mt. 12.43-45)

²⁴“Okempivaitaka irinampishiretanyaarimi peyari aparoni atziri, ipankotsitetakaro iriñaantare. Aririka irookaveetakyaaari, avisakovate atziri isaikantari peyari. Jatake inkenavaite tsika te inampitaitaro, eero jiñi tsika isaike. Impoña inkante peyari: ‘NOMPIYE NOPANKOKI TSIKA NPOÑAAKA.’ ²⁵Piyaa peyari, iriñaapairi atziri kameetha opishitaka iriñaantare, ovaneenka okantaka. ²⁶Impoña peyari iriyaatashitakeri maperotzirori ipeyaritzi, inkantapaakeri: ‘Thame aate nopankoki, pintsipatyaana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Arira irashinonkaaperotyari atziri,

eero ikempitaa jashinonkaavetara pairani kapicheeni ikanta.”

Maperoterone inkimoshiretai

²⁷Tekera inkaratero iñaavaitzi Jesús, okaimanake aparoni tsinane osatekainchari ipiyotaka atziri, okantzi: “Tharomenta onatye tsinane ovaiyantakemiri, antarintakaakemi othotaimi.” ²⁸Ipoña jakanakero Jesús, ikantzi: “Iriira tharomentaperotaachane inkarate matairone inkempisantairo iñaane Pava.”

Ikovaiyini kaariperoshireri intasonkaventante Jesús (Mt. 12.38-42)

²⁹Ikanta ipiyotapaaka osheki atziri, ikantanake Jesús: “¿Opaitama ikovantari iriñeena kaariperoshireri nontasonkaventante? Eero noñaakimaitari, intaani iriñeero kempitarori iñaakeri pairani Jonás. ³⁰Tema ikantara pairani Jonás jiñeeyakeri Nínive-satzi, ari inkemitaiaari eejatzi Itomi Atziri iriñeeri irikaite. ³¹Apaata aririka iramenakoyeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iyakoventaimi tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyotani paitachari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka, janayiri Salomón. ³²Eejatzi okempitari ari iriyakoventaimi apaata Nínive-satzi, tema ikempisantaiyakerini irirori pairani Jonás, jovashaantanakero jametayevetari. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka jaka, janayirira Jonás.”

Iñaaventziri Jesús ootamentotsi (Mt. 6.22-23)

³³“Tema ankovertika ootyaari ootamento, ¿arima ovakotakeri

otapinaki? Aña avakotziri jenoki inkene onkoñeenkate maaroni. ³⁴Kameetharika poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyee. Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakotatyee. ³⁵Paamaventaperotya poitsivakirikari ootamentotsi saikantakamiri. ³⁶Omaperotarika isaikantakami ootamentotsi, terika pantanairo kaariperori, aritake pooñaakantairo irooperori kameethari, pinkempitanaiyaari aparoni ootamentotsi joorentantzi.”

Iñaaventakota iyotaantziroori Ikantakaantaitane

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

³⁷Ikanta ikaratapaakero ikinkithatake Jesús, ipokashitapaakero aparoni Fariseo iriyaatakairi ipankoki iroya. Ikanta jareetaka Jesús pankotsiki, saikapaake jovapiintaita. ³⁸Osheki okompitzimotakari Fariseo jiñaakeri Jesús te irimonkatero jametapiintari, inkivaakotapaakya irovantyaari. ³⁹Iro kantamaitacha Jesús, ikantanake: “Pikempitakotakaro piraamento eejatzi povamento okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa, kipatsi okantaka. Ari pikempiyetakari eeroka kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi kaariperoshireri pinatzi. ⁴⁰Masontzi. Tema tzimatsi ovetsikakemiri pivathaki koñaayetatsiri, ¿kaarima ovetsikashiretakemiri eejatzi inthomointa pañaantareki? ⁴¹Okovaperotatya pimpashitantaiaaro tzimimoshiretzimiri inthomointa pañaantareki, ari onkantya pinkiteperoshiretantaiyaari. ⁴²Ikantamacheetzimi Fariseo! Pashitakaapiintari Pava inchashimpoki. Iro

* **11.34:** Oshiyakaaventachari oki kameethari, aparoni pimantaneri (kaari mashithatatsi), iri ñeeronke inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava, tema isaikanaatziki okitaikantzi. Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeeronke inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava, tema isaikatzi tsika otsirenikitzi.

kantacha te panteneri ikoviri: Ontzimatyepinkameethashiretai, petakoshiretaiyaari eejatzi. Tema iro kovaperovetachari pantayeteromi iroka, eero povashaantamaitaro pashinera. * ⁴³Ilkantamacheetzimi Fariseo! Osheki pikovapiintziro posatekya niyankineki japatotapiintaita, ari pikempitaitaro eejatzi pikovi ñaapinkatha irovethatapiintaitaami aririka iriñeetemi. ⁴⁴Ilkantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinatzi! Pikempitashitakaro kaari jiyoitzi ari ikitayeetziri kaminkari, te iriyoyete atziri jaatzikakotatziri kaminkari.”

⁴⁵Ari jakanake aparoni iyotaantzirori Ikantakaantaitane, ikantanakeri Jesús: “Iyotaantanerí, pikemakaakenaro eejatzi naakaite okaratzi pikantakeri.”

⁴⁶Jakanake Jesús, ikantzi: “Ilkantamacheetzimi eejatzi eeroka iyotaantzirori Ikantakaantane! ¿Opaitama piñaatenata-kaantariri atzirriite? Te piñaantamaityaaro eeroka pinkematenatyaaro.

⁴⁷Ilkantamacheetzimi eeroka, opaitama povetsikapiriniyetantarori ovaneenkatachari tsika ikitayeetakeri etayetakarori kamantantanerí!. Iriitajaantake jovamaa-yetakeri pairani pivaisatziite. ⁴⁸Tema eerokatake ovetsikashiyetakeri tsika inkitayeeteri, ari okoñaatziri pakakotatziri okaratzi jantayetakeri pivaisatziite.

⁴⁹Tema iyotane jinake Pava, ikantake: ‘Ari notyaantake kamantantanerí intsipayetakyaari otyaantaari. Aparopayeeni irimaimaneete, irovayeetake pashine.’ ⁵⁰Ari onkantya irovasankitaantaityaarimi eeroka, okantakaantziro povamaayetakeri kamantantanerí etajaantanakarori pairani. ⁵¹Eeroka pinataityaarone iroñaaka okantakaantziro jovamaakaantaitakeri pairani, jetanakaro Abel-ni irojatzi Zacarías-ki tsika itzimi

jovamaitakeri ipiyavetanaaro tasorentsi-pankoki ipometziniri Pava. ⁵²Ilkantamacheetzimi iyotaantzirori Ikantakaantaitane! Te pimataajatero eeroka piyotane-tya, arira pikenakaakerori eeroka kaari ikemathatantaro pashinepayeeni.”

⁵³Ikanta Jesús ithonkakero ikantayeta-keri. Ari jetanakaro Fariseo itsipayetapaakari iyotzinkariite, japatoventaari Jesús ikovake inkompitakaiyaari onkantya inkemantyaariri ompaitya inkanteri. ⁵⁴Ishintsithavaitakeri, ikovi iñaavaitakairi ñaantsi kaariperori onkantya inkamanta-kotantyaariri.

Shineyakairori itantane Fariseo

12 ¹Ipoña ipiyotzimentaitapaakari Jesús, anavyaapirinikitaka ikantaka atzirriite. Irojatzi ikantantanakari iriyotaane: “Ontzimatyepaamaventyaaro shineyakaarori itantane Fariseo, iramata-vimento onatzi. ²Tema ontzimatyekonfoaatakoyetai okaratzi omanakoyevetainchari, oñaarontaiya kaari ikemathaveeta pairani. ³Okaratzi pomanakaavetari, ari onkoñaatakotai. Okaratzi piñaavaitziri apaniro pipankoki, ari inkemakoyeetairo iriñaaventaitero shintsiini.”

¿Intzimekama ñaapinkathateri?

(Mt. 10.26-31)

⁴Ikantzi Jesús: “Asheninká, eero pipinkashivaitari materone irovemi, tema ari overaapaakari jaavyiiri irirori. ⁵Jirika tsika intzime pimpinkeri: Iriitakera pimpinke Pava matzirori jovamaantzi, impoña irotyaantemi sarinkaveniki. Intaani iri piñaapinkathatai apaniro. ⁶Tema te impinaperovetya tsimeripayeeni, iro kamamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante, tekatsi iramaakiite

* 11.42: Iro ikantaitziri jaka inchashimpoki: Menta, ruda, maaroni okaratzi ivankireetari. Irootake kempitarori pinitzi.

aparoni.* ⁷Jiyotzitaro Pava okaratzi tzimayetatsiri aishi. Tema piñaakero jaamakotari tsimeripayeeni, eerokara imaperotzirori jaamakotami, eero pipinkantashivaite.”

Inkarate ñaaventakotainane atziirite

⁸“Intzimerika kanterine isheninka: ‘Jashitaana Jesús.’ Eejatzi inkempitaiya Itomi Atziri inkantairi imaninkarite Pava: ‘Nashitaari irika.’ ⁹Iriima tsika intzime kantairine isheninka: ‘Te jashitana Jesús.’ Ari inkempiitairi irirori, inkantaiteiri imaninkarite Pava: ‘Te nashitaiyaari irika.’ ¹⁰Tsikarika intzime kantzimatakerine Itomi Atziri, kantatsi impeyakoitairi. Iriima intzime kantzimatakerine Tasorentsinkantsi, eerora jiñiirio impeyakoitairi. ¹¹Aririka irayeeetemi japatotapiintaita isaikayetzi pinkatharensi, eero okantzi-moshirevaitashitami, pinkante: ‘¿Opaitama nonkanteriri?’ ¹²Tema Tasorentsinkantsi iyotakaimirone opaitarika piñaavaiteri janta.”

Iñaaventakoitziri masontzitatsiri ashaarantzinkari

¹³Ipoña iñaavaitzi aparoni piyotzimentakariri, ikantzi: “Iyotaanari, pinkante-nari nirentzi impainaata kashetani jookanairi ashitanari.” ¹⁴Ikantzi Jesús: “Asheninká, tera naaka amenakoyetzirori tzimaventavakaantsi nonkantantyaariri pirentzi.” ¹⁵Eekero ikantanakitzi Jesús: “Paamaventya pineveyetaro ashaakaron-tsi. Tera iro ovañaayetemine.” ¹⁶Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni ashaarantzinkari kithotaintsiri osheki ivankivaire irovaneki. ¹⁷Ipampithashirevaitaka, ikantzi: ‘¿Tsikatya noveroka oshekitaintsiri novankire?’ ¹⁸Ipoña ikantashireta-

nake: ‘Jiroka nanteri. Notantoryeero novantapiintari novankire. Impoña novetsikakaante iniroite, ari noverori okaratzi novankiretari, eejatzi nashaakaro. ¹⁹Ari onimotenari, tema osheki novanontakari. Osheki osarentsini nomakoryaavaite, novatziivaitya, niravaite nomire, noimoshirenkavaitya.’ ²⁰Iro kantamaitachari, ikantzi Pava: ‘Masontzi, iroñaaka tsireni iraashinenkai-taimi, tera piyote impaitya agairone okaratzi pashitari.’ ²¹Arira ikantakotari oshekyaaavaitashitarori irashaakaro, te joshekyaaamaityaaro okaratzi jashitari Pava.”

Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi (Mt. 6.25-34)

²²Ipoña ikantanairi iriyotaane: “Pinkeme nonkante: Tera onkameethate onkantzimoshirevaityaami, pinkante: ‘¿Impaitya noyaari, impaitya nomire-tyaari, impaitya nonkithatyaari?’ ²³Tema tzimatsi pashine ampampithashiretakotapiinteri añaantareki, iro kovaperotacha anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi. ²⁴Pimpampithashiretakotari tsimeri. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovetsike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayetapiintakeri irovarite. Aakara jimaperotzi jetakotai Pava. ²⁵Aririka paakoventyaaro onkantzi-moshirevaityaami, ¿arima pinkantakaa-kyaaaro povavineentavairo posarentsikapicheeni? ²⁶Tera onkantatyepovavineentero kapicheeni, ¿opaitama okantzimoshiretantamiri? ²⁷Pimpampithashiretakotero inchataya, te añaero antavainete, te ontyaanontya onkitha-tyaari. Iro kantamaitacha te onkantzimoshirevaityaaro, onkante: ‘¿Opaita

* **12.6:** Kantakotachari jaka “te impinaperotya tsimeri,” irojatziro kantakotachari jamanantamatsitaintaitari apite kireeki inkarate 5 tsimeri.

nonkithaatyaaari?’ Aña ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón pinkatharivetachari pairani. ²⁸Iriitakera Pava ovaneenkatzirori, okantavetaka kapiche añaavetaro ovaneenkatapainata, iro osamani, tekatsi apantyaarone aririka onkamateyatanake, tema inchekeyeetakero, impoña intaayee-takero. Eeroka irimaperote inkempoyaa-ventemi Pava, aritake, eero pikisoshire-vaitzi. ²⁹Aritapaake okantzimoshirevaita-kami eeroka, pikantzi: ‘¿Opaita noyaari, opaita nineri?’ ³⁰Apatzirora okantzimoshi-revaitari ikaratzi kaari kempisantatsi. Irooma eeroka, jiyotakoyetzimiro Ashitairi opaitarika kovityiimoyetamiri. ³¹Iro kovaperotacha pinkokovatairi impinkatharishireventaimi, impoña piñaayetairo impayetaimiro okaratzi kovityiimoyetamiri.”

Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaararontsi
(Mt. 6.19-21)

³²“Eerokaite kempitakariri nopira, eero pitharovashitaiyani, tema iriitake Pava kovaintsiri impinkathariventaimi. ³³Pimpimantayetero tzimimotzimiri, pimpashitanyaaaro. Iro kameethatatsi pantayetairo iroka piñaantaiyaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavai-taka povaarantayeeyaami inkiteki tsika te ompathaonetapai, tsika te intzimapai koshintzi. ³⁴Tema tsika janta povaa-ran-taka, ari pimpampithashiretapiinterori eejatzi.”

Omperataari aamaventachari

³⁵“Povathakitanakero piithaare. Poisayeteri pootamento. ³⁶Pinkem-pi-tyaari omperataari oyaaventariri irareetaiya ivinkatharite joimoshirenka, inkene irantavaineri thaankiini iromper-tapiiyaariri. ³⁷Kimoshirera inkantaiya aparoni omperataari itzimi iñaapairi ivinkatharite aamaventa ikantaka.

Omaperora nonkante, aritake iromisai-kairi jovapiintaita iritake oyiitainerine irovarite. ³⁸Kimoshirera inkantayetya, intzime iriñeetapairi aamaventa ikanta, onkantavetya te iriyote tsikapaite irareetya, niyankiite terika onkitaizima-take. ³⁹Pinkemero iroka. Aririkami iriyote aparoni ashitaanitachari impoka-tye koshiterine, ari iramaventakyaami, eero ikoshitaarantaitzirimi. ⁴⁰Iro piyoteri eerokaite, ontzimatyete paamaventayetya. Tema te piyote tsikapaite impiyantaiyaari Itomi Atziri.”

Kaariperori omperataari
(Mt. 24.45-51)

⁴¹Ari ikantanake Pedro: “Pinkathari. ¿Arima nokaratziri maaroni atziri poshiya-kaaventakena?” ⁴²Ikantzi Jesús: “Pinkem-pitakotyaari aparoni otzikataari kameetha-shireri itzimi pampithashiretachari kameetha. Jookanakeri ipankoki ompera-tariri, ikantanakeri: ‘Pamenenari ikaratzi saikatsiri pankotsiki.’ ⁴³Kimoshirera inkantya irika omperataari, aririka impiye ivinkatharite iñaapairi jimonkaraakero ikantanakeriri. ⁴⁴Aritake ishinetaakeneri iramaakoventyaaniri okaratzi jashitari. ⁴⁵Irooma inkantashiretakemi omperataari: ‘Eero ipiyita novinkatharite.’ Impoña irantavaitakeri ikaratzi jomperaitari eejatzi inkempitaakero tsinane jomperai-tari. Jatake irovatziivaitya, ishinkivaitya. ⁴⁶Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaiya ompera-tariri. Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapairi janta tsika ikashiyakaitakari kisoshireri. ⁴⁷Tema irika omperataari jiyovetakaro okaratzi inintakaavetariri ivinkatharite, temaita iramaventaiyaari impiye. Irootake impasaperoitantiyaari. ⁴⁸Iriima itzimi kaari iyotakoterone okaratzi inintakairiri, eero ipasaperoitairi. Tema ikaratzi ishinetaaheetziri irantapero-yeteromi ikovaitziri, osheki iromperai-

tyaari. Intzimerika osheki javentaayeetari, osheki inkovakoyeeteriri irirori.”

Iñaaventakota Jesús

(Mt. 10.34-36)

⁴⁹“Tema iro nopokantari novasankitairi kaariperoshireri, okempivaitakaro iriimi paampari namakemi kipatsiki. Osheki nokovataikemi etaita irovasankitaa-yeete, aperotaiyaami kaariperori. ⁵⁰Iro kantacha ontzimatyete netanakyaaro naaka nonkemaantsitanakya, irojatzi nomonka-raantakyaarori. ⁵¹Piñaajaantake iro nopokantari iñaamatsiyeetairo atziri isaike kameetha. Aña nopokakera, namatziro antaminthatavakaantsi. ⁵²Iroñaaka iriñeetero irantaminthatavakaiya atziri isaikavankotavakaiyani, apite atziri irantaminthateri pashine atziri karatatsiri mava. ⁵³Aparoni evankari ari impithokashitakyaari iriri, impiyatziyaari eejatzi iriri inkisaneentero itomi. Ompithokashityaaro tsinane iniro, ompiyatziyaaro eejatzi iniro. Ompithokashityaaro tsinane ayirontari, ompiyatziyaaro eejatzi ayiro.”

¿Tema piyotero kantainchari?

(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

⁵⁴Ipoña Jesús ikantziri atziri piyotzi-mentakariri: “Tema aririka piñeero menkori ikyaaapiintzi ooryaatsiri, pikanta-piintzi: ‘Omparyaatye inkane.’ Omata pikantakeri. ⁵⁵Tema aririka pinkemero tampyaa ompoñeeya katonko, pikanta-piintzi: ‘Osaryaatye kameetha iroka kitaite.’ Omata okaratzi pikantziri. ⁵⁶iKamataviri! Piyovetaro eeroka tsika okanta piñaayetapiintziro inkite, eejatzi kipatsi. ¿Opaitama kaari piyotakotantaro okaratzi kantachari iroñaaka?”

Paapatziyaari kisaneeentzimiri

(Mt. 5.25-26)

⁵⁷“¿Opaitama kaari pamenantaro eeroka okaratzi kameethatsiri?

⁵⁸Aririka intzime kishemineri, impoña iraanakemi pinkatharentsiki, pintharova-kote eeroka avotsiki, pinkanteri: ‘Eero pikisavaita, thame aakameethatavaka-gaiya.’ Tema aririka irareetakaakyaami pinkatharentsiki, inkantaitakeri aamaventaneri: ‘Paanakeri irika.’ Irojatzi iraantaitanakyaamiri irashitakoitemi. ⁵⁹Tema eerorika pipinatashitari okaratzi pireevere, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaperora.”

Eerorika povashaantairo pameyetari, ari pimpeyaashitaiya

13 ¹Ari ipokaiyakeni kamantziriri Jesús, tema Pilato jovamaakaan-take Galilea-satzi janta ipometajaantaita-piintziniri Pava piratsi. ²Ikantanake Jesús: “¿Piñaajaantzima eerokaite iro jantantaitakarori iroka tsika ikantaitakeri jovamaitakeri, tema janaatziiri ikaariperoshiretzi pashine Galilea-satzi? ³Nokantzi naaka: Te ari onkantya. Eerorika povashaantziro pameyetari eeroka, ari pinkempitakotaiyaari irirori. ⁴Ari ikempitakari karatatsiri 18 kamaintsiri atsinakakeri pankotsi janta Siloé, ¿piñaajaantzima iri maperotzirori ikaariperoshiretzi janayiri pashine Jerusalén-satzi? ⁵Nokantzi naaka: Tera ari onkantya. Tema eerorika povashaantziro pameyetari, ari pinkempitakotaiyaari.”

Joshiyakaaventaitziro pankirentsi kaari kithotatsine

⁶Ipoña Jesús joshiyakaaventanakero, ikantzi: “Otzimi aparoni atziri ivankire irovaneki. Aparoni kitaite jiyaatake iramenero tzimakerika okitho, temaita iriñaapaake. ⁷Ikantakeri aamakoventaniriri: ‘Tzimake mava osarentsi nopokaveta nameniro novankire onkithote, temaita noñe. Pinchekero, amenaashivaita okatziya jaka.’ ⁸Ari jakanakeri irirori,

ikantzi: 'Eero novinkatharite, añavairo iroka osarentsi eerorika okithotzi, nonkithatashitavakero oponkitziki notyaakitavairo onkithotantyaari.⁹ Aririka onkithotai, kameetha onatzi. Irooma eerorika, aripaitera pintovakaan-tero.'"

Jovavisaakotziro Jesús aparoni tsinane kitaite imakoryaantaitari

¹⁰Ikanta jiyotaantzi Jesús kitaite jimakoryaantaitari janta japatotapiintaita, ¹¹ari osaikiya aparoni tsinane tzimakotaintsiri 18 osarentsi jaakaitziro. Tsinkamitzitake, te onkante onkatziye kameetha. ¹²Ikanta iñaapaakero Jesús, ikaimapaakero, ikantziro: "Tsinané, eshitakotaimi pimantsiyaveta." ¹³Jantzi-takero kapicheeni otsinkamitzitake. Tampatzikatanai kameetha. Osheki otharomentaventanakari Pava. ¹⁴Iro kantamaitacha te onimoteri jevatatsiri japatotapiintaita, iniroite ikisanaka, iñaakeri jovashinchaantake Jesús kitaite jimakoryaantaitari. Ikantanakeri atziriite: "Tzimatsi 6 kitaite jantavaitantaitari, ari pimpokeri inkene irovashinchagaitemi. Te onkameethate kitaite jimakoryaantaitari." ¹⁵Irojatzi jakantanakari Jesús, ikantzi: "iKamatavirí! Kitaiteriki jimakoryaantaitari pithataryaakotapiintziri pipira pashitakoyetziri pirakairi imire." ¹⁶Tema iroka tsinane asheninka onatzi, iro isarontari Abraham-ni tzimakotake 18 osarentsi iñaashitakaakaro peyari. ¿Tema onkameethate ovashincheero kitaite jimakoryaantaitari?" ¹⁷Ikantanakera Jesús, iniroite ipashiventanaka ikaratzi kisaneentziriri. Iro kantamaitacha kimoshire ikantaiyanakani atziri ikaratzi ñaakerori jantakeri Jesús.

Joshiyakaaventaitziro okitho inchato iryaanitatsiri

(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸Ipoña ikantanake Jesús: "¿Opaitama oshiyari ipinkathariventantai Pava? ¿Ipaitama noshiyakaaventemirori? ¹⁹Aña oshiyaatyaaro aririka impankiitero okitho iryaanitatsiri pankirentsi. Tema tzimatsi aparoni atziri pankitakerori irovaneki, anaanakero pashine pankirentsi, antaro oteveyetanake, ari imavoshiyetari tsimeri otsimankatapeshitake."*

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta
(Mt. 13.33)

²⁰Ipoña japiitakero ikantzi Jesús: "¿Ipaitama noshiyakaaventemirori ipinkathariventantai Pava? ²¹Aña okempitattyaro shineyakaarori tanta. Aparoni tsinane, aakero kapicheeni, okonovakero tantapatha, tekera osamanite, shineyanake maaroni."

Iñaaventaitziro iryaanityenkakiini ikyaapiintaitzi

(Mt. 7.13-14, 21-23)

²²Ithonka ikenayetake Jesús nampitsiki jiyotaantayetzi. Irojatzi ikenantanakari Jerusalén-ki. ²³Ari josampitaitakeriri, ikantaitziri: "Pinkatharí, ¿kapichema avisakotaatsine?" Ipoña ikantzi Jesús: ²⁴"Ontzimatye piñaashintsitya pinkempitakaantyaaro pinkyaagaatyeeimi iryaanityenkakiini ikyaatapiintaitzi. Tema osheki kovavetachane inkyaantaiyaaro, eeromaita imatziro. ²⁵Aririka irashitanakero ipanko ashitarori, irojatzirika pisaiakake jakakiroki, pinkantavetya: 'Pinkatharí, pashitaryeenaro.' Impoña irakanake irirori, inkante: 'Te niyotemi tsika pipoña eeroka.' ²⁶Impoña pinkanta-

* **13.15:** Iri ipirayetari janta: buey ipoña asno. * **13.19:** Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitatsiri pankirentsi paitachari mostaza, iro shookatsi inampiki pashine atziri.

vetanakya eeroka: ‘¿Tema piyotena akaratziranki avaiyani, akaratziranki iravaitaiyini? Piyotaantapiintake nonampiki.’ ²⁷Inkante irirori: ‘Omapero, te niyotemi tsika pipoña. Piyaataveete pankiventarori kaariperori.’ ²⁸Arira piraavaityaari, patsikaikivaitya, aririka piñaayetairi Abraham, Isaac, Jacob intsipataiyaari ikaratzi kamantantaneriite isaike ipinkathariventantai Pava. Irooma eeroka jakakiroki pisaikai. ²⁹Tema inkarate avisakoshiretaatsine impoñaayetaiya tsikarika overaapaa kipatsi, isaikayetai irayooyetairi Pava tsika ipinkathariventantai. ³⁰Tema tzimatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoiyyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoiyyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayetairone iretayetaiyaaro.”

Jiraaneentakotaro Jesús Jerusalén

(Mt. 23.37-39)

³¹Ari jareeyetapaaka Fariseo, ikantapaakeri Jesús: “Piyaatai, kaakitain-tsi Herodes ikovi irovemi.” ³²Ikantzi Jesús: “Piyaate, pimpiyanake, pinkanteri kempitakariri sagari, novashinchaayetziri jaakiri kamaari, novashinchaayetziri mantsiyari. Intaani okapatapaaka mava kitaite nonkaratantyaarori nantziri. ³³Iro kantamaitacha, eekero niyaatatye irojatzi mavatapaintsine kitaite, tema iro aritatsi irovayeeteri maaroni kamantantaneriite Jerusalén-ki. ³⁴Jerusalén-satziite! Osheki povake kamantantaneriite. Pitsitokayeta-keri ikaratzi jotyaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkempityaarimi tsimeri isamoronkiitziri iriryaanite. Ari nonkanterimi naaka ikaratzi notomin-taari. Iro kantamaitacha te pinkovaiyeni. ³⁵Iroka pinampi tsika pisaikapiintayeveta, eero iñeetai impaitya nampitaiyaarone. Pinkeme nonkante: Eerora piñiitaana,

irojatzi apaata pinkantantaiyaari: ‘Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkatha-rentsi apaitziri otyaantakeriri.’”

Jesús jovashinchagairi eeniyavaitatsiri

14 ¹Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, ikenake Jesús ipankoki ijevare Fariseo iroya. Osheki kempoyaakeri ompaitya iranteri. ²Ariya isaikakeri janta aparoni mantsiyari eeniyavaitatsiri. ³Ipoña Jesús josampita-keri iyotaantayetzirori Ikantakaantaitane itsipataakeri Fariseo, ikantziri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, ¿tema oshinetaantsite ovashinchaante?” ⁴Te irakaiyeni, irojatzi imairetaiyakeni. Jaakeri Jesús mantsiyari, jovashincha-gairi, jotyaantairi. ⁵Ipithokashitanakari irikapayeeni, ikantziri: “Aririka irotetya pipira omoroki kitaite jimakoryaantaitari, ¿tema ari pinoshikairi thaankiperoini?”” ⁶Tema tekatsi inkante irakanakeri.

Oimoshirenkachari aavakaantsiki

⁷Ari isaiki Jesús ipampoyiiri inkarate ayooterine ijevare Fariseo, tharovako ikantaiyani ikovi irosatekayetya intsipatantyaari jevari iroya. Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri, ikantanake: ⁸“Aririka inkaimayeetemi poimoshiren-kya aavakaantsiki, eerora pikovashita posasatekatya pinkove pintsipatyaari jevari, tema tzimatsi pashine pokatsine anaakotzimiri jiriiperotziri irirori. ⁹Aririka irareetapaakya kaimakaantz-miri, inkantapaakemi: ‘Eero posasatekata eeroka, piyaate pisaike jantyaatzini.’ Iniroitera pimpashiventanakya. ¹⁰Aña iro kameethatatsi aririka piyaate eero posasatekavaita, pisaikapaake jantyaatzini. Impoña impokake kaimakemiri, inkantemi: ‘Asheninka, pimpoke posatekya eeroka janta.’ Aripaitera

* 14.5: Iri ipirayeetari janta: buey ipoña asno.

iriñaapinkathayeetemi. ¹¹Tsikarika itzimi kovashivaitachane iriñaapinkathayeeterimi, aritake iriñaakero intsinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashi-revaitatsiri, iriitake ñeerone iñaapinkathayeetairi.”

¹²Ipoña ipithokashitanakari Jesús aanakeriri irovakaiyaari, ikantziri: “Aririka pinkaime atziri povakaiyaari, eero pikaimashitari pisheninkajanotari eeroka, pirentzi, ipoña ikaratzi ashaaran-tachari, tema ari onkantake impiyataiyaami eeroka irovakaiyaami. ¹³Aririka poimoshirenkya, iri pinkaimayete ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoyetatsiri. ¹⁴Ari piñeero pinkimoshiretai, tema irikapayeeni, eero okantzi impiyataiyami apaata iroimoshirenkya. Iro kantamaitacha ari impinayeetaimi pantakeri aririka irañaayetai kameethashireri.”

Joshiyakaaventaitziro iniroite jovaita

¹⁵Ikanta ikemavakera aparoni ikaratzi isaiki jovaiyani, ikantanake: “Kimoshirera inkantya inkarate ovaachane impinkatharitanakerika Pava.” ¹⁶Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi aparoni atziri, jovetsikakaante iniroite oimoshirenkaantsi, ari irovaiyaani. Ithonka ikaimakeri ikaratayini. ¹⁷Ikanta omonkaratapaaka irovantaari jotyaantakeri iromperatane inkamanteri ikaratzi ikaimakaantakeri, tema irootaintsi irovaiyaani. ¹⁸Tera inkove impokaiyeni ikaratzi ikaimakaan-taveetakari. Jetanakaro aparoni, ikantzi: ‘Eero okantzi niyaate, niyaatatye namenero ovaantsi namanantakeri. Irootake eero okantanta niyaate.’ ¹⁹Ikantake pashine: ‘Niyaatatye noñaantyaari namanantakeri nopirapayeeni, irootake eero okantanta niyaate.’” ²⁰Ari ikantake pashine eejatzi: ‘Eero okantzi

niyaate, tema ovakera naavakaaka.’

²¹Ipoña ipiya omperataari, ikamantapairi ivinkatharite kantainchari. Iniroite otsimaanakari, ikantanakeri iromperatane: ‘Piyaate, paniitero tsika overaa nampitsi, pamakeri ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoriite inkarate piñeeri janta.’ ²²Ari jimatakero iromperatane. Ipoña ikantairi ivinkatharite: ‘Nomatakero okaratzi pikantakenari. Iro kantamaitacha eeniro okaankitzi pankotsi.’ ²³Ipoña ikantziri iromperatane: ‘Pinthonkero paniitero avotsi, piyaayete tsikarika, pishintsiventero inkarate piñeeri janta, impokeeta ojaikityaata nopanko. ²⁴Pinkeme nonkante: Oshekira netavetakari nokaimakaantziri, eeromaita iñaajatziro iroya kapicheeni novetsika-kaantakeri ovaritentsi.’”

Pomerentsitachari ankempitakotyaaari Cristo

²⁵Osheki ikaratzi oyaatakeriri Jesús. Ipoña ipithokashitanakari, ikantziri: ²⁶“Aña iro onimotzimiri petakoyetari piri, piniro, piina, pitomi, pirentzi, pitsiro, petakota eejatzi apaniro eeroka. Iro kantacha aririka anaanakero okaratzi petakotyaanami naaka paventaana, tera pinkyaaryoote pinkempisantena. ²⁷Ontzi-matyete pinkyaaryooventero noñaaventayetakemiri, onkantavetakya impaikakoi-temi. Aririka povashaantakero, eerora nokempitakaantami eeroka niyotaane. ²⁸Aparoni kovatsiri irovetsike pankotsipenthakii, iretavakyaaro impampithashiretya tzimatsirika irimatantyaarori irovetsikero. ²⁹Ari onkantya inthonkantyaarori iretanakyaaro irovetsikero, tema aririka irookaventakero ari ishiron-taventakyaari inkarate ñeerine. ³⁰Inkantaiyeni: ‘Piñaamatsiteri irika, te iraavyeero, jookashitaro.’ ³¹Ari ikempitari eejatzi,

* 14.19: Iri kantakotachari jaka nopirapayeeni, karatatsiri 5 buey.

aparoni pinkathari tzimatsiri 10,000 irovayirite, iriminthatya irovayirityaari pashine pinkathari tzimatsiri 20,000 irovayirite. Ontzimatyera iretavakyaaro impampithashiretavakya, aririka iroitsinampaakeri. ³²Iñaakerorika eero joitsinampairi, eenirora joveraa intaina pashine pinkathari pokatsiri irovayirityaari, irotyaantake kanterine: ‘¿Tsikama ankantyaaka eero ovayiritavakaanta?’ ³³Ari okempitari eejatzi ontzimatyepetavakyaaro pimpampithashiretavakya eerokaite, tema eerorika povashaantziro petakoyetaro okaratzi pashiyetari, eerora nokempitakaantaami niyotaane.”

Kempitarori tzivi kaari katyotaatsine
(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

³⁴“Tema kameetha okanta tzivi okatyotzi. Iro kantacha aririka inkonovaitero tsika ompaitya, eero apantaaro inkatyokantaityaaro. ³⁵Tekatsi apantaiyaarone tzivi, eero aritaajatzí eejatzi isaiponkitziantaityaaro pankirentsi, ontzimatyero irookaitero. Kovirori inkemathatero iroka, irovayempitayta inkempisante.”

Jiñaaventaitziri oisha peyavetachari
(Mt. 18.10-14)

15 ¹Osheki kovakotziriri kireeki isheninka itsipatakari atziri kaariperoshireri, ikempisantzí jiyotaantzí Jesús. ²Ikanta Fariseo itsipatakari iyotzinkariite, iñaaventanakeri Jesús, ikantzí: “Pameneri irika, ikempiyakari atziri kaariperoshireri, itsipatari jovapiintaiyani.”

³Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri, ikantanake: ⁴“Tzimatsi piratachari ikaratzi 100 iroishate. Okanta aparoni kitaite, ipeyaka aparoni iroishate, jookanakeri pashine 99 oisha tsika te

inampiitaro, jatake ikokovatairi peyeenchari. ¿Tema pimatziro eeroka iroka? ⁵Ikanta iñaapairi iroishate, kimoshire ikanta janatapairi. ⁶Tema jareetara ipankoki, japatotapairi isheninka, ikantapairi: ‘Pimpoke pintsipatyaana aimoshirenkya, tema noñagairi noishate peyavetainchari.’” ⁷Eekero ikantatzí Jesús: “Arira onkempitagaiya inkiteki, iniroite inkimoshireventaiteri aparoni atziri ovashaantairori ikaariperoshireveta. Iranaanakeri 99 kameethashiretaiyatsiri.”

Joshiyakaaventaitziri kireeki peyavetachari

⁸Ipoña ikantzí: “Aparoni tsinane tzimatsi 10 oireekite. Okanta aparoni kitaite ipeyapithatakaro aparoni oireekite, ovaampatake ootamento, opishitakero maaroni opanko okokovatairi oireekite.” ⁹Okanta oñagairi, okaimakeri osheninka, okantakeri: ‘Pimpoke, pintsipatyaana noimoshirenkya, tema noñagairi noireekite peyavetainchari.’” ¹⁰Eekero ikantatzí Jesús: “Arira inkempitagaiya imaninkarite Pava iniroitera inkimoshireyetai iñaakerika aparoni atziri jovashaantairo ikaariperoshirevaitzi.”

Iñaaventaitziri tomitsi aparavaitatsiri

¹¹Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Aparoni atziri tzimatsi apite itomi. ¹²Ikanta iyaapitsi itomi, ikantakeri iriri: ‘Apá, pimpenaro okaratzi pashitakaiyaa-nari.’ Ari ikantakero, itsiparyaakeneri itomi okaratzi irashitakaiyaariri apaata aparopayeeni. ¹³Tekera osamanite, jatake iyaapitsi itomi intaina pashineki nampitsi. Ari japaravaitashitakeri iireekite. ¹⁴Ikanta japerotakeri japaratakeri maaroni, iñeetake iniroite tashetsi

* **15.8:** Ikantakoitziri jaka “kireeki,” irijatzira ipaitayeetziri “dracma,” kireeki inatzí jashiyetari Grecia-satzí. Iriitake ipinantaitariri antavaitatsiri aparoni kitaite.

janta nampitsiki. Ari ikovityaanaka ikaratzi japaratashivaitakari. ¹⁵Ipoña jiyaatashitakeri nampitarori janta ikovi antavairentsi, jotyaantaitakeri iramaven-tyaari chancho. ¹⁶Iniroite itashaake, ikovake irayooteri chancho, tema tekatsi perine iroyaari. ¹⁷Ipoña ikantashireta-nake evankari: 'Osheki janintaavaita jovatziita antavaitatsiri ipankoki ashitanari, ÷ipaitama nashinonkaantavai-tantari naaka jaka notasheneentzi?

¹⁸Ontzimatyé niyaatai ashitanariki, nonkantapairi: 'Apá, tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi. ¹⁹Te arite pinkempitakaan-taina pitomi, intaani nokovi pinkempita-kaantenari ikaratzi antavaitzimiri.' ²⁰Ari ipoña ikatziyanaka, pokai ashitariki. Ikanta ashitariri, amenavookitatsi irirori iñaavairi ipokai, ishiyashitavaari, javithanotavairi, inintaaporotavairi.

²¹Ikantapaake itomi: 'Apá, tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi. Te arite pinkempitakaan-taina pitomi.' ²²Iro kantamaitacha ashitariri, ikantakeri iromperatane: 'Pamake irooperori kithaarentsi, pinkithaataavairi notomi. Poveneri irakoki mareryaatatsiri, pinkyaantakaiyaari eejatzi zapato.

²³Impoña pamenake evonkiri vaca kameetha ivathate, povamayeri. Nokovi aimoshirenkyá. ²⁴Tema irika notomi kamavetaka, iro kantamaitacha añagái iroñaaka. Pairani ipeyaka, iñeetairi iroñaaka.' Ari jetanakaro joimoshirenkai-yani.

²⁵Ikanta irantarite irirentzi saikatsi jantavaitzi ovaantsiki. Pokai pankotsiki, ikemapaatziri joimoshirenkaiyani.

²⁶Josampitapaake aparoni iromperatane opaita ikimoshiretantaitari. ²⁷Ari ikantanakeri: 'Areeta pirentzi, irootake

jovamaakaatantakari piri evonkiri vaca, tema kameetha jareeta pirentzi tekatsi avishimoterine.' ²⁸Ari ikisapaaka, te inkove inkyaapai pankotsiki. Ipoña jiyaatashitakeri iriri, osheki ipankiventa-kari intsipatantyaariri joimoshirenka. ²⁹Irojatzi ikantantanakariri iriri: 'Piñaave-tana naaka osamani nosaikimotzimi, tekatsi nantzimotemi. Tetya pimpajaa-tena aparoni piratsi noimoshirenkyá.* ³⁰Iro kantamaitacha ipokaira iyeka thonkitakemiriri piireekite ipiro mayem-piro, iriia povamainiri vathatatsiri poimoshirenkavairi.' ³¹Ari jakanake iriri, ikantziri: 'Notomí, ari pashi poviro pisaikimotakena eeroka, maaroni okaratzi nashitari, eerokara ashitaro maaroni. ³²Irootake ankimoshiretantyaari iroñaaka, tema irika pirentzi, kamave-taka, iro kantacha añagái iroñaaka. Ipeyavetaka jiñeetairi iroñaaka.'"

Joshiyakaaventaitziri kaariperori omperataari

16 ¹Ipoña Jesús ikantakeri eejatzi iriyotaane: "Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari. Itzimi irirori iromperatanepayeeni. Okanta aparoni kitaite tzimatsi pokaintsiri, ikantaitakeri ashaarantachari: 'Irika ijevare pomperatane, japaratakemiro pashaakaro.' ²Ikanta irika ashaarantaneri ikaimakeri iromperatane, josampitakeri: '÷Opaitama pantakeri? Nokemake ikantaitana. Nokovi poñaakenaro okaratzi pantavaita-kenari. Tema ari okaratapaake pijevatziri nomperatanepayeeni.' ³Ari ikantashireta-nake irika omperataari: '÷Tsiakatya nonkantyaaka iroñaaka? Iromshitova-tyeena omperatanari. Te onkante nompankivaite, aririka nonkampitante impashityaana, osheki nonpashiventya.' ⁴Ipoña ikantashiretzi: 'Niyotake ompaitya

* 15.29: Ikantakoitzi jaka "piratsi," iriitakera cabra.

nanteri iraakameethatantaityaanari pankotsiki aririka iromishitovaitakena.⁵ Japatotakeri ikaratzi ireevetziriri ivinkatharite, ikantakeri etakarori: ‘¿Tsikama ikaratzi pireevetziri novinkatharite?’⁶ Ikantzi irirori: ‘Nireevetziri ikaratzi 100 inchatonaa jovaitzi yeenkantsi.’ Ipoña ikantziri: ‘Jiroka pireevere, thaanki posankinate, intaani inkaratai 50 inchatonaa pireeveteri.’⁷ Ipoña josampitakeri pashine ikantziri: ‘¿Eeroka tsikama ikaratzi pireevetzi?’ Ikantzi: ‘Nireevetzi okaratzi 100 ipiyotakoyeetziro trigo.’ Ipoña ikantziri eejatzi: ‘Jiroka pireevere, posankinate, intaani onkaratai 80 ipiyotakoyeetziro.’⁸ Ikanta irika pinkathari, joñaakantakeri iromperatane tema iñaakeri omatatziiri jiyotzi tsika inkenakairo kantainchari. Arira ikantayetari atziripayeeni iroñaaka, imataty jiyotzi tsika inenakairo iraakameethayeyantyaariri isheninka, janayiri tsika ikanta kempisantzinkariite.”⁹ Irojatzi ikantantanakari Jesús: “Ontzimtye piyote paakameethatantyaaro pashaarantayetari iroñaaka onkantavetya te apantaperotaro, iroora onantiaaari iraakameethayeetaimi apaata eeroka janta inkiteki.

¹⁰Itzimirika kyaaryootaintsiri kapicheeni, iriitake kyaaryooperotaa-tsine. Itzimirika kaariperoshiretatsiri kapicheeni, iriitake maperotairone inkaariperotai. ¹¹Terika pinkyaaryooven-tero ashaakarontsi kaari apantaperotaro jaka, tekatsira ameentyaamine irooperoriki. ¹²Terika pinkyaaryooven-tero ashinentsi, tekatsira pemineri pashityaari eeroka. ¹³Tekatsira aparoni omperataari materone irantavaitene apite pinkathari. Tema aparoni inkovaperote jomperatari, iriima pashine inkisaneentakeri. Ari

okempitari eejatzi, tekatsira materone inkempisanteri Pava, aririka impampitha-shiretakotero ashaakarontsi, kempivaitaka omperanatatyeyearimi.”

¹⁴Ari ikaratzi ikemaiyakeni Fariseo, tema irijatzi nevetarori ashaakarontsi, ishirontzimentakari Jesús ikemiri ikantayetakeri. ¹⁵Ipoña ikantanakeri: “Piyotzi potzikaaventaiyani eeroka eero jiyotantami atziri, iro kantamaitacha jiyotzimiro Pava okaratzi pipampithashi-reyetari. Tema okaratzi irooperotziimove-tariri atziri, ipinkimatziro Pava.”

Ikantakaantaitane ipoña ipinkathariventantai Pava

¹⁶“Tema pairani iñaaventayeetakero Ikantakaantaitane ipoña irosankinare kamantantaneriite. Ipoña ikinkithatake Juan. Ikematziro iroñaaka atzirite Kameethari Ñaantsi tsika ikanta ipinkathariventai Pava. Iniroite ikovi iriñeero okempitaro ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya. ¹⁷Te opomereentsita aperotaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitacha eero aperotzimaitaatsi Ikantakaantaitane.”

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: “te apantyaaro pookero piina”

¹⁸“Itzimirika ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakero etavetarori. Ari ikempitari eejatzi agairone tsinane jookiri oime, imayempitake irirori.”

Ashaarantachari ipoña Lázaro

¹⁹“Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari, tsika itzimi ovaneenkatachari ikithaatapiinta. Jaakoventaro kitaiteriki joimoshirenka ovaneenka jovatziivaita.”^{*} ²⁰Tzimitacha eejatzi aparoni ashinonkaa-

* **16.19:** Iro ikantakoitziri jaka “ovaneenka,” kithaarentsi jonkeromaitatsiri. Osheki ovinaro iroka. Intaani ikithaayetaro ashaarantachari.

vaitachari ipaita Lázaro, ithonka ipathaa-vaitake irika. Ari jonoryaapiinta jakakiro ipankoki ashaaranteneri. ²¹Iritake kovatsiri iriyoeyero jovaryaaetziro irovanaro ashaarantachari. Pokatsi otsitzi ithotziri ivathaaroki. ²²Ikanta apaata kamake ashinonkainkari, jaanakeri imaninkarite Pava, jatake isaikira Abraham. Ipoña kamitaka eejatzi ashaarantachari, ikitaitakeri. ²³Ikanta janta sarinkaveniki, osheki ikemaantsi-vaitaka irika ashaarantavetachari. Jamenakotakeri intaina jiñaatziiri Abraham itsipatakari Lázaro. ²⁴Ari ikaimanake irirori, ikantzi: 'Chariné, Abraham, pineshinonkatena. Potyaanteri Lázaro iramaajatakana kapicheeni jiña nomiretavakyaari, tema itashineenta-tyaana shintsiini paampari.' ²⁵Ikantanake Abraham: 'Nochariné, poshiretyaaro pashaakaro pairani, eejatzi ikempita Lázaro joshiretaro iñaashivaitakari. Iro kantamaitachari kimoshire ikanta irirori jaka, irooma eeroka ontzimatyepinkemaantsivaitaiya. ²⁶Tekatsi pinkene pimpoke, tzimatsi iniroite impereta otzikairi, eero okantzi eejatzi niyaatashi-temi eeroka.' ²⁷Eekero ikantaveta irirori: 'Pinkeme nokantzimi chariné, potyaante jatatsineri isaiki ashitanari. ²⁸Tzimatsi janta ikaratzi 5 nirentzi, pinkamanteri eero ipokanta irirori jaka, osheki jiñaashitaitaro.' ²⁹Ari ikantzi Abraham: 'Tzimatsi Ikantakaantakeri Moisés, tzimatsi eejatzi ikantayetakeri kamantantaneri, iro inkempisanteri.' ³⁰Ipoña ikantzi eejatzi: 'Eerotyami, Chariné, Abraham. Tzimatsirika aparoni kamatsiri kamantairine añaatsiri atziri, ari irovashaantairo kaariperori jameyeteri.' ³¹Eekero ikantanakitzi Abraham: 'Tema te

inkempisantero ikantayevetari Moisés eejatzi ikantayetakeri kamantantaneri, eerotya ikempisantaajatziri inkamantave-tyaari aparoni kaminkari.'"

Eero pantakaantziro kaariperori

17 ¹Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: "Ari intzimapiintatye antakaanterone kaariperori. Inkantama-cheeteri irika. ²Tsikarika itzimi antakaakere kaariperori aparoni eentsi aventaanari, ari irovasankitaayeetairi. Iro kameethatatsimi inthayeeteneri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inkaareki, ari onkantya eero ikaariperotakaantantami. ³Ontzimatyepampaventya eeroka. Tema intzimerika aparoni antzimotemine kaariperori, pinkaminairi. Aririka irovashaantanairo jantayevetakari, pimpeyakotero jantzimovetakamiri. ⁴Ari okempitari eejatzi. Tzimatsirika atziri osheki irantzimotapiintakemi, okempitaa-jatatyama onkarate 7 irapiipitero aparoniki kitaite, ontzimatyera papiipiteri pimpeyakoteri aririka impokashita-piintakemi inkovakotemi pimpeyakotairi."

Paventaaperotakaina

⁵Ikanta Otyaantajanoriite, ikantanakeri Jesús: "Nokovi poshiretakaaperotyaana." ⁶Ipoña ikantzi Avinkatharite: "Onkanta-vetakya eero iniroitetz poshiretaana, onkempityaaro okitho iryaani pankirentsi, aritake pimatakero iniroite inchato katziyeenchari, pinkantero: 'Pishirinke, piyaate pinkatziye janta inkaareki.' Nonkante, arira omatakya."*

Irantayeteri omperataari

⁷"Aririka intzime pomperatane, piñaavairi irareetaiya joshevavaitzi povaneki,

* **17.6:** Iro ikantakoitzi jaka "okitho iryaani pankirentsi," paitachari "mostaza," iro shookatsiri inampiki pashine atziri. Iro ikantakoitzi jaka "iniroite inchato," paitachari "sicómoro," irojatzi shookatsiri pashineki inampi atziri.

jaamaakooventari pipira çarima pinkantavairi: ‘Payootapaina?’ ⁸Aña eero, intaani pinkantavairi: ‘Ponkotsitapai ovaritentsi. Povathakitya inkene poyiitena, irojatzi novantakyaari, nirake nomire eejatzi. Impoña pimpoite eeroka povaiya.’ ⁹¿Arima pimpaasoonketakeri okaratzi iranteri pomperatane? Aña eero. ¹⁰Arima pinkempi-tyaari eejatzi eeroka, aririka pimonkarataa-kero okaratzi inintakaimiri Pava, ompoña pinkante: ‘Eero asagaaventavaita jomperayeetai, tema intaani amonkaraamatsitero okaratzi ikovakaayeetakairi antero.’”

Jovashinchagaitziri 10 pathaavaitatsiri

¹¹Ipoña javisanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, ikenanakero Samaria-ki ipoñaanakaro Galilea. ¹²Ikanta jareetapaaka aparoniki nampitsi, ari jomonthaavakari 10 shirampari pathaavaitatsiri, intaina ikatziyeeyapaaka. ¹³Ikaimaiyini, ikantziri: “Iiyotaantanerí Jesús, pineshinonkataina naaka!” ¹⁴Ari jamenanakeri irirori, jiñaatziiri ikatziyeeyani, ikantziri: “Piyaata-shiteri omperatasorentsitaari iramenavake-miro pivathaaro.” Ikanta jiyaataiyanakera, omapokashitaka opeyanaka ivathaaro, eshitakoyetanai. ¹⁵Ikanta aparoni iñaakerora jeshitakotai ipathaavaitzi, tharomentaka ipiyaa irirori, ikimoshireventanakeri iniroite Pava. ¹⁶Jotyeerovashitapaakari iitziki Jesús, ipaasoonketapaakeri. Irika piyaachari Samaria-satzira inatzi. ¹⁷Ipoña ikantziri Jesús: “¿Tema 10 ikaratzi eshitakotaatsi, tsikama ikenakeka pashine? ¹⁸Tekatsira nosheninka piyaatsine inkimoshireventairi Pava impaasoonketari, intaani ipiya pashinesatzi atziri.” ¹⁹Ari ikantanakeri Jesús pathaavai-vetachari: “Pintzinaanai, piyaatai. Iro ovashinchagaimi poshiretana.”

Etantanakyaarori impinkathariventantaite (Mt. 24.23-28, 36-41)

²⁰Ipoña Fariseo josampitakeri Jesús, ikantziri: “Tsikapaite etantanakyaarori

impinkathariventantai Pava.” Ari jakanake irirori: “Omapokashitaiyaara impinkathariventantai Pava. ²¹Eero ikantaizti: ‘Jiroka jaka. Jironta janta.’ Tema aritake pinkatharishireventantai Pava.” ²²Ipoña ipithokashitanakari iriyotaane, ikantziri: “Ari pinkovavetaiya apaata piñeerimi kapicheeni irika Itomi Atziri, eero okantzimaita. ²³Ari pinkemake inkantaite: ‘Jirika jaka.’ Pashine kantatsine: ‘Jirinta janta.’ Eerora piyaatashitziri, eero poyaatziri eejatzi. ²⁴Aririka impiye Itomi Atziri, inkempitapaiaaro oporeki ookatharontsi, ompoñaanakya tsika overaa kipatsi irojatzi tsika janta othapitapaa. ²⁵Aña etavakya iriñaavakero inkemaantsitya iniroite, irimanintavaiteri irikaite atziriite tzmayetatsiri iroñaaka. ²⁶Tema onkempityaaro tsika okanta pairani eeniro isaikaveta Noé. Ari onkempitzitaiya eejatzi aririka impokimatai Itomi Atziri. ²⁷Onimotziri atziri jovavaiyeta, jiravaitai-yini, jaavakaayeta eejatzi. Irojatzi ikyaantanakari Noé irirori pitotsiki jovetsikakeri. Okanta oonkanaka kipatsiki, aperotakeri maaroni atziri ipiinkake. ²⁸Ari onkempityaaro eeniro isaikaveta pairani Lot. Onimotziri atziri jovaiyani, jiravaitaiyini, jiyomparitaiyani, ipankivaitaiyini, jovetsikaiyini ipanko eejatzi. ²⁹Iro kantamaitacha omonkaratapaaka kitaite ishitovantanakari Lot nampitsiki Sodoma, jomapokashitaka iparyaapaake iririite paampari, ari japerotakeri maaroni atziri itaga. ³⁰Aritakera onkempitagaiaari eejatzi aririka impiye Itomi Atziri. ³¹Tzimatsirika saikatsiri jakakiroki ipanko, arira impoñaanakya irishiye, eerora ikyaapanaatziri irapaanaate tsika ompaitya. Itzimirika saikatsine irovaneki, irishiye tsika ikantara, eero ipiyapanaata. ³²Pinkinkishiretakotero okaratzi avishimotakerori iina pairani Lot.

³³Ikantzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane jantanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.”

³⁴Eekero ikantatzi Jesús: “Tzimatsi tsipatavakaachane irimaye. Aparonira iraaheetai inkiteki, iriima pashine irookayeetanairi. ³⁵Tzimatsi apite tsinane tsipatavakaachane otononkavaitzi. Aparoni iraaheetai inkiteki, irooma pashine irookayeetanairo. ³⁶Irisaika apite atziri irovaneki. Aparoni iraaheetai inkiteki, iriima pashine irookaitanairi.”

³⁷Ipoña josampitanakeri ikantzi: “¿Tsikakya janta Pinkathari?” Ikantzi Jesús: “Tsikarika osaikai ivatha kaminkari, ari impiyoventyaarira tziso.”*

Iñaaventaitziro kamaimetzinkaro ipoña kaariperori pinkathari

18 ¹Ipoña joshiyakaaventanakero Jesús onkantya iramanayeetan-tyaarimi kitaiteriki, eero jovashaantayee-tantaro. ²Ikantzi: “Tzimatsi aparoni nampitsi, ari isaikiri kaariperori pinkathari, te iriñaapinkathateri irirori Pava, iri ovatsipero te iriñaapinkathateri atziri. ³Ari osaikitari eejatzi aparoni tsinane kamaimetzinkaro. Opokashitakeri kaariperori pinkathari, okantziri: ‘Nokovi pinkaimenari kisaneeentanari, povetsikainaro avishimotanari.’ ⁴Teya inkovavetya pinkatharika. Ipoña ikantashiretake: ‘Te noñaapinkathateri Pava, eejatzi nokempitairi atziri. ⁵Iro kantacha iroka kamaime-tzinkaro, ontzimatyete nantenero kameethari okoviri. Nosamarokari aririka oñaashirenkena ompipiyatashitena.’”

⁶Ikantzi Jesús: “Piñaakero ikantashireta-keri kaariperori pinkathari. ⁷Iri mapero-tzirori Pava irirori, eero ishenkaatsi irantaineri kameethari ikoyaayetairi, tsika itzimi aakoventanaarori jamanairi kitaiteriki.” ⁸Eekero ikantatzi Jesús: “Eerora ishenkaita irantantaityaarori kameethari. Iro kantacha aririka impiyapaake Itomi Atziri, ¿eekeroma iriñaapaatyete aventaapiintyaarine kipatsiki?”

Joshiyakaaventaitziri Fariseo ipoña kovakotziri kireeki isheninka

⁹Tzimayetatsi pampithashiretachari kameethashire inatzi. Ipoña imanintashi-revaitziri pashine atziri. Irootake Jesús joshiyakaaventantanakariri, ikantzi: ¹⁰“Tzimatsi apite atziri jiyaatake tasoren-tsipankoki iramane. Fariseo inatzi aparoni, iriima pashine iri kovakotziriri kireeki isheninka. ¹¹Ikanta ikatziyapaaka Fariseo jamani, ikantzi: ‘Pava, iniroite nopaasoonketzimi, tema te nokempitari naaka pashine atziri, koshintzi ini, kaariperoshire ikanta, mayempiri ini, ari ikempitakari irika kovakotziriri kireeki isheninka. ¹²Apitesatzi notzitapiintaro novarite avisayetziro kitaite jimakoryaan-taitari, nookapiintzi kireeki ikaratzi ipinaitanari.’ ¹³Ipoña irirori kovakotziriri kireeki isheninka, ikatziyapaaka jantyaatziini, oyoootapaaka jamani te iramene jenoki. Tema okatsitzimoshiryaanakeri, ikantzi: ‘Pava, pinkaminthayena naaka, kaariperoshire nonatzi.’”* ¹⁴Ikantzi Jesús: “Iritake jaakameethayeetairi irika, kameethashire ikanta jiyaatai ipankoki, te inkempityaari pashine. Tema tsikarika

* **17.37:** Ikempitara añaapiintziri amemperi jevotaiyani, ayotzi tzimatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzi aririka añaayetakero okaratzi iñaaventayetakeri jaka Jesús, ayotziro irootaintsi impiymatai. * **18.13:** Kantakotachari jaka “okatsitzimoshiryaanakeri,” iroora kantakotajaantachari jomposashipaneetanakitya irika atziri. Tema irootake jametayetari judfo-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

itzimi iriiperovaitatsiri iroñaaka, ari intsinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri iroñaaka, ari iriñeero iriiriperotakaitairi.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

¹⁵Ipoña jamayeetapaakeneri Jesús eenchaaniki, ikovaitzi irantantavakyaari kapicheeni irako. Iro kantacha iriyotaanera Jesús, ikisathatavakeri amayetziriri eentsi. ¹⁶Irojatzí ikantantanakari Jesús: “Pishineteri eenchaaniki impokashitena. Eero pithañaana. Tema inkarate kempitaiyaarine irirori, iriitakera ñaagairone ipinkathariventantai Pava. ¹⁷Omaperora, eerorika iñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eero iñeetairo ipinkatharitai.”

Evankari ashaarantachari
(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

¹⁸Ikanta aparoni pinkathari josampitakeri Jesús, ikantziri: “Kameethari Iyotaantanerí, ¿opaitama nanteri noñaantaiaarori kantaitaachaneri añaantarentsi?” ¹⁹Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “¿Opaitaka pikantantanari: ‘kameethari pini?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine. ²⁰Piyotakotakeroma Ikantaakaanitane, kantatsiri: Eero povantzi, eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.” ²¹Ari jakanake evankari, ikantzi: “Iyotaantanerí, nothotyaakero maaroni irojatzí netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni.” ²²Ikanta ikemakerira, ikantzi Jesús: “Tzimatsi aparoni kovityaapainchari kaari pante. Pimpimantero okaratzi pashitari, pimpashiyetyaari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo panintagaiya inkiteki. Impoña pimpokanake, poyaatena.”

²³Ikanta ikemavakera, ovashire ikantanaka, tema ashaarantaperoneri jinatzi. ²⁴Tema iñaakerira Jesús iniroite jovashiretanaka, ikantanake: “¿Omapero opomerentsita iriyaatai ashaarantzinkari tsika impinkatharitai Pava! ²⁵Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantzinkari tsika ipinkatharitai Pava.” ²⁶Ikantayetanake ikaratzi kemakeriri ikantake Jesús: “¿Impaityaa-kama avisakoshiretaatsine?” ²⁷Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi opaiyeta pomerentsitzimoyetariri atziri, iriima Pava te opomerentsitzimotari.” ²⁸Ari ikantanake Pedro: “Jirika nokarataiyakeni naaka, nookayetanakero okaratzi tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.” ²⁹Ikantanake Jesús: “Omaperora, tzimatsirika kovanairori impinkathariventairi Pava, irootake jookaventantanakarori ipanko, ashitariri, irirentzi, iina, ipoña irovaiyaneete, ³⁰tema osheki impayetairiri Pava irika, ari anaanakero okaratzi jookaventanakari. Ari inkempitagairiri eejatzí apaata aririka iriñeero kantaitaachaneri añaantarentsi.”

Japiitairo Jesús ikamantakota irovamagaiteri
(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

³¹Ipoña Jesús japatotairi karatatsiri 12 iriyotaane, ikantziri: “Aatatyeera iroñaaka Jerusalén-ki. Ari omonkaryaaari onkarate avishimoterine Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyetakeriri pairani kamantantaneri. ³²Arira iraakaanaiteri, irayeri atziri kaari asheninkata. Iniroite ishironztimentavaitaityaari, inkemaantsitakaityaari, impoña inchoontaporovaitaiteri. ³³Aririka onkaratake impasavaitaiteri, ari irovamagaiteri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzí.” ³⁴Iro kantamaitacha, te inkemathatero irikapayeeni ikaratzi

kemavetainchari, tema te inkovaite inkemathatakagaiteri.

Jamenakagaitairi Jericó-satzi

(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

³⁵Ikanta Jesús areetzimataka nampitsiki Jericó. Ari isaikiya aparoni mavityaakiri avotsinampiki ikampitantzi impashiityaari. ³⁶Ikemake mavityaakiri, josampitakeri avisayetatsiri atziri, ikantziri: “¿Ipaita pokatsiri?” ³⁷Ikantaita-nakeri: “Ipokatzi Jesús, ipaitaitziri Nazaret-satzi.” ³⁸Irojatzi ikaimantanakari, ikantzi: “iJesús, icharinentari David-ni, pineshinonkataina naaka!” ³⁹Osheki ikisathaveetanakari irimairetantyaari. Eekero ikaimanakitzi shintsii, ikantzi: “iIcharinentari David-ni, pineshinonkataina naaka!” ⁴⁰Ari ikatziyapaaka Jesús, ikantzi: “Pamakenari jaka.” Ikanta jamaitapaakeneri, josampitavakeri. ⁴¹Ikantziri: “¿Tsikama pikovi nonkantai?” Jakanake mavityaakiri, ikantzi: “Nokovi nokiryagai, Pinkathari.” ⁴²Ikantzi Jesús: “Kantatsi pokiryagai, iro ovashinchagaimi paventaana.” ⁴³Omapo-kashitanaka jamenanai, joyaatanakeri Jesús, kimoshire ikantaventanakari Pava. Ikanta atziriite iñaakero okaratzi jantakeri Jesús, jimatana-kero iriroriite itharomentaventanakari Pava.

Jesús ipoña Zaqueo

19 ¹Ikanta jareetapaakara Jesús Jericó, janiitapaakero nampitsiki. ²Ikanta aparoni shirampari ijevare kovakotziriri kireeki isheninka ipaita Zaqueo. Ashaarantzinkari inatzi. ³Ikovaperotake irirori iriñeeri Jesús. Iro kantacha te onkante tema osheki atziri otzikaakeriri, ikaraporoityokitziini

eejatzi. ⁴Ipoña jeevatanake Zaqueo, ataitapaake inchatoki inkene iñeeri Jesús, tema ari inkenapaakeri. ⁵Ikanta jareetapaaka jataitakera, jamenapaake jenoki, iñaapaakeri, ikantziri: “Zaqueo, payiitanake thaankiini, tema ari noshire-taro nomayimotemi pipankoki.” ⁶Thaan-ki-peroini jayiitanake Zaqueo. Kimoshire jaanakeri ipankoki. ⁷Ikanta jiñeetakeri, ñaavaitanake atziriite ikantzi: “¿Opaitama ikyaavankotantariri Jesús aparoni kaariperoshiretatsiri?” ⁸Ipoña ikantake Zaqueo: “Pinkathari, ari nompakeri ashinonkainkari kashetani nashaakaro. Tzimatsirika ipaita namata-vitakeri nokoshitziri, ari noipiyeeneri onkarate 4 nayitakeriri.” ⁹Ikantanake Jesús: “Iroñaaka piñeero pavisakoshire-tai. Tema pimatanairo pikempitakotanaari Abraham-mirinkaitejanori. ¹⁰Tema iro ipokantakari Itomi Atziri ikokovayetairi ikaratzi peyaashivetainchari irovavi-saakoshireyetairi.”

Joshiyakaaventaitziri 10 kireeki

¹¹Irojatzi ikempisantaiyakeni atziri iñaaventakeri Jesús. Ipoña joshiyakaaventanakeneri, tema iñaajaantake atziriite koñaaroini impinkathariventantai Pava, tema jiñaakero irootaintsi irareetzimataiyaani Jerusalén-ki. ¹²Ikantanake: “Tzimatsi aparoni jevari jiyaatake pashineki nampitsi, impinkatharitakaiteri, impoña impiye. ¹³Japatotanakeri 10 iromperatane, ipanakeri 10 kireeki, ikantayetanakeri: ‘Pantavaitakairi kireeki nopayetakemiri, irojatzi nompiyantapaakyaari.’” ¹⁴Iro kantachari tzimatsi kaari koverine impinkathariventante. Jotyaaantaitake kantatsineri: “Te nonkovaiyeni impinkatharite.” ¹⁵Ikanta ipiya, aritake impinkatharitakaitakeri.

* **19.4:** Kantakotachari jaka inchato, irootake ipaitaitziri pashineki nampitsi sicómoro.

* **19.13:** Ikantakoitziri jaka kireeki, iri ipaitayeetzi pairani “mina.” Iñaantaityaari iraaeyeeteri aparoni mina, ontzimaty e irantaventaitei inkarate mava kashiri.

Japatotapairi iromperatane ipayetanakeri kireeki, ikovi iriñeeri tsika ikanta jantavai-takaakeri iireekite. ¹⁶Jetapaakaro ipokake aparoni, ikantapaake: 'Pinkatharí, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine ikaratzi 10.' ¹⁷Ikantanake irirori: 'Kameethatake nomperatane, kapiche pikyaaryootake, aritake piñaakero pijevaventero onkarate 10 nampitsi.' ¹⁸Ari ipokapaake pashine iromperatane, ikantapaake: 'Pinkatharí, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine ikaratzi 5.' ¹⁹Eejatzi ikantanakeri irirori: 'Ari pinkempityaari eeroka, ari piñaake pijevavente onkarate 5 nampitsi.' ²⁰Ipokapaake pashine, ikantapaake: 'Pinkatharí, jirika piireekite kameetha nophonatakemiri. ²¹Tema iniroite notharovakaami omaperotatzimi pimashirenkata, te piñaakotya poshekyaaantariri piireekite.' ²²Ikantanake irirori: 'Kaariperori nomperatane pinatzi. Eeroka apeshityaarone okaratzi pikantakenari. Piyoveta ovanaa nomashirenkata, te noñaakonetya noshekyaaantariri noireekite. ²³Piñaaveta eero pimatziro eeroka, pamenemi impaitya antavaitakaimirine noireekite, ari irosheki-neentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.' ²⁴Ari ikantziri atziri piyotainchari: 'Payiteri kireeki, pimperi oshekyaa-keriri ikaratzi 10.' ²⁵Ikantaiyanake atziri: 'Pinkatharí, ñopaitama impantaityaari, tema tzimake irirori 10 kireeki pipakeriri inkaaranki?' ²⁶Eekero ikantatzi ashitariri iireekite: 'Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotzi, eekero iriyaatatye iriñeero eero otzimimoperoyetairi.' ²⁷Ikantake eejatzi: 'Pamakeri ikaratzi kisaneeentanari kaari kovatsine nompinkathariventer, noñeeri pinthatzinkenari.'"

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11. 1-11; Jn. 12.12-19)

²⁸Ithonkanakero ikantakeri Jesús, eevatanake jiyaatziro Jerusalén-ki.

²⁹Ikanta jareetzimataka nampitsiki Betfagé ipoña Betania omontenampita-karo otzishi Olivos. Ari jotyaaantakeri Jesús apite iriyotaane. ³⁰Ikantakeri: "Piyaate nampitsiki amontetakari. Ari piñeeri evonkiri burro inthatakotya, tekera ikyaakoitairi. Pintharyaaakoteri, pamakenari jaka. ³¹Aririka irosampiitavakemi: '¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?' Pinkantanakeri eeroka: 'Ikovatziiri Pinkathari.'" ³²Jataiyanakeni jotyaaantaitakeri, jiñaakero okaratzi ikantaitakeriri. ³³Ithataryaakotapaakeri burro. Josampitakeri ashitariri, ikantziri: "¿Pinkanterika pithataryaakotantariri?" ³⁴Ikantanake irirori: "Ikovatziiri Pinkathari." ³⁵Irojatzí jamantakaniriri. Jovanketakeneri manthakintsi imitzikaaki, ikyaakotakaitakari Jesús. ³⁶Ikanta janiitakaanakerira Jesús burro, jomaronkashiitanakeri manthakintsi avotsiki tsika inkenanakera. ³⁷Ikanta jiyotaapiintakeri Jesús, oirinkimataka otzishi Olivos, ikaimaiyini itharomentaventanakeri Pava, tema iñaayetapiintakero itasonkaventantake Jesús. ³⁸Ikantaiyini:

iKaakitataike avinkatharite! Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri.

iIsaikaakaayetairi kameetha nampitarori inkiteki!

iIro aritataitatsi otzimimotziri irovaneenkaro Pava nampitarori ojenokitajaantzira inkite!

³⁹Ikanta Fariseo saikayetaintsiri eejatzi janta, ikantakeri Jesús: "Iyotaanteneri, pinkisathateri piyotaane." ⁴⁰Jakanake Jesús, ikantzi: "Aririka noimairentakeri ikaratzi kaimayetaintsiri, kempitaka ari onkantakemi mapi onkaimanake iroori."

⁴¹Ipoña jareetzimatapaaakara Jesús Jerusalén-ki, jiraakotapaakaro iñaapaake-rora. ⁴²Ikantzi: "iOsheki aritemi pinkemathataajatavakakeromi iroñaaka iroora

kitaite piñaantaiyaarori pisaike kameetha! Iro kantamaitacha eero okantzi tema mavityaaki ikantakaita-kami. ⁴³Tema irootaintsi impoke kisaneentzimiri, irovetsikayetashitapaa-kemi iraperotantyaamiri. Inthonka intapotapaakemi overaa potanto, eero piñeero tsika pinkene pishiye. ⁴⁴Ari imporokakoitakemi, irashiryeetyaari maaroni. Eero iñeetairo mapipayeeni okaratzi oveviryaaetachari iroñaaka, okantakaantziro te piyotavakeri itzimi pokashitakemiri.”

Jomishitoviri Jesús pimantayetatsiri tasorentsi-pankoki

(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

⁴⁵Ipoña ikyaapaake Jesús tasorentsi-pankoki, jomishitovapaakeri pimantayetatsiri eejatzi ikaratzi amanantayetatsiri. ⁴⁶Ikantayetzi: “Pairani josankinaitakero kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintaitenari.’ Iro kantamaitachari eeroka pamatavitantapiintake janta pipimantayetzi, pikempitakaantakero koshintzipanko.” ⁴⁷Arira ikantapaakitya Jesús jiyotaantzi kitaiteriki tasorentsi-pankoki. Iro kantacha ijevare omperatasorentsitaneri, itsipatakari iyotzinkariite ipoña antarikonaite, jamemenatakero tsika inkenakairo irovakaanteri. ⁴⁸Te onkanta-maitya iriñe tsika inkenakairo, tema ovayempita ikantaiyakani atziriite ikempisantziri Jesús.

Ishintsinka Jesús

(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

20 ¹Ikanta Jesús jiyotaayetakeri atziri tasorentsi-pankoki, iñaaventziniri Kameethari Ñaantsi. Irojatzi ipokantapaakari ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake antarikonaite eejatzi. ²Josampi-tapaakeri Jesús, ikantziri: “Pinkantena, ñipaitama otyaantakemiri poñaakantero

pishintsinka?” ³Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “Tzimatsi eejatzi nosampitemiri naaka, ontzimatyte pakena. ⁴Tema joviinkaantake Juan-ni, ñipaitama otyaantakeriri? ¿Pavama? ⁵Iriima otyaantakeri atziri?” ⁵Ari ikantavakaiyanakani irirori: “Aririka ankantakeri Pava otyaantakeriri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisantantari?’ ⁶Irooma ankanteri: ‘Añaajaantzi atziri otyaantakeriri,’ ari ishemyeetakai. Tema maaroni atziriite ikantaiyini kamantantanneri inatzi Juan-ni.” ⁷Irojatzi ikantantaiyakani: “Te niyote ipaita otyaantakeriri.” ⁸Ari ikantzitanakari Jesús irirori: “Eejatzi naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Kaariperoshireri antavairentzi

(Mt. 21.33-34; Mr. 12.1-11)

⁹Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri atziriite, ikantzi: “Tzimatsi aparoni pankitzirori chochokimashi. Ipoña jamenake impaitya amenerone ivankire-mashi, jatake irirori intaina osheki ipeyaka. ¹⁰Ipoñaashitaka jotyaantai iromperatane iragaatemi okitho ivankire. Ikanta iñaavakeri antavairentzi, ipasavaitavakeri, joipiyeeeri tekatsi iraanai. ¹¹Jotyaantake pashine. Ari ikempitaakeri, ikisavaitavakeri, itsitokavaitakeri, joipiyeeeri eejatzi tekatsi iraanai. ¹²Ipoña jotyaantake mavatanaintsiri iromperatane. Ari ikempitaitakeriri eejatzi, jantavaitavakeri, joipiyakeri. ¹³Ikantzi ashitarori ivankiremashi: ‘¿Tsiakatya nonkantyaaka? Iriirika notyaantake netakotane notomi naaka, ari iñaapinkathatakeri.’ ¹⁴Ikanta antavairentzi iñaavakeri itomi ipokake, ikantavakaiyani: ‘Jirika ipokake ashitaiyaarone apaata pankirentsimashi. Thame avamayeri, ayeroota aaka.’ ¹⁵Jaavakeri, jaanakeri othapikitapaara pankirentsimashi, jovakeri. ¿Opaitama iranteri

ashitarori pankirentsimashi? ¹⁶Tema impokanake irirori, irovakeri maaroni aamaventarori irovane, iramenai pashine atziri.” Ikanta irikaite ikaratzi kemakerori ikantakeri Jesús, ikantaiyanake: “iOnka-mintha eero omata!” ¹⁷Ipoña Jesús ikempoyaanakeri atziriite, ikantanakeri: “¿Opaitama okantziri osankinatainchari?

Imanintavetakaro mapi irikaite ovetsikirori pankotsi.

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempita-kagaitaaro iroorikami tzinkamin-tsi.”

¹⁸Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiki iroori, ari iriñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero oshemyeeri.

**Iñaaventakota kireeki
impayeeteriri pinkathari**

(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

¹⁹Ari ikovavetaka ijevare omperataso-rentsitaari itsipatakari iyotzinkariite iraakaanterimi Jesús, tema jiyotake iriitake iñaaventakotzi. Temaita onkante, osheki itharovakaayetakariki atziri piyotainchari. ²⁰Ipoña jotyaantaitake amamenavarentzi, inkempitapaakyaari atziri kameethashireri, ikovaiyaveta inkompitakaiyaarimi Jesús, inthavetako-tzimaityaari pinkathariki. ²¹Ikanta jareetaiyaka, ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantanerí, okaratzi piñaanetari eeroka irooperori onatzi, kaarira inintakaantashitari atziri. Piyotaantziri eeroka kyaaryooperoini inintakaantziri Pava. ²²¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?” ²³Iro kantamaitacha Jesús jiyotavake ikovatzi iramataviteri ikaratzi osampita-keriri, ikantanakeri irirori: “¿Opaitama piñaantantanari? ²⁴Intsityaa poñaakenari kireeki. ¿Ipaitama ashitarori iporo oshiyakaantainchari? ¿Ipaitama

ashitarori ivairo eejatzi?” Ikantaiyini: “Irashi César.” ²⁵Eekero ikantatzi Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaaniri okaratzi ikovakayimiri. Irooma okaratzi jashitari Pava, pantantyaaniri ikovakaa-yetzimiri irirori.” ²⁶Te inkitsirinkeri inkompitakaiyaari, intaani ipampoyaa-keri ikemakerira ikantake, tekatsi inkantanake.

**Josampitakoventaitziro aririka
irañagai kamayetatsiri**

(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantayetsiri eero jañagai kamayetatsiri. Josampita-paakeri Jesús, ²⁸ikantapaakeri: “Iyotaa-narí, josankinatake pairani Moisés-ni, kantatsiri: ‘Aririka inkame aparoni shirampari, irookaventanairo iina. Eerorika jovaiyantakairo, okameethatzi iragairo irirentzi iinantaiaaro irirori. Aririka ovaiyantai tsinane, kempivaitaka iriirikami ashityaarine oime kamaintsiri.’ ²⁹Thame oshiyakaaventavakero: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatzi. Etarori itzimi jaavetaka iina, tekera osamanite, kamake, te irovaiyantakaanakero iina. ³⁰Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakari irirori, kamake, te irovaiyantakairo. ³¹Ipoñaavetapaaka mavatanaintsiri itzimi, eejatzi ikempitaka irirori. Ari ikantakari maaroni ikarataiyakenira 7 irirentzi. Tekatsi aparoni ovaiyantakai-rone tsinane. ³²Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori. ³³Aririkami irañaaayetaimi apaata ikamayetakera, ¿tsikama itzimi oimentaperotari tsinaneka? Tema ari ikaratzi 7 jiiinantave-takaro.”

³⁴Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Intaanira jaayetzi iina atziriite añaa-yetziri iroñaaka jaka, jaakaavakaayetaro iina eejatzi. ³⁵Iriima inkarate kitsirinkai-

rone irañaayetai apaata ikamavetakara, eero jaayetaitsi iina, eero jaakaavakaaye-taatsi iina eejatzi. ³⁶Tema eero iñaapairo inkaamanetapai janta, inkempitapayaari maninkariite, tema itomi Pava jinayetaatzi jañaayetaira. ³⁷Irooma ikantakota irañaayetai kamayetaintsiri, ¿tema piñaanatero irosankinare Moisés-ni tsika ikanta Pava iñaanatanakariri otaara kitocheemaishi? Ikantakeri:

Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathatzi Abrahám, Isaac, eejatzi Jacob.

³⁸Ari ayotziri, añaayetatsira irirori, tema te imatziro kaminkari iriñaapinkathateri Pava, intaani añaayetatsiri. ¿Ñaakero? Tema ikaratzi kamayevetachari, irojatzi jañiimotziri Pava.” ³⁹Ari ikantanake aparoni iyotzinkari: “Iyotaantanerí, ari pimatajaantakero.” ⁴⁰Tekatsira kovanaa-tsineri irosampitanairi.

¿Ipaita charinentariri Cristo?

(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

⁴¹Ipoña Jesús josampitantake, ikantzi: “¿Opaitama ikantantaitari, ‘irika Cristo-tatsine icharine irinatye David-ni?’ ⁴²Aña iri David-ni osankinatakero kantatsiri:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite, ikantziri:

Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante,

⁴³Irojatzi apaata novasankitaantaiyaariri ikaratzi kisaneentayetakemiri, Ari paatzikairiri pinkempitakaantairi pimakoryaakiimento.

⁴⁴Ñaakero, ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?”

Iñaaventakoitziri iyotzinkariite

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

⁴⁵Maaroni atziriite ikemaiyakeri Jesús ikantakeri iriyotaane: ⁴⁶“Paamaiyaari iyotzinkariite. Osheki inevetaro

irovaneenkatziiitya, ishametakaayetero iithaarethanthanaa. Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaityaari aririka iriñeeteri. Aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita, ikovapiintzi irosatekya niyankineki. Ari ikempitari aririka irovaiyaani isheninka, ikovapiintzi irosatekya.

⁴⁷Jampoyetaro eejatzi kamaimetzinkaro jaapithayetziro opanko. Iro josamaninkantayetarori jamanayetapiintzi eero jiyotantaitari. Iro kantamaitacha osheki irovasankitaayeetairi.”

Ashinonkainkaro tsinane

(Mr. 12.41-44)

21 ¹Ari jamenaminthatziri Jesús irika ashaarantzinkari joteyetziri iireekite janta joteyetapiintzirira. ²Ipoña opokapaake tsinane kamaimetzinkaro ashinonkainkaro oni, otetapaake iroori apimentyakiteeni kireeki. ³Ikantzi Jesús: “Omapero anaantake iroka tsinane, anaakeri ikaratzi oteyevetainchari. ⁴Tema ikaratzi oteyevetainchari osheki ikashiya-kaavetariri Pava, jotetashitakari tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka kamaimetzinkaro, apintziyaaakeri otetakeri oireekite amanantantyaarimi ovarite.”

Iñaaventziro Jesús omporoke tasorentsipanko

(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵Zimatsi kantayetaintsiri: “Kameetha inatzi mapi jovetsikantayeetarori tasorentsipanko, ovaneenka okanta.” Ipoña ikantanake Jesús: ⁶“Okaratzi piñiiri ovetsikayetainchari, irootaintsira iraperoyeetero imporokaiteero, eero iñagaitairi peviryaaetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataya

(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

⁷Ipoña josampitaitanakeri, ikantaitziri: “Iyotaanarí, ¿tsikapaitema omatya

pikantakeri? Aririka omonkaratzimataky, ¿tsika onkantyaaka iriyotantaityaari?”⁸ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Paamaventya jamataviitzimikari. Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakero novairo, inkante: ‘Irootaintsira omonkaratzimatya, Naakatake Cristo.’ Eerora poyaatzi. ⁹Ari pinkemakotakero ovayiritaantsi, maimanetavakaantsi, paamaiya omapokimikari, tema ontzimaty omonkarayetya iroka, iro kantacha eekero iyaataty.

¹⁰Irantaminthatavakaanakya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. ¹¹Iriñeetero osheki onikayetya kipatsi, intashaaneentayeete, irimantsiyayeete. Iriñeete eejatzi osheki intharovakaayeetyaari, iriñeete inkiteki kaari iñetapiintzi. ¹²Iroora etayetanyakyaarone iraakaantavaitanakemi atziri, imaimanavaitanakemi. Impoña impasatakaantavaitaitemi japatotapiintaita, irashitakotakaantavaitemi. Iraayetanakemi isaikayetzi pinkatharentsijanori okantakaantziro pipairyana pikempisantaana. ¹³Iroora omayetantyaari iroka onkantya piñaaventantyaanari janta. ¹⁴Ontzimatyeeera paventaiyaana naaka, eero pipomerentsiventashivaitaro ompaitya pinkantapaakeriri.

¹⁵Tema naaka iyotakaimirone, ari onkantya eero piñaantaro impiyatyaami onkarate pinkanteriri. ¹⁶Arira piñaake iraakaan-temi ashitamiri, iraakaan-temi pisheninkathori eejatzi. Tzimayetatsira irovamaakaantaite. ¹⁷Osheki piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyana pikempisantaana. ¹⁸Iro kantamaitacha eero opeyakaantaajata aparoni piishi. ¹⁹Aririka pamavetero, iroora piñaantayetaiyarori pavisakoshireyetai.

²⁰Aririka piñaake intapotapaakero ovayiriite Jerusalén, ari piyote monkarata-

paaka iraperoitantyaarori. ²¹Inkarate nampitaiyarone apaata Judea-ki, ontzimatyeeera ishiyayetai otzishiki. Inkarate saikatsine tsika inampitaitaro, ari impoñeeya irishyanake. Inkarate saikatsineri irovaneki, eero ipiyapanaata ipankoki. ²²Tema ipiyakoventaitatyaari irikaite, ari omonkaratayetyaari okaratzi josankinayeetakeri pairani. ²³Ilnkantama-cheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tzimayetatsine eentsite eeniro ithotayetzi! Tema antaro onkantya irashinonkaayeetya aririka irovasankitaayeetairi. ²⁴Iraproyeetairimi Jerusalén-satzi. Iromperatane irovayetairi atziri poñaayetachari pashineki nampitsi. Iri oipatsitakerori nampitsi Jerusalén-ki kaari asheninkata, irojatzi omonkaratantiaari okaratzi ikovakaakeriri Pava irikaite.”

Impiyantaiyaari Itomi Atziri
(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵“Ari iriñeetake apaata kaari iñetapiintzi inkiteki, impashineyetai ooryaatsiri, kashiri, eejatzi impokiro. Ari onkempityaari kipatsiki, iniroite irashinonkaayetaiya atziriite, eero jiyotai ompaitya irantayetairi onkantakaantero oyameninka otamakaane inkaare. ²⁶Ari ovamaimatakeri itharonka atziriite impampithashiretakotero onkarate avisatsineri jaka kipatsiki. Ari irimatzi-kyaro eejatzi inkiteveri otzimimoyetziri ishintsinka, osheki inkakantayetanakya. ²⁷Aripaitera impokai Itomi Atziri, inkenapai menkoriki, iriñeetavairo ishintsinka, eejatzi irovaneenkaro. ²⁸Aririka piñaayetakero etanyakyaaro kantayetachane, ovenokata-mako pinkantya tema irootaatsi intsiparyaa-koventayeetemi.”

²⁹Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi: “Pimpampithashiretakotero tsika okanta piñaayetapiintziro inchatopayeeni.”

* **21.29:** Iro ikantaitziri jaka piñaayetapiintziro inchatopayeeni, pankirentsi higuera shookatsiri pashineki nampitsi.

³⁰Aririka piñaakero eereshiyetai, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai. ³¹Iroora piyoteri eerokaite, aririka piñaayetakero nokamantayetakemiri, irootaatsi impinkathariventantai Pava. ³²Omapero nonkante, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri. ³³Eero okantaita-tyaani piñeero inkite eejatzi kipatsi, irooma noñaaneyetakari omaperoitaatyeeeni iroori.

³⁴Aamaventa pinkantayetaiya eerokaite, eero otyaami piyaariperonka, ayimavaitemi eejatzi pishinkitya, onkantzimovaiyetyaami. Naa jomapokaitzimikari. ³⁵Inkempiitapaakyaaro aparoni ivirentsi. Ari irivitaiyaari ikaratzi saikayetatsiri kipatsiki. ³⁶Paamaiya, aakoventa pinkantya pamane, pinkante: 'Pookaakoven-tena eero nokemaantsitantarō ñaaventayetainchari. Povetsikashiretakaiyaana nomonthaantavaiyaariri Itomi Atziri.'

³⁷Tema kitaite jiyotaantzi Jesús tasorentsipankoki. Irooma tsiteni, jiyaatzi otzishiki Olivos, ari jimayiri. ³⁸Ananenka-yetaka osheki atziri ikempisantziri Jesús jiyotaantzira tasorentsipankoki.

Ikamantavakaita iraakaantaiteri Jesús

(Mt. 26.1-5, 14-15; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

22 ¹Irootaatsi iroimoshirenkaitero jovantapiintaitarori tantaponka ipaitaitziri kitaite Anankoryaantsi. ²Ari ikamantavakaari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: "Thame avamaakaanteri Jesús." Iro kantamaitacha iniroite itharovakaayetakari atziriite.

³Ikanta Judas ipaitaitziri eejatzi Iscariote ikaravetapiintari 12 iriyotaane Jesús, ikamaarishiretakakaneriki Satanás. ⁴Jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ikinkithavaitakaakeri tsikapaita iraakaanteri Jesús. ⁵Iniroitera

ikimoshiretaiyanakeni jevari, ikamantavakaiyaka imperi kireeki. ⁶Aripaite jamemenatanakero Judas tsikapaita iraakaanteri, eero jiyotzimaita atziriite.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane

(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

⁷Ari omonkaratapaakari kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, jovamaapiintaitziri eejatzi oisha jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi. ⁸Ipoña Jesús jotyaantakeri Pedro itsipatanakari Juan, ikantakeri: "Piyaate ponkotsitakaante oyaari kitaite Anankoryaantsiki." ⁹Ikantaiyini irirori: "¿Tsika janta pikovika nonkotsitakaante?" ¹⁰Ikantzi Jesús: "Aririka pareetzimatakya nampitsiki, ari pomonthaakya shirampari aakotzirori iriñaate kovityaaniki. Poyaatzishitanakeri irojatzi pankotsiki tsika inkyapaake. ¹¹Tsika inkyapaake, pinkanteri ashitarori ipanko: 'Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane, iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi.' ¹²Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovetsikaitakero inkene irovaitya. Arira ponkotsitakaanteri janta." ¹³Jataiyake iriyotaane, jiñaakero okaratzi ikantakeriri, ari jonkotsitakaan-teriki iroyaari.

¹⁴Okanta omonkarataka irovantyaari, saikapaake Jesús itsipatakari iriyotaane. ¹⁵Ipoña ikantakeri: "Tema irotaantsi noñeero inkemaantsitakaitena, iniroite nokimoshiretzi ovaiyani iroñaaka kitaite Anankoryaantsiki. ¹⁶Tema eerora novitaaro iroka, irojatzi apaata omonkaratantaiyaari impinkathariventantai Pava, aripaite napiitapairori." ¹⁷Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantakeri: "Pirero iroka, pantetaiyaaro pikarataiyini.

¹⁸Tema eero niritaaaro naaka, irojatzi

apaata aririka omonkarataiya impinkathariventantai Pava.” ¹⁹Ipoña jaanakero tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi, tema iro kamimentemine. Irootakera pinkinkishi-retapiintantyaanari.” ²⁰Ari ithonkakero jovaiyani, jaakotakero imiretairi, ikantzi: “Niraane onatzi, irootake shitovatsine onkantya iravisakotantaiyaari osheki atziri. Irootakera oñaakantairone ovakerari antzimotavakaiyaari.

²¹Omapero nokantzi: Pikarataiyakeni payootana, tzimatsira aparoni pithokashitenane irakaantena. ²²Tema omapero impeyaakotya Itomi Atziri, ari matzimaitaka ikovaitakeri pairani. Iro kantacha. iInkantamacheeteri aakaanterine!”

²³Ipoña iñaanatavakaiyanakani iriyotaane, ikantzi: “¿Itzimikama materone?”

Tsika itzimi iriiperotatsine

²⁴Ipoña iñaanatavakaiyakani iriyotaane, ikantzi: “¿Tsikama itzimi iriiperotatsine apaata?” ²⁵Ipoña ikantanake Jesús: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkatharitatsiri jaka, jomperatanta. Tema iriipero jinayetzira ipashitantayeta ikosheka iromperantyaari. ²⁶Eerora pimatziro eerokaite aririka piriiperoyete iroñaaka, aña pinkempitakotyaari iyaapitsi jovaiyantaitziri. Aririka pijevatakaante, pinkempitakotyaari otzikataari. ²⁷¿Tsikama itzimi iriiperotatsiri? ¿Tema iriitake iriiperotatsiri kempitariri oyaaventachari irantavaitaiteneri? Irooma naaka nonkempitakaantya pantavaitakaanemi povená.

²⁸Iro kantamaitacha, eerokaite tsipatapiintakanari, noñaayetzirora okaratzipomerentsitzimoyetanari. ²⁹Irootake noshinetantemirori pimpinkathariventante, ikempitaakenarora Ashitanari naaka ishinetaakenaro. ³⁰Ari piñeero ankarate avaiya, iravaitai janta tsika nompinkatharitai. Ari pinkempitaiyaari ikantara aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento, pimpinkathariventayetaari maaroni incharinentayetyaari Israel, karatatsiri 12 jinashiyeta.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro
(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)

³¹Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Simón, ikampitantakemi Satanás iriñaantashireyetyaami, inkempitakaan-temi intsikaatayeemimi.” ³²Iro kantamaitacha osheki namanakoventakemi eero povashaantantaro pikempisantanairi. Tema aririka pimpiyashiretapaake, eerokatake aavyaashiretakaapaakerine pisheninka.” ³³Ari jakanake ikantanake: “Aña ayimatakana Pinkatharí ankarate irashitakoitai, aritake ankarate eejatzi irovamagaitai.” ³⁴Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Pedro, nonkantemi, iroñaaka tsirenika, tekeraata iriñe tyoopi, mavasatzitake papiitero pinkantake: “Te noñiiri Jesús.””

Tharato ipoña osataamentotsi

³⁵Ipoña Jesús josampitanakeri ikaratziri iriyotaane, ikantziri: “Chapinkiranki notyaantakemi tera paanake pitharate, tera paanake pi-zapato-te. ¿Tzimatsima kovityiimotakamiri?” Ikantaiyini irirori: “Tekatsitya.” ³⁶Ipoña ikantziri eejatzi: “Aritatsira iroñaaka payero pitharate.

* **22.31:** Ikantakoitziri jaka intsikaatayeemimi, ari ikempitaitzirori trigo-pane itsikaataitziro. Tema intsikaaitakero, iyoshiitanakya oshiteki kaari apantyaarone. Irootake joshiyakaaventaitantariri iriyotaaneete ikempitakotaro itsikaataitziro trigo-pane. Tema ari iriñeeteri tera irimatero inkameethashirete.

Iriima inkarate kaari tzimatsine irosataamento, impimantero iithaare, iramanantantyaari. ³⁷Tema omapero omonkaratya okaratzi josankinatakoitakenari pairani, kantatsiri:

Ari itsipataitakeri kaariperoshireri. Eero okantashita iroka, ontzimaty omonkaratya.” ³⁸Ikaimaiyanakeni iriyotaane: “Pinkatharí, tzimatsi jaka apite osataamentotsi.” Ikantzi Jesús: “Aritapaake.”

Jamani Jesús Getsemani-ki
(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

³⁹Ipoña ikenanai Jesús otzishiki Olivos ikempitapiintzirora, ari itsipatari iriyotaaneete. ⁴⁰Ikanta jareetaiyakani janta, ikantapaakeri iriyotaane: “Pamanaiyeni eeroka jaka inkempoyaa-ventaitantyaamiri otzimikari inkenakaashitakaityaamiri.” ⁴¹Ari jovaaneentanaka irirori. Otyeerovapaaka kipatsiki, amanapaake.” ⁴²Ikantzi jamani: “Ashitanarí, iroorika pikovakaanari, paavyaakainaro pintsiparyaakoventenarimi onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantamaitacha, eerora pantanaro nokovavetari naaka, aña iro panteri okaratzi pikovakaakenari eeroka.” ⁴³Ari jomapokapaaka maninkari poñaachari inkiteki, ishintsishiretakaa-paakeri. ⁴⁴Tema iniroitera okantzimoshireneentanakari, jamanaperotanake. Iro oshitovantanakari iramasavitane okempivaitanakaro iriraane thaatanainchane ovitenkapaaka kipatsiki. ⁴⁵Ikanta jamanake, piyapaaka, iñaapaatziiri iriyotaane jimagaiyini okantakaaro jovashiretaiyani. ⁴⁶Ikantapaakeri: “¿Opaitama pimaantari? Pinkakitaiyeni, pamane eeroka inkempoyaaventaitantyaamiri otzimikari inkenakaashitakaityaamiri.”

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 43-50; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Iñaavaiminthaizti Jesús, iñaashitakeri pokaiyeentsiri. Iri eevatapaintsiri Judas ikaravetapiintari 12 iriyotaane. Jontsito-kapaakari Jesús inthovoroteri. ⁴⁸Ipoña Jesús ikantavakeri: “Judas, ¿Arima pipithokashitariri Itomi Atziri pithoporo-tapaakeri?” ⁴⁹Ikanta iñaavakero ikaratzi itsipatakari Jesús, ikantanakeri: “Pinkatharí, thame ampiyatantyaari osataamento.” ⁵⁰Akotanake, itotzitakeri irakojanori iyempita irotzikatane ijevajanore omperatasorentsitaari. ⁵¹Ari ikantzi Jesús: “Aritapaake, eero pimaimanetziri.” Ipampitzitairi iyempita, eshitakotanai itoveetakari. ⁵²Ipoña Jesús ikantanakeri ikaratzi pokashitakeriri, ijevare omperatasorentsitaari, aamako-ventarori tasorentsipanko, antarikonaite, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashitantanari posataamento, ipoña pipasamento?” ⁵³¿Tema piñaavetapiintana tasorentsipankoki niyotaantzi? ¿Kaarima paantana janta? Aritake onkantya, tema aripaitera jimatakaimiro iroñaaka tsireniveri kaari pimatzi pairani.”

Ikantzi Pedro: “Te noñiiri Jesús”

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18. 12-18, 25-27)

⁵⁴Ikanta joosoitanakeri Jesús, jagaitanakeri isaikira ijevajanore omperatasorentsitaari. Impoitatsi Pedro irirori joyaatakoventziri intainaini Jesús. ⁵⁵Ipoña jovaampataitake paampari pankotsinampiki, jakitsitaiyani. Ari isaikitapaaka eejatzi Pedro jakitsita. ⁵⁶Okanta aparoni tsinane omperataaro, oñaapaakeri Pedro isaiki jakitsita. Opampoyapaakeri, ari okantzi: “¿Tema

* **22.41:** Kantakotachari jaka jovaaneentanaka, tema jovaanakara kapiche Jesús, te osamani iriyaate, okempivaitakaro overaa osanthatziranki aririkami irapishoonkaitero mapi.

irijatzi irika itsipatapiintakari Jesús?”⁵⁷Iro kantamaitacha Pedro, ikantanake irirori: “Te noñeeri.”⁵⁸Okanta osamanii-tyaake, ikenapai pashine, ikantapairi Pedro: “¿Tema eejatzi eeroka ari pikaratziri Jesús?” Ikantanai Pedro: “Tera naaka.”⁵⁹Iro osamani eejatzi, tzimatsi pashine kantapaakeriri Pedro: “Omaperota eerokatake tsipatariri Jesús chapinki, tema Galilea-satzi pinatzi.”⁶⁰Ipoña ikantanai Pedro: “Te niyoteri pikantanari.” Aripaite iñaanake tyoopi.⁶¹Ari ipithokapainta Jesús, jamenapaintziri Pedro. Irojatzi ipampithashiretananakari Pedro ikantakeriranki: “Tekera iriñe tyoopi, mavasatzi pinkante: ‘Te noñiiri Jesús.’”⁶²Shitovanake jakakiroki, iniroite jiraavaitanaka.

Ipasavaitatziri Jesús

(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

⁶³Ikanta irikaite ikaratzi aamaventakotariri Jesús, ishirontaventavaitakari, ipoña ipasavaitziri.⁶⁴Jotzimikaporotakeri, jomposaporomaitari, ikantziri: “¿Tema kamantantaneri pinatzi, intsityaa piyote ipaita omposaporotakemiri?”⁶⁵Tzimatsi osheki opaita ikantavaitziriri kaariperori ñaantsi.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶Ikanta okitaitamanake, apatotaiyakani ijevajanore omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonaite, ipoña iyotzinkariite. Ari jamaitakeriri Jesús, josampiitakeri, ikantaitziri: ⁶⁷“Pinkantena, ¿Eerokatakema Cristo?” Ari ikantzi irirori: “Aririka nonkantakemi, eero pikempisantana.”⁶⁸Aririka nosampitemi, tema eero pakana, eero papakaana eejatzi.⁶⁹Iro kantamaitacha etanakyarora iroñaaka, ari iriñeero Itomi Atziri isaike irakojanoriki Pava iroñaakantairo ishintsinka.”⁷⁰Ipoña ikantaiyanake

ikaratzi apatoventakariri: “¿Eerokata-kema Itomi Pava?” Ari ikantzi Jesús: “Eerokatake kantatsi naakatake.”

⁷¹Irojatzi ikantantaianakari: “¿Ipaitema ankoveri iroñaaka? Aakatake kemaiyakerini ikantakeri.”

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

23 ¹Ipoña ikatziyeeyanaani ikaratzi apatotainchari, jaanakeri Jesús Pilato-ki. ²Ikantapaakeri Pilato: “Irika atziri osheki jovaariperotakero nampitsi, ikaminaakeri atziriite eero ipantaari kireeki pinkathari César, ikantake eejatzi Cristo inatzi iri pinkatharitatsi.”³Ipoña Pilato, josampitanakeri irirori, ikantziri: “¿Eerokama ivinkatharite Judío-payeeni?” Ari jakanakeri ikantziri: “Irootake pikantakeri.”⁴Ikantziri Pilato omperatasorentsitaari, eejatzi maaroni atziriite: “Tekatsitya noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.”⁵Iro kantamaitacha atziripayeeni eeniro ishintsitanakitziri ikantziri: “Osheki ikaminaantake irika irimaimanetante atziriite nampitsiki, jetanakaro Galilea-ki irojatzi iroñaaka jaka Judea-ki.”

Jovavisaitakeri Jesús janta Herodes-ki

⁶Ikanta ikemavake Pilato ikaminaantake Galilea-ki, josampitakoventanakeri Jesús irirorika Galilea-satzi. ⁷Ikematzi ikantaitzi iriitake. Jovavisaakeri Herodes-ki ipokira irirori jareeta Jerusalén-ki. ⁸Ikanta Herodes iñaavakeri Jesús, iniroite ikimoshiretanake, tema osheki ikovavetapiintaka iriñeeri, osheki ikemakoventakeri eejatzi okaratzi jantayetakeri, ikovaperotake iriñeeri irirori intasonkaventante. ⁹Osheki josampitavakeriri. Iro kantamaitacha Jesús te irakeri. ¹⁰Ari isaikitakari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotantaneriite, osheki ikantakovetakariri.

¹¹Ikanta Herodes itsipatakari irovayirite irirori, imanintashiretanakeri, ikaviyavai-tanakeri. Ikithaatanakari irooperori kithaarentsi, joiپییeeeri isaikira Pilato. ¹²Aripaite jaakameethatanakeri Herodes irika Pilato, tema pairani osheki ikisaneentavakaavetaka.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.38-19.16)

¹³Ipoña Pilato japatotakeri ijevare omperatasorentsitaari itsipataakeri ikaratzi jevatakaantatsiri nampitsiki, eejatzi maaroni atziriite. ¹⁴Ikantakeri: “Aña pamavetakanari irika atziri ovaariperoteronemi nampitsi, nosasampi-vetakari, te noñeero onkaariperote okaratzi jantakeri ikantakoyeetziriri. ¹⁵Ari ikempitaka eejatzi Herodes, tema notyaantavetakanari irirori. Tekatsitya irante irika atziri inkene ovakaanteri. ¹⁶Intaani nompasatakaantakeri naaka, napakagairi.” ¹⁷Irooya jametapiintari Pilato jomishitovakaantzi aparani aakaantaari kitaiteriki iroimoshirenkai-tya.

¹⁸Iro kantamaitacha ikantaiyanakeni atziriite: “¡Te nonkoveri irika! ¡Iri poimishitovakaante Barrabás!” ¹⁹Irika Barrabás iri jashitakoitziri okantakaan-tziro jovantake jimaimanetakeri pinkatharitatsiri nampitsiki. ²⁰Ipoña japiivetaka Pilato tema ikovavetaty irirori iropakaakaanterimi Jesús. ²¹Iro kantacha japiitanakero atziriite ikaimai-yini: “¡Pimpaikakotakaanteri, pimpaika-kotakaanteri!” ²²Iro mavasatzi japiiveta-karo Pilato josampitantzi: “¿Opaitama kaariperori jantakeri irika? Tekatsitya ompaitya irante, eero okantzi ovakaanta-shityaari. Intaani nompasatakaantashi-tyaari, iriyaaita.” ²³Eekero ishintsitatzi atziriite ikaimaiyini, ikovi impaikaikoiteri Jesús. Iro japiipiitaiyini ikaimaiyini eejatzi ijevare omperatasorentsitaari, ari

omatakari. ²⁴Irojatzi jantantakarori Pilato okaratzi ikovakeri. ²⁵Jomishitovakaanta-keri ovantzinkari maimanetziriri jevatakaantantatsiri nampitsiki, tema iri ikovaiyakerini atziriite. Ishinetakeneri inkantavaiteri Jesús ikovakaari iriroriite.

Ipaikakoitakeri Jesús

(Mt. 27.32-56; Mr. 15.21-41; Jn. 19.17-30)

²⁶Ikanta jagaitanakeri Jesús, jomontha-gaitakeri paitachari Simón poñaachari Cirene, ari jareeta irirori ipoñagaaro irovaneki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakoitantaari Jesús.

²⁷Osheki atziri oyaatakoventanakeri Jesús. Tzimatsi tsinane iraa kotanakariri. ²⁸Ari jamenapaintziro Jesús okaratzi tsinane iraa kotakariri, ikantziro: “Jerusa-lén-sato, eero piraakovaitashitana naaka, aña piraakotaiya eeroka, eejatzi povaiya-neete. ²⁹Tema irootaatsi piñeero inkanta-yeetai: ‘Kimoshire onatye tsinane kaari ovaissantzi, othotaavaitantashitakeri. ³⁰Impoña inkaimayeetai, inkantaite: “Pintarankashitena otzishi, pinkitate-naata.” ’ ³¹Tema piñaakero tsika ikantaitakero inchato añiinkaro, aña iro irovatsiperoite kaminkaro.”

³²Ari jagaitanake eejatzi apite kaaripe-roshireri itsipaitanakeri Jesús irovaiteri.

³³Ikanta jareetakaitapaakari ipaitaitziro atziriitoni, ari ipaikaikoitakeriri. Jovatzi-kakoitake aparani kaariperoshireri irampateki, iriima pashine irakojanoriki. ³⁴Ari ikantzi Jesús: “Ashitanari, te iriyote opaita jantziri kemaantsitakaakanari, pimpeyaakoteri.” Ipoña jagaitakero iithaare Jesús itsiparyavakaakaro, ikempitakaanakero jiñaaretaita.

³⁵Irojatzi jamenaiyakeni atziriite. Jimatzitakaro jevatakaantatsiri nampitsiki, itsinampaikatakari Jesús, ikantzi: “Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori? Aña iriimi Cristo iriyoshiitane

Pava, ari irimatakero.” ³⁶Ari jimatizita-karo eejatzi ovayiriite, ithainkakeri Jesús, ipoña jamakotakeneri kepishaari.

³⁷Ikantapaakeri: “Intsityaa povavisaakotya, omaperorika eeroka ivinkatharite Judío-payeeni.” ³⁸Tzimatsi osankinarensi ikentakoitakeri jeñokiini ipatziitoki, iñaaneke Judío, iñaaneke Roma-satzi, iñaaneke eejatzi Grecia-satzi, okantzi: “IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.”

³⁹Ari imatizitaro eejatzi iñaanamintathaziri aparoni kaariperoshireri itsipatakari ipaikakota, ikantziri: “Eerokatakakeri Cristo, povavisaakotya, impoña povavisaakotziyaana naaka eejatzi.” ⁴⁰Irojatzi jakantanakari pashine kaariperoshireri, ikisathanakeri ñaanatakakeri Jesús, ikantziri: “Pimatizitaroma eeroka te piñaapinkathateri Pava, arira akaratakakeri jovasankitaayetai. ⁴¹Tema tzimatsi antakeri aaka añaantakarori jovasankitaayeeetai. Iriima irika jovasankitaashiitakari, tekatsi kaariperori irante.” ⁴²Ipoña jamenanakeri Jesús, ikantziri: “Pinkathari, eerora pipeyakotana naaka apaata aririka pimpiye pimpinkathariventantai.” ⁴³Jakanake Jesús, ikantzi: “Omaperora nonkantemi, aritakera pintsipatapaiyaana iroñaaka eeroka janta tsika ikimoshireetapai.”

⁴⁴Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaake otsirenitanake, irojatzi sheeteeni ithaperotanaka ooryaa.*

⁴⁵Ari itsivakanakeri ooryaatsiri. Okanta janta tasorentsi pankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitzirori.

⁴⁶Irojatzi ikaimantanakari Jesús shintsini, ikantzi: “Ashitanari, paavake-naro noshire.” Ari ikantanake, kamanake.

⁴⁷Ikanta ijevare ovayiri katziyamentakarori iñaakero okaratzi avisaintsiri, iniroite

itharomentaventanakari Pava, ikantanake: “Omaperotyaa ikameethashiretzi irika shirampari.” ⁴⁸Eejatzi ikaratzi ñaayetakerori avisaintsiri, okatsitzimoneentanakeri jiyaayetai.* ⁴⁹Iriima ikaratzi ñaapiintakerori, eejatzi tsinanepayeeni, tsipatakakeri ipoñaantakari Galilea-ki, intaina ikatziyeeyakani jamenakotakeri opaita avisaintsiri.

Ikitaikakeri Jesús

(Mt. 27. 57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰Ikanta José poñaachari nampitsiki Arimatea saikatsiri Judea, kameethashire inatzi irika, iriitake itsipatapiintari japatota jeveriite judío, ⁵¹temaita onimoteri okaratzi ikantavaitaitakeri Jesús, tema osheki joyaaventakari irirori Pava impinkathariventantai. ⁵²Jiyaatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari Jesús, nonkitatairi.” ⁵³Ipoña ikentakoryaakotari, japonatantakari manthakintsi, ikitatakeri ikiyeetziro imperetanaki, tsika otzimi kaari ikitatanaita kaminkari. ⁵⁴Tema irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira kitaite jimakoryaantaitari. ⁵⁵Okanta tsinanepayeeni tsipatakakeri ipoñaantakari Jesús Galilea-ki, oyaatakoventanakeri, oñaakero tsika ikanta jonoryeetapaintziri ikitaitakerira. ⁵⁶Okanta opiyeyapaakani ovetsikayetakeneri kasankaari. Omakoryeeyakeni, tema iro kitaite ikantaantaitziri imakoryaantaityaaro.

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

24 ¹Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka tsinane iyaate imperetamoroki tsika jominkyaakoitakeri

* **23.44:** Iro ikantaitziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaake otsirenitanake irojatzi joveraanaka ooryaa 9. * **23.48:** Kantakotachari jaka “okatsitzimoneentanakeri,” iroora kantakotajaantachari jomposashipaneetanakitya irika atziri. Tema irootake jametayetari judío-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

Jesús, aanakero kasankaari oveysikakeri chapinki. Ari okaratakero eejatzi pashinepayeeni tsinane. ²Okanta amenavetapaaka, oñaatzi otamikanaka mapi jashitantaikarori omorona. ³Kyaapaake inthomoi, te oñaapairi tsika jovakoveetakarira. ⁴Osheki otharovanake. Oñaashitaka ikatziyimotapaakaro apite evankari, shipakiryaa okantaka iithaare. ⁵Tema otharovanakitziira, otyeerovashitanakari. Ari ikantziro: “¿Ipaitama pamemenantatiriri añaagatsiri jaka kaminkarimoroki? ⁶Tera isaiki jaka, aritake añaagai. Pinkinkishiretero okaratzi ikantakeri isaikantavetari Galilea-ki. ⁷Ikantziiranki: ‘Irootaintsira iraakaantaiteri Itomi Atziri, impaikakoteri kaariperoshireri atziri. Avisavetakya mava kitaite, aritake irañaagai eejatzi.’” ⁸Ari okinkishiretaiyanakero iroori okaratzi ikantakeriranki Jesús. ⁹Opiyapithatanakero omorona, okamantapaakeri 11 iriyotaane Jesús eejatzi pashinepayeeni. ¹⁰Jiroka okaratzi tsinane: María Magdala-sato, Juana, María iriniro Jacobo ipoña pashinepayeeni tsinane, irootake kamantapaakeriri otyaantajanoriite. ¹¹Iro kantamaitacha ikaratziira okamantavetapaakari, te inkempisantero, iñaajaantake okantashivaita irokaite tsinane. ¹²Ikanta Pedro, jatanake omoronaki irirori, ishiyaperotanakitya. Jamenavetapaaka inthomointa omoronaki, jiñaapaatziro onoryaaka manthakintsi japonataitantakariri. Ipampoyaapaakero jiñaapaakeri, piyaa pankotsiki.

Avotsi jatachari Emaús-ki
(Mr. 16.12-13)

¹³Tekera osamanite, janiitaiyini apite iriyotaane Jesús iriyaatero nampitsiki paitachari Emaús. Te osamaniperote osaiki Jerusalén okaratzi 11 kilómetro. *

¹⁴Iro iñaaventaiyini janiitziira okaratzi avisaintsiri. ¹⁵Ikinkithavaiminthaizti janiitaiyiniira, pokapaake Jesús irirori itsipatapaakari janiitziira. ¹⁶Iro kantamaitacha irika iriyotaane, kempitavaitaka irotzimikaitatyeerimi irookiki, eero jiyotantavaari. ¹⁷Ikantapaakeri: “¿Opaitama piñaaventziri paniitaiyiniira? ¿Opaitama povashireneentantari?” ¹⁸Ari jakanake aparoni ipaitaitziri Cleofas, ikantanake: “¿Eerokama apintzi kaari iyotakoterone okaratzi avisaintsiri Jerusalén-ki?” ¹⁹Ikantzi: “¿Opaitama avisaintsiri?” Ari ikantaiyini iriyotaane: “Iri Jesús ipaitaitziri Nazaret-satzi, tsika itzimi jotyaantakeri Pava, inkamantantannerite, iri jiyotavake atziriite. Tema okaratzi jantayetakeri, okaratzi ikantayetakeri eejatzi, ari joñaakantziro ishintsinka. ²⁰Iro kantamaitacha jaakaanakeri ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari pinkathariite, jovakaantakeri janta ipaikakotakeri. ²¹Aña noñaajaantavetaka naakaite iri ookaventairine maaroni asheninka. Irootakera mavata-tsiri iroñaaka kitaite jovantaitakariri. ²²Tzimayetatsiya tsinane nokaratapiintziri omapokashitakanari, ananenkamana iyaatamanai omoronaki. ²³Tera oñaapairi jovakoveetakari Jesús, opiyaa okamantapai: ‘Noñaake maninkari, ikantakena: “Añaagai Jesús.”’ ²⁴Ari jiñaataiyanaake nokarataiyini janta omoronaki, iñaapaakero okaratzi okantaiyakerini tsinane, te iñaamaitapaari Jesús.” ²⁵Ari jakanakeri irirori, ikantana-keri: “¡Tetya piyotanetya eerokaite, osheki pithainkashiretakero okaratzi ikamantantayetakeri kamantantaneriite! ²⁶Aña iro kovaperotacha avishimoteri Cristo irokapayeeni, impoña irisaikai irovaneenkaroki.” ²⁷Arira jetanakaro jooñaarontziniri okaratzi osankinayetai-

* **24.13:** Iro ikantakoitziri jaka 11 kilómetro, ikantaitziro pairani 60 estadio.

chari tsika jiñaaventakoitziri Cristo. Ipoñaanakaro irosankinareki Moisés japerotakeneri okaratzi josankinayetakeri maaroni kamantantaneriite.

²⁸Areetaiyakani nampitsiki tsika joshiretaro. Ari ikovi Jesús iravisanakemi irirori kempivaitaka iriyaatyeeemi intaina. ²⁹Ikantaiyirini irika apite: “Eero pavishi, ari pisaikanake. Tema tsireniityaake.” Irojatzi isaikantanakari Jesús pankotsiki isaikapaakera. ³⁰Ipoñaashitaka isaikaiyini irovaiyaani, jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri. ³¹Aripaitera jiyotakaayeetanairi iriitakera Jesús. Iro kantamaitacha Jesús ipeyashitanaka, te iñaavairi tsika ikenake. ³²Ikantavakaiyani: “¿Tema tharomentashire pikanta ikinkithavaitakairanki avotsiki, jiñaaventairora osankinarentsi eejatzi?” ³³Tera isaikanake, piyanaka Jerusalén-ki. Iñaapaatziri ikaratakeri 11 iriyotaane japatotaiyani, itsipayetakari ikaratapiintaiyini. ³⁴Ikantaiyini: “Omaperora jañagai Avinkatharite. Tema joñaakaari Simón.” ³⁵Ipoña ikamantantapaakero irirori okaratzi avishimotakeriri avotsiki, tsika okanta jiyotantaariri ipaasoonkeventapairo tanta.

Jesús joñaakari iriyotaane

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶Ikinkithavaiminthaitzi iriyotaane, osatekapaaka Jesús, jovethatapaakari ikantziri: “Pisaikaita kameetha.” ³⁷Iniroite itharovaianakeni, iñaajaanake iri shiretsi ñaanatziriri. ³⁸Ipoña ikantanakeri eejatzi: “¿Opaitama pitharovantari? ¿Opaitama pikisoshireventantanari? ³⁹Pamenenaro nako, eejatzi noitzi, naakatake. Pimpampitena, pokityaana. Tema aparoni shiretsi te ontzime ivatha, te ontzime eejatzi

itonki. Irooma naaka tzimatsi.” ⁴⁰Ikantakerira, joñaakimaitari irako eejatzi iitzi. ⁴¹Okantakaakari itharomentanaka te impampithashiretya aña iriivetaka Jesús. Eekero josampitanakitziri, ikantziri: “¿Tsimatsima oyaari?” ⁴²Ari ipaitakeri tzimakaantatsiri shima itsipataitakeneri iyaaki pitsi. ⁴³Jaavakeri Jesús, jiñaakeri ikaratzi iriyotaane jovakari.

⁴⁴Ari ikantziri: “Irootakera nokantzitakamiri eeniro notsipayetami. Ontzimatyee omonkarayetya okaratzi josankinatakoyetakenari Moisés-ni, kamantantaneriite, ipoña salmos.” ⁴⁵Ikemathatakakeri Jesús okaratzi osankinatakoyetainchari. ⁴⁶Ikantziri: “Irootake josankinayeetakeri. Ontzimatyee inkemaantsitakaityaari Cristo, iro avisavetakya mava kitaite aritake irañagai. ⁴⁷Ontzimatyeeera iriñaaventaitero novairo maaroni kipatsiki, ari iretitanakyaaro Jerusalén-ki. Ari onkanta irovashaantanaitaayarori kaariperori jantayeetziri, impeyakoyeetairi eejatzi. ⁴⁸Eerokatake ñaayerone iroka. ⁴⁹Ari piñaakero notyaantemiro okaratzi ishinetaakemiri Ashitanari. Arira pisaikaiyavakeni jaka Jerusalén-ki, irojatzi ishintsitakaantakyaamiri poñaachaneri inkiteki.”

Jovajenokaitakaanakari Jesús inkiteki

(Mr. 16.19-20)

⁵⁰Ipoña Jesús jaanakeri iriyotaaneete janta Betania-ki. Ari itzinaavakotanaka, itasonkaventanairi. ⁵¹Ikanta itasonkaventakeri, jomapokashita jovajenokaitakaanakari inkiteki. ⁵²Ikanta iñaapinkathaiyanakeri iriyotaane. Piyeeyaani Jerusalén-ki, iniroite ikimoshiretaiyanake. ⁵³Ari ikantaitanakitya ithamentaventanaari Pava janta tasoretsipankoki. Ari onkantaari.

KAMEETHARI ÑAANTSI JOSANKINATAKERI JUAN

Jatziritake ipaitayeetziri “Ñaantsi”

1 ¹Ovakera etantanakari jovetsikantayeetziri pairani, aritake tzimake ipaitayeetziri “Ñaantsi.” Ari itsipatari Pava. Tema Pava jinatzi irirori. ²Iriitake ikaratakari pairani Pava ovakera etantanakari. ³Iriitake ovetsikajaantakerori maaroni tzimayetatsiri. Tekatsira aparoni okaratzi tzimayetatsiri kaari irovetsikajaante irirori. ⁴Ikempitakovaitakari kitainkari ikitainkatakotairira atziriite onkantya inkañaanetakaan-taiyaariri. ⁵Ikempitakotapaakari kitainkatakotantatsiri otsirenikitzi. Temaita inkitsirinkeri iroitsivakavakeri kempitakotakarori tsirenikiri.

⁶Pairani jotyaantake Pava aparoni shirampari, ipaita Juan. ⁷Iriitake ñaaventakotapaakeriri ipaitayeetziri “Kitainkari,” ari onkantya inkempisantayeetan-tyaarori maaroni iriyotaanteri. ⁸Irika Juan kaarira ipaitayeetziri “Kitainkari.” Aña iriitake pokaintsiri iriñaaventakoteri.

⁹Tema aritake pokataike jaka kipatsiki maperotzirori ikempitakotari kitainkari, iriitakera kitainkatakotairiri atziriite.

¹⁰Isaikapaintzi kipatsiki. Tema iriitake ovetsikakero kipatsi. Iro kantamaitacha te iriyotavakeri atziriite. ¹¹Isaikimoveta-paintari isheninkamirinkaite. Iro kantacha te irakameethatavakeri.

¹²Iriima ikaratzi aakameethatatavakeriri, pairyaapiintanairiri ikempisantairi, iriiyetakera ishinetake Pava itomiyetaari.

¹³Itomi jovajaantayetairi Pava. Temaita oshiyaro itomitantapiintayeta atziriite, inevetankakiini, ikovi irovaiyantavaite. Aña iri Pava kovashitainchari intomitan-tya.

¹⁴Irika ipaitayeetziri “Ñaantsi,” jatziritake, isaikimoyetapaintai. Kaminthaatziitantaneri inatzi. Kyaaryoori onatzi iñaanetari. (Naakaite ñaajaanta-kero itasorenka, ari okempitajaantakaro itasorenka irapintzite itomi Ashitariri.)

¹⁵Iriitake icheraaventapaakeranki Juan, ikantapaake: “Jirika noñaaventakeri pairani, nokantake: ‘Aatsikitake impoyaa-tapaakyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etataikaro pairani tekeramintha nontzime naaka.’” ¹⁶Tema kameethatzii-vaitake irirori, irootake añaantayetaarori maaroitani ikaminthaatziyetapiintai.

¹⁷Pairani, iriira Moisés-ni josankinatakaa-veetakari Ikantakaantaitane. Iriima Jesucristo iriitajaantakera neshinonkaye-tairi, irijatzi ñaavaiyetapaintzirori kyaaryoori. ¹⁸Tekatsira materone iriñeeri Pava. Iriima irapintzite itomi Ashitairi, itzimi saikimotajaantziriri, iriitakera kamantairi aakaite ayotantaari tsika ikanta irirori.

Ikamantantakeri Juan oviinkaataneri

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹Ikanta judío-payeeni nampitarori Jerusalén-ki, jotyaantake omperatasoren-tsitaarite itsipataakeri Leví-mirinkaite, iriyaate irosampiteri Juan, inkantapaakeri:

“¿Niinkama eeroka?” ²⁰Te iromanakotya Juan, ikamantantake, ikantzi: “Te naaka Cristo.” ²¹Ipoña japiitaitziri josampiitzi, ikantaitziri: “¿Tsikama pipaitatyaaka? ¿Eerokama Elías-ni?” Ikantzi Juan: “Tera naaka.” Eekero ishintsitaitatzi josampiitzi: “¿Eerokama Kamantantaneri noyaakoneentari?” Ikantzi: “Te.” ²²Ari ikantaitziri: “¿Niinkama eeroka? Pinkamantena, inkene nonkamantapairi naaka otyaantanari. Intsityaa pinkamantakotya.” ²³Japiitanakero Juan, ikantzi: “Naakatakera cheraacheraatapaintsine tsika te inampiitaro, inkantante: ‘Povameethataineri Avinkatharite tsika inkenapaake, pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.’ Irootajaantake iñaaventzikakeri pairani kamantantaneri Isafas-ni.”

²⁴Ikanta irika irotyaantaneete Fariseo-payeeni, ²⁵eekero josampitanakitziri, ikantziri: “Te Cristo pinatye eeroka, te eeroka Elías, te Kamantaneri pinatye eejatzi. ¿Opaitama poviinkaantanantari?” ²⁶Ari ikantzi Juan: “Intaani noviinkaantanamatsitaro naaka jiña. Iro kantamaitacha tzmatsi aparoni jaka pikarataiyakeri, kaari piyotaiyeni, ²⁷iriitakera impoyaatapaa-kyaanane. Te aritaajate naaka inkempitakaantyaana iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri.” ²⁸Maaroni iroka, iro avisaintsiri pairani janta ipaitayeetziro Betábara, intatsikeronta jiña Jordán tsika joviinkaantanziranki Juan.

Iroishate Pava

²⁹Okanta okitaitamanai jiñaavairi Juan ikenapai Jesús, ikantzi: “Jirika iroishate Pava, iriira peyakotzirori iyaariperonka atzirite. ³⁰Iriitake noñaaventzitaka nokantake: ‘Aatsikitake shirampari impoyaatyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etataikaro pairani

tekeramintha nontzime naaka.’ ³¹Te niyovetari naaka. Aña iro nopokantakeri noviinkaantante, onkantya iriyotantyaariri Israel-mirinkaite.” ³²Jiroka ikantanake eejatzi Juan: “Noñaataikeri Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki ikempitakeri shiro. Jookantapaakari. ³³Tera niyovetari naaka. Iro kantacha irika otyaantakenari noviinkaantante, ikantakena: ‘Aririka piñaake intzime iroshaaviinkatashitakeri Tasorentsinkantsi irookantapaakyaari iitoki, iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkantantyaarimi Tasorentsinkantsi.’ ³⁴Naakajaantake ñakeri, iro noñaaventakotantariri tema Itomi Pava jintatzi.”

Etanakarori jiyotaanetari Jesús

³⁵Okanta okitaitamanai ari isaiki Juan itsipatakari apite iriyotaane. ³⁶Ikanta jiñaavairi Jesús ikenapai, ikantzi Juan: “Jirinta iroishate Pava.” ³⁷Ikemavakera apiteka iriyotaane Juan, joyaatanakeri Jesús. ³⁸Ari ipithokanaka Jesús, jiñaatziiri joyaataiyakeri, ari ikantziri: “¿Tsikama piyaateka?” Ikantaiyini irirori: “Rabí (Iro ikantayeetzi ‘Iyotaanerí’), ¿tsika pinampitaroka?” ³⁹Ikantzi Jesús: “Pimpoke piñero.” Ikanta joyaataiyakeri, jiñaakero tsika jinampitaro. Ari jimayimotapaintziri tema aritake sheetyaake. ⁴⁰Irika kemakeriri Juan, oyaatanakeriri Jesús, iriitake Andrés irirentzi Simón Pedro. ⁴¹Ikanta Andrés, apatziri jiyaatashitanakeri irirentzi, irika Simón, ikantapaakeri: “Noñaataikeri Mesías (iro ikantaitziri eejatzi, ‘Cristo.’)” ⁴²Ipoña Andrés jaanakeri Simón isaikira Jesús. Ikanta Jesús jiñaavakeri irirentzi Andrés, ikantavakeri: “Eeroka Simón, itomi Jonás. Iroñaaka pimpaitaiya ‘Cefas.’” (Iro ikantaitziri eejatzi, Pedro.)^{*}

* 1.39: Kantakotachari jaka “sheetyaake,” irootake oshiyarori ikantaitziri pairani “joveraaka ooryaatsiri 10.” * 1.42: Ikantaitziri “Cefas” iñaaneki arameo, irootake “Mapi.”

Ikaimaitakeri Felipe ipoña Natanael

⁴³Okanta okitaitamanai, jatake Jesús Galilea-ki. Ari jiñaakeriri Felipe, ikantapaakeri: “Poyaatena.” ⁴⁴Irika Felipe, Betsaida-satzi jinatzí, irojatzi inampi Andrés eejatzi Pedro. ⁴⁵Ikanta Felipe, jiyaatashitanakeri Natanael, ikantapaakeri: “Noñaataikeri josankinatakotakeri Moisés-ni janta Ikantakaantaitane-ki, itzimi josankinatakotzitakari eejatzi kamantantaneriite. Iriitake itomi José, Nazaret-satzi.” ⁴⁶Ari ikantzi Natanael: “¿Tzimatsima kameethashireri janta Nazaret-ki?” Ikantzi Felipe: “Pimpoke, piñeeri.” ⁴⁷Ikanta Jesús jiñaavakeri ipokake Natanael, ikantanake: “Kaakita-taíke irika Israel-mirinkajanori, tera inthaiyanetya.” ⁴⁸Ari ikantzi Natanael: “¿Tsikama janta piñaanaka piyotantanari?” Ikantzi Jesús: “Noñaakemitya tekeramintha inkaimemi Felipe pisaiki pankirentsitapeshiki.” ⁴⁹Ikantanake Natanael: “Rabí, iEerokatake Itomi Pava, eerokatake Ivinkatharite Israel-mirinkaite!” ⁵⁰Ikantzi Jesús: “Iro pikempisantantamatsitanakari nokantakemi ‘noñaakemi pisaiki pankirentsitapeshiki.’ Iro kantacha, arimaitaka piñaake pashine anayerone iroka.” ⁵¹Eekero ikantanakitzi Jesús: “Ari piñaakero ashitaryeeya inkite. Ari impipiyataiyeni maninkariite iraniiryaashiteri Itomi Atziri.”*

Aavakaantsi Caná-ki

2 ¹Okanta mavatapaintsiri kitaite ari jaavakaitakari nampitsiki paitachari Caná, saikatsiri Galilea-ki. Ari osaikakeri eejatzi iriniro Jesús janta. ²Ari

ikaimakaantaitakeri eejatzi Jesús itsipatanakari iriyotaanepayeeni. ³Ikanta joimoshirenkaiyani, thaataapaaka jimiretai-yarini. Ipoña iriniro Jesús, okantakeri otomi: “Thaataapaaka imire.”* ⁴Ikantzi irirori: “Tsinané, ¿Opaitama pikantantanari naaka? Aña tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya.” ⁵Okantanakeri iroori ikaratzi pakotantatsiri: “Panterora onkarate inkantemiri notomi.” ⁶Ari othointaka janta 6 kovitzi mapinatatsiri, iro jovantapiintari judío-payeeni jiña ikivayetantari inkitevathatantyaari. Iroka kovitzi, tzi mayetatzi antetachari 50 litro jiña, pashine 60 litro.” ⁷Ikantanakeri Jesús ikaratzi pakotantatsiri: “Piñakite jiña maaroni kovitzi.” Ijaikiperoyetakero kovitzi. ⁸Ipoña ikantzi Jesús: “Pinkitanake iroñaaka kapicheeni, paanakeneri amenakaantziroori oimoshirenkaantsi.” Ari ikantaiyakero. ⁹Ikanta irika amenakaantziroori oimoshirenkaantsi ikemaantavakaro kapicheeni jimireetari otzimi peyanainchari ojjiñaaveta, te iriyote tsika okenakotapaake irooperori jimireetari. Intaani jiyotaiyini pakotantatsiri, tema iriyyetake jaikitakerori jiña. Ipoña irika amenakaantziroori oimoshirenkaantsi, ikaimakeri aavakaachari, ¹⁰ikantziri: “Iro jameyetari atziiriite jetapiintaro ipakotantziro irooperori jimireetari, aririka inkematziiitaiyakaani oimoshirenkachari, ari impakotantayeetero jentaakyaari. Irooma eeroka povapithaantakaro irooperori jimireetari irojatzi iroñaaka.” ¹¹Iroka jantakeri Jesús nampitsiki Caná saikatsiri Galilea-ki, iro etanakarori itasonkaventantzi ari joñaakantziroori ishintsinka. Ari ikempisantaperotanakeri iriyotaanepayeeni.

* **1.48:** Paitachari jaka “pankirentsitapeshi,” irootake ikantayeetziri “higuera.”

* **1.51:** Oshiyakaaventachari jaka “ashitaryeeya inkite,” tema aritake onkantake iriñaayeetairi inkiteveri, kaari kantavetachari iriñeetapiintaiteri. * **2.3:** Kantakotachari jaka jimireetairi, irootake “vino.” * **2.6:** Kantakotachari jaka 50 litro pashine 60 litro jiña, irojatzi oshiyarori ikantaitziri pairani 2 cántaro pashine 3 cántaro.

¹²Ikanta okaratapaake iroka, jatanake Capernaum, itsipatanakaro iriniro, irirentzipayeeni, eejatzi iriyotaanepayeeni. Te osamani isaikapainte janta.

Jomishitoviri Jesús pimantayetsiri tasorentsipankoki

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³Okarikitzimatai joimoshirenkapiintantarori judío-payeeni Anankoryaantsi. Jatake Jesús Jerusalén-ki. ¹⁴Jiñaapaakeri tasorentsipankoki iyomparitariri ipirapayeeni, ipoña ishironepayeeni. Ari isaikayetakeri eejatzi iyomparitariri kireeki. * ¹⁵Ikanta jiñaapaakeri, jampithatake Jesús ipasamento, jomishitovakeri maaroni iyomparitachari tasorentsipankoki, ari itsipataakeri ipirapayeeni. Josokitakeri iireekite ikaratzi iyomparitariri kireeki, jotatsinkitakeri isaikamentopayeeni. ¹⁶Ikantakeri Jesús iyomparitariri ishirone: “iPaanairi pipira! iTe arite pinkempitakaantero ipanko Ashitanari iyomparentsipanko!” ¹⁷Ari ikinkithashiretanakero iriyotaane okaratzi josankinayeetakeri, kantatsiri:

Iniroite nonkisakotyaaaro pipanko.

¹⁸Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Intsityaa poñaakena iroñaaka pintasonkaventante onkantya noñaantyaamiri omapero otzimi pishintsinka pimatantakarori iroka.” ¹⁹Ikantzi Jesús: “Pimporokero iroka tasorentsipanko, ari avisavetakya mava kitaite, ari nontzina-gairo eejatzi.” ²⁰Ikantaiyini judío-payeeni: “Aña okaratzi 46 osarentsi jantavaitaitzi jovetsikayeetantakarori iroka tasorentsipanko, ¿impoña pintzina-gairoya eeroka onkarate mava kitaite?”

²¹Iroka “tasorentsipanko” jiñaaventakeri Jesús, iro ikantakotzi ivatha irirori.

²²Ikanta itzinagaaranki Jesús, ikinkithashiretanairo iriyotaaneete iroka otzimi jiñaaventzikakari. Irootake ikempisanta-perotantanakarori Osankinajanorentsi, eejatzi okaratzi ikantayetakeri Jesús.

Maaroiteni jiyoshiretzi Jesús

²³Eenirora isaiki Jesús Jerusalén-ki joimoshirenkaitziro Anankoryaantsi, osheki kempisantanakeriri jiñaayetakeri itasonkaventantake. ²⁴Iro kantacha Jesús, te iraventaashiretyaari irikaite, tema jiyoshiretzi maaroiteni. ²⁵Te onkova-jaantya Jesús inkamantayeeteri tsika ikantashireyeta atziriite, aña jiyoshiretayetzi irirori.

Jesús ipoña Nicodemo

3 ¹Tzimatsi aparoni Fariseo ipaita Nicodemo, iriiperori Judío jinatzi. ²Ikanta irika jatake tsireni iriñeeri Jesús. Ikantapaakeri: “Rabí, niyotaiyini iri Pava otyaantakemi piyotayetenana, tema tekatsi kanterone irantero okaratzi poñaakantakeri eeroka, eerorika itsipashiretari Pava.” ³Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Intsityaa pinkempisantavakena. Itzimirika kaari apiitairone intzimai, eerora jiñero impinkathariventantai Pava. Omaperora.” ⁴Ikantzi Nicodemo: “¿Kantatsima irapiitairo intzimai aparoni shirampari antarikitaintsiri? ¿Arima onkantake inkyagai eejatzi othomonteki iriniro, inkene irapiitairo intzimai?” ⁵Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Itzimirika kaari tzimaatantaiyaarone jiña, kaaririka intzimashiretakayete Tasorentsinkantsi, eerora jiñero tsika ipinkatha-

* **2.14:** Kantakotachari jaka ipirapayeeni iriitake buey ipoña oisha. * **2.14:** Ikaratzi pokayetatsiri Jerusalén-ki, jamayetzi iireekite ipoñaakayetari inampiiteki irirori. Iro okovantari iriyomparityaari iireekiteki Jerusalén-ki, onkantya iramanantantyaari piratsipayeeni impometeneriri Pava.

riiventantai Pava.* ⁶Ikaratzi jovaiyantaye-
tziri atziriite, atziri jinatzi. Iriima ikaratzi
tzimantaariri Tasorentsinkantsi, tasoren-
tsishire ikantanaa. ⁷Eero okompitzimo-
tami nokantakemi: ‘Ontzimatyepapiiye-
tairo pintzimayetai.’ ⁸Okempitara
tampyeenka otasonkantapiintzi tsika
okovakaaro. Pikemavetaro oyameninka,
temaita piyote tsikarika okenapaake,
tsikarika iyaatziro. Ari ikempiyetari
eejatzi ikaratzi intzimashiretakaayetairi
Tasorentsinkantsi.” ⁹Japiitanakero
Nicodemo josampitziri: “¿Tsikama
okantakotaka iroka?” ¹⁰Ikantzi Jesús:
“¿Eeroka, iyotaapiintziriri
Israel-mirinkaite, tema piyote tsika
okantakota iroka? ¹¹Noñaaventaiyimi-
miro okaratzi niyotakoyetziri. Noñaaventaiyi-
miro okaratzi nokitapiintajaantari. Iro
kantamaitacha te pinkempisantaiyeni
eerokaite nokantayetzimiri. Omaperora.
¹²Tera pinkempisantena noñaaventzimiro
osavisato, iro ovatsipero eero pikempi-
santana aririka noñaaventemiro
inkitesato. ¹³Tekatsira aparoni jataintsine
inkiteki, intaani itzimi aparoni poñeen-
chari inkiteki. Iriira añaaventzi, Itomi
Atziri.” ¹⁴Tema pairani Moisés-ni
jovatzikakotakeri maranke tsika te
inampiitaro, ari inkempitayeeteri eejatzi
Itomi Atziri, ontzimatyepi irovatzikakoyee-
teri irirori, ¹⁵onantyaari inkañaneyetai
inkarate kempisantairine.”

Jetakotaari Pava maaroite osavisatzi

¹⁶“Tema jetakoperokitaari Pava
osavisatzi, ishinetakeri irapintzite Itomi
inkamimenter, iro eero ikaamaneyetan-
taa inkarate kempisantairine, aña

inkañaneyetai. ¹⁷Tema Pava te iro
irotyaantantyaariri Itomi jaka kipatsiki
iriyakoventayetairi osavisatzi, aña
irovavisaakoshireyetaatyeeeri. ¹⁸Ikaratzi
kempisantairine Itomi Pava, eero
jiyakoventayeetziri. Iriima itzimi kaari
kempisantayetaatsine, aritakera
iriyakoventayeetairi, okantakaantziro te
inkempisantairi irapintzite Itomi Pava.
¹⁹Maaroni kaari kempisantatsine,
aritakera iriyakoventayeetakeri, tema
jantapiintatziro kaariperori. Tema
jareevetapaintaranki kipatsiki ipaiyeetziri
‘Kitainkari,’ iro ikovaperotajaantanake
tsirenikiri, jimanintavakeri ‘Kitainkari.’
²⁰Maaroni antayetzirori kaariperori
ikisaneentatziiri ipaiyeetziri ‘Kitainkari.’
Ikoimentavaita onkantya eero jiyotakoye-
tantaro jantayetziro kaariperori. ²¹Iriima
itzimi matapiintanairori kyaaryoori,
javentaatziitari ‘Kitainkari,’ onkantya
iriñeentantyaariri jantavaiventapiintanaa-
tziiri Pava.”

Iraapatziyaminthare iimentaitari

²²Ikanta okaratapaake iroka, jatanai
Jesús Judea-ki itsipatayetanaari
iriyotaane, ari ikaratakeri joviinkaantantzi.
²³Matzitacha eejatzi Juan joviinkaantantzi
irirori Enón-ki, tsika okarikitapai Salim,
tema janta ari otzimaperotziri jiñaa.
Ikaratzi jatayetaintsiri janta, joviinka-
yeetavakeri. ²⁴Tema tekeri iraakaanta-
yeeteriita Juan irashitakoiteri.
²⁵Ikanta tsika ikaratzi iriyotaane Juan
jiñaanaminthatake aparoni Judío tsika
onkantya inkitevathayeetantyaari.
²⁶Ipoña jiyaataiyakeni isaiki Juan,
ikantapaakeri: “Rabí, irintaranki

* **3.5:** Okaratzi ñaaventakotachari jaka “intzimaatantaiyaaro jiñaa,” tzimatsi
oshiyakaaventayetachari: (1) Tzimatsi kantatsiri iri ñaaventakotacha ikaratzi oviinkaatanachari
jovashaantanairo kaariperori. (2) Tzimatsi kantatsiri iro ñaaventakotacha itzimaare eenchaaniki.
(3) Tzimatsi kantayetatsiri iri ñaaventakotacha Tasorentsinkantsi, tema añaaokotapiintakeri
Tasorentsinkantsi joshiyakaaventayeetziri jiñaa. * **3.13:** Tzimatsi osankinarensi kantatsiri
Itomi Atziri saikatsiri inkiteki.

tsipatakamiri intatsikero jiñaa Jordán, tsika itzimi piñaaventakotakenari, joviinkaantantatzi iroñaaka irirori, osheki atziriite pokashitziriri.” ²⁷Ari jakanake Juan, ikantzi: “Tsikara ikanta piñaakeri irika, tera ompoñaashivaitya, aña iri Pava iriiperotakaakeri. ²⁸Eerokayetake kemajaantakena nokantakeranki: ‘Te naaka Cristo, aña intaani jotyaantaitakena neevatapaakeri irirori noñaaventakoteri.’ ²⁹Thame noshiyakaaventemiro: aparoni aavakaantsiki, iri aapiintziro tsinane itzimi iimentaitari. Iriima itsipaminthare, eero jiñaaperovaita irirori, intaani inkimoshiretanake inkemakeririka iñaavaitanake jimetsi. Ari nokempitzitakari naaka iroñaaka, te niriiperovaita, iro kantamaitacha, antaro nokimoshiretake. ³⁰Eekerora iriyaataye iririiperote irika, irooma naaka ari nompairaniityaakoteri.”

Itzimi poñeenchari jenoki

³¹“Itzimi poñeenchari jenoki janayiri maaroiteni. Iriima nampitarori kipatsiki, osavisatzi jinatzzi, jiñaaventashitapiintaro osavisato. Iriima poñeenchari inkiteki janayiri maaroiteni, ³²jiñaaventakotziro okaratzi jiñiiri, okaratzi ikemiri. Iro kantamaitacha eero ikempisantaitziro okaratzi jiñaaventziri. ³³Iro kantacha inkarate kempisantanairine, ari irimatanakya irirori iñaaventanakeri Pava kyaaryoori jinatzzi. ³⁴Itzimi jotyaantakeri Pava, iñaane Pava jiñaaventzi. Tema Pava jothotyiro inampishiretakaantantaro Itasorenka. ³⁵Irika Ashitairi jetakotari Itomi, ipinkathariventakaakeri maaroiteni tzi mayetatsiri.

³⁶Itzimirika kempisantanairine Itomi, ari inkañaanete. Iriima kaari kempisantanairine Itomi, eero ikañaanetai irirori,

intaani irapeshitaiyaaro irovasankitagairi Pava.”

Jesús ipoña Samaria-sato

4 ¹Ikanta Fariseo-payeeni ikemaiyake, ikantaitzi: “Tzimake osheki iriyotaane Jesús, joviinkaatake osheki atziriite, janaanakeri Juan.” Jiyotake irirori Jesús okaratzi ikemaiyakerini Fariseo. ²(Kaarimacheeni Jesús oviinkaantatsine, aña iriyotaaneete inatzzi.) ³Irootake Jesús ishitovantanakari Judea-ki, ipiyaaro Galilea-ki. ⁴Ari eentathakitzi inkenanairo iipatsiteki Samaria-satzi. ⁵Irojatzi jareentantakari aparoni nampitsi saikatsiri Samaria-ki opaita Sicar, iro tsipanampitarori iipatsite pairani Jacob-ni ipanairiri itomi, José. ⁶Ari osaikiri jiñaa iiyakotane Jacob-ni. Tema jimakokitakera Jesús janiitake, isaikimotapaakero jiñaa, joveraaka ooryaa tampatzika.*

⁷Ari opokake aparoni Samaria-sato onkaye jiñaa. Ikantziro Jesús: “Pimpena jiñaa niravake.” ⁸Tema jiyaataiyatziini iriyotaane nampitsiki iramanante ovaritentsi. ⁹Maaroni Judío-peroriite te jaapatziyari kameethaini Samaria-satziite. Ari akanakeri tsinane okantanakeri: “¿Tsika pinkenakairoka eeroka, Judío pinatzzi, ipoña pikampitana naaka Samaria-sato nompemi jiñaa?”

¹⁰Ari jakanakero Jesús, ikantziro: “Arimi piyote opaita ipantziri Pava, ari piyoterimi kampitakemiri jiñaa, eerokara kampitenanemi naaka. Aritake nompake-miro jiñaa añaakaantatsiri.” ¹¹Okantanake tsinane: “Pinkatharí, tekachaajatake pinkitanyaaari jiñaa, inthomoi okantaka omoro, ¿tsikatya payeroka pimpenari jiñaa añaakaantatsiri? ¹²Iri acharineete Jacob-ni panairori pairani iroka jiñaa,

* 4.6: Ikantayeetziro jaka “ooryaa tampatzika,” iroojatzi ikantaitziri pairani joveraaka ooryaa 6.

irootake jimiretajaantakari irirori, irojatzi jimireyeta itomipayeeni, jimireyeta-karo eejatzi ipiraite. ¿Panayirima eeroka?” ¹³Jakanakero Jesús, ikantanakero: “Maaroni miretarori iroka jiñaa, eero opeya imiretzi. ¹⁴Iriima itzimi miretakyaarone jiñaa nomperiri naaka, eerora jimirenetai. Tema jiñaatatsiri nopantziri naaka ari oshitovaashiretantai-yaari onkempivaityaaro oshitovaatanta-tyeeyarimi jiñaa añaaakaanatsiri.”

¹⁵Okantzi tsinane: “Pinkatharí, pimpenaro naaka iroka jiñaatatsiri, eero napiitantaaro nomiretai, eero nopiipiyavaitanta jaka nonkaye jiñaa.”

¹⁶Ari ikantziro Jesús: “Piyaate, pinkaimeri piime, impoña pimpiyake jaka.” ¹⁷Okantzi tsinane: “Tekatsi noime.” Ikantziro Jesús: “Kameetha pikantake, te intzime piime, ¹⁸tema tzimavetaka pairani ikaratzi 5 piime. Iriima itzimi pitsipatari iroñaaka, kaarira piime. Omaperora okaratzi pikantake.” ¹⁹Okemavakera ikantakero, okantanake tsinane: “Pinkatharí, niyotanakemi naaka kamantantaneri pinatzi. ²⁰Pairani nocharineete Samaria-satziite jiñaa pinkathatapiintakeri Pava jaka, otzishikira. Iro kantamaitacha eerokaite Judío-perori pikantaiyini janta Jerusalén-ki, ari añaa pinkathatapiintairiri.” ²¹Ikantanakero Jesús: “Pinkempisantavake tsinane, irootaintsira piñaa pinkathayetairi eerokaite Ashitairi, eero okovajaanta pimpoke jaka otzishiki, eero okovajaanta piyaate eejatzi Jerusalén-ki. ²²Omaperovetata, te piyotaiyerini eerokaite ipaita piñaa pinkathatapiintziri. Irooma naakaite niyotziri itzimi noñaa pinkathatziri. Tema irika intzime ovavisaakotantatsine, judío irinatye. ²³Iro kantacha, irootzimaintsi. Iriitake iroñaakara ñaa pinkathatapiintziri Ashitairi itzimi ñaa pinkathashiretataitzi. Tema iriyyetake ikoviri Ashitairi ñaa pinkathayetairine. ²⁴Pava iriijatzi

Tasorentsinkantsi, kaari koñaatatsine. Inkarate ñaa pinkathayetairine, ontzima-tye iñaa pinkathashiretai, te onkovajaan-taiya irantayetairo koñaayetatsiri.”

²⁵Okantzi tsinane: “Niyotzi naaka, ari impokakeri Mesías, ipaiyeetziri Cristo. Aririka irareetakya irirori, ari inkamanta-paakairo maaroni tsika okantakota.”

²⁶Ikantzi Jesús: “Naakatake, itzimi ñaanatajaantakemi.”

²⁷Ari jareetaiyapaani iriyotaane. Ipampoyaaminthatapaakeri jiñaa paakeri ikinkithavaitakairo tsinane. Iro kantamaitacha tekatsi osampitapaakerine opaita okoviri tsinane, tsikarika opaita ikinkithavaitakairori. ²⁸Ari ookanakero tsinane oyovitenaki, jatake nampitsiki, okantapaakeri atziriite: ²⁹“Pimpokaiyeni piñeeri aparani shirampari itzimi iyotake-narori maaroni nantayetakeri pairani. ¿Kaarima ikantaka Cristo?” ³⁰Ikanta ishitoвайanakeni atziriite nampitsiki, pokaiyanakeni isaikakera Jesús.

³¹Ari ipankiventaayarini iriyotaane, ikantziro: “¡Rabí, poyal!” ³²Ikantzi Jesús: “Tzimatsi opaita novari naaka, te piñeeyeroni eeroka.” ³³Ari josampitavakaayetanaka iriyotaane: “¿Tzimatsima ipaita amakeneriri irovarite?” ³⁴Iro kantacha Jesús, ikantanake: “Iro nokempitakaantari novarite naaka nantero ikoviri itzimi otyaantakenari, ontzimatyé nonthonkero eejatzi antavai-rentsi ipakenari. ³⁵Jiroka pikantapiintai-yini eeroka: ‘Kapatapaaka 4 kashiri osampatantyaari pankirentsi.’ Iro kantacha naaka nonkantemi pamene pankirentsimashiki, aritake sampainka-take ontzimatyé aavatyá. ³⁶Inkarate antavaitatsine iraaavatero pankirentsi ari impinayeetairi. Okaratzi pankirentsi iraaavyeetairi iriyyetakera oshiyakaaven-tacha inkarate kañaanetatsineri. Iroora inkimoshiretantaiyaari itzimi pankitake-rori intsipataiyaari itzimi aavatairori.

³⁷Tema omaperotatya iroka joshiyakaa-ventaitakeri, ikantaizti: “Tzimatsi aparoni itzimi pankitakerori, tzimatsi pashine intzime aavatairone.” ³⁸Notyaantakemi naaka piyaate eerokaite paavayetairo kaari pipomerentsiventa pantavaiventero. Tema tzimayetatsi pashine pankiventakarori jantavaiventakero. Eerokayetake anintagaarori irantavaitane irikaite.”

³⁹Tema osheki Samaria-satzi saikatsiri nampitsiki kempisantavakeriri Jesús okantakaantziro tsinane okantantapaake: “Jiyotakenarori maaroni nantayetakeri pairani.” ⁴⁰Ikanta Samaria-satziite, jareetaiyapaakani ipankinatapaakari Jesús isaikimotanakeri inampiki. Ari jimatakeri Jesús, apite kitaite isaikanake, ⁴¹osheki pashine kempisantanaintsi ikemajaantakerira iriroriite okaratzi ikantayetziri Jesús. ⁴²Ari ikantayeetanakero tsinane: “Kempisantayetaana naaka iroñaaka, tera iro intaani nonkempisantanaiyaari okaratzi pikamantapaakena, aña naaka kemajaantairi okaratzi ikantayetziri. Niyotaiyeerini eejatzi omaperotatya iriitake ovavisaakoshire-tantaatsine jaka kipatsiki, iriitake Cristo.”

Jovashinchagairi Jesús itomi aparoni jevari

⁴³Ikanta omonkarataka apite kitaite isaikapaake Jesús Samaria-ki, avisanake iriyaatero Galilea-ki. ⁴⁴Tema iri Jesús kantajaantaintsi: “Aparoni kamantantneri te iriñaapinkathayeeteri inampijanoriki.” ⁴⁵Ikanta jareetaa Galilea-ki, osheki jaakameethayeetavairi janta, tema ari ikaratake jiyaataiyake Jerusalén joimoshirenkiro Anankoryaantsi, jiñaakero maaroni jantayetakeri Jesús janta.

⁴⁶Ari jareetaari Jesús janta Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, tsika ipeyakero jiña okempivaitanakaro jimireetari. Tzimatsi

janta aparoni iriiperori jevari, mantsiyaintsiri itomi janta Capernaum-ki.

⁴⁷Ikanta irika jevari ikemakotakeri Jesús ari jareeta Galilea-ki ipoñaagaaro Judea-ki, jiyaatashitanakeri iriñeeri. Ipankinatapaakari, iriyaate ipankoki, irovashinchagairi itomi, irootaintsi inkamake. ⁴⁸Ari ikantanake Jesús: “¿Opaitama kaari pikempisantantana eerokaite? Pikovajaantziya noñaakemiro kaari piñaapiintzi pairani, pikovajaantzi notasonkaventantavake.” ⁴⁹Iro kantacha jevari ikantanakeri: “Pinkatharí, thameeta iroñaaka, tekeri ikamanakeeta notomi.” ⁵⁰Ipoña ikantzí Jesús: “Pimpiye pipankoki. Eshitakotai pitomi.”

Ikempisantanake shirampari okaratzi ikantakeriri Jesús, piyanaka. ⁵¹Ipiyamin-thaita ipankoki, jomonthaakari iromperataneete, ikantavairi: “¡Eshitakotai pitomi!” ⁵²Josampitanakeri irirori tsika joveraa ooryaa jamataakoneentantanaari itomi, ikantayini iromperatane:

“Chapinki, itainkanakera ooryaatsiri, ari avisanakeri ikatsirinkavaitzi.” ⁵³Ari ikinkishiretanakero ashitariri aritake joveraakari ooryaatsiri chapinki ikantakeri Jesús: “Eshitakotai pitomi.”

Iroora ikempisantantanakari irirori, ari okempitanakari eejatzi maaroni isheninkamirinkaite irirori ikempisantanakeri Jesús. ⁵⁴Irootakera apitetaintsiri joñaakantziro Jesús itasonkaventantzi jareetaara Galilea-ki ipoñaagaaro Judea-ki.

Kisoporokiri Betesda-satzi

5 ¹Okanta okarayetapaake iroka, joimoshirenkaiyaani Judío Jerusalén-ki. Ari jiyaatzitakarí eejatzi Jesús.

²Janta Jerusalén-ki, ari osaikiri jovaan-kanaayeetziro jiña ipaitayeetziri iñaaneki hebreo “Betesda.” Tzimatsi

* 4.52: Kantakotachari jaka “itainkanake ooryaa,” irootake ikantayeetziri pairani “hora 7.”

okaratzi 5 opankoshetaaniki. Ari otsipanampitaro osaiki ashitakoronsi ipaitayeetziri “Oisha.” ³Ari ipiyotakari osheki mantsiyari, mavityaakiri, kisoporokiri, ethorivaitatsiri jonoryaaye-taka kipatsiki joyaaventaro oshevaate jiñaa. ⁴Tema ikantayeetzi: Inatzi ipokapiintzi maninkariite ishevaatakaairo jiñaa, intzimerika etanakyaaarone impiinkaantakyaaro jiñaa oshevaatara, aritake ireshitakotanai jimantsiyavaitzi. ⁵Tzimatsi janta mantsiyarimashiki aparoni tzimakotaintsiri 38 osarentsi imantsiyavaitake. ⁶Ikanta Jesús jiñaapaa-keri jonoryaaka, jiyotapaake osamani okantaka jimantsiyavaitake irika, josampitapaakeri, ikantziri: “¿Pikovima peshitakotai?” ⁷Ari jakanake mantsiyari: “Pinkatharí, te intzime impaitya ovinke-nari aririka oshevaapaitetya jiñaa. Tema nokovavetapiintara nompiinkaatemi naaka, aritake janaakotakena pashine ipiinkaatake irirori.” ⁸Ari ikantzi Jesús: “Pintzinaye, paanairo ponoryaamento, piyaatai.” ⁹Apathakero jeshitakotanai irika, jaanairo ironoryaamento, aniitanai. Iro kantacha, tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi, ¹⁰ikantakeri judío-payeeni irika shirampari eshitakotaatsiri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, te oshinetaantsite paanairo ponoryaamento.” ¹¹Jakanake irika shirampari, ikantziri: “Irinta itzimi ovashinchagaanari, ikantakena: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai.’” ¹²Ari ikantaiyanakeni Judío: “¿Niinka kantakemiri: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai?’” ¹³Iro kantacha irika shirampari te iriyoteri niinka ovashinchagairiri, tema te iriñaavairi Jesús tsika ikenanake, ipiyotaiyakanira atzirite janta. ¹⁴Ipoña Jesús jiñagairi shirampari janta tasoren-tsipankoki, ari ikantziri: “Pinkeme, aritake eshitakotaimi iroñaaka, eerora papiitairo pantairo kaariperori, ari

onkantya eero avishimotantami koveen-kaperotatsiri.” ¹⁵Ikanta irika shirampari jatanake, ikamantakeri judío-payeeni iriitakera Jesús itzimi ovashinchagairiri. ¹⁶Iro opoñaantari ikovi judío-payeeni iroveri Jesús, tema jovashinchaantake kitaite jimakoryaantaitari. ¹⁷Iro kantamaitacha, ikantanake Jesús: “Ari ikantaitatyaani jantavaitzi Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka nantavaitzi.” ¹⁸Irootakera, ikovaperotantanakari judío-payeeni iroveri Jesús, tema te intaani jantavaitantakaro kitaite jimakoryaantaitari, aña joshiyakotakari Pava, ikantakera Jesús iriitake Pava jiritajaantari irirori.

Ishintsinka Itomintari Pava

¹⁹Ipoña Jesús jakanakeri, ikantziri: “Irika Itomitari Pava tekatsi irantashivaitya irirori ikovakaanekiini. Intaani jantziro okaratzi jiñaakotziriri Ashitariri. Maaroni okaratzi jantzi Ashitariri, irojatzi jantzi Itomi. Omapero. ²⁰Tema jetakotari Ashitariri irika Itomitari, joñaakiri maaroni jantayetziri irirori. Eekero iroñaakatyeeri tsikarika opaiyetari iniroitetsiri, irootake pimpampoyaaminthataiyerine eerokaite. ²¹Tema ikempitara Ashitariri jovañaayetziri kaminkari, ikañaanetakairi, ari ikempitari eejatzi Itomitari, iriñaakaayeteri inkoveri irirori. ²²Tera iriyakoventantsine Ashitariri, aña iri Itomi ishinetake iriyakoventantai, ²³ari onkantya maaroitani iriñaapinkathayetantyaariri Itomi ikempitaayetzirira Ashitariri. Itzimi kaari ñaapinkathatairine Itomitari, tera jiñaapinkathatzitari Ashitariri, itzimi otyaantakeriri.

²⁴Itzimirika ovayempitatairone nokantayetziri, impoña inkempisantanari itzimi otyaantakenari, aritake inkañaane-shireyetai. Eero jovasankitaavaitaitziri, tema karatapaake ikaamanevaitzi,

kañaane ikantayetaa. Omapero. ²⁵Irootzi-mataintsira omonkaratya, iroñaakatajaan-take, inkemapaitetairo kamashireriite iñaane Itomi Pava. Inkarate kemavairone, aritake irañaashireyetai. Omapero. ²⁶Tema ikempitara Ashitariri jañaakaan-tajaantzi, iro ishinetaakeriri eejatzi Itomi irañaakaante irirori, ²⁷ishinetakeri eejatzi iriyakoventantai, tema iriitake Itomi Atziri. ²⁸Eero pipampoyaaminthatashitaro iroka. Tema irootzimataintsi omonkaratya inkemayetantaiyaarori kaminkariite iñaane, ²⁹ari impiriintayetanake tsika ikitayetaka. Ikaratzi antayetakerori kameethari, ari inkañaaneyetai. Iriima ikaratzi antayetapiintakerori kaariperori, irañaayevetaiya irovasankitaayeetairi.”

Ñaayetajaantakeriri Cristo

³⁰“Tera nantashivaitaro naaka nokovashitari, iri Ashitanari shinetanarori namenakotemi. Okaratzi nokantakoven-tan-tziri tampatzika okantaka, tema te nantashivaityaaro nokovakaari naaka, aña iro ikoviri Ashitanari otyaantakenari. ³¹Naakami kinkithatakovaitashitachane apaniro, tekatsira apantyaarone nokinkithatakovaivetaka. ³²Iro kantamaitacha tzmataitatsi pashine kinkithatakotanari, niyotzi irootake kyaaryooperotatsiri okaratzi ikinkithatakotakenari irirori. ³³Omaperovetatya iñaaventakena Juan potyaantakariranki irosampitakiteri. Tema okaratzi ikinkithatakotavakenari omaperotatya. ³⁴Iro kantacha tera iro noñaaventamatsite iroñaaka okaratzi ikinkithatakotanari aparoni atziri kempita-kariri Juan. Aña iro noñaaventataitzi matzirori ovavisaakoshiretaimi. ³⁵Tema Juan ikempivetakari aparoni ootamentotsi itzimi kitainkatapaintsiri. Iro pikovapain-tziri eerokaite panintaavakyaaro ikempitari kitainkari. ³⁶Iro kantacha tzmatsi kinkithatakotanari naaka, anayiriri Juan. Okaratzi nantziri naaka,

irootake ikantanari Ashitanari nantero, iroora oñaakantzirori iriira Ashitanari otyaantakenari. ³⁷Ari ikempitakari Ashitanari, itzimi otyaantakenari, ikinkithatakotakena irirori, temaita pinkempisantero iñaane. Te piñaavorota-neteri. ³⁸Te onkyaantaajatyaaami iñaane, tema te pinkempisanteri irotyaantane. ³⁹Amatsinka pikantaveta piñaanatziro Osankinajanorentsi, tema ari poyaako-neentarori piñaayetairo pinkañaaneyetai. Iro kantamaitacha, aña naakavetaka okinkithatakotzi Osankinajanorentsi, ⁴⁰temaita pinkovayetaiyeni eeroka paventaayetyaana onkanya pinkañaane-tantaiyaari. ⁴¹Te nonkokovataashityaaro naaka intharomentavaityaana atziiriite. ⁴²Aña niyotzitaiyami tsika pikantaiyani eeroka, niyotzitami eejatzi te petakotari Pava. ⁴³Naakatake jovake Ashitanari nompoke nopairyagairo ivairo. Temaita paakameethataiyenani eerokaite. Irooma aririka impoke pashine paaryaashivaitapaa-kyaarone ivairojanori irirori, iriia paakameethataiyerine. ⁴⁴¿Tsikama pinkene pinkempisantaiyeni, eerokara tharomentashivaitavakaacha, teya pinkokovatero iri tharomentaventaia Pavaianori? ⁴⁵Eerora pikinkishirevaitashita naakara thavetakotemine Ashitanariki. Intzime thavetakotajaantaimine iriitake Moisés-ni, itzimi paventaapiintayetaari eerokaite. ⁴⁶Tema arimi pinkempisanta-jaantakerimi Moisés-ni, aritakemi pinkempisantavakenami naaka, tema naakatake josankinatakotake Moisés-ni. ⁴⁷Irooma te pinkempisantero okaratzi josankinatakeri, ¿tsikama pinkene pinkempisantero onkarate nonkantayetemiri naaka?”

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

6 ¹Ikanta okaratapaake iroka, montyaanaka Jesús intatsikero inkaare saikatsiri Galilea-ki, irojatzi

ipaiyeetziri Tiberias. ²Osheki atziri oyaatakeriri, tema jiñaayetakitziiri itasonkaventantake jovashinchaayetairi mantsiyariite. ³Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki, ari isaikapaake itsipayetakari iriyotaane. ⁴Irootake areetzimataiya kitaite Anankoryaantsi, aripaite joimoshi-renkapiintari judío-payeeni. ⁵Ikanta jamenapaake Jesús, jiñaatzí osheki atziri oyaatakeriri, ikantakeri Felipe: “¿Tsikama amananteka ovaritentsi ovakayaariri maaroni irika atziri?” ⁶Aña josampitashitari Felipe iriñaantyaariri tsika inkante, tema jiyotajaantake Jesús opaita iranteri. ⁷Ari jakanake Felipe, ikantanake: “Eerotya jantetaajata 200 denario amanantemi ovaritentsi, aña eepichokiini irovamatsitakya aparopayeeni irikaite.” ⁸Ipoña ikantanake Andrés, iriitake pashine iriyotaane, irirentzira Simón Pedro, ikantzi: ⁹“Jirika jaka aparoni eentsi amaintsiri 5 tanta, apite shima. Iro kantacha, çarima irantetakyaari osheki atziri?” ¹⁰Ari ikantzi Jesús: “Pinkanteri maaroni isaikayete.” Okataroshimashitatzí janta, ari isaikayakeni. Ikarataiyini 5,000 shirampariite. ¹¹Ari jaakotanakero Jesús tanta, ipoña ikaratakero ipaasoonketakeri Pava, itsiparyeetakeneri ikaratzi saikamashitaintsiri. Ari ikempitaakeriri shima, ipayeetakeri maaroiteni kovatsiri. ¹²Ikanta ikemaityapaakani maaroni, ikantairi Jesús iriyotaane: “Paayetairo opetoki okaratzi tzmakaantapaintsiri, eero apaavaitanta.” ¹³Jiyoyaayetairo iriyotaaneete, ijaikitai 12 kantziiri opetoki tzmakaantapaintsiri karavetachari 5 tanta. ¹⁴Irikaite atziri, jiñaakerora itasonkaventakero Jesús ovaritentsi, ikantaivanakeni: “Omaperotaajatatya,

iriitakera irika Kamantantaneri itzimi ishinetaitakeri impoke jaka kipatsiki.”

¹⁵Iro kantacha Jesús jiyotake ishintsi-ventaitatyeeeri iraaheetanakeri impinkathariventerí atziriite, eejatzi itonkaanai otzishiki, inkene isaikavaite apaniro.

Janiitantaro Jesús inkaare

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶Ikanta osheetyaanake, oirinkaiyaani inkaareki iriyotaane Jesús, ¹⁷otetaiyapaani pitotsiki, montyaakotaiyaani iriyaatairo Capernaum-ki. Aritake tsireniperotanake, tekera impiyeeta irirori Jesús. ¹⁸Ari otampyaatapaake, iniroite otamakaatanake inkaare. ¹⁹Aritake santhatake jimontyaakotaiyani, jiñaatzíiri Jesús ipokashitari janiitantaaro inkaare. Antaro itharovaiana nani iriyotaane. ²⁰Ikantapai Jesús: “iNaakatake, eero pitharovaiaini!” ²¹Kimoshire ikantaiaiani jotetavairi pitotsiki, tekera osamanite, aatakotaiyapaa-keni ikovirora irareetya.

Osheki atziriite amemenatakeriri Jesús

²²Okanta okitaitamanai, irojatzi isaikaiya-keni atziriite intatsikero, jiyotaiyakeni iro apinto pitotsi jimontyaantanaa iyotaariite, te inkaranairi Jesús. ²³Ari areetakotantapaaka pashine pitotsi poñaayetachari Tiberias-ki, aataiyapaakeni tsika okarikitzi jovaiyakani tanta chapinki ipaasoonkeventakeri Avinkatharite. ²⁴Ikanta jiñeeyake te isaike Jesús, eejatzi iriyotaaneete, otetaiyana nani atziriite pitotsiki, jatake Capernaum-ki inkokovatairi.

Ipaiyeetziri Jesús

“ovaritentsi añaakaantaneri”

²⁵Ikanta jareetaiyapaakani intatsikero, jiñaapairi Jesús, josampitapaakeri: “Rabí,

* **6.9:** Ikantaitzi jaka iroka tanta, iro jovetsikayeetake cebada. * **6.19:** Kantakotachari jaka “santhatake jimontyaakotaiyani,” irojatzi ikantaitziri “5 terika 6 kilómetro,” ikantaitziri eejatzi pairani “25 terika 30 estadio.”

¿tsikapaitema pipokake eeroka jaka?”

²⁶Ikananakeri Jesús: “Irootakera pikokovatantanari eerokaite tema pikemaneentaiyakani chapinki povaiyakani, aña tera iro pikokovatantanari pikemathatanakero notasonkaventantake. Omapero. ²⁷Te arite piñaashintsiventashivaitaro ovaritentsi thonkanetachari, aña iro piñaashintsiventya ovaritentsi enitatsiri, ontzime kañaanetakaimine. Iroora ovaritentsi ipantziri Itomi Atziri, tema Pava, Ashitariri, iriitake jookotakeri.” ²⁸Ipoña josampiitanakeri, ikantaitziri: “¿Tsikama nonkantayetyaaka noñaashintsiventantaiyaarori ikoviri Pava?” ²⁹Jakanake Jesús: “Ikoviri Pava pantayetairi, ontzimatye pinkempisantairi irika itzimi jotyaantakeri.” ³⁰Ipoña josampiitanakeri eejatzí: “¿Intsityaa pintasonkaventante onantyaari nonkempisantemi? ¿Opaitama pantayetakeri? ³¹Pairani acharineete jovayetakaro janta tsika te inampiitaro ipaiyeetziri ‘maná,’ irootake okantziri Osankinarentsi:

Pava pakeri iroyaaro ovaritentsi paryeentsiri inkiteki.”*

³²Jakanake Jesús, ikantzí: “Okaratzi ovaritentsiperotatsiri poñeenchari inkiteki, kaarira Moisés-ni panterone. Aña iri Ashitanari payetemirone. Omaperora. ³³Tema irika ovaritentsi ipantziri Pava, iriitakera poñeenchari inkiteki, iri kañaanetakaayetairine osavisatziite.” ³⁴Ari ikantayeetanakeri: “Pinkatharí, pimpapiintenaro iroka ovaritentsi.”

³⁵Ikantzí Jesús: “Naakatakera ovaritentsi kañaanetakaantaneri. Inkarate oshentashiretainaneri naaka, eero itashaavaitai. Inkarate kempisantanainane naaka, eero jimirevaitai. ³⁶Tema

aritake nokantaiyakemi, temaita pinkempisantaiyena okantavetaka piñaavetakaanana. ³⁷Ikaratzi joshentashiretakaananari Ashitanari, iriiyetakera oshentashireperotainane, eerora nomanintavakeri naaka. ³⁸Tema te iro nompokantakyaari jaka nopoñaaka inkiteki nantayetero nokovashivaitari naaka, aña iro nantapiinte ikoviri Ashitanari, itzimi otyaantakenari. ³⁹Jiroka ikoviri Ashitanari otyaantakenari, eero nopeyakaantaajatzí aparoni ikaratzi joshentashiretakaayetaanari, aña ontzimatye noviriintayetairi overaantapaakyaarone kitaite. ⁴⁰Tema ikovi Ashitanari eejatzí, maaroni itzimi amenairine Itomi Pava, inkarate kempisantairine, aritake inkañaanetakaayetairi. Naakatajaantakera oviriintairine omonkaratapaakyaarika kitaite.”

⁴¹Irootakera ipoñaantanakari judío-payeeni ikishimavaitanakeri Jesús, tema ikemakera ikantake: “Naakatake ovaritentsi poñeenchari inkiteki.” ⁴²Ari ikantavakaiyanakani: “¿Kaarima irika Jesús, itomi José? Niyotaiyirini naaka ashitariri. ¿Opaitama ikantantari: ‘Nopoñaatya inkiteki?’” ⁴³Ikantanake Jesús: “Aritapaake pikishimavaitakena. ⁴⁴Tekatsira oshentashirevaitashityaanane naaka, eerorika jamashiretairi Ashitanari itzimi otyaantakenari. Naakatake oviriintajaantairine omonkaratapaakyaari kitaite. ⁴⁵Irosankinareki kamantantane-riite, ikantake:

Iritajaantake Pava iyotagairine maaroiteni.

Maaroni itzimi kemairiri Ashitanari, itzimi iyotairiri irirori, joshentashiretaana naaka. ⁴⁶Tera nonkantatye tzimatsira ñaavorotakerine Ashitanari, aña apaniro

* 6.31-58: Jaka tsika oñaaventakota “ovaritentsi,” irootake ikantayeetziri pairani “tanta.” Ari okempitari eejatzí, jiñaaventakoyeetzirora pairani tanta, iroora jiñaaventakoyeetzí maaroni ovaritentsi. Iroovaitake akantapiintaiyini aakaite: “Poya kaniri,” tera intaani añaaventero kaniri, aña tzmataitatsi eejatzí vathatsi oyaari.

jiñaavorotataitzi poñeenchari Pavaki.

⁴⁷Itzimirika kempisantainane naaka, aritake inkañaanetai. Omapero. ⁴⁸Naakatatera ovaritensi añaakaanetani.

⁴⁹Jovavetakaro picharineete ‘maná’ janta tsika te inampiitaro, kamayetzimaitaka.

⁵⁰Iriima oshiyakarori ovaritensi noñaaventziri naaka ipoñaatya inkiteki. Intzimerika ovaiyaarine irika, eero ikaamanetai. ⁵¹Naakatakera kañaaneri ovaritensi poñeenchari inkiteki. Intzimerika ovakyaarone iroka ovaritensi, ari inkañaanetai. Iroka ovaritensi nopantziri naaka, novathajanora onatzi. Iriira noshinetakovera osavisatziite inkañaaneyetantaiyaari.”

⁵²Ari ikantavakaiyani judfo: “¿Tsikama inkenakairoka irika irovakaantairori ivatha?” ⁵³Ikantanake Jesús: “Eerorika povaro eerokaite ivatha Itomi Atziri, eerorika piriro iriraane, eerora pikañaaneyetai. Omapero. ⁵⁴Itzimirika ovakyaarone novatha, itzimi irakerone niraane, ari inkañaaneyetai. Naakatake oviriintajaantairine omonkaratapaakyaarika kitaite. ⁵⁵Tema iroka novatha ovaritensi-perori onatzi, iroka niraane iro jimireperoritari. ⁵⁶Intzimerika ovakyaarone novatha, intzime eejatzi irakerone niraane, itsipashiretaatyaana naaka, eejatzi naaka notsipashiretairi irirori.

⁵⁷Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okempitari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetai. ⁵⁸Nokinkithatakotatziirova ovaritensi poñeenchari inkiteki. Iroka ovaritensi te oshiyaro ‘maná’ otzimi jovavetakari pairani picharineete eeroka, okantavetaka jovavevetakaro, ikamayetake. Iriima inkarate ovakyaarine irika oshiyarori ovaritensi, ari inkañaanetai.” ⁵⁹Irooyetaker ajiyotantakeri Jesús ipiyotaiyakani janta japatotapiintaita saikatsiri Capernaum-ki.

Iñaaventayeetziro kañaanetaantsi

⁶⁰Ikanta ikemayeetakero iroka iyotaantsi, irikaite ikaratzi oyaatziriri Jesús, ikantaiyanakeni: “Iroka ikantayetakari Jesús pomerentsiitaka akantyaarori. ¿Ipaitema kempisamtatsiterine?”

⁶¹Ikanta Jesús, jiyotake okaratzi ikishima-vaitaiyiri, josampitanakeri: “¿Tema onimotemi iroka? ⁶²¿Opaitama avisatsine, aririka piñeeri Itomi Atziri irovajenokaiya tsika ipoñaaka pairani? ⁶³Okaratzi noñaaventakoyetakemiri, iroora kantakotacha okaratzi añaashiretakaantatsiri, kaarira avathajanori noñaaventakote, tekatsi ompaiperotajaantya avatha. Aña iro noñaaventzi aventaashirenkantsi kaari koñaanetatsi, kañaanetakaantatsiri. ⁶⁴Iro kantacha eenirotatsi tsika pikaratzi eerokaite kaari kempisamtatsine.” Tema jiyotzitaika Jesús itzimi kaari kempisamtatsine, tsika itzimi pithokashityaarine. ⁶⁵Eekero ikantanakitzi Jesús: “Iroora nokantzitantakamiri: ‘tekatsira oshentashirevaitashityaanane naaka: eerorika ishineshiretaanari Ashitanari.’”

⁶⁶Aripaitera, jiñeetake osheki piyapithatanakeri Jesús oyaavetapiintakariri. ⁶⁷Ipoña Jesús josampitanakeri 12 iriyotaane: “¿Pikovima eejatzi eerokaite piyaatayetai?” ⁶⁸Ari jakanake Simón Pedro: “Pinkatharí, ¿Intzimekama niyaatashiteri? Aña eerokatake ñaaventa-jaantakerori kañaanetaantsi. ⁶⁹Aritake nokempisantaiyakemi naakaite. Niyotaiyini eerokatake Cristo, Itomi Pava Kañaaneri.” ⁷⁰Jakanake Jesús, ikantziri: “¿Kaarima naaka iyoyaakemiri pikaratakera 12? Iro kantamaitacha, tzimatsi aparoni pikaratakera kamaari jinatzi.” ⁷¹Jiñaavaitakerora iroka Jesús, jiñaaventatziiri Judas, Itomi Simón Iscariote. Tema iriitake Judas pithokashityaarine, iriivetaka aparoni karatapiintakeriri 12 iriyotaane.

**Irirentzipayeeni Jesús te
inkempisantaayerine**

7 ¹Ikanta okaratapaake irokapayeeni, jareetantavaita Jesús janta Galilea-ki. Te inkove isaikanai Judea-ki, tema janta ikokovatatziiro judío-payeeni iroveri. ²Iro kantacha monkaratzimataa kitaite ikimoshireventapiintziro judío-payeeni ipaiyeetziri “pankoshetantsi.” ³Ithainkitanakari, irirentzi irirori okarikiini, ikantanakeri: “Eero pomana-tziita jaka, piyaate Judea-ki iriñaantyaamiri janta piyotaaneete onkarate pantayeteri. ⁴Tema ikaratzi kovatsiri irasagaamentaityaari, te jomanakaatzii-taro jantayetziri. Pimatziroora eeroka pantayetziri opaiyetari, poñaakantero tsika ipiyotaiyani atziriite.” ⁵Tetya inkempisantaajateri eejatzi irirentzipayeeni. ⁶Ari ikantanake Jesús: “Aña tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya naaka, irooma eerokaite aritzimovaitzimi maaroni kitaiteri. ⁷Te inkisaneentemi eerokaite osavisatziite. Irooma naaka osheki ikisaneentana, tema koñaaro nokantziro naaka, okaratzi jantayetziri kaariperori onatzi. ⁸Piyaataiyeni eeroka joimoshirenkaita, eero niyaatzita naaka, tema tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya.” ⁹Ikantakeri iroka, irojatzi isaikanake Galilea-ki.

**Joimoshirenkiro Jesús ipaiyeetziri
“pankoshetantsi”**

¹⁰Iro kantacha aritake jataiyake irirentzipayeeni, jatanake eejatzi Jesús joimoshirenkaita te iroñaakantajaantya, aña iromananeikiini ikantaka. ¹¹Ikokovatakeri judío-payeeni janta joimoshirenkaita, ikantaiyini: “¿Tsikama isaikaajatzika shirampari?” ¹²Osheki atziriite ñaaventakeriri Jesús. Tzimatsi kantayetsiri: “Kameethari inatzi shirampari.” Tzimatsi pashine kantatsiri: “Te inkamee-

thate, aña jamatavitakeri atziriite.” ¹³Iro kantamaitacha, omanaantsikiini jiñaaventayetziri Jesús, tema itharovakaayeta-tyaari judío-payeeni.

¹⁴Okanta oniyankitake joimoshirenkaita, kyaapaake Jesús tasorentsipankoki, jiyotaantapai. ¹⁵Pampoyaavaka ikantaiyanakani judío, ikantaiyini: “¿Tsikama jiyotanetantari irika, te inkyaaprovetajaaty tsika jiyotaantayee-tzi?” ¹⁶Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Okaratzi niyotaantziri tera naaka iyotashityaarone, aña iri iyotakaanaro otyaantakenari. ¹⁷Inkarate kovaperotajaantanairone ikoviri Pava, ari iriyotairo iri Pava iyotakaanarori okaratzi niyotaantziri, tema te naaka iyotashivaityaarone. ¹⁸Tema ikaratzi iyotaantzirori jiyotashivaitari, ikokovatatziri iriñaapinkathayeeta-shityaari. Iriima itzimi kovakovatzirori iriñaapinkathayeetairi otyaantakeriri, iriira ñaavaitzirori kyaaryoori. Tera intzipishirevaineite irirori. ¹⁹¿Tema josankinavetami pairani Moisés-ni Ikantakaantaitane? Iro kantacha, te pimonkarataiyerone. ¿Opaitama pasaryaantanari naaka poveni iroñaaka eeroka?” ²⁰Ari ikantaiyanakani atziriite: “iKamaari! ¿Ipaitama asaryaamiri irovemi?”

²¹Ikantzi Jesús: “Maaroni eerokaite osheki pipampoyaakero piñaajatakana nantakeri kitaiteki jimakoryaantaitari. ²²Iro kantamaitacha, ikantakaantake Moisés-ni pintomeshitaanitapiintante. (Okantavetaka kaari Moisés-ni poñaakaantyaarone iroka, aña iri poñaakantanakaro avaisatziite tekeramintha intzime Moisés-ni.) Iro opoñaantari pitomeshitaanitapiintantzi eerokaite, okantavetaka kitaite jimakoryaantaitari. ²³Piñaakero, pimonkaraantyaarori eerokaite Ikantakaantane Moisés-ni pitomeshitaanitapiintantake kitaite jimakoryaantaitari. ¿Ipaitama pikisaneentantanari naaka novashincha-

gairi ivathaki maaroni aparoni atziri kitaite jimakoryaantaitari? ²⁴Paamaventya ovapyimotashitamikari aririka piyakoventante. Aña tampatzikashirepero pinkantya pamenayetakotante.”

¿Iriitakema irika Cristo?

²⁵Tzimayetatsi Jerusalén-satzi, osampitantanaintsiri, ikantzi: “¿Kaarima irika ikokovataitzi irovaiteri? ²⁶Jirinta isaikake, maaroni jiñeetziri ikinkithavaitzi. Tekatsitya akotashiterine. ¿Jiyotatziima jevariite omaperotatya Cristo jinatzi irika shirampari? ²⁷Iro kantacha irika, ayotaiyirini tsika ipoñaaro. Irooma apaata aririka impokake maperotzirori ipaita Cristo, tekatsira iyotatsine tsika ipoñaaro.” ²⁸Ikanta ikemake Jesús, isaikakera jiyotaantzi tasorentsipankoki, shincheenka ikantanake: “iArima, piyotaiyana eerokaite tsika nopoñaaro! Iro kantacha tera naaka nintakaashityaaron nompoke, aña irotyaantane nonatzi itzimi javentaaperoyeetari. Tsika itzimi kaari piyotajataiyini eerokaite. ²⁹Niyotziri naaka tema ari nokaratziri, iriitake otyaantakenari.” ³⁰Ari ikovavetana iraakaantayeetanakerimi, iro kantacha tekatsi akotashiterine, tema teker a monkarapaiteta. ³¹Osheki kempisantanakeriri Jesús, ikantaiyini: “Kaaririkami irika Cristo intzime pokatsine, eerotyaami itasonkaventantayetaajatzimi irika shirampari, ñakero.”

Jotyaantake Fariseo oirikerine Jesús

³²Ikanta Fariseo-payeeni ikemakero ikantayetakeri atziriite jiñaaventziri Jesús, jaapatziyanakari ijevare omperatasorentsitaari, jotyaantake kempoyaaventarori tasorentsipanko iroiirakiteri. ³³Ari ikantzi Jesús: “Kapichepaitetapaake nosaikimoyetanaimi eerokaite, impoña niyaatai isaikira otyaantakenari. ³⁴Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro

kantacha eero piñaagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka.” ³⁵Ari josampitavakaanaka judío-payeeni: “¿Tsikama iriyaamatsiteka irika eero añaantari? ¿Iriyaatatyeema pashineki nampitsi joivaraayetaka asheninkapayeeni judío, inkene iriyotaayetairi kaari asheninkata? ³⁶¿Opaitama ikantakotziri: ‘Pinkokovavetaiyaana, eeromaita piñaagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka?’”

Jiña kañaanetakaantatsiri

³⁷Ovekaraantapaakarori kitaite ari joimoshirenkaperoyeetari. Arira ikatziyanakari Jesús, shintsiini ikanta jiñaavaitanake, ikantzi: “Itzimirika mireneentavaitatsineri, iroshentashiretaiyaana naaka, imirevaitaiya. ³⁸Tema okantzi Osankinajanorentsi:

Inkarate kempisaintainane naaka, onkempivaityaaro oshiyaashirentaityarimi jiña kañaanetakaantatsiri.”

³⁹Iriira joshiyakaaventzi Jesús jaka inkarate kempisaintairine ari inampishirentaiyaari Tasorentsinkantsi. Okantavetakekeramintha irotyaantayeeteriita Tasorentsinkantsi, tema Jesús tekerata irovajenokashitaiyaaro irovaneenkaro.

Itzimporokanake atziriite

⁴⁰Tzimayetatsi atziri kemakeriri Jesús ikantakeri, ikantaiyanake: “Omaperotatya irika shirampari kamantantaneri jinatzi.” ⁴¹Tzimatsi pashine kantanaintsiri: “Cristo jinatzi irika.” Iro kantacha tzimatsi pashine kantatsiri: “Kaari, tema Cristo eero ipoñaaro Galilea-ki. ⁴²Tema okantzi Osankinajanorentsi:

Icharine irinatye pinkathari David-ni intzime Cristo-tatsineri, impoñeeyaro Belén-ki, inampikira pairani David-ni.”

⁴³Ari itzimporokanakeri atziriite iñaanatavaakamentanakarira Jesús.

⁴⁴Tzimayetatsi kovavetanainchari iraakaanterimi, tekatsimaita akotashite-rine.

**Tera iriñeetaajate kempityaarine
irika iñaavaizti**

⁴⁵Ikanta kempoyaaventarori tasorentsi-panko jataiyeeni isaikira Fariseo-payeeni itsipayetakari ijevare omperatasorentsi-taari, ari josampitavairiri, ikantziri: “¿Opaitama kaari pamantakari?” ⁴⁶Ari ikantaiyini irirori: “¡Tera iriñeetaajate kempityaarine irika iñaavaizti!”

⁴⁷Ikantaiyanake Fariseo: “¿Pimatzitakaroma eerokaite pishinetaka iramatavitemi?” ⁴⁸¿Tzimatsima aparoni ajevarite kempisantakeriri irika shirampari? ¿Tzimatsima eejatzi naakaite Fariseo kempisantakeriri? ⁴⁹Intaanira ikempisamtamatsitziri atziriite kaari iyotakoterone Ikantakaantaitane, ovasankitaarira irinayete.” ⁵⁰Ikanta Nicodemo, Fariseo-tatsiri itzimiranki pokaintsiri iriñeeri Jesús, ikantanake: ⁵¹“Okantzi Ikantakaantaitane, te oshinetaantsite iyakoverteri atziri terika ankemajaanteri aakaite inkene ayotero opaita jantakeri.” ⁵²Ari ikantaiyanake irirori: “¿Eerokatakema eejatzi Galilea-satzi? Piñaanapero-tero Osankinajanorentsi, ari piñaakero tekatsira kamantantaneri poñaachane Galilea-ki.”

Tsinane mayempiro

⁵³Ipoña jiyaataiyeeni ipankopayeeniki. **8** ¹Iro kantacha Jesús tonkaanake irirori otzishiki Olivos. ²Ikanta okitaitamanai, ipiyaa tasorentsi-pankoki. Osheki atziri piyotzimentavaari, saikapai Jesús jiyotaapairi atziriite. ³Ikanta iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo-payeeni jamakeneri aparoni tsinane jomonthagaitakari omayempitzi. Jovatziyapaakero niyankineki ipiyotaiyani. ⁴Ikantapaakeri Jesús: “Iyotaanta-

neri, iroka tsinane jomonthaakotajaantaitakaro omayempivaizti. ⁵Ikantakaantake pairani Moisés-ni intsitokaitero, kantachari tsinane. ¿Tsikatya pikantzika eeroka?” ⁶Iro josampitantariri irikaite ikovi inkompitakaityaari, ontzimantyaari ompaitya inkantakoteriri. Iro kantacha Jesús oyootanaka josankinavaitantaro irako kipatsiki. ⁷Eekerora josampiyeeta-tziiri, ari ikatziyanaka joyootakara, ikantanakeri: “Terika pinkaariperoshiretaiyeni pikarataiyakenira eerokaite, petakaantyaaro pintsitokantyaaro mapi iroka tsinaneka.” ⁸Eejatzi joyootanaa, japiitanairo josankinavaitzi kipatsiki. ⁹Ikanta ikemaiyavakero kantachari, ari ipiyayetanaa, ikinkishiretakoyetanakero tsikara ikantayeta iriroriite. Iriira etatainakaro ipiyanaka antarikonaite. Ikanta isaikanake Jesús apiteroini itsipatakaro tsinane jamayeetakeri, ¹⁰ikatziyanaa joyootaka, ari josampitziro ikantziro: “Tsinané, ¿Tsikama ikenaiyakeni? ¿Tekatsima iyaatakairone iriyakovertemi?” ¹¹Akanakeri iroori okantziri: “Tekatsitya, Novinkatharite.” Ikantzi Jesús: “Eejatzi naaka eero niyakoven-tzimi. Piyaatai iroñaaka, eerora papiitairo pinkaariperoshirevaitai.”

Jesús kitainkatakotziri osavisatzi

¹²Ipoña japiitanakero Jesús jiyotairi atziriite, ikantziri: “Naakatake kitainkatakotziri osavisatziite. Itzimirika oshentashiretaiyaanane naaka, aritake nonkitainkashiretakotairi, onkempivaityaaro te inkenavaitai otsirenikitzi.” ¹³Ari ikantaiyanakeni Fariseo-payeeni: “Povakovertavaitashitaka pikinkithatakovaita apaniro, tekatsira apantyaarone okaratzi pikinkithatakovaivetaka.” ¹⁴Ari jakanake Jesús: “Apantaro okaratzi nokinkithatziri naaka, okantavetaka noñaaventakovaivetaka apaniro. Tema niyotzi tsika nopoñaakaro, tsika janta

niyaatai. Iro kantamaitacha eerokaite, te piyotaiyeroni. ¹⁵Iro pametashitapiintakari eerokaite poshiyakotari atzirite jiyakoventantzi. Irooma naaka tekatsi niyakovenante. ¹⁶Irooma aririka niyakovenante naaka, okaratzi nokantayetziri omaperotatya, tema te apaniro niyakovenante, aña ari nokaratzi Ashitanari itzimi otyaantakenari. ¹⁷Jiroka okantzi Ikantakaantaitane ipayeetakemiri eerokaite:

Aririka oshiyavakaa inkantayeteri apite kamantakotantatsine, omaperotatya okaratzi ikinkithatziri.

¹⁸Naakatajaantakera kamantakotaincha. Eejatzi Ashitanari otyaantakenari irijatzi pashine kamantakotanari. Apitera nokaratzi nokamantakotaka.” ¹⁹Ari josampitanakeri: “¿Tsikama isaikiri Ashitamiri?” Ikantzi Jesús: “Eerokaite te piyotaiyenani naaka, eejatzi pikempitariri Ashitanari. Arimi piyotaiyenami naaka, ari piyotakerimi eejatzi Ashitanari.” ²⁰Arira ikinkithayetakeró Jesús jiyotaantzira tasorensipankoki, janta tsika jovayeetapiintziri kireeki jashitakaayeetariri Pava. Iro kantamaitacha tekatsira aakaanterine, tema tekerá omonkarapaiteta.

Tsika janta niyaatai naaka, eero pareeyetaa eerokaite

²¹Ipoña japiitanakero Jesús ikantzi: “Aririka niyaatai, osheki pinkokovayetaa eerokaite, iro kantamaitacha ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema tsika janta niyaatai naaka, eero pareeyetaa eerokaite.” ²²Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “¿Ishinevaitatyaama irika. Irootya ikantantari eero areeta aakaite tsika iriyaate irirori?” ²³Ikantanake Jesús: “Osavisatzi pinayetzi eeroka, irooma naaka jenokisatzi nonatzi. Ari pinampitaro eerokaite kipatsiki, irooma naaka inkiteki nonampitaro. ²⁴Irootake

nokantantamiri: ‘Ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema eerorika pikempisantaio nokamantakovetakara niinkarika naaka, irootakera pinkamakotantaiyaarori piyaariperonka.’” ²⁵Ipoña josampitanakeri: “¿Niinkama eeroka?” Ari jakanake Jesús: “Aritake nokamantzitakami ovakeraini. ²⁶Tzimatsi osheki nonkantemiri, ari niyakovenetakemi eejatzi. Tema okaratzi iñaavaitziri otyaantakenari kyaaryoori onatzi. Okaratzi nokamantayetzimiri eerokaite osavisatziite, irootake ikamantajaantanari irirori.” ²⁷Iro kantacha irikaite kemakeriri Jesús, te inkemathatavakeri jiñaaventatziiri Ashitairi. ²⁸Irootake ikantantanakari Jesús: “Aririka pimpaikakotakaantakeri Itomi Atziri, aripaitera piyote naakatake. Tera naaka antashivaityaaronokovakaari. Intaani niyotaantziro okaratzi jiyotaanari Ashitanari. ²⁹Tema itzimi otyaantakenari ari itsipashiretana naaka. Te irookaventena Ashitanari, tema nantapiintziniri okaratzi ookimotariri.” ³⁰Ikanta iñaaventayetakerora Jesús iroka, osheki kempisantanakeriri.

Iro kyaaryoori isaikakaashivaitanaiyaamine

³¹Ipoña Jesús ikantanakeri judío-payeeni ikaratzi kempisantanakeriri: “Aririka poisokerotanakyaaronñaane, eerokatake kyaaryoori niyotaa-neete. ³²Aritake piyotairo kyaaryoori, iro saikakaashivaitanaiyaamine.” ³³Jakaiyanakeni irikaite: “Icharineete Abraham-ni nonayetzi naakaite. Te intzime impaitya omperavaityaanane. ¿Opaitama pikantanatani eeroka: ‘Ari pisaikashivaitanaiya?’”

³⁴Ikantzi Jesús: “Ikaratzi antapiintzirori kaariperori, kempivaitaka omperatatyeyearimi. Omaperora. ³⁵Aparoni omperataari kapichera isheninkavaitayeetyaari, iriima aparoni itomiitari inkantaitatyee-

yaani isheninkamirinkayeetari. ³⁶Tema aririka isaikakaashivaitanaiaaami Itomiitari, arira pisaikashitziivaitaia. ³⁷Niyotaiyimi icharineete Abraham-ni pinatzi. Iro kantamaitacha pikovaiyakeni povená, tema te ookimotami noñaaneyetari. ³⁸Iroora noñaaventayetzi naaka okaratzi joñaakanari Ashitanari. Irooma eerokaite pantayetashitaro pikemakotairira ashitamiri eeroka.”

Iriira ashtariri kamaari

³⁹Ari jakaiyanakeni iriroriite: “iAña iri Abraham-ni ipaiyeetziri Ashitanari, iriitake novaisatziite!” Ipoña ikantzi Jesús: “Eerokami charinetyaarinemi Abraham-ni, ari pantakeromi okaratzi jantayetakeri irirori. ⁴⁰Iro kantacha, okantavetaka noñaaventaperotakemiro okaratzi jiyotakaakenari Pava, pikovaiyakeni eerokaite povená. iIro kaari irimatanete pairani Abraham-ni! ⁴¹Irojatzi pantapiintaiyakeri okaratzi jantakeri pairani pivaisatziite.” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “iTera naakaite irovaiyantane thainkatasorentsivaitaneri. Apaniro ikanta Ashitanari, iriitake Pava!”* ⁴²Ari jakanakeri Jesús: “Omaperomi iri Pava ashityaamine, ari petakotakyaanami, tema Pavaki nopoñaakaro naaka, jirikatakena. Tera naaka pokavaitashitachane nonintakaanekiini, aña iri Pava otyaantenari. ⁴³¿Opaitama kaari pikemathatanana eerokaite? Iroora kantakaantzirori tera pinkovaiyeni pinkempisantero noñaane. ⁴⁴Iriitake ashitakamiri kamaari, pantapiintakeneri okaratzi ikoviri. Tema ari jashi jovakero kamaari ovakera etantanakarori, jovamaashiretanti. Thairi jinatzi, te iriñaavaitero kyaaryoori. Aririka inkove iramatavitante, jiñaavai-

tziro thaiyaantsi. Iririite thairi jinatzi. ⁴⁵Irooma naaka noñaavaitziro kyaaryoori ñaantsi, temaita pinkempisantaiyena eerokaite. ⁴⁶¿Tzimatsima jaka aparoni pikarataiyake iyoperotajaantziro ikantzira: ‘Kaariperoshireri jinatzi Jesús?’ Tema kyaaryoori onatzi okaratzi noñaavaitziri ¿opaitama kaari pikempisantanana? ⁴⁷Itzimirika jashitari Pava, ikempisantziro iñaane Pava. Irooma eerokaite tera jashitaami Pava, te pinkove pinkempisantaiyeni.”

Itzimitaika Cristo

⁴⁸Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Omatatya nokantaiyakemi Samaria-satzi pinatzi, tema kamaari pinatzi.” ⁴⁹Ari jakanake Jesús: “Te nonkamaarite, noñaapinkathatziri naaka Ashitanari. Irooma eerokaite, te piñaapinkathataiyenani. ⁵⁰Kaarira naaka kovashitachane piñaapinkathayetena, aña tzimatsi pashine kovatsiri iriñaapinkathayeetena, iriitakera iyakiventantaatsine. ⁵¹Itzimirika kempisantairone noñaane, eerora ikaamaneyetai. Omaperora.” ⁵²Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “Ari niyoperotaiyini omapero pikamaaritzí. Tema kamake Abraham-ni, ari ikempitakari kamantantaneriite, kamayetake maaroitani. Ipoña pikantziya eeroka: ‘Itzimirika kempisantairone noñaane, eerora ikaamaneyetai.’ ⁵³¿Panayirima eeroka nocharineni Abraham? Kamake irirori, ari ikempiyetakari kamantantaneriite eejatzi. ¿Tsikama pimpaimatsityaaka eeroka?” ⁵⁴Jakanake Jesús: “Naakami kovashitachane iriñaapinkathayeetenami, tekatsi apantyaarone. Iro kantacha itzimí ñaapinkathatakaantanari, iriitake Ashitanari. Irijatzi pikantapiintavetaiya-

* **8.41:** Ikantakoitziri jaka “thainkatasorentsivaitaneri,” irijatziro ikantayeetziri mayempiriite. Tema joshiyakaaventapiintakeri pairani judío-payeeni, te inkinatanetyaari Pava, jantayetziroora kaariperori.

rini eerokaite 'Novavane.' ⁵⁵Iro kantamaitacha eerokaite te piyotaiyerine. Irooma naaka noñiiri. Aririkami nonkante 'te noñiiri,' thairi nonake nokempitakotamiro eerokaite. Iro kantacha omapero noñiiri. Nokempisantziro iñaane. ⁵⁶Pairani Abraham-ni, picharineyetanakari eerokaite, ikimoshiretake iriñeerora nompokapaitete. Aritake jiñaamaitakana, iniroite ikimoshiretake." ⁵⁷Ipoña judío-payeeni ikantanakeri Jesús: "Tekeramintha ontzime eeroka 50 posarentsite. ¿Ipoña pikantzi piñiiri Abraham-ni?" ⁵⁸Ari jakanake Jesús: "Tekeramintha intzimeeta Abraham-ni. 'Naakatztika.' Omaperora." ⁵⁹Ikanta irikaite jaayevetanaka mapi ikovi impicheerimi. Iro kantamaitacha Jesús, jomanapithatanakari. Shitovanake tasorentsipankoki.

**Jovashincheeri Jesús
mavityaakitatsiri itzimapaake**

9 ¹Ikanta ikenayetzira Jesús, jiñaake aparoni mavityaakitatsiri, jashi jovatziro ovakera itzimapaake. ²Ikanta iriyotaane josampitakeri, ikantziri: "Rabí, ¿Ipaítama imavityaakitantari itzimake irika shirampari? ¿Irooma kantakaantarori iyaariperonka ashitariri? ¿Irojatztima kantakaantarori iyaariperonka irirori?" ³Ari jakanake Jesús, ikantzi: "Te iro kantakaanterone iyaariperonka irirori, te onkantakaantero iyaariperonka ashitariri eejatzi. Iro okantantari iroka, onkantya iriñaantayeetyaarori iroñaakantayeetero ishintsinka Pava. ⁴Eenirora okitaitetzi, ontzimatyte antero irantavaire itzimi otyaantakenari. Tema aririka ontsirenitanake, tekatsira kanterone irantavaite.

⁵Eenirora nosaiki naaka jaka kipatsiki, naakatake kitainkatakotziri osavisatzí." ⁶Ikaratakero iñaavaitake Jesús, ichoontanake kipatsiki, jamirokake kapicheeni kipatsipitha irakoki, jotziritaaakitakeri mavityaakirika. ⁷Ipoña jiñaanatziiri ikantziri: "Piyaate pinkivaakitya janta ovaankanaata paitachari Siloé." Ari ikenanake mavityaakiri, ikivaakitapaaka. Ikanta ipiyapaaka, kantanai jameni kameetha." ⁸Ikanta isheninkapayeeni, ikaratzi ñaayetapiintziri ikampitantzi impashiyeetyaari, josampitavakaayeta, ikantzi: "¿Kaarima irika saikapiintatsiri ikovakotantzi impashiyeetyaari?" ⁹Tzima-yetatsi kantatsiri: "Iriitake." Pashine kantayetatsi: "Aña kaari, iriivaivetaka." Iro kantamaitacha, ikantzi irirori: "Naakatake." ¹⁰Ipoña josampitanakeri: "¿Tsikama pikantairoka pamenantaari kameetha iroñaaka?" ¹¹Ari ikantanake irirori: "Irinta shirampari paitachari Jesús, iriitake matakenarori, tzimatsi jotziritakenari nokiki, ipoña ikantkena: 'Piyaate ovaankanaata Siloé. Ari pinkivaakityaari.' Ikanta niyaatanake, ari nokivaakitapaaka, kantanai namene." ¹²Ipoña josampitanakeri: "¿Tsikama iroñaaka irika shirampari?" Ari ikantzi irirori: "Te niyote."

**Fariseo-payeeni josampitziri
mavityaakiri eshitakotaatsiri**

¹³Ipoña jaayeeetanakeri mavityaakivetachari isaikayetzi Fariseo-payeeni. ¹⁴Tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi, jotziritaaikipaitetantakariri Jesús mavityaakivetachari, iro jamenantaari kameetha. ¹⁵Ari josampitakeri Fariseo-payeeni tsika okanta jamenan-

* **8.58:** Ipaíryaapiintakara Jesús ikantzi: "Naakatztika," ari oshiyakaro jiñaavaitake Pava pairani, jiñaanatantakariri Moisés-ni. Tema pairani Moisés-ni josampitakeriranki Pava, ikantziri: "Tsikama pipaitaka." Ari jakanake: "Naakatztika." Iro jiyotantaiyarini Judío-payeeni jiñaavaitake Jesús, ikovatzi irimonkaraiyaari Pava. * **9.7:** Iroka paitachari "Siloé," irojatzi ipaitayeetziri: "Otyaantaari."

taari kameetha. Ikantanake irirori: “Jotziritantakanaro nokiki kapiche kipatsi, ipoña nokivaakitaka. Amenaana iroñaaka kameetha.” ¹⁶Ari ikantayetzi Fariseo: “Itzimi antakero iroka kaarira irashi Pava, tema te iriñaapinkathatero kitaite jimakoryaantaitari.” Iro kantacha ikantaiyini pashine: “¿Kaariperoshireri irinatyeeemi, eero jantaajatziroimi iroka?” Tera jaapatziyavakaamentaro ikantaiyakerini Fariseo-payeeni. ¹⁷Ari japiitakeri josampitziri mavityaakivetachari: “¿Ipaitama pikinkishiretari eeroka, itzimikama amenakagaimiri kameetha?” Ikantzi irirori: “Kamantantaneri jinatzi.”

¹⁸Kantaira iroñaaka jamenavaaitai kameetha, te inkempisante judío-payeeni mavityaakipero jinaveta. Irojatzi ikaimantakariri ashitariri, ¹⁹josampitavakeri, ikantziri: “¿Iriima pitomi irika? Pinkantenatya ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake ¿Tsikama okantaka jamenantaari iroñaaka kameetha?” ²⁰Ikantanake ashitariri: “Niyotaiyini iriitake novaiyane, ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake. ²¹Iro kantacha te niyote tsika okanta jamenantaari kameetha iroñaaka, te niyote eejatzi ipaita amenakagairiri kameetha. Posampiteri irirori, antari jinake, iriitake kamantemine.” ²²Iro ikantantari ashitariri tema itharovatzi, ikantaiyakera judío-payeeni: “Intzimerika kantaintsineri Cristo inatzi irika Jesús, eerora noshineyetairi inkyagai apatotapiintaiyani.” ²³Irootake ikantantakariri ashitariri: “Posampiteri irirori, antari jinake notomi.”

²⁴Japiitakero judío-payeeni ikaimairi mavityaakivetachari, ikantziri: “Piñaapinkathateri Pava, pinkamantena kyaaryooperoini, eero piñaapinkathavaitashitari irika shirampari kaariperoshireri jinatzi.” ²⁵Ari ikantanake irirori: “Te niyote naaka kaariperoshireri jinatzi. Intaani niyotzi

naaka mavityaakiri nonaveta. Iro kantacha amenaana kameetha.” ²⁶Japiitakeri josampitziri: “¿Tsikatya ikantake-mika? ¿Opaita jantakeri jamenakaantamiri?” ²⁷Ari jakanairi: “Aritake nokantakemi, iro kantacha te pinkempisante. ¿Opaitama pikovantari napiitemiro? ¿Pikovatziima pinkempisantaiyerini eerokaite?” ²⁸Ari jetanakari ikaviyavaitanakeri, ikantaiyini: “Pinkempisanterii eeroka irika shirampari, irooma naakaite nonkempisantero Ikantakaantane Moisés-ni. ²⁹Niyotaiyini naakaite jiñaanatakeri Pava pairani Moisés-ni. Iriima irika, tekatsi iyoterine tsika ipoñaakari.” ³⁰Ari jakanake shirampari, ikantzi: “¿Tsikama okantatyaaka iroka! Aña jamenakagaana naaka kameethaini, teya piyotataiteri eerokaite tsika ipoñaakari. ³¹Ayotaiyini maaroni te ikemiri Pava kaariperoshireri. Intaani ikemiro iñaañaatane itzimi ñaapinkathatziriri, ikaratzi antanairori ikovakayiriri. ³²Tekatsira ankemakoventapiinte tzimatsi amenakagairine mavityaakitatsiri itzimapaake. ³³Eeromi ipoñaakaro irika shirampari janta Pavakinta, eerotya jimataajatziroimi iroka.” ³⁴Ari ikantanakeri: “Piyaariperonka pitzimakaake eeroka. ¿Pikovima piyotaayetaina naaka iroñaaka?” Jomishitovakaantaitakeri.

Mavityaakishireri

³⁵Iyotake Jesús jomishitovakaantaitakeri mavityaakivetachari. Ikanta jiñagairi apaata, josampitairi: “¿Pikempisantzirima eeroka Itomi Atziri?” ³⁶Ari ikantzi irirori: “Pinkathari, pinkantena tsika itzimi, inkene nonkempisanterii.” ³⁷Ikantzi Jesús: “Aritake piñaakeri, naakatake itzimi pikinkithavaitakaake.” ³⁸Ikanta irika shirampari jotyeerovashitanakeri Jesús iñaapinkathatanakerira, ikantziri: “Nokempisantzimi Pinkathari.” ³⁹Ipoña ikantzi Jesús: “Nopokake naaka jaka

kipatsiki namenakoyetantai, ari onkantya iramenayetantaiyaari mavityaakiri. Iriima ikaratzi amenavetachari, mavityaaki inkantaiya.”⁴⁰ Tzimayetatsi Fariseo tsipatakari Jesús, ikemakerira ikantakeri, josampitanakeri: “¿Pikempita-kaantatyaanarima naakaite mavityaakiri?”⁴¹ Ikantanake Jesús: “Omaperomi pinkempityaari mavityaakishireri eerokaite, tekatsira iyakoventemirone piyaariperoshirenka. Irooma pikantaiyini te pikempitari mavityaakishireri, irootataikera piñaantaiyaarori iriyakoventantaiyaamiro pipiyathatakana.”

Joshiyakaaventaitziro oishatanto

10 ¹Ipoña ikantanake Jesús: “Itzimirika kaari kyaatsine omorojanoki oishatanto, irataitashita-kyaarika onampinatantoki inkyaanta-kyaari, koshintzi jinatzi, kaariperori jini. Omaperora. ²Iriima itzimi kyaatsiri omorojanoki, iriitakera aamaventapiintariri oisha. ³Iriirika ashitaryaajaanterone aamaventarori ashitakorontsi, impoña inkye aamaventariri oisha, impairyaaeyetapaakeri oisha inkaimayetapairi, ari iriyovaantetavairi oisha. Iri omishitovajaanterine jaamaventapiintari iroishate. ⁴Aririka iromishitovakeri jakakiroki maaroni, iri eevaterine aamaakoventariri, iroyaatzimaityaari oisha tema jiyovaantetziiri aamaventariri. ⁵Iro kantacha tera joyaatziri kaari jiñaapiintzi, aña osheki ishiyapithatari, tema te iriyovaanteteteri.” ⁶Ari ikantake Jesús joshiyakaaventziniri, iro kantacha te inkemathataiyerini irikaite opaita ikantziri.

Ikempitari Jesús kameethari aamaakoventantaneri

⁷Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Naakatajaantakera oshiyarori omorojano oishatanto. Omaperora. ⁸Ikaratzi kaariperoriite etakarori ipokake tekeramintha

nompoke naaka, joshiyashitakari koshintzi. Irootake kaari ikempisantantaiyarini oisha. ⁹Naakatajaantake oshiyarori omorojano. Intzimerika kyagaatsine noshiyakarora omorojano, aritake iravisakoshiretai. Ari iroshiyakotaiyaari oisha ipipiyata ikyaaapiintzi, ishitovapiintzi eejatzi. Te onkovityiimotyaari irovarite. ¹⁰Iriima koshintzi intaani ipoki inkoshite, irovante, iraperotante. Irooma naaka nopokake nañaakaashiretziiyetantai. ¹¹Naakatake oshiyari kameethari aamakoventariri oisha. Tema aparoni kameethari aamakoventariri oisha, ishineventari iroishate. ¹²Tema aparoni impinayeeteri jaamaventari oishanentsi, aririka iriñaavakeri ovaminthatariri piratsi, jookaventziri, ari onkantya irovakaantayeetantyaari piratsi ishiyana-kara aamaventariri, oivaraa inkantayetanakya pashine piratsi. ¹³Iro ishiyantari aamaventashitariri, tema intaani ikovashita impinayeeteri. Tera iri oisha inkovaperote iraamaakoventyari. ¹⁴Naakatake oshiyari kameethari aamakoventariri oisha. Niyoyetziri noishate. Jiyotayetana eejatzi irirori. ¹⁵Ikempitara jiyoperotana naaka Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka niyoperotzitari irirori. Noshineventari naaka noishate. ¹⁶Eeniroyetatsi eejatzi pashine noishate kaari saikatsine jaka. Ontzimatyemamayetairi irirori jaka. Aritake inkempisantayetaina irirori. Aparoni inkantya ipiyotaiyaani. Aparoni inkantaiya aamaakoventaiyaarine. ¹⁷Jetakotana naaka Ashitanari tema noshinetero nañaantare inkene nañagai eejatzi. ¹⁸Tekatsira shintsiventenane, aña naakatake shinetashitacha. Oztzimimotana noshintsinka noshinentantari, iro nañaantaiyaari eejatzi. Tema irootake ikovakeri Ashitanari nantero.”

¹⁹Ikanta ikemaiyavakeroni judío-payeeni iroka ñaantsi, japiitana-

kero te irapatziyavakaanaiya. ²⁰Tzimatsi osheki kantayetanaintsiri: “¿Opaitama pikempisantantariri? Ikamaaritatzí, iro ishinkiventantakari.” ²¹Iro kantacha pashine kantatsi: “Tekatsira kamaari materone iriñaavaitero iroka ñaantsi. ¿Kantatsima kamaari iramenakagairi mavityaakivetachari?”

Ikisaneentanakeri judío-payeeni irika Jesús

²²Aritake kyaarontsipaitetai. Okanta janta Jerusalén-ki, joimoshirenkaitatziro tasorentsipanko. ²³Ari isaikitakari Jesús tasorentsipankoki, janiivaitzi avisatapeshtizira ipaitayeetziro “Irashi Salomón.” ²⁴Ipoña judío-payeeni ipiyotzimentapaa-keri, josampitakeri: “¿Tsikapaitema onkarate pinkisoshiretakaayetena? Eerokarika Cristo, intsityaa pooñaarontaitenaro.” ²⁵Jakanake Jesús ikantzi: “Aritake nokamantaiyakemi, temaita pinkempisantena. Okaratzi omatakaayetakenari ishintsinka Ashitanari, oofaarontaperovaitakero kameethaini. ²⁶Iro kantacha eerokaite te pinkempisantaiyeni, tema te pinkempitakaantayetya eerokami noishate. ²⁷Ikarayetzi kempitakaantaachari noishate jiyovaantetana, niyotzitari eejatzi naaka. Joyaayetana iriroriite. ²⁸Naakatake kañaanetakaayetairine. Eero ipeyavaita, tekatsi aapithatenarine. ²⁹Ikaratzi jashitakaakanari Ashitanari, tekatsira aapithatenarine, tema iri matzirori jiririitetzí anaakoperotantatsiri maaroni. ³⁰Tema itsipashiretana Ashitanari, kempivaitaka aparonimi nonkantya.”

³¹Ikanta judío-payeeni jaavetanana mapí ikovi intsitokerimi, ³²iro kantacha Jesús, ikantanakeri: “Iro ishintsinka Ashitanari antakaayetakenarori osheki kameethayetatsiri okaratzi piñaakoyetakenari eerokaite. ¿Tsikama otzimika pintsitokaventenari?” ³³Ari ikantaiyanakeni judío: “Te iro ompoñaantyaari nonkove

nontsitokaventemiro kameethari okaratzi pantayetakeri, aña iro nontsitokaventemi pithainkatasorentsitakeri Pava. Tekatsi pimpaimatsitya eeroka, atziri pinatzi, iro kantzimaitacha pikempitakaantashivaitaka Pavami pinatye.” ³⁴Ikantzi Jesús: “Jiroka osankinata Ikantakaantaitane, Naaka kantatsi: ‘Pavaite pinaiyini eerokaite.’

³⁵Ayotaiyironi Osankinajanorentsi, eero okantzi atekañaanetero. Iriitajaantake Pava paitakeri atzirite ‘Pavaite’ itzimi jiyotakaayetakeri iñaane. ³⁶¿Ipaitama pikishimatantanari eerokaite pikantaiyini nothainkatasorentsitake nokantakera naaka Itomi Pava? Aña naakatataike jookotake, jotyaantakena nompoke kipatsiki. ³⁷Eeromi nantziro naaka okaratzi jantzi Ashitanari, eerora pikempisantaiyini. ³⁸Iro kantacha aritakera nantakero. Onkantavetya eero pikempisanta naaka, iro pinkempisante okaratzi notasonkaventantayetake, iro piyoperotajantantyaari ari notsipashiretari Ashitanari, itsipashiretana eejatzi irirori.” ³⁹Ari ikovavetaiyani eejatzi irakaanterimi, iro kantacha Jesús ishiyapithatanakari.

⁴⁰Piyanaa Jesús katonkokero jiña Jordán. Ari isaikapai janta, tsika joviinkaantanziranki Juan-ni. ⁴¹Osheki atziri jatashitakeriri jiniiri Jesús. Ikantaiyini: “Okantavetaka Juan-ni te intasonkaventantayete irirori, iro kantacha okaratzi ikinkithatakotakeriri irika shirampari kyaaryoori onatzi.”

⁴²Oshekira kempisantanakeriri Jesús janta.

Ikamantakari Lázaro

11 ¹Tzimatsi aparoni mantsiyari shirampari paitachari Lázaro, Betania-satzi jinatzí, ari janta onampitarori María ipoña Marta irento. ²(Iroka María, iritsirora Lázaro, irootakeranki

saitantakari kasankaari iitziki Avinkatharite ipoña oshetantanaari oishi.) ³Okanta apiteka iritsiro Lázaro, okantakaantakeri Jesús: “Pinkatharí, jimantsiyatatzí paapatziyane.” ⁴Ikanta ikemavakera Jesús, ikantzi: “Iroka mantsiyarentsi eero ovamaantzi, aña ari iriñeeterori ishintsinka Pava, ari iriñeeterori eejatzi ishintsinka Itomi Pava.”

⁵Okantavetaka Jesús osheki jetakotaro Marta, eejatzi irento, ipoña Lázaro, ⁶ikemavetakara ikantaitakeri jimantsiyatatzí, eekero jovavisaanaatzí apite kitaite isaikavaitanai. ⁷Ipoñaashitaka ikantanairi iriyotaane: “Thame ampiye Judea-ki.” ⁸Ari ikantaiyanakeri iriyotaane: “Rabí, irovakera ikovaiyini janta judío-payeeni irovemi. ¿Eejatzima pikovi pimpiyanai janta?” ⁹Ikantzi Jesús: “¿Tema omapero osamanitzi aparoni kitaite ikaratzi 12 hora? Itzimirika aniitatsiri kitaipaiteki, te jantzivavaita, tema jiñaakeri kitainkari jaka kipsatsiki.” ¹⁰Iriima itzimi aniitatsiri tsirenipaiteki, jantzivavaita, tema ikovityaatya janta kitainkari.” ¹¹Eekero ikantanakitzi Jesús: “Makoryaakera aapatziyane Lázaro, iro kantacha ontzimatyé niyaate noviriintairi.” ¹²Ari ikantaiyanake iriyotaane: “Pinkathari, kempitaka iro ireshitakotai, tema imakoryaatzi.” ¹³Okaratzi Jesús ikantavetariri iriyotaane imakoryaatziira Lázaro, iñaajaantaiyini iriyotaane iro jiñaaventakotzi Jesús makoryaantsi. ¹⁴Ipoña

jooñaarontanakeneri, ikantziri: “Kamakera Lázaro. ¹⁵Ovana nokimoshiretake te nosaika janta, tema iro pinkempisantaperotantyaari, thame aate ameneri.” ¹⁶Ikanta Tomás ipaitayeetziri “Tsipari,” ikantanakeri ikarataiyini jiyotaanetari: “Thametya oyaatanakeri, añaamatsite eerorika jovamaayeetai aaka.”*

Iri Jesús, oviriintantaneri, añaakaantaneri

¹⁷Ikanta jareetzimatapaaka Jesús, ikemapaake tzimakotake Lázaro 4 kitaite ikitayeetantakariri. ¹⁸Tera intainaperote Betania osaikira Jerusalén, ¹⁹iro jiyaatashitantakarori judío-payeeni iroka Marta ipoña María, onkantya imposhenkaatyaarori ikamakera iyaariri. ²⁰Okanta iyotakera Marta iro irareetzimatya Jesús, jatanake omonthaavakyaari. Iro saikanaintsi María pankotsiki. ²¹Okantavakeri Jesús iroka Marta: “Pinkatharí, arimi pisaikemi eeroka jaka, eeromi ikamimi noyaariri. ²²Iro kantacha niyotzi naaka aririka pinkampiteri Pava ompaitya irantemiri, aritake irimatakemiro.” ²³Ari jakanakero Jesús: “Aritake irañagai piyaariri.” ²⁴Okantzi Marta: “Niyotzi aritake impiriintai apaata overaantapaakyaarone kitaite impiriintantayetaiyaari ikaratzi kamayetatsiri.” ²⁵Ipoña Jesús ikantanakero: “Naakatake oviriintantaneri, naakatake ovañaantaneri. Itzimirika kempisaintanane naaka, onkantavetakya inkame, ari irañagai.

* **11.9-10:** Oshiyakaaventachari jaka “12 hora,” irañaantare onatzi Jesús, iro kempitakarori aparoni kitaite. Tema jiñaavaitakerora Jesús iroka, jiyotzi tekera omonkarapaiteta irovamaantaityaariri. Jiroka ikantakeri: “Pinkinkishiretakotero opaita avisatsiri aririka aniite kitaipaite. Tema aririka aniite kitaipaite, kameetha okoñaatzí, eero antzivavaita, añaaro eejatzi tsika ankene eero amenaashivaita tsikarika aate. Irooma aniiterika tsirenipaite, osheki antzivatya, amenaashitya tsikarika aate. Irootake aantantyaari iroñaaka tsika jinintakairo Pava, eero amenaashivaita aate. Eerorika aatzi tsikarika ikovakairo Pava, aritake amenaashivaitakya tsika aate. Tema iriitake Pava oshiyarori iroñaaka kitainkari, tsikarika aate, eero amenashivaita.”

* **11.16:** Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzi ipaiyeetziri pairani “Dídimo.”

* **11.18:** Kantakotachari jaka “te intainaperote,” iro oshiyarori ikantayeetziri iroñaaka 3 kilómetro, irojatzí ikantayeetziri pairani 15 estadio.

²⁶Ikartzi añaa yetatsiri iroñaaka, intzime kempisantainane, eero ikaamaneyetai. ¿Pikempisantiroma iroka?” ²⁷Ari okantzi iroori: “Ari Pinkathari, nokempisantzimi naaka eerokatake Cristo Itomi Pava, itzimi ishinetaitakeri impoke jaka kipsatsiki.”

Jirapaaka Jesús ikitayeerira Lázaro

²⁸Ikarakero Jesús ikantayetakero iroka, jatanake Marta okaimiro irento María, okamantathatapaakero, okantziro: “Areetapaaka iyotaantaneri, ikaimimi.”

²⁹Okanta okemavake María, katziyanaka, jatanake ofeeri Jesús. ³⁰Tekeratsita irareetya Jesús nampitsiki, irojatzi isaikake omonthaavakarira Marta.

³¹Ikanta jiñeetakero María okatziyanaka ipoña oshiyana, irikaite judío ikaratzi tsipatakarori opankoki, iposhenkarori, joyaataiyanakero jiñaajaantake iraavaita-tyeeya kitataariki. ³²Okanta areetapaaka María isaikake Jesús, otyeervashitapaakari okantziri: “Pinkathari, arimi pisaikemi eeroka jaka, eeromi ikamimi noyaariri.” ³³Ikanta Jesús, jiñaakero María irayimotapaakari, ari ikempitapaakari eejatzi judío-payeeni oyaatapaakerori, iniroite jovashiretanaka, okatsitzi-moshiretanakeri, ³⁴josampitanakero: “¿Tsikama janta pikitatakerika?” Ari ikantaitanakeri: “Pimpoke Pinkathari, piñeeri.” ³⁵Ari jirapaakari irirori Jesús. ³⁶Ipoña ikantaiyanakeni judío: “¡Pameniri iniroite jetakotataikari!” ³⁷Iro kantacha tzi matsi pashine kantanaintsiri: “Iriivetaka irika amenakairiri mavityaakiri, ¿kaarima jamenanta tsika inkenakairo eero ikamantami Lázaro?”

Ipiriintaa Lázaro

³⁸Apiitanakeri Jesús okatsitzimoshiretanakeri, jiyaatashitanakeri okarikiini kitataari. Omorona onatzi, iro mapi joshepitayeetantakari. ³⁹Ikantanake

Jesús: “Potanampyeero mapika.” Ari okantanake Marta iritsiro kamaintsiri: “Pinkathari, kempitaka aritake jenkaake, tema tzi make 4 kitaite ikamantakari.”

⁴⁰Ari jakanake Jesús: “¿Tema nokantakemi, pinkempisantenarika, ari piñaakero ishintsinka Pava?” ⁴¹Jotanampyeetakero mapi. Ipoña jamenanake Jesús inkiteki,

ikantanake: “Ashitanari, nopaasoonketzimi eeroka, tema pikemana. ⁴²Niyotzi ari pinkantapiintya pikemana. Irootake nokantantari inkemantyaari irikaite atziri saikaintsiri jaka, onkantya inkempisantantyaari eerokatake otyaantakenari.”

⁴³Ikanta okaratapaake iñaavaitakero iroka, ikaimanake: “¡Lázaro, pishitovel!”

⁴⁴Shitovapai kaminkari, joosotakaro manthakintsi irako eejatzi iitziki, irojatzi japonaporotakaro jankoviitayeetantavakariri. Ari ikantzi Jesús: “Poosoryaakoteri, iriyaaita.”

Ikamantavakaita irovakaantaiteri Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵Irootakera ikempisantanakanari osheki judío-payeeni ikaratzi jataintsiri itsipataro María, ikaratzi ñaakerori okaratzi jantakeri Jesús. ⁴⁶Iro kantacha tzi mayetatsi jatashitanakeriri Fariseo-payeeni. Ikamantapaakeri okaratzi jantakeri Jesús. ⁴⁷Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari ijevare omperatasorentsitaari, japatotaiyakeri jevariite, ikantaiyini: “¿Tsikama ankantyaarika? Irika shirampari osheki itasonkaventantake. ⁴⁸Aririka añaaashiminthatasyaari, ari inkempisantaiteeri maaroitene. Impoña impokake ijevarepayeeni Roma-satzi, imporokakaantakero tasorentsipanko, iraperotakaantakero anampitsite.” ⁴⁹Iro kantacha, aparoni ikarataiyini, paitachari Caifás, iriitake ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanake irirori: “Te piyotaiyeni eeroka. ⁵⁰Iroora aritatsi ashinete aparoni

atziri inkamimentayetai, ari onkantya eero japeroyeetantai anampiki.”⁵¹ Iro kantacha Caifás, iriitakera omperatasorentsijanori, iñaavaitakaakeri Pava. Okantavetaka te iriyovetyaaro, iriira Jesús jiñaaventajaantake inkamimenterishi eninkapayeeni.⁵² Tera intaani inkamimenterishi eninkapayeeni, aña ontzimatyete inkamimenterishi maaroiteni itomiite Pava oivaraayetaichari, onkantya irovithaakaantaiyaariri inkarate irashitaiyaari.⁵³ Aripaitera ikovaiyakeni ijevare judío-payeeni irovamairi Jesús.

⁵⁴Irootake Jesús kaari ikovantanaa inkempiyayetanaiyaari judío-payeeni. Aña shitovanake isaikakera Judea, jatake tsika te inampiitaro osaiki nampitsi paitachari Efraín. Ari isaikakaapairiri iriyotaane.

⁵⁵Irootaintsira iroimoshirenkapaitetairo judío-payeeni Anankoryaantsi, osheki atziri jatatsiri Jerusalén-ki irovetsikashireyetya.⁵⁶ Ari ikokovayeetakari Jesús, josampitavakaiyani janta tasorentispankoki: “¿Tsikama pikantaiyini eeroka? ¿Arima impokake irirori joimoshirenkaita?”⁵⁷ Ikanta Fariseo-payeeni itsipayetakari omperatasorentsijanoriite, ikantanayetake: “Intzimerika iyotaintsine tsika isaiki Jesús, inkamante, naakaanteriita.”

Isaitantaitari Jesús kasankaari
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12¹Aritake kapatapaaka 6 kitaite iroimoshirenkantyaarori Anankoryaantsi, jatake Jesús Betania-ki, inampiki Lázaro itzimi joviriintairiranki.² Ari joimoshirenkaitakeriri Jesús. Iro Marta oyiitantatsi. Ari isaikitakari eejatzi Lázaro itsipatakari Jesús jovaiyani.

³Amakotapaake María kasankaari. Osheki ovinaroni iroka. Osaitantapaakari iitziki Jesús. Ipoña oshetantanaari oishi. Kasankainka okantanaka maaroni pankotsiki.*⁴ Ikanta Judas Iscariote, iriyotaane Jesús itzimi pithokashityaarine apaata, ikantanake:⁵ “¿Opaitama kaari ipimantayeetantaro iroka kasankaari? Ari aantakyaami osheki kireeki, iri aneshinonkayetantyaaririmi ashinonkainkari.”⁶ Iro kantacha Judas tera iro inkantantyaari jetakotatyaari ashinonkaarite, aña koshintzi jinatzi. Iriitake jovayeetake inkempoyeeri kireeki, iro kantacha ikoshitapiintziri kapicheeni.⁷ Ari ikantanake Jesús: “Piñaashiminthatyaaro, aña iroovetaka okashiyakaakanaari, inkitayeetakenara.”⁸ Iriima ashinonkainkariite ari inkantaitatyeeni isaikimotemi, irooma naaka eero nokantaitatyaani nosaikimotemi.

Ikamantavakaita irovaiteri Lázaro

⁹Osheki Judío-payeeni iyotaintsira ari isaiki Jesús janta Betania-ki. Jiyaataiyakeni janta, tera intaani irameneri Jesús aña eejatzi Lázaro, itzimiranki joviriintairi Jesús.¹⁰ Iro kantacha omperatasorentsijanoriite ikamantavakaayeta eejatzi irover Lázaro.¹¹ Tema iriitake Lázaro kantakaantakerori kaari jaapatziyayee-tantanaari judío-payeeni ikempisantaita- nakerira Jesús.

Areetaa Jesús Jerusalén-ki
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹²Osheki atziri jataintsiri Jerusalén-ki iroimoshirenkero Anankoryaantsi. Okanta okitaitamanai, ikemaiyakeni ari impokeri Jesús nampitsiki.¹³ Ipoña

* **12.3:** Iroka kasankaari ñaaventachari jaka, iro jovetsikayeetzi inchateya paitachari “nardo.” Okaratzi otenatzi aparani libra, irojatzi ikantayeetairi iroñaaka 300 gramo. * **12.5:** Kantakotachari jaka “osheki kireeki,” irijatzira ikantayeetzi pairani “300 denario.” Iri ipinayeetziiriri antavaiyaantzi, aririka imonkaratzimatakero aparani osarentsi irantavaitake. * **12.7:** Tzimatsi Jameyeetari pairani. Aririka inkamakaantayeete, isaitantari kasankaari, inkene inkitaitaiteri.

ichekaiyanake oshiyarori kompiropena.
Jataiyanake iromonthaavakyaari,
ikaimaiyini ikantzi:

iKaakitataike añaapinkathare!
Tasonkaventaari jinatzi, tema
pinkathari apaiziri otyaantakeriri.
iIriitake Avinkathariperotetaiyaari
aakaite Israel-mirinkaite!

¹⁴Ari jiñaapaake Jesús evonkiri burro,
ikyaakotanakari, tema okamantakotzita-
kari Osankinajanorentsi, ikantaitake:

¹⁵Sion-satoité, eero pitharovaaiyini,
Pokataike Pivinkatharite,
Ikyaakotakari evonkiri burro.

¹⁶Ovakeraini, te inkemathataiyeroni
iriyotaane iroka. Iro kantacha jovajenoka-
shitaaroranki irovaneenkaro Jesús,
aripaitera ikinkishiretanaka iriitakera
Jesús josankinatakoyeetzi. ¹⁷Atziriite
ikaratzi tsipatakariranki Jesús joviriin-
tairi Lázaro, ikinkithatakoyetakero
okaratzi jiñaakeri. ¹⁸Irootakera, jiyaatan-
tayetanakari atziriite jomonthaavakari
Jesús, tema ikemakotakari joviriintan-
take. ¹⁹Iriima Fariseo-payeeni ikantava-
kaiyani iriroriite: “Piñaakero, kempitaka
eero akitsirinkiri. Pameneri, iro iriyaata-
shiteri maaroiteni.”

Ikokovatziri Jesús griego-thatatsiri

²⁰Tzimayetatsi griego-thatatsiri konova-
kariri atziriite jataintsiri joimoshirenkai-
yani. ²¹Ipokashitapaakeri
griego-thatatsiri irika Felipe,
Betsaida-satzi, nampitsi saikatsiri
Galilea-ki. Ikantapaakeri: “Pinkatharí,
nokovi noñeeri Jesús.” ²²Ari jiyaatanake
Felipe, ikamantapaakeri Andrés.
Apiiteoite jiyaataiyanake, ikamantakeri
Jesús. ²³Ari ikantanake Jesús: “Monkara-
paitetapaakara irovajenokashitanaiyaa-
rori irovaneenkaro Itomi Atziri.
²⁴Aparoni okitho kaari sampiikitatsine

impankiitero, ari ashi ovamatsitero
onkantya apakithoroini. Irooma aririka
osampiikitapainte ikitakiitakero, ari
iriñeetakero onkithokiperotai. Omapero.*
²⁵Itzimirika etakotashivaitachari jantaye-
tziro inevetashiyetari, ari impeyashitaiya.
Iriima itzimi manintanakerone jantashi-
vaiyetari jaka kipatsiki, ikamaventanaa-
tziirora inkañaaneyetai. ²⁶Tzimatsirika
kovatsiri nonkempitakaanteri notzika-
tane, inkempitakotyaanaro naaka.
Tsikarika nosaikai naaka, ari isaikitaiya
eejatzi irirori notzikatane. Itzimirika
nokempitakaari notzikatane naaka, iriira
Ashitanari kantakaiyaarone iriñaapinka-
thayeetantyaariri apaata.”

Ikamantakota Jesús irovamaiteri

²⁷“iIniroite okatsitzimoshiretakena
iroñaaka! ¿Tsikama nonkanteka?
¿Nonkantema: ‘Ashitanari, povatsinaryaa-
koshiretaina?’ iAña irootakera nopokan-
takari, nomonkaratairo! ²⁸Ashitanarí,
poñaakantero povaneenkaro.” Ikemayee-
tatzi ñaavaitanaintsiri inkiteki, ikantaitzi:
“Aritake noñaakantakero, iroñaaka
napiitero.” ²⁹Atziriite piyotainchari
ikaratzi kemavakerori, ikantaiyanakeni:
“Ookatharontsi onatzi.” Iro kantacha
ikantayetzi pashine: “Aparoni maninkari
ñaanatakeriri.” ³⁰Ari ikantanake Jesús:
“Tera intaani naaka iñaanayete, aña
eeroakaite jiñaavaitzimentaitake. ³¹Irootzi-
matataikera iriñeeteri irovasankitaayee-
teri okantakaantziro iyaariperonka
osavisatziite, iroitsinampaayeetairi
eejatzi pinkathariventashivaitantainchari.
³²Iro kantacha aririka irovatzikakoita-
kena jaka kipatsiki, aritake nonkaimashi-
retanairi maaroiteni.” ³³Ari jooñaarontzi-
rori Jesús tsika onkantya aririka
irovamaayeetakeri. ³⁴Ari jakaiyanakeni
atziriite: “Ayotaiyini okantziri

* 12.24: Kantakotachari jaka “okitho,” trigo onatzi.

Ikantakaantaitane: ‘Kañaaneri inatzi Cristo.’ ¿Opaitama pikantantari eeroka ontzimatyé irovatzikakotaiteri Itomi Atziri? ¿Niinkama Itomi Atziri?” ³⁵Ikantzi Jesús: “Eenirotsatsira isaikimotanaimi ipaiyeetziri ‘Kitainkari,’ iro kantacha intaanira isaikanai kapicheeni. Pinkempitakaantero paniitatyeeimi okitainkatzi, ari onkantya eero omapokantami kempitarori tsireniri. Tema ikaratzi aniitatsiri otsirenikitzi, te iriñeero tsika ikeni. ³⁶Pinkempisantairi ipaiyeetziri ‘Kitainkari’ eenirora isaikimoyetzimi, pinkempitakotyaari irirori.”

Te ikempisanta iyini judío-payeeni

Ithonkanakero iñaavaitanakero iroka, shitovanake Jesús. Te joñaakantanaa.

³⁷Okantavetaka Jesús osheki itasonkaventantavetaka inampiitekira irikaite, te inkempisanta iyeni. ³⁸Ontzimatyé omonkaratya josankinatakari kamantan-tanerí Isaías-ni, kantatsiri:

Pinkatharí, ¿Niinkama kempisante-rone añaane?

¿Niinkama joñaakayeetakeri ishintsinka Pinkathari?

³⁹Jiroka pashine josankinatakari Isaías-ni, irootake kaari ikempisantantayeeta, ikantakeranki:

⁴⁰Iri Pava mavityaakitakaakeriri, Imasontzitakaayetakeri, Ari onkantya eero jokichaataanta Eero ikemathavainetanta. Ari onkantya eero ipiyashitantaana naaka, Novavisaakotantaiyaariri.

⁴¹Iro iñaavaitantakarori iroka Isaías-ni tema jiñaamampyaakityaaro irovaneen-karo Jesús, irootake ikinkithatakotanta-kariri. ⁴²Iro kantacha, osheki judío-payeeni kempisantanairiri Jesús, ari jimatztitanakaro iriiperoriite. Iro kantacha te irooñaarontero, tema itharovakaayetatyari Fariseo-payeeni,

eerora ishineyetairi inkyaa yetai japatota-piintaiyani. ⁴³Ari okantamaitaka. Iriira ikovaperotajaanakeri Fariseo-payeeni irapatziyaminthatyaari, iriima Pava, tera.

Jesús iyakoventairine atzirite

⁴⁴Ari iñaavaitanake shintsini Jesús, ikantanake: “Itzimirika kempisantainane naaka, tera apaniro ikempisantana, aña ikempisantzitakari otyaantakenari. ⁴⁵Ikaratzi okitaanari naaka, okempivaita-karo iriimi irokitakyaami otyaantakenari. ⁴⁶Irootake nopokantakari naaka, nonkem-pitaiyaari ‘Kitainkari,’ ari onkantya nonkitainkatakotantaiyaariri osavisatzi. Eero isaikayetai otsirenikitzi inkarate kempisantainane. ⁴⁷Tema te iro nompokantyaari naaka jaka kipatsiki novasankitaante, aña iro nopokantakari novavisaakotante. Iro kantacha ikaratzi kemayevetarori noñaane, temaita inkempisante, kaarira naaka ovasankita-yerine. ⁴⁸Itzimirika manintakenari, kaari kempisantairone noñaane, tzimakera impaitya ovasankitayerine. Kempivaita-kara iroka ñaantsipayeeni okaratzi noñaavaiyetakeri atzirimi onatyé, iroora ovasankitaantaatsine apaata, ipiyatha-vaantetaitanakara. ⁴⁹Tema naaka te noñaavaitashivaitya nonintakaanekiini. Ashitanari, itzimi otyaantakenari, iriitake kantakenarori okaratzi nokantayetakeri, okaratzi niyotaantayetakeri. ⁵⁰Niyotzi naaka okaratzi ikantakaantziri Ashitanari iro kañaanetakaanatsiri. Ari okantari, okaratzi nokantayetakeri naaka, nothotyaaatziirora okaratzi ikantajaanta-kenari Ashitanari.”

Jesús ikivakiitzi iriyotaaneete

13 ¹Ari kapatapaaka aparoni kitaite iroimoshirenkantayeetyaarori Anankoryaantsi. Jiyotake Jesús monkara-paitetapaaka irookaventantyaarori

kipatsika iro iriyaatai intsipatapaiyaari Ashitariri. Iniroite jetakoyetakari ikartzi kempisantakeriri, ari ikantapiintatya jetakotari irojatzi ovekaraantantapaakarori. ²Ikanta isaikaiyini jovaiyani, aritakera kamaaritanake Judas Iscariote, itomi Simón, itzimi pithokashityaarine Jesús. ³Jiyotake Jesús tema ipoñaatyaaro irirori Pavaki, aritake impiye janta. Iriitake shintsitakaaperotakeriri Ashitariri. ⁴Ari ikatziyanaka isaikakera jovaiyani, isapokanakero iveviryakoro, jovathakitanakaro aparoni manthakintsi. ⁵Ipoña jaake jiña isakero kivaakomentoki. Ikivakiyetakeri iriyotaane, ipoña joshekiyyetantaari manthakintsi jovathakitakari. * ⁶Iro inkivakiitantaaririmi Simón Pedro, ikantanake irirori: “Pinkatharí, ¿eero kama kivakiitenane naaka?” ⁷Ari ikantzi Jesús: “Te pinkemathatero iroñaaka okaratzi nantziri, iro kantacha apaata, ari pinkemathatairo.” ⁸Ikantanake Pedro: “iEero noshinetaimaitami poshiyaari onampitaari pinkivakiitena!” Jakanake Jesús: “Eerorika nokivakiitzimi, tera paapatziyana.” ⁹Ikantzi Simón Pedro: “iPinkatharí, eerotya pikivakiitashitana, aña pinkivena maaroni nakoki eejatzi noitoki!” ¹⁰Iro kantacha Jesús, jakanairi: “Ikaratzi ovakera kaatainchari intaani onkovajaan-tya iroñaaka inkivakiyyetate, tema ari kitetake maaroni. Aritake kitetayakemi eerokaite, okantavetaka te maaroite pinkiteshiretaiyeni.” ¹¹Tema jiyotakeri Jesús itzimi pithokashityaarine, irootake ikantantakari: “Te maaroite pinkiteshiretaiyeni.”

¹²Aritakera ithonkakero ikivakiyyetakeri, ikithaatanaro Jesús iroveviryakoro, saikanai eejatzi tsika jovaiyani, ari ikantzi: “¿Pikemathatakeroma eerokaite okaratzi nantakeri? ¹³Pikantapiintaiyana eerokaite ‘Iyotaanari, Pinkatharí.’ Omatatya pikantantanari eerokaite, tema naakatake. ¹⁴Naakara ‘Iyotaaneri,’ naakara ‘Jevari.’ Iro kantacha, noshiyakotakari onampitaari eejatzi nokivakiyyetakemi, ari pinkempitayetyaari eerokaite pinkivakiitavakaayetya. ¹⁵Naakatake oñaakakemirori, onkantya pinkempitakotantyaanarori eerokaite tsika nokantakemi naaka. ¹⁶Tera iñaapinkathayeetziri aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Tekatsi eejatzi aparoni otyaantaari anaakoteriri itzimi otyaantakeriri. Omaperora. ¹⁷Aririka pinkemathatanairo iroka impoña pantanairo, aritake pinkimoshiretai. ¹⁸Jiroka nonkantemiri, iro kantacha, tera maaroiteni noñaaventaiyemi. Niyotziri naaka ikaratzi niyoshiyetairi. Arimaitaka omonkaratyaari Osankinajanorentsi, kantatsiri:

Tzimatsi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane.

¹⁹Aririka omonkaratakya iroka, iroora pinkempisantaperotantaanari ‘Naakatzitaka.’ Irootakera neevantamirori nokamantzimiro. * ²⁰Intzimerika aapatziyaarine notyaantane, naakajaantake jaapatziyaka eejatzi. Itzimirika aapatziyakyaanari naaka, iri jaapatziyajaantaka itzimi otyaantakemiri.”

* **13.5-17:** Iro jameyetari judío-payeeni ikivakiyyetapiinta inkyayetapiintantaari ipankoki. Iroka antavairentsi, intaanira jantapiintziro aparoni onampitaari. Tema aparoni iriiperori atziri, eero okantzi inkivakiyyetante. Irootake kaari okameethatzimotantari ikivakiyyetakeriranki Jesús iriyotaane. Iro jantantakarori iroka Jesús, onkantya iriyotaantaaari iriyotaane, onkantavetya jevarimi irinatye aparoni atziri, ontzimatyete irapatziyaari pashine, inkempitakotyari ikantara aparoni onampitaari, tsinampashire inkantya. * **13.19:** Ipaaryaapiintakara Jesús ikantzi “Naakatzitaka,” ari oshiyakaro jiñaavaitake Pava pairani. Pamenero eejatzi Jn. 8.58.

**Ikamantzi Jesús iri
pithokashityaarine Judas**

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹Ari ithonkanakero iñaavaitakero iroka, iniroite okatsitzimoshiretanakeri Jesús. Eekero jooñaarontanakitziro iñaaventakeri, ikantzi: “Pikarataiyakeni eerokaite jaka tzimatsi aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ²²Ari ipampoyaavakaanaka iriyotaane, te iriyote tsika itzimi iñaaventzi. ²³Ikanta aparoni iriyotaane, iretakoperotane Jesús, itzimi saikimotakeriri okarikiini jovaiyani, ²⁴jíñaakeri Simón Pedro jíñaanachertziri, ikantziri: “Posampiteri niinka jíñaaventziri.” ²⁵Ikanta irirori, jontsitokanakari okarikiini, josampitakeri: “Pinkatharí, ¿Niinkama?” ²⁶Ari jakanake Jesús: “Piñeena nashete kapicheeni tanta, intzimerika nompake, iriitakera.” Jashetake kapicheeni tanta, ipakeri Judas Iscariote, itomi Simón. ²⁷Ikanta jovavakaro Judas tanta. Aripaitera ikamaaritanake. Ari ikantziri Jesús: “Panterootara thaankiini pikinkishireta-piintakari.”* ²⁸Iro kantacha ikaratzira jovaiyani tekatsira kemathatavakerone opaita ikantantariri. ²⁹Tema Judas iriitakera kempoyiiriri kireeki, iñaajaan-taiyini ikantatziiri Jesús iriyaateeta iramanante tsika ompaitya iroimoshiren-kaiyaarini, iñaajaanake eejatzi iramanantatye impayeteriri ashinonkain-kariite. ³⁰Aritakera jovavakaro Judas tanta, jatanake. Aritake tsirenitanake.

Ovakerari Ikantakaantaitane

³¹Aritakera jatanake Judas, ikantzi Jesús: “Monkarapaitetapaakara irovajenokashitantaiyaarori irovaneen-

karo Itomi Atziri. Iro ompoñaantyaari eejatzi iriñeetairo irovaneenkaro Pava. ³²Tema ari okantari, iriitajaantakera Pava oñaakanterone iriñeetantyaarori irovaneenkaro. Iroñaakatajaantakera irantero. ³³Notomiite, kapichetapaakera nosaikimoyetanaimi. Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro kantacha eero piñagaana, Irojatzi nokantzitakariri asheninkapayeeni judío, irojatzi napiitzi-tyaamiri nonkantemiro eerokaite, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka. ³⁴Jiroka ovakerari nokantakaantane. Ontzimatyeeera petakotavakaayetaiya. Nokempitara naaka netakoyetami, ari pinkempitanaiyaari eerokaite, petakotavakaayetaiya. ³⁵Aririka petakotavakaayetaiya eerokaite, ari iriyoyeetaimi maaroi-teni eerokayetake niyotaane.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶Ikanta Simón Pedro josampitanakeri Jesús: “Pinkatharí, ¿tsikama piyaateka?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Tsika janta niyaate naaka, eero okantzi poyaatena eerokaite iroñaaka, irooma apaata ari onkantake poyaatena.” ³⁷Ikantanake Pedro: “Pinkatharí, ¿opaitama eero okantanta noyaatemi iroñaaka? ¡Aritake noshineventakyaami!” ³⁸Jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Omaperoma pishineventyaana? Aña tekeramintha iriñeeta tyoopi, mavasatzi pinkante: ‘Te niyoteri Jesús.’ Omapero.”

**Iri Jesús oshiyarori avotsi
jareetantaitari Ashitairiki**

14 ¹“Eero povashirevaitaiyani. Paventaiyaari Pava, paventaiyaana eejatzi naaka. ²Janta ipankoki

* **13.27:** Kantakotachari jaka “aripaiteira ikamaaritanake,” tera iro kantakaanterone jovavakaro Judas tanta, okanta ikamaaritananakari, aña iriitajaantake kantakaashitakarori ikamaaritananakari.

Ashitanari tzimatsi osheki tsika anampitapaiyaaro. Eeromi otzimi, eero nokantavaitzimi niyaatai novetsikayetapaimi tsika pinampitapaiyaaro. ³Aririka niyaatai, aririka novetsikayetaimi tsika pisaikai, ari nompiyashitaimi naayetaa-temi, onkantya pintsipatantaiyaanari eerokaite tsikarika nosaikajaantai naaka. ⁴Piyotaiyironi eerokaite avotsi jiyaatan-taitari tsika nosaikai.” ⁵Ari ikantanake Tomás: “Pinkathari, te niyotaiyeni tsika piyaate. ¿Tsikama nonkantyaaka niyotantyaarori avotsi?” ⁶Jakanake Jesús, ikantzi: “Naakara ‘Avotsi,’ ‘Kyaaryoori,’ ‘Añaantarentsi.’ Intaanira impampithavookitayeetaina naaka, ari irareeyeetaiya janta Ashitanariki. ⁷Arimi piyoperotaiyenanemi, ari piyotairimi eejatzi Ashitanari. Aña aritake piyotzitataikari iroñaaka, iriitake piñaapiintakeri.”

⁸Ikantanake Felipe: “Pinkathari, intsityaa poñaakenari Ashitamiri, tekatsi pashine nonkove.” ⁹Ari ikantanake Jesús: “Felipe, ari osamanitake notsipayetakami eerokaite, ¿tekerama piyotena? Ikaratzi ñaakenari naaka, jiñaakeri Ashitanari. ¿Opaitama pikantantari? ¹⁰¿Tema pinkempisantena ari nokaratzi Ashitanari, ari ikaratana irirori? Okaratzi nokantayetziri, tera naaka nintakaashivaityaarone noñaaventemiro. Aña iri Ashitanari tsipashiretanari, iriitake antakaajaantanaro irantavaitanane. ¹¹Pinkempisantena ari nokaratzi Ashitanari, ari ikaratana irirori. Okompi-tzimotamirika iroka, irootya pinkempisantaajate notasonkaventantayetake.

¹²Inkarate kempisantainane naaka, ari intasonkaventantayetai eejatzi. Aritake irimaperotanakero intasonkaventante, anaanakero okaratzi jiñaakoyetakenari, tema niyaatzimatai naaka nontsipatapaiyaari Ashitanari. Omaperora. ¹³Maaroni pairyagainane naaka inkovakoyetaina iñaañaatana, aritake nomatakeneri. Ari

onkantya intharomentayeetantyaariri Ashitanari, okantakaantziro jimatzimotantakeri Itomi. ¹⁴Ompaitaarika pinkovakoyetainari pimpairyagaina naaka, aritake nomatakemiro.”

Ishinetaantaitziri Tasorentsinkantsi

¹⁵“Aririka petakoyetaiyaana, aritake pinkempisantairo nokantakaantane. ¹⁶Ari nonkampitairi Ashitanari irotyaantemi pashine Ookaakoventaneri, ¹⁷Tasorentsi-janori irinatye, iriitake tsipashiretapiintaiyaamine. Iriima osavisatziite eero isaikimotziri, tema te onkante iriñeeri te iriyoteri eejatzi. Irooma eerokaite piyotaiyirini, tema isaikimotakemi, iriira nampishiretantaiyaamine.

¹⁸Eerora pikempitakotari miritzi jookaventayeetziri, ari nompiyashitaimi. ¹⁹Irootaintsira, eero jiñaayetaana osavisatziite. Iro kantacha eerokaite ari piñaayetaina, kañaaneri pinkantayetaiya tema kañaaneri nonatzi naaka. ²⁰Aripaitera piyoyetai notsipashiretari Ashitanari, eejatzi eerokaite pitsipashiretana, ari nokempitari naaka notsipashiretami eerokaite. ²¹Inkarate kempisantavaanteyetainane, joñaakantziro kyaaryooperoini jetakotana. Irootake iretakotantaiyaariri Ashitanari, eejatzi naaka ari netakotaiyaari, ari noñaakayetaiyaari.” ²²Ikanta Judas (kaarira Iscariote) josampitanakeri: “Pinkathari, ¿Opaitama poñaakantaiyaanari naakaite, eeroya poñaakayetaari pashineete?” ²³Jakanake Jesús: “Ikaratzi etakotanari naaka, ikempisantavaantetana. Irootake iretakotantaiyaari Ashitanari. Ari nokaratairi Ashitanari nontsipashireyetaiyaari irikaite. ²⁴Iriima kaari etakotyaa-nane, ipiyathavaantetakana. Tera naaka iytashivaityaarone okaratzi nokantayetakemiri, aña Ashitanari otyaantakenari iri iytokaayetakenarori.

²⁵Nokamantatziimiro maaroni irokapa-yeeni eenirora nosaikimoyetzimi.

²⁶Iriima Tasorentsinkantsi, Ookaakoven-taneri, irotyaantemiri Ashitanari intzime impoyaatyaananeri, iriira iyotakaapaake-mirone maaroni, impampithashiretakaa-yetaimiro okaratzi nokantayetakemiri. ²⁷Kameethara pisaikayetai. Tera iro noñaaventashitya tsika okanta isaikakaantzi osavisatziite. Aña naaka matzirori onkantya pisaikantaiyaari kameethaperoini. Eero povashirevaita-shita, eero pitharovavaitashita eejatzi. ²⁸Aritake pikemayetakena nokantake: 'Iro niyaatai, impoña nompie ari ankaratai asaikayetai.' Arimi petakoperoyetyaa-nami, eeromi povashirevaitami nookaye-tanaimira, aña aritakemi pinkimoshire-ventakenami piyotakera niyaatatye Ashitanariki, anaataikenari iroñaaka natzirirapaintzira. ²⁹Nokamantzitatyaamirora iroka, onkantya pinkinkishiretan-tyaari apaata, omonkarapaitetapaakyaa-rika. ³⁰Eerora nonkinkithavaizitakaaye-tyaami, tema aatsikitake pinkathariven-tantashivetachari kipatsiki. Okantavetaka te ipinkathariventana naaka. ³¹Aritake onkantyaari, onkantya iriyotantyaari osavisatziite netakotari naaka Ashitanari, nantziniri okaratzi ikantanari irirori. Pinkatziyeeyeni. Thame aate."

**Ikempitaro Jesús
oponkitzithapero pankirentsi**

15 ¹Eekero ikantanakitzi Jesús: "Naakara kempitarori oponkitzi-thaperori pankirentsi. Iriima Ashitanari iri kempitakariri itzimi pankitzirori. ²Eerorika okithotzi nohevatha, ichekathatziro ashitarori. Irooma otzimi kithotatsiri, jovameethachevatziro, jovaankiityaakotziro inkene onkithope-rote. ³Kempivaitaka iroñaaka aritake kaankiityaakoyetakemi eerokaite, okantakaakami ñaantsipayeeni nokaman-tayetakemiri. ⁴Aparoni ohevatha pankirentsi otzimi chevoryaathataintsiri

eero okithotai, aña ontzimatye oshookan-tyaaro oponkitzitha. Ari okempitari eejatzi eerorika poisokerotana, eerora okantzi pantayetairo kameethari. ⁵Naaka-kake kempitakarori oponkitzitha pankirentsi, irooma eerokaite pikempita-karo nohevatha pinayetatz. Ikaratzi oisokerotanari naaka ari nokempitzitaka-riri irirori, kempivaitaka oshekimi inkithoperotai. Eerorika pitsipashireye-taana, tekatsira pantayetai. ⁶Ikaratzi kaari oisokerotyaanari naaka, ari nookaventayetairi. Ari inkempitayetai-yaaro okamachevathatzi pankirentsi, jaayetziro intagaite. ⁷Oisokerorika povayetaina, pinkyaaryoventanairorika okaratzi niyotayetakemiri, pinkovako-tairi Ashitanari opaiyetarika pikoviri, aritake irimatakemiro. ⁸Aririka pimatanairo joshiyakaaventayeetaker o kithokiperotatsiri pankirentsi, aritake iriyoyeetaimi omapero niyotaaneyetaami. Iroora iriñaapinkathayeetantyaariri Ashitanari. ⁹Iniroite netakoyetakami, noshiyakari Ashitanari jetakotana naaka. Panintaavaityaarora netakoyetaami. ¹⁰Eekerorika pinkempisantanakityeero nokantakaantane, ari panintaavaitaiyaaro netakotanka, nokempitairora naaka nokempisantavaantetziri Ashitanari nanintaavaitaro iretakonka. ¹¹Iro nokamantantamirori iroka inkene ankarataiyeni ankimoshirete, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari eeroka.

¹²Jiroka nokantakaantane: Ontzimatye petakotavakaayetaia nokempitairora naaka netakoyetaami eerokaite. ¹³Tsika-rika itzimi shineventariri inkamimenter iiraapatziyane, joñaakantatziirora jetakotziitanta. ¹⁴Naapatziyane pinayeta-tzi eerokaite aririka pantanairo okaratzi nokantzimiri. ¹⁵Aritapaake nokempita-kaantami onampitaari, tema aparoni onampitaari te iriyote okaratzi jantaye-tziri onampitariri. Aña nokempitakaan-

taami naapatziyane, tema nokamantaimiro maaroni ikantanari Ashitanari.

¹⁶Tera eerokaite iyoshiitakenaneri, aña naaka iyoshiitayetaimi eerokaite.

Naakatake otyaantayetemine piyaayete tsikarika, pinkempitakotaiyaaro pankirentsi kithoperotatsiri, ari pinkanti-piintanakityeeya. Ari onkantya irimayetai yaamirori Ashitanari ompaityaarika pinkovakotenari pimpaiyaayetainarika.

¹⁷Jirokatake nokantakaantzimiri:

Ontzimatyete petakotavakaayetaia.”

Inkisaneentayetanakemi osavisatziite

¹⁸“Aririka piñaayetakero inkisaneentayetanakemi osavisatziite, pinkinkishiretero ari ikantaitakena naaka ikisaneentavaitaitakena. ¹⁹Eekeromi poshiyaakotyaari osavisatziite, ari iretakoyetakyaa-mimi, ikempitavakaara irirori jetakotavakaiyani. Iro kantacha niyoshiitayetaimira naaka, pikempiyayetari osavisatziite, irootake ikisaneentantamiri. Kempivaitaka iroñaaka kaarimi eeroka osavisatziite. ²⁰Pinkinkishiretero nokantzitakamiri: Tera iñaapinkathayeetziiri aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Ari inkempitayeetemiri eerokaite inkovayeete irovaitemi, inkempitayeetenara naaka. Ari okempitari eejatzi ikaratzi kempisantavaantetakenari naaka, aritake inkempisantayetaimi eerokaite.

²¹Iro inkovayeetantyaari irovayeetemi, naakatake irovimentaitemi, okantakaantziro tera iriyotaina iri Pava otyaantakenari. ²²Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eerorikami nopokimi niyotayetairi. Iro kantacha iroñaaka eerora okantai irookaakoventaiyaro iyaariperonka.

²³Ikaratzi kisaneentakenari naaka, ikisaneentzitakari eejatzi Ashitanari.

²⁴Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eeromi notasonkaventzimoyetakeri okanta jiñaayeetantakaro kaari jiñaapiintaitzi. Okantavetaka jiñaayetakero

irokapayeeni, eekero ikisaneentatyaana, ikisaneentzitakari eejatzi Ashitanari.

²⁵Ari okantzimaita, tema ontzimatyete omonkaratya osankinarentsi, kantatsiri:

Ikisaneentashivaitaitakana.

²⁶Iro kantacha aririka impokake ‘Ookaakoventaneri,’ Tasorentsiperotatsiri, intzime notyaantapaimiri nontsipatyaari Ashitanari, iriitakera iyotaashiretakotan-tapaakenane naaka. ²⁷Impoña pinkinkithatakoyetaina eerokaite, tema ari pitsipayetzitakana ovakeraini etantanakarori.”

16 ¹“Iro nokantayetantamirori irokapayeeni, eero povashaantantaro paventaashiretyaana. ²Ari piñaayetakero eero ishineyeetaimi pinkyagai tsika japatotapiintaita. Ari piñaayetakero eejatzi irovayeetemi, iriñaajaantayeete jantatziiniri Pava kameethari. ³Iro irimatantyaarori iroka, tema te iriyoteri Ashitanari, te iriyotena eejatzi naaka. ⁴Aririka omonkaratya iroka, iroora pimpampithashiretakotantyaarori nokantayetakemiri. Irootakera neevantan-tamirori nokamantzimiro.”

Jantakaantziri Tasorentsinkantsi

“Tera nonkamantzityaamiro ovakeraini iroka, tema irojatzi nontsipayetami. ⁵Iro kantacha iroñaaka jataana nontsipatapaiyaari itzimi otyaantakenari. Iro kantacha tekachaaajaini osampitakoventerone tsikara niyaatai, ⁶intaani povashiretaiyani pikemakenara nokantakemiro irokapayeeni. ⁷Iro kantacha pinkeme nonkantemiro kyaaryoori. Iroora kameethatzimotzimiri eerokaite niyaatai. Tema eerorika niyaatai, eerora ipoki paitachari ‘Ookaakoventaneri’ intsipashiretapiintayetaiyaami. Iroora aririka niyaatai, naakatajaantake otyaantapairine. ⁸Aririka impokapaake Tasorentsinkantsi, iriira ooñaarontapaakeneriri ikinkishirevaishitari osavisatziite, tema

ikenakaashivaitakaro ikinkishiretakotaro tsika okantakota kaariperonkantsi, tsika okantakota kameethashirenkantsi, tsika okantakota iyakoventaantsi. ⁹Ari iriyotakaayetairi iroora kaariperonkantsi eerorika ikempisantayeetana naaka. ¹⁰Ari iriyotakaayetairi iroora kameethashirenkantsi, nomatzirora naaka novameethashiretantzi, tema niyaatairika Ashitanariki eero jokiyetaana. ¹¹Ari iriyotakaayetairi itzimi jiyakoventayetakari, iriitakera irika pinkathariventashivaitakariri osavisatziite.

¹²Eenirotatsi osheki onkarate nonkante-miri, iro kantacha iroñaaka kempitaka aritake anaanakemi nokantayetakemiri. ¹³Aririka impokake Tasorentsijanori, iriitake iyotakaapaakemirone maaroni kyaaryoori. Tema eero iñaavaitashivaitaro ikovakaashitari irirori, año inkamantantayetero ikemakeri. Ari iriyotakagaimiro onkarate avisayetatsine apaata. ¹⁴Iri kemayetajaantainane noñaavaitero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite, ari onkantya iriyotantayeetaiyaarori novaneenkaro. ¹⁵Tema okaratzi jiyotane-tari Ashitanari, irojatzi nyotanetari naaka. Irootake nokantantakari: 'Iri kemayetajaantainane noñaavaitero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite.'"

Onkantavetya povashiretya, aritake pinkimoshireyetai

¹⁶"Kapichetapaake eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzi. Tema niyaataatye naaka Ashitanariki."

¹⁷Ikanta iriyotaane josampitavakaanaka: "¿Opaitama ikantakotziri? Ikantayetakai kapichetapaake eero añaayetairi, iro osamanivetakya ari añagairi eejatzi, tema iriyaataatye Ashitaririki. ¹⁸¿Opaitama ikantakotziri 'kapichetapaake?' Te ankemathatero opaita iñaaventziri." ¹⁹Ari jiyotake Jesús ikovaiyatziini irosampiteri, ikantanakeri: "Nokantaiyakemi: 'Kapiche-

tapaake, eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzi.' ¿Irootakema iroka posampitavakaamentari? ²⁰Ari piñaayetairo piraavaitaiya, ovashiretziita pinkantayetaiya, piñaaminthaterira osavisatziite ikimoshiretaiyini. Onkantavetya povashiretziitaiyaani, aritakera piñeero pinkimoshireyete. Omapero. ²¹Aririka ontzimaanitzimate aparoni tsinane, okemaantsivaita. Iro kantacha aririka intzimake ovaiyane, ompeyakotanakero okemaantsivaitaka año okimoshireventanakitziiri eenchaanikite. ²²Ari onkempityaari eejatzi, ontzimatyepovashireneentavaitya eerokaite iroñaaka. Iro kantacha aririka piñaavaina, osheki pinkimoshiretanai, tekatsi ovashiretakaiyaamine. ²³Apaata tekatsira posampitainari naaka. Tema iri Ashitanari matayetaimirone ompaityairika pinkovakotenari pimpairyayetaainarika. ²⁴Tema pamanapiintayetzirira Ashitanari pikovakoyetziri opaiyetarika, pikampiminthavaitashitakariri. Irooma iroñaaka aririka pinkovakoyetairi, ontzimatyepimpairyaaipiintaina naaka. Arira pinkantya pinkovakotapiintairi, aritake irimatakemiro, irootake pinkimoshiretziitantaiaari."

Noitsinampaakero naaka osavisato

²⁵"Noshiyakaaventatziimiro maaroni irokapayeeni noñaaventakemiri. Iro kantacha irootaintsi omonkaratya eero noshiyakaaventayetaimiro, año koñaaroini noñaaventaimiri Ashitairi. ²⁶Apaata, ari piñaayetairo eerokaite pimpairyagaina pinkovakoyetairirika Ashitanari. Tera naaka kampitakoventaimine. ²⁷Tema iriitajaantake Ashitairi etakoyetaami eerokaite. Iro jetakoyetan-taamiri, tema eerokaite petakoyetaana naaka, tema pikempisantaiyakena ari nopoñaakari naaka Pavaki. ²⁸Noshitovake Ashitaririki okanta nopokantanakari

jaka kipatsiki. Iroñaaka nookaventanairo kipatsi iro nompiye Ashitairiki.”

²⁹Ipoña ikantaiyanakeni iriyotaane: “Iroñaakara koñaatanake piñaavaitziri, te poshiyakaaventavaitero. ³⁰Noñaayetakemi iroñaaka piyotziro maaroni tsikarika opaiyeta, te onkovajaantya intzime impaitya osampitemine, aña piyotziro opaiyetarika ikinkishireyetari. Irootakera nokempisantantari omapero pipoñaaka Pavaki.” ³¹Ari jakanake Jesús, ikantzi: “¿Arima, kempisantayetaimima iroñaaka? ³²Monkarapaitetzimatapaaka. Iroñaakara, piñaayetero aparopayeeni eerokaite poiwaraiya pinkenayete tsikarika, ari pookaventanakena apaniroini. Iro kantacha temaita nosaike apaniro, aña Ashitanari tsipatanari. ³³Nokamantayetzimiro maaroni iroka onkantya piñaantyaarori kameetha pisaie pintsipatyaana naaka. Jaka osaviki, osheki piñaayetero eerokaite piñaashivaityaaro. Iro kantacha, pishintsishireyete. Tema noitsinampaataikero naaka osavisato.”

Jesús jamanakotziri iriyotaane

17 ¹Ikanta ithonkakero ikantayetakero irokapayeeni, amenanake Jesús inkiteki, ikantanake: “Ashitanari, monkarapaitetapaaka. Poñaakantayetairo iroñaaka irovaneenkaro pitomi, ari onkantya iroñaakantantyaarori pitomi eejatzi povaneenkaro eeroka. ²Eerokatake ovakeriri okanta ipinkathariventantakariri maaroitni atziri, ari onkantya inkañaaneyetakaantyaariri ikaratzi pashitakaakariri. ³Aririka iriyoyeetaimi apaniro Pipavaperotzi eeroka, iriyoyeetairi Jesucristo itzimi potyaantakeri, arira inkañaanetakayetairi. ⁴Noñaakantakemiro povaneenkaro jaka kipatsiki, nothotyaakemirora pikantakenari nantero. ⁵Pishinetena nontsipataiyaami iroñaaka, Ashitanari, ari ankarate

añaayetairo avaneenkaro akempitara pairani tekeramintha oveysikero kipatsi.

⁶Irikaite piyoshiitairi pashitakaanari, niyotayetairi niinkarika eeroka. Eerokatake ashitzitakariri, ipoña pashitakaayetanaari naaka. Nokempisantaakaayetaimiri piñaane. ⁷Ikinkishireyeta iroñaaka, okaratzi niyotanetari naaka, eerokatake iyotakaayetanarori. ⁸Niyotayetairi okaratzi piyotakaayetanaari, ikempisantayetanakero irikaite. Ipampi-thashiretanaa kyaaryoo nokaratzimi eeroka, ikempisantayetanai eerokatake otyaantakenari. ⁹Naakatake kampilakoveentziri irikaite. Tera iri nonkampilakovente nampitashivaitarori kipatsiki, aña nokampilakoveentatziiri itzimi pashitakaanari. ¹⁰Maaroni nashitari naaka irijatzi pashitari eeroka. Ikaratzi pashitari eeroka irijatzi nashitari naaka. Tema iriiyetake oñaakantayetairori novaneenkaro. ¹¹Eero nosaikanaa jaka osaviki, niyaataira naaka nonkaratapaimi eeroka, irooma irikaite eekero irisaikanaaty. Ashitanari Tasorentsi, pinkempoyaaventero onkantya impairyaaipiintantyaamiri, ari onkantya irovithaavakaantaperotyaari eejatzi, akempitavakara aaka. ¹²Eenirora notsipayetari jaka osaviki, naamaakoventayetari, nokempoyaaventayetziri okanta ipairyaaipiintantamiri. Eerora itzimayetai peyashivaitaachaneri, apatziro inkantakaiyaaro ipaiyeetziri ‘Otomi peyashivaitaantsi,’ tema ari onkantya omonkaratantyaari oñaaventakeri Osankinajanorentsi. ¹³Iroñaaka niyaatai pisaikinta eeroka. Irootake nokantantayetarori irokapayeeni eenirora nosaiki jaka osaviki, onkantya inkempitantaanari naaka inkimoshiretaiyeni kameethaini irikaite. ¹⁴Niyotaayetakeri piñaane, iro kantacha osheki ikisaneentaitanakeri, tema te ikempitanaari osavisatziiite, nokempitara naaka te osavisatzii nonaty. ¹⁵Te nonkovakotemi paayetairi isaikira jaka osaviki, intaani

pinkempoyaaventayetairi ikaariperotakai-tzirikari. ¹⁶Nokempitara naaka te osavisatzi nonatye, eejatzi irikaite te iroshiyanaiaaari osavisatziite. ¹⁷Pintasorentsishiretakari iraakoventantyaarori kyaaryoori. Tema kyaaryoori onatzi piñaanetari eeroka. ¹⁸Pikempitaakena naaka potyaantakena nosaikimoyeteri osavisatziite, ari nonkempitzityaariri naaka notyaantayeteri irisaikimoyeteri. ¹⁹Okovaperotatya iroñaaka nontasorentsishiretai noshineventaiyaarira irikaite, ari onkantya intasorentsishireperotantaiyaari eejatzi irirori.

²⁰Tera intaani nonkampitakoventeri irikaite, aña nokampitakoventzitari eejatzi inkarate kempisaintainane aririka inkinkithatakaayetairi irikaite. ²¹Namanakoventziri maaroni irikaite onkantya irovithaavakaantaiyaari, aparoni inkantaiya irovithaanaiyami eeroka. Ashitanarí, akempitara aaka ovithaavakaiyani, ari inkempiyetaiyaari eejatzi irovithaavakaaperotaiya, onkantya inkempisantantaiyaari osavisatziite eerokatake otyaantakenari. ²²Iroka novaneenkaro, okaratzi poñaakayetakenari, irojatzi nomatairi naaka noñaakayetairi iriroriite. Arira onkantya irovithaavakaantaperotyaari, akempitavakaara aaka. ²³Tema pitsipashiretana eeroka, ari nonkempitzitakyaari eejatzi naaka nontsipashiretaiyaari iriroriite, ari onkantya irovithaavakaantaperotyaari. Iro inkinkishiretantayetyaari osavisatziite eerokatake otyaantakena, iniroite petakoyetakari pikempitaakenara naaka iniroite petakotakana. ²⁴Ashitanarí, eerokatake ashitakaayetakanariri irikaite, nokovi intsipayetaiyaana tsika janta nosaikai naaka, onkantya iriñaantaiyaarori novaneenkaro. Eerokatake ovaneenkatakaakanari, tema petakotzitaikakana tekeramintha ovetsikyaaata kipatsi.

²⁵Ashitanarí tampatzikashireri, te

iriyotaiyemine osavisatziite. Iro kantacha naaka niyotzimi, eejatzi ikempiyetaka irikaite jiyotzi eerokatake otyaantakenari. ²⁶Niyotaayetairi niinkama eeroka, eekerora niyaatakaatyero niyotairi, tema nontsipashiretaiyaari, netakoyetaiyaari pikempitaakenara naaka petakotakana.”

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

18 ¹Aritake ithonkanakero ikantayetakero iroka, shitovanake Jesús itsipatanari iriyotaane iriyaatero intatsikeronta ovaryeenkaari ipaiyeetziro “Cedrón.” Ari otzimiri pankirentsimashi, tsika janta isaikapaake Jesús itsipayetakari iriyotaane. ²Jiñiitaro eejatzi irika Judas itzimi pithokashitantachane, tema ari isaikaapiintziriri Jesús iriyotaane janta. ³Ari jareetapaaka Judas itsipatapakari ovayiriite, ikonovakari kempoyaaventaneri jotyaaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, irotyaantane eejatzi Fariseo-payeeni. Joirikayetapakero irovantamento, jamake eejatzi irootamento. ⁴Iro kantacha Jesús jiyotzitakaro maaroni avishimoterine, ishiovashitanakeri, josampitavakeri: “¿Ipaitama pikokovatziri?” ⁵Ikantaiyini irikaite: “Nokokovatziri Jesús Nazaret-satzi.” Ari ikantzi Jesús: “Naakatake.” Irika Judas itzimi pithokashitakariri, ari ikaratakeri irikaite. ⁶Jiñaavaitanaka Jesús, ipiyaponthotaiyanakani itaapiiki, tyeyanakeni. ⁷Japiitanakeri Jesús, josampitziri: “¿Ipaitama pikokovatziri?” Japiitaiyanakero irirori, ikantzi: “Nokokovatziri Jesús Nazaret-satzi.” ⁸Ari japiitanakeri Jesús, ikantziri: “Aritake nokantakemi naakatake. Naakarika pikokovataiyini, potyaantairi irikaite nontsipayetakari, iriyaayetaita.” ⁹Ari omonkaratari ikantzitajaantakari Jesús: “Ashitanarí, ikaratzi pashitakaakanari, eero ipeyakaantavaita aparoni.”

¹⁰Ikanta Simón Pedro, otzimimotziri irirori irosataamento, jinoshikanakero, itotzitakeri iyempitaperonampi aparoni paitachari Malco, inampirera omperatasorentsijanori. ¹¹Ipoña Jesús, ikantanakeri Pedro: “Povairo posataamento. Aña iri Ashitanari shinetakenari nonkemaansivaityaaro iroka, ¿eeroma okantz nomonkarayeneri?”*

**Jaayeetanakeri Jesús
omperatasorentsijanoriki**

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹²Ikanta ovayiriite itsipatakari ijevare, eejatzi ijevare kempoyaaventaneri irotyaantane judío-payeeni, joirikanakeri Jesús, joosotanakeri. ¹³Ari jetapaintaro ikenakaanakeri ipankoki Anás. Tema iriitake irikonkiri Caifás itzimi omperatasorentsijanotatsiri. ¹⁴Irika Caifás iriitajaantakera kantakeriranki judío-payeeni: “Iroora aritatsi ashinete aparoni atziri inkamimentayetai.”

Pedro ikyaake iniyankiirents site Anás
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, joyaatakoventakeri Jesús. Irika pashine iyotaari, iñaapiintane jinatzi omperatasorentsijanori, irootake ikyaantapaakari joyaatakoventakeri Jesús. ¹⁶Iriima Pedro ari ikatziyapaakari jantakirona otantontsiki. Irootake irika iyotaari iñaatapiintane omperatasorentsijanori, ikinkithavaita-kaantakarori aamaventarori ashitakorontsi, iro ominkyaantakariri eejatzi Pedro. ¹⁷Okanta aamaventarori ashitakorontsi, osampitakeri Pedro: “¿Kaarima eeroka aparoni iriyotaane irika shirampari?” Ari jakanake Pedro, ikantz: “Tera naaka.”

¹⁸Tema okatsinkaityaatziira, irikaite onampitaari itsipayetakari kempoyaaventaneri jovaampataiyakeni paampari. Ari isaiki jakitsitaiyani. Ari itsipataiyakarini eejatzi Pedro irikaite, jakitsitaiyarini paampari.

Anás josampitziri Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹Ikanta omperatasorentsijanori jetanakari Jesús josampitakoventziniri iriyotaanepayeeni, ipoña okaratzi jiyotaantayetakari. ²⁰Ari ikantanake Jesús: “Nokinkithatakaapiintakeri maaroitene atziriite. Niyotaantapiintake japatotapiintaita eejatzi janta tasorentsi-pankoki, tsika japatotapiintaiyani maaroni judío-payeeni. Tetya nomanakaiyaaro okaratzi nokinkithayetziri. ²¹¿Opaitama posampitantanari naaka? Posampitayeteri ikaratzi kemayetakenari. Iriiyetake iyotzirori okaratzi nokantayetakeriri.” ²²Ikantakerora Jesús iroka, aparoni kempoyaaventaneri ipasavorotanakeri, ikantziri: “¿Arima pinkanteri pakeri omperatasorentsijanori?” ²³Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzima-tsirika kaariperori noñaavaitakeri, pinkantenaro tsika otzimi. Aña okaratzi noñaavaitakeri kameetha onatzi. ¿Opaitama pipasavorotantanari?” ²⁴Ikanta Anás jotyaantakeri janta Caifás-ki itzimi omperatasorentsijanotatsiri, joosotaka.

Ikantz Pedro: Te noñeeri naaka Jesús
(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵Irojatziya ikatziyaka Pedro jakitsivaita paampariki. Ari josampiitakeriri: “¿Kaarima eeroka aparoni iriyotaane irika shirampari?” Ari jotekanakero

* **18.11:** Jiroka ikantakotakeri jaka Jesús: “Iri Ashitanari shinetakenarori nomiretyaaro kepishaari.” Tema iro oshiyakaaventacha aririka inkemaantsivaitaitya, okempivaitaro jimireyee taro kepishaari.

Pedro, ikantanake: “Tera naaka.”

²⁶Ikanta osamaniityaake josampitairi eejatzi aparoni inampire omperatasoren-tsijanori, iriitakera isheninkathori itotzitakeri inkaaranki Pedro iyempita, ikantziri: “¿Kaarima eeroka noñaake itsipatami janta pankirentsimashiki?”

²⁷Ari japiitanakero Pedro jotekañaanetan-tzi, aripaitera jiñaanake tyoopi.

Jaayeetanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-31; Mr. 15.1-20;

Lc. 23.1-5, 13-25)

²⁸Tema aritake kitaitzimatake, jomishi-tovaitanairi Jesús ipankokira Caifás, jaayeetanakeri isaikinta Pilato ijevarite Roma-satzi. Te inkyeeyapaakeni judío ipankoki Pilato, tema aririka inkyaavan-kotakeri ipiyathatakarok Ikontakaantaitane ikitevathatantaitari, eerora okantzi iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi. ²⁹Irootake ishitovantapaakari Pilato, ikinkithavaitakairi, ikantziri: “¿Opaita-kama jantakeri irika shirampari?”

³⁰Ikantaiyini irirori: “Eeromi ikaaripero-tzimi irika, eerotyá namirimi jaka.” ³¹Ari ikantzi Pilato: “Paanairi eerokaite, povasankitairi tsika okantzira ikantakaantaitzimiri.” Ikantaiyanakeni judío-payeeni: “Aña te pishinetapiintai-yena noveri nosheninkaite.” ³²Ari omonkaratakari ikantzitajantakarok Jesús tsika onkantya irovamaayeeteri.

³³Ipoña ipiyanaka Pilato ikyaapaintzi inthomoi ipankoki, ikaimapaakeri Jesús, josampitakeri: “¿Eerokatakema Ivinkatharite judío-payeeni?” ³⁴Ari ikantzi Jesús: “¿Piyotashitaroma iroka posampitanari? Kempitaka tzimatsi ipaita kantakemiri niinkarika naaka.”

³⁵Jakanake Pilato: “¿Naakama judío? Aña iri pisheninkaite amakemiri jaka

itsipayetakari ijevare omperatasorentsi-taari. ¿Ipaítama pantakeri?” ³⁶Ari ikantzi Jesús: “Te nompinkathariventante naaka jaka osaaviki. Ari onkantyaami, aritakemi piñaakemi osheki novayirite kisakoventyaanari, eero jaakaantantana judío-payeeni. Iro kantacha tera ari nompinkathariventante jaka.” ³⁷Japiitana-keri Pilato josampitanakeri: “¿Arima, eerokatake Pinkathari?” Ari ikantzi Jesús: “Eerokatake kantaintsiri. Irootake notzimantakari, irootake nopokantakari jaka kipatsiki noñaaventairo kyaaryoori. Tema ikarayetzi kamaitanaarori kyaaryoori, ikempisantavaanteyetana.” ³⁸Ari ikantzi Pilato: “Irojatzitaveetacha, kyaaryoori.” Ikantanakerira, shitovanake ipiyotaiyakani judío-payeeni, ikantapairi: “Tetya noñeero ompaitya inkenakaashi-tyaari irika shirampari.

³⁹Poimoshirenkapaitetapiintziro Anankoryaantsi, pametapiintaiyaroni nomishitove aparoni jaakaantaitziri. ¿Nomishitovakaantairima ipaiyeetziri ‘Pivinkatharite?’” ⁴⁰Ari ikaimaiyanakeni maaroitani, ikantaiyini: “iEero pomishito-viri irika! ¡Iri pomishitove Barrabás!” Irooma irika Barrabás, koshintzi jinatzí.

19 ¹Ikanta Pilato ipasatakaantakeri Jesús. ²Ikanta ovayiriite jampita-tapotake kitochee ikempitakaantakero amathairentsi, jamathaitakaakari Jesús. Ipoña ikithaantakari jonkeromaitatsiri kithaarentsi. ³Ipoña ipiyotzimentapaakari, ishirontzimentavaitari ikantaiyirini: “iJirikataa Ivinkatharite judío-payeeni!” Ipasavorotzimaitari. ⁴Eejatzi ishitovapai Pilato, ikantapairi judío-payeeni: “Pameneri, jirika nomishitovakeri onkantya piyotantyaari te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.” ⁵Ari ishitovakaapaakero Jesús jamathaitayeetantakari

* **19.2:** Tema irootake jameyetapiintaiyarini pinkathariite jamathaiyetaro poreryaayetatsiri, ikithaayetaro eejatzi kithaarentsi jonkeromaitatsiri.

kitocheetapo iitoki, ikithaayeetantakari eejatzi jonkeromaitatsiri kithaarentsi. Ikantzi Pilato: “iJirika shiramparika!”⁶Ikanta jiñaavakerira ijevare omperatasorentsitaari ipoña kempoyaaventaneriite, ikaimaiyanakeni, ikantaiyini: “iPimpaika-kotakaanteri! iPimpaikakotakaanteri!” Ipoña ikantzi Pilato: “Jirika paanakeri eerokaite pimpaikakoteri, tema naaka te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.”⁷Jakaiyanakeni judío-payeeni: “Tzimatsi naakaite Ikantakaantaitanari, ontzimaty e irovamagaiteri irika, tema ikempitakaan-tashivaitaka Itomi Pava.”⁸Ikemavakera Pilato ikantaiyakeni ikempitakaan-ta Itomi Pava jinatzi, osheki itharovanake.⁹Eejatzi ipiyanaa inthomointa ipankoki, josampitapaakeri Jesús: “¿Tsikama pipoñaajaantaka eeroka?” Iro kantacha Jesús te irakeri.¹⁰Ikantzi Pilato: “¿Eeroma pakana? ¿Tema piyote pinkathariperori nonatzi naaka, ari onkantake nompaiakotakaan-temi, ari onkantake eejatzi nomishitovakaan-temi?”¹¹Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “Eeromi ishinetakemiromi Jenokisatzi, eeroty pipinkathariventaperotaajata-nami. Irootakera nokantantari naaka, iriitake maperotainchari ikaariperotake itzimi amakenari jaka, aananakero piyaariperonka eeroka.”

¹²Aripaite ikokovavetanaka Pilato iromishitovakaan-tairimi Jesús, iro kantacha eekero ikaimakotaiyatziirini judío-payeeni ikantaiyirini: “iAririka pomishitovakaan-tairi irika, tera paapatzi-yari pivinkathajanorite César! iTema itzimirika kempitakyaarine irika, ikempitakaan-tashivaitaka pinkatharimi irinatye, ikisaneentatziiri César!”¹³Ikanta ikemavakera Pilato, jamakaanakeri Jesús, jagaitanakeri ipiyotzimentaitakari, jomisaikapaakeri tsika jamenakoyeeta-piintziri iyakoventaari, ipaiyeetziro “Mapipankaa,” iro ipaiyeetziro eejatzi

iñaaneki hebreo “Gabata.”¹⁴Ikanta jovetsikaventapaitetarora Anankoryaantsi iroimoshirenkayeetantyaarori, ari tampatzikatapaake ooryaatsiri. Ikantziri Pilato irikapayeeni judío: “iJirika Pivinkatharite!”¹⁵Iro kantacha irikaite ikaimaiyini, ikantzi: “iInkame! iInkame! iPimpaikakotakaanteri!” Ari ikantzi Pilato: “¿Kantatsima nompaiakotakaan-teri pivinkatharite?” Ari jakaiyanakeni ijevare omperatasorentsitaari, ikantaiyini: “iIntaanira César novinkathariteti, tekatsi pashine!”¹⁶Ikanta Pilato, joipiyeeri Jesús iraanairi judío-payeeni impaiakakoteri. Ari jaanakeriri.

Ipaikakoyeetakeri Jesús irojatzi ikamantakari

(Mt. 27.32-50; Mr. 15.21-37; Lc. 23.26-49)

¹⁷Ikanta Jesús irijatzi anatanakero inchakota impaiakotantyaari, iriyaate ipaiyeetziro “Atziriitoni,” irojatzi ipaiyeetziro iñaaneki hebreo “Gólgota.”¹⁸Ari ipaikakoyeetakeri, itsipataitakeri apite atziri, aparoni jovatzikakoitake irakope-roriki, jovatzikakoitakeri pashine irampa-teki.¹⁹Ikanta Pilato jontarekakotakaan-take ipaikakoyeetakeri Jesús aparoni osankinarentsi, kantatsiri: “JESÚS NAZARET-SATZI, IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.”²⁰Osheki judío-payeeni ñaanatakeroi iroka osankinarentsi, tema te intainaperote osaiki nampitsi, tsika ipaikakoyeetakeri Jesús. Tema josankina-yeetakero iroka osankinarentsi iñaaneki hebreo, iñaaneki griego, iñaaneki Roma-satzi.²¹Irootakera ikantantakariri Pilato irikaite ijevare omperatasorentsitaariite, ikantziri: “Eero posankinatziro: ‘Ivinkatharite judío-payeeni.’ Año onkantatyeemi posankinatakaante: ‘Kempitakaan-tashivaitachari ivinkatharite judío-payeeni.’”²²Iro kantacha Pilato, ikantanakeri: “Okaratzi nosankinatakeri, aritake ashi ovatyero osankinataka.”

²³Ipoña ovayiriite aritakera ipaikakotakeri Jesús, jayitanakeri imanthaki, itotakero 4-kotate ipavakaayetakaro aparopayeeni. Ipoña jayitakeri eejatzi iithaare, tera ovavikotatyá, aparoni okanta jontyeetziro irojatzí osaviki. ²⁴Ari ikantavakaiyani ovayiriite: “Eero athatyaa-vaitziro iroka, intaani ãñaareventyaaro, ari ãneero intzime ayerone.” Arira omonkaratari Osankinajanorensi, kantatsiri:

Ipavakaayeetakaro nomanthaki.

Îñaareventayeetakaro noithaare.

Irootakera jimataiyakerini ovayiriite.

²⁵Okanta janta ipaikakoyeetakerira Jesús ari osaikitakari iriniro otsipatakaro irirento, María iinara Cleofas, ipoña María Magdalena. ²⁶Ikanta Jesús jiñaakero iriniro, otsipatakari okatziyaka iriyotaane itzimi jetakoperotari, ikantanakero iriniro: “Tsinané, iriitakera pintomintaiyaari irika.” ²⁷Ipoña ikantanakeri iriyotaane: “Irootakera pinirontaiyaari iroka.” Aripaitera osaikavankotanakeri irika iyotaari.

²⁸Okanta avisayetakera maaroni iroka, iyotake Jesús aritake jimonkaratakero, ikaimanake: “¡Nomirevé!” Ari omonkaratari oñaaventakotakeriri Osankinajanorensi. ²⁹Ari othointakotakari kepishaari janta chomoki. Jaayeetanake inchateva, jankoviitaitake atsimiyaaterone kepishaari, jovaankakoitakeneri ipaante-kira Jesús. * ³⁰Jatsimiyaavakero Jesús iroka kepishaari, ipoña ikantanake: “Othotyaapaaka maaroni.” Ari ithamenkotanaka, jatashinenkatanake.

Josataamerekitaitakeri Jesús

³¹Ari monkarapaitetapaaka jovetsikaventapiintaitaro kitaite jimakoryaantaitari. Irootake kaari ikovantaiyani judío-payeeni

inkatziyakote ipaikakoyeetakeri kitaiteriki jimakoryaantaitari, tema iroka kitaite iro jiñaapinkathaperoyeetziro. Irootake ikovakotantakariri Pilato inkaraaporitakaanteri paikakotaaari inkamantanakyaari thaankiini, irovatzikaryaakoyetairiita eejatzi. ³²Ikanta jiyaataiyanakeni ovayiriite, ikaraaporitapaakeri aparoni ikaratakari Jesús ipaikakoitziri, ipoña jimatakeri pashine. ³³Ari ipithokashivetanakari Jesús, jiñaatzí aritake kamake. Irootake kaari ikaraaporitantaaitari irirori. ³⁴Iro kantacha, aparoni ovayiri josataamerekitantanakari irosataamento, ari iyovanakeri iriraane okonovakaro jiña. ³⁵Itzimi kinkithatziro iroka, iriitakera ñaajaantakerori. Omaperotaajatatyaa ikamantzimiri ari onkantya pinkempisantayetyaari eejatzi eerokaite. ³⁶Tema iro avisantayetakari irokapayeeni onkantya omonkaratantyaari okantzitakari Osankinajanorensi:

Eerora ikaraavaitaitziniri aparoni itonki irirori.

³⁷Okantzitaka eejatzi Osankinajanorensi: Ari iramenakoyeetakeri irosataamerekitaiteiri.

Ikitaaitakeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸Ikanta okaratapaake iroka, José Arimatea-satzi, ikampitairi Pilato, ikantziri: “Pishinetenari naanairi Jesús.” Irika José irijatzi kempisantakeriri Jesús, iromanane-kiini ikempisantzí itharovakaarira judío-payeeni. Ikanta Pilato ishinetaakeneri. Jatake José, jaanairi. ³⁹Ari ipokitapaakari eejatzi Nicodemo, itzimi jatashitakeriranki Jesús tsireni, jamakotapaake ikonovaataitziro kasankaari, osheki otenanka iroka. * ⁴⁰Ipoña José itsipatakari

* 19.29: Kantakotachari jaka “inchateva,” irojatzí ikantayeetziro pairani “isopo.”

* 19.39: Iroka kasankaari, ikonovayeetakerori mirra, ovaaki inchashi ipaiyeetziro áloe. Osheki otenanka okaratzi 100 libra, irojatzí ikantayeetairi iroñaaka 30 kilo.

Nicodemo jaanairi Jesús, iponatantakari manthakintsi jashetantakaro kasankaari. Iro jametaiyarini judfo-payeeni ikitatapiintziri iyaminkarite. ⁴¹Janta tsika ipaikakoyeetakeri Jesús, ari otzimiri pankirentsima-shi, ari janta osaikiri ovakerari omorona tsika ikitaitziri kaminkari, tekera inkitayee-tantyaaro. ⁴²Ari jovayeetakeriri Jesús, tema okaarikiini osaikira iroka omorona, tema irootzimatapaake kitaite jimakoryaantapiintaiyarini judfo-payeeni.

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20 ¹Okanta avisanakera kitaite jimakoryaantaitari, eenirora otsireñeenkatzi, ananenkanaka María Magdalena iyaate omoronaki jovayeetakerira Jesús. Oñaapaatziiro otanam-pyaaka mapi jashiyeetantakarori omorona. ²Ipoña opiyanaka iroori oshiyaperotanakitya iyaatashiteri Simón Pedro itsipatakari pashine iyotaari, iretakoperotane Jesús, okantapaakeri: “iJagaitakeri Avinkatharite, te ayote tsikarika jovayeetairi!” ³Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, jatanake kitataariki. ⁴Ishiyanakitya jiyaataiyanake apiteroite. Iro kantacha pashine ishiyaperotanakitya jookanakeri Pedro, iri etapaakaro jareetaka kitataariki. ⁵Jinetapitapaake omoronakira, jiñaapaakitziro onoryaamaitaka iponayeetantakariri, temaita inkyaapaake inthomoi. ⁶Ari jareetapaakari Simón Pedro, ikyaapaake inthomointa, jiñaapaakero eejatzi irirori onoryaamaitaka iponayeetantakariri. ⁷Jiñiitapaakaro manthakintsi jankoviiyeetantavakariri iitoki, inashita jovayeetanakero te ontsipatyaaro iponayeetantakariri, kameetha jotzipiyeetanairo. ⁸Ipoña ikyaapaake eejatzi pashine iyotaari itzimi etapaakarori jareetaka kitataariki. Jiñaapaakero okaratzi kantainchari, ari

opoña ikempisantaperotanake. ⁹Tekera-maita inkemathatero okantziri Osankinajanorentsi, aritake irañagai Jesús.

¹⁰Ipoña ipiyeeyaani ipankoki irika apite iyotaari.

Joñaakaaro Jesús María Magdalena

(Mr. 16.9-11)

¹¹Ari osaiki María opatzimoroki iraavaita. Okanta iraavaitaka, ari onetapi-tzi inthomointa omoronaki, ¹²oñaatziiro apite maninkari okitamarakitake iithaare, isaikaiyakeni tsika jonoryaaveetakari Jesús. Aparoni isaikake jiiitoveetakari, isaikake pashine jiiitziiveetakari. ¹³Ikanta maninkariite, josampitakero ikantziro: “Tsinané, ¿opaitama piraantari?” Akanakeri iroori, okantzi: “Tema jaayeetakenari Novinkatharite, te niyote tsika janta jovayeetakeri.” ¹⁴Iro okantakitziiro, ari opithokanaka, oñaatziiro Jesús, iro kantamaitacha te iyotavairi iriitakera. ¹⁵Ari josampitanakero Jesús, ikantziro: “¿Ipaitama piraantari tsinané? ¿Ipaitama pikokovatziri?” Oñaajaantzi iroori iri ñaanatzirori aamaventarori pankirentsimashi, okantanakeri: “Pinkathari, eerokarika aakeri, pinkamantena tsika janta povakeri, niyaateeta naaka namenairi.” ¹⁶Ari jiñaananakero Jesús, ikantziro: “iMaría!” Ari amenanakeri iroori, okantzi: “iRaboni!” (iro ikantaitziri iñaaneke hebreo “Iyotaa-neri.”) ¹⁷Ikantziro Jesús: “Eero poirikana, tema tekera niyaataita nontsipatapaiyaari Ashitanari. Iro kantacha piyaate pinkamantenari iyekiite, iroora niyaatai nonkaratapairi Ashitanari tsika itzimi Ashitzitamiri eejatzi eerokaite. Iri Novavanetari naaka, irijatzi Pivavanetzitari eerokaite.” ¹⁸Okanta iyaatanake María Magdalena, okamantapaakeri maaroni iyotaari oñeeri Avinkatharite, okamantapaakeri eejatzi okaratzi ikantakerori.

Joñaakaari Jesús iriyotaaneete

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹Okanta otsirenitanake avisanakera jimakoryaantaitari kitaite, apatotaiyakani iyotaari jashitakotaiyakani shintsiiini itharovakaarira judío-payeeni. Ari ikyaapaakeri Jesús, ikatziyimotapaakari, jovethatapaari ikantapairi: “iPisaikayetai kameetha eerokaite!” ²⁰Ari jovethatapaakarira, joñaakapaakeri irako, eejatzi imereki. Ikimoshireyetaiyanake irikaite jiñaavairira Avinkatharite. ²¹Ipoña japiitanakero Jesús, ikantziri: “iPisaikayetai kameetha eerokaite! Ikempitaakenara jotyaaantakena naaka Ashitanari, ari nonkempitzityaamiri eejatzi eerokaite notyaantayetatyemi.” ²²Ari itasonkiri iyotaariite, ikantziri: “Isaikashiretantyaa-miita Tasorentsinkantsi. ²³Inkarate pimpeyakoyetairi eeroka jaka, aritakera ipeyakoyeetairi janta. Iriima kaari pimpeyakoyetai eeroka jaka, tera impeyakoyeetairi eejatzi.”

Iisoshirenkane Tomás

²⁴Ikanta Tomás ikaratapiintziri 12 iyotaari, itzimi ipaiyeetziri “Tsipari,” te isaike irirori jareetantapaakari Jesús.* ²⁵Ipoña pashinepayeeni iyotaari ikamantairi, ikantziri: “Noñeeri Avinkatharite.” Iro kantacha Tomás jakanakeri, ikantziri: “Eerorika noñeeri naaka tsika ipaikavakoyeetakeri, eerorika nokyaantavakotari irakoki, eerorika nokyaantamerekitari eejatzi, eero nokempisantziri.”

²⁶Okanta avisanake 8 kitaite, japiitairo iyotaari japatotaiyani. Arira isaikitakari eejatzi Tomás irirori. Jashitaiyakeroni shintsiiini ashitakorontsi, iro kantacha Jesús kyaapaake, ikatziyimotapaari, jovethatapaari ikantapairi: “iKameetha

pisaikaiyeni eerokaite!” ²⁷Ipoña ikantapaakeri Tomás: “Jiroka nako, pinkyaantavakotyaaana, pinkyaantamerekityaana eejatzi. Eero pikisoshirevaitzi, iPinkempisante!” ²⁸Ari ikaimanake Tomás, ikantanake: “iNovinkatharite, Novavane!” ²⁹Ikantzi Jesús: “Aña iro pikempisantantamatsitanakari piñaakena. iKimoshirera irinayetai inkarate kempisantaatsine kaari ñaayetaajate-nane!”

Opaita josankinayeetantarori iroka

³⁰Osheki japiipiitakero Jesús itasonkaventzimotakeri iriyotaaneete, te osankinatakoyetya jaka. ³¹Iroomaitaka osankinayetantakari irokapayeeni onkantya pinkempisantantayetyaari, irika Jesús iriitake Cristo, Itomi Pava. Aririka pimpairyaapiintanairi pinkempisantanairi, aritake inkañaanetakaayetaimi.

Joñaakari Jesús 7 Iriyotaane

21 ¹Ikanta okaratapaake iroka, japiitakero Jesús joñaakari iriyotaane, inkaarethapyaaiki ipaitayee-tziri Tiberias. Jiroka okantaka. ²Ari itsipatavakaiyani isaiki Simón Pedro, Tomás, ipaitayeeetziri eejatzi “Tsipari,” Natanael, poñaachari Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, itomipayeeni Zebedeo, ipoña apite pashine iyotaari.* ³Ipoñaashita ikantzi Simón Pedro: “Niyaatatye noshimaatya.” Ikantaiyini pashine: “Ari ankarataiyanakemi.” Jataiyanakeni, otetaiyapaakani pitotsiki. Iro kantacha, tekatsimaita iraye ishimaavetaiyakani tsireni.

⁴Okanta okitaitzimatake, katziyapaaka Jesús oparaiteki inkaare. Iro kantacha iriyotaaneete te iriyotavairi iriitakera. ⁵Ikaimakotapaakeri, ikantziri: “Evanka-

* **20.24:** Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.”

* **21.2:** Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.”

riite, ¿Tekatsima pagaiyeni?” Ari jakaiyanakeni iriroriite: “¡Tetaavé!” ⁶Ikantzi Jesús: “Poviinkero pakoperoriki piithamento, ari paake.” Ari jimataiyakeroni ikantaitakeriri. Tema jaakera osheki shima, tera iravyagairo irinoshikairo iithamento. ⁷Ikanta iyotaari iretakoperotane Jesús, ikantanakeri Pedro: “¡Iriitakera Avinkatharite irinta!” Ikemavakera Simón Pedro, ikithaatanaka, ookaatanaka inkaareki. ⁸Iriima pashinepayeeni iyotaari pitotsiki ikenakoyetanai jinoshikaatakotairi ishimane, irojatzi jaatakotantapaari oparaiteki. Tema isaikakotakitziira niyankyaakiini.*

⁹Ikanta jayiitaiyapaakeni, jiñaapaakitzi joisaka paampari, ari itashitakari shima, itsipataitakeri tanta. ¹⁰Ari ikantzi Jesús: “Pamake shima ovakera paakeri.” ¹¹Ikanta Simón Pedro, joosoryaakotakeri ishimane, jinoshikakotakeri irojatzi oparaiteki. Antaripayeeni ikantayeta shima, ikaratzi 153. Temaita ontzimpeshe iithamento. ¹²Ari ikantzi Jesús: “Thame oya.” Tekatsira aparoni iyotaari osampiterine niinkarika, tema jiyoperotaiyakeri iriitake Avinkatharite. ¹³Jaapaakero Jesús tanta, ipayetakeri aparopayeeni, ari ikempitaakeri eejatzi shima. ¹⁴Irootakera mavatanaintsiri joñaakari Jesús iriyotaa-neete jañagaira.

Paamakovenaiyaanari noishate

¹⁵Ithonkanakero jovaiyani, josampitanakeri Jesús irika Simón Pedro, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿Petakoperotanama eeroka?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka Pinkathari, naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakovenaiyaanarira nokempitakaan-taari noishate.” ¹⁶Japiitakeri josampitziri: “Simón, itomi Jonás, ¿petakotanama?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka naapatzi-

yami.” Ikantzi Jesús: “Paamakovenaiyaanari nokempitakaan-taari noishate.”

¹⁷Iro mavatanaintsiri josampitziri, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿paapatziyanama?” Ari jovashiretanaka Pedro, tema mavasatzi josampiminthakeri, ari jakanakeri: “Pinkathari, eerokatake iyotziro maaroni, piyotzi eeroka naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakovenaiyaanari nokempitakaan-taari noishate.

¹⁸Tema eenirora pevankariperovetani, pikithaatapiintayeta ikeni piyaatayetzi tsika pinintakaaro. Irooma aririka pantarikonatapaake, intaani povaankavakotaiya, pashine kithaataimine, irayee-taimi tsika te pikovavetaro piyaate. Omaperora.” ¹⁹Ikantantakarori Jesús iroka, ikovatzi inkemathayeetero tsika inkantya inkamai apaata Pedro iñaapinkathathairira Pava. Ipoña ikantanakeri eejatzi: “¡Poyaatena!”

Iyotaari iretakoperotane

²⁰Ikanta ipithokanaka Pedro, jiñaatziiri joyaatakeri iyotaari iretakoperotane Jesús, irijatzi apitetzitariki Jesús jovaiyaniranki, itzimi osampitakeriri, ikantziriranki: “¿Pinkathari, itzimikama pithokashityaamine?” ²¹Arira jiñaavakeri Pedro irika impositapaintsiri, josampitanakeri Jesús: “Pinkathari, irikasa, ¿ipaitama avishimoterine?” ²²Ikantzi Jesús: “Arimi nonkovemi aritake onkantake irañe irika, irojatzi nompiyantakyaari apaata, ¿tera onkovajaantya piyotero iroka? Poshiretyaana eeroka.” ²³Okanta apaata ithonka oivaraakotanaka iroka ikantakeri Jesús, ikemayetakero maaroni iyeekiite, iñaajaantayetanake eero ikamita irika iyotaari. Iro kantacha, tera inkantatye: “Ari nokovi . . .” aña ikantatzi: “Arimi nonkovemi, aritakemi onkantake irañe

* 21.8: Kantakotachari “niyankyaakiini,” okaratzi osanthatzi “200 akonaki,” irojatzi ikantayeetairi iroñaaka “100 metro.”

irika, irojatzi nompiyantapaakyaari, ¿tera onkovajaantya piyotero iroka?”

²⁴Naakatajaantakera ñaaventakotain-chari nokantakera “irika iyotaari,” tema naaka osankinatajaantakerori iroka osankinarentsi. Irootakera ayoperotantaari omaperotatya iroka.

²⁵Tera noñaaventero maaroni jantayetakeri Jesús, tema osheki onatzi. Arimi osankinatakoyetyaami maaroni, kempivaitaka arimi anaanakero maaroni kipatsi ompiyotya osankinarentsipayeeni. Ari onkantyaari.

JANTAYETAKERI OTYAANTAJANORIITE

Ishinetakaantaitziri Tasorentsinkantsi

1 ¹Teófilo, pairani ovakera netantana-karori notyaantzimiro nosankinare, ari noñaaventakemiro maaroni jantayetakeri Jesús, noñaaventakemiro eejatzi okaratzi jetanakari jiyotaantziri, ²irojatzi omonkaratantapaakari jovajenokaa inkiteki. Tekera irovajenokaiyaata, jiyoshiitakeri Irotyaantajanorite, ikantakaakarira Tasorentsinkantsi, jiyotakaakeri ompaitya irantayeteri. ³Ikanta ikamavetakara, jiñeetavairi koñaaroini, ari jiyotaiyini iriyotaane añagai. Okaratzi 40 kitaite joñaakapanaa-tari iriyotaane, jiyotaapanaatziri tsika ikanta ipinkathariventantzi Pava. ⁴Enirora itsipayetari Irotyaantajanorite, ikantzitakari irojatzitara isaikayetavake Jerusalén-ki, ikantakeri: “Arira poyaaventavakyaaro omonkaratya okaratzi ishinetakemiri Ashitanari, tsika otzimi noñaaventzitakamiri. ⁵Tema omapero Juan joviinkaantantakaro jiñaa, iro kantacha eero osamanitzimaita piñaayetantyaariri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaami kempivaitakami iroviinkaayee tantyaamirimi.”

Jovajenokantaari Jesús

⁶Ikanta irikaite tsipatakariri Jesús, josampitakeri, ikantziri: “Pinkatharí, ¿Irootaintsima pintsiparyaakoventairi nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite?” ⁷Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Te

onkovajaantya piyotero eerokaite tsikapajte, apaniro jiyotzi Ashitanari tsikapaiterika, iriitajaantake otzimimotzi ishintsinka irantantyaarori. ⁸Iro kantacha aririka impokake Tasorentsinkantsi irinampishireyantyaami eerokaite, iriitake aavyaashiretakaimine, impoña piyaayetanake piñaaventaina naaka, Jerusalén-ki, maaroni janta Judea-ki ipoña Samaria-ki, irojatzi intaina tsika overaapaa kipatsi.” ⁹Ithonkara iñaavaitakero iroka, jamenaminthaitziri iriyotaane, jovajenokayeetairi Jesús, irojatzi ipeyantapaakari menkoriki, tera iriñeetanairi. ¹⁰Jamenaminthaitzi tsika ikanta Jesús jovajenoka inkitekinta, apite shirampari katziyimotapaakari okitamaraanikitake iithaare, ¹¹ikantapaakeri: “Galilea-satzi, ¿Opaitama pipampoyiiri inkiteki? Piñaakeri tsika ikanta Jesús jovajenokaa jiyaatai, arira inkantajaan-taiya eejatzi apaata aririka impiye.”

Jiyyoeyetake pashine impoyaatyaa-rine Judas

¹²Ikanta ipiyeeyaani iyotaari janta Jerusalén-ki ipoñagaaro otzishiki ipaiyeetziri Olivos, te intainatajaante, oshinetaantsitzi iraniitayeete kitaiteriki jimakoryaantaitari. ¹³Ikanta jareetaiyaani nampitsiki, ataitaiyapaini jenokinta pankotsi tsika jimaapiintaiyini. Jirika ikarataiyini: Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo itomi Alfeo, Simón ipaiyeetziri “Kisakota-

neri,” ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo. ¹⁴Maaroni irikaite ari ikantaita-piintatya japatotaiyani jiñaañaataiyini itsipayetakari irirentzi Jesús, itsipataro María irinirora, ipoña pashinepayeeni tsinaneete.

¹⁵Ikanta japatotaiyanira kempisantanzin-kariite, ikarataiyini 120 atziiriite. Ari jiñaavaitanakeri Pedro, ikantanake: *

¹⁶“Iyekiiite, monkarataka okaratzi josanki-natakaakeriri Tasorentsinkantsi pairani David-ni, jiñaaventakeri Judas itzimi jevatapaintsiri jaakaantziri Jesús. ¹⁷Irika Judas iri atsipatapiintakari, ari akarave-tari antavaireki. ¹⁸Iro kantacha jaakeri kireeki ipinaveetakari iyaariperonka, jamanantantaka aparoni kipatsi. Ari iparyaakeri janta Judas, jovatziitotana-ka, ithonka itankavaitapaake, ookaporentha-keerekivaitapaaka isheeto. ¹⁹Ikanta ikemaiyakeni Jerusalén-satzi, ipaitakero kipatsika ‘Iraantsipatha,’ ikantziro iñaaneki irikaite ‘Acéldama.’ ²⁰Tema osankinarentsiki Salmo-ki, ikantaitake:

Kaankithaantevetya onkantya ipanko,
Tekatsi nampitantaiyaarone.

Ikantaitake eejatzi:

Intzime pashine impoyaataiyaarine
irantavaireki.

²¹Tzimatsira jaka shirampariite itzimi tsipatapiintakari eenirora itsipavetai Avinkatharite Jesús, ²²itzimi akaratzita-kari ovakera joviinkaataka Jesús irojatzi jovajenokantaari inkiteki. Okovatya amenai aparoni ankaratairi itzimi ñiitakariri eejatzi Jesús jañagaira.”

²³Ipoña jookoitake apite: José, ipaiyeet-ziri Barsabás, irijatzi ipaiyeetzitari Justo, ipoñaapaaka Matías. ²⁴Ari jiñaañaatako-ventanakeri, ikantzi: “Pínkatharí, eeroka iyoshiretziriri maaroiiteni, jirika apite nookotakeri, poñaakenari aparoni tsika

itzimi pikoyaakeri eeroka, ²⁵iriitake nonkaratairi notyaantajanoritzini nantavai-taimi, irimpoyaataiyaari Judas-ni opeyaashitakaakarira iyaariperonka irirori. Tema Judas, jatake irirori tsika iriyaatera.” ²⁶Ipoña ikempitakaantakaro irikaite jiñaaretaita, jiñaatzi iriitake Matías. Iriitakera karatanairiri irikaite 11 Otyaantajanoriite.

Ipokantakari Tasorentsinkantsi

2 ¹Okanta omonkarataa joimoshiren-kaitziro kitaiteri “Aavataantsi.” Japatotaiyaani maaroni iriyotaane Jesús.*

²Ari omapokashitaitakari iniroite poimpatapaintsiri oshiyavetapaakaro antaro tampyaa, okenapaake jenoki inkiteki, ookantapaakaro pankotsi tsika japatotaiyakani. ³Iñaashitataika paampa-shithakeerekitapaintsiri, jookantapaakari aparopayeeni ikaratzi apatotainchari. ⁴Maaroiitenira inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi. Ari jetanakaro iñaavai-yetanakero pashinetatsiri ñaantsi, iriitakera Tasorentsinkantsi ñaavaitakaa-nakeriri.

⁵Okanta janta Jerusalén-ki, ari isaikaye-tziri Judío-payeeni poñaayetchari intaina pashineki nampitsi. Iriiyetakera ñaapinkathatasorentsitaneriite. ⁶Ikanta ikemaitakero poimpatapaintsiri, ipokaiya-paakeni osheki atziri, te iriyotavakero opaita kantachari, tema ikemathatakero aparopayeeni ñaantsi okaratzi jiñaavai-yeetziri, irootake iñaane. ⁷Ipampoyaava-kaanaka, ikantavakaiyani: “¿Tema Galilea-satzi inatzi ikaratzi ñaavaiyetake-rori pashineyetatsiri ñaantsi? ⁸¿Tsikama ikantakeroka akemantariri jiñaavaitziro añaanepayeeni aaka? ⁹Tema akarayeta-keri jaka Parto-satzi, Medo-satzi, Elam-satzi, Mesopotamia-satzi,

* 1.15: Ikantayeetziri jaka kempisantanzinkariite, irijatzi ipaiyeetzirira “iyekiiite.”

* 2.1: Kantakotachari jaka “Aavataantsi,” irojatzi ikantayeetzitari “Pentecostés.”

Judea-satzi, Capadocia-satzi, Ponto-satzi, Asia-satzi, ¹⁰Frigia-satzi, Panfilia-satzi, Egipto-satzi, ipoña Africa-satzi okarikita-paira Cirene. Tema akaratakeri eejatzi poñaayetachari Roma, Judío-tatsiri ipoña kaari Judío-vetacha pairani. ¹¹Eejatzi Creta-satzi, ipoña Arabia-satzi. Ari akaratakeri maaroni irirori akemayetakeri iñaavaitantayetakaro añaanepayeeni, ikinkithatakotziri Pava itasonkaventantzi. ¹²Ipampoyaavakaiyanakani atziripayeeni, te iriyote opaita jiñiiri. Ikantavakaiyani: “¿Opaitama iroka?” ¹³Iro kantacha tzimatsi eejatzi atziri thainkantaneri, ikantayetzi irirori: “iAña ishinkitaiyatyaani irikaite!”

Etanakarori ikinkithatanakeri Pedro

¹⁴Ipoña ikatziyanaka Pedro irirori, itsipatakarira 11 Otyaantajanoriite, iñaavaitanake shintsiini, ikantzi: “iAsheninká! iJerusalén-satziite! Pinkempisantavakena onkantya piyotantyaari. ¹⁵Piñaajaantakema eerokaite ishinkitayia irikapayeeni. Tera, tema ovakera ijenokii-tyaapaake ooryaa. ¹⁶Aña omonkaratayia okaratzi josankinatakeri pairani kamantaneri, Joel-ni, ikantake:

¹⁷Ikantzi Pava:

Tzimatsi avisatsine ovekaraantapaa-kyarone kitaite.

Ari notyaantakeneri atziriite Notasorenka okempivaitakaro irisakoperotaitatyeeenerimi.

Ari inkinkithatakoyetanaina itomipayeeni eejatzi irishintopayeeni.

Ari iriñaavyayetakya evankariite, Ari imishiyetake antarikonayetaintsiri.

¹⁸Ari nonkempitaakeri evankaripayeeni jotzikayeetari, eejatzi evankaropayeeni.

Notyaantaineri Notasorenka apaata, ari inkinkithayetai.

¹⁹Ari iriñeetake inkiteki kaari iriñaapiintaite.

Iriñeetero kipatsikika iraañsi, paampari, antaro kachaareenka.

²⁰Ompoña iriñeeteri ooryaatsiri intisivakimate, Iriñeeteri eejatzi kashiri inkempityaaro iraañsi, Irootaatsira omonkarataiya kitaite impokantaiyaari Pinkathari. Tema antaro irovaneenkaro onkantaiya.

²¹Inkarate pairyaanairine Pinkathari, javentaayetaari, iriiyetakera avisakoshiretaatsine.

²²iShirampariite! iIsrael-mirinkaite! Pinkemaiyeni nonkante. Piñeeyakerini eeroka, irikaranki Jesús Nazaret-satzi, iriitakera jotyaantakemiri Pava. Itasonkaventayetakemi, joñaakayetakemiro okaratzi kaari piñaayevetaiyani pairani.

²³Iro kantamaitacha, jamayeetapaakemiriranki irika, povamaakaantakeri eerokaite ipaikakotantakariri kaariperoshireriite, ari omonkaratakari onkarate avishimoterine, tema irootake ikinkishiretzitakari Pava.

²⁴Ikanta joviriintairiranki Pava ikamave-takara, tera irishinetanairi inkemaantsivaitaiya. Tema te aavyaajateri kaamane-taatsi. ²⁵Tema iri josankinatakotakeri eejatzi pairani David-ni, ikantake:

Noñaapiintziri Novinkatharite itsipatana.

Tema isaikatzira irirori nakoperoriki, tekatsira impaitya kitsirinkenane.

²⁶Irootake nokimoshiretantari, Kamenivaante nokanta notharomentari.

Iriitakera noyaakoperotaiyaari, naventagaiyaarira.

* 2.15: Kantakotachari jaka “ijenokiityaapaake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 3.” Okaratzi jametari judío-payeeni irirori, te ishinkineta ovakera onkaitaayamanake.

²⁷ Tema eero pookaventanaro noshire sarinkaveniki aririka nonkamavetakya.

Eero pishinetziro eejatzi novatha ompathaye, pitasorentsita nonatziira.

²⁸ Piyotaakenaro tsika nonkantya nañaashiretai.

Osheki poimoshirenkaina aririka nontsipataiyaami.

²⁹Iyekiite, ayotaiyini aaka tera iri acharineete David-ni ñaaventachane jaka, aña kamataike pairani irirori, ikitaitakeri, irojatzi isaiki iroñaaka. ³⁰Tema Kamantantaneri jinake irirori, jiyotataitake pairani tzimatsi ishinetakeneriri Pava, ari impinkatharitakairi aparoni incharinentyaari. ³¹Tema okempivaitakaro iriñaakityeeromi David-ni, jiñaaventakero irañagai Cristo, ikinkithatakotakeri eero isaiki irika sarinkaveniki, eero opathayi eejatzi ivatha. ³²Iritakera jovañagairi Pava irika Jesús. Omaperotayta, maaroni noñeeyavairini naaka.

³³Aritake ovajenokaa, isaikimotapairi irakojanoriki Pava ipinkathariventantapai. Ari omonkaratari okaratzi ishinetzitakariri pairani Ashitariri, aritake irotyaantakeneri Tasorentsinkantsi okempivaitakaro irisakoperotaitatyeeenerimi. Irootajaantakera piñaayetakeri iroñaaka. ³⁴Tema kaarira David-ni ovajenokaachane inkiteki, aña iriitataike ñaavaitakerori pairani iroka, ikantake:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite: Pisaikapai nakojanoriki ampinkathariventante.

³⁵ Irojatzi apaata novasankitaantaiyaariri kisaneentakemiri, ari paatzikai-

riri pinkempitakaantairi pimakoryaakiitamento.

³⁶iAsheninká! iro kameethatatsi ayotaiyeroni iroka maaroni aakaite icharineyetaira Israel-ni. Irika Jesús itzimi pipaika-kotakaantakeri eerokaite, iri Ipinkatharitakaakeri Pava, irijatziita Cristo.”

³⁷Ikanta ikemaivyavakera ikaratzi apatotainchari, antaro oimeraashiretanakeri, josampitanakeri Pedro, eejatzi pashinepayeeni otyaantajanori, ikantaitanakeri: “Iyekiite, ¿tsikatya nonkantaiyaaka naaka?” ³⁸Ari jakanakeri Pedro: “Pimpiyashireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Jesucristo, pimpairyaayetanairi. Iro iriyotantaityaari impeyakotaimiro Pava pikaariperovetaka, ari inampishiretantaiyaami Tasorentsinkantsi. ³⁹Irootake ishinetzitaitakariri pitomipayeeni, ipoña ikaratzi nampiyetarori intaina. Tema maaroni ikaimashireyetairi iriitakera ishinetziiyetakaniri eejatzi irirori.”

⁴⁰Osheki okaratzi iñaaventakeneriri Pedro, ishintsithatantakariri eejatzi, ikantayetakeri: “iPovavisaakoshiretya! iPintainaryeeyaari irika atzirite kenashivaiyetainchari!”

⁴¹Irojatzi ikempisantantanakari osheki atziri oviinkaayetanaka, aamaaka ikaratzi 3,000 atziri kempisantanaatsiri. ⁴²Oisokero jovanakero okaratzi jiyotaayetakeriri Otyaantajanori, kameetha jaapatziyava-kaana. Ari ipetoryaapiintaiyironi tanta, jaakoventanakaro eejatzi jiñaañaantaiyini.*

Irañaantare etayetanakarori ikempisantzinkaritz

⁴³Ipampopyaanakero jiñaakero itasonkaventantayetake Otyaantajanori, jantaye-

* **2.30:** Tzimatsi osankinarentsi paityiiriri Cristo isaikimotairi Pava tsika ipinkathariventantzi irirori. * **2.42:** Kantakotachari jaka “ipetoryiirori tanta,” iroora jantayetanairi kempisantzinkariite aririka inkinkishiretakoteri Jesucristo ikamimotantake. Ari ikantziro jayootavakaiyani, ipetoryiirori tanta, jovaiyani, jiraiyini eejatzi imire. Tema jimatakotaatziiri Jesús tsika ikantanairo joveraantanaaro jovakaanaari iriyotaanepayeeni. Irootakera jiñaaventapiintaitakeri, ikantaitzi “Pimpetyeero tanta.”

takero kaari iñaayeetapiintzi. ⁴⁴Osheki jaapatziyavakaanaka ikaratzi kempisan-tanaatsiri, jantetaavakaanaro okaratzi tzimimoyetziriri. ⁴⁵Ipimantayetziro tzimimoyetziriri. Jayira kireeki itsiparyaayetziniri pashinepayeeni kempisantanaatsiri ikaratzi ashinonkaa-yetachari. ⁴⁶Ari ikantaitanaatya kitaiteriki jaapatziyavakaana japatotaiya-nira tasorentsipankoki. Te irovashaanta-nakero ikaimavakaiyani ipankoki irovaiyaani, ari ipetoryiirori tanta. Kimoshire ikanta ikempiyavakaiyani, itsinampashireyetanaira. ⁴⁷Itharomenta-piintanakari Pava. Iroora onimoyetakeri atziiriite jiñaayetakero tsikara ikantayeta-naa. Arira okantaitanaatya kitaiteriki joshekyaanairi Avinkatharite kempisan-tzinkariite inkarate avisakoshireyetaa-tsine.

Jovashinchagaitziri kisoporokiri

3 ¹Okanta pashine kitaite, aritake sheetyaake jiñaañaatapiintaitantari. Ari itonkaanakeri Pedro itsipatanakari Juan, iriyaatero tasorentsipankoki. ²Ari jomonthaakotantaka jamaitziri aparoni shirampari kisoporokitatsiri. Ari ikantzitaya ovakera itzimapaake. Maaroni kitaite jamaitapiintziri omorokira tasorentsipanko ipaiyeetziro “Ovaneenkaanto.” Ari isaikapiintziri onkantya impashiyetantyaariri kireeki ikampiyetzirira ikaratzi kyaayetatsiri. ³Ikanta irika jiñaavakeri Pedro itsipata-kari Juan, iro inkyaantapaakyaarimi tasorentsipankoki, ikampitavakeri impashitanakyaari kireeki. ⁴Ari ipampoya-anakeri. Ikantziri: “iPamenena!” ⁵Ikempisantatziri shiramparika, iñaajaan-take impatyeeri tsika ompaitya. ⁶Iro kantacha Pedro, ikantanakeri: “Te intzime noireekite, te intzime eejatzi oro,

iro kantacha tzimatsi nantzimotemiri. iPintzinaye! iPaniitai! Nompaiyeemiri Jesucristo Nazaret-satzi, iriitakera antemirone.” ⁷Jakotashitanakeri, jakatha-takeri, jovatziyakeri. Omapokashitanaka ishintsitanai iitziki eejatzi ishoonkitziki. ⁸Ari jimitaanaka ikatziyanakara, aniitanake. Ari itsipatanakari irikaite ikyaapaake tasorentsipankoki, aniiniivai-tanai, mitaamitaavaitanaa, itharomenta-naari Pava. ⁹Ithonkara jiñeetakeri janiitanaira, ikemakeri eejatzi itharomen-tanaara. ¹⁰Ipampoyaatziiitanakeri jiñaakerora avisaintsiri, te inkompiyeeta-vakyaari irika shirampari, iriitake kampitantapiintatsiri impashiyeehyaari janta omorokira tasorentsipanko, ipaiyeetziri “Ovaneenkaanto.”

Ikinkithatakaantzi Pedro ikyaapiintaitzi tasorentsipankoki

¹¹Ikanta kisoporokivetachari, te irookane jovanakeri Pedro itsipatakar Juan. Ipampoyaatziiitanakeri atziiriite, thaankiperoini ipiyotzimentapaakari avisatapeshitakera tasorentsipankoki ipaiyeetziro “Irahi Salomón.” ¹²Ikanta jiñaavakeri Pedro, ikantavakeri: “iShirampariite! iIsrael-mirinkaite! ¿Opaitama pipampoyaaminthatantanari naaka? Eerora pikinkishiretashivaita naakara ashitaro noshintsinka, naakara tasorentsi nomatantari naniitakagairi irika. ¹³Aña Ivavane Abraham-ni, Isaac-ni, Jacob-ni, ivavanetanakeri eejatzi acharineete, iriitakera matakoreri iroka, ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Itomi Jesús, tsika itzimi paakaanakeri eerokaite janta jevariiteki. Ikovavetaka Pilato irirori iromishitovakaantairimi, te pikovimaita eerokaite. ¹⁴Iriitakemira pomishitovakaantaimi Tasorentsitsitzi, matzirori itampatzikashiretzi, aña intaani

* 3.1: Kantakotachari jaka “sheetyaake,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 9.”

pomishitovantashitaari ovantzinkari.

¹⁵Ari okanta eerokaite povamaantakariri ovañaashiretaneri. Iro kantacha Pava jovañagairi. Noñeeyakerini naakaite jañagai. ¹⁶Okaratzi ovashinchagairiri irika shirampari piñaapiintziri eerokaite, iroora matakaakeriri javentaashiretanaaro nopairyaakenerira Jesús.

Irootakera piñaantaiyakariri iroñaaka jeshitakotai kyaaryooperoini. ¹⁷Iyeekiite, niyotzi naaka, tera piyoperotero okaratzi pantayetakeri, ari ikempitakariri eejatzi pijevarepayeeni. ¹⁸Iro kantacha Pava, ari ikenakairori jimonkarairo okaratzi ikinkithatakaayetakeriri maaroni kamantaneriite, ikantake: 'Aritake inkemaantsitakaitakyaari Cristo apaata.'

¹⁹Irootakera, pimpiyashitantaiaariri eerokaite Pava, povashaantayetairo piyaariperonka, onkempivaitakyaaromi iroshetakotaatyeeeromi irirori pikaariperovetaka. Ari piñagairo intsipashiretaiyaami Avinkatharite, irovatsinaryaakoyetaimira. ²⁰Aritake irotyaantairi Pava eejatzi Jesucristo, tema ishinetzitakamiro pairani aritake impiye. ²¹Onkantavetakya iroñaaka, ontzimatyé isaike Jesucristo inkiteki irojatzi irinintapaitetantakyaari Pava irovakeratakagairo maaroni okempiyevetara pairani. Tema iro ikinkithatakaayetakeriri Tasorentsishireri kamantantaneriite. ²²Irootakera jiñaaventakeri pairani Moisés-ni, ikantake:

Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakotapaa kyaanaro naaka jotyaaantakenara. Asheninka irinatye. Maaroni inkamantayetapaakairi, ontzimatyé ankempisantero.

²³Tema maaroni kaari kempisanterine irika kamantantaneri, ari iraperoyeetakeri, ero jiñeeri isheninkapayeeni.

²⁴Ari ikempitzitakariri eejatzi Samuel-ni, iñaaventakotakero okaratzi añaayetakeri

iroñaaka, irojatzi iñaaventayetakeri eejatzi maaroni pashinepayeeni Kamantaneriite. ²⁵Eerokayetakera ñeerone okaratzi ishinetantakeri Pava otzimi ikinkithatakoetakeri kamantantaneriite. Eerokayetakera ñeerone eejatzi okaratzi jantzimotavakaakari pairani Pava itsipatakari acharineete. Tema Pava ikantakeri Abraham-ni:

Iriira picharine tasonkaventairine maaroni sheninkatavakaachari tsikarikapayeeni janta kipatsikinta.

²⁶Ikanta jovañagairi Pava itomi, ari jetakari jotyaaantakemiri eerokaiteki, onkantya intasonkaventantyaamiri, ari onkantya maaroni eerokaite povashaantantaiyaarori piyaariperonka."

Pedro ipoña Juan jaayetanakeri jevariiteki

4 ¹Eenirotsati Pedro itsipatakari Juan ikinkithatakaayetziri atziriite, areetaiyapaakani omperatasorentsitaari, itsipatapaakari ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ipoña Saduceo-payeeni.

²Ikisaiyatyaani, tema Pedro ipoña Juan jiyotaatziri atziripayeeni, ikantayetziri: "Omapero irañaayetai kamavetachari, iriitakera Jesús oñaakantapaintzirori."

³Joirikaiyapaakeri, jashitakotakaantakeri irojatzi onkitaitamanai, tema aritake sheetyaake. ⁴Iro kantacha osheki ikaratzi kemayetavakerori kinkitharensi, ikempisantayetanake. Jiroka ikaratzi tzimanaintsiri kempisantzinkariite, ikarataiyini 5,000 shirampariite.

⁵Okanta okitaitamanai, japatotaiyakani Jerusalén-ki maaroni ijevarite judío-payeeni, antarikonaite, ipoña iyotzinkariite. ⁶Ari isaikakeri eejatzi Anás omperatasorentsijanori, Caifás, Juan, Alejandro, ipoñaapaaka isheninkamirinkaite omperatasorentsijanoriite. ⁷Ikaimatakaantakeri iramayeetakeri Pedro ipoña Juan. Josatekaitavakeri niyanki japatoiyakani, josampitakeri: "¿Niinkama

shintsitakaimiri okanta pimatantakarori iroka? ¿Niinkama pipairyakeri?”⁸ Ipoña jakanake Pedro, ikantakaatziitakarira Tasorentsinkantsi, ikantanake: “Pinkathariite, Antarikonaite.”⁹ Iriima piñaatsikovenyaiyanari mantsiyari novashinchagairi? ¿Pikovatziima piyotaiyeni tsika ikanta jeshitakotantaari? ¹⁰Ari nonkamantaiyakemiro, onkantya iriyotantyaari maaroitani Israel-mirinkaite. Irika shirampari atsipataiyakari jaka, iriira Jesucristo ovashinchaakeriri, ipaiyeetziri Nazaret-satzi. Iriitakera nopairyakeri, irijatzira pipaikakotakaantakeri eerokaite. Iro kantamaitacha jovañagairi Pava. ¹¹Irika Jesús iri oshiyakarori mapi pimanintakerira eerokaite, pikempitakovaitakari ovelsikirori pankotsi. Iro kantacha jovatziyeetairo pankotsinampiki ikempitaaro iroorikami tzinkamintsi.* ¹²Tera intzime pashine kempityarine Jesús jovavisaakotantzi. Tekatsi ampaiyagai jaka osaviki kipatsi, apaniro ikantakaaro Jesús.”

¹³Ipampoyaitanakeri Pedro, eejatzi Juan, ikantaiyanakeni piyotzimentakariri: “Piñeeri irika, te iriyotaapiintaperoveetyaari, iro kantamaitacha ñaapinkatha ñaane jovayeetziri. ¿Iriima iyotaakeriri Jesús itsipatakari pairani?” ¹⁴Irojatzi itsipatakari Pedro ipoña Juan irika atziri jovashinchagairi. Tera ontzime ompaitya inkantakotanakeriri. ¹⁵Ipoña jomishitovakaantairi japatotaiyanira, ari isaikaiyanakeni irirori iñaanatavakaiyani. ¹⁶Ikantzi: “¿Tsikama ankanterika irikaite shirampari? Maaroitani Jerusalén-satzi jiyotaiyakeni itasonkaventantake. Eero amatairo omanakoteri. ¹⁷Thame asaryimatashityaari, ari onkantya eero jiyataakaantaro iriñaaventeri Jesucristo, impaiyaapiintairi.” ¹⁸Ipoña ikaimairi

eejatzi. Ikantaiyakeri: “Aritapaakera piñaaventakeri Jesús, eero papiitairo piyotaantakoyetairi, pimpairyaayetairi.” ¹⁹Iro kantacha jakanakeri Pedro ipoña Juan, ikantanakeri: “¿Aritatsima nompiyathatyaari Pava, onkantya nonkempisantantyaamiri eerokaite? Intsityaa pinkantena. ²⁰Eerora okantzi novashaantairo noñaaventayetero okaratzi noñaajaantakeri, nokemajaanakeri eejatzi.” ²¹Ikanta jasaryimavaivetakarira jevariite, japakagairi. Tema maaroni atziriite itharomentanakari Pava jiñaayetakero avisayetaintsiri, tera ontzimaty ompaitya irovasankitaamentiriri. ²²Irika shirampari itzimi jovashinchaayeetairi, anaaneentanakero 40 tzimatsiri irosarentsite.

**Jamanaiyini kempisantzinkariite
iraventaashireprotantyaari
eero itharovantaiyani**

²³Ikanta Pedro ipoña Juan, aritakera japakagaitairi, jatake japatotaiyani ikarataiyini, ikamantakeri okaratzi ikantakeriri ijevare omperatasorentsitaari ipoña antarikonaite. ²⁴Aritakera ikemaiyakeroni, maaroitani jiñaañaataiyanakeri Pava, ikantziri: “Pinkatharijanori, eerokatake ovelsikakero inkite, kipatsi, inkaare, ipoña okaratzi tzimantayetari. ²⁵Eerokatake kinkithatakaakeri pairani pinampire David-ni, ikantake:

¿Ipaitama ikiñaaneventaiyirini
atziriite?

¿Ipaitama ikinkishirevaitashitantakeri?

²⁶Apatotaiyakani pinkathariventantsiri jaka kipatsiki, Ipiyotayetaka jevariite, Irimaimanetantyaariri Pinkathari, eejatzi iriyoshiitaneka Cristo.

²⁷Arimataika jimatakero Herodes ipoña Poncio Pilato japatotaiyakani nampitsi-

* 4.11: Pamenero Mt. 21.42; Ef. 2.20; 1 P. 2.6-8.

kika, eejatzi Israel-mirinkaite ipiyotaiyakani itsipatakari pashinesatzi atziriite, imaimanetakari Jesús, pitasorentsité Pitomi, piyoshiitane. ²⁸Ari okantaka, jimatakero irikaite okaratzi pikinkishiretakari tsika onkantya. ²⁹Iroñaaka, Pinkathari, pamenero eeroka jasaryiima-takana, pishinetainaro pinampiyetaanara eero notharovavaitanta nonkamantantairo piñaane. ³⁰Iroora pishintsinka povashinchaantayetantyaariri mantsiyyetatsiri. Iroora pintasonkaventakaantakyaanariri nompairyeeeri Tasorentsi Pitomi Jesús.” ³¹Ikanta ikaratakera jiñaañaataiyakeni, ontziñaanaka janta tsika japatotaiyakani. Ikantakaantziitana-karira Tasorentsinkantsi iñaaventanakero iñaane Pava, tekatsi intharovakaanakya.

**Maaroni tzimimoyetziriri
ari ikaratzi jashitaiyaroni**

³²Oshékitanakera kempisantantsiri. Aparoni okantanaa ipampithashiretanaari. Te imashitavakaiyaaro opaitarika, ipayetavakaaro okaratzi kovityiimoyetariri. ³³Irikaite Otyaantajanori eekero jiyaatatzi ikinkithatakotziro tsika okanta jañaantaari Pinkathari Jesús. Iniroitera ikaminthaayetakeri Pava maaroitene. ³⁴Te intzimavaite aparoni kovityaaneentavaitatsine, tema itzimirika tzimatsine iipatsite, ipanko, ipimantayetziro. Iraakeri kireeki, ³⁵impakeri Otyaantajanori, iriitake antetaariri maaroitte jaantayetari aparopayeeni opaita ikoviri. ³⁶Iroora jimatakari aparoni Leví-mirinkaite ipaiyeetziri José, Chipre-satzi jinatzi, iri ipaitakeri Otyaantajanoriite irirori, Bernabé. (Oshiyakaventachari iroka vairontsi Bernabé: “Itomi poshenkantanneri.”) ³⁷Irika shirampari tzimatsi iipatsite, ipoña ipimantakero. Jaanakeri ovinaro iipatsite, ipapaakeri Otyaantajanoriite.

Ananías opoña Safira

5 ¹Iro kantacha tzimatsi pashine atziri opaita Ananías, itsipatakaro iina ipipatsite. ²Irika shirampari jaapatziyakaro iina, jomanakaarantake ovinaro iipatsite. Jamakeriya tzimakaarantapaintsiri, ipapaakeri Otyaantajanoriite. ³Ikantavakeri Pedro: “Ananías, ¿ipaitama pishinentakariri Satanás inthaiyakaiyaami, iro pikovantari pamataviteri Tasorentsinkantsi, pomanakaarantantakari ovinaro piipatsite?” ⁴“¿Kaarima eeroka ashivetyaarone kipatsika? ¿Kaarima eeroka ashityaarine ovinaro? ¿Opaitama pikinkishiretzitantakarori pantero iroka? Tera iri atziriite pamatavite, aña iriira Pava pikovavetaka pamataviterimi.” ⁵Ikanta ikemavakera Ananías, tyaanake, kamanake. Iniroitera itharovaiyanakeni ikaratzi kemayetaintsiri. ⁶Ipoñaanaka evankariite, iponatapaakeri, jaanakeri, ikitatakeri.

⁷Tekera osamanite, ari okyaapaake iina Ananías, te iyote iroori opaita avisaintsiri. ⁸Josampitavakero Pedro, ikantziro: “Pinkantena, ¿Arima ikaratzi ovinaro?” Akanake iroori: “Jee, ari ikaratzi.” ⁹Ikantziro Pedro: “¿Opaitama paapatziyavakaantakari pikovi piñaantaari Itasorenka Pinkathari? Jirika ipiyeeyakani aanakeri piime ikitatziri, iroñaaka irayitanakyaami eejatzi eeroka.” ¹⁰Apathakerora okantanaka Safira otyaanake ikatziyakara Pedro, kamanake. Ikanta ikyeeyapaakeni evankariite, jiñaapaatziro kamake. Jaanakero, itsipatagairo oime ikitatakara irirori. ¹¹Ikanta jiñetakero avisaintsiri, iniroite itharovaiyanakeni kempisantzinkariite, eejatzi ikempitayetanakari ikaratzi kemakoyetakerori avisaintsiri.

* 5.7: Kantakotachari jaka “tekera osamanite,” iroora ikantayeetzitari eejatzi “3 horas.”

Osheki itasonkaventantayeetake

¹²Eekero jiyaataakanakitziro Otyaanta-janoriite japatotapiintaiyanakani janta avisatapeshitakera tasorentsipanko ipaiyeetziro “Irashi Salomón.” Eekero itasonkaventantayetanakitzi atzirima-shiki. ¹³Ipinkanera jovayetanakeri pashineete, te inkovayetanai intsipatanai-yaari. Iro kantamaitachari tzimataitsira osheki tharomentaperoventanakariri. ¹⁴Eekero ipokanakitzi shirampariite eejatzi tsinaneeete, oshekitanake ikaratzi kempisantanaairiri Pinkathari. ¹⁵Jamako-yetapaakeri atziri imantsiyarite jonoryaa-koyetapaakeri ishitashiki tsika inkenapaake Pedro. Ikantayetzi: “Inkenapaakerika Pedro jaka, aririka intsiman-kantanakyaari kapicheeni iraampare, aritake ireshitakotai.” ¹⁶Ari ikempiyetapaakeri atziriite poñaayetainchari nampitsiki saikanampitzirori Jerusalén, jamayetake osheki mansiyariite eejatzi osheki jaakayetziri peyari, jovashinchaa-yetavakeri maaroiteni.

Ikisaneentaitanakeri Pedro ipoña Juan

¹⁷Ikanta omperatasorentsijanori, itsipatakari ikaratzi aapatziyakariri, irikaite Saduceo-payeeni, ikisaneentaiyanakani. ¹⁸Jaakaantakeri Otyaantajanoriite, jashitakotakaantakeri. ¹⁹Iro kantacha otsirenivetanakara, pokake imaninkarite Pinkathari, jashitaryaakotairi, jomishito-vayetairi, ikantavairi: ²⁰“Piyaate tasorentsipankoki, piñaaventaineri atziriite tsika okantakota ovakerari añaantarensi.” ²¹Okanta kapichekitaite, areetaiyapaakani tasorentsipankoki, jetapaakaro ikinkithata-kaantapaake. Tetya iriyotaajataiyeni irirori omperatasorentsijanori, apatotaiyachani itsipayetakari irapatziyane, eejatzi maaroni irantarikonaite Israel-mirinkaite. Ipoña jotyaantake iramayeetakeri Otyaantajanoriite jashitakoveetakarira.

²²Ikanta jiyaatashivetanakari irashita-kotane, te iriñaapairi. Piyapaaka, ²³ikantapaakeri: “Tera añaagairi. Irojatzi okanta noñaavetapaakaro ashita kameethaini, irojatzi ikatziyaveveta aamaventariri. Iro kantacha nashitaryaa-kovetapaakari, te noñaapairi.” ²⁴Ikanta ikemavakera omperatasorentsijanori, ipoña ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ipoña ijevare omperatasorentsitaari, josampitavakaiyanakani ompaityaarika avisatsineri. ²⁵Ariya jareetapaakari itzimi kamantapaakeriri: “Irikaite pashitakotakaantavetakari eerokaite, isaikaiyini janta tasorentsipankoki ikinkithatakaayetziri atzirite.” ²⁶Irojatzi jiyaatantanakari ijevare aamaventane-riite, jaanake osheki iratzirite, jamairi eejatzi. Iro kantacha te irakotashivaiteri. Tema intharovakaayetyaari atziriite intsitokantyaari mapi.

²⁷Ikanta jareetakaapaakari, jovavisapaakeri tsika japatotaiyakani jevariite. Ikanta omperatasorentsijanori josampitavakeri, ²⁸ikantziri: “¿Tema pikemi nokantzi chapinki: ‘Aritapaake piñaaventakeri Jesús?’ Eekero piyotaatziri maaroni Jerusalén-satzi. Pikantakotakena eejatzi naaka, pikantzi: ‘Iri ovamaakaan-takeriri Jesús.’” ²⁹Ari jakanake Pedro ipoña pashineete Otyaantajanoriite, ikantanake: “Iriira Pava nonkempisanta-perote, eerora nokempisantashivaitari atziri. ³⁰Tema omapero povamaakaantakeri eeroka Jesús, pipaikakotakaantakeri. Iro kantacha jovañaagairi Pava itzimajaan-tzi ikempisantakeri pairani acharineni. ³¹Jovajenokairi Pava, jomisaikairi irakojanoriki, itsipataari ipinkathariventantzi. Iriira ovavisaakotagaineri eejatzi. Ikovake ampiyashireyeshitairi maaroni aakaite Israel-mirinkaite, ari onkantya impeyakotantairori akaariperoshireyevetaka. ³²Naakara ñaakero okaratzi jantayetakeri Jesús, ontzimatyete noñaaventero.

Irijatzira Tasorentsinkantsi matakainarone, tema iriitakera jotyaaantakenari Pava inampishireyetantaiyaana naakaite nokempisantairira.”

³³Ikanta ikemaiyakeni, antaro ikisanaka, ikovanake iroverimi. ³⁴Iro kantacha ari ikatziyanaka aparoni janta, paitachari Gamaliel. Fariseo inatzi irirori, irijatzira iyotaantzirori Ikantakaantaitane. Naapinkatha joviri maaroni atziri. Ikantanake: “Asheninká, intsityaa amshitovavakeri kapicheeni irikaite.”

³⁵Ipoña ikantzi: “iShirampariite! iIsrael-mirinkaite! ontzimatyepinkinkishiretavakya kameetha tsikarika pinkanteri irika shirampariite. ³⁶Pinkinkishiretakoteri paitachari Teudas, ikantakaaperovaitaka irirori. Japatotake pairani 400 atziri. Iro kantamaitachari jovamacheetakeri Teudas, ithonka itzimporokayetanake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari. ³⁷Eejatzi okempitaka pairani jowsankinatakotantari maaroni atziri, itzimaveta pashine paitachari Judas, Galilea-satzi inatzi. Japatotake atziri. Iro kantacha jovamaitakeri eejatzi irirori. Ipoña itzimporokayetanake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari. ³⁸Pinkeme nonkantemi naaka: Eero pimaimanetziri irika, piñaashiminthavakyaari. Iriirika antashivaitaro inintakaanekiini, ari imepyashitaiya apansir, inkempitayetyaari apiteroka noñaaventakotakeri. ³⁹Iro kantamaitacha, iriirika Pava matakaayetziriri okaratzi jantayetziri, eerora pimatzi eerokaite poitsinampayeri. Paamaventya pimaimanetzirikari Pava.”

⁴⁰Onimotanakerira maaroni kemaintsiri. Ikaimairi eejatzi Otyaantajanori, ipasatakaantakeri, ikantakeri: “Aritapaake piñaaventakotzi Jesús.” Irojatzijapakaantaariri. ⁴¹Ipoña ishitovaiyanaini Otyaantajanori japatoventaitakari. Tharomenta ikantaiyanakani,

ikantaiyini: “Piñaataitero ikempitakaan-tayeetairi apantaperoyetachari jovasanki-taaventaitakairira Jesús, apairyiri.” ⁴²Ari ikantapiintanaatya jiyotaantzi maaroni kitaite, ikinkithatakaantzi tasorentsipan-koki, ikantzi: “Cristo inatziira irikaranki Jesús.” Arira ikempitaayerakerori eejatzi janta pankotsipayeeniki.

Jiyoyeetake 7 ampitakotaneri

6 ¹Ikanta joshekiperotanakera iriyotaane, ñaavaiyetanake griego-thatatsiri, ikantzi: “Pameneri jantapiintayetakeri hebreo-thatatsiri, ipapiintayetzirora ovaritensi kamaime-tzinkaro, jamaakiyetziro kaari isheninkatajaantayeta iriroriite.” ²Ipoñaashitaka 12 Otyaantajanoriite, japatotakeri maaroni iriyotaane, ikantakeri: “Tera arite nookero noñaaventanairi Pava naaka, nompapiintayetantyaamiri poyaari. ³Iyeikiite ontzimatyepamene jaka akaratayini, inkarate 7 atziri, iriitakera amenakaantapiinterone iroka. Pinkoye kameethashiretzimotakemiri, iyotanetachari, inampishiretziitanti Tasorentsinkantsi. ⁴Ari onkantya naakoventanyarori naakaite noñañaayete, nonkinkithatakaante, niyotaantayete eejatzi.” ⁵Ikanta maaroni apatotainchari, onimotanakeri okaratzi ikantakeriri. Ari ikoyeetakeriri Esteban, aventaariri kameetha Pava, inampishiretziitankari Tasorentsinkantsi. Ikoyeetakeri eejatzi Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, ipoñaapaaka Nicolás Antioquia-satzi, tsika itzimi kempitakotaariri judío-payeeni, tema irika kaari isheninka judío pairani. ⁶Ipoña jaayeetakeri irika 7 janta isaikakera Otyaantajanori, ari jiñaañaatakotavakeri, itasonkaventayetakeri jotzimikapatziiotyetantakari irako.

⁷Eekerora oivaraanakitya iñaane Pava. Eekero joshekiperotanakitzi eejatzi

iriyotaane janta Jerusalén-ki. Ari jimatizitanakaro ikempisantayetanake osheki omperatasorentsitaariite. Jaakaan-tantaitakariri Esteban

⁸Ikanta Esteban osheki itasonkaventan-tayetake janta atzirimashiki, tema Pava neshinonkataririri, ipakeri ishintsinka. ⁹Iro kantamaitacha, tzimayetatsi judío ikaratzi apatotapiintachari itzimi paitachari “Jotzikaveetari.” Iriiyetake poñaayetainchari Cirene-ki, Alejandría-ki, Cilicia-ki ipoña Asia-ki. Ari iñaanamin-thatanakeri Esteban. ¹⁰Iro kantamaitacha te inkitsirinkeri, tema omapero Esteban jiyotanetakaakari Tasorentsinkantsi. ¹¹Irootakera ikantantakariri iromanane-kiini isheninka: “Nokovi pinthaiyakotyaari Esteban. Pinkante: ‘Nokemakeri Esteban ithainkimavaitziri Moisés-ni, ari ikempitakeriri Pava eejatzi.’” ¹²Iroora ovatsimaaperotanakeriri atziiriite ikisaneentanakeri Esteban, ari ikempitanakari antarikonaite, eejatzi iyotzinkariite. Jaakaan-taitakeri, jaayeetanakeri japatotaiyani jevariite. ¹³Arira jamaitapaakeri thaiyakotakariri Esteban, ikantapaake: “Irika shirampari osheki ithainkakero tasorentsipanko, ithainkakero Ikantakaantaitane eejatzi. ¹⁴Noke-makeri ikantake: ‘Ari imporokakero tasorentsipanko Jesús ipaiyeetziri Nazaret-satzi, ipoña irovashiñaayetairo ameyetari aakaite jiyotaayetairi Moisés-ni.’” ¹⁵Ikanta jevariite apatotain-chari, ipampoyaanakeri Esteban, iñaatziiri iporoki ikempitanakari maninkari.

**Joipiyanakeneri ñaantsi
Esteban irojatzi jovayeetantakariri**

7 ¹Ikanta omperatasorentsijanori josampitakeri Esteban, ikantziri: “¿Omaperoma ikantakoitzimiri?” ²Ari jakanake irirori, ikantzi: “iIyekiiite! iAshitaanitachari! Pinkeme nonkantemi.

Pairani isaikavetantakariri acharine Abraham-ni janta Mesopotamia-ki, joñaakakari ovaneenkatachari Pava, tekeraminthara iriyaatanakeeta irinampityaaro Harán-ki. ³Ikantakeri: ‘Pookanairi pinampitsite, pookanairi pisheninkamirinkaite, piyaate pashineki kipatsi noñaakemiri naaka.’ ⁴Ikanta Abraham-ni, jookanairo inampitsite paitachari Caldea. Irojatzi ipokantaari inampitaaro Harán-ki. Ikanta ikamaira iriri, irojatzi jotyaantantakariri Pava jaka, tsika anampitaro iroñaaka aakapayeeni. ⁵Iro kantamaitacha, tera irashitakaapero-tyaari, tekachaajaini irashitakaiyaari kapicheeni. Ishinetzimaitakaniri imperi apaata, aririka inkamake. Iriira ashitaiyaarone inkarate charinetaiyaar-rine. Irootakera ikantakeriri okantavetaka Abraham-ni tekeramintha intzime irovaiyane. ⁶Iro kantacha ikantakeri eejatzi: ‘Iriñeero pincharineyetyaari irinampityaaro iipatsiteki pashine atziri. Onkarate 400 osarentsi inkemaantsivai-tya iromperavaitaityaari janta. ⁷Impoña novasankitaakeri naaka inkarate omperavaitakyaar-rine. Iriima pincharineyetyaari namairi maaroni jaka nampitsiki, ari irantavaitainari naaka.’ ⁸Ipoña ikantakeri Pava eejatzi pairani Abraham-ni: ‘Ontzimatyé pintomeshitaanitya, tema tzimatsi antzimotavakaiyaari.’ Jimatakeri pairani Abraham-ni. Eejatzi ikempitaakeriri itomi irirori, iro jimaakotapaakitziini 8 kitaite, itomeshitaanitakeri. Ari ikempitaakerori Isaac itzimakeranki Jacob-ni. Ari ikempitaakeriri eejatzi Jacob-ni 12 itomipayeeni, itzimi acharineyetanakari aakaite. ⁹Ikanta irikaite, itzimi acharineyetaari aakaite, ikisaneentakeri irirentzi José, ipimantakeri. Ari okanta jareetantakariri inampiki Egipto-satzi. Iro kantacha, arira itsipatapiintakariri Pava, ¹⁰jovavisaakotairi okaratzi ikemaantsivaivetaka. Ipakeri

iyotanetaantsi, irootake jaakameethatan-takariri ivinkatharite Egipto-satzi paitachari Faraón. Irojatzí ipinkathari-ventantakariri irirori maaroni Egipto-satzi, eejatzí maaroni isheninka-mirinkaite irirori Faraón. ¹¹Ipoña areetaka antaro tashetsi janta. Osheki ikovityaaneentaiyakeni Egipto-satzi. Ari okempitakari eejatzí janta inampiki Canaán-satzi. Te iriñeero pairani acharineni ompaitya irovayetaiyaari. ¹²Ari ikemakeri Jacob eenirotatsi ovaritentsi janta Egipto-ki. Jotyaantakeri itomiite iramanantakite. * ¹³Ikanta japiitakero jiyaataiyini, ari jiyotakagaari José irirentzipayeeni. Ari okanta jiyotantakari Faraón tsika itzimi ishenin-kamirinkaitetari José. ¹⁴Ipoña José, ikaimakaantairi iriri Jacob, eejatzí maaroni isheninka, aamaaka ikaratzi 75 atziri jataintsiri Egipto-ki. ¹⁵Ari okanta jareetantakari Jacob Egipto-ki. Ari ikamairi irirori janta. Ari ikempitakari eejatzí ikaratzi acharineyetanakari. ¹⁶Ipoñaashitaka jaatonkiyeetanairi Siquem-ki, jotyeetairi janta, otzimi pairani Abraham-ni jamanantakeneriri itomipayeeni Hamor.

¹⁷Okanta omonkaratzimataka okaratzi ikantakeriri pairani Pava acharine Abraham-ni. Tzimanakera osheki ireentsite asheninkapayeeni janta Egipto-ki, ¹⁸irojatzí itzimantakari pashine pinkathari janta Egipto-ki, kaari iyotakoterine José. ¹⁹Ikanta irika pinkathari, osheki jamatavitakeri asheninka, jovashinonkaavaitakeri. Ishintsiventakeri irookaventerí ireenchaanikite, onkantya inkamantyaari, eero joshekitanta. ²⁰Aripaitera itzimakeri Moisés irirori. Iriitakera irika eentsi ookimotakariri Pava. Ikaratzí mava kashiri jomanaveta-kari ipankoki ashitariri. ²¹Okanta

omonkarapaitetapaaka irookaventantyaariri inkamemi, oñaakeri irishinto Faraón, aakeri, opiraanitaari okempitakaantakeri iriirikami ovaiyane iroori. ²²Ari ikantakari Moisés-ni jiyotantakarori okaratzi jiyotanetari Egipto-satzi. Iriiperori shirampari jinake, irooperori okantayetaka jantayetakeri.

²³Ikanta otzimakera 40 irosarentsite Moisés-ni, ikovake irareetyaari isheninkapayeeni, Israel-mirinkaite. ²⁴Iro kantacha iñaapaake aparoni Egipto-satzi jovasankitairi aparoni isheninka. Ikisakoventapaa-kari Moisés isheninka, jovakeri Egipto-satzi. ²⁵Iñaajaantake Moisés-ni ari ikinkishiretaiyakeni isheninkapayeeni, iriitakera jotyaantakeri Pava intsiiparyaa-koventayetairi. Iro kantamaitacha irikaite te iriyotakotaiyeri. ²⁶Okanta okitaitamanai, iñaake jantavakaiyani isheninka. Ari ikovavetaka Moisés irookakairimi, ikantavetapaakari: ‘Eero povashinonkaavakaiyani pantavaka, pisheninka povavakaiyani.’ ²⁷Ipoñaanaka irika antziriri isheninka, jotatsinkavakeri Moisés. Ikantziri: ‘¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite? ¿Pikovatziima eeroka piyakoventena? ²⁸¿Pikovatziima poveni naaka pikempi-takeri chapinki povantakariri Egipto-satzi?’ ²⁹Ikanta ikemavakera Moisés ikantakeriri isheninka, ari ishiyanaka. Jatake iipatsiteki Madián-satzi. Ari isaikakeri janta nampitsinentsiki, irojatzí itzimantakari apite itomi.

³⁰Okanta avisake okaratzi 40 osarentsi. Janta tsika te inampiitaro, okaakitapaira otzishi paitachari Sinaí, ari joñaakakariri aparoni imaninkarite Pava, ipaampata-kairo kitocheemaishi. ³¹Ipampoyaaamin-thatanakero Moisés iñaakeri. Ikovajaantzi iramenero okarikiini, ari ikemakeriri

* 7.12: Kantakotachari jaka “ovaritentsi,” irootakera ikantayeetziri eejatzí “trigo.”

Pinkathari iñaanatziiri, ikantziri: ³²‘Pava nonatzi naaka, naakatake iñaapinkathatake picharine, Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.’ Ari itharovanakeri Moisés, okavaitanaka, tera inkove iramenanairo. ³³Ipoña ikantanakeri eejatzi: ‘Pi-zapato-ryeeya, tema pikatziyanta-tyaaro iroñaaka kipatsi notasorentsipa-thatakaakeri. ³⁴Noñaakeri janta Egipto-ki nokoyaakeri pisheninkapayeeni, osheki jashinonkaavaitaka. Nokemakeri jatekashirevaitaiyakani. Irootake nopokantakeri nontsiparyaakoventaimi. Eerokatake notyaante janta Egipto-ki pantero.’

³⁵Tema pairani imanintaveetakari Moisés-ni, ikantaitakeri: ‘¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite?’ Iriitajaantakera jotyaantakeri Pava iroñaaka impinkathariventairi isheninkapayeeni, iri intsiparyaakoven-tairi eejatzi. Iriitakera matakairine imaninkarite Pava iñaakeri ipaampata-kairo kitocheemaishi. ³⁶Irijatzira Moisés-ni omishitovairiri pairani ashenin-kapayeeni Egipto-ki, osheki itasonkaven-tantzi janta. Arira ikempitaakerori eejatzi janta inkaareki ipaiyeetziri ‘Kityonkaari,’ eejatzi okempitaka isaikavaivetantakeri okaratzi 40 osarentsi tsika te inampiitaro. ³⁷Irijatzira Moisés-ni kantakeriri pairani asheninkapayeeni: ‘Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakotapaakyaaanaro naaka jotyaan-takenara. Asheninka irinatye.’ ³⁸Irijatzira Moisés-ni apatotakeriri pairani ashenin-kapayeeni janta tsika te inampiitaro, ikinkithavaaitakaakeri maninkari janta otzishiki Sinaí, itsipayetakari asheninka-payeeni. Iriitake aajaantakero ovañaanta-neri ñaantsi, irojatzi jovisaantakairori aakaite. ³⁹Iro kantacha te inkove acharineete inkempisanteri Moisés-ni, osheki ipiyathatakari. Iro ikovaiyakani impiyeemi inampiki Egipto-satzi.

⁴⁰Irootake ikantantakariri Aarón-ni: ‘Iriivetaka Moisés tsiparyaakoventaanari Egipto-ki. Iro kantacha te ayote opaita avishimotakeriri kaari ipokanta jiyaatzira chapinki otzishiki Sinaí. Povetsikena novavanetaiyaari.’ ⁴¹Ari jovetsikaitake-neri kempitavetyaarine evonkiri vaca. Ikovaiyakani inkempitakaanteri Pava. Jovamaakeneri ipirapayeeni iroimoshi-renkantayeariri ivavane. Aña iriivetaiyaka-nira ovetsikakeri. ⁴²Irootakera, jintaina-ryaantanakariri Pava irikaite, ishinetana-keri iriñaapinkathatashityaari oorentaye-tachari inkiteki, tema iriitake josankina-takotzitakari kamantantaneriite, ikantake:

iIsrael-mirinkaite! ¿Naakama piñaapinkathatantaka pipirapa-yeeni pipometapiintzirira?

Tema iro pantapiintakeri okaratzi 40 osarentsi janta tsika te jinampiitaro.

⁴³Aña iri Moloc piñaapinkathatashita-piintakari, pikekenatakapiinta-kero ipankoshetaitzirira.

Arira pikempitapiintakeriri jivavane-tashiitari kempitariri impokiro ipaiyeetziri Renfán,
Piñaapinkathatashivaitakari povetsi-kayetane eerokaite.

Irootakera noshinetantyaamiri iraayeeتمي intaina panaanakero Babilonia.

⁴⁴Isaikavaitantakari pairani acharineete tsika te inampiitaro, otzimimotziri tasoren-tsithaante. Ari jovakoyetzirori irosankinare Moisés-ni. Iroka tasorentsithaante, irootajaantakera jovetsikakaantakeri Moisés-ni tsikara okantajaanta joñaakakeri Pava. ⁴⁵Irootakera iroka jaajaapiintakeri pairani acharineete, irojatzi jareetantakari kipatsiki tsika ontzime irashitaiyaari. Iroora jamayetairi ijjevatantakariri Josué, joitsinampaantakariri ashivetarori iipatsite, ikantakaarira Pava. Arira

ikantaitatziro joisokerotakaro tasorentsi-
thaante, irojatzi itzimantakari pairani
David-ni. ⁴⁶Ikanta pinkathari David, osheki
jaakameethatakeri Pava, ikantake irirori:
'Tema eeroka Pava iñaapinkathatake
pairani Jacob-ni, pishinetena naaka
novetsikemi aparoni pankotsi pisaikan-
tyaari.' ⁴⁷Iriimaitaka Salomón ovetsikake-
neriri tasorentsi-panko. ⁴⁸Iro kantamaita-
cha Pava, Jenokisatzi te inampitantaro
pankotsi irovetsikane atziri. Iroora
iñaaventakeri kamantantaneri, ikantake:

⁴⁹Jiroka ikantakeri Pava:

Irootakera inkite nothointantari
nopinkathariventantzi.

Irooma kipatsi iroora nomakoryaakii-
tantapiintari.

¿Tsikama onkarateri pankotsi
irovetsikayeetenari?

Eerora nantetaro nomakoryaantyaaro.

⁵⁰¿Kaarima naaka ovetsikayetakeri
maaroni tzimayetatsiri?

⁵¹Eekero ikantatzi Esteban: 'Iro kantacha
eeroakaite, ari pinkantapiintaatya pikisoshi-
retzi, tera pinkempisantanete, pikempita-
kari pashinesatzi atziri kaari asheninka-
yeta. Pashi povapiintakero pipiyathatakeri
Tasorentsinkantsi pikempitakoyetaari
picharineete.' ⁵²¿Tzimaajatsima aparoni
kamantantaneri kaari inkemaantsitakaa-
vaitya pairani picharineete? Jovamaayeta-
keri ikaratzi kinkithataintsiri, ikantake:
'Aatsikitakera itzimi matzirori itampatzika-
tzi.' Aritakera pokake iroñaaka matzirori,
iriitake pipithokashitaiyakari eerokaite,
povakeri. ⁵³Tema eerokaite iyotayevetaaro
Ikantakaantaitane okaratzi jiyotayeveta-
kairi maninkari, iro kantacha osheki
pipiyathataka."

⁵⁴Ikanta ikemaiyavakera apatotain-
chari, antaro ikisanakeri Esteban,
jatsikaikitashitanakari. ⁵⁵Iriima Esteban
inampishiretziitantakarira Tasorentsin-
kantsi, jamenanake inkiteki, iñaakero
irovaneenkaro Pava, iñaakeri eejatzi

Jesús ikatziyaka irakojanoki Pava.

⁵⁶Ipoña ikantanake: "¡Pamene!

Noñaakero inkite ashitaryaanaka,
noñaakeri Itomi Atziri ikatziyaka
irakojanoki Pava." ⁵⁷Ari joshepiyempita-
nakari irikaite. Ikaimaiyanakeni
shintsiini, ishiyashitapaakari Esteban.

Joirikapaakeri. ⁵⁸Ipoña jaayeeatanakeri
othapitapaa nampitsi. Ari jetapaakari
itsitokantari mapi, isapokaiyanakero
iithaare, jookanakeneri aparoni evankari
paitachari Saulo, ikantakeri: "Pamenava-
kenaro noithaare, nontsitokavakeriita."

⁵⁹Ikanta itsitokaitzirira Esteban, iñaañaa-
tanakeri irirori Pava, ikantziri: "Novinka-
tharite Jesús, jatashinenkatakanara
noñaapaimi." ⁶⁰Ari jotziverokanakari,
iñaavaitanakeshintsiini, ikantanake:
"Novinkatharite, eerora poiipyiniri iroka
kaariperonkantsi." Ikaratakerora iñaavai-
takero iroka, makoryaanake.

Ipatzimaminthatziri Saulo kempisantzinkariite

8 ¹Ikanta Saulo jamenakotakeri
Esteban itsitokaitziri, ikantanake
irirori: "Arivé, kamake Esteban."

Aripaitera etanakaro ipatzimaminthatai-
tziri kempisantzinkariite janta

Jerusalén-ki. Irootakera ishiyayetantana-
kari maaroitenei Judea-ki, ikenayetanake
eejatzi nampitsiki Samaria. Eeniromaita
isaikanake Otyaantajanori iriroriite.

²Ikanta ñaapinkathatasorentsitaneeriite
ikitatakeri Esteban, iniroitera jiraakovai-
takari. ³Iriima Saulo ikovavetaka irirori
iraperoterimi kempisantanantsiri. Jiyaata-
piintashiyetakeri ipankoki, jinoshikaye-
tziri shirampari, tsinane, maaroni.
Jominkyaakaantayetakeri.

Ikinkithayeetziro Kameethari Ñaantsi nampitsiki Samaria

⁴Iro kantacha maaroni shiyayetanain-
chari, jatayetanake pashineki nampitsi.

Ikinkithatakoyetakero Kameethari Ñaantsi janta. ⁵Ikanta Felipe, iriitakera aparoni shiyanainchari eejatzi, areetaka nampitsi Samaria-ki. Ikinkithatakotapaa-keri Cristo. ⁶Ari japatotaiyanakani maaroni atziripayeeni, jovayempitatakaro ikinkithatziri Felipe, tema iñaayetakero itasonkaventantapaake eejatzi. ⁷Jovashinchaayetai osheki atziri jaakavetari peyari. Antaro ikaimayetzi peyari ishiyayetara. Eejatzi okempitakari, osheki atziri kisoporokivetachari, kaari kameethavetachane iitzi, jovashinchaayetairi maaroni. ⁸Irootake ikimoshiretantakari maaroni nampitarori janta nampitsiki.

⁹Iro kantacha tzimatsi janta paitachari Simón. Sheripiyari inavetaka pairani. Jamatavitake osheki atziri nampitachari Samaria-ki. Osheki ikantakaaperovaitaka. ¹⁰Iñaapinkathatzivetakari atzirite, jevariite, maaroni, ikantayetzi: “Thame ankempisanteri, tema irika Simón imatakero iñaavyatari Pava.” ¹¹Ikempisantaiziri Simón maaroni ikantayeziri. Oshekira osarentsi ipampoyaaminthataitakeri isheripiyarinkakiini. ¹²Iro kantacha jareetapaakara Felipe, ikinkithatapaakero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesucristo, ñaaventakotziri eejatzi Pava tsika inkantaiya impinkathariventantai. Joviinkaayetanaka shirampariite, eejatzi tsinanepayeeni. ¹³Ari jimatizitanakaro eejatzi Simón irirori, ikempisantavetanaa, oviinkaavetaka eejatzi. Te irookane itsipatanakari Felipe, iñaakerira itasonkaventantayetzi. Ipampoyaaminthatanakeri.

¹⁴Ikanta Otyaantajanoriite saikatsiri Jerusalén-ki, ikemakotakeri Samaria-satzi ikempisantayetairo iñaane Pava. Irootakera jotyaantantakariri Pedro ipoña Juan. ¹⁵Ikanta jareetaiyakara Samaria-ki, jiñaañaatakotapaakeri kempisantzinkariite, onkantya irinampishiretantaiyaariri iriroriite Tasorentsinkantsi. ¹⁶Tema intaani joviinkaayeetakeri ipairyeeetakeri

Avinkatharite Jesús. Tekeraminta inampishiretantyaari iriroriite Tasorentsinkantsi. ¹⁷Ikanta Pedro ipoña Juan, jotzimikapatziitoyetantakari irako aparopayeeni. Arira inampishireyetantanakari Tasorentsinkantsi. ¹⁸Jiñaakerira Simón jantakeri Otyaantajanori, ikaratzi jotzimikapatziitotantakari irako atziri, inampishiretantaari Tasorentsinkantsi, ipinavetanakari irirori Otyaantajanori, ¹⁹ikantanakeri: “Jirika kireeki, pimpena eejatzi naaka pishintsinka, nonkempitanyamiri eeroka, onkantya nonampishiretakaantyaariri Tasorentsinkantsi nosheninka, notzimikapatziitotantyaarira nako.” ²⁰Ari jakanakeri Pedro, ikantziri: “iArira pinkarataveetairi piireekite pimpeyashitaiya! ¿Piñaajaantakema ari pamanantantakyaaro piireekite ipashitan-tari Pava? ²¹Eerora pimataajatziro pinkempitakotyaanaro naaka, tema jiñaakemi Pava te pintampatzikashirete. ²²Povashaantairo piyaariperonka, pinkovakotairi Pava, añaamatsite ari impyekotaimiro pikinkishirevetakari. ²³Niyotakemi naaka, osheki pikisashirevaitaka. Arira pikantapiintatya pikaariperoshirevaitzi.” ²⁴Ipoña jakanake Simón, ikantanake: “Pamanakotaina eeroka Pinkathariki, onkantya eero avishimotantana okaratzi pikantakenari.”

²⁵Ikanta Pedro ipoña Juan, ikarakero ikinkithatakotakeri Pava. Ipoña ikenayetanake pashine nampitsiki okaratzi saikatsiri janta Samaria-ki, ikinkithatakero janta Kameethari Ñaantsi. Arira ipiyeeyaani Jerusalén-ki.

Felipe ipoña Etiópía-satzi

²⁶Ikanta imaninkarite Pava, iñaanatakeri Felipe, ikantziri: “Piyaate nampitsiki paitachari Gaza, iro pimpampithatanake avotsi poñaachari Jerusalén-ki irojatzi janta.” Tema iroka avotsi irootake kenachari tsika te inampiitaro. ²⁷Jatake

Felipe. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakarari Etiopía-satzi. Iriiperori inatzi. Iriitake kempoyiiri kireeki janta Etiopía-ki tsika opinkathariventantzi tsinane paitachari Candace. Ipoñagaa-tyaaro irirori Jerusalén-ki iñaapinkathatziri Pava.* ²⁸Iroora iriyaatairo irirori inampiki, isaikantakaro ishiyakomento, jiñanavaaitzi irosankinare Kamantantneri Isaiás-ni. ²⁹Iñaanashiretanakeri Tasorentsinkantsi irika Felipe, ikantziri: “Piyaate, pokarikityaari shiyakotainchari.” ³⁰Ikanta ipokashitapaakeri Felipe, ikematziiri Etiopía-satzi iñaanatzi irosankinare Isaiás-ni. Ari ikantziri: “¿Pikemathatziri piñaanatziri?” ³¹Ari ikantzi Etiopía-satzi: “¿Tsika inkene nonkemathatero, tera intzime impaitya iyotainarone? Pimpoke eeroka, pintsipatyaana.” ³²Jiokara Osankinarentsi iñaanatzi:

Ikempitakaayeetakari jaayeetzi
oisha irovayeeteri.

Ikempitakari oisha te inkaimavaite
irameeyeeteri,

Ari ikempitakari eejatzi irirori, maire
ikantaka.

³³Tsinampashirera ikantakaayeetakari,
te ontampatzikate okaratzi ikanta-
koveetakariri.

Ari jovamaayeetakari, temaita
intzime irovaiyanepayeeni irirori.

³⁴Ikanta irika iriiperori Etiopía-satzi,
josampitanakeri Felipe: “Pinkantena.
¿Niinkama iñaaventzi Kamantantaneri?
¿Iriijatzi iñaaventacha? ¿Pashinema
iñaaventzi?” ³⁵Ari jetanakaro Felipe
ikinkithatakaanakeri irosankinareki
Isaiás-ni, iñaaventanakeneri Kameethari
Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesús. ³⁶Okanta
osamaniityaake, ikenimotapaakero jiñaa,

ikantzi Etiopía-satzi: “Jiroka jiñaa.

¿Eeroma okantzi noviinkatya naaka?”

³⁷Jakanakeri Felipe, ikantziri: “Pikempi-
santaperotanairika, ari onkantake.”

Ikantzi Etiopía-satzi: “Nokempisatzi,
iriitake Jesucristo Itomi Pava.” ³⁸Ari
jovatziyakaantapaakero ishiyakomento
Etiopía-satzi. Ayiitanake apiteroite,
jatanake jiñaa. Ari joviinkaatakari.

³⁹Ikanta itonkaanai jiñaa, jaanairi
Felipe Tasorentsinkantsi. Irika iriiperori
Etiopía-satzi, tera iriñaanairi tsika
ikenanake. Iro kantacha irika atziri
kimoshire ikanta jiyaatai irirori. ⁴⁰Iriima
Felipe jiñaashitaaro irirori isaikapai
Azoto-ki. Ipoña javisayetanake pashineki
nampitsi ikamantantayetzi Kameethari
Ñaantsi, irojatzi jareetantaari Cesarea-ki.

Pashineshiretai Saulo

(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

9 ¹Ikanta irirori Saulo, te irovashaan-
tero jasyaiimayetari irovamayeri
iriyotaane Pinkathari. Irootake jiyaatashi-
tantakari omperatasorentsijanori Judío,
²ikantakeri: “Posankinateneri omperata-
sorentsitaari saikatsiri nampitsiki
Damasco, pinkanteri: ‘Pishineteri Saulo
iraayeteri karatanairiri ipaiyeetzi
“Avotsi.” Inkyaayete japatoyeetapiinta,
iroosoyeteri shirampari eejatzi tsinane,
iramakeri jaka Jerusalén-ki.” ³Iro
jareetzimataka nampitsiki Damasco, ari
jomapokakeri morekanaintsiri inkiteki,
joorentapaaka ikatziyakara Saulo.
⁴Tyaanake Saulo. Ikematzi ñaantsi
inkiteki, ikantaitzi: “iSaulo! iSaulo!
¿Opaitama pipatzimaminthatantanari?”
⁵Jakanake Saulo, ikantzi: “¿Niinkama
eeroka Pinkathari?” Ari ikantaitanakeri:
“Naakatakera Jesús itzimi pipatzimamin-

* 8.27: Kantakotachari jaka “Iriiperori inatzi,” Totaanikiri inatzi. Tema iro jametaiyarini pairani
ikaratzi saikavankoyetziriri pinkathari, itotaanikiyeetzi, onkantya eero jovaiyantakaantantayeta
ipankoki pinkathari.

thatakeri. Eerokatakera ovasankitaavaita-cha apaniro, okempivaitakaro pimpatzi-minthatayeeaaromi thoyempithovari.”⁶Ikanta Saulo, okavaitanaka itharovana-kera, ikantanake: “Pinkathari, ipaita pikoviri nantairi naaka.” Ari ikantanakeri Avinkatharite: “Pintzinaye, piyaate nampitsiki. Arira inkamantayeetemiro ompaitya panteri.”⁷Osheki itharovana-ke ikaratzi oyaatakeriri Saulo, tema ikemavakero eejatzi irirori ñaantsi, te iriñaamaityaari ñaavaitatsiri.⁸Ipoña ikatziyavetanaa Saulo. Ikovaveta irokiryaanai, te onkante iramenanai. Irootakera jakathatantanaariri itsipayeta-kari, jaanakeri nampitsiki Damasco.⁹Ari isaikeri janta okaratzi mava kitaite, te onkante iramenavaikai, te irovaia, te irirai eejatzi imire.

¹⁰Okanta janta Damasco, ari isaiki aparoni iyotaari ipaita Ananías. Iriitake iñaanatakeri Avinkatharite imishireki, ikantziri: “¡Ananías!” Ari jakanakeri irirori: “¿Ipaita, Pinkathari? Jaka nosaiki.”¹¹Ikantziri: “Piyaate janta avotsiki ipaiyeetziri ‘Tampatzikari.’ Ari osaiki ipanko paitachari Judas, ari posampitakoverterir aparoni shirampari ipaita Saulo, iri poñaachari nampitsiki Tarso. Ari isaikiri irirori iñañaatzi.”¹²Nomishitakaakeri irirori. Jiñaakemi pikyaashitapaakeri, potzimikapatziiotantakari pako, irojatzi jamenavaitantanaari.”¹³Ikanta ikemavakera Ananías, ikantanake: “Pinkathari, osheki nokemi iñaaventayeetziri irika shirampari, koveenka okanta jantayetakeri Jerusalén-ki jovasankitaayetziri pitasorentsitakaane.”¹⁴“Iro ipokantari iroñaaka jaka, tema jotyaaantatziiri omperatasorentsijanori iraaeyereri pairyiimiri javentaa-naami.”¹⁵Ikantziri Pinkathari: “Piyaate. Tema irika shirampari iriitake nokoyaa-keri naaka iñaaventaina maaroni nampitsiki. Inkinkithatakairi Israel-mirinkaite isheninkatari irirori,

eejatzi pashinesatzi atziri kaari ishenin-kata, eejatzi ivinkatharite.”¹⁶Ari noñaaka-keri eejatzi tsika onkarate inkemaantsi-ventyaana naaka.”¹⁷Ipoña jiyaatake Ananías pankotsiki isaikake Saulo. Kyaapaake, jotzimikapatziiotantapaakari irako. Ikantziri: “Iyeki, jotyaaantakena Avinkatharite Jesús, tsika itzimi oñaakakamiri avotsiki pikenapaakeranki. Iro jotyaaantantanari onkantya pokiryaan-taiyaari, onkantya inampishiretantyaamiri eejatzi Tasorentsinkantsi.”¹⁸Arira oparyaanake irookiki kempitavetariri shimapentakiki, amenanai kameetha. Ipoña ikatziyanaka, jatanake iroviinkaataiteri.¹⁹Arira jovavaitanaa, irojatzi ishintsitan-taari kameetha. Kapichera isaikimovaita-paintziri kempisantzinkariite nampitarori Damasco.

Ikinkithatzi Saulo Damasco-ki

²⁰Arira jetanakaro Saulo ikinkithata-kaantanake japatotapiintayeta judío-payeeni, ikantziri: “Iriitakera Itomi Pava paitachari Jesús.”²¹Ipampoyaaamin-thatanakeri ikaratzi kemiriri, ikantavaka: “¿Tema iriitake irika kisaneentziri Jerusalén-ki ikaratzi pairyiiriri Jesús? ¿Tema irijatzi pokaintsiri jaka irayeri kempisantzinkari janta omperatasorentsi-janoriki?”²²Iro kantacha Saulo eekero ishintsitatziki ikinkithatakaantzi tekatsi intharovakaia. Te iriyote opaita inkanta-yeteri judío-payeeni nampitarori Damasco-ki, ikemirira Saulo ikantziri: “Irikaranki Jesús Cristo inatzi.”

Saulo ishiyapithatari Judío-payeeni

²³Okanta avisanake osheki kitaite, ikantavakaaka Judío-payeeni: “Thame overi Saulo.”²⁴Tema kitaiteriki eejatzi tsireniriki joyaaventakari ishitovapiintatziira nampitsiki, inkene iroveri. Iro kantacha Saulo jiyotake ikovatzi irovamairi.²⁵Ikanta kempisantzinkariite, jotetakeri antaroki

kantziri, jovaniiryaakotakeri tsirenipaite jakakiroki janta jotantoyeetziro nampitsi. Ari okanta ishiyantakari Saulo.

Areetaa Saulo Jerusalén-ki

²⁶Ikanta jareetaa Saulo Jerusalén-ki, ikovavetaka intsipatapaiyaarimi iriyotaane Pinkathari. Iro kantacha osheki itharovakaakari, iñaajaantzi te ikempisan-taperotai irirori. ²⁷Iro kantacha tzimatsi kempisantzinkari paitachari Bernabé, jaapatziyanakari Saulo, jatake iroñaakan-tairi ipiyotara Otyaantajanori. Ikantapaa-keri: “Irika Saulo iñagairi Avinkatharite janta avotsiki jatachari Damasco-ki, ari ikinkithavaitakaakeri. Ari jetanakaro Saulo janta nampitsiki Damasco iñaaven-tanairi ivairo Jesús. Tekatsi intharovakaa-nakya.” ²⁸Ari ikantakari Saulo isaikanta-paari Jerusalén-ki, itsipayetapaari irikaite Otyaantajanori. ²⁹Iñaaventakeri ivairo Jesús Pinkathari, tekatsi intharovakaiya. Arira ikinkithatakaayetziri judío-payeeni Griego-thatsiri. Iro kantacha ikovake iroveri irikapayeeni. ³⁰Ikanta jiyotaiya-keni kempisantzinkariite, jaanakeri Saulo janta Cesarea-ki. Ipoña jotyaaantairi Tarso-ki.

³¹Ikanta kempisantzinkariite, nampiye-tarori Judea-ki, Galilea-ki ipoña Samaria-ki, kameetha ikanta isaikavaitai-yini, eekero jantakishireperotanakitzi, ñaapinkatha jovapiintanakeri Pinkathari, jookakoventakerira Tasorentsinkantsi. Eekerora jiyaatatzi joshekiperotanake.

Jovashinchagaitairi Eneas

³²Ikanta jareetantayetaka Pedro nampitsiite, irojatzí jareetantaka Lida-ki inampiyetarora itasorentsishiretakaitairi. ³³Ari jiñaapaakeriri paitachari Eneas, kisoporokiri inatzi, tzimakotake 8 osarensi jonoryaavaitaka. ³⁴Jiñaanata-paakeri, ikantziri: “iEneas, irovashincha-gaimi Jesucristo. Pinkatziye, paanairo

ponoryaamento!” Arira ikatziyanakari Eneas. ³⁵Ikaratzi nampitarori Lida-ki eejatzí Sarón-ki, jiñaayetairira ikatziya-vaita Eneas, iroora ikempisantantanaka-ri Avinkatharite.

Añaantaari Dorcas

³⁶Okanta nampitsiki Jope, tzimatsi aparoni iyotaaro opaita Tabita, iñaaneki griego ikantaitziro “Dorcas.” Iroka tsinane okaminthaantapiintake, oneshinonkatan-tapiintake. ³⁷Ipoña aparoni kitaite, omantsiyatake Dorcas, kamake. Jaayeeta-kero, ikaataitakero, jonoryeetapaintziro jenoki opankoki. ³⁸Okanta janta Jope-ki te intainaperote osaiki nampitsi Lida, tsikara jareetaka Pedro. Ikanta ikemaiya-keni iyotaariite ari isaikiri Pedro janta, jotyaaantake apite shirampari inkamanta-kiteri: “Pimpokanake thaankiperoini Jope-ki.” ³⁹Jatanake Pedro. Ikanta jareetapaaka janta, jaayeetanakeri jenoki tsika jonoryeetakero. Otapotapaakeri maaroiteni kamaimetzinkaro, iragaiya-paakani, oñaakayetapaakeri kithaarentsi oshirikapiintane Dorcas. ⁴⁰Ipoña Pedro jomishitovakero maaroiteni, ari jotyee-rovanaka, ñaañaatanake. Ipoña ipithokashi-tanaaro kaminkaro, ikantzi: “iTabita, pintzinaye!” Ari okiryaana iroori, oñaatziiro Pedro, thointanaa. ⁴¹Jakathava-kotakero irirori, jovatziyakero. Ipoña ikaimayetakero kamaimetzinkaroite eejatzí ikaratzi itasorentsitakaitane, jiñaayetairo añagai. ⁴²Ikanta ikemakoyee-takero nampitsiki Jope, osheki kempisan-tanakeriri Pinkathari. ⁴³Oshekira kitaite isaikavaitanake Pedro nampitsikika, iri isaikimotake shirampari paitachari Simón “Meshinantsipakori.”

Pedro ipoña Cornelio

10 ¹Tzimatsi Cesarea-ki aparoni shirampari paitachari Cornelio, iriitake ijevarite ovayiriite Roma-satzi

ipaiyeetziri “Italia-satziite.” ²Irika shirampari ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinatzí, ari ikaramirinkatziri isheninkaite ñaapinkathatziri Pava. Ipapiintziri ashinonkainkari osheki iireekite okantavetaka te isheninkatari. Jiñaañaatapiintakeri Pava irirori. ³Okanta aparoni kitaite, aritake sheetyaake, tainkaperotake ooryaa, ari jomapokakeriri imaninkarite Pava ikyaaashitapaakeri isaikakera irirori, ñaavakeri koñaaroini, ikantapaakeri: “¡Cornelio!” ⁴Ipampoyaa-minthatavakari Cornelio, itharonkakiini josampitanakeri, ikantziri: “¿Pinkathari, ipaitama pikovakotanari?” Ikantanakeri maninkari: “Ikemakemiro Pava piñaañaatane, jiñaakemi pineshinonkayetantapiintaka. ⁵Potyaante potzikatane nampitsiki Jope onkantya iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzí Pedro. ⁶Ari jimayimotziriri pashine Simón, ‘Meshinantsipakori’ saikathapyaatzirori inkaare. Iriira kamantemineri opaita pantairi.” ⁷Ikanta ishivotanai maninkari, ikaimake Cornelio apite inampire. Ikaimake eejatzí aparoni ovayiri, iraventaane joviri, ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinayetatzí irirori. ⁸Ikamantakeri okaratzi ikantaitakeriri. Jotyaantakeri Jope-ki.

⁹Okanta okitaitamanai, joveraaka tampatzika ooryaa, irootaintsi irareetzimataiyaani Jope-ki jotyaantakeri. Ari jataitanake irirori Pedro iriñaañaate jenoki pankotsipankaki. ¹⁰Ikemaminthatakeri itashe, ikovake iroya, iro kantacha ovakera jonkotsiyeetzí iroyaari, ari jiñaavyatakari. ¹¹Jiñaakero ashitaryaana inkite, jovayiiyeetakeri kempivetatoro antaro manthakintsimaanka, ithatoyeetakeri opatziki. ¹²Okanta janta manthakintsimaankaki tzimatsi osheki kantashivaiyetachari piratsi, ipoña ikaratzi kamathayetsiri kipatsiki,

ipoñaapaaka tsimeripayeeni. ¹³Ipoñaashita ikemake ñaanatakeriri, ikantziri: “Pedro, pintzinaye, povamayeri irikapayeeni, poyaari.” ¹⁴Ari jakanake Pedro: “Eero Pinkathari. Te novapiintari naaka irikapayeeni ipinkayeetziri.” ¹⁵Japiiyeetanakeri Pedro ñaanaitziri, ikantziri: “Tema irikapayeeni ikaratzi ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka ‘Ipinkayeetziri.’” ¹⁶Mavasatzí apiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayeetanairo manthakintsimaanka inkiteki.

¹⁷Antaro okantzimoshirevaitanakeri Pedro, ipampithashirevaita opaita oshiyakaaventachari okaratzi jiñaakeri. Arira jareetaiyapaakani irotyaantane Cornelio, josasampiventakotapaakero ipanko Simón. ¹⁸Jareetapaakara pankotsiki, ikaimaiyapaakitziini josampitantapaake, ikantzí: “¿Ari jimayiri jaka Simón, ipaiyeetzí eejatzí Pedro?” ¹⁹Ipampithashiretakominthaitaro Pedro jiñaakeri, jiñaanashiretakeri Tasorentsinkantsi, ikantziri: “Pamene, areetapaakara mava shirampari amemenatzimiri. ²⁰Pinkatziye, payiite. Eerora pikisoshirevaitzi, pintsipatyaari, tema naakatake otyaantakeriri.” ²¹Arira jayitapaake Pedro, ikantapaakeri shirampariite: “Naakatake pikokovatzí. ¿Ipaitama pipokantari?” ²²Ikantaiyanakeni irirori: “Nopoki jotyaantana Cornelio, ijevare ovayiriite. Tampatzikashireri jinatzí, ñaapinkathatasorentsivaitaneri jini, iri iraakameethatapiintane pisheninkapayeeni judío. Tema chapinki ipokashitakeri imaninkarite Pava, ikantakeri: ‘Pinkaimakaanteri Pedro, onkantya impokantyaari pipankoki, ari pinkemero onkarate inkamantemiri.’” ²³Ikanta Pedro ikyaaakanakeri pankotsiki, ari jimagaiyapaakeni. Okanta okitaitamanake, jatake Pedro joyaataiyanakeri pokashitakeriri,

* 10.3: Kantakotachari jaka “itainkaperotanake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 9.”

arira itsipatanakari eejatzi Joep-satzi, “iyekiite” inatzi.

²⁴Okanta pashine kitaite areetaiyakani Cesarea-ki. Arira joyaaventakari Cornelio itsipayetakari isheninkamirinkaite, eejatzi iraapatziyaminthatane ikaratzi ikaimayetakeri irirori. ²⁵Jareetapaakara Pedro pankotsiki, ishitovashitanakeri Cornelio, jotyeerovashitavakari, iriñaapinkathata-vakerimi. ²⁶Iro kantacha Pedro jovatziyakeri, ikantziri: “Pinkatziye, atziri nonatzi eejatzi naaka, arira nokempitami eeroka.”

²⁷Ikanta jiñaanatzirira Cornelio, ikyaakaapaakeri, jiñaapaakitzi osheki atziri apatotainchari. ²⁸Ikantanake Pedro: “Piyotaiyini eeroka, naakaite judío-payeeni te ishinetaitana nonkempiyaami eerokaite kaari nosheninkata, te aritaajate nonkyaavankotemi. Iro kantacha ovakeraini jiyotaakena naaka Pava, te arite nonkantayetemi: ‘Novinkane pinatzi.’” ²⁹Irootakera kaari noshenkaantanaka nopokanake pikaima-kaantakena. Iroñaaka nokovi niyote opaita pikaimakaantantanari.”

³⁰Ikantanake Cornelio: “Chapinki, aritake tzimake 4 kitaite, ari ikaratajaan-take iroñaaka ooryaatsiri, itainkakera. Nosaiki naaka jaka nopankoki notziventa-vaita, noñaañaatzi osheetyaakera, ari ikoñaatzimotakena aparani shirampari, shipakiryaa okantapaaka iithaare.*

³¹Ikantapaakena: ‘Cornelio, ikemakemi Pava piñaañaatziri, ikinkishiretakero pineshinonkatantapiintake. ³²Potyaante nampitsiki Joep amerine Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. Ari jimayimotziriri pashine Simón, meshinantsipakori nampitarori inkaarethapyaaiki.’” ³³Ari notyaantakeri thaankipaiteeni iriñeetemi, pimatakeri eeroka pipokanake thaankipaiteeni. Jirikayetakena iroñaaka ipiyotakaakana Pava. Intsityaa pinkante-

naro okaratzi ikantakemiri Avinkatharite.”

³⁴Ipoña ikantanake Pedro: “Arira niyotataitziri iroñaaka omaperotatya Pava te iramaakitaneateri atziri, ³⁵aña jaakameethayetziri ñaapinkathatanairiri, tampatzikashiretatsiri, okantavetaka tsikarika inampiyetaro, kaari nosheninkaveta. ³⁶Tema iroka Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesucristo, okaratzi jatakotaintsiri nosheninkaki Israel-mirinkaite, iriitakera Pava kantakaarori nokinkithatakotantairiri irika. Tema iriitake pinkathariventaineri maaroitani, iriitakera saikakaayetaineri eejatzi kameetha. ³⁷Piyoperotaiyironi eerokaite okaratzi avisaintsiri noipatsiteki. Tema pikemakoventakero jiñaaventakeroranki Juan-ni okantakota oviinkaantaansi. Irojatziri opoñaantanakari Galilea-ki, ³⁸jiñeetakeri Jesús Nazaret-satzi. Iriira Pava ipakeri ishintsinka eejatzi Itasorenka. Ipoña ikekenayetanake irirori jineshinonkatantayeta, jovavisakoyetake osheki jaakayetziri peyari. Iroora jimatantakarori iroka tema Pava tsipatakari. ³⁹Naakayetake ñaayetajaantakeri maaroni jantayetakari Jesús janta Judea-ki ipoña Jerusalén-ki. Ipoñaashitaka jovamaitakeri, ipaikakoyeetakerira. ⁴⁰Iro kantacha omonkaratakara mava kitaite jovañagari Pava, ikantakaakarora irirori noñaayetairi naakaite. ⁴¹Tera iroñaakapanaatyaari maaroitani atziri, intaani naakaite, ikaratzi jiyoshiiyetakari pairani Pava iriñaayetairi. Aritakera jañagai, notsipatavaari novaiyani eejatzi niravaitaiyini. ⁴²Iriitakera otyaantaiyakenari nonkamantayetairi atzirite, nonkantairi: ‘Iriira Jesús jovakeri Pava iriyakoventairine maaroni añaayetatsiri, ipoña ikaratzi kamayetaintsiri eejatzi.’” ⁴³Irijatzira Jesús jiñaaventakotzitakari pairani Kamantan-

* 10.30: Kantakotachari jaka “itainkakera,” irootakera ikantayeetziri pairani “ooryaa 9.”

taneriite, ikantake: ‘Inkarate kempisantai-rine irika impairyayetairira, aritake impeyakotaineri iyaariperonka.’”

⁴⁴Jiñaavaiminthatizi Pedro, arira inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi maaroiteni kempisantakeri ikinkithatzi. ⁴⁵Ipampoyaaminthataiyakerini ikaratzi oyaatakeriri Pedro, jiñaakerora inampishireyetantapaakari Tasorentsinkantsi kaari isheninkata, okempivaitakaro irisakoperotaitatyeenerimi, ⁴⁶ikemaiyakeri jiñaavaiyetantanakaro pashineyetatsiri ñaantsi, itharomentanakari Pava. ⁴⁷Ipoña ikantanake Pedro: “¿Kantatsima ompetapithatyaari iroviinkayetya irikaite atziri, kempiyetanakairi aakaite inampishiretantayetaari Tasorentsinkantsi?” ⁴⁸Ari jotyaantake iroviinkaayeeteri irikaite impairyeeeteri Jesucristo. Ipoñaashitaka irikaite ikantanakeri Pedro: “Pisaikimovaitanakena.”

Ikamantapairiri Pedro kempisantzinkariite Jerusalén-ki

11 ¹Ipoña ikemaiyakeni pashine Otyaantajanoriite ipoña iyeikiite nampitarori Judea-ki, ikantaitzi: “Ikemayetairora Iñaane Pava kaari asheninkata, ikempisantayetai irirori.” ²Iro kantacha jareevetaara irirori Pedro Jerusalén-ki, jiñaanaminthatavairi judío kempisanta-yetaatsiri. ³Ikantavairi: “¿Opaitama pareetantariri kaari asheninkata, payooyetakeri eejatzi?” ⁴Ari ikamantanakeri Pedro tsika okantajaanta opoñaantakari. Ikantanakeri: ⁵“Nosaiki naaka nampitsiki Jope, noñaañaaminthatzira, ari noñaavyatakari. Noñaake kempitave-tarori iniroite manthakintsimaanka,

ithatoyeetakero opatziki, jovaniiryeta-kero okenapaakero inkiteki irojatzi tsika nosaikakera naaka. ⁶Ari namenaperotana-kero, noñaake osheki katsimari piratsi, noñaake ikaratzi kamathayetatsiri kipatsiki, ipoña tsimeripayeeni. ⁷Ipoña nokemake ñaanatakenari, ikantana: ‘Pedro, pintzinaye, povamairi irikapayeeni, poyaari.’ ⁸Ari nakanake: ‘Eero Pinkathari, tema te namonkotaajatapiin-teri naaka irikapayeeni ipinkayeeztziri.’ ⁹Japiyeetanakena iñaanaitana, ikantaitana: ‘Tema irikapayeeni ikaratzi ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka “Ipinkayeeztziri.”’ ¹⁰Mavasatzi apiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayeetanairo inkiteki okaratzi noñaakeri. ¹¹Arira jareetaiyapaakani mava shirampari kokovatanari, jotyaantaitakeri ipoñaakaro Cesarea-ki. ¹²Jiñaanashiretanakena Tasorentsinkantsi, ikantakena: ‘Poyaatanakeri irikaite, eerora pikisoshirevaitanake.’ Irootakera nomatakeri. Jirikara 6 iyeikiite notsipatanakari. Iriira nokaratakeri nokyaavankotakeri aparoni shirampari kaari asheninkata. ¹³Ikamantavakena, ikantana: ‘Chapinki, noñaake maninkari ikatziyapaaka jaka nopankoki, ikantakena: “Potyaante jatatsineri nampitsiki Jope onkantya iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. ¹⁴Iriitakera kamantemirone tsika pinkantya pavisakoshiretantaiyaari, pinkaratairi maaroiteni pisheninkamirinkaite.”’ ¹⁵Ikanta nokinkithavaitakaapaa-keri, arira omapokashitainakari inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi iriroriite, iroovaitakeranki inampishiretantakairi aakaite ovakeraini. ¹⁶Arira nokinkishiretanakero ikantakeriranki

* 10.45: Irikaite “oyaatakeriri Pedro,” irijatzira ipaiyeetzitari “Totameshitaaniri.”

* 11.2: Kantakotachari jaka “judío,” irijatzira ipaiyeetzitari “Totameshitaaniri.”

* 11.3: Kantakotachari jaka “kaari asheninkata,” irijatzitara ipaiyeetziri “kaari totameshitaaniri.”

Avinkatharite: ‘Omapero Juan joviinkaatanaro jiña, iro kantacha ari piñaayetakero eerokaite irinampishiretantyaami Tasorentsinkantsi kempivaitakami iroviinkaayeetantyaamirimi.’ ¹⁷Tema iriitajaantakera Pava neshinonkatakari eejatzi iriroriite ikempitaayetaira aakaite akempisantayetairira Pinkathari Jesucristo. ¿Niinkama naaka nonkovan-tyaari nomaimaneteri Pava?’ ¹⁸Ikanta ikemaiyavakera iyeikiite nampitarori Jerusalén-ki, tekatsi inkantaiyanakeni. Itharomentaiyanakarini Pava, ikantaiyanakeni: “iArira okantari! iNeshinonk-
tairi Pava kaari asheninkata! iKantatsira iriroriite irovashaantairo eejatzi iyaaripe-ronka, onkantya irañaashireyetantai-yaari!”

Kempisantaatsiri Antioquía-ki

¹⁹Aritakera jovamayitzitaitakari Esteban, jetaitantanakarori ipatzimamin-thayeetziri kempisantzinkariite. Iroora opoñaantanakari ishiyayetzitana tsikarika ikaratzi kempisantzinkariite janta Fenicia-ki, Chipre-ki ipoña Antioquía-ki. Ari ikinkithatakaayetakeriri judío-payeeni tsika okantakota Kameethari Ñaantsi, temaita inkinkitha-takairi kaari isheninkata. ²⁰Iro kantamaitachari, ari jareetaiyakani Antioquía-ki, kempisantaatsiri poñaachari Chipre-ki ipoña Cirene-ki. Ikinkithatakaayetapaa-keri eejatzi kaari isheninkata, jiñaaventa-keneri Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Jesús, Avinkatharitera.

²¹Okantakaatziitakarira ishintsinka Avinkatharite irikaite, jovashaantakaa-keri pashinesatzi atziri jametashivaiyevetari. Oshekira kempisantanairiri Avinkatharite. ²²Ikanta kempisantayetaatsiri Jerusalén-ki, ikemakotaiyakerini, jotyaantakeri Bernabé janta Antioquía-ki. ²³Jareetakara Bernabé, iñaapaakeri tsika ikanta Pava ineshinonkayetakari irikaite,

iniroite ikimoshiretapaa-ke. Ikaminaayeta-paakeri maaroitene ari onkantya iroisoke-roshireyetantyaari Avinkatharite. ²⁴Tema irika Bernabé neshinonkataneri jinatzi, javentaashiretziitari Avinkatharite, inampishiretziitanti Tasorentsinkantsi. Irootakera joshekiperotantanakari kempisantanairiri Avinkatharite. ²⁵Ipoñaaka Bernabé, jatake Tarso-ki iriñeeri Saulo. ²⁶Ikanta iñaapairi, jamairi Antioquía-ki. Ari isaikimovaitakeri iriyotaaneete aparoni osarentsi, jiyotaayetake osheki atziri. Arira etanakaro janta Antioquía-ki ipaiyeetziri “Cristo-veriite.”

²⁷Okanta aparoni kitaite, jareetaiyakani Antioquía-ki kamantantaneriite ipoñaanakaro Jerusalén-ki. ²⁸Ipoñaashitaka, aparoni kamantantaneri paitachari Agabo, ikatziyanaka japatotaiyani, ikantanake: “Arira iriñeetake iniroite tashetsi maaroni nampitsiki.” Iriira Tasorentsinkantsi ñaanashiretakeriri jiyotantakarori. Irootakera monkaratain-chari pairani ipinkathariventantakari Claudio. ²⁹Irootakera ikinkishiretantaiya-kari Antioquía-satzi irineshinonkatyaari Judea-satzi irotyaanteneri iyeikiite okaratzi iravyaayeteri. ³⁰Iroora jimataiyakerini, ipaiyeetakeri Bernabé itsipatakari Saulo iri amenakaanterone. Jotyaantakeneri antarikonaite janta Judea-ki.

Jovamaitantakariri Jacobo, ipoña jashitakoitakeri Pedro

12 ¹Ikanta pinkathari Herodes ipatzimaminthatake tsikarika ikaratzi kempisantzinkari. ²Ikantakaan-take inthatzinkaiteri Jacobo, irirentzira Juan. ³Ikanta jiñaakerora Herodes kameetha onimoyetakeri judío-payeeni, joirikakaantakeri eejatzi Pedro. Arira avisayetakeri iroka joimoshirenkayeeta jovantayeetapiintairori tantaponka.

⁴Aritakera joirikakaantakeri Pedro, jashitakotakaantakeri. Jovayetake ikaratzi 16 ovayiriite aamaventapiintaye-tyaarine. Ikinkishirevetaka Herodes iroñaakanterimi atziriteki onkaratakerika joimoshirenkaitaro kitaite Anankoryaantsi. ⁵Jashitakominthaitziri Pedro, ñañaataiyatsini kempisantzinkariite japatoventakarira Pava.

Jomishitovaitairi Pedro

⁶Okanta omonkaratzimatapaaka iraantyaariri Herodes irika Pedro iroñaakanterimi atziriteki. Jimayira Pedro tsireni josatekakeri apite ovayiri, joosoyeetantakeri apite ashirotha. Saikaiyatsini pashine ovayiriite ikyaapiintayeetzi jaamaakoventari. ⁷Ari jomapokashitakeri ipokake imaninkarite Avinkatharite, kitaisaante ikantakaapaakaro. Jotzinkamerekitapaakeri Pedro, jovakiryaakeri, ikantziri: “iPintzinaa-nake!” Oparyaashivaitanaka ashirotha joosoyeetantakeriri irakoki. ⁸Japiitakeri maninkari, ikantziri: “Pinkithaatya, pi-zapato-tya.” Ari ikantakero Pedro. Eekero ikantatzi maninkari: “Pinkyaa-tyaaro piveviryaaakoro, poyaatena.” ⁹Shitovanake Pedro joyaatanakeri maninkari. Tera iriyote omaperorika okaratzi jantziri maninkari. Aña okempitzimovaitakeri iriñaavyatatyeeyaami. ¹⁰Iro kantacha javisanake aparoni aamaventariri, ipoña javisanakeri pashine. Iro irishitovimate, jareetapaakaro ashivotatsiri ashitakorontsi, ashitaryaashivaitanaka apaniro. Shitovaiyanake. Ikanta janiitakera, iro itaponeentanaka, ari jookanairi maninkari apaniro. ¹¹Arira ikinkishiretanakari Pedro, ikantanake: “Arira niyotziri iroñaaka omaperotatya jotyaantakeri Pinkathari imaninkarite, intsiparyaakoventakena Herodes-ki, itsiparyaakoventakena eejatzi tsika inkantavaitenami judío-payeeni.”

¹²Ikanta jiyotanakerora Pedro iroka, jatanake opankoki María, irinirora Juan, ipaiyeetziri eejatzi Marcos, tsika janta japatotaita iñañaataitzi. ¹³Kaimapaake ikyaapiintaitzi. Okanta aparoni evankaro paitachari Rode, jatanake ameneri niinkarika. ¹⁴Ari iyovaantetavairi Pedro jinatzi, iniroitera okimoshiretanake, te ashitaryaajatanakeneri inkyaantapaa-kyaaari, opiyatainaka inthomointa okamantantzi, okantapaake: “Pedro inatziira kaimatsiri.” ¹⁵Ari ikantayeetavakero: “iTe pishinkiventatya!” Iro kantacha eekero oshintsitatzi iroori, okantzi: “Omaperotatya.” Ikantaiyini irirori: “Aama imaninkarite jinatzi, kaarira Pedro.” ¹⁶Eekero ishintsitatzi Pedro ikaimi. Ikanta jashitaryaakeneri, iñaatziiri Pedro inatzi, ikitakitziitaiyana-keni. ¹⁷Ari jovaankanakero irako Pedro, onkantya imairetantaiyaarini. Ipoñaashitaka ikinkithatakotanakero tsika ikantakero Avinkatharite jomishitovantairiri. Eekero ikantanakitzi Pedro: “Pinkamanterira iroka Jacobo eejatzi pashine iyekiite.” Ari ishitovanai, jatanake pashineki nampitsi.

¹⁸Okanta okitaitamanake, osheki okantzimoshiretaiyarini aamaventavetakariri, tema te iriyotaiyeni tsika ikenake Pedro. ¹⁹Ikantakaantake Herodes inkokovayeetairi, iro kantacha tera iriñeetairi. Irootakera jookoyeetantanakariri aamaventavetakariri, jovamaakaan-taitakeri. Ikanta avisake iroka, shitovai Herodes Judea-ki, jatake irinampitapain-tyaaro Cesarea-ki.

Ikamantakeri Herodes

²⁰Arira ikantzitatya Herodes imaimane-minthavaitakeri nampitarori Tiro-ki eejatzi Sidón-ki. Ikanta ikinkishiretaiyakanani imaimaneminthatane irakameetha-yetairi, tema aritake jiyomparitapiintaiyani. Jotyaantaiyake jatashiyeterine

Herodes irapatziyeeyaari. Ikanta saikavankotziriri Herodes, iraventaapero-tane, paitachari Blasto, jaakameethayeta-vakeri pokashitakeriri. Ikantakoventakari Herodes-ki tsikapaite inkinkithavaita-kaantyaariri. ²¹Monkaratapaaka kitaite ikaimakaantakeri Herodes inkinkithavai-takairi. Ari ikyaantanakaro ovaneenkaro iithaare ikinkithavaitakaantapiintantari, thointapaaka isaikamentoki japatoiya-kani, ikinkithavaitanake. ²²Ari ikaimako-taiyirini atzirite, ikantzi: “iIrinta ñaavaitaintsiri, Pava jinatzi, kaarira atziri!” ²³Tetya onkantzimovaitaajayaari Herodes ikempitakaantaitakari Pava itharomentaitakari. Irootakera omapoka-shitantanakari jomantsiyaakeri imaninka-rite Avinkatharite, kenivaitanake, kamake.

²⁴Iro kantacha, eekero iyaatakotanaki-tzi iñaanera Avinkatharite, eekero joshikiperotanakitzi kempisantzinkariite.

²⁵Ikanta Bernabé ipoña Saulo jimonka-ratakero jantakero jotyaaantaitakari Jerusalen-ki, piyeeyaani Antioquía-ki, ari itsipataari Juan ipaiyeetziri eejatzi Marcos.

Jetanakaro ikinkithatakantzi Bernabé ipoña Saulo

13 ¹Tzimayetatsi kamantantaneriite janta Antioquía-ki japatotapiintaiyanira kempisantzinkariite, tzimayeta-tsi eejatzi iyotaantaneriite. Jirika ikarataiyini: Bernabé, Simón ipaiyeetziri eejatzi Kisaakiri, Lucio poñaachari Cirene-ki, Manaén ikaratakari pairani Herodes joimonkaiyakani, ipoñaapaaka Saulo. ²Okanta japatoventaiyarinira Avinkatharite, itziventaiyarini, jiñaana-shiretakeri Tasorentsinkantsi, ikantakeri: “Pimpairyenari Bernabé pintsipataake-nari Saulo onkantya nantavaitakaantya-

riri.” ³Ikanta ithonkatakero jiñaañaatai-yakani, itziventaiyani, jotzimikapatziito-yetantakari irako irikaite, jotyaaantaiyake-rini.

Ikinkithataiyini Otyaantajanori Chipre-ki

⁴Ikanta irotyaantanera Tasorentsinkantsi, jataiyanakeni Seleucia-ki, ari jotetaiyana-kani iriyaatero Chipre-ki. ⁵Aatakoiyapaa-keni Salamina-ki. Jetapaakaro ikamantan-tapaakero iñaane Pava japatotapiintaiyani judío-payeeni. Arira jiyaatzitanakari eejatzi irirori Juan irampitakovaiteri. ⁶Jaathaki-ryaanakero othampishi, irojatzi jareetanta-kari Pafos-ki. Ari jiñaakeri aparoni sheripiyari judío, thairi kamantantaneri jinatzi, ipaita Barjesús. ⁷Irika sheripiyari irapatziyane inatzi janta pinkathari Sergio Paulo. Iyotanerini inatzi irika pinkathari, ikaimakaantakeri Bernabé ipoña Saulo, tema ikovatzi inkemero iñaane Pava. ⁸Iro kantacha sheripiyarika paitachari iñaaneki griego Elimas, ikovavetaka irotzikatzikateri pinkathari eero ikempisantanta. ⁹Ikanta Saulo, ipaiyeetziri eejatzi Pablo, ipampo-yaanakeri irika, ikantakaatziitakarira Tasorentsinkantsi, ¹⁰ikantanakeri: “iThairi! Kaariperori pinatzi. Itomi kamaari pinatzi. Pimanintakero kameethari. ¿Eeroma povashaantaajatairo potzitzikayetziro okaratzi tampatzikatzimotziriri Novinka-tharite? ¹¹Iroñaaka irovasankitaaveetemi, osamani pinkantya pimavityaakite.” Apathakerora ikantanaka, te irokichaata-nai. Ikokovavaitzi akathavakotairine.

¹²Ikanta jiñaakerora pinkathari avisaintsiri, ikempisantanake. Ipampoyaaminthatana-kero iñaaventayeetzirira Avinkatharite.

Areetaka Pablo ipoña Bernabé Antioquía-ki saikatsiri Pisidia-ki

¹³Ikanta ishitovanaira Pablo janta Pafos-ki itsipayetakari ikarataiyini

* 13.1: Irika “Herodes,” iriitakera pinkathariventantatsiri pairani Galilea-ki.

otetanaka iriyaatero Perge-ki saikatsiri janta Panfilia-ki. Iro kantacha Juan, te iroyaatanairi, piyanaka irirori Jerusalén-ki. ¹⁴Ikanta jareetaka Perge-ki avisanake pashineki nampitsi Antioquía saikatsiri janta Pisidia-ki. Ikanta janta, ikyeeyakeni japatotapiinta judío-payeeni kitaiteki jimakoryaantaitari, thointaiya-paakani. ¹⁵Aritakera ithonkaitakero iñaanayeetziro irosankinare Kamantant-neriite, Ikantakaantaitane eejatzi, ikantake jevatakaantatsiri japatotapiin-taita: “Iyeekiite, kempitaka tzimatsi pinkanteri iroñaaka onkantya intharo-mentantayetyaari atziiriite.” ¹⁶Ipoña ikatziyanaka Pablo, jakovakotanake onkantya irimairerantayeetyaari, ikantanake: “iShirampariite! iIsrael-mirinkaite! iMaaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathatairiri Pava!

¹⁷Iriitakera Pava iyoshiitakeriri pairani avaisatziite, Israel-mirinkaite. Iriitakera oshekyaaakeriri. Ipoña joñaakantakero ishintsinka itsiparyaakoyentairira Egipto-ki. ¹⁸Ipoña ipiyathavaitakari Pava janta tsika te inampiitaro okaratzi 40 osarentsi. Iro kantacha Pava jamaveta-kero ipiyathayetakari. ¹⁹Ipoña japerotake Pava ikaratzi 7 isheninkamirinkatavakaa janta Canaán-ki, irootakera iipatsiteta-kaayetaariri avaisatziite. ²⁰Maaroni iroka noñaaventakemiri avisakera 450 osarentsi okaratzi osamanitake. Ipoña ipairyaakeneri jevariite amenakoyeterine, irojatzi jovekaraantantapaakarori Samuel-ni, kamantantaneri. ²¹Iro kantamaitacha ikovavetaka aparoni ivinkathariteperotyari. Irootakera Pava ipairyaantakaniriri Saúl-ni, itomi Cis, isheninkamirinka Benjamín. Iriira pinkathariventakeriri okaratzi 40 osarentsi. ²²Iro kantacha Pava jovinka-tharyaakeri Saúl-ni, jimpoyaatantaari David-ni. Tema iri David-ni jiñaaventake-ranki Pava, ikantzi:

Noñaakeri David itomi Isaí, onimota-kena,

Iriitake materone irantero nokoviri naaka.

²³Ikanta itzimakera Jesús, icharinemirin-katakari David-ni. Iriitakera ishinetakeri Pava irotyaanteri irovavisaakoyetai aakaite Israel-mirinkaite. ²⁴Tekeratsitara impokeeta Jesús, ikinkithakotzitakari Juan-ni, ikantake: ‘Ontzimatyé pimpiya-shireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Pava.’ ²⁵Ikanta Juan-ni jimonkaratzimatakero irantavaitane, ikantanake: ‘¿Piñaajaanta-kema naakatake irika? Tera naaka. Aña aatsikitakera noñaapinkathaperotzitari naaka, te aritaaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri.’

²⁶Iyeekiite! iAbraham-mirinkaite! iMaaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathatairiri Pava! Aakatajaantakera jotyaanta-yeetakari iroka Ñaantsi avisaakoyetantaiyaari. ²⁷Tema ikaratzi nampiyetarori Jerusalén-ki ipoña ijevarepayeeni, tera iriyotaiyavakerini Jesús, aña jiyakoven-taiyakeri. Arira okanta kaari jiyotantaajavakaro imonkaratakaatyaaorara okaratzi josankinatakoyetakeri kamantantaneriite, okantaveta japiipiitziivetakero iñaanata-piintziro japatotapiintaiyanira kitaiteriki jimakoryaantaitari. ²⁸Ipoña ikovakotakeri Pilato irovakaanteri Jesús, okantavetaka tekatsi inkenakaashitapaintya irirori. ²⁹Ikanta ithonkakero jantayetakero okaratzi jimonkaratakaayetakari josanki-natakoyetakeriri pairani, jovatzikaryaa-kotakeri ipaikakotakeri, ikitatakari. ³⁰Iro kantacha Pava joviriintairi. ³¹Arira jetanakero Jesús joñaakapanaatari ikaratzi tsipatakariri pairani ipoñaanta-kari Galilea-ki irojatzi Jerusalén-ki. Oshekira okaratzi kitaite joñaakapanaa-tari. Iriitajaantakera ñaaventayetairiri iroñaaka tsikarikapayeeni isaikayetzi atziri. ³²Irijatziitara noñaaventzitamiri

iroñaaka eerokaite, noñaaventzimirora Kameethari Ñaantsi tsika okantakota ishinetakeneriri Pava avaisatziite. ³³Ari jimonkaratakero Pava okaratzi ishineta-keneriri, tema joviriintairira Jesús joñaakayetairi aakaite, tema icharineete anaiyatziini. Irootakera osankinatakotachari Salmo-ki, okantzi:

Notomi novimi eeroka.

Naakatake pirintana iroñaaka. *

³⁴Aritakera iñaaventzitakari Pava iroviriintairi Jesús, eero oshitzivaitanta ivatha. Ikantake iñaavaitake:

Ari nomonkaratakeneri David-ni okaratzi noshinetaajaantakeneriri.

³⁵Pashineki Salmo okoñaatakoperotzi iroka, okantzi:

Eerora pishinetziri oshitzivaite ivatha pitasorentsie.

³⁶Omaperora, kaarira David-ni oñaaventakote jaka, tema jañaavaitakaapaintziri Pava irika David-ni, ipoña imakoryaake, itsipataari ivaisatziite ikitayetaa, arira oshitzitairi ivatha. ³⁷Irooma ivatha irika joviriintairi Pava, tera iriñeero oshitzivaite ivatha irirori. ³⁸Iyekite, ontzimatyera piyotayetai eerokaite, iriira noñaaventzi Jesús, tema iri matairori ipeyakotaimiro piyaariperonka.

³⁹Eekerorika paakoyentatyeeyaaro Ikantakaantane Moisés-ni, eerora ipeyakotaitzimiro piyaariperonka. Irooma aririka pinkempisantanaari Jesús, ari imepyakotaimiro irirori. ⁴⁰Paamaventaiyaani eerokaite, papeshtarokari josankinatakotakeri kamantantaneriite, ikantake:

⁴¹Pinkemaiyeni manintziirori

kyaaryoori,

Ari pinkitakitziitapainte, irojatzi pimpeyantakyaari.

Tema ontzimavetakya apaata ompaitya nantzimotaimiri, Eeromaita pikempisantziro, intzimavetakya oñaarontemirone.”

⁴²Ikanta ishitovimatanaari Pablo japatotapiintaita, ikovakotaiyakerini kaari isheninkata, ikantziri: “Pimpiyeera pashineki kitaite jimakoryaantaitari, papiitero pinkinkithatakainaro iroka ñaantsi.” ⁴³Ikanta jiyaataiyeenira judío-payeeni eejatzi kaari isheninkata japotaiyani, tzimatsira osheki oyaatanakeriri Pablo ipoña Bernabé. Ari ikaminaathayetakeri onkantya iroisokero tantaarori ikaminthaayetairira Pava.

⁴⁴Okanta areetapaa pashine kitaite jimakoryaantapiintaitari, ipiyotaiyakani osheki atziri inkempisantero iñaane Pava. ⁴⁵Iro kantacha jiñaakerira judío-payeeni ipiyotaiyapaakani atziriite, ikisashiretaiyanakani, jetanakaro imaimanevaitanakeri Pablo, ithainkimavaitanakeri. ⁴⁶Tera intharovanake Pablo itsipatakari Bernabé, ikantakeri irirori: “Iro arivetachari netavakyaami nonkamantayetemiromi eerokaite iñaane Pava, tema judío pinayetzi. Irooma pimanintaiyakerora, eero piñeero irañaashiretakaayeetaimi. Irootakera nonkinkithatakaantyaariri iroñaaka kaari asheninkata. ⁴⁷Tema ari okanta jotyaantakena Novinkatharite, ikantakena:

Eeroka nopairyaake pinkitainkatakoyetairi kaari pisheninkata, Ari onkantya piñaaventantaiyaaniriri avisakotaantsi.

Pothotyero maaroni kipatsi.”

⁴⁸Ikanta ikemaiyavakera kaari isheninkaveta, ikimoshiretaiyanakeni, ikantaiyanakeni: “Osheki okameethatataitzi iñaane Pinkathari.” Tema ithonka ikempisantai-

* **13.33:** Kantakotachari jaka “Salmos,” irojatziro ikantayeetzitiri “apitetanaintsiri.” Tema panthaantsi onayetatzi ikantayeetziri Salmos. Oshekira onatzi, iroora apitetanaintsiri josankinayeetakeri pairani iroka.

yeeni ikaratzi jiyoshiiyeetakeri irañaashi-reyetai. ⁴⁹Ithonka ikinkithatakoyeetana-kero iñaane Avinkatharite nampitsipayeeni. ⁵⁰Iro kantacha judío-payeeni, ikinkithavaitakaake iriiperoriite jevatakaantatsiri nampitsiki, tsinaneete ñaapinkathataaro, tsipatapiintavetakari judío-payeeni japatotaiyani, jiminthata-kaakari impatzimaminthateri Pablo ipoña Bernabé, jomishitovairi inampitsitekira. ⁵¹Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé jotekanairo iipatsikiite onkantya iriyotan-tayeetyaari te inkempisantaiteri Pava janta. Ari jiyaataiyanake pashineki nampitsi Iconio-ki. ⁵²Iro kantacha kimoshire ikantaiyakani iriyotaaneete, inampishiretziitantanakari Tasorentsinkantsi.

Jiyaatake Pablo itsipatakari Bernabé Iconio-ki

14 ¹Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé, ikyeeyakeni japotota-piintaiyani judío janta Iconio-ki. Ikinkithatakaapaakeri, ari ikempisantaiyanake osheki judío-payeeni ipoña kaari isheninkata. ²Iro kantamaitacha, tziyaye-tatsi kisoshireri judío, ikaminaakeri kaari isheninkata irimaimaneteri kempisanta-kaantapaintsiri. ³Irootakera, isaikanta-paakari osamani janta. Eekero jiñaaventanakitziiri Avinkatharite te intharovai-yeni. Itasonkaventakaayetakari, ari okanta jiyoyeetantari omaperotatya iñaaventziro iyaminthaanka Avinkatharite. ⁴Iro kantacha jimaimanetavakaa-naka ikaratzi nampitarori janta. Tzimatsi aapatziyanakariri judío-payeeni, tzimatsi pashinepayeeni aapatziyanakariri Otyaantajanoriite. ⁵Ipoñaashitaka judío-payeeni itsipayetakari kaari isheninkata, ikinkithavaitakaakeri jevariite irovasankitaavaiteri impoña

intsitokakaantantyaari mapi. ⁶Iro kantacha iriroriite, jiyotake okaratzi irantaiteri, shiyaka ikenaiyake Listra-ki ipoña Derbe-ki, iro nampitsiite saikayeta-tsiri janta Licaonia-ki. Ipoña jiyaayeta-nake eejatzi pashineki nampitsi okaratzi tziyayetatsiri janta. ⁷Ari ikinkithayeta-kero eejatzi Kameethari Ñaantsi janta.

Itsitokaveetakari Pablo Listra-ki

⁸Okanta janta Listra-ki tzimatsi aparoni shirampari kisoporokiri, te iraniivaitanete, tema ari ikantatya ovakera itzimapaake. Ari ithointaka irika shirampari, ⁹ikempisantziri Pablo. Ipoñaashitaka Pablo ipampoyaanakeri shiramparika, jiyotakeri osheki javentaashiretziivaitaka, kantatsi irovashinchagairi. ¹⁰Ñaanatanakeri shintsiini, ikantanakeri: “iPinkatziye, pintampatzikatero piitzi!” Apathakerora jimitaanaka shiramparika katziyanaka, aniitanai. ¹¹Ikanta iñeetakero jantakeri Pablo, ikaimaiyanakeni atziriite iñaaneki Licaonia-satzi, ikantaiyini: “iJaniiryiimo-yetakai pava joshiyakari atzirivé!” ¹²Ikempitakaanakari Bernabé iriimi ivavane paitachari “Júpiter,” iriima Pablo ikempitakaanakari iriimi ivavane paitachari “Mercurio,” tema iriitakera ñaavaitatsi. ¹³Ikanta iromperatasorentsiti Júpiter, saikatsiri itasorentsipankote tsika ikyaapiintaitziro nampitsiki, jamake ipirapayeeni, inchatyapayeeni. Itsipayetakari atziriite ikovavetaiyani iriñaapinkathateri Otyaantajanoriite, irovamayeneri ipiraite, impometeneri. ¹⁴Iro kantacha Bernabé itsipatakari Pablo jiyotake irirori ikoviri irantaiyeri, isaperyaanakero iithaare, josatekantanakari atziriite, ikaimanake, ¹⁵ikantzi: “¿Opaitama pantantyaarori iroka? Atziri nonayetatzi naaka, ari nokempitami eerokaite. Irootakera nopokantakari nonkamantaye-

* 14.13: Kantakotachari jaka “ipirapayeeni,” iriira toro-payeeni.

taimi povashaantayetairo pametashita-piintakari. Aña ontzimatyepinkempisantairi Pava Kañaanetsisiri, ovensikakerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzi maaroite tzi mayetantarori. ¹⁶Irijatzira shineyetakariri pairani pivaisatziite jantapiintayetan-takarori inebetashiyetari iriroriite. ¹⁷Iro kantamaitacha tera iromanapithapero-tyaari onkantya eero jiyotantaajata añaatsira irirori. Tema iri Pava neshinonkatapiintakairi aakaite, jovyariiro inkane, okithoyetantari avankirepayeeni, iri payetairori maaroni ovayetari, ari okanta akimoshireyetantari.” ¹⁸Okantavetaka ikantayevetakari atziriite iroka, osheki opomerentsitaka irovashaantakaantyaariri irovamayeneri ipirapayeeni impomete-neri.

¹⁹Ariya jareetaiyapaakani judío poñeenchari Antioquía-ki eejatzi Iconio-ki. Ikaminaayetapaakari atziriite. Irootake itsitokantavetakariri Pablo. Jinoshikanakeri jookakeri nampitsitha-piki, iñaajaantake aritake jovamaakeri. ²⁰Ipoña iriyotaaneete Pablo japatoventa-paakari, ari ipiriintanaari eejatzi ipiyanaa nampitsiki. Ikanta okitaitamanake jatake Derbe-ki itsipatanaari Bernabé. ²¹Ikanta ikamantantapaakero Kameethari Ñaantsi janta Derbe-ki, ikempisantakaake osheki atziri. Ipoñaashitaka ipiyaaro Lистра-ki, Iconio-ki irojatzi Antioquía-ki. ²²Ari ikinkithatakaayetanairi iriyotaaneete, ikaminaayetanairi onkantya iroisokeroye-tantyaariri javentaashireyetanakari, ikantayetzi: “Ontzimatyeeera añeero osheki ankemaantsivaityaari onkantya ankyaantaiyaari tsika ipinkathariventan-tai Pava.” ²³Jiyoyaanaake tsikarika ikaratzi antarikonaite jevaterine kempisantzinkariite tsikarika japatotapiintaiyani. Ipoña jiñaañaatakoventakeri, itzi ventayetakari, ikantapiintake: “Novin-katharite, paamakoventaiyaari irikaite aventaaayetanaamiri.”

Piyaa janta Antioquía-ki saikatsiri Siria-ki

²⁴Ipoña ikenapairo Pablo janta Pisidia-ki, irojatzi Panfilia-ki. ²⁵Ikinkithatakaantanake janta Perge-ki, ipoña javisanake irojatzi janta Atalia-ki. ²⁶Arira jotetanaa irojatzi Antioquía-ki, tsika janta jiyoyeetakeriranki iriyaatantyaari inkamantantero okantakota ikaminthaan-tai Pava. Irootakera jimonkaratakeri iroñaaka jantayetakero. ²⁷Ikanta jareetaa Antioquía-ki, japatoyetapairi kempisan-tzinkariite, ikamantapairi okaratzi jantakaayetakeriri Pava, tsika ikanta Avinkatharite javentaashiretakaayetaari kaari isheninkata. ²⁸Ari isaikapairi Pablo itsipatakari Bernabé itsipayetapaari iriyotaaneete.

Japatoyeeta Jerusalén-ki

15 ¹Ipoña jareeyetaka Antioquía-ki, tsikarika ikaratzi shirampariite ipoñaayetakero Judea-ki, jiyotaantayeta-paake, ikantantapaake: “Iyekiite, eerorika pimonkarayetziro Ikantakaantane Moisés-ni, pintomeshitanaitaiya, eerora pavisakoshireyetai.” ²Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé osheki iñaanamin-thatakeri irikaite areetapainchari. Irootakera ikovayeetantakeri irotyaantai-teri Pablo, Bernabé ipoña pashinepa-yeeni, iriyaate Jerusalén-ki iriñeeri Otyaantajanoriite ipoña antarikonaite, inkinkithavaitakotero kantainchari. ³Ipoña jotyaaantakeri ikenanake Fenicia-ki irojatzi Samaria-ki, ikamantantayetanake tsika ikantayetaa ikempisantayetai kaari isheninkata. Ikimoshiretaiyanakeni iyekiite ikemavakera. ⁴Ipoña jareetaiya-kani Jerusalén-ki. Kameethara jaavakeri kempisantzinkariite, Otyaantajanoriite ipoña antarikonaite. Ikamantapaakeri iriroriite jantakaayetakeriri Pava. ⁵Iro kantacha tsikarika ikaratzi Fariseo-payeeni kempisantaatsiri,

ikatziyanaka iriroriite, ikantanake:
 “Ikaratzi kempisantayetaatsiri kaari
 asheninkata, okovaperotaty imonkaraye-
 tairo Ikantakaantane Moisés-ni, intome-
 shitaanitaiya.”

⁶Arira japatoiakani Otyaantajanoriite
 itsipayetakari antarikonaite iriñaanatako-
 tero tsika okantakota iroka. ⁷Ikanta
 osamanitake jiñaanatavakaaventakaro,
 ikatziyanaka Pedro, ikantanake: “Iyeikiite,
 pinkinkishiretaiyeroni eerokaite tzimatsi
 jantzimotayetakairi Pava pairani.
 Jotyaantakena naaka nokinkithatakaaye-
 tairi Kameethari Ñaantsi kaari ashenin-
 kata, ari okanta ikempisantantayetaari
 iriroriite. ⁸Tema Pava jiyotake tsika
 ikanta ishireki, ari joñaakayetarori ikovi
 irirori inampishiretantayetaiiaari
 Tasorentsinkantsi kaari asheninkata
 ikempitaayetakairanki aakaite. ⁹Tema
 jaakameethatairi Pava irikaite ikempita-
 kaira eejatzi aakaite, joitentashireyetairi
 jventaashiretaarira. ¹⁰¿Aritatsima
 piñaantavaityaari iroñaaka Pava?
 ¿Opaitama piñaatenatakaantavaityaariri
 ayotaane? Tema pishintsiventavaitakeri
 irimonkarayero kaari aavyaajatz i aakaite,
 kaari iravyaajate eejatzi avaisatziite.
¹¹Irootakera iyaminthaanka Avinkatha-
 rite Jesús ovavisaakoshireyetairi aakaite.
 Arira inkempitziyetaiiaari eejatzi
 iriroriite.”

¹²Ari jimairetaiyanakeni maaroiiteni,
 ikempisantanakeri Bernabé ipoña Pablo
 ikinkithatakotziro okaratzi jantakaayeta-
 keriri Pava janta pashinesatziki atziriite,
 itasonkaventakaayetakari. ¹³Ikanta
 ithonkakero ikamantantake, ikantanake
 Jacobo: “Iyeikiite, pinkempisantavakena:
¹⁴Ikamantakairo Simón tsika ikanta Pava
 jetantanakarori jiyoyaayetake pashinesa-
 tzi atziriite, onkantya inkempisantantai-
 yaariri, impaiyaayetairi. ¹⁵Arira
 omonkaratari iroñaaka josankinatakota-
 keriri pairani kamantantaneriite, ikantake:

¹⁶Aririka onkaratapaake iroka, ari
 nompiye.

Novatziyeero ipanko David tyagain-
 tsiri.

Nompinkatharitakairi incharinetyaari
 ari inkempitaiyaari tsika ikanta
 irirori nopinkatharitakaakeri.

¹⁷Ari onkantya inkokovatantyaanari
 pashinesatz i atziri, inkantayetaina:
 ‘Novinkatharite,’

Ari onkantya nashiyetantaiyaariri
 kaari pisheninkata, impaiyaaye-
 tainara.

¹⁸Arira ikantake jiñaavaitake Avinka-
 tharite, oñaakantzirori ikinkishire-
 tzitakari ovakeraini etantanaka-
 rori.

¹⁹Irootakera nonkantantyaari naaka, eero
 aritzi añaakaayetyaari kaari asheninkata
 ikaratzi kempisantayetairiri Pava.

²⁰Intaani otyaanteneri osankinarentsi
 ashintsiventero eero jovayetantari
 vathatsi jashitakaitariri ivanetashiyee-
 tari, eero jimayempivaityetanta, eero
 jovakoyetantaro iriraane piratsipayeeni.

²¹Tema irooyetake iroka irosankinaren
 Moisés iñaaventakoyetapiintaitziri
 tsikarikapayeeni japatotapiintayetara
 judío kitaiteriki jimakoryaantaitari.
 Irootake jetanakari pairani. Irootakera
 irovashaantantyaarori irokapayeeni eero
 ikantzimoshiretakaantari asheninkapa-
 yeeni.”

²²Ikanta Otyaantajanoriite ipoña
 antarikonaite, itsipayetakari kempisanzin-
 kariite, jiyoyaake irotyaanteri Antioquia-ki
 intsipatyaari Pablo ipoña Bernabé. Jirika
 ikaratzi jiyoyaakeri: Judas itzimi
 ipaiyeetziri eejatzi Barsabás, ipoña Silas.
 Iriiyetakera jevatakaayetakiriri iyeikiite
 janta. ²³Iriiyetakera aanakerone osankina-
 rents. Jiroka okantzi osankinata: “Iyeikiite,
 naakaite Otyaantajanoriite, antarikonaite.
 Novethataiyami eerokaite kaari noshenin-
 kamirinkata nampiyetarori Antioquia-ki,

Siria, ipoña Cilicia-ki. ²⁴Niyotaiyake tzmatsi poñaayetanainchari jaka, iri oñaashirenkakemiri janta, ikovi pimonkarayetairo Ikantakaantaitane, pintomeshitaanitaiya. Kaarira notyaantane naakaite. ²⁵Irootakera nokinkithavaitantakari jaka, ari niyoyaake tsika ikaratzi akarataiyirini, onkantya iriyaatantyaari iriñeemi intsipatanakyaari etakokitane Pablo ipoña Bernabé. ²⁶Iriiyetakera apeshiventakariri Avinkatharite Jesucristo. ²⁷Jirika notyaantakemiri iroñaaka: Judas ipoña Silas. Iriitake kinkithavaitakaapaakemineri janta inkamantapaakemiro maaroni iroka. ²⁸Tera arite noñaakaavaityaami eerokaite, tema iro kameethatzimotakeriri Tasorentsinkantsi, eejatzi naakaite. Aña intaani pimayetanairo okaratzi kovajaantachari. Jirokara: ²⁹Eerora povayetari vathatsi jashitakaitariri ivavanetashiyeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaitzi. Aririka pimonkarayetanakero iroka, kameethatake. Ari okaratzi.”

³⁰Ikanta jotyaantaitakeri, jatake Antioquía-ki. Ari japatotapaakeri kempisantzinkariite, ipapaakeri osankinarentsi. ³¹Ikanta jiñaanatavakero, ikimoshiretziitaiyanakeni. ³²Tema kamantanerira jinayetzi Judas ipoña Silas, itharomentakaapaakari iyekiite iroisokerotyaari Pava, ikinkithavaitakaapaakerira. ³³Okanta osamanitakera isaikimovaitakeri kameetha, jotyaantairi tsika ipoñaakaro pairani. ³⁴Iro kantacha Silas okameethatzimotakeri irirori irisaikanake. ³⁵Eejatzi Pablo itsipatakari Bernabé irojatzi isaikanake iriroriite Antioquía-ki, ikarayetakeri osheki pashinepayeeni, eekerora jiyotaantanakizti, ikamantantziro iñaane Avinkatharite.

**Pablo itsiparyaari Bernabé,
japiitakero jiyatzi ikinkithatzi**

³⁶Ikanta osamanitake, ikantairi Pablo irika Bernabé: “Thame apiitero areetyaari

inampiiteki iyekiite tsika akamantantakero iñaane Avinkatharite. Amenairi tsika ikantayeta.” ³⁷Ari ikovavetaka Bernabé iraanakerimi Juan, ipaiyeetzitari eejatzi Marcos. ³⁸Iro kantacha te onimoteri Pablo iraanairi, tema Marcos jookaventakeri janta Panfilia-ki, te irothotyero intsipatyaari tsika ikenayetake ikinkithatakaantzi. ³⁹Arira iñaanaminthatavakaiyakani. Aripaitera itsiparyaavakaanakari. Jaanakari Bernabé irika Marcos, otetanaka ikenanake Chipre-ki. ⁴⁰Iriima Pablo, jiyoyaakeri Silas. Ipoña jiñaañaatakotavakeri iyekiite, ikantaiyini: “Novinkatharite, naventaami eeroka, aritake pinkaminthaakeri irika.” Ari jiyataiyanakeni. ⁴¹Ikanta ikenanake Siria-ki, ipoña Cilicia-ki, iminhashiretakaayetakari ikaratzi kempisantayetaatsiri.

Timoteo itsipatari Pablo ipoña Silas

16 ¹Ikanta jareetaka Pablo janta Derbe-ki itsipatakari Silas irojatzi jareetantakari Lистра-ki. Arira jiñaake aparoni iriyotaane Avinkatharite ipaita Timoteo, otomi judío kempisantatsiri, griego-thari jirintari. ²Ikanta irika Timoteo kameetha iñaaventaiyirini kempisantzinkariite nampitarori Lистра-ki eejatzi Iconio-ki. ³Ari ikovakeri Pablo inkarateri Timoteo. Iro kantacha jetavakari itomeshitaanitakeri onkantya eero ikisavainta judío-payeeni nampitarori janta, tema jiyotaiyini maaroitene griego-thari jinatzi jirintari Timoteo. ⁴Ikanta ikenayetanakera nampitsiiteki, ikamantayetanakeri kempisantzinkariite imonkarayetairo josankinatakeriranki Otyaantajanoriite itsipatakari antarikonaite janta Jerusalén-ki. ⁵Ari okanta ikyaryooyetananakari kempisantzinkariite javentaayetanaka, eekero jiyaatanakitzi kitaiteriki joshekiperotanake. Jomishimpyaakeri Pablo aparoni Macedonia-satzi.

⁶Ikanta Pablo joshinampitanakero Frigia ipoña Galacia, tema te ishinetairi Tasorentsinkantsi inkinkithatakaante janta Asia-ki. ⁷Irojatzi jareetantakari Misia-ki. Ari ikinkishirevetakari iriyaatero Bitinia-ki, iro kantacha te ishinetairi Itasorenka Jesús. ⁸Avisanake janta Misia-ki, oirinkaiyapaakani nampitsiki Troas. ⁹Arira janta jimishivaitakeri Pablo tsireniki, jimishitake aparoni Macedonia-satzi, ikantziri: “Pareetyaana nonampiki, pinkaminthaayetaina naakaite.” ¹⁰Ikanta jimishivaitakera Pablo, arira novetsikaiyanakani niyaataiyeni Macedonia-ki, tema niyotanake iriira Pava kaimashireyetakenari janta noñaaventero Kameethari Ñaantsi.

Jashitakoyetakeri Filipos-ki

¹¹Ari notetaiyanakani Troas-ki, apatziro novanakero niyaatziro Samotracia-ki. Okanta okitaitamanake irojatzi naatakotantapaakari nampitsiki Neápolis. ¹²Ipoña navisanake irojatzi Filipos-ki, inampiyetatorora poñaayetainchari Roma-ki, otzinkami nampitsi onatzi janta Macedonia-ki. Ari nosaikavaitapaakeri janta. ¹³Okanta aparoni kitaite jimakoryaantapiintari judío-payeeni, niyaatake jiñaathapyaaki, tema nokinkishiretaiyakani ari iñaañaatapiintaiyani. Ari noñaapaakeri tsinane apatotaiyakani, nothointaiyapaakani noñaaventziniro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴Okanta aparoni tsinane apatotainchari opaita Lidia, opoñaaro iroori nampitsiki Tiatura. Opoki iyomparivaita manthakintsi jonkeromaiyetatsiri. Tema oñaapinkathatapiintakeri Pava iroka tsinane, okemaminthatakeri ikinkithatzi Pablo, jiminthashiretakaanakero Avinkatharite. ¹⁵Oviinkataka, otsipatakari ikaratzi saikavankotziro. Ipoñaashitaka okantaiyanakena: “Piyotzi-rika eerokaite nokyaaryooventairi Avinkatharite, pimpokaiyemi pimaye

nopankoki.” Ari nomataiyakeroni, tema irootake shintsiventakenari.

¹⁶Ipoñaashitaka aparoni kitaite, niyaataiyini noñaañaate, nomonthaaka aparoni evankaro otzikataaro. Jaakashiretzirora peyari, jiyotakaayetziro opaitarika avishimoterine atziri. Irootakera ipinayeetantari osheki onampitarori.

¹⁷Iroka evankaro etanakaro oyaatanakeri Pablo, oyaataiyanakena eejatzi naakaite, okantzi okaimi: “Irika shirampariite inampire jinatzi Pava Jenokisatzi, iriitakera kamantemirone eerokaite pavisakoshiretantaiyaari!” ¹⁸Ari okantapiintatya iroka kitaiteriki, irojatzi ovatsimashiretantakariri Pablo, ipithokashitanakaro, jiñaanatanakeri peyari aakashiretakerori, ikantziri: “Piyaapithatairo evankaroka, iri Jesucristo matakaimirone nopairyakerira.” Apathakero ikantanaka peyari jiyaapithatairo.

¹⁹Ikanta jiñaakero omperatorori, jiyotanake eerora jaantaaro osheki kireeki. Joirikakeri Pablo itsipataakeri Silas, jaanakeri jevariiteki, irojatzi janta ipiyotzimentapiintantayeeta. ²⁰Ikantapaakeri amenakotaneriite: “Irikaite judío jinatzi. Ichapishiryaayetakeri atziriite jaka anampiki, ²¹jiyotaaayetakeri kaari ashineyetzi irantayeetero, tema asheninkamirinkaite inayetatziri Roma-satzi.”

²²Arira ipithokashitaitanakariri Pablo ipoña Silas, ikantake amenakotaneriite: “Pisapokayeteri, pimpasavaiteiri.”

²³Aritakera ipasavaitekeri osheki, jashitakotakaantakeri. Ikantanake: “Paamaakoventaperotatyeeyaarira.”

²⁴Ikemakera aamaakoventaneri ikantaitakeri, jominkyaaperotakeri inthomointa, javikiitantakari inchakota.

²⁵Okanta niyankiite tsireni, jiñaañaatziri ipoña ipanthagaiyini Pablo itsipatakari Silas, kemaityatsini pashine ashitakotaari.

²⁶Omapokashitanaka onikanaka, eevokaapaakero jashitakoitakeri. Apathakero

ashitaryaayetana ashitakorontsi, javitaryaakovaishitanaka ashitakotaari ithatakovetantakari ashirotha. ²⁷Ipoña ikakitanake aamaakoventaneri, jiñaatziro ashitaryaaka jashitakoveetakar, ari jinoshikanakero irovathaamento ikovi irosataiya, jiñaajaantake shiyayetaka ashitakotaariite. ²⁸Iro kantacha Pablo ikaimitakotanakeri, ikantziri: “Iero povashinonkaavaitashita, eenirotsi nosaikaiyini maaroitene jaka!”

²⁹Ipoñaashitaka irika aamaakotaneri ikaimatakaantake ootamentotsi, ishiyaperotanakitya ikyaapaake, okavaitanaka itharovanakera, jotyeerovashitapaakari Pablo ipoña Silas. ³⁰Ipoña jomishitovanakeri, josampitakeri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Ipaitama nanteri naaka navisakoshiretantaiyaari?” ³¹Ikantanakeri irirori: “Pinkempisantaii Pinkathari Jesús, aritake pavisakoshiretai eeroka eejatzi ikaratzi saikavankotzimiri.” ³²Jiñaaventanakeri tsika ikantakota Avinkatharite eejatzi ikaratzi saikavankotakeriri. ³³Ipoñaanaka eeniro niyankiite tsireni irika aamaakotantaneri ikivanakeneri jaavyaavaitakerira ipasayeetakeri. Ipoña joviinkaayetaka irika itsipayetakari isheninkamirinkatari. ³⁴Ari jaanakeri ipankoki, ipapaakeri irovarite. Kimoshirera ikantanaka irika ikempisantairira Pava itsipayetaari ikaratzi saikavankotakeriri.

³⁵Okanta okitaitamanake, irikaite amenakotaneriite ikantakaantakeri aamaakotantaneri, ikantake: “Pomishitovakaantairi irikaite.” ³⁶Ipoña aamaakotantaneri, ikantakeri Pablo: “Ikantakaanakena amenakotaneriite nomishitovayetaimi. Kantatsi iroñaaka piyaatayetai kameetha.” ³⁷Iro kantacha Pablo ikantanake irirori: “Irosankinatakotajaanana Roma-satzi nonatzi naaka, iro kantacha ipasavaitakena janta ipiyotzi-mentapiintaitanta, te iramenavakero

tzimatsirika nokenakaashitane. Jashitakotakaanakena. ¿Iroñaakama ikovi iromanakaiyaana iromishitovayetaina? iTe nonkovero! Pinkanteri impokajaantanake irirori iromishitovayetaina.”

³⁸Ikanta irika aamaakotantaneri, ikamtakeri amenakotaneriite. Ikemavakera irosankinatakotane inatzi Roma-satzi, iniroitera itharovaianakeni. ³⁹Jatanake amenakotaneriite, ikantapaakeri Pablo ipoña Silas: “Pimpeyakotaina novasankitaakaanavaitakemi.” Ari jomishitovakaantairi, ikantavairi: “Piyaataityaami.”

⁴⁰Ari jiyaataiyeeni opankoki Lidia. Ikinkithatakaayetanairi kempisantzinkariite, itharomentashiretakaayetanairi, jataiyeeni.

Imaimanetaitantake Tesalónica-ki

17 ¹Ikanta jareetantayetara Pablo ipoña Silas ikenayetanake Anfípolis-ki, Apolonia-ki irojatzi jareetan-takari Tesalónica-ki, ari otzimiri janta japatotapiintaiyani judío-payeeni. ²Tema iro jametapiintakari Pablo aririka irareetya pashineki nampitsi, ikyaapiintzi tsikarika japatotapiinta judío-payeeni, ikinkithatzi. Irootakera jimatapaakeri iroñaaka. Ipoña japiitairo pashineki kitaite jimakoryaantaitari, japiitairo eejatzi. Ari iñaanaminthatapiintakeriri judío. ³Jookoyetatziniirira Osankinajano-rentsiki tsika iñaaventakota Cristo inkamimotante, impoñaashitakya irañagai eejatzi. Ikantayetziri: “Irika Jesús noñaaventakemiri, iriitakera Cristo.” ⁴Arira ikempisantanakeri tsika ikaratzi judío, ikempiyanakari Pablo ipoña Silas. Ikempisantaiyanake eejatzi osheki griego-thatatsiri ñaapinkathatasorentsitaneri, ari okempitzitakari eejatzi ñaapinkathataaro tsinanee. ⁵Iro kantacha judío-payeeni kaari kempisanta-tsine, te onimoshiretanakeri. Japatotake kaariperoshireriite. Jotyaantakeri

irimaimanetante nampitsiki. Jimaimane-vankotakeri eejatzi Jasón, ikokovatziri Pablo ipoña Silas. ⁶Tera iriñaashityaari janta, jinoshikanakeri Jasón itsipataaye-tanakeri pashine kempisantzinkariite, jaanakeri isaikira jevatakaantzirori nampitsi, ikantaiyapaakeni: “i’Tzimatsira shirampariite ochapishiryaantaintsiri nampitsiite, pokake iroñaaka jaka. ⁷Jirika Jasón omisaikavakeriri ipankoki! Ithainkayetakerora irikaite ikantakaan-tane pinkatharitatsiri Roma-ki, ikantaiya-keni: ‘Tzimatsi pashine pinkathari, ipaita Jesús.’” ⁸Ikanta ikemayeetavakero iroka, te onimotaiyanakeri atzirite eejatzi jevariite. ⁹Ikovakoyetakerira Jasón impinaventya itsipayetakari pashinepayeeni, ari onkantya irapakaantayeeta-paintyaariri.

Jatake Pablo ipoña Silas Berea-ki

¹⁰Ikanta kempisantzinkariite, jotyaan-tairi tsirenipaite Pablo ipoña Silas, iriyaatai Berea-ki. Ikanta jareetaiyakani janta, jataiyakeni japatotapiintaiyani judío. ¹¹Irikaite judío, nethaantaneri jinayetayini te inkempityaari Tesalónica-satzi, kameethara ikempisan-tavakero ñaantsi. Jaakoventanakaro kitaiteriki jiñaanatanakero Osankinajano-rentsi iriñaantyaarori omaperotatyaarika ikamantayeetziriri. ¹²Osheki judío-payeeni kempisantanaintsiri, ari ikempitzitakeri eejatzi griego-thatatsiri ñaapinkathataari, eejatzi tsinaneete. ¹³Iro kantacha judío-payeeni nampitarori Tesalónica-ki, ikemakotakeri ikinkithata-kaantatzi Pablo janta Berea-ki, pokaiya-

nakeni, imaimaneminthavaitapaakeri atzirite. ¹⁴Iro kantacha kempisantzinka-riite apathakerora jaanakeri Pablo inkaarethapyaaki. Iriima Silas ipoña Timoteo ari isaikanake irirori. ¹⁵Ipoña javisakaitanakeri Pablo irojatzi jareetan-takari Atenas-ki. Ikanta ipiyeeyaani Berea-ki, ikantapairi Silas ipoña Timoteo: “Ikaimakaantaimi Pablo, piyaatai thaankiperoini.”

Isaiki Pablo Atenas-ki

¹⁶Ikanta Pablo joyaaventari Atenas-ki Silas ipoña Timoteo, osheki oñaashiren-kakeri irirori iñaayetziri Atenas-satzi iñaapinkathatziri oshiyakaantsipayeeni. ¹⁷Irootakera ikinkithavaitakaantakariri judío-payeeni, eejatzi pashinepayeeni ñaapinkathatasorentsitaneri janta japatotapiintaiyani. Oshekira ikinkitha-vaitakaapiintake eejatzi kitaiteriki tsikarika ipiyotapiintaiyani atzirite janta nampitsiki. ¹⁸Iñaanaminthayetziri eejatzi iyotaneriite janta nampitsiki. Tzimatsi kantayetatsiri: “¿Ipaitamatsita jiñaaven-tziri irika kiñaaneri?” Ikantayini pashine: “Kempitaka jiñaaventatzi pashinetatsiri pava.” Iro ikantayetantakarima tema Pablo ikamantantatziro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Jesús, ipoña jañaantaari eejatzi. ¹⁹Ipoña jomiyaanakeri otzishiki paitachari “Areópago,” tsika japatotapiin-taiyani. Josampitakeri: “Intsityaa piñaaventenaro ovakeratatsiri piyotaan-tziri jaka nonampiki. ²⁰Tema piñaaventa-kenaro eeroka kaari nokemapiintaiyani. Nokovaiyini niyote opaita kantakota-chari.” ²¹(Tema okaratzi itzimaventziri

* **17.16:** Iroka nampitsi Atenas otzinkami onatzi nampitsi, ari inampitarori osheki iyotaneriite Griego-thayetatsiri. * **17.18:** Ipaieetziri jaka “iyotaneriite,” iriyyetakera kempisantayetzirori okaratzi jiyotaantayetziri paitachari “Epicuro,” ikantzi: “Iro kovaperotachari ankimoshirevaite.” Tzimatsi eejatzi pashine ipaieetziri jaka “iyotaneriite,” ipaita “Stoa-satziite.” Ikempisantaiyironi iriroriite okaratzi jiyotaantakeri pairani paitachari “Zenón,” ikantake: “Ontzimatyee añaakoperotanetya.” Iroora ipaiyetantari “Stoa-satziite,” tema japatotapiintaiyani janta ipaiyetziro iñaaneki iriroriite “Stoa,” ovaankiityaantsi onatzi, pothoporoki ikantayetziro.

Atenas-satziite ipoña areetzinkariite janta, ikempisantayetziro ovakerayeta-tsiri ñaantsi, irovaakimaityaaro.)

²²Ikatziyanaka Pablo ipiyotzimentaita-kari, ikantanake: “Atenas-satziite, noñaakemi naaka, tzimatsi osheki pivavaneyetari, piñaapinkathatapiintayetakeri. ²³Nokenayetziro pinampiki, noñaayetakeri pipomampirinimento. Tzimatsi aparoni josankinataka, okantzi: ‘PAVA KAARI JIYOYEETZI.’ Irijatzitara noñaaventakotzimiri naaka. ²⁴Iriira ovetsikakerori kipatsi ipoña maaroiteni ikaratzi tzimantayetarori, irijatziri Pinkathariventzirori inkite eejatzi kipatsi. Te isaikantaro tasorentsipanko irovetsikane atzirite. ²⁵Te inkovityeero irirori irovetsikayeeteneri tsikarika ompaitya. Tema iriitake añaakaayetairi maaroni aakaite, irijatziri ovineenkatakaayetairi, ipayetairo maaroni tsikarika opaiyetarika. ²⁶Iriitake ovetsikakerori etarori shirampari, joshekyaakeri, joivaraakeri irinampitanyaaoro maaroni kipatsiki. Ipampithashiretzitaka tsikarika onkarate osamanite irinampiyetyaaro tsikarikapayeeni. ²⁷Iroora jantantayetakarori iroka, onkantya inkokovayeetantaiyaariri. Kempivaitakami impapampivaitatyeeemi ikokovayeetzirira. Ari iriñaayetairi. Tema te intaina isaiki Pava ari itsipayetairi maaroni aakaite. ²⁸Tema iri añaakaayetairi iroñaaka, ishevatakaayetairi, iri tzimakaayetairi. Irojatzira ikantayetzitari pisheninkaite eeroka, kinkitharyaantzi, ikantake: ‘Jashiyetai Pava.’ ²⁹Tema jashiyetai Pava, te arite ankinkishiretakovaityaari ari ikempitari oshiyakaantsi irovetsikane atzirite, jovetsikayetziro oro, kireeki, mapi. ³⁰Tema pairani osheki jamavetakero Pava okaratzi jantashivaitakari imasontzinkakiini. Iro kantacha iroñaaka ikantayetairi maaroni tsikarika-payeeni inampiyetaro, ikantairi: ‘Povashaantairo kaariperori pametashiye-

tari.’ ³¹Tema Pava aritakera jiyoshiitake aparoni shirampari, iriitakera irotyaantairi iramenakoyetairo okaratzi antayetakeri. Aritakera jiyotajaantakero irirori Pava tsikapaiterika irimatairo. Tema joñaakantakeri shiramparika joviriintairira ikamavetaka.”

³²Ikanta ikemavakera iñaaventakeri kaminkari ipiriintaa, ishirontaventaiyana-kari. Tzimamaitacha pashine kantanakeriri: “Ari apiitero apaata nonkememi piñaaventero iroka.” ³³Jiyaapithatanairi Pablo. ³⁴Iro kantacha joyaatanakeri tsikarika ikaratzi, kempisantayetairi irirori. Jirika ikaratzi kempisantaatsiri Dionisio, irijatzira aparoni karavetariri ipiyotapiinta Areópago-ki. Ipoñaapaaka aparoni tsinane paitachari Dámaris, tzimayetatsi pashine.

Areetaka Pablo Corinto-ki

18 ¹Ikanta okaratapaake iroka, ishitovanake Pablo janta Atenas-ki, jatake Corinto-ki. ²Arira iñaakeri aparoni judío paitachari Aquila, Ponto-satzi jinatzi irika. Irovakera jareetaka Aquila itsipatakaro iina Priscila ipoñaakaro Italia-ki, tema pinkathari Claudio ikantakaantake janta Roma-ki irishitovayete maaroni judío-payeeni. Jatake Pablo jareetari Aquila. ³Ari isaikapaake Pablo intsipatyari. Tema okaratzi jantavaitapiintakeri irika, ishirikayetziro tontamaitatsiri manthakin-tsi, impankoyeetyaaro. Irojatzira jantavaitzitari pairani Pablo irirori. ⁴Arira ikantapiintatya Pablo jiyaatzi japatotapiintaita kitaiteriki jimakoryaantaitari, ikinkithatakaantayetake onkantya inkitsirinkantyaariri judío-payeeni inkempisantaayetairi, eejatziri griego-thatsiri.

⁵Ikanta Silas ipoña Timoteo areetaiypaakani ipoñagaaro Macedonia-ki. Arira jaakoventanakaro Pablo ikinkithatakaan-

tanake. Ikantayetakeri judío-payeeni: “Irika Jesús, Cristo jinatzí.” ⁶Iro kantacha te onimoteri judío-payeeni, ikisaneentana, ikaviyavaitanakeri. Ari jotekanairo iithaare Pablo onkantaya iriyotayeetan-tyaari te inkempisantaiyerine, ikantana-keri: “Eerokayetakera kantashityaarone pimpeyashitantaiyaari, tera naaka kantashityaarone. Iroñaaka nompithoka-shityaari kaari asheninkata.” ⁷Shitovana-ke japatotapiintaita. Jatake ipankoki aparoni shirampari paitachari Justo, ñaapinkathatasorentsitaneri jinatzí. Isaikanampitziro irirori japatotapiintai-yani judío-payeeni. ⁸Ikanta Crispo, jevatatsiri japatotapiinta judío, ikempisantanakeri Avinkatharite, ari ikempitaakerori eejatzi ikaratzi saikavan-kotziriri. Eejatzi ikempitaanakari osheki Corinto-satzi, ikemayetakerora ñaantsi, kempisantayetanake, joviinkaayeetakeri. ⁹Ikanta Pablo, jomishimpyaakeri Avinkatharite tsirenipaite, ikantakeri: “Eero pitharovi. Piyaatakairo pinkamantantero ñaantsi jaka, eero pimairetzi.” ¹⁰“Tema ari notsipatami naaka, eerora jovatsinaa-vaitaitzimi jaka, tema tzimatsi osheki nashiyetaari naaka jaka nampitsiki.” ¹¹Iroora isaikantanakari Pablo Corinto-ki, anaaneentanakero aparoni osarentsi. Jiyotaayetantziro iñaane Pava.*

¹²Okanta ijevatantari Galión janta Acaya-ki, jetanakaro judío-payeeni imaimanetanakeri Pablo. Ipoña jaanakeri janta jevariki. ¹³Ikantapaakeri: “Irika shirampari ikenakaashitakarora jiyotaayetzi atzirii ñaapinkathatairi Pava, ipiyathatakaro ikantakaantayee-tairi.” ¹⁴Iro iriñaavaitanakemi Pablo, ikantanake Galión jiñaanatanakeri judío-payeeni: “Iroorika piñaaventzi ikenakaashitakari irika shirampari,

jovantake, aritake nonkemakemi pinkantayetenari. ¹⁵Aña kempitaka pikantavakaamentashitaro okaratzi piñaavaiminthatashitari, okaratzi pipairyaaminthavaitashitari, okaratzi pipaitashivaitari: ‘Ikantakaantaitanari.’ Piyotaiyeroni eerokaite tsika pinkantero, te nomeraaventavaitaro naaka.”

¹⁶Jomishitovavetaiyakarini. ¹⁷Ikanta griego-thatatsiri, joirikanakeri paitachari Sóstenes, iri jevatzitachari japatotapiinta judío. Ipasavaitanakeri. Iro kantamaita-chari Galión, te irimatzivaitaaro irirori.

¹⁸Oshékira kitaite isaikavaitanai Pablo janta Corinto-ki. Ipoña jiyaatai itsipatanaaro Priscila ipoña Aquila, iriyaatairo Siria-ki. Ikanta janta Cencrea-ki, tekera irotetanaiyaata, jameetanakero iishi, ari irimonkarayerori okaratzi ishinetantakeri. ¹⁹Ikanta jareetaka Efeso-ki, jatake Pablo japatotapiintaita, ari ikinkithata-kaayetapaakeriri judío-payeeni. Ari jookanairiri Aquila ipoña Priscila.

²⁰Ikovakovetavaari judío-payeeni osamani irisaikanake, iro kantacha Pablo te inkove. ²¹Ikantanairi jiyaatzimata-naira: “Ontzimatyé nareetaiya Jerusalén-ki joimoshirenkaitara. Iriirika Pava kovatsine, ari nompiye noñaayetaa-temi.” Ipoñaashitaka jotetana Pablo, jatai.

Piyaa Pablo Antioquía-ki ipoña ipiyanaaro ikinkithatzi

²²Ikanta jareeta Cesarea-ki, avisapai Jerusalén-ki irovethayetapiyaari kempisantzinkariite. Ipoña javisanai Antioquía-ki. ²³Ikanta osamanitake, japiitairo eejatzi jareetanayeta aparopayeeni nampitsi tzimatsiri janta Galacia-ki ipoña Frigia-ki, iminthashiretakaayetari iriyotaane.

* **18.11:** Kantakotachari jaka “anaaneentanakero aparoni osarentsi,” irojatzira ikantayeetziri aparoni osarentsi ipoña 6 kashiri.

Ikinkithatzi Apolos janta Efeso-ki

²⁴Okanta janta Efeso-ki, areetaka aparoni judío paitachari Apolos, Alejandria-satzi jinatzi. Kameetha ikinkithatzi, jiyotakotajaantziro Osankinajanorentsi. ²⁵Tzimatsira ñaaventzitaniriri Juan-ni oviinkaatananeri, ñaaventziyeetakaniri eejatzi okaratzi ikamantantakeri Juan-ni ikantakotara Jesús. Arira overaa jiyotakotziro irirori. Iro kantacha, kameetha ikanta jooñaaron-tavetaro ñaaventzirira Jesús. ²⁶Ari ikinkithatakaantapaake Apolos japatopiintaita. Ikanta okemakeri Priscila ipoña Aquila, jaanakeri Apolos, jiyotaakeri tsika ikantakotajaantaka Jesús. ²⁷Ikovake Apolos iravishe Acaya-ki. Ari ipavakeriri kempisantzinkariite Efeso-satzi aparoni osankinarentsi irakameethantavakyaariri Acaya-satzi. Ikanta jareetaka Acaya-ki, osheki itharomentakaapaakari kempisantzinkariite ikaratzi ikaminthaa-yetairi Pava. ²⁸Imatatziri Apolos ikitsirinkayetakeri judío-payeeni, joñaakayetziro Osankinajanorentsiki ñaaventakoitziri Cristo, ari okanta jiyotakotantanakariri Jesús, iriitakera Cristo.

Areetaa Pablo Efeso-ki

19 ¹Ikanta Apolos isaikira Corinto-ki, anonkanake Pablo otzishimashi, areetaka Efeso-ki. Ñaapaake kempisantavetaachari. ²Josampitapaakeri: “¿Inampishiretanta-kamima Tasorentsinkantsi ovakera ikempisantakaayeetakemi?” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Tetya. ¿Opaitama kantakotachari iroka? ¿Ipaitama ikantaitziri Tasorentsinkantsi?” ³Ari ikantzi Pablo: “¿Niinkama poviinkaatzimentakari pikempisantave-taara?” Ikantaiyini iriroriite: “Iro noviinkaatzimenta okaratzi jiyotaantakeri

Juan-ni.” ⁴Ipoña Pablo jiyotaanakeri, ikantayetziro: “Joviinkaatananza Juan-ni, oshiyakaaventamatsityaara jovashaanta-yeetairo kaariperori. Iro kantamaitacha ikantzitakara Juan-ni: ‘Pinkempisantairi aatsikitaitsiri, iriira impoyaatapakyaa-naneri.’ Iriitakera Jesucristo ñaaventakotakeri jaka.” ⁵Ikanta ikemaiyavakera irikaite, joviinkaatzimentanakari Avinkatharite Jesús, ipaiyaayeetaineri irirori. ⁶Ipoña Pablo jotzimikapatzii toyetantakari irako, ari inampishireyetantanakari eejatzi iriroriite Tasorentsinkantsi. Jiñaavaiyetantanakarori pashineyetatsiri ñaantsi. Ikamantantayetanakero ñaantsi jiyotakaayetanairiri Pava. ⁷Ikarataiyini 12.

⁸Ipoña javisake Pablo japatotapiintai-yani judío, arira ikinkithatakaantapaakeri ikaratzi mava kashiri. Tekatsi intharova-kaiya, ikovi iriyotakaayetairi atziriite tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. ⁹Iro kantacha tzimatsi tsika ikaratzi kisoshirevaitatsiri, te inkove inkempisantaiyeni, ikishimavaitakeri karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” Ikanta Pablo, jintainaryaanakari irikaite. Jomiyaanakeri iriyotaaneete iparaavateki ipaiyeetziri “Tiranno.” Ari jiyotapiintakeri maaroni kitaite. ¹⁰Ari ikantapiintanakitziro, tzimakotake apite osarentsi. Ikemakoyetairora ñaane Pava nampiye-tarori Asia-ki, judío-payeeni, griego-thatatsiri, maaroni.

¹¹Oshekira itasonkaventantayetake Pablo janta ikantakaakarira Pava.

¹²Matataitachara eejatzi ovashinchaanta-nake imanthakiyetari Pablo. Aririka iraaeyerero tsikarikapayeeni, irotziriyeetantantakyaari mantsiyari, aritake ireshitakotai. Aritake onkante eejatzi ireshitakoyetari jaakashireyetziri peyari. ¹³Ikanta tsikarika ikaratzi judío kenake-navaitatsiri janta jovashinchaayetziri jaakashireyetziri peyari, ikovavetayaka

iriroriite irovashinchaante impairyeeeri Jesús. Ikantavetari peyariite jiñaanatzi: “iPiyaapithateri, tema nompairyemiri Jesús, jiñaaventakotziiri Pablo!” ¹⁴Iroota-kerá jimavetaiyakarini 7 itomiite aparoni judío paitachari Esceva, jevavetariri omperatasorentsitaneriite janta. ¹⁵Iro kantacha jakakeri peyariite, ikantakeri: “Noñiiri Jesús, niyotakotziiri Pablo. Irooma eerokaite, te niyotakotemi.”

¹⁶Ikanta jaakashiretziri peyari joirikana-keri irikaite, iniroitera iñaashintsitana-kari joitsinampaakeri maaroiteni, jomishiyeeri ipanko isapokamerekitakeri, antaro jovatsinaavaitakeri ivathaki.

¹⁷Ikemaiyakeni nampitarori Efeso-ki, judío-payeeni ipoña griego-thatatsiri, maaroni. Osheki itharovaianakeni. Arira okanta iñaapinkathatantayeetanakariri Avinkatharite Jesús. ¹⁸Ari ipokayetana-keri eejatzi osheki kempisantayetaatsi-neri, ithavetakoyetapaakero iyaaripe-ronka. ¹⁹Jamayetapaakero sheripiyarive-tachari tsika jiñaanatakotapiintziro, itaayetapaakero. Ikanta jamenayeetakero tsikarika okaratzi opinatari itaayeetakeri, areetaka ikaratzi: 50,000 ikitho kireeki. ²⁰Eekerora ikemakoperoyeetanakitziiri Avinkatharite.

²¹Okanta okaratapaake irokapayeeni, jiminthataka Pablo irareetantya Macedonia-ki ipoña Acaya-ki. Impoña iravisanake irojatzi Jerusalén-ki. Ikantzitaka eejatzi: “Aririka niyaatake Jerusalén-ki ipoña niyaatake Roma-ki.” ²²Ipoña jotyaantake Macedonia-ki apite ampitakotapiintakeriri, Timoteo ipoña Erasto, eenirotatsi isaikanake irirori Asia-ki.

Iimamanetantaitzi Efeso-ki

²³Okanta janta Efeso-ki iniroitera ikantavakaamentaitakari karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” ²⁴Iriira poñaakaan-takarori paitachari Demetrio, kireepakori.

Tzimayetatsi eejatzi kempitakariri irirori jovetsikayetziro iryaani oshiyakaantaro otasorentsipankote ivavanetashiitari ipaiyeetziri “Diana.” Iriira jaantayetari osheki kireeki. ²⁵Japatotaiyakani maaroni kireepakoriite. Ikantake Demetrio:

“iShirampariite! Tema iro añaantaiyani aakaite iroka antavaire. ²⁶Iro kantacha, aritake pikemakotaiyakeri ipaiyeetziri Pablo, ikitsirinkake osheki atziiriite, ikantayetziri: ‘Irovetsikane atziiriite tera impavate.’ Tera intaani ikantakero anampitsiteki Efeso, aña jimatzitaitakaro maaroni jaka Asia-ki. ²⁷Tera intaani onkantzimoshireyetai eero jamanantape-royetanairi ovetsikane, iroora kantzimo-shireperotairi, arira ompeyakotakya ikemakoyeetziro iniroite avavane Diana maaroni jaka Asia-ki, arira irovashaanta-yeetanakero ipokayeezti otasorentsipan-koteki.”

²⁸Ikanta ikemaiyakeni, antaro ikisaiya-nakani, ikaimaiyanakeni: “iIniroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!”

²⁹Eekero jakivaaminthavaitashitanakitya irikaite. Ipoñaashitaka joirikaiyanakeri Gayo ipoña Aristarco, jaanakeri tsika japatotaiyapiinta atziiriite. Irika jaayeeta-nakeri iriyyetakera itsipatapiintari Pablo jareetantayeta, Macedonia-satzi jinaiyini.

³⁰Ikovavetaka Pablo inkyapaakemi irirori, temaita ishineteri iriyotaaneete.

³¹Ari ikempitzitakeri eejatzi tsikarika ikaratzi jevariite irapatziyane Pablo, ikantakaanakeri: “Eerora pimatztaro eeroka janta.” ³²Ikanta janta japatotaiya-kani, eekero ichecheraataiyatziini, tera oshiyavakaa okaratzi icheraavetaiyaka-rini. Tema irikaite atziiriite te iriyopero-taiyeni opaita japatovetaiyarin, ikaikaimavaitashitaiyani. ³³Iro kantacha tsikarika ikaratzi judío, iñaakeri Alejandro josatekaka janta ipiyotaiya-kani, ishintsiventanakeri iriñaaventer. Ikanta Alejandro jakotanake irimairetan-

tayeetavakyaari, ikinkithavaitakaaveta-kari. ³⁴Iro kantacha jiyotaiyakeni atziiriite judío jinatzi irika Alejandro, eekero japiitanakitziro ikaimaiyini, osamani ikantaka ikaimi, ikantaiyini: “iNiroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!”^{*} ³⁵Ipoña ikatziyanaka osankinaryaantzi, joimairentakari, ikantakeri: “Efeso-satzi, jiyotaitzi maaroni, aakaitera kempoyaa-ventarori otasorentsipankote avavane Diana, eejatzi oshiyakaane poñeenchari inkiteki. ³⁶Irootakera pinkinkishiretanta-vakyaari kameetha, eero pimaimanemin-thatantashivaita. ³⁷Tema irikaite shirampari pamayetakari, te irovaaripero-tero tasorentsipanko, te inkishimamintha-tero eejatzi avavane. ³⁸Ikovirika iriyakoventante Demetrio itsipayetakari ikarayetziri, iraanakera ajevariki iramenakoteneri, iri ovetsikayerine okaratzi kantzimoshiretariri. ³⁹Irooma okovatyaarika ayotakotero maaroni aakaite, kempitaka kantatsi apatoteri maaroni jevariite, iramenakotantyaarori. ⁴⁰Okaratzi avisayetaintsiri iroñaaka, kempitakara aritake irovasankitaaventai-takairo amaimanetantake. Eerora otzimi ompaitya ankanteri ampiyakoventan-tyaari.” ⁴¹Ikanta ithonkakerora iñaavai-yetakero iroka, jotyaantayetairi atziiriite.

**Jiyaatzi Pablo Macedonia-ki
ipoña Grecia-ki**

20 ¹Ikanta othonkakara jakivaamin-thataita, japatotakeri Pablo iyotaa-neete ikaminaayetanairi. Ipoñaashitaka

jovethayetanaari, jatake Macedonia-ki. ²Ari jareetayetanaari maaroni nampitsi tsika isaikayetzi iyeikiite, ikaminaayetanairi. Irojatzi jareetantakeri Grecia-ki. ³Ari isaikavaitapaakeri ikaratzi mava kashiri. Iro irotetanaaiyaami iriyaantantyaari Siria-ki, ari ikemakeri irovamaatyeemi judío-payeeni irareetakyaarika janta. Irootakera ipiyanta-naari Macedonia-ki. ⁴Ari itsipatanaari Sópater Berea-satzi inatzi irirori itomi Pirro. Ipoñaapaaka Aristarco, ipoñaapaaka Segundo, Tesalónica-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Gayo, Derbe-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Timoteo, eejatzi Tíquico ipoña Trófimo, Asia-satzi inayetatzi irika. ⁵Ari jeevataiyanakeni irikaite iyeikiite, joyaaven-tapaakena naaka Troas-ki notsipatakari Pablo. ⁶Okanta avisanakera kitaite jovapiin-tayeetantarori tantaponka, ari notetanaari Filipos-ki. Avisakera 5 kitaite, noñaayeta-pairi iriroriite janta Troas-ki, ari nosaikaiya-paakeni okaratzi 7 kitaite.

Jareetantaka Pablo Troas-ki

⁷Okanta areetapaa kitaite japatotantapiin-taitari, ari napatotaiyakani nompetyeero tanta, ikinkithatakaantayetakari Pablo. Tema navisatyera onkitaaitamanake, eekero jiyaatakaanakitziro ikinkithatzi niyankiite-takotakena. ^{*} ⁸Ari napatotaiyani jenoki pankotsi, osheki ootamentotsi joisayeetake. ⁹Ikanta aparoni evankari paitachari Eutico ithointaka opatzimoroki pankotsi. Tema osamanitakera ikinkithatake Pablo, ayimatakera ivochokini evankarika, paryaanake osaaviki, kamapaake. ^{*} ¹⁰Ipoña

^{*} **19.34:** Kantakotachari jaka “osamani ikantaka ikaimi,” apite okanta hora osamanitake.

^{*} **20.7:** Kantakotachari jaka “japatotantapiintaitari,” irojatziro ikantayeetzitari “etapiintarori kitaite pashineki domingo.”

^{*} **20.7,11:** Kantakotachari jaka “impetyeeroori tanta,” iroora jantayetanairi kempisantzinkariite aririka inkinkishiretakoteri Jesucristo ikamimotantake. Ari ikantziro jayootavakaiyani, ipetoryiirori tanta, jovaiani, jiraiyini eejatzi imire. Tema jimatakotaatziiri Jesús tsika ikantanairo joveraantanaaro jovakaanaari iriyotaanepayeeni. Irootakera iñaaventapiintaitakeri, ikantaitzi “impetyeetero tanta.” ^{*} **20.9:** Kantakotachari jaka “paryaanake osaaviki,” irootakera ikantakoitziri aparoni pankotsi, mava okanta oveviryaa jovetsikayeetziro. Arira ipoñaakari iparyaake evankarika irojatzi osaaviki.

jayiitapaake Pablo, joyootashitapaakari evankari, javithanotapaakeri. Ikantanake: “Eero pitharovaivini, añagai.” ¹¹Ipoña ipiyanaa Pablo jenoki, ipetoryaapaakero tanta, ovaivakani. Eekero ikinkithatanakitzi, irojatzi okitaitantanakari. Ipoña navisaiyanakeni. ¹²Iriima evankarika, jaayeetanairi jañagaira. Irootakera tharomentashirepero takaanakariri.

Javisanake Troas-ki irojatzi Mileto-ki

¹³Ari neevataiyanakeni naakaite, notetaiyanakani irojatzi Aso-ki, ari nokinkishiretakari naanairi Pablo, tema ikovakitzira irirori inkenanake kipatsiki. ¹⁴Ikanta noñaapairira Pablo janta Aso-ki, ari jotetanaari, jataiyakena Mitilene-ki. ¹⁵Ipoña navisaiyakeni janta, nokitaitakotapaake janta Quío-ki, ipoña namaatakotanai aparoni kitaite areetakana Samos-ki, ari naatakotapaintzi janta Trogilio-ki. Ipoña navisanake pashine kitaite, areetaiyakana Mileto-ki. ¹⁶Ari okanta navisantanakarori Efeso te naatakotapainte, tema Pablo te inkove iriyaatapainte janta, onkantya eero josamaniperovaitanta Asia-ki. Ikovatzirareetzitaiya Jerusalén-ki, tekera iroimoshirenkithanakero kitaiteri “Aavataantsi.”*

Inkinkithataairi Pablo irantarikonaite Efeso-satzi

¹⁷Ikanta nareetakara Mileto-ki, ikaima-kaantapaakeri Pablo irantarikonaite kempisantzinkariite Efeso-satzi. ¹⁸Ikanta ipokaiyakeni, ikantavakeri: “Piyotaiyini eerokaite tsika nokanta nosaikimotaiyakemi ovakera nareetantakari Asia-ki. ¹⁹Ari nokantapiintatya nantavaitziniri Avinkatharite, tsinampashire nokanta, osheki niraavaitaka noñaayetakero ikovavetaiyakani judío-payeeni irimaima-

nevaitena. ²⁰Iro kantacha te novashaanta-nakero nokinkithatakaayetzimiro onkarate panintaavaityaari, niyotayeta-piintakemi pipankoiteki, eejatzi tsikarika ipiyotapiintaiyani atziriite. ²¹Nokinkithatakaayetakeri nosheninkapayeeni judío ipoña griego-thatsiri, nokantayetziri: Pimpiyashiyetairi Pava, paventagaiyaari Avinkatharite Jesucristo. ²²Iroñaaka niyaatatyera Jerusalén-ki, Tasorentsinkantsi minthashiretakaanari, te niyotzimaitya ompaityaarika avishimotenari janta. ²³Iro kantacha tsikarika niyaatayetzi, jiyoshiretakana Tasorentsinkantsi, ikantashiretana: ‘Oshekira piñaashivaitayetyaaro irashitakovaitaitemi.’ ²⁴Iro kantamaitacha naaka, tekatsira ompaitzimotaajatyana onkarate nonkemaantsivaityaari, te nonkaminthaa-tziitanakya. Iro kovaperotacha nonkimoshireventero nonkempitakaantanakero irootaintsimi nomatakero noyiishitantzi nareetya janta tsika overaa noshiye. Tema irootaintsi nothotyero ikantakenari Avinkatharite Jesús nonkamantantairo Kameethari Ñaantsi okantakota ikaminthaayetaira Pava. ²⁵Nokinkithatakaayetakemi eejatzi eerokaite tsika okantakota ipinkathariventantai Pava. Eeromaita papiitairo piñaayetaina. ²⁶Irootake nokovantari nonkantayetemi iroñaaka tera naaka kantakaashityaarone intzimayentanaiyaari peyashitaachaneri, ²⁷tema noñaaventakemiro maaroni ikinkishireztakari Pava iranteri, tekatsi aparoni nomanimotemi. ²⁸Pinkempoyaa-yetaiya, ari pinkempitakaayetaiyaariri eejatzi piyotapiintayetachari janta tsikara jovayetakeri Tasorentsinkantsi. Pinkempitaiyaari aamakoventaneri onkantya paamaventantyaariri kempisantayetairiri Avinkatharite, tema iriitake ikapathainkatzimentairi ipinaventayetairira. ²⁹Niyotzi

* 20.16: Kantakotachari jaka “Aavataantsi,” irojatzi ikantayeeztitari “Pentecostés.”

naaka aririka niyaatai ari impokapaake pashineete, inkempitapaakyaari katsimari piratsi, inkovapaake iraperoteri kempisantzinkariite. ³⁰Arira intzinaanake pikaratai-yakeni eerokaite iramatavitanakeri kempisantzinkariite, irovashaantakaanakeri ikempisantavetari. ³¹Pinkinkishiretero eerokaite, mavara osarentsi nosaikimovaitapaintzimi, te novashaantapaintero nokaminaayetzimira maaroitni, niraakovaitataikami. ³²Naventaari naaka Pava iroñaaka iyeikiite, iriitake aamaventyaamine, iriitake kaminthayemiri tema irootake ikantayetakairi. Ari itharomentshiretakaayetaiyaami, aritake iriñaakaayetaimiro okaratzi ishineyeteririri maaroni itasorentsitakaane. ³³Te noñeero naaka nonevetakotantyaari, kireeki, oro, eejatzi ikithaayetari. ³⁴Piyotaiyini eerokaite, naakatajaantake antavaiventaincha okanta naantari kovityiimoyetanari, ari nokempitzitakaakariri eejatzi ikaratzi tsipayetakanari. ³⁵Arira nokenakairori niyotaantakamirori tsika ankantero antavaiperotapiintai, aneshinonkayetantyaariri kovityaaneentavaitatsiri. Ari nokinkishiretakaimirori iñaaventapaintziri Avinkatharite Jesús, ikantake: 'Kimoshireperoventaari inatzi neshinonkataneri, tera ari inkantajaantaiteri ipashitaitari.'

³⁶Ikanta ithonkanakero Pablo ikantakero iroka, jotypeerovanaka jiñaañaatakaanakeri maaroitni piyotainchari. ³⁷Maaroite jiragaiyakani, javithanotavakaayetaka, ari jovethatavaari Pablo iriyaataira. ³⁸Ovashire ikantaiyanakani, tema ikantakerira eerora jiñagairi. Ipoña joyaataiyanakeri irojatzi jotetantanaari Pablo.

Jiyaatantaari Pablo Jerusalén-ki

21 ¹Ikanta nookanairi iyeikiite, otetaiyanaana, tampatzika novanakero niyaatake Cos-ki, okitaitama-

nake areetakana janta Roda-ki, ipoña navisanake irojatzi Pátara-ki. ²Ari noñaapaakeri janta antaro pitotsi jatatsiri Fenicia-ki, ari notetaiyanakani. ³Ikanta namaatakotzira, namenakotanakero nampateki othampishi Chipre, nokenakotanake naakaite nakoperoiniki irojatzi Siria-ki. Tema tzmatsira ovaakarontsi irookayeetanakeri janta Tiro-ki, ari naatakotaiyapaake. ⁴Noñaapaatziiri kempisantzinkariite, ari nosaikimovaitanakeri okaratzi 7 kitaite. Ikantavakeri Pablo: "Eerora piyaatzi janta Jerusalén-ki." Iro ikantantakariri, tema jiyoshiretakaayetakitziri Tasorentsinkan-tsi. ⁵Iro kantacha avisanakera 7 kitaite, iro navishimatantanakyaarimi. Ari joyaataiyakenani maaroitni iyeikiite, itsipayetakaro iinaite, eejatzi irentsiste. Irojatzi othapikitapaa nampitsi, ari notyeerovaiyapaakani janta impanekiite, noñaañaataiyakeni. ⁶Ipoña novethatava-kaayetanaa, otetanaana naakaite, piyeeyanaani iriroriite ipankoitaki.

⁷Ipoña namaatakotanai irojatzi Tolemaida-ki, ari novethayetapaari iyeikiite, aparoni kitaite nosaikimovaitanakeri iriroriite. ⁸Okanta okitaitamanake avisakotanakena, areetakana Cesarea-ki. Ipoña nokenanake ipankoki Felipe kinkithatakaaneri, ari nosaikapaakeri. Irika Felipe iriitakera aparoni karatatsiranki 7 ipairyetakeri irampitakoyeteri otyaantajanoriite. ⁹Tzmatsi Felipe 4 evankaro irishinto, kamantantanero onayetatzii. ¹⁰Aritake oshekitake kitaite nosaikapaake janta, ari jareetakari aparoni kamantantaneri ipoñaakaro Judea-ki, ipaita Agabo. ¹¹Ikanta iñaayeta-paakena naakaite jaapaakeri irovathakiro Pablo, joosotakari irakoki eejatzi iitziiki ipoña iñaavaitanake, ikantzii: "Arira inkantyaari ashitakariri irika ovathakirontsi iroosoteri judío-payeeni janta Jerusalén-ki, impoña iraakaantakeri janta

kaari asheninkata. Irootakera jiyotakaa-kenari naaka Tasorentsinkantsi.” ¹²Ikanta nokemaiyavakeroni iroka, nokakantave-tanakari Pablo: “Eerora piyaatzi janta Jerusalén-ki.” Arira ikantzitavetakariri eejatzi Cesarea-satziite. ¹³Iro kantacha ikantanake irirori: “¿Opaitama piraantai-yarini, ovana povashiretakaakana? Aña minthatakana naaka. Aririka onkantya iroosoyeetena irojatzi nonkamimentan-tyaariri Avinkatharite Jesús janta Jerusalén-ki, omavaityaata.” ¹⁴Tera nonkitsirinkatyeeeri, intaani nokantana-keri: “Omatyaata ikoviri Avinkatharite.”

¹⁵Ikanta okaratapaake iroka, oveysikai-yanaana, jataiyakena Jerusalén-ki. ¹⁶Ari joyaataiyanakena tsika ikaratzi Cesarea-satzi iyotaariite inatzi. Iriitakera aayetanakenari ipankoki aparoni shirampari Chipre-satzi paitachari Mnasón, pairanitake jiyotaaritziri irika, iriitakera nomayimotaiyerini.

Joirikayeetakeri Pablo tasorentsipankoki

¹⁷Ikanta nareetaiyapaakani Jerusalén-ki, kimoshire ikantaiyani iyeikiite iñaavakena. ¹⁸Okanta okitaitama-nake, jaayetanakena Pablo nareetyaari Jacobo, ari isaikitakari eejatzi maaroi-temi antarikonaite. ¹⁹Jovethatapaakari Pablo, ipoña ikamantapaakeri maaroni opaiyeta jantakaayetakeriri Pava janta inampiiteki pashinesatzi atziriite.

²⁰Ikanta ikemaiyavakeni, itharomentana-kari Pava. Ipoñaashitaka ikantaitanakari Pablo: “Iyekí, ompero joshekitake jaka asheninka judío-payeeni kempisantayeta-naintsiri eejatzi, eeniromaita ishintsiven-tayetziri kempisantzinkariite irimonkara-yetero Ikantakaantane Moisés-ni.

²¹Ikemakoventakemi eeroka piyotaayeta-keri asheninka nampiyetarori pashineki nampitsi, pinkantayeterimi: “Te onkova-jaantya pinkempisantero Ikantakaantane Moisés-ni, te onkovajaantya pintomeshi-

taaniyetairi pitomiite, te onkovajaantaiya eejatzi antayetairo okaratzi ameyetari pairani.” ²²¿Tsikama ankantyaaka? Arira iriyoeyetake iroñaaka asheninka, areetaami jaka. ²³Iro kameethatatsi pantero iroka: Tzimayetatsira akarataiya-keni jaka, ikaratzi 4 shirampari intzime monkaraterone ishinetaantziri. ²⁴Pintsi-patanakyaari irikaite, pantero onkarate kitevathatakagaimineri. Eerokara pinakoventerine inkarate impometaye-teri, aririka irameetaitakeneri iishi. Ari onkantya iriyoeyetantyaari thaiyaantsi onatzi okaratzi ikantakoyeetakemiri eeroka, aña pimatztitaitaro eeroka pimonkarayiro Ikantakaantaitane.

²⁵Irooma naakaite, niyotaiyini ikenakaa-shitakaro asheninkapayeeni shintsishin-tsitashivaivetachari irimonkaratakaante-romi Ikantakaantaitane. Tema ikaratzi kaari asheninkayeta kempisantayetaatsiri, aritakera notyaantakeneri pairani osankinarentsi okaratzi nopampithashire-taiyakarini jaka, nokantakeri: “Eerora povayetari vathatsi ipometaitziniriri ivavanetashiyeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaitzi.” Intaanimacheenira irantayetairo iroka.”

²⁶Ipoña Pablo jaanakari 4 shirampari. Okanta okitaitamanake itsipayetakari inkitevathayetakaitairi, ikyaae tasoren-tsipankoki inkamantante tsika onkarate kitaite onthonkantyaari ishinetakaanta-keri, iñaaventakotakero tsikapaiterika iramayetantyaariri aparopayeeni irashita-kaiyaariri Pava.

²⁷Ikanta omonkaratzimatapaaka 7 kitaite, tsikarika ikaratzi judío poñaayeta-chari Asia-ki, iñaakeri Pablo janta tasorentsipankoki. Japatotake atziriite, impokashiteri Pablo iroirikeri, ²⁸ikaimai-yini, ikantzi: “iShirampariite! iIsrael-mirinkaite! iPampitakotena! Iriitakera irika shirampari kenakenayeta-tsiri tsikarikapayeeni jiyotaayetziri

atziriite pithokashitariri asheninkapayeeni, pithokashitarori Ikantakaantane Moisés-ni, pithokashitarori eejatzi iroka tasorentsipanko. Iro ovatsiperotainchari, ikyaakaakeri iroñaaka kaari asheninkata janta tasorentsipankoki, ithainkatasorentsivaitakero.” ²⁹Iro ikantantarori iroka tema iñaakitziiri Pablo janta Jerusalén-ki itsipatakari Trófimo poñaachari Efeso-ki, iñaajaantaiyakeni ikyaakaakitziiri tasorentsipankoki. ³⁰Apatotaiyapaakani osheki atziriite, shiyeeyapaakani, joirikapaakeri Pablo, jinoshikanakeri jomishitovakeri jakakiroki tasorentsipankoki, jashitaitanakero. ³¹Iroovetaicha iroverimi, ari ikamantaitakeri ijevare ovayiriite poñaachari Roma-ki, ikantaitakeri: “Jimaimanetavakaatyaa janta.” ³²Ikanta jevarika japatotanakero irovayirite, ishiyeeyanakani ipiyotaiyakani atziri. Ikanta iñeeyavakerini ipokakera, jovashaantanakeri ipasavaitziri Pablo. ³³Joirikaitapaakeri Pablo, ikantanakeri irovayirite: “Poosotantyaari apite ashirotha.” Ipoña josampitanakeri atziriite: “¿Niinka irika, opaita jantakeri?” ³⁴Tzimayetatsi cheraacheraatanaintsiri, temaita oshiyavakaa okaratzi icheraavetaiyakarini. Tera onkante iriyotero irika jevari opaita avisatsiri. Jotyaantakeri irovayirite iraanakeri Pablo janta jimaapiintaiyini. ³⁵Ikanta joirinka-kaaveetarira Pablo, eekero ishintsitatz atziriite ikovi impasavaiteri, irootakera janatatantainakariri ovayiriite inkene irotzikaaventer. ³⁶Tema maaroitene joyaatakoventaitakeri, ikaimaiyini: “¡Povamayarivé!”

Iñaaventakotari Pablo

³⁷Irootzimatake irominkyeteri jimaapiintzi ovayiriite, josampitanakeri Pablo jevarika, ikantziri: “¿Kantatsima nonkinkithavaitakaimi kapicheeni?” Ari ikantanake jevari: “¡Tsika piyotziroka

noñaane! ³⁸Tetya Egipto-satzi pinatzii eeroka poñaakaantakarori chapinkipaite maimanetaantsi, kenapaintsiri tsika te jinampiitaro, jamake 4,000 ovayiriite.” ³⁹Ikantzi Pablo: “Judío nonatzi naaka, nopoñaaro Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki. Oztinkami onatzi nonampi, nokovi pishinetena eeroka nokinkithavaitakairi nosheninka.” ⁴⁰Ishinetakeri. Katziyanaka Pablo pavitsiki, itzinaavakotanaka irimairetantavakyaari isheninkapayeeni. Ari jimairetaiyanakeni. Kinkithavaitanake hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ikantanakeri:

22 ¹“Iyekiite, Ashitaaniri, pinkeme noñaaventakotyaari.”

²Ikanta ikemaiyavakeri hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ari jimaireperotaiyanake. Eekero ikantanakitzi Pablo:

³“Judío nonatzi naaka. Notzimake Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki, iro kantacha jaka Jerusalén-ki nokimotatake, iriyotaane nonatzi Gamaliel, niyoperokitziro ikantakaantane avaisatziite. Nokovapiintavetaka naaka noshireperotyaari Pava, pikempiyetara eerokaite iroñaaka. ⁴Pairani nopatzimaminthavaitakeri tsipatanairi ipaiyeetziri ‘Avotsi’ novamaayeri. Osheki nonoshikayetake shirampari, tsinane, maaroni, nashitakotakaantayetakeri. ⁵Iñaayetakena nantayetakero iroka maaroitene ijevare omperatasorentsitaari eejatzi antarikonaite. Iriiyetake payetakenari osankinarentsi ipakaantziri asheninka judío janta Damasco-ki. Ipoña niyaatake janta nokokovayetziri irikaite, namayeri jaka Jerusalén-ki irovasankitaayeeteri.”

Ikamantakota Pablo ikempisantantaari

(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶“Ikanta naniitzi avotsiki, irootzimatake nareetya Damasco, joveraaka tampatzika ooryaatsiri, ari jomapokakenari morekanaintsiri inkiteki, joorentakona

tapaakena nokatziyakara, ⁷ari notyaanakeri kipatsiki. Nokematzi ñaanatanari, ikantana: 'iSaulo! iSaulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatantanari?' ⁸Nosampitanakeri naaka: ¿Niinkama eeroka Pinkathari? Ari jakaitanakena: 'Naakata-kera Jesús Nazaret-satzi itzimi pipatzimaminthavaitakeri.' ⁹Ikaratzi tsipataiyakanari iñeeyakeri oorentapainchari, iniroite itharovaayanakeni, temaita inkemathataiyeroni iriroriite iñaanataitakenara.

¹⁰Ipoña nosampitanakeri, nokantziri: 'Pinkathari. ¿Ipaitama pikoviri nantairi naaka?' Ari ikantanakena Pinkathari: 'Pintzinaye, piyaate nampitsiki Damasco. Arira inkamantayeetemiro ompaitya pantayeteri.' ¹¹Tema mavityaaki jovanakena oorentakenari, jakathashitanaana notsipayetakari irojatzi Damasco-ki.

¹²Ari isaikeri janta aparoni shirampari ipaita Ananías, ñaapinkathatasorentsitanerini jinatzi, jimonkarayetziro Ikantakaantane Moisés-ni. Ñaapinkatha joviri maaroitenei judío nampitayetarori Damasco-ki. ¹³Pokake Ananías iriñeena. Ikanta jareetapaaka, ikantapaakena: 'Iyeki Saulo, pokiryagai.' Apathakero nokantanaka nokiryaanai, amenavaitanaana. ¹⁴Eekero ikantanakityaana Ananías: 'Eerokara iriyoyaane Ivavane avaisatziite. Jiyoyaakemi onkantya piyotantaiyaarori ikovakaimiri irirori, ari piñaakeriri Cristo tampatzikatatsiri, ari pikemañaanetakeriri eejatzi. ¹⁵Eerokatake kamantakotairine maaroni atziriki. Piñaaventayetairo okaratzi piñaakeri, okaratzi pikemakeri. ¹⁶Iroñaakatake, tekatsi poyaaventanake. Pintzinaye, poviinkatya, pimpairyagairi Avinkatharite pinkovakotairi onkantya impeyakotantaiyaamirori piyaaripe-ronka.'"

Ikamantantziro Pablo jotyaantaitziri inkinkithatakayeri pashinesatzi atziri

¹⁷"Ikanta nopiyapaaka Jerusalén-ki, niyaatake tasorentsipankoki noñañaate, ari noñaavyavaitakari janta. ¹⁸Noñaakeri Avinkatharite, ikantakena: 'Pishintsitanaake, pishitove Jerusalén-ki, tema eero ikempisantayeetzimi piñaaventena jaka.' ¹⁹Ari nokantanakeri naaka: 'Pinkathari, jiyotaiyini maaroitenei niyaatapiintake tsika japatotapiintaita, nominkyaakaantayetakeri ikaratzi kempisantayetzimiri eeroka, osheki nopasatakaantavaitakeri. ²⁰Tema jovamaayetakeriranki pinampire Esteban, ñaaventakotzimiri eeroka, ari nokaratztakarari eejatzi naaka janta, naapatziyakotakarari ovamaakeriri, naamaventakaniri eejatzi iithaarepayeeni.' ²¹Iro kantacha ikantanakena Pava: 'Piyaate, tema naakatake otyaantemine intaina isaikayetzira kaari pisheninkata.'"

Isaikimotakeri Pablo ijevarite ovayiriite

²²Ikanta ikemavakerora atziriite iroka, japiitaiyanairo ikaimaiyini ikantzi: "iIrika shirampari te arite irañe! iPashiryeeyaari!" ²³Eekerora ishintsitatzi ikaimaiyini, jotekakotaiyani iithaareki." ²⁴Ikanta jevari, ikantakeri irovayirite: "Paanakeri inthomointa irika, ampasavaitavakeri onkantya inkamantantairori opaita iñaavaaitakeri okanta jovatsimaantakariri isheninkapayeeni." ²⁵Aritakera joosotayeetakeri impasavaitantaiyaariri, josampitanakeri Pablo pashine jevari, ikantziri: "Irosankinatakotane Roma-satzi nonatzi naaka. ¿Shinetaantsitatsima impasavaitaitena, tekeraatara iramenakoyeetavakenaro opaita nokenakaashitakeri?" ²⁶Ikanta ikemavakera irika, ipiyashitanaari ijevajanore irirori, ikantapairi: "Novinkatharite, ¿Piyota-

* 22.23: Ikantaitzi eejatzi, jookavanetzitaka kipatsi tsika ipiyotaiyakani, tema ikisaiyatyaani.

kema opaita antakeri? Iriitakera irika, irosankinatakotane Avinkatharijanorite saikatsiri Roma-ki.” ²⁷Ikanta ikemavakera, ipokashitapaakeri Pablo, josampitapaakeri: “¿Omaperotatyaama posankinatakojanota eeroka?” Ari jakanake Pablo, ikantzi: “Jee.” ²⁸Ikantzi jevari: “Oshekira nopinakoventakari naaka onkantya nosankinatakotantyaari.” Ikantzi Pablo: “Tetya naaka, josankinatakotzitaitakana ovakera notzimapaake.” ²⁹Ikemaiyavakera ikantake, apathakero ikantanaka joosoryaakotanakeri. Itharovakaanakaro jevari, joosotakaantakerira osankinatakotachari Roma-ki.

Jaayetanairi Pablo japatoyetapiintaiyani ijevare judío-payeeni

³⁰Okanta okitaitamanake, ikovi iriyotajaante jevari opaita jimaimaneminthatantariri judío-payeeni irika Pablo. Japatotakaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, ipoña ijevajanore judío-payeeni. Jomishitovakaantakeri Pablo, jomisaikakeri tsikara japatotaiyani.

23 ¹Jamenaminthatapaakeri Pablo ijevajanoriite apatotainchari, ipoña ikantanakeri: “Iyeikiite, naamaakovenatapiintaka naaka eero otzimanta nantzimoteriri Pava.” ²Ikanta Ananías, omperatasorentsijanori, ipasavaantetakaantakeri Pablo. ³Iro kantacha Pablo, ikantanakeri: “iKamatavirí, Pavara pasatemine eeroka! Saikavetakami jaka pamenakotantyaanaro Ikantakaantaitane, ¿Tema pipiyathataro pipasatakaantakenara?” ⁴Ikanta apatotainchari, ikantanakeri Pablo: “¿Arima pinkanteri pinkaviyeri iromperatasorentsijanore Pava?” ⁵Ikantzi Pablo: “Iyeikiite, te niyoveta naaka omperatasorentsijanori jinatzi,

tema okantzi Osankinajanorentsiki: ‘Eero pikaviyiri jevatokaantatsiri.’”

⁶Jiyotzi Pablo tsikarika ikaratzi ijevajanoriite apatotainchari, Saduceo jinayetatziri iriima pashinepayeeni Fariseo jinatzi, ikantanake: “Iyeikiite, Fariseo nonatzi naaka, eejatzi nosheninkamirinkaite. Iroora jiyakoventantaitanari iroñaaka tema nokempisantaatziro irañaayetai kamayetatsiri.” ⁷Ikantakera Pablo, ari iñaanaminthatavakaanakari Fariseo-payeeni ipoña Saduceo-payeeni. ⁸Tema ikantapiintaiyini Saduceo-payeeni: “Eero jañaayetai kamayetatsiri, te intzimanete maninkariite, te intzimanete eejatzi shiretsi.” Iriima Fariseo-payeeni, ikempisantayetzi irirori omaperoyetatya irokapayeeni. ⁹Ari ichecheraataiyini maaroitani. Ikanta iyotzinkariite Fariseo, ikatziyayetanaka, ikantanake: “Irika shirampari te ontzime ikenakaashitane. Kempitakara maninkariitsi ñaanaashiretakeri, aamaashityarika shiretsi.”

¹⁰Eenirora ishintsitayetzi ichecheraataiyini, itharovanaake ijevare ovayiriite ari irovatsinaavaitaitakeri Pablo, ikaimakaantake irovayirite iromishitovairiita janta, iraanairi jimaapiintaiyini.

¹¹Okanta otsirenitanai, joñaakagaari eejatzi Avinkatharite, ikantairi: “Pablo, eero pitharovi, arira piñaaventakena janta Roma-ki pikempitaakerora jaka Jerusalén-ki.”

Ikinkithashireeta irovaiteri Pablo

¹²Okanta okitaitamanake, ikinkithatavakaiyakani tsikarika ikaratzi judío, ikantavakaiyani: “Thame amashekaventaierine Pablo irojatzi ovantakyaariri.”

¹³Anaanakero 40 ikarataiyinira shirampariite kantaintsiri. ¹⁴Ipoña jiyaatashitanakeri ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi

* **23.3:** Kantakotachari jaka kamataviriri, iriyetakero omperatasorentsitaneriite, kempitarori okitamaroveta jovantaitariri kaminkari. Pamenero Mt. 23.27.

antarikonaite, ikantaiyakerini: “Nokantai-yakeni nomashekaventaierine Pablo irojatzi novantakyaariri. ¹⁵Intsiyaa pintsipatavakaiyaani eerokaite pikaratzi papatotapiintaiyani, pinkampitairi ijevare ovayiriite, pinkantairi: ‘Pamainari Pablo onkitaitamanake namenakoperotaineri ikenakaashitakari.’ Impoña naakaite aamaventa nonkantaiyakya novavakeri tekeri irareetapaakyaata jaka.”

¹⁶Kemake itzineri Pablo, jatanake imaapiintaiyini ovayiriite inkamantapaakeri. ¹⁷Ipoña Pablo ikaimake aparoni ovayiri, ikantakeri: “Paanakeri irika evankari janta pijevariteki, tzimatsi opaita inkamanteriri.” ¹⁸Ikanta ovayirika jaanakeri ijevariteki, ikantapaakeri: “Jevári, ikovakotakena Pablo namakemiri irika evankari, tzimatsi ikoviri inkamantemiri.” ¹⁹Ipoña jevarika, jaanakeri evankarika jantyaatziini, josampitakeri: “¿Opaita pinkamantenari?” ²⁰Ikantanake evankari: “Ikinkithashiretaiyakani judío-payeeni inkovakotemi onkitaitamanai paanairi Pablo janta japatotapiintaiyani jevajanoriite, iramenakoperotero ikenakaashitane. ²¹Eerora pikempisantziri, tema omanaiyakani 40 shirampariite. Ikantaiyake: ‘Thame amashekaventaierine Pablo irojatzi ovantakyaariri.’ Aritakera ovetsikaiyakani iroñaaka, jonyaaventaiani tsika pinkante eeroka.” ²²Ipoña jevarika jotyaantairi evankari, ikantavairi: “Eerora pikamantantziro iroka.”

Jovavisaitakeri Pablo janta pinkathariki Félix

²³Ikanta jevarika ikaimake apite pashine ijevarite ovayiriite, ikantakeri: “Papatote 200 povayirite, pintsipataakeri 70 ovayiriite kyaakotachaneri moraki, eejatzí pashine 200 aatsineri irovathamento. Paanakeri tsirenipaite Cesarea-ki. ²⁴Impoña povetsikake mora inkyaakotakyaari Pablo, pinkempoyaaventerira

kameetha. Paanakeri pinkathariki Félix.” ²⁵Ari josankinatakero irotyaanteneri pinkathari, okantzi:

²⁶“Irosankinare Claudio Lisias jotyaantziniri pinkathari Félix: Osheki novethatami. ²⁷Irika shiramparika notyaantakemiri, joirikakaantavetakari judío-payeeni jaka, iroovetainchami iroverimi. Ikanta niyotake irosankinatakotane ajevajanorite Roma-ki jinatzí, naanake novayirite, nookaventakari. ²⁸Nokovatziira niyote opaita ikenakaashitakari irika jimaimanetantaitariri, naanakeri japatotapiintaiyani ijevajanorite, ²⁹noñaatzi imaimanevantsiitari Ikantakaantaitane jashiyetari iriroriite. Tekatsi ompaitya irovantaityaariri, te arite eejatzí irashitakovaitaiteri. ³⁰Tema nokemakera ikovaiyatziini judío-payeeni iroveri, irootakera notyaantantakamiriri iroñaaka eeroka. Nokantzitakari eejatzí irikaite maimanevaitziri inkamantemiro eeroka opaita itzimaventantariri irika.”

³¹Jimonkaratakero ovayiriite. Jaanakeri tsirenipaite Pablo janta Antípatris-ki. ³²Okanta okitaitamanake, piyeeyaani ovayiriite aniitashitanainchari. Iriima ikaratzi kyaakotanainchari eekero joyaatanakiziri Pablo. ³³Ikanta jareetakaa-kari Cesarea-ki, ipapaakeri osankinarentsi pinkatharika, ipoña ikantapaakeri: “Pinkatharí, jirikara Pablo.” ³⁴Arira ithonkakero pinkathari iñaanatavakero osankinarentsi, josampitanakeri Pablo, ikantziri: “¿Tsika pipoñaaka?” Ikantzi Pablo: “Nopoñaaro Cilicia-ki.” ³⁵Ikantanake: “Ari nonkemakemi apaata aririka irareetapaakya ikaratzi maimanetzimiri.” Ipoña ikantakaantake irayeetanakeri ipankoki Herodes, ari iramaventayeetyaariri.

Iñaaventakotari Pablo janta Félix

24 ¹Okanta avisanake 5 kitaite, areetapaaka Cesarea-ki, Ananías omperatasorentsijanori itsipayetakari

antarikonaite ipoña iyakoventaneri ipaita Tértulo. Javisashitapaakeri pinkathari irimaimanetakaanteri Pablo. ²Ikanta jamayeetapaakeri Pablo, ñaavaitanake Tértulo, ikantanakeri Félix: “Paasoonke eeroka, pinkathari, noñeeyironi kameetha nosaiki, paasoonke piyotaneta osheki pantakeneri kameethatatsiri nosheninka. ³Okaratakera iroka noñaapinkathaperojanorite Félix, oshekira ipaasoonketapiintaiyakemi maaroitani nosheninka. ⁴Iro kantacha eero osamanitanta, nokovatzipinkempisantavakena kapicheeni nonkantemiri. ⁵Noñaakeri naaka, irika shirampari ovaariperotaneri jinatzi. Ithonka ikekenayetake nampitsiki, teraintaani imaimanetakeri nosheninka nokaratzi no-judío-tzi, irijatzirajevatakaanairiri ikaratzi paitashivaitachari ‘Oshiretanaariri Nazaret-satzi.’ ⁶Ikovake eejatzi irovaariperoteromionotasorentsipankote, irootake noirika-kaantakariri, nokovaiyavetaka namena-kotantyaarimi Ikantakaantaitanari naakaite. ⁷Iro kantacha, ipokapaake jevari Lisias, jaapithatanakeri, jovatsinaavaitanakena. ⁸Ikantanakena: ‘Ontzimatyepiyaataiyeni janta pinkathariki irovetsikemiro kantainchari.’ Intsitya posampitajaanteri eeroka ayotantyaarorikyaaryoori okanta nomaimaneminthantakariri.”

⁹Irojatzira ikantzitaiyarini eejatzi judío-payeeni ikaratzi pokaintsiri.

¹⁰Ari itzinaavakotanaka pinkathari onkantya iriñaavaitantyaari Pablo. Ipoña ikantanake Pablo: “Osheki nokimoshire-ventakemi eerokatakera kemenane noñaaventakotyaaara, tema niyotzi eerokatake ovetsikapiintakeneriri nosheninkapayeeni imaimanetavakaa.

¹¹Kantsitsi posampitakoverto eeroka, ovakera nareetaa naaka Jerusalén-ki okaratzi 12 kitaite, nokovaveta noñaapinkathatapaiimi Pava. ¹²Tera noñaanamin-

thatantavaite, te nomaimaneteri atziripayeeni tasorentsipankoki, eejatzi nokempitakari jantapayeeni nampitsiki, tekatsira nomaimaneyete japatotapiintaita. ¹³Irikaite kamantakotakenari iroñaaka jaka, eerora iñeetziro omaperotatyaara ikantakotanari. ¹⁴Ari okantavetakari, notsipataari naaka ikaratzi ipaiyeetziri ‘Avotsi.’ Irootakera ikantayetakeri iroñaaka irikaite iyakoventaneri nokempisantashivaitane onatzi. Aña ari nokenakairori naaka noñaapinkathatziri Pava ikempisantziri pairani novaisatziite. Nokempisantziro Ikantakaantane, eejatzi irosankinarepayeeni Kamantaneriite. ¹⁵Ari noshiyayetari iriroriite, joyaaventari Pava irovañaayetairi kamayetaintsiri, teraintaani irañaayetai kameethashireri aña irimatzitaiyaaro kaariperoshireri.

¹⁶Irootake nokovantapiintakari eero otzimi ompaitya nantzimoteriri Pava, eejatzi atziirite irirori. ¹⁷Avisakera osheki osarentsi nokekenavaitake, nopiyaa nonampiki namai nonpashitapaiyaariri nosheninka kovityaavaitatsiri, nokovavetapaa eejatzi nompometapainerimi Pava. ¹⁸Irootakera nantziri tasorentsipankoki, aritake nameetakero noishi onkantya nonkitevathatantaiyaari, tetya osheki nonkarataiyeni, tekatsitya nomaimanevaite janta.

Aripaitera iñaayetapaakenari tsikarika ikaratzi judío poñeenchari Asia-ki.

¹⁹Iriiyetakemi pokatsine jaka inkinkithatakotena opaitarika iñaakotakenari. ²⁰Tera impokaiyatyeeni irirori. Jirikatzimaitaka pokaintsiri jaka apatoventzitananari, intsityaa inkantemiita tzimatsirika iñaakotajaantakenari janta nokenakaashitzitakari. ²¹Aama iro ikantakotanari nokantaiyakeri japatoventantanari, chapinkipaite, nokantakeri: ‘Iroora jiyakoventantaitanari iroñaaka tema nokempisantaatziro irañaayetai kamayetaintsiri.’”

²²Tema pinkathari Félix jiyotakopero-tzitarira ipaiyeetziri “Avotsiveri,”

irootakera jovashaantantanakarori, ikantanakeri: “Aririka impokake jevari Lisias, ari inkamantaperotapaakenaro iroka.” ²³Ipoña ikantakeri ijevare ovayiriite: “Eekerora paamaventatyeeyaari Pablo, pishinetzimaityaari irareetyaari irapatziyane impantavakyaariri kovityiimotariri.”

²⁴Okanta pashine kitaite, aritakera piyaara Félix, itsipatakaro iina Drusila, judío onatzi iroori. Ikanta ikaimakaantapairi Pablo inkemavakeri iriñaaventeneri tsika okantakota javentaashiretantaariri Jesucristo. ²⁵Iro kantacha Pablo jetanakaro iñaaventanakeneri tampatzikashiretaantsi, ñaakoshiretaantsi, irovasankitaantayeetai apaata. Ari itharovanakeri Félix, ikantanakeri: “iAritapaake, piyaatai! Ari napiitairo nonkaimakaantaimi apaata nosaikashivaityaarika.” ²⁶Tema joyaaventavetaty Félix impinaterimi Pablo, onkantya irovashaantakaantantaiyaariri. Irootake japiipitantavetakariri ikaimakaantziri inkinkithavaitakairi. ²⁷Avisakera okaratzi apite osarentsi. Ari okaratapaakeri ipinkatharitzí Félix. Ikovatziiira irapatziyapiintyaari judío-payeeni, jashitakotakaantanakeri Pablo. Arira jimpoyaatapaa-riri pashine pinkathari paitachari Porcio Festo.

**Ikovake Pablo iriitajaantake
amenakoterine César**

25 ¹Aritake ipairyeeetakeri Festo impinkathariventante. Iro avisanake mava kitaite jatake Jerusalén-ki ipoñaanakaro Cesarea-ki. ²Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari iriiperoriite judío-payeeni, ikamantakotavakeri Pablo. ³Ikovakotakeri irotyaantairi Pablo Jerusalén-ki.

Ikinkishiretaiyakani iriroriite irovakaan-teri niyankithakineki avotsi. ⁴Ari ikantanake Festo: “Aritake jashitakoyee-takeri Pablo janta Cesarea-ki, irootzimatake niyaatai janta. ⁵Intsityaa iroyaatai-yanakenani pijevarite, tzimatsirika ikenakaashitane irika shirampari, ari piyakoventeriri janta.”

⁶Tera osamaniperote isaikavaitapainte Festo janta Jerusalén-ki, piyaa Cesarea-ki. Okanta okitaitamanake, ithointapaa isaikamentoki ipinkathariventantzira, ikaimakaantakeri Pablo. ⁷Ikanta ikyaapaake Pablo, ari ipokaiyapaakeni judío-payeeni poñaayetainchari Jerusalén-ki, ikantakovaitapaakeri osheki kaariperori, okantaveta te iriñaayeve-tyaaro omaperotatyaa-rika okaratzi ikantakoyetziriri. ⁸Iriima Pablo ñaaventa-kotanaka irirori, ikantake: “Tekatsi kaariperori nantake naaka, te nompiya-thatyaa-ro Ikantakaantaitakeneriri nosheninkapayeeni, te novaariperotero tasorentsipanko, te nonkaviyavaiteri eejatzí César ijevajanorera Roma-satzí.” ⁹Iro kantacha pinkathari Festo ikovatziiira irapatziyapiintyaari judío-payeeni, josampitanakeri Pablo: “¿Pikovi piyaate Jerusalén-ki, namenakotantyaamiri janta?” ¹⁰Ikantanake Pablo: “Iroora tampatzikatatsi nosaike naaka jaka pamenakotena, tema eerokatake jovake César ijevajanore Roma-satzí. Aritake piyotaiyakani tekatsi kaariperori nantzimoyeteriri nosheninkapayeeni judío. ¹¹Ontzimatyeeerikami nokenakaa-shiperotane, aritatsimi irovamaayeete-nami. Irooma tekatsira nonkenakaashita-kyá, te aritzí potyaantena janta. Nokova-tziira iriitajaantake pinkathari César amenakotenane.” ¹²Ipoña Festo ikinkitha-vaitakaakeri ikarataiyini ipinkatharitzí.

* **25.6:** Kantakotachari jaka “tera osamaniperote,” irojatzira ikantakoyeetzitari 8 terika 10 kitaite isaikavaitapaintzi.

Ari ikantanakeri: “Pikovatziira iramena-kotemi César, arira piyaateri janta.”

Jaayetanakeri Pablo pinkathariki Agripa

¹³Ipoña pinkathari Agripa itsipatakaro iina Berenice pokaiyakeni Cesarea-ki, irovethatyaari Festo. * ¹⁴Ikanta isaikavai-tapaintzira janta, ikinkithavaitakaakeri Festo ikantakotara Pablo, ikantakeri: “Tzimatsi jaka aparoni shirampari jookanairi pinkathari Félix jashitakoyee-takeri. ¹⁵Tema niyaatakera chapinkipaite Jerusalén-ki, osheki ikantakovaitavakeriri ijevare omperatasorentsitaariite itsipayetakari antarikonaite, ikovakotakena novakaanteri. ¹⁶Ari nokantanakeri naaka: ‘Jiroka nametaiyarini naakaite Roma-satzi: Ontzimaty e irapatotaiyaani ikaratzi maimanetavakaachari, onkantya iriñaaventakotantyaari iyakoventaari. Omaperorika otzimi ikenakaashitane, aritake onkantake irovayeeteri.’ ¹⁷Irootakera nomatakeri ipokaiyakera irirorite, te noshenkaapaake, jatakana nosaikamentoki, nokaimakaantakeri shiramparika. ¹⁸Iro kantamaitacha okaratzi ikantayevetapaakari iyakoventavetakariri, te noñeero onkantaperoty okaratzi nokinkishiretakovetakariri. ¹⁹Intaani iñaaventashiyetakaro ikempisantashivai-yetari, iñaaventakeri eejatzi ipaiyeetziri Jesús jovamaayeetakeri, iriitakeya ikantziri Pablo eeniro jañi. ²⁰Temaita niyotero naaka tsika nonkantero iroka, nosampitakeri Pablo ikovirika iriyaate Jerusalén-ki onkantya iramenakoyeetan-tyaariri janta. ²¹Iriima Pablo ikovake iriitajaantake amenakoterine César Augusto avinkatharijanorite Roma-ki. Irootakera nokantantakeri irashitakoyee-tavakeri irojatziri notyaantantakyaariri.” ²²Ipoña Agripa, ikantanakeri Festo: “Nokovira nonkemeru naaka irika

shirampari.” Ari ikantzi Festo: “Aritake pinkemajaantakeri onkitaitamanake.”

²³Okanta okitaitamanake, ikyaake janta Agripa itsipatakaro Berenice ovaneenka ikantayetaka. Itsipayetakari eejatzi ijevare ovayiriite, ipoña iriiperoriite atziri saikayetatsiri janta. Ikantakaantake Festo iramayeeteri Pablo. ²⁴Ari iñaavaitanakeri Festo, ikantzi: “Pinkathari Agripa, ñaapinkathataariite ikaratzi apatotainchiri jaka, jirikatake irika shirampari. Osheki jiyakoventavaitakeri judío-payeeni janta Jerusalén-ki eejatzi jaka Cesarea-ki. Ichecheraatapiintaiyini ikovi irovamaayee-teri. ²⁵Noñaamaitakaro naaka tekatsi inkenakaashitya irika irovamaayeetantyaariri. Iro kantamaitachari, iriitajaantakera kovaintsiri iramenakoteri Augusto, iroora okovantataitakeri notyaanteri janta. ²⁶Iro kantacha tera noñaaty naaka ompaitya nosankinateneriri pinkatharijanori tsika ikantakota irika, irootake namakaantantakariri piñeeyerine eerokate, eerokatajaantakera pinkathari Agripa namakeneri, onkantya aririka pinkaratero posampiminthateri, tzimataikera nosankinateri. ²⁷Tema te onkameethatzimotena naaka notyaante aparoni ashitakotaari, eerorika otzimajaantzi tsika osankinatakoty okaratzi ikenakaashitakeri.”

Iñaaventakota Pablo Agripa-ki

26 ¹Ipoña Agripa ikantanakeri Pablo: “Kantatsi piñaavaite eeroka.” Ari itzinaavakotanaka Pablo, ñaavaitanake, ikantzi: ²“Pinkathari Agripa, ovanaa nokimoshiretake nonkinkithavaitakaimi iroñaaka, nokovi noñaaventero okaratzi ikantakovaiyeta-kenari judío-payeeni. ³Tema piyopero-tziro eeroka okaratzi jameyetari ashenin-kapayeeni judío. Irootakera nokovantari pinkempisantavakena nonkantemiri.”

* 25.13: Irika Agripa, ipaitaitziri eejatzi Herodes.

**Irañaantare Pablo tekera
inkempisantanakeeta**

⁴“Jiyotaiyinira nosheninkapayeeni judío tsika nokanta eeniro nevankarita-paake, nosaikimoyetantakariri janta Jerusalén-ki, ⁵naakatapiintakera monkaravaitaneri Fariseo, te nompia-
thanetyaaro Ikantakaantaitane. Inkovaye-
terikami, kantatsira inkinkithatakotena.
⁶Irootajaantakera nosaikantari iroñaaka
jaka, tema noñaaventakitziiro okaratzi
ishinetakeneriri Pava pairani avaisatziite,
tsika otzimi oyaakoneentaiyakarini
aakaite. ⁷Pinkatharí Agripa, irojatziro
noyaakoneentzitakari naaka, irootake
ikantakoyetakenari iroñaaka asheninka-
payeeni. Irojatziro joyaakoneentzitakari
maaroni asheninkaite itzimi icharineye-
taari 12 itomiiteni Israel-ni. Irootake
iñaashintsiventashivaitapiintayetakari
jantavaitaineri Pava onkantya iriñaanta-
yetaiyaarori. ⁸¿Opaitama kaari pikempi-
santantayeta eerokaite jovañirira Pava
kamavetainchari?”

**Ipatzimaminthavetakari Pablo
kempisantzinkariite**

⁹“Nomatzitavetakarora naaka pairani
noñaashintsivaitashitaka, nokinkishire-
vaivetaka nantayetemi osheki tsika
ompaitya onkantya nomaimanetantya-
ariri ikaratzi pairyaanairiri Jesús
Nazaret-satzi. ¹⁰Irootakera nantakeri
Jerusalén-ki. Ishinetakenaro ijevare
omperatasorentsitaari, osheki nashitako-
takaantakeri irikaite itasorentsitaaitairi.
Ikanta noñaayetziri jovamaayeetziri
onimotana. ¹¹Tzimatsi osheki novasanki-
taayevetakari onkantya irovashaantan-
tyaarori ikempisantzi. Ari nokantapiinta-
yetakeriri tsika japatotapiintaita. Osheki
nokisaneentakitakeri irikaite, nopatzima-
minthavaitakeri, ari nomatzitakari
saikayetatsiri pashineki nampitsi.”

**Japiitziro Pablo ikinkithatakota
ikempisantantaari
(Hch. 9.1-19; 22.6-16)**

¹²“Iroora niyaatantakari nampitsiki
Damasco, jotyaaantakenara ijevare
omperatasorentsitaariite. ¹³Iro kantacha
niyankithakineki avotsi, joveraaka
tampatzika ooryaatsiri noñaake oorenta-
nainchari inkiteki, janaanakeri ishipaki-
ryaane ooryaa, joorentakotapaakena
nokatziyaka naaka, eejatzi ikaratzi
tsipatakanari. ¹⁴Notyeyanakeni
maaroiiteni kipatsiki. Nokematzi
iñaanayeetanakena noñaaneke
hebreo-thatatsiri, ikantana: ‘iSaulo!
iSaulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatanta-
nari? Eerokatakera ovasankitaavaitacha
apaniro, okempivaitakaro pimpatzim-
thatatyeeyaaromi thoyempithovari.’
¹⁵Ipoña nakanakeri naaka: ‘¿Niinkama
eeroka Pinkathari?’ Ari jakanakena
Novinkatharite: ‘Naakatakera Jesús, itzimi
pipatzimaminthatakari. ¹⁶iPintzinaye!
Iroora noñaakantamiri iroñaaka pantavai-
tantanakyaaanari. Ari onkantya pinkinki-
thatantanakyaarori okaratzi piñaakeri
iroñaaka, onkarate piñeeri eejatzi apaata
nantakaimiti. ¹⁷Aritakera piñeero
nontsiparyaakoventaimi pisheninkaki,
eejatziro janta kaari pisheninkata tsika
notyaantemira iroñaaka. ¹⁸Onkempivai-
taiyaaro pokiryaaakayetairimi. Aritapaake
ikenashivaitaka tsirenikiriki, aña iraniye-
tai kitainkariki. Aritapaake ipinkathari-
ventakeri Satanás, aña iri Pava pinkatha-
riventairine. Ari onkantya nompeyakotan-
taiyaariri iyaariperonka, notasorentsita-
kaayetairi aventaashiretaiyaanari naaka.
Tema irootake ishinetaeyetakeneneriri.”

**Te impiyathavaitanaknya Pablo
joñaakayeetakerira**

¹⁹“Pinkatharí Agripa, tera nopiyathata-
naka joñaakayeetakenarora inkiteki,

²⁰aña netanakaro nokinkithatakaanakeri Damasco-satzi, Jerusalén-satzi, ipoña maaroitene nampiyetarori Judea-ki eejatzi ikaratzi kaari asheninkata, nokantayetzi: ‘Pimpiyashiyetairi Pava, pantayetairo oñaakanterone povashaantairo piyaariperonka.’ ²¹Irootakera kantakaantzirori, jorikakaantavetakanari nosheninkapayeeni tasorentsipankoki, ikovavetaiyakani irovena. ²²Iro kantacha jineshinonkatakana Pava eekero niyaatakaatziro noñaaventziri iroñaaka. Noñaaventaineri maaroitene, iriiperorite ipoña kaari iriiperoyetatsine. Okaratzira nokinkithatapiintake, tera notekapaintero okaratzi josankinayetakeri Moisés-ni, ipoña Kamantaneriite. Tema josankinatakoyetakero onkarate avisayetatsineri, ikantayetakeranki: ²³Ontzimatyé inkame Cristo, iro kantacha aririka inkamavetakya iri etakaantyaarone irañagai eejatzi. Ari onkantya iriñaaventantayeetyaaniriri avisakotaantsi asheninkapayeeni, ipoña iriñaaventayeetaineri eejatzi kaari asheninkata.”

Ikovi Pablo inkempisantakairi Agripa

²⁴Ikantayetakerora Pablo iroka, ikaimanake Festo: “iPablo, pishinkiventatya! Okantakaami paakoyentakaro piñaanavaitzi.” ²⁵Ari jakanakeri Pablo: “Pinkathari Festo. Te noshinkiventya, okaratzi nokantayetakeri omaperotatya. ²⁶Jiyotakoperotzirori pinkathari Agripa iroka, irootake nokantantayetakarori irokapayeeni. Niyotzi naaka jiyotakotziro maaroni, tera omanakoyetya iroka. ²⁷Pinkathari Agripa, ¿tema pinkempisantero okaratzi josankinayetazitakari Kamantaneriite? Niyotzi naaka pikempisantziro.” ²⁸Ari jakanakeri Agripa: “¿Piñaamatsitakema pikantakena kapicheeni ari pinkempisantakaakena, nokempitantiyaariri ‘Cristo-veriite?’” ²⁹Ikantzi Pablo: “Okantavetaka

kapicheeni nokantakemiri, terika, oshekirika nokantakemiri, onkamintha iri Pava kantakaiyaarone, tera intaani eeroka pinkathari, aña eejatzi maaroitene pikaratzi pikemaiyakenani iroñaaka, pinkempitakotaiyaanaro nokantakarnaaka, onkantavetya eero joosoyeetantamiro ashirothaka.”

³⁰Ipoña ikatziyanaka pinkathari Agripa itsipatakaro Berenice, eejatzi ikempitanakari pashine pinkathari Festo, ipoñanaka maaroitene ikaratzi thointainchari, ³¹jataiyanakeni jantyaatziini ikinkithavaitakotziro iroka. Ikantantavakaiyani: “Eeromi jashitakovaitaajatzirimi irika shirampari, tekatsi inkenakaashitya onkantya irovamaayeetantyaariri.”

³²Ipoña Agripa ikantanakeri Festo: “Aritakemi apakagairimi irika shirampari, eeromi ikovajaantakemi irirori iramena-koteri César avinkatharijanorite Roma-ki.”

Jotyaaantaitakeri Pablo Roma-ki

27 ¹Ikanta ikovaiyakene irotyaanteriri Pablo janta Italia-ki, intsipataitakeri pashinepayeeni ashitakotaari, arira niyaatzitanakyaari eejatzi naaka. Jovayeetakeri paitachari Julio jevatziriri irovayiriite pinkatharijanori Augusto, iriitakera aanakerine. ²Arira notetakotanakari Adramitio-satzi niyaatero Asia-ki. Nokaratanakeri Aristarco Tesalónica-satzi saikatsiri Macedonia-ki. ³Okanta okitaitamanake areetakana Sidón-ki, ari jariperotapaakari Julio irika Pablo, ishinetakari irareetapaintyaari irapatziyanepayeeni impantavakyaariri kovityiimotariri. ⁴Ipoña navisanakera Sidón-ki, ari omonthaakotakanari tampyaa, te onkante namaatakote, iro nokenakotantanakari othampishiki Chipre. ⁵Naathakiryaanakero inkaare irojatzi janta Cilicia-ki ipoña Panfilia-ki. Ari nareetakari Mira-ki, nampitsi saikatsiri janta Licia-ki. ⁶Ari

jĩneetapaake pashine notetantanaiyaari poñaachari Alejandría-ki iyaatero Italia-ki, ari jotetaiyakenari jevari. ⁷Osheki kitaite namatsinkakota namaata-kotzi. Osheki nopomerentsivaitaka nareetantakari Gnido-ki. Eenirora omonthaakotatyana tampyaa, nomon-tyaakotanaka Salmón-ki, noshinampitanakero othampishi Creta. ⁸Osheki opomerentsitaka namaatakotzi, irojatzi nareetantakari nampitsi ikantaitziro “Avochaaki” okarikitapai nampitsi Lasea.

⁹Avisake osheki kitaite namaatakotake, aritake kyaarontsitzimatapai, koveenkata-nake namaatakote. Irootake ikantantana-kari Pablo: * ¹⁰“Pinkempisantaiyavakena, kempitaka akoveenkatakotatzi amaata-kote, aritake ampeyakero amaatakomen-totsi, eejatzira povaakaropayeeni, aritake ankamakaarantayetake eejatzi.” ¹¹Iro kantacha ijevare ovayiriite te inkempi-santeri Pablo, iri ikempisantake ashitarori amaatakomentotsi ipoña antoktziro. ¹²Tera onkameethataye irovavisairo kyaarontsi tsika jaatakovetaka, ikovaiya-keni iriyaaneentaiyeni Fenice-ki saikitachari janta Creta-ki, ari onkantya eero oñaashirekantari tampyaa kenayetatsiri kirinka eejatzi katonko. Arira ikovaiyakeni irovavisairo kyaaron-tsi.

Itampyaaatakotzi inkaareki

¹³Ikinkishiretaiyani ari onkantake iramaatakote tema ovakera etapaakaro otampyaatzi kapicheeni. Ari namaatakotaiyanakeni othapyaaki Creta. ¹⁴Iro osamanitake kapicheeni antarotapaake tampyaa, ipaitapiintaiyirini iriroriite “Euroclidón,” ookantapaakaro amaatakomentotsi, ¹⁵onoshikakotanakena. Te iriñe tsika inkantanairo iramaatakomento,

ishinetakero onoshikakotena tampyaa.

¹⁶Osheki nopomerentsitakaro pitotsi thatainchari amaatakomentotsiki. Nokenakotanakera othampishi paitachari Clauda te ontampyaaaperote janta. ¹⁷Ari noteyetakerori pitotsika janta amaatakomentotsiki. Tema itharovakaatyaaro notzitakotya impanemashiki eentatzira inkaare ipaiyeetziro “Sirte,” joosoyeetakeron onampinaki amaatakomentotsi eero okotaanta. Ishinetanakero onoshikakovaitena tampyaa. ¹⁸Ikanta okitaitamanake, eekero oshintsitatzitampyaatzi, ari jetanakaro joviinkakaantanake irovaakaro. ¹⁹Okanta pashine kitaite, joviinkayetanakero eejatzi okaratzi ashitajaantari amaatakomentotsi.

²⁰Osheki kitaite avisaintsiri te noñaayetairi ooryaa eejatzi impokiro. Iniroitera notampyaaatakote te niyotaiyeni aririka navisakoyetai.

²¹Tema avisakera osheki kitaite te novaiyaani, ikantanake Pablo: “Pinkempisantavakena, okameethaveta arimi pinkempisantakenami irojatzi asaikakemi Creta-ki. Eeromi añaayetziro okaratzi ovaariperoyetakairi. ²²Iro kantamaitacha iroñaaka, eero okantzimoneentami, tema eero pikamakaantavaitzi aparoni, onkantavetakya ompeya iroka amaatakomentotsi. ²³Inkaaranki tsireni, noñaake maninkari, irotyaantane Pava Ashitanari, nantavaitziniri, ²⁴ikantakena: ‘Pablo, eero pitharovi, tema ontzimatye pareetya iriñeemi César pinkatharijanori Roma-ki. Irineshinonkatemi Pava eeroka pavisakotakaantayetaiyariri pikaratakerira jaka amaatakomentotsiki.’ ²⁵Ari ikantakenari. Irootakera pintharomentashiretantayetyaari, tema naventaashiretakari naaka Pava, niyotake aritake omatataikya okaratzi ikamantakenari maninkari. ²⁶Iro

* 27.9: Kantakotachari jaka “kyaarontsitzimatapai,” irojatziro ikantakoyeetziro “ikaratapiintakero itzivaitaiyani.”

kantacha ontzimaty omposakotya aparóniki othampishi.”

²⁷Okanta aparóni tsireni, aritake avisanake 14 kitaite, areetakana inkaareki Adriático onoshikakovaitakena tampyaa. Niyankiityaake tsireni, ari ikaimaiyanakeni antakotzirori aamatako-mentotsi ikinkishiretaiyani iro nareetaiya kipatsiki. ²⁸Ari jimonkarataiyakero tsika overaa osaankanaatzí, iñaatziro te osaankanaaperote, ipoña japiitakero eejatzi, iñaatzi kapicheeni osaankanaata-pai. * ²⁹Itharova iyini nomposakotya, joviinkake 4 ayeenterone amaatakomen-totsi opoopaki, ari iñaañaataiyanakeni onkitaitetantyaari thaankiperoini. ³⁰Iro kantacha ikaratzi antakotzirori ikinkishi-retaiyakani irishiye, irotetantanakyaa-romi pitotsi thatayetaiñchari, jamamena-tanakaro iroviinkaiyeroni ayeenterone othovaki amaatakomentotsi. ³¹Iro kantacha Pablo ikamantakeri jevari, ipoña irovayirite, ikantakeri: “Aririka irishiyayetake irikaite, eerora pavisakoye-tai eerokaite.” ³²Ari itotakotanakerori ovayiriite pitotsi, jovamaatakero.

³³Irootaintsi onkitaitizimate, ikantan-take Pablo: “Aritake avisake 14 kitaite oyaaventa ompaitya avisatsine, te povayetaiya eerokaite. ³⁴Okovaperotatya iroñaaka poya onkantya pañaantaye-tyaari, tema tekatsi kamakaantatsine aparóni.” * ³⁵Ikantakera Pablo, jayimota-keri tanta, ipaasoonketakeri Pava. Ipetoryaakero, ovanaka. ³⁶Ipoña jiminthataiyanakani maaroni, ovaiyana-kani eejatzi. ³⁷Jiroka nokarataiyini notetaiyani 276 atziri. ³⁸Aritakera

ithonkakero jovaiyakani, joviinkakoyeta-nake ovaritentsi onthomakaneentantyaari tenari.

Otsitsiyake

³⁹Okanta okitaitamanake, irikaite antakotzirori, okompitzimotapaakari kipatsika, iñaapaake eejatzi oparaite. Ari ikovaiyanakeni iraatakotaiyeni janta. ⁴⁰Itotakoyetanakero oosotantari aayeentzirori amaatakomentotsi, jookanakero, itzinaakoyetanairo iniroite manthakintsi, jovetsikaiyanairo iyomaro impoopatantyaari inkene iraatakote oparaiteki. * ⁴¹Iro kantacha ayeentakotai-yapaakani othovaki eentaatzí inkaare, te onkantanaí noshevatakotanai. Tankatai-nake opoopaki ookantaperotapaakarora otamakaane inkaare. ⁴²Ari ikovaiyana-keni ovayiriite irovanakerimi ashitako-taariite, eero jamaayetanta irishiyayete. ⁴³Iro kantacha ijevare ovayiriite, ikovatziira irovavisaakoteri Pablo, te irishineteri irovamaayeeteri, intaani ikantayetanakeri: “Ikaratzi iyotziro jamaatzi, iramaateeta kipatsiki.” ⁴⁴“Iriima pashinepayeeni irontarekayetya inchakotaki inkene iramaayete.” Arira okantari navisakotantaari maaroite.

Isaikake Pablo othapishiki paitachari Malta

28 ¹Ikanta navisakoyetaira maaroiteni, ari niyotaiyake iroka othampishi opaita Malta. ²Ari jaakamee-thaiyavakena maaroiteni nampiyetarori janta. Tema oparyaatzi inkane, katsinkaite okantaka, jovaampatake paampari, ari ikaimaiyakena. ³Ari

* **27.28:** Kantakotachari jaka “te osaankanaaperote,” irojatzira ikantayeetziri pairani 20 ashempavako, ikantaitziro iroñaaka 36 metro. Kantakotachari eejatzi “kapicheeni osaankanaatapai,” irojatzira ikantayeetziri pairani 15 ashempavako, ikantaitziro iroñaaka 27 metro. * **27.34:** Kantakotachari jaka “tekatsi kamakaantatsine aparóni,” iroora oshiyarori ikantaitzi eejatzi “eero opeyakaantavaita aparóni kishitsi.” * **27.40:** Kantakotachari jaka “itzinaakoyetanairo iniroite manthakintsi,” irootakera ookantari tampyaa inkene irishiyakoyete otetantayetarori amaatakomentotsi.

jiyaatanake eejatzi Pablo iraye irirori tsitsi, iro ipiyavetapaaka irovapairo itsima, shitovanake maranke, jatsikakeri irakoki. ⁴Ikanta iñaayetakeri nampitarori janta jovikantapaakari, ikantavakaiyanakani: “Irika shirampari ovantzinkari jinatzi, okantavetaka javisakovetaka impiinkemi, temaita ishinetaiteri irañee.”* ⁵Iro kantacha Pablo jotekana-keri maranke paampariki. Tekatsi avishimoterine. ⁶Joyaaventaiyani ireeniyakairi irojatzi inkamantanakyaari. Ikanta osamanitakera iñaayetakeri tekatsi avishimoterine, ikantayetanai: “Pava jinatziira irika shirampari.”

⁷Tzimatsiya janta jevari nampitarori othampishiki paitachari Publio. Otzimimotziri okarikiini irovane. Jaakameethayetakena maaroiteni jaanakena janta. Mavara kitaite nosaikimovaitakeri. ⁸Ariya nokemakotakeri iriri Publio ikatsirinkavaitatzi, ishaavaitatya. Ikyavashitanakeri Pablo. Ikanta iñaañaatakoventakeri, jantantakari kapicheeni irako, apathakero ikantanaka, shintsitainai. ⁹Jantakerora iroka, pokayetanake maaroni mantsiyariite ikaratzi nampitarori janta othampishiki, jovashinchaayetakeri. ¹⁰Ari ipashiyetanakairi osheki tsikarika opaiyetarika. Ikanta notetanaara niyaatantaiyaari, ipayetavaana naayetanairi.

Areetaka Pablo Roma-ki

¹¹Ikanta nosaikakera mava kashiri janta othampishiki, ari notetanaari pashineki amaatakomentotsiki, otzimi ovavisaakerori eejatzi janta kyaarontsi. Opoñaaro eejatzi iroka amaatakomentotsi janta Alejandria-ki. Jovetsikayeetakero othovaki iroshiyakaantaro “Tsipantsi”

ivavanetashivaitaitari.* ¹²Ari nareetaiya-kani janta Siracusa-ki, mava kitaite nosaikanake janta. ¹³Ipoña navisanake janta irojatzi nareetantakari Regio-ki. Ikanta okitaitamanake, okamintha otasonkakotakena tampyaa kenatsiri katonko, irojatzi nareetantakari Puteoli-ki pashine kitaite. ¹⁴Ari noñaapaake tsikarika ikaratzi iyeikiite, ikantavakena nosaikavaitanake. Iroora nosaikimovaitantanakariri onkarate 7 kitaite. Arira nopoñaanaari irojatzi nareetantyaari Roma-ki. ¹⁵Ikanta ikemakotaiyakena iyeikiite nampitarori Roma-ki, jomonthaavakana avotsiki ipaiyeetziro “Apio” tsika jiyomparivaitaitapiinta. Okanta janta ipaiyeetziro “Mavapankori,” ari joyaaventakanari pashine. Ikanta Pablo iñaayetapaakerira iyeikiite, ipaasoonketanakeri Pava, tharomentashire ikantanaka. ¹⁶Arira nareetapaaka Roma-ki. Ikanta ijevare ovayiriite jovavisaapaakeneri ashitakotaariite pashine jevari. Iriima Pablo ishinetakeri isaikavaitapaake tsikarika ikoviro, aparoni ovayiri aamaventakotariri.

Ikinkithatakaantzi Pablo janta Roma-ki

¹⁷Ikanta avisanakera mava kitaite nareetapaakara, japatotapaakeri Pablo iriiperoriite judio-payeeni nampitarori Roma-ki. Ikantakeri: “Iyeikiite, pairanitate jaakaantavaitakena asheninkapayeeni janta Jerusalén-ki, ipoña jovavisaakaantakena ijevareki Roma-satziite. Irootake jantayetakeri, okantavetaka tekatsi nantzimoyevetyaariri, te nomaimanevetyaaro okaratzi jameyetari pairani avaisatziite. ¹⁸Josampisampivetakari ijevარიite Roma-satzi janta, tera

* **28.4:** Irootake ikantakeri, tema iñaajaantzi atziiriite iri Pava otyaantakeneriri maranke, irovasankitairi. * **28.11:** Ipaitaitziri jaka “Tsipantsi,” iriyetakera apite itomipayeeni ivavanetashivaitaitari paitachari “Júpiter,” Cástor ipoña Pólux.

iriñaashitya nonkenakaashityaari onkantya irovamaantantyaanari, ikovave-taka irapakaakaantainami. ¹⁹Iro kantacha asheninkapayeeni judío te inkovaiyeni, ontzimatyenonkovakoteri iriitajaantake amenakotenaneri César, okantavetaka tekatsi niyakoventayete naaka asheninkapayeeni. ²⁰Irootakera napatotantamiri iroñaaka eerokaite nonkamantayetemi. Noñaaventakotapiintairira itzimi oyaakoneentayetari maaroitani Israel-mirinkaite, irootakera piñaantakanari jaka joosoye-tantanaro ashirotha.” ²¹Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Tera noñe naakaite irosankinatakotaitemi poñaachaneri Judea-ki. Tekatsi nonkemakotemiri eejatzi jareeyetara asheninkapayeeni jaka. ²²Intaani nokemakoventakeri iñaaventakoyetakeri kempisantashivaitaachari. Nokovaiyini nonkememi tsika pikantzi eeroka.”

²³Ikinkishiretaiyakani irapatotya pashine kitaite. Arira japatoventaiyakarini osheki atziri jimaapiintzira Pablo. Iñaaventakeneri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai, joñaakayetakeri tsika josankinatakoyeetzitakeri Jesús, jetanakaro irosankinareki Moisés-ni irojatzi irosankinayetaneke Kamantane-riite. Tema jetanakarora okitaityaama-nake irojatziira sheeteeni. ²⁴Tzimatsira tsika ikaratzi kempisantavakeriri, iriima pashinepayeeni temacheeni. ²⁵Tera

iraapatziyavakaatyeeyaani, aparopayeeni jiyaatayetanai. Joveraantavaari Pablo ikantavairi: “Jiokara ikantzitaitakariri pairani pivaisatziite, iñaavaitakaakeri Tasorentsinkantsi Kamantaneri Isafas-ni, ikantakeri:

²⁶Piyaate, pinkanteri irika atziriite:

Pinkemaiyavetakya, eeromaita
pikemathataiyavakero.

Pamenaiyavetya, eeromaita piñagai-yironi.

²⁷Tema kisoshire ikantaiyakani irikaite.

Matayempi jinaiyake.

Mavityaaki jinaiyake eejatzi.

Irootake kaari iñaantaiyarani.

Kaari ikemantaiyani,

Kaari ipampithashiretantaiyani,

Tera inkempisantaiyeni, eero novavi-saakotairi.

²⁸Piyotaiyerani eerokaite iroka, aritakera irovavisaakoyetairi Pava kaari asheninkata. Aritake inkempisantayetai iriroriite.” ²⁹Ikantakerora Pablo iroka ñaantsi, jataiyanakeni judío-payeeni, osheki iñaanaminthatavakaanaka.

³⁰Arira isaikapairi Pablo okaratzi apite osarentsi. Ari jaakameethayetapiintakeriri ikaratzi areetayetariri. ³¹Ari iñaaventapiintakerori ipinkathariventantai Pava, jiyotaantapiintakotairi eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Tekatsira oñaashirenka-vaiterine.

IRO SANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI ROMA-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo osankinatzimirori, iromperatane Jesucristo nonatzi, tema iriitake kaimashiretakenari notyaantajanorite, irijatzi pairyaakena nonkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava. ²Iroka Kameethari Ñaantsi iroora ishinetaantakeri Pava, otzimi jiñaaventakeri pairani kamantantaneriite Osankinatasorentsiki, ³tsika ikantakota Itomi, Avinkatharite Jesucristo, itzimi kempitapaakari eenchaaniki itzimakera icharinetavakari David-ni. ⁴Ikanta jañagairanki, aripaitera joñaakantakari Itomi Pava jinatzi otzimimotziri ishintsinka, tasorentsishireri jinatzi. ⁵Ikamintha Cristo okanta ikaminthaantaanari Pava. Iri pairyaakenari notyaantajanoritai, nonkamantayetairi pashinesatzi atziri kaari asheninkata, inkempisantayetaita iriroriite. ⁶Eejatzira eerokaite Roma-satzi ari akaratzitaka ikaimashiretai Jesucristo. ⁷Ikaimashireyetaimi pintasorentsishiretai pikaratzi pinampitaro Roma-ki. Iretakotane Pava pinayetzi. Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, eejatzi inkempitayemi Avinkatharite Jesucristo, piñaayetero kameetha pisaikayete.

Ikovi Pablo irareetyaari Roma-satziite

⁸Jiroka netavakyaari nonkante: Nopaasoonketziri Pava, okantakaantziro

okaratzi jantziri Jesucristo. Nopaasoonketakoventzimi eerokaite, tema ithonka ikemakoyeetakemi tsikarikapayeeni tsika pikantayetanaa pikempisantayetai. ⁹Ari nokantapiintanaatya noñaañaatakoventzimi. Iriira Pava iyotatsi, itzimi nantavaishintsitaineri noñaaventanairo Kameethari Ñaantsi tsika jiñaaventakotara Itomi. ¹⁰Aririka noñaañaateri, nokovakotziri ishinetainaata niyaate pisaikaiyini eerokaite, iroorika inkovakaakenari naaka. ¹¹Tema nokovatziiitaitake noñaayetemi. Nokovi nonkaminthaashireyetemi onkantya paavyaashireyetantyaari. ¹²Ari onkantya nontharomentakaantyaamiri eeroka, piñaakenarika naaka tsika nokanta naventaashiretari Cristo. Ari pintharomentakaiyaanari naaka, noñaakemiri eejatzi eerokaite tsika pikanta paventaa-shiretari.

¹³Iyekiiite, nokovi piyotaiyeni iro nokinkishiretapiintaka niyaate pisaikaiyini eerokaite onkantya noñaantayetyaamiri povapyaayetaiya, nokempitaakerira pashinesatziite atziri. Iro kantacha, osheki otzitzikapiintakenari. ¹⁴Iro kantacha ontzimatyey niyaatashiyetairi Griego-thataintsiri, kaari griego-thatatsine, iyovaiyetanaatsiri, eejatzi kaari iyovaiyetatsine. ¹⁵Irootakera, nokovantari noñaaventairo eejatzi Kameethari Ñaantsi janta pinampiyetaro eerokaite Roma-satziite.

Itasorenka Pava ovavisaakotantatsi

¹⁶Tema te nompashiventakonetyaaro naaka noñaaventero Kameethari Ñaantsi. Tema iro oshiyajaantakarori iroomi itasorenka Pava, iro ovavisaakoshireyetairine maaroni kempisantayetaatsine. Nokempitaakerora naakaite no-judío-yetzi, naakatake etanakaro nokempisantanake, ipoña jimpoiyyeta-paake griego-thataintsiri. ¹⁷Tema iro Kameethari Ñaantsi kamantakotziriri Pava tsika ikanta itampatzikashiretakairi atziririite. Arira ikantakaanta irirori iraventaashireyetaanakyaaririka. Tema irootake josankinayeetantakarori, kantatsiri:

Tampatzikashire irinaatyee aventashireri, ari iriñeero irañaañai-yaaro.

Kaariperoshireriite inatzi atziririite

¹⁸Iriima atziririite kaari tampatzikashire-yetatsine, thainkatasorentsitatsiri, ikisaneentaperotaitakeri Pava, joñaakan-tataikero iyatsimanka janta inkiteki. Tema irikaite kaariperoshiretapiintatsiri, kempitavaitaka irotzikayetatyeeeromi kyaaryoori eero jiyotakoyeetantarori.

¹⁹Tema jiyotakovetari iriroriite Pava. Iri Pava kantakaarori jiyotakovetantakarori.

²⁰Tema ovakera jetanakaro Pava jovetsikakero kipatsi, ari iriyotemi atziririite tzimatsi Pava, jiñaayetakerora irovetsikane. Ari onkantya inkinkishire-tantyaarimi otzimimotziri Pava ishintsinka, kañaaneri jinatzi irirori. Tekatsira otekañaanetachane iroñaaka, inkantayevetaiya: “Tera niyotero.” ²¹Aña jiyotakovetaiyarini Pava, temaita iñaapinkathatapiintairi, te impaasoonketapiintairi eejatzi. Intaani ipampithashire-takotapiintashivaitanakaro kaariperotatsiri, irojatzi kaari ikinkishiretantanaa kameetha. ²²Ikantayevetaiyani:

“Iyotaneri nonatzi,” iro kantacha aña masontzishireri jinayetanai. ²³Iro opoñaantari jovashaantziro iñaapinkathavetari Pava, itzimi kañaanetatsiri. Ari jetayetanakaro iñaapinkathayetziro oveltsikaantsi iroshiyakaaro atziri, tsimeri, piratsi, eejatzi ikaratzi kamathayetsiri kipatsiki.

²⁴Irootakera ishinetantakarori Pava irikaite ayimaneenter iyaariperonka. Irootake jantantapiintakarori okaratzi impashiventaventyaari.

²⁵Jovashaantaminthatashitana-karo ikempisantavaantetziri Pava otzimi kyaaryootatsiri, intaani ikempisantayetanakero thaiyaantsi. Jiñaapinkathayetanakero jovetsikayetziri, oshiyavaitakaro iroomi omperatyaarinemi. Temaita iñaapinkathatanairi Pava itzimi oveltsika-yetakerori maaroitene iroka, tsika itzimi añaapinkathatapiintziri aakaite. Ari onkantyaari.

²⁶Irootakera ishinetantakarori Pava irikaite ayimaneenter i nevetashivaitane. Irootake jantapiintantakarori okaratzi impashiventaventyaari. Ari etanakarori tsikarika okaratzi tsinaneete opaantashivaitantayeta. ²⁷Ari ikempiyetanakari eejatzi tsikarika ikaratzi shirampariite, ipaantashivaitantanaka, iro inevekipero-yetaka impaantavakaiya ishiramparinakiini, jantayetanakero impashiventaventyaari. Irijatzimaitaka ovasankitavaitaincha okantakaantziro ikenakaashivaitakari.

²⁸Iro opoñaantari ishinetayetziri Pava irikaite ayimaneentavaiyeteri iyaariperonka, iroora jantantayetakarori kaari aritatsine. Tema te inkinkishiretakotapiintanairi Pava. ²⁹Iro jantapiintayetanake kaari tampatzikatatsine, imayempivaitzi, ipaantavaitanta, jineveperokivaiyeteri kireeki, jantayetziro kamaaroyetatsiri, jinevetantakovaita, jovantavaiyeta, jimaimanetavakaavaiyeta, jamatavi-

tantavaiyetzi, ikaviyantavaiyetzi, ³⁰ikishimatantavaitzi, ithaiyakotavakaavaita, ikisaneentavaitziri Pava, ikaviyavorotantavaitzi, ikantakaaperovaita, jiñaaperovaiyeta, jiyotashivaiyetaro kaariperotatsiri, ipiyathavaiyetari ashitariri, ³¹imasontzishirevaiyetake, te irimonkaravainetzi, te irinethaantaneyete, te irariperotantayete, te irineshinonkatantayete. ³²Jiyovetaiyaroni irikaite okaratzi ikantakaantakeri Pava, ikantake: “Ikaratzi matayetakerone iroka inkamayetai.” Iro kantacha, eekero jantapiintayetanakitziro, joiminthatakaayetakari pashineete irimayetero.

Tampatzika jinatzi Pava aririka iriyakoventante

2 ¹Kempitaka pikantashirevaitaiyini eeroka, “Ontzimaty e irovasankitaayeeteri irikaite ikaariperotake.” Eero pikantavaitziro iroka. Tema aririka piyakoventavaiteri pashine atziri, eerokatakera iyakoventashivaitaincha. ¿Tema pantapiintero eeroka kaariperori? ²Iro kantacha ayotaiyini tampatzikashire jinatzi Pava aririka iriyakoventante. Iri ovasankitaayetziri ikaratzi matayetakerori iroka. ³Eerokaite patzirinkakiini, pikantapiintaiyinira, “Ontzimaty e irovasankitaayeeteri irikaite ikaariperotake,” ¿Piñaajaantakema eero jovasankitagaimi eeroka Pava? ⁴¿Pimanintatzirima irika neshinonkatziitakamiri, itzimi oyaakoneentamiri, itzimi amatsinkaventamiri eejatzi? ¿Tema piyotakotero iroora jamatsinkaventantakamiri onkantya irovashaantakaantyaamirori piyaariperonka? ⁵Eeromi pikovi povashaantairo piyaariperonka, arira piñeero papeshtaiyaaro iyatsimanka Pava. Tema apaata, aririka iroñaakantapaiteitairo iyatsimanka, iramenakoyetairorika maaroitene, tampatzikara inkantya irovasankitaantayetai. ⁶Onkempivai-

tyaaro impinayetairimi maaroitene okaratzi jantayeetakeri. ⁷Iri Pava añaaakaayetairine ikaratzi kamaitanakarori kameethari, irootakera jiñaamampyaantakarori irovaneenkaro, jiñaamampyaaro iñaapinkathayeetairi, jiñaamampyaaro inkantaitateeni irañaanetai. ⁸Iro kantacha, katsimakira inkantaiya Pava irovasankitaayetairi ikaratzi kamaitapiintanakarori inevetashivaitari, itzimi piyathavaitakariri, imanintavaitakero kyaaryootatsiri. ⁹Inkemaantsivaitaiya, irovashiretziitaiya maaroitene kamaitapiintakarori kaariperori. Iriira etanakyarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoi yetapaake griego-thatsiri. ¹⁰Iriima kamaitapiintakarori kameethari, ari irovaneenkayetaiya, iriñaapinkathayeetairi, kameetha isaikayetai. Iriira etanakyarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoi yetapaake griego-thatsiri. ¹¹Tema tekatsi atziri iramaakinete Pava.

¹²Maaroitene kaari kemakoterone Ikantakaantaitane, ari ompeyakaashitaiyaari iyaariperonka, tema eero jamenakoyeetairi jimonkarataakerorika Ikantakaantaitane. Iriima ikaratzi kemakovetakarori, ari iramenakoyeetairi jimonkarataakerorika. ¹³Tema ikaratzi kemakovetaajatakarori Ikantakaantaitane, kaarira irika tampatzikashiretzi motakeriri itzimi monkarayetakerori. ¹⁴Irikaite kaari nosheninkayeta, kaari kemakovetyaarone Ikantakaantane Moisés-ni, kaari ñaayevetyaarone tsika osankinata, iro kantacha jimonkaraminthavaitashitakarori tsikarika okaratzi. Okempivaitakarora ontzimatyeeimi pashine ikantakaantaitane irashitaiyarimi iriroriite. ¹⁵Okempivaitakarora iroka Ikantakaantaitane osankinashiretanta-kyaarimi, tema jiyotayetziro ompaitya irantayeeteri. Aririka irimonkaratairo,

kimoshire inkantya. Eerorika jimonkara-yetziro, okempivaitakaro apaniromi iriyakoyentavaitakya, tema jiyotakero ikaariperovaitake. ¹⁶Irootajaantakera irantayetairi apaata aririka inkantairi Pava irika Jesucristo: “Pamenakoyetairo maaroitene jantayetakeri iromananeikiini atziiriite.” Irootakera nokantakotapiintakeri noñaaventzirora Kameethari Ñaantsi.

Judío-payeeni ipoña Ikantakaantaitane

¹⁷Iroñaaka nonkantayetemi eerokaite judío nosheninkayetane. Kempitaka pikantaiyake eerokaite: “Niyotakotziro Ikantakaantaitane. Niyotziro Pava. ¹⁸Niyotziro okaratzi ikoviri. Niyotziro tampatzikatatsiri, tema jiyotaayetakenaro Ikantakaantaitane. ¹⁹Ari onkantake niyotayeri kaari iyoterone, kempitainchari irimavityaakitayeeemi, nonkempitakaantero nonkitainkatakotatyeeerimi saikayeta-tsiri otsirenikitzi. ²⁰Ari niyotaayetairi masontzishireri. Kantatsi niyotairi kaari iyovaitatsine, kempivaitariri eenchaaniki. Tema otzimimotana naaka Ikantakaantaitane. Irootake matzirori iyotaneperotakaanta.” ²¹Aririkami okantaka piñaavaitake piyotaayeri pashine, ¿Piyomatsitakema eeroka? Tema pikantapiintzi eeroka: “Eero pikoshitzi.” ¿Tema pinkoshinete eeroka? ²²Pikantapiintzi: “Eero pimayempitzi.” ¿Tema pimayempinete eeroka? Pikantapiintzi: “Eero piñaapinkathatziri oshiyakaantsi.” ¿Tema pinkoshitasorentsitanete eeroka? ²³Pikantakaaperovaitake eeroka piyotakotziro Ikantakaantaitane. ¿Tema pipiyathataro eeroka, ari okanta pithainkantakariri Pava? ²⁴Tema ari okanta josankinayeetakeri, kantatsiri:

Eerokaite kantakaantakerori, iro ithainkatasorentsitanakari pashinesatzi atziiriite ipaiyaaminthavaitashitakeri Pava.

²⁵Ikaratzi monkarayetzirori Ikantakaantaitane, arivetacha itomeshitaanitaka,

tema irootake oshiyakaaventzirori jashiyetari Pava. Iro kantacha terika irothotyeeero irimonkarayetero maaroni Ikantakaantaitane, amenaashivaitakara itomeshitaanita. ²⁶Iriima pashinesatzi kaari asheninkata, kaari tomeshitaanitachane, aririka irimonkaraminthatashitakyaaro Ikantakaantaitane, iriitakera kempiperotanaiaarinemi tomeshitaaniri, tema jashiperotatyaari Pava. ²⁷Impoña irika kaari tomeshitaaniri monkaraminthatashitakarori Ikantakaantaitane, iriira amenakotaimineri apaata kyaaryoorika pimomkarayiro okaratzi piyotakotziro, pipiyathatakarorika, iri iyakoyentemine, irovasankitagaitemi, okantavetaka tomeshitaaniri pinavetaka eeroka.

²⁸Tsikara akantayeta koñaaroini avathaki, tera iro kantakaantajaanterone ipaitantayeetari “Judío.” Ari okempitari atominthavaitashitapiintaka avathaki, tera iro kantakaantajaanterone apaiyetantakari “tomeshitaari.” ²⁹Aña opoñaantari a-judío-yetzi iroora kantakaantzirori tsikara akantashireyeta. Ari okempitzitari eejatzi añaantakarori atomeshitaka, iroora kantakaantajaantakerori ashiretakari. Tera iro amonkaraminthavaitashitanyaarori osankinatachari, onkantya intharomentaventantairi asheninkapayeeni, aña ashiretakarira Pava, ari intharomentaventayetai irirori.

3 ¹Kempitaka pinkantake eerokaite: ¿Tekatsima apantaine aakaite a-judío-tzi? ¿Opaitama atomeshitaaritan-tari? ²Nokantzi naaka: Oshekira apantairi aakaite. Jiroka etanakarori, iriira avaisatziite etakarori jiñaanatakeri Pava. ³Tema tzimatsi tsika ikaratzi avaisatziite te iroisokeroyetyaari Pava, ¿Irooma ompoñaantyaari Pava irovashaantero joisokeroyetanta? ⁴Te ari onkantya. Aña okantavetaka ithaiyanevetaka maaroitene atziiriite, Pava irirori te inthaiyanetya. Ari okantzi josankinayeetakeri, kantatsiri:

Ari pikantatya eeroka, tampatzika
ñaaneri pinatzi,
Eerokami iramenakoyeetaimi, ari
panaakotantakemi.

⁵Tema antapiintayetzirora kaariperon-
kantsi, oñaakantziro tampatzikashire
jintatzi Pava. Kempivaitaka ari ankanta-
kemi: Iroora noyaariperoshirenka
oñaakantziro ovana ikameethaperota-
taike Pava, ¿Opaitama irovasankitaamen-
tantaanarori okaratzi oñaakantziro
ikameethaperotataitzira irirori? Kaarira
tampatzikashireri. (Arira okanta
akinkishirevaitari aakaite atzirinkakiini.)
⁶Tera ari onkantzimaitya. Kaarimi
tampatzikashireri Pava, eerotya jamen-
kovaiyetairimi osavisatziite, irovasanki-
taavaitairi. ⁷Kempitaka akantzi:
¿Opaitama irovasankitaantyaanari Pava
nothaiyaka, tema nothaiyapiintakara iro
kantakaantakarori jiñaapinkathayeetan-
tari Pava tera ithaiyaneta irirori? ⁸Kem-
pitaka akantake eejatzi: ¡Thame ankaaripe-
rote! tema iro oñaakanterone kameethari.
(Irojatzi jiyakoventaitakenari naaka
noñaaventakero kempitakarori iroka,
omaperotatya.) Iro kantamaitacha
irootake aritatsi irovasankitaayeeteri
ikaratzi ñaavaitziro iroka.

Tekatsira tampatzikashireri

⁹¿Irooma kantakotacha jaka,
a-judío-yetzira aakaite te apantaperotai,
eero okantzi anaakoyeteri pashinesa-
tziite? Ari okantari, tema aritake
nokantzitaka maaroitani akarataiyakeni,
kempivaitakami ompeyakaashivaitakaimi
ayaariperonka, okantavetaka a-judío-tzi
eejatzi kaari judío-tatsine. ¹⁰Tema aritake
osankinakotaka, kantatsiri:

Tekatsira tampatzikashireri, te
intzimaajate aparoni.

¹¹ Te intzime kemathavaitaneri.

Tekatsira kovakovatairine iriyotairi
Pava.

¹² Ithonka ipiyashiretaiyakani, tekatsi
apantyaarine.

Te intzime impaitya matapiintairone
kameethashireri.

Te intzimaajate aparoni.

¹³ Kaariperoñaanevaitake, okempivaita-
karo ithano iroomi omorona tsika
ikitayeetziri kaminkari.

Amenenetaka ithaiya,
Kepiyavaantevaitake joshiyakari
ikanta maranke.

¹⁴ Tema ikishimavaitantapiintake,
ikaviyantayetzi.

¹⁵ Amekiitaka jiyaayetzi irovamaante,
ikovi inkapathainkatakaante.

¹⁶ Ipampithavokitapiintakero tsika
ikenayeetzi japerotantaitzi, ikovi
inkemaantsitakaantavaite.

¹⁷ Te impampithavookitapiintairo
jatachari tsika isaikayeetai kamee-
tha.

¹⁸ Te iñaapinkathaakitairi Pava.

¹⁹ Ayotzimaita iriyakoventairi Pava
maaroiteni pankiventavaitakarori
irimonkarayeteromi Ikantakaantaitane.
Eero okantai irotekañaanetaiya inkante:
“Tetya namaakivaitero.” ²⁰Tema te
intzime impaitya matakero irimonkara-
yero Ikantakaantaitane, ari onkantya
inkantantyaariri Pava: “Tampatzikashire
nonatzi.” Aña aririka ayotakoperotanaio
Ikantakaantaitane, arira ayoperotziro
ovana akaariperokitake.

Pava ovatampatzikashiretai, aririka aventashiretanaiyaari

²¹ Iro kantamaitacha, ovakera iroñaaka,
joñaakairo Pava tsika okanta antampatzi-
kashiretantaiyaari. Te oshiyaro pairani,
apankiventashivaitakarora Ikantakaantai-
tane onkantya antampatzikashiretanai-
yaarimi. Irootakera josankinatakoyetakeri
kamantantaneriite, irojatzi josankinata-
kotajaantaitakeri Ikantakaantaitaneki.

²² Iriira Pava ovatampatzikashiretaineri,

aririka aventaashiretanaiyaari Jesucristo, ankempisantanaيري irirori. Iroñaaka tera anashiyetaiya tsikara ikantayeta pashineete, ²³aña maaroiteni akaaripero-shiretake. Irootakera eero aritanta añaayetairo irovaneenkaro Pava. ²⁴Iro kantamaitacha, Pava, jovatampatzikashi-reyetai, jineshinonkatziitantara irirori jotyaantairi Cristo Jesús ipinaventaye-taira aakaite. ²⁵Irootake jotyaantantakariri Pava inkapathainkatzimentai Cristo jovamaitakeri, ari onkantya irotsimayaaantaiyaariri Pava aventaashiretaiyaa-ririka Cristo. Iro jimatantakarori Pava iroka, iriñaantayeetyaariri ari ikantaita-tyaani itampatzikashiretzi irirori. Pairani Pava osheki ikisashivetakaro iyaariperonka atziririite, amaaki ikantapiintakero. ²⁶Irooma iroñaaka, okempivaitaaro iroshepithatakairomi ayaariperonka, jovatampatzikashireyetai. Ari okanta itampatzikashiretantari irirori, ari okantzitari eejatzi itampatzikashireta-kaantariri ikaratzi aventaashiretanaariri Jesús.

²⁷¿Tzimatsima iroñaaka ankantakaape-roventaiyaari? Tekatsira. ¿Opaitakama? ¿Irooma kantakaantzirori tera intzime impaitya monkaratajaanterone Ikantakaantaitane? Kaarira, aña iro kantakaantzirori aventaashirenka.

²⁸Eerora okantzi inkantakaaperovaitya tampatzikashireri, tema tera inkitsirinkero ipankinaventavaivetakaro irimonkarayereromi Ikantakaantaitane. Aña intaani jimatataikero javentaashiretaarira Cristo. ²⁹¿Intaanima aakaite a-judfo-yetzi jantzimoyetairo Pava? Tera. Aña ari akaratairi kaari asheninkayeta, jantzimoyetairo maaroiteni. ³⁰Tema Pava aparoni ikanta, tsika ikantajaantayetaira aakaite jovatampatzikashireyetaira, arira inkempitaayetairira eejatzi kaari tomeshi-taaritachane. ³¹¿Nomanintatziroma naaka Ikantakaantaitane noñaaventakota-

kerora aventaashirenkantzi? ¡Tera ari onkantya! Aña apantaro iroka.

Joshiyakaaventantzi Abraham

4 ¹Thame ankinkishiretakotavakeri charinetanakairi Abraham-ni. ¿Tsikama ikantaitakeriri irirori itampatzikashiretantaari? ²Iroomi ipankiventane Abraham-ni tampatzikashiretakairinemi, aritakemi inkantakaaperovaitkyaaami irirori. Eeromaita ikantakaaperoventaarimi Pava. ³Jiroka okantziri Osankinajano-rentsi:

Javentaanakarira Pava irika

Abraham, irootakera ikempita-kaantaariri itampatzikashiretane.

⁴Thame oshiyakaaventavakero: Aririkami irantavaite aparoni atziri, ipinayeetziri. Tera jineshinonkatashiyeetakari, aña ipinayeetatziri jireevetayeetakari jantavaitake. ⁵Iriima kaari antavaitatsine, impoña iriñeero impinatashiyeetyaari, jineshinonkayeetatyaaari irika. Arira ikantzitaari atziri thainkatasorentsivaitatsiri pairani, javentaashiretaarira Pava, aritake iriñeero irovatampatzikashiretairi. Ari jineshinonkataariri javentaashiretaarira, te impankiventavaitaiyaaro jimatantaarori. ⁶Eejatzi David-ni jiñaaventzitaro inkimoshiretakaayetairi Pava itampatzikashiretane, inkarate kaari ñaayerone iriñaashintsivaiventyaaro, ikantake:

⁷Kimoshirera inkantaiya atziri itzimi ipeyakoyeetairi ikaaripero vetaka, Okempivaitaaro iromanakoyeetaa-tyeenerimi iyaariperonka.

⁸Kimoshirera inkantaiya atziri, itzimi ipeyakoperotaineri Pava iyaariperonka.

⁹Irikaite intzime kimoshireyetaatsine, ¿Intaanima aakaite akaratziri ipaiyeetai “tomeshitaari?” Kempitaka tera, aña ari joshiyayetai eejatzi aakaite kaari tomeshi-tachane. Pinkinkishiretero akantakeri:

Javentaanakara Abraham, irootakera ikempitakaantaitaariri tampatzikashiretaneri.

¹⁰¿Tsikapaitema ikempitakaantaari Pava irika Abraham-ni itampatzikashiretane? ¿Aripaitema jimatakero itomeshitaarita-kara? ¡Tera! Aña tekeramintha. ¹¹Iroora jimpoyaavaita Abraham-ni itomeshitaarita. Tema iroka tomeshtaaraantsi aririka ompiomatsitanake iro jiyoyeetan-tari javentaayeetari Pava. Iro kantacha Abraham-ni javentaitzivitakari Pava, aritake jovatampatzikashiretzitaitakari tekeramintha intomeshitaarite. Arira ikantaka Abraham-ni jetantakarori itampatzikashiretakaitziri. Irootake ikempitakaantaitakariri iriitakemi charinentyaaririmi maaroitenei tampatzikashireriite, te onkovajaantaiya intomeshitaarite. ¹²Omaperovetatya aakaite ipaiyeetai “tomeshtaari” aakatake icharineperotane Abraham-ni, akaratziri eejatzi atomeshitaarita. Iro kantacha tera iro ankempitajaaantantyaari ikantara irirori itomeshitaarita, aña aventuraashiretanaarira Pava, ikempitaakerora irirori Abraham-ni, javentaashiretzitakari tekeramintha intomeshitaarite.

Iro aventuraashirenka añaantaiyaarori ishineyetakairi

¹³Tema ishinepaitetakeneri Pava irika Abraham-ni itsipataakerira inkarate charinentyaarine, ishinetzitaitakaniri tekeramintha osankinatya Ikantakaantaitane. Intaanira javentaashirematitanakara Abraham-ni. ¹⁴Tema inkarate ñaayetairone ishinetanane Pava, kaarira irikaite pankiventaventashivaitarori irimonkarayero Ikantakaantaitane. Arimi onkantaayami, amenaashivaityaami aventuraashiretari Pava, tekatsira apantyaarone ishinetaakairi. ¹⁵Itzimirika pankiventavaitarori irimonkatero Ikantakaantaitane, intaani iriñeero

irovatsimayeri Pava tera inkitsirinkero. Tema eeromi otzimakemi Ikantakaantaitane, eero otzimimi eejatzi ikenakaashii-tane.

¹⁶Irootakera, itzimi ñaayetairone ishinetanane Pava, iriyetakera ikaratzi aventuraashireyetaariri jineshinonkatziitanta irirori. Ari onkantya maaroitenei icharineyetaari iriñaayetairo, tera intaani añaayetairo aakaite judío, itzimi ipayetajaantaitakeri Ikantakaantaitane, aña maaroitenei inkarate aventuraashiretaiyaa-rine Pava, oshiyakotaariri Abraham-ni. Ari oshiyavaitaaro incharineyetaimi Abraham-ni maaroni aakaite. ¹⁷Irootakera josankinayeetantakarori, kantatsiri: Aritake noshekyaagaimiri charinentyaamine, eero okantaajatai isheninkamirinkatavakagaiya.

Iroora iroka ishinetanane Pava. Irootake javentaashiretananakariri Abraham-ni. Omaperotatya irimonkaratairo Pava iroka, tema kantatsi irirori iriñaakaayetairi kamayetatsiri, irijatzi oveysikayeta-kerori kaari tzimayevetachane pairani. ¹⁸Jirokake ikantakeriri Abraham-ni: “Aritake noshekyaagaimiri charinetyaa-mine.” Iroora ikempisantantakariri Abraham-ni, okantavetaka osheki

opomerentsitzimovetakari inkempisantan-tyaariri. ¹⁹Tera irovashaantapaintero kápiche javentaashiretanakara. Eekero ipampithashiretakotapiintanakityaaro iroka, ikantzi: “¿Tsikama onkantaajatyaa iroka? Aña tzimataike naaka 100 nosarentsite. Irootzimatake nonkamake. Iroka notsipa, Sara, te ovaiyantane.”

²⁰Ari okantavetaka ikinkishirevaitakaro iroka, te inkisoshireventero okaratzi ishinetakeriri Pava, te okantzimoneenta-vaityaari javentaashiretakarira. Aña eekero jimaperotanakitziro javentaashiretzitaitanakari, ari ikantapiintanakitziro itharomentapiintanakari. ²¹Jiyoperovaitake Abraham-ni ari irimatakero Pava

okaratzi ishinetakeneriri. ²²Irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashiretane. ²³Iroora josankinatakaantantakarori Pava tsika okantakota iroka. Tera irosankinaminthatakaantashityaaro onkantya añaapinkathatantyaariri Abraham-ni. ²⁴Aña iro josankinatakaantantakarori onkantya ayoyetantaiyaari inkempitakaantai itampatzikashiretane eejatzi aakaite, aririka aventaashiretanaiyaari itzimi ovañagairiri Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka. ²⁵Tema iri Cristo itzimi kamimentayetairi aakaite, okantakaantziro akaariperovaitake. Irijatzira Cristo añagaatsi okanta itampatzikashiretakaantayetairi.

Opoñaantari itampatzikashiretakaitai

5 ¹Jiroka okantakari. Iroora aventaa-shirenka tampatzikashiretakaayetairi. Irootakera ariperotantaariri Pava. Iriitakera Jesucristo matakayaetairori iroka. ²Tema aventaashireyetaarira Jesucristo, jiyotakayaetairo iroñaaka iyaminthaane Pava anayetai. Kimoshirera akantayetaa añaayetairora apaata irovaneenkaro Pava. ³Iro kantamaitacha tera intaani ankimoshirevente iroka, aña ankimoshireventziyaaro eejatzi avishimoyetaineri. Tema ayotaiyini aririka añaayetero ankemaantsivaitya, iroora ompoñaantyaari ankamaitanetya. ⁴Aririka ankamaitapiintanetanakya, ari añaayetakero aavyaashireyetanete. Aririka aavyaashirevaitapiintanakitye, ari añaayetairo aventaaperotanaiyaari oyaakoneentane. ⁵Eerora jamenaakaashivaitai oyaakoneentane. Tema aritake añaataikero okaratzi jetakoperotakai Pava, jotyaantakairi Itasorenka okempivaitakero irisakoperotaitatyeenerimi.

⁶Okanta ikovapaitetakera Pava, aripaitera ikamimentajaantayetakai Cristo, okantavetaka athainkatasorentsi-vaivetaka, tera aavyaavaitanete.

⁷Tekatsira matapiintaajaterone inkamimentereri pashine atziri. Okantavetaka kantatsi añee kamimenterine aparoni atziri kameethashireri. ⁸Iro kantacha okantavetaka aakaite kaaripero-shireri anayevetaka, ikamimentakai Cristo. Osheki jetakotziiyetakai Pava, jotyaantakeri Cristo inkamimentayetai. ⁹Jotyaantakeri Cristo inkapathainkatzi-mentai onkantya intampatzikashiretakaantayetairi. Arira jimatataikero iroka eenirora akaariperoshirevaitaiyini, ¿Aritatsima iroñaaka antharovakaavai-tyaari iraperoyetai aritakera jovatampatzikashireyetaira? ¹⁰Tema eeniropaite-ranki akisaneentavaitziri Pava, jotyaanta-kairi Itomi inkamimentayetai, ari okanta ariperotantaariri. Ari okanta eejatzi ayoperotantaari aritake avisakoshireyetai, tema jañaamentai Cristo. ¹¹Ari okantakari, ikimoshiretziitakaayetai Pava, tema iri Avinkatharite Jesucristo ariperotakaayetairiri.

Adán ipoña Cristo

¹²Pairani aparanimacheeni shirampari etakaantanakarori ikaariperotake. Iro ovasankitagaaitsi jiñaakeri, ikaamaneyetai. Irojatzira antetanainchari maaroitene icharineeteki, ikaariperoyetanake maaroitene osavisatziite, ikaamaneyetanake. ¹³Iroora avisaintsiri tekeramintha irosankinayeetero Ikantakaantaitane. Tema irikaite añaayetaintsiri pairani tekeramintha irosankinayeetero Ikantakaantaitane, onashitya onkarate iriyakoventayeetairi. Iriima irikaite impoiyeetatsiri itzimayetai ikaratzi piyathatakarori Ikantakaantaitane onashiyetaira eejatzi iriyakoventayeetairi. ¹⁴Iro kantacha ikamakitzí Adán, ikamiyetai eejatzi charinetajaanakariri irirori okantavetaka onashiyetaka iyaariperonka. Iroora jatakotanaintsiri irojatzí itzimapaitetantakari Moisés-ni.

Iriira Adán oshiyakaaventakariri pashine shirampari pokaintsiri osamanitakera, ¹⁵iriitakera Jesucristo irika. Jiroka okanta joshiyakaaventaitakeri: Atzirimacheeni jinake Adán, ikaariperovaitake, iriitake kantakaantakerori ikamayetantakariri osheki atziriite. Eejatzi ikempitzitakariri Jesucristo, atziri jinake irirori, ikamimentake, iri kantakaantakerori jañaashireyetantaari osheki pashine atziriite, ikantakaantakero Pava jineshinonkantan-tzi. ¹⁶Iro kantacha Pava jinashivaitakaro jineshinonkantantaka irirori, te iroshiya-kotyaari etakaantanakarori ikaariperovaitake. Tema iyaariperonka aparonitatsiri atziri, iroora kantakaantakerori jovasankitaayeetantaari osheki atziriite. Irooma ineshinonka Pava iroora kantakaantakerori jovatampatzikashireyetantaari oshekitatsiri ikaariperovaivetaka. ¹⁷Tema ikaariperopaitetakeranki Adán, kempivaitanakami atziritanakityeemi “Kaamane-tantsi” iro otzikavaitakyaarimi atziriite. Irooma jineshinonkayetantaara Jesucristo, okempivaitanakaro atziritanakityeemi “Añaarentsi,” iro onampiye-tanaiyaarimi tampatzikashireyetaatsiri.

¹⁸Jiroka okaratzi noshiyakaaventakotziri: Aparoni shirampari kaariperotaintsi, iri kantakaantakerori jovasankitaayeetan-takari osheki atziriite. Ipoña aparoni pashine kameethashireri shirampari, iri kantakaantakerori iravisakoshireyetantai-yaari osheki atziriite, irañaashireyetaira. ¹⁹Aparoni atziri piyathari, iri kantakaan-takerori ikaariperoshiretantanakari osheki atziriite. Ipoña aparoni atziri kempisantanerori, iri kantakaantakerori itampatzikashireyetantaari osheki atziriite. ²⁰Iroora opoñaantari josankina-takaantaitziro Ikantakaantaitane, ari onkantya iriyotantayetaiyaari atziriite kaariperori jinayetatzzi. Okantavetaka iniroite ipiyathayevetaka, iniroitejanora jineshinonkataari Pava. ²¹Pairani

kempivaitaka atziritakityeemi “Kaaripe-ronkaantsi,” iro onampiyetakyaarimi atziriite, irojatzi ovamaantayetakariri. Iro kantacha iroñaaka kempivaitaka atziritakityeemi “Neshinonkataantsi,” iro pinkathariventayetantaachanemi. Tema aritake jineshinonkayetai Avinkatharite Jesucristo, itampatzikashiretakaayetaira onkantya ankantaitantyaarori añaayetai.

Ikamapithayeetakero kaariperonkantsi

6 ¹¿Aritatsima ankante: Thame ankaariperotapiintayetai onkantya ineshinonkaperotantairi Pava? ²iTera ari onkantya! Aña okempivaitanaatyaaro ankamapithatakityeeromi aakaite ayaariperonka. ¿Kantatsima aparoni kaminkari iriyaataakairo inkaariperote iyaamanenkakiini? ³Aamaashitya eerokaite pipeyakotakaro oviinkaatzimentayetakarira Cristo Jesús, akempitakovaitanakityaari tsika ikanta jovamaa-yeetakeri irirori. ⁴Iroora oshiyakaaventa-cha ankamakiyeemi atzirinkakiini tsikara akantaveta pairani. Ikitayeetakai. Ipoñaashitaka apiriintaa eejatzi, akempitakotaari Cristo. Tema irovaneenkaro Pava oviriintairiri Cristo, ari okanta ikempitakaantayetairi aakaite ovakerarimi atziri añaayetaatsinemi.

⁵Tema oshiyakotaarira irirori, kempitavaitakami ankamayetakityeemi, aritake eejatzi ampiriintayetai ikempitaakerora irirori. ⁶Kempivaitaka atzirinkakiini tsikara akantayetara pairani, arimi intsipataitakairimi Cristo impaikakoyee-taimi. Ari okanta akamapithatantakarori akaariperovaivetaka. Irootakera kaari oshiyayetantaari onampiyetane “Kaaripe-ronkantsi.” ⁷Tema aparoni kaminkari tekatsira irantayetai ompaityaarika iyaamanenkakiini, te inkaariperotai. ⁸Tema aritakera atsipayetaari Cristo jovamaaeyetai, aventaashire akantayetaa antsipayetaiyaari jañaashireyetaira

eejatzi. ⁹Tema ayotaiyeeni eero japiitairo Cristo inkamimentantai. Aparosatzí okanta ikamake, añagai. Okempivaitaaro iroñaaka te onampivaitaiyaarimi irirori “Kaamanetaantsi.” ¹⁰Aparosatzíra okantaka ikamimentakeri irirori kaariperoshireriite. Irooma iroñaaka jañaamentairi Pava. ¹¹Ari pinkempitajaantayetaiyaari eerokaite, pinkempitakaantaiya pinkamapithayetakityeeromi piyaariperonka, iri Cristo Jesús kantakaantakerori iroñaaka pañaamentantaariri Pava.

¹²Irootake, eero pishinetanta ompeya-kaashivaityaami piyaariperonka. Aña poitsinampayero pinevetane. ¹³Tema aritake kempitavaitakami pinkamakityeemi, piriintaami eejatzi, pinkempitakaantero aritakemi jatakemi Pavaki, pinkantapairimi: “Jiroka novatha, nantantapiintaarori kameethatsiri.” Aritapaake pikempitakaantavaitakaro pivatha iro pikaariperovaitantapiintakari. ¹⁴Aritapaake pikempitakaantaro “Kaariperonkansi” atzirítakityeemi, irootake omperavaityaamine. Tera pañiimotairo eeroka Ikantakaantaitane, aña iroora pañiimoyetai neshinonkataantsi.

Onampiyetaari tampatzikashiretaantsi

¹⁵¿Aritatsima ankantayete iroñaaka: “Thame ankaariperoshireyete, onkantya eero añiimotantaaro Ikantakaantaitane, aña iro añiimotayetai neshinonkataantsi?” ¡Tera ari onkantya! ¹⁶¿Tema piyotzi aririka ironampitaityaami, ontzimatyepinkempisantapiinteri onampitamiri? Pinkempitakaanteromi atzirítakityeemi piyaariperonka, iro onampivaitakyamine, aritake pinkamashiretai. Irooma pinkempitakaantanairo iri Pava pinkempisantapiintai, aritake pintampatzikashiretai. ¹⁷Tema pairani, pikempitakaantavetakaro iroomi “Piyaariperonka” onampiyetyaamine. Irooma iroñaaka poisokerotaaro pikempisantanairo

okaratzi jiyotaayetzitataikamiri.

¹⁸Iroñaaka te onampitaami “Piyaariperonka,” aña “Tampatzikashirenkansi” omperataamiri. ¹⁹Noshiyakaaventatzimi-rora tsika okanta ayotakoperotapiintaiyironi aakaite aririka ironampiyeetai, ari onkantya ankemathatantyaarori okaratzi kompitzimovaitairi aakaite. Tema pairani pikempitakaantavaitakaro atzirítakityeemi “Kamaaroyetatsiri” iro onampivaiyetakyaanemi, ari okempitavetakamiri eejatzi “Piyathataantsi,” tema osheki pipiyathatapiintaka. Iro kantamaitacha iroñaaka iroora onampiyetaiyaamine “Tampatzikashiretaantsi,” tema ari onkantya piñaantaiyaarori pintasorentsi-shireyetai.

²⁰Eniroranki okempivaitaro iroomi onampityaaminemi “Kamaarotatsiri,” ari pisaikaminthavaitashitari, tekatsi shintsiventemine pintampatzikashirete. ²¹Iro kantacha piyotai iroñaaka tekatsi apantyaarone iroka. Aña iro aritatsi pimpashiventakotairo iroñaaka tsika pikantavetara pairani. Piyotai eejatzi itzimirika antayetzirori irokapyeeni aritake inkamashireyetai. ²²Iro kantamaitacha tera onkempitakaantaimi eerokami onampitane “Piyaariperonka.” Aña iri Pava onampitaamiri. Irootake apantaperotzimotaamiri. Tema aritake pimatairo pintasorentsi-shireyetai, arira pinkantaitaayero pañaanetai. ²³Iroka “Kaamanetaantsi” okempivaitakaro iroomi impinayeetan-tyaaririmi itzimi antavaitapiintakenerori kaariperotatsiri, kempitavaitaka iriimi onampitane. Irooma “Kañaanetaantsi” okempivaitakaro iroomi ineshinonkatane Pava impashiyetaiyaarimi ikaratzi tsipashireyetaariri Jesucristo, Avinkatharite.

Joshiyakaaventayeetziro aavakaantsi

7 ¹Iyeekiite, eerokaite noñaanayetzi pikaratzi piyotakoyetziro Ikantakaantaitane. ¿Tema piyotaiyeroni aririka

inkame aparoni atziri, ikamapithatake-rora Ikantakaantaitane? ²Ikempivaitakaro aparoni tsinane tzmatsiri oime. Eenirora jañiimotziro oime, ontzimatyé ontsipata-piintyaari. Irooma aririka inkamapithata-kero, aripaitera osaikashivaitaiya ³Irooma ari oñeeri pashine shirampari eenirora jañiimotziro oime, omayem-pitake. Irooma inkamakerika, arira osaikashivaitaari, kantatsi oimentaiya pashine, eerora ikempitakaantayeetaro mayempiro.

⁴Iyekiiite, okaratzi oshiyakaaventachari jaka kempivaitakara atziritaikyeeemi “Ikantakaantaitane,” iroomi piimentave-takyaarimi pairani. Iro kantacha pikama-pithatakerora iroka, pikaratairira Cristo jovamaaheetakeriranki. Okempivaitaa-rora iroñaaka pisaikashivaitaiyaami piimentayetaarira pashine, itzimiranki jañaakaayeetairi. Iroora aritantaari eerokaite pantavaitaineri Pava iroñaaka. ⁵Tekeraminthara añeero oshiyakaaven-tainchari “Kaamanetaantsi,” osheki apiyathatapiintakaro Ikantakaantaitane, amatapiintakero kamaarotatsiri. Irootakera ovamaashiretaineri. ⁶Irooma iroñaaka okempivaitaarora ankamapitha-takityeeromi, asaikashivaiyetaa. Añaaye-tairira iroñaaka ovakerari, iriitakera Tasorentsinkantsi, tsika itzimi kantakaan-taarori antavaitantaaniriri Pava. Te okempitaiyaaro pairani, apankiventavai-taro amonkarayero paisatori josankina-yeetakeri.

Kaariperonkantsi saikashiretantanari

⁷¿Aritatsima ankante: “Tekatsira apantyaarone Ikantakaantaitane?” ¡Tera! Aña irootataike iyotakagaanarori nokaariperotapiintzi. Tema jiroka Ikantakaantaitane, kantatsiri:

Eero pineveshirevaineta.

Iro kantacha, eeromi niyotakotairomi iroka, eerotyá niyotaaajataimi tzmataita-

tsira nokenakaashitakari noneveshirevai-tapiintara. ⁸Irooma niyotakotairora iroka Ikantakaantaitane, te onkantai namave-vainetai, osheki nonevevaitapiintaka. Eeromi niyotakotairomi iroka ikantakaantaitane, eerotyáami okaaripe-rovaitzimi nantayetziri. ⁹Pairani te niyotavetya kaariperori onatzi aririka noneveshryaavaitya nokinkishiretaneki. Nosaikashivaitapiinta, tekatsi shintsiven-tenane. Irooma niyotakotairora Ikantakaantaitane, arira niyotanake nokaariperovaitaneta. Niyotanai eejatzi aritake nonkamashiretai. ¹⁰Irootakera ovamaashiretaanari iroka ikantakaantai-tane. Iro opoñaantajaantavetari josanki-nayeetziro iroka Ikantakaantaitane, irootake kantakaanteronemi inkañaane-tantayeetyaariimi. ¹¹Nokempitakaantavai-taaro naaka atziritanakityeemi “noyaari-peronka,” iroomi ampovaityaananemi netanakarora niyotakotanakero Ikantakaantaitane. Amatavivaitakena, irojatzi ovamaantakanari. ¹²Iro kantamai-tachari iroka Ikantakaantaitane tasorents-i onatzi, tampatzikari onatzi, kameethari.

¹³¿Irootakema ovameethanka, kantakaarori nonkamantaiyaari? ¡Tera ari onkantya! Kaarira Ikantakaantaitane ovamayaneneri, aña iroora noyaaripe-ronka ovamayanari. Intaanira iyotakaa-matsitakenaro noyaariperonka iroka Ikantakaantaitane. ¹⁴Ayotaiyini iroora ashire oñaaventakotziri Ikantakaantai-tane. Iro kantamaitacha, kempitavaita-kara impimantayeetakityeeromi avatha iromperanavaitaityaaro, iroomi “Kaaripe-ronkantsi” kempitaiyaaronemi onampita-neri. ¹⁵Iroora kaari niyotanta opaita nokaariperoshiretantari. Tera naaka kovaminthavaitashitachane. Otsimaashi-revaitana. ¹⁶Tera onimovaitaajatenara okaratzi nomatapiintakeri, ari niyotziri naaka kameethari onatzi Ikantakaantai-tane. ¹⁷Irootake okempivaitantakarori

tera naaka antashivaityaarone, añã “Kaariperonkantsi” onatzi tsika otzimi atzirintantakanari, irootake shintsiventanari nomatantarori. ¹⁸Okantavetaka nokovi nanteromi kameethari, te nomatero. Okempivaitakaro irootajaantakemi novatha kaari kameethatatsine. ¹⁹Te nonkitsirinkero nomatero kameethari nokovavetakari. Irooya nomatapiintake kaariperori kaari nonevetari. ²⁰Irootakera okempivaitantakari atziritakityeemi “Kaariperonkantsi” tsika otzimi atzirintantakanari, irootake antakaapiintakenarori kaariperori.

²¹Iroora shintsiventapiintakenari nonkaariperoshirevaite, okantavetaka naaka kovavetajaantacha nantemi kameethari. ²²Añã noshirekira, nokantashiretzi: “Omaperora Ikantakaantane Pava.” ²³Irooma jaka novathara koñaaroini, okempivaitakaro oñaashintsvaitatyeyearomi noshire. Okempivaitakaromi eejatzi iroka novatha ashitakota-kantatyeyeromi noshire, ari oshintsviventavaiteromi onkaariperoshirevaite.

²⁴Ikantamacheetana! ¿Niinkama matairone iromishitovakaantairo noshire ominkyaakaantavaitakero novatha?

²⁵Iriitakera Avinkatharite Jesucristo itzimi matairone. Nopaasoonketairi Pava itzimi otyaantakeriri jimatantaarori. Iroora noshire nothotyaantarori nokempisantziro Ikantakaantane Pava. Irooma novatha koñaaroini iroora nomatantiintantari okantakaantane “Kaariperonkantsi.”

Ikinkishiretakotapiintaitari Tasorentsinkantsi

8 ¹Aritakera atspashireyetaari Cristo Jesús, eerora añeero irovasankitaa-yeetai. ²Tema te añiimotairi Ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotzirori kaariperonkantsi, tsika otzimi kantakaantzirori akamashiretantari. Añã añiimotaa-

tziro iroñaaka pashine ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotzirori añashireyetaari atspashireyetaari Cristo Jesús.

³Tekatsira kitsirinkerone intampatzikashirete ipankiventavaivetakaro irimonkarayero Ikantakaantaitane, tema maaroni aakaite atzirinkakiini otzimimoyetai avatha kaari aavyaavaitatsine. Iriima Pava iriira kitsirinkairori itampatzikashiretakaayetaari atzirite, jotyaaantapaitetakerira Itomijanori iratzirizimotante, otzimimovetakari eejatzi irirori ivatha okempitara avatha aaka. Iriitakera jovasankitaamentake iyaariperonka maaroni atzirite. ⁴Irootakera aavyaantayetaarori iroñaaka atampatzikashireperoyetai, tema iroojanotakera ikantakaantaitakeri. Irootakera amayetapiintai iroñaaka okaratzi jimatakaayetaari Tasorentsinkantsi. Tera amapiintashivaitanaiyaaro okaratzi anevetashivaitari aakaite. ⁵Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, okempivaitakarora atziritakityeemi “Nevetaantsi,” iroomi omperavaityaari-nemi. Iriima ikaratzi kinkishiretakovaitapiintakarori inkempisanteri Tasorentsinkantsi, iriyetakera ijevatakeri. ⁶Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenkaa iriñaantayearori inkamashireyete. Iriima itzimi kinkishiretakotapiintanakariri Tasorentsinkantsi, kameetha iriñaayetai. ⁷Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenka iriñaantayetyaarori inkisaneentero Pava, tema eero ikempisantairo okaratzi ikantakaantziri Pava, eero jaavyaajatziro inkempisantairi. ⁸Ikaratzi matakero iroka eerora okantzi irinimotakairi Pava.

⁹Irooma eerokaite te pimayetairo iroka, añã iro pikinkishiretakotapiintaka okaratzi ikovakayimiri Tasorentsinkantsi, tema iri saikashiretantakamiri. Ikaratzi

kaari iyotairine Itasorenka Cristo, temacheeni jashitaari Cristo. ¹⁰Okantave-taka pikaamanevathavetaka, okantakaan-tziro piyaariperonka, aritakera isaikashi-retantaamira Cristo, añaashiretaimi, okantakaantakerora jovatampatzikashire-taimi. ¹¹Aritakera isaikashiretantakami Tasorentsinkantsi, irijatzitakera añaava-thatakagaimineri eejatzi, tema aritake ikempitagaairiri Cristo Jesús, jovañaava-thatairi.

¹²Ari okantari iyekiite, te arite antapiintashiyetyaaro okaratzi aneveta-shivaitari. ¹³Tema iroorika pantapiinta-keri, aritake pinkamashireyetai. Irooma aririka pinkinkishiretakotapiintanairo okaratzi ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, okempivaitanakaro atziritanakityeemi “Pinevenka,” iroomi povamaakemi, aritakera pañaashiretai. ¹⁴Ikaratzi antanairori ikoviri Tasorentsinkantsi, aritake intomiyetaiyaari Pava. ¹⁵Tema irika Tasorentsinkantsi jotyaantakeri Pava, eero jookaventaime onkanta eero papiitantaaro pinkempitakotaiyaari nampirentsi itharovavaitzi. Aña iri kantakaanterone onantyaari intomityaami Pava. Irootake ariperotan-taiyaariri Pava, ankantairi: “Apá, Ashitanarí.” ¹⁶Iriira Tasorentsinkantsi iyotakaajaantairori aakaitera itomi Pava. ¹⁷Tema itomira Pava anayetai, arira atsipataari Cristo ashiyetaaro maaroni jashitari irirori. Tema atsipatakari Cristo akemaantsivaitaka, arira antsipa-taiyaari eejatzi janta tsika otzimapai irovaneenkaro.

¹⁸Nokinkishireta naaka kapiche onatzi akemaantsivaita iroñaaka, tekatsi ompaitamaitya iroka aririka añaagairo apaata irovaneenkaro. ¹⁹Maaroni irovet-sikane Pava joyaaneentataike irapatopaitetairi itomiite Pava. ²⁰Jamenaashivaiye-taka iroñaaka irovetsikane, te iraavyeero okaratzi ikovayevetari, tema Pava

kantakaarori okantantapaintari. Iro kantacha irikaite oyaaventacha ²¹iriñaayetairo irovaneenkaro, aririka isaikashi-vaiyetaiya itomiyetaarira Pava. Arira onkaratapaaake okempivaitakaro atzirita-nakityeemi “Shitzitaantsi,” iroomi onampitantachanemi. ²²Kempitaka iroñaaka maaroni jovetsikayeetakeri jatekavaitaiyetyaani, ikempivaitakaro tsinane ontzimaanite. ²³Eejatzi aakaite, okantavetaka añaavetakari Tasorentsinkantsi itsipashireyetai, kempivaitaka eeniromi atekavaitaiyenimi akovi avisakote eero akemaantsivaitanta, akokovayetziro tsikapaite intomipero-yetai Pava. ²⁴Iroora oyaakoneentane kantakaantzirori avisakoshireyetai-yaari, okantavetaka tekera añaayetero iroka. Arimi añaayetakeromi, ¿Eekeroma oyaakoneentatyero? ²⁵Arira okantari oyaakoneentane, ontzimatyete amatsinka-shirenyeta, oyaakotero okaratzi kaari añaari.

²⁶Tema tera aavyaashiretanete, Tasorentsinkantsi neshinonkayetaine. Tema te ayoyete tsika ankantya amanayete. Iro kantacha iriira Tasorentsinkantsi amanakoventaine, okempivaitakaro iratekimentatyemi. ²⁷Ikemathat-zirira Pava irika Tasorentsinkantsi jamanakoventaira. Tema iriitake iyotako-perotziriri Pava opaita ikovakayiriri ikaratzi itasorentsitakaaitari.

Aritake ankitsirinkayetakero maaroni

²⁸Ayotzi eejatzi tsikarika ompaiyetya avishimoyetaineri, aritake inkantakaakyaaro Pava onkameethatzimoyetai. Tema iro ikaimashireyetzitantairi onkantya anteneri ikovakaakairi. ²⁹Ikara-tzi jiyotzitakari Pava aritake inkempisan-tairi, iriiyetakera inkempitakaantayetairi itomijanori. Irootakera irika Itomira, iri kempitanakarori ireevatanite itomitari, ari jimpoyetapaakeri pashine osheki

iyekiite. ³⁰Irikaite ikaratzi itomiyetaari Pava, iriiyetakera ikaimashireyetaari, jovatampatzikashireyetaari, ari onkantya iriñaantayetaiyaarori irovaneenkaro.

³¹¿Tsikama ankantakoteroka iroñaaka iroka? Aritakera jinethaatziiyetakaira Pava, ¿arima intzimajaantai impaitya kitsirinkaineri? ³²Tema Pava te inthañaaneentakyaari itomijanori, aña ishinetaikeri irovayeeteri okanta ikamimentantakairi aakaite. Aritakera jantzimoyetakairo Pava iroka, ¿eeroma jantzimoyetai tsikarika ompaiyetyaari kovityiimotaine?

³³Aritakera añaayetairo jovatampatzikashiretai, ¿arima intzimajaantake impaitya iyakoventavaitaineri, iriitajaantakera Pava iyoshiitayetakairi? ³⁴Iriitake Jesucristo kamimentayetaari, ipiriintaa eejatzi, isaikai iroñaaka irakojanoriki Pava itsipataari ipinkathariventantzi, iriitake kantakoventayetaari aakaite. Aritakera okanta, ¿arima intzimai impaitya ovasankitaavaitaineri?

³⁵¿Tzimatsima impaitya materone intsiparyaakairi Cristo, onkantya irovashaantantyaarori jetakoyetai? Okantavetaka añaayetziro opomerentsizimovaivetakai, eekero jiyaatatzi jetakoyetai. Ari inkempitayerori eejatzi aririka ontzimimoyetai ovashinonkaavaiyevetaaineri, inkovaite irimaimanevaitaite, antasheneentavaite, ankovityaaneentavaite ankithaaytaari, ankoveenkatakovaite, irapathakeroryeetai. ³⁶Ari okanta osankinatakotaka, kantatsiri:

Ari okantaitatyaani jovamaakaantayeeetana naventaajatamira eeroka.

Ikempitakaantayeeetakenari piratsi jovamaaheetziri.*

³⁷Okantavetaka añaayetero irokapayeeni, aritake ankitsirinkayetakero maaroni iroka, tema Pava jetakoyetai, aritake imatakaakairo ankitsirinkero. ³⁸Jiroka

naventaakari naaka: Onkantavetakya añaayevetakyaaro tsikarika ompaiyetya: kaamanetaantsi, añaantarentsi, maninkariite, pinkathariite, avishimotantatsiri iroñaaka, avishimotantatsineri apaata, tzimatsiri ishintsinka, ³⁹jenokisato, osavisato, tsikarika opaiyetaari jovetsikaheetziri, tekatsira aparoni impaitya ovashaantakairine Pava onkantya eero añaantaaro iretakoyetai okantakaantakero jantzimoyetakairi Avinkatharite Jesucristo.

Jiyoshiitaitakeri Israel-mirinkaite

9 ¹Jiyotziro Cristo kyaaryoori onatzi nonkantemiri. Tema iriitake Tasorentsinkantsi itzimi pinkathariventashiretanari, iri iyotakaanari te nothaiyavaita, nonkantemiro iroka: ²Novashireperovai-ventatyaari nosheninkapayeeni judío kaari kempisantatsine, osheki okatsitzimoshiretakena. ³Osheki nonkovataikemi iravisakoshireyetaimi nosheninkamirinkaite, aritakera nonkovataikemi nonkamaventairimi onkantya iravisakotantaiyaari. Aritake onkantaajatakemi eejatzi nonkove irovashaantainami Cristo, arimi niyotakemi iroora kantakaanteromi iravisakoshireyetantaiyaari nosheninkamirinkaite, ⁴icharineyetaari Israel-ni. Tema iriiyetake itomivetakari Pava irikaite, joñaakayevetakari irovaneenkaro, tzimatsi irantzimotavakaiaari, josankinayevetakanari Ikantakaantaitane, janintaavaivetaka itharomentapiintakari, tzimatsi ishinetaiyetakeneriri. ⁵Iriiyetake isheninkamirinkaitetakari avaisatziite. Irijatzi isheninkamirinkaitetakari Cristo, itzimi Pavatatsiri anaayetziriri maaroni, ari inkantaityaani intharomentaityaari. Ari okantari.

⁶Okantavetaka irikaite te inkempisantaiyerine, ¿aritatsima ankante eero

* **8.36:** Ikantakoyeetziri jaka “piratsi,” iriira kantakotachari “oisha.”

omonkarata ishinetakakeri Pava? iTera ari onkantya! Tema inkarate impaiyee-tairi iroñaaka “Israel-mirinkaite,” pashinesatziitera irinatye, kaarira icharinejanoriite Israel-ni. ⁷Ari okempitaaro avishimotakeri Abraham-ni. Te inkempitakaantaiteri isheninkamirinkaite apitetatsiri irovaiyane, aña intaani aparoni. Iriitakera jiñaaventayeetziiri jaka, ikantaitake:

Iri Isaac irovaiyanejanori.

⁸Ari ikempitzitakari Pava te inkempitakaantairi iriimi itomijanori maaroiteni jovaiyantakaantakeri Abraham-ni, intaani itomitakaari itzimi ishinetakeneriri incharinemirinkaitetyaari. ⁹Jiroka okaratzi ishinetakeneriri, ikantakeri:

Pashineki osarentsi onkempipaitetayaro iroñaaka, arira napiitero nonkivantaimi, intzimakera otomi Sara.

¹⁰Ari okempitakari avishimotakerori Rebeca, itsipaanitakaantakarori acharineni Isaac. ¹¹Tekera intzimayete irikaite, tekeramintha irantayete kameethari eejatzi kaariperori, aritake tzimake ikovakeri Pava ompaitya iranteri. Ari omonkaratari onkarate irantayeteri. Tera iri kovashivaityaarone irantero, aña Pava kantakaarori jantayetantarori opaita, ikaimashireyetairira. ¹²Jiroka ikantaitakerori Rebeca:

Iri iyaapitsi omperatyaarine irantarite.

¹³Jiroka josankinayeetakeri eejatzi: Netakotakari naaka Jacob, iriima Esaú nokisaneentakeri.

¹⁴¿Irooma ankantantyaari: “Te intampatzikashirete Pava, aparoni jetakotashita, iriima pashine ikisaneenta-shitakari? iTera ari onkantya!” ¹⁵Tema Pava ikantakeri Moisés-ni:

Itzimirika nokoviri noneshinontyaari, aritake noneshinonkata-tyaari.

Itzimirika nokoviri nonkaminthayeri, aritake nonkaminthaakeri.

¹⁶Ñaakero, kaarira atziriite kovashivaityaarone irantayetero opaiyetarika, aña iri Pava kantakaarori jantayetantarori opaiyetarika ikaratzi ikaminthaayetairi irirori. ¹⁷Ari ikantayeetakeriri eejatzi Faraón, jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantakeri:

Irootajaantakera nopinkatharitakaan-takamiri onkantya iriñaantayee-tyaarori noshintsinka onkarate natsipetakaiyaamiri eeroka. Irootakera iriñaaventayeetantaityaanari maaroni kipatsi impaiyaayee-taina.

¹⁸Ari ikantari Pava, ikaminthayiri itzimirika ikoviri irirori. Irijatzi kantakaarori okanta ikisoshireyetantari itzimirika ikoviri irirori.

¹⁹Kempitaka ari pinkantayetaina: ¿Opaitama jovasankitaantariri Pava ikaariperotakaayetziri, eeroma okantaajatai irovashiñagairo irika ikovakaakeri Pava irantero? ²⁰Iro kantacha, nonkanti naaka: Tekatsira piyomatsite eeroka patzirinkakiini onkantya pinkantantyaari. Tera piñaapinkathateri Pava. Intsityaa pinkinkishiretakoteri ovetsikayetzirori kovitzi. ¿Kantatsima oñaanateri iyovite, onkanteri: Te apantaaajatyana povetsikakena? ²¹¿Tema arite irovetsike aparoni ovaneenkatachane, impoña irovetsikake pashine eero apantaperotaro iroori? Aña aritatsi, tema iriitake ashitarori iyovite.

²²Ari ikempitzitari eejatzi Pava irirori, jovetsikayetakeri ikaratzi oshiyayetakarori kovitzi. Tzimatsi tsikarika ikaratzi jovetsikajaantakeri iriñaayetairo iratsipe-taiyaaro iyatsimanka, iratsipetaiyaaro ishintsinka iraperotantaiyaari. Iro kantamaitacha Pava, amavera ikantaventapaintakari irikaite. ²³Jovetsikayetantakariri Pava irikaite kaari apantari, onkantya irimonkatziyantaiyaariri

pashine irovetsikane itzimi ikovakeri irirori inkaminthaayetairi, itzimi jiyoshii-tayetzitakari pairani iriñaayetairo irovaneenkaro. ²⁴Aakayetakera itzimi jiyoshiiyetataikeri ikaimashireyetaira. Tera intaani aakaite a-judfo-tzi, arira akaratayetairi pashinesatziite kaari asheninkata. ²⁵Irootakera jiñaavaitakaa-keriri Pava pairani Oseas-ni, ikantake:

Irika atziri kaari nosheninkaveta,
nonkempitakaantairi, “Noshe-
ninka.”

Ikaratzi kaari netakoyeveta pairani,
nonkempitakaantairi, “Netako-
tane.”

²⁶Irooma janta, tsika ikantayeevetaka,
“Te pisheninkatyaana eerokaite,”
Arira ikantayeetai, “Itomiite pinaye-
tzi Pava, Kañaneri.”

²⁷Jiokara ikantzitakari Isafas-ni
jiñaaventayetziri incharineyetyaari
Israel-ni:

Onkantavetakya osheki irinake
incharinetyaari, inkempivaiveta-
kyaaro oshekitzi impane jiñaatha-
pyaaki,
Eepiyokiinira inkarate avisakoyetaa-
tsine.

²⁸Tema iromapokairi Pinkathari
maaroni kipatsisatziite, tampatzika
inkantya irovasankitaakaantaye-
tairi.

²⁹Ikantake eejatzi Isafas-ni:

Eeromi ikyaaryooyetakemi avaisa-
tziite, ikaratzi ikempoyaaventakari
pinkathariventatziitaneri,
Arira añaayetairomi okaratzi jiñaatai-
keri pairani Sodoma-satzi, ipoña
Gomorra-satzi.

**Jovatampatzikashireyetairi
javentaamatsitantaara**

³⁰¿Irooma ankantantyaari: “Te inkoko-
vavetaajatyaaoro irika kaari asheninkata,
iro kantacha jimatzimaitaaro jovatampa-

tzikashireyetairi javentaamatsitantaara
iriroriite? ³¹Irooma aakaite icharinejano-
yetari Israel-ni, te ankitsirinkaaajatero
añaayetero, okantavetaka apankiventave-
takaro Ikantakaantaitane.” ³²¿Opaitama
kaari ikitsirinkantaro? Iroora kaari
ikitsirinkantaro tema ikinkishiretakovai-
tatyaaoro ipankiventashivaitakari irirori.
Te inkinkishiretakotaajatero ikovakayiriri
Pava itzimi javentaashiretari. Okempivai-
takaro irantzivavaityakityaami mapiki.
³³Ari oshiyavaitakaro okaratzi josankina-
yeetzitakari, kantatsiri:

Novakero mapi ikovaperoitane janta
otzishiki Sion. Ovaryantzi iroka
mapi aririka irantzivayeetakyaaoro.
Inkarate aventashiretaiyaarine
kempitakarori mapi, eerora
jamenaashivaitaa apaata.

10 ¹Iyekite, nokoviri naaka
iravisakoshireyetai nosheninkapa-
yeeni Israel-mirinkaite. Irootake
namanantairi Pava. ²Niyoperotzi naaka
itharomentaventashivaitatyaari Pava
irikaite, jantashivaitaro te inkemathape-
rotzimaityaaro. ³Tema te iriyotaiyeni
ikovatzi Pava irovatampatzikashiretairi,
te inkempisantero, aña ikokovatashitaro
intampatzikashiretantyaaro ipankiventa-
shivaitari apaniro. ⁴Tema iroñaaka Cristo
jothotyaaakero irirori okantakota
Ikantakaantaitane, iriitakera tampatzika-
shiretakairiri ikaratzi aventashireyeta-
naariri.

⁵Jiokara okaratzi josankinavetakari
Moisés-ni okantakota jimonkarayeevetaro
Ikantakaantaitane intampatzikashireyee-
tantyaarimi, ikantake:

Inkaraterika monkaratairone, iriitake
ñeerone irañaashireyetai.

⁶Tera omonkatziyaaro okantakota
aventaashirenkantsi otzimi ovatampatzi-
kashiretantatsiri. Tema te onkovaperota-
jaantya ipankiventashivaitaitya
irimonkarayeetero tsikarika ompaitya.

¿Kantatsima irikaite pankiventashivaita-chari iriyaate inkiteki ishintsiventairi Cristo irovavisaakoshiretante? ⁷¿Kantatsima iriyaate irikaite sarinkaveniki iroviirintairi Cristo ikamavetapaintara?

⁸Aña jiroka ikantayeetake:

Aritake piyoshiretakero ñaantsi,
aritake piyothatakero eejatzi.

Okaratzi kantakotachari jaka “ñaantsi,” irootakera noñaaventapiintakemiri aventashiretaarira Cristo. Jiroka okanta:

⁹Aririka piñaanethataiyaaro pinkante, “Novinkatharite inatzi Jesús,” aririka paventaashiretanakyaari Pava iri oviriintairi ikamavetakara, aritakera pavisakoshiretai. ¹⁰Tema aritakera paventaashiretaari iro kantakaantakerori irovatampatzikashireyetantairi. Aritakera añaanethataaro iroka, iroora kantakaan-terone irovavisaakoshireyetantairi.

¹¹Tema ari okantzi Osankinajanorentsi:

Inkarete aventashiretaiyaarane,
eerora jamenaashivaitaa.

¹²Onkantavetakya aakarika judfo, aakarika griego-thatatsiri, iriitakera Cristo Avinkathariteta maaroitani. Intzimerika ñañaatairine aritake ineshinonkaperotakeri. ¹³Tema jiroka ikantaitake:

Intzimerika ñañaatairine Pinkathari,
impairyaagairi, aritake iravisakotai.

¹⁴¿Kantatsima iñaañaayeetairi Pava tera javentaashireyeetari? ¿Kantatsima iraventaashireyeetyaari Pava, tera inkemakotaiteri? ¿Kantatsima inkemakotaiteri, tera intzime kinkithatakantatsine?

¹⁵¿Kantatsima inkinkithatakotaiteri, tera intzime otyaantantatsine? Irootake josankinayeetantakarori, kantatsiri:

iOshekira inkameethatziitaitera
amerone kameethari ñaantsi
isaikantaitari kameetha!

¹⁶Iro kantamaitacha, tera maaroitani inkempisantaitero Kameethari Ñaantsi. Irootake ikantantakari Isaías-ni:

Pinkathari, kempitaka te inkempisantaitero nokinkithatziri.

¹⁷Okovajaantatyaara iretaitaavakyaaro inkemayeetavakero iñaane Pava onantyaari iraventaashireyeetantyaari.

¹⁸Nokantzi naaka, “¿Aritakema ikemayeetakero?” Aritakera, tema jiroka josankinayeetakeri kantatsiri:

Jiñaaventayeetakero nampitsiiteki,
Ikemayeetakero tsikarika isaikayee-
take jaka kipatsikika.

¹⁹Napiitero nonkante, “Irikaite icharineyetakari Israel-ni, ¿Ikemathapero-takeroma?” Aña iriira Moisés-ni oñaaron-takerori irosankinareki, ikantake:

Ari nonkantakaakyaaro pisamaneen-
tyaari pashinesatzi atziiriite kaari
sheninkatavakaachaneri.

Osheki pinkisashireteri ikaratzi
pipaiyetziri “masontzishireriite.”

²⁰Irojatziri ikantakeri Isaías-ni irirori:

Jiñaayeetana kaaryaajaini kovakova-
tenane.

Noñaakayetaari kaari amemenatenane.

²¹Iro kantacha jiroka jiñaaventakeri Isaías-ni ikantakota Israel-mirinkaite, ikantake:

Novaankavakotapiintashivetakari, iro
kantamaitachari te inkempisantai-
yenani, piyathari jinaiyakeni.

Tzimayetatsi Israel-mirinkaite kitsirinkakerori

11 ¹¿Nokantatziiima jimanintziri Pava irika Israel-mirinkaite jashiyetari? ¡Tera ari nonkante! Tema naakatzitaka karatziriri Israel-mirinkaite, icharine Abraham-ni nonatzi, icharine nonatzi eejatzi Benjamín-ni. ²Tema te jimanintana Pava, iriitake iyoshiitakenari. Pinkinkishiretero Osankinajanorentsi, tsika jiñaaventakota Elías-ni jiñaañaa-takoventziri isheninkapayeeni, ikantake:

³ Pinkathari, jovamaayeetakeri
kamantaneriite,

Iporokayeetakero pomepirinimonto-tsi.

Naakatake kapatapainchari, ikovaita-tzi eejatzi irovamaayeetena naaka.

⁴Jiroka ikantzi Pava jakanakeri:

Tera eeroka kapatapainchane. Aña nokempoyaaventataikeri pashine ikaratzi 7,000 shirampariite itzimayetzi kaari otyeerovashityaa-rine iriñaapinkathateri Baal.

⁵Arira okantakari iroñaaka, tzimataitatsi kapicheeni nosheninka itzimi jiyoshiitakeri Pava irineshinonkatyaari. ⁶Tera iro kantakaanterone ipankiventashivaitane okanta jineshinonkayetantaariri Pava, aña Pava neshinonkatashitaariri. Arira okantakotari neshinonkataantsi.

⁷Ari okantari, tera inkitsirinkero maaroitani Israel-mirinkaite okaratzi ikovavetaiyarini. Iro kantacha tzimayeta-tsi kitsirinkakerori, ari ikempiyetakari itzimi jiyoshiiyetakari Pava. Iriima pashineete ikisoshiretakaayetakari Pava. ⁸Irootakera josankinayeetantakarori iroka, kantatsiri:

Iri Pava kantakaarori jeempashire-yeetantari.

Tzimavetacha irooki temaita iriñaan-tayete.

Tzimavetacha iyempita temaita inkemayete.

Irojatzi ikantzimaitaro iroñaaka.

⁹Jiroka josankinatakotakeri eejatzi David-ni, ikantake:

iOnkamintha iraayeetataiteri tsika joreyeetakari!

iOnkamintha irantzivatataitya!

iOnkamintha irovasankitaayeetatai-teri!

¹⁰iOnkamintha irimavityaakitataite!

iOnkamintha intsinkamitziyetataite!

Iraivasakoshireyetai pashinesatziz atziri

¹¹Tema ikantai “Onkamintha irantziva-tavakaayetya” nosheninkapayeeni,

¿irooma oshiyakaaventachari iraperoyee-tairi? iKaarira! Iroora oshiyakaaventa-chari ikenakaashiyetapaintarira, irovavi-saakominthatairira Pava pashinesatziz atziriite, iroora jimatantataikarori Pava iroka onkantya iriñaatyaariri nosheninkapayeeni irikaite, iro inkovantaperotaiya-rini iriroriite iravisakoyetai. ¹²Tema ikenashivaiyetakara iroora kantakaanta-kerori jineshinonkayeetantaariri pashine-satziz atziri nampitarori maaroni kipatsi. Iroora kameethaperotataitaatsine aririka irapiiyeetairo ineshinonkayeetairo apaata nosheninkapayeeni.

¹³Iroñaaka nonkantemi eerokaite kaari nosheninkayeta. Naakatake jovayeetake notyaantajanorite nonkinkithatakaaye-taimi eerokaite pikaratzi kaari noshenin-kata pipashinesatzitzi. Shirethara nonkantaventapiintanakyaa-ro nantavaire.

¹⁴Iroora nokokovatataitzirira isamaneen-tayetaiyaami nosheninkapayeeni, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari tsikarika ikaratzi irirori. ¹⁵Tema jimanin-taiyakerira irirori Pava, iroora opoñaan-tataikari jariperoyetaari Pava maaroni osavisatziz. Irooma apaata aririka irariperoshireyetaiyaari Pava nosheninkapayeeni, onkempivaityaarora impiriintaa-tyeemi ikamayevetaka. ¹⁶Intsiyaa noshiyakaaventavakemiro: Tema okanta aparoni pathatsi, arira okantzitari eejatziz opitha. Jirokara oshiyakaaventachari: Tema iriyyevetaka etayetakarori novaisa-tziite itasorentsishiretake, arira inkempi-tayetaiyaari apaata inkarate incharinetai-yaari. Inkempitaiyaaro eejatziz tsikarika okanta inchaparitha, arira okantzitari eejatziz oteva.

¹⁷Jiroka oshiyakaaventari iroñaaka inchaparitha, iriyyetakera novaisatziiite etayetakarori pairani. Oshiyakaaventachari oteva, iriyyetakera nosheninkapayeeni judío tzimayetaatsiri iroñaaka. Tema kempivai-taka inchekiyeetakeromi iroka oteva,

onkantya oshookatevatantyaari pashine oteva jontsirekayeetakeri, kameetha onkantya oshooke okantakaarora oparitha. Ikaratzi oshiyakaaventziri oteva jontarekayeetakeri, iriyyetakera atziiriite kaari nosheninkata.* ¹⁸Irootakera eero aritanta pasagaaventashivaitaiya. Pinkinkishiretero, eerokatakera oteva inchato, eerokatake añaaakaayetzi oparitha. ¹⁹Kempitaka ari pakakemi eerokaite, pinkantaiyeni: “Aña ichekayeetakero oteva okanta noshookatevatantaari naaka.” ²⁰Ari okantavetari, iro kantamaitachari pinkinkishiretero kempivaitaka iriimi nosheninkapayeeni judío inchekevaveetakemi okantakaantziro tera inkempisante. Irooma eerokaite kaari nosheninkata, eerokayetake impoyaa-tapaakariri okantakaantziro paventaashiretaa. Tera arite piriiperovaitashitya, aña piñaapinkathateri Pava. ²¹Tema Pava iri chekakerori etayetarori oteva, paamaventyara jimataimikari eejatzí eerokaite. ²²Ari piñiiró katsima jinatzí Pava, iro kantacha neshinonkataneri jinatzí eejatzí. Ikaratzi antzivashireyetainchari jiñaayetakero ovana ikatsimatzi Pava. Irooma eerokaite, ari piñaapiintatyero irineshinonkayetemi eekerorika poisokerotayeei Pava. Irooma eerorika poisokerotari, ari inkempitakaantakemi oteva ichekayeetakeri. ²³Ikaratzi ichekatevayeetakeri pairani, aritake iroonsirekayeetairi eejatzí, aririka irovashaantairo ithainkavaitziri Pava. Tema Pava kantatsi irimatero. ²⁴Eerokaitera kempitakarori oteva pankirentsiniro jontarekayeetakeri pankirentsiperoriki. Oshékira ariperotataite iroorika iroonsirekayeetai otevaperoi oponkitzijanoriki iroori.

Impiyashiretakaitairi Israel-mirinkaite

²⁵Iyekiiite, nokovi piyotero kaari ikemathayeetzi pairani onkarate iranteri

Pava. Eero pikinkishirevaitashita aritakera piyotakero maaroni. Añaayetakero iroñaaka irikaite nosheninka Israel-mirinkaite, tzimatsira kisoshireta-kaayetakkeri. Iro kantacha, onapainta-tziira iroka irojatzi irimonkaratantakyaari inkarate avisakoshireyetaatsineri kaari nosheninkata. ²⁶Impoña, iravisakoshireyetai eejatzí Israel-mirinkaite. Arira okanta josankinatakoyeetakeri, kantatsiri:

Arira impoñeeya Sion-ki tsiparyaako-ventaneri,

Iriira kantakaiyarone irovashaantantyaarori icharineete Jacob ithainkatasorentsivaitzi.

²⁷ Ari onkantya othotyaantyaari okaratzi antzimotavakaantsi, Naakatakera aperotaironeri iyaaripe-ronka.

²⁸Tema irikaite nosheninka judío jimanintakero Kameethari Ñaantsi, ikempitakaantari iroñaaka Pava iri iisaneentane, ari okanta ineshinonkayetantaamiri Pava eerokaite. Iro kantacha Pava jiyoshiitzitakityaari nosheninkapayeeni, eekerora iriyaatatyeteetakoyetyaari, ari onkantya iriñaantyaarori tsika okanta ishinetakeneriri etayetanakarori novaisatziite. ²⁹Tema aririka inkaimashiretante Pava, jineshinonkayetantzi. Eerora jovashaantziro. ³⁰Pipiyathayetzitakarira pairani eerokaite Pava. Ipoñaanaka nosheninkapayeeni ipiyathatanakari, iroora opoñaantataikari jineshinonkayetaami eerokaite. ³¹Irikaite piyathavaivetachari iroñaaka, aritake iriñaayetairo apaata ineshinonkayeetairi ikempitaayeetzimira eerokaite iroñaaka. ³²Arira okantakari, joñaakantakero Pava maaroiteneri apiyathavaiyetaka, arira ikenakaakerori joñaakantantaarori ovana jineshinonkayetaitaikai maaroitenei.

* 11.17,22: Ñaaventakotachari jaka pankirentsi ashitarori oparitha, ashitarori oteva, irootakera ikantayeetzitari “Olivos.”

³³Ovana nopampoyaataikeri Pava jiyotanetziitataka, ikemathatziro maaroni. Tekatsira iyoperoterone irantayeteri irirori, tsikarika inkantayetero. ³⁴Jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantaitake:

¿Tzimatsima iyotzirori ikinkishiretari Pinkathari?

¿Tzimatsima impaitya materone inkaminayeri?

³⁵¿Tzimatsima impaitya omapokakerine impanakerimi irirori, año iriitatakera etakarori ipayetantaitake?

³⁶Iriitakera Pava kantakaantarori otzimayetantari tsikarika opaiyetari, iriitakera poñaakaantayetarori, iriitake ashitarori. Arira irashi irovaitaateeroni iñaapinkathayeetairi. Ari onkantyaari.

Onkarate irantayeteri kempisantzinkariite

12 ¹Iyeikiite, aritakera jineshinonkatami Pava, nokovakotzimi pishineventaiyaari eeroka, pinkempitaiyaarimi ikantara piratsi ipometayeetziniriri. Tera poshiyakotajaantyaari piratsi, año pañaapiintayetai eerokaite pintasorentsishireyetai, irootakera onimotziriri Pava. Tema arira okantataitara ikoviri Pava añoapinkathayetairi. ²Eero pikempitakovaitashitari osavisatziite. Año iri Pava pishinete irovakerashiretakaimi. Ari onkantya piyotantaiyaarori ikovakayimiri, kameethatzimotziriri, onimotziriri, othotyaanetachari okameethatzi.

³Iriira Pava neshinonkataanari naaka okanta niyotaayetantaamiri, irootakera nokantantamiri: Eero pikempitakaantashivaita eerokatake iriiperori. Año pinkinkishiretakoty kameetha eeroka. Ari onkantya pimatantyaarori ikovakayi-

miri Pava eekero piyaatatye paventaanakyaaari. ⁴Pinkinkishiretakotero tsika akantayetara avathaki. Tema tsikara akantavathayetara, iroora antakaaayetairori opaiyetarika. ⁵Aakayetakera joshiyakaaventayeetzi aventaashiretarira Cristo. Akempivaiyetaa aakami ivatha Cristo. Okantavetaka anashitaiyavetaka aparopayeeni, iro kantacha aparoni akantaa, kempivaitaka ovithaavakaayaatayaami. ⁶Maaroni aakaite itasonkaventayeetakai onkantya amonkaratantyaarori antayetairi. Tzimatsirika aparoni kamantantaneritanaatsiri, irantayetero ikovakairiri Pava, eekerora iraventaaperotanakityeeyaari. ⁷Tzimatsirika aparoni ampitakotantanaatsiri, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni iyotaanetantanaatsiri, irimonkarayero irirori. ⁸Tzimatsirika aparoni minthatanetakaantachari, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni pashitantanetachari, ipantaperotai osheki. Tzimatsirika aparoni jevatakaantanaatsiri, irishirethaventyaaro irantavaire. Tzimatsirika aparoni neshinonkatantanaatsiri, kimoshirera inkantya imonkareyetairo.

⁹Ontzimatyete petakotantaiya kameetha, eero pamamenavaita. Samaneenta povairo kaariperori, irooma kameethari kiso povanaero. ¹⁰Pinkamaityaaro petakoyetantya, pinkempitakaantero petakotyaarimi pirentzi okarikiini. Piñaapinkathayeteri pashine. ¹¹Shiretha pinkantayetya, eero piperavaita pantavaitaineri Avinkatharite. ¹²Kimoshire pinkantya poyaakoneentero Cristo. Amavevaitane pinkantayetya aririka piñaayetero pomerentsitzimotyaaamine. Piñaañaatapiinti. ¹³Ontzimatyete

* **12.4:** Okempitattya okitsi irootake jamenayeetantari, irooma kempitantsi irootake ikemayeetantari, irooma paantentsi irootake jovayeetantari, irooma akotsi irootake joirikayeetantari, irooma kitzitsi irootake janiyeetantari.

pimpashiyetaiyaari okovityiimovaitari itasorentsikaitairi. Poimaantapiintaye-tai pipankoki.

¹⁴Pamanakoyetairi ovatsinaavaitzimiri onkantya irineshinonkayeetantaiyaariri irirori. Eero pipiyatari. ¹⁵Pintsiapatyaari pinkimoshirete ikaratzi kimoshirevaitatsiri. Pintsipatyaaari piraavaitya ikaratzi iravaaitachari. ¹⁶Aapatziya pinkantava-kaayetaiya. Eero pimaninantavaitzi, aña ontzimatyete pintsipayetyaari kovityaavaitatsiri. Eero pikempitakaantashivaita iyotaneri pinatzi. ¹⁷Tzimatsirika aparoni ovaariperoavaitemiri, eero pipiyatari. Poñaakantero eeroka tampatzikatzimotetirine atziririite. ¹⁸Pinkyaaaryooventapiintairo pisaikayetantaiyaari kameethaini. ¹⁹Netakotané, eero pipiyakoyentashivaita eeroka, aña pashitakaiyaari Pava iri piyakoyentyaamineri. Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake:

Ikantzi Avinkatharite:

Naakatakera ovasankitaantatsine,

Naakatakera piyakoyentantachaneri.

²⁰Aririka intasheneente piisaneentane, pimperi irovarite. Aririka irimireneente, pimperi imire. Aririka pimatayetanaairo iroka, oshekira impashiventanakya irika iriñaakerorika pantakeri. * ²¹Paamaventyaara oitsinampaimikari kaariperonkantsi. Aña iro aritatsi pimatapiintanaairo kameethari onkantya pinkitsirinkantyaarori kaariperori.

13 ¹Ontzimatyete pinkempisantayetairi eerokaite pinkathariventzimiri pinampiki. Tera impinkatharentsi-vaitashitya irirori, aña Pava kantakaarori okanta ipinkatharentsitantari. ²Intzimerika aparoni kovatsineri irimaimanevaiteri pinkatharentsi, okempivaitakarora iriimi Pava imaimanevaitake, irootakera irovasankitaantaityaari. ³Ikaratzi

antayetzirori kameethari, tekatsira ompaitya intharovakaantavaityaariri pinkatharentsi. Iriima antayetzirori kaariperori, iriira tharovakaavaityaarine. Ari okantari, pantzirorika eeroka kameethari, eero pitharovakaavaitashitari pinkatharentsi, aña iriitajaantake tharomentaiyaamine. ⁴Tema iri Pava kantakaarori ipinkathariventantari irikaite onkantya inkempoyaaventantyaamiri. Aririka pantero eeroka kaariperori, ontzimatyete pintharove, tema te amenashivaita otzimimoyetziri irosataamento. Tema iriitakera Pava kantakaarori ipinkathariyetantari irikaite, irijatzira Pava kantakaiyaarone irovasankitaakaan-tyaariri kaariperoshireriite. ⁵Irootake pinkempisantantyaariri irikaite. Iro kantacha tera intaani pintharovakaiyaari jimashirenkata. Aña irootataike tampatzikatatsiri pimayetairo iroka. ⁶Irootakera pimpinatantyaariri ikovakoyetzimiri jevaventzimiri pinampiki, iro irañaantyaari irirori, tema jimonkaratatziro ikoviri Pava. ⁷Ontzimatyete pimpinayetairi maaroitani pinkatharijanorentsi, eejatzi ikaratzi kempoyaaventantatsiri nampitsi. Ontzimatyete pinkempisantayeteri, ñaapinkatha poveri.

⁸Eero piñaashintsiventavaitaro pireevetante, aña piñaashintsiventaiyaaro petakotavakaayetaiya. Tema itzimirika etakotantachari, imonkaratatziro Ikantakaantaitane. ⁹Jiroka josankinayee-takeri Ikantakaantaitane, kantatsiri:

Eero pimayempitzi. Eero povantzi.

Eero pikoshitzi. Eero pithaiyakotanta. Eero pineveshirevaitaneta.

Tzimayetatsira eejatzi osheki pashine ikantakaantaitakeri. Iro kantamaitachari jirokara irooperotajaantatsiri ikantakaan-taitakeri, kantatsiri:

* **12.20:** Kantakotachari jaka “oshekira impashiventanakya” iroora oshiyarori ikantaitzi eejatzi “povaampateneri iitoki osheki paampari.”

Petakotaiyaari pisheninka pinkempitakaantyaari petakotapiinta eerokara.

¹⁰Opoñantari irooperotajaantzi iroka ikantakaantaitane, irootakera apatotzirori maaroni ikantakaantayeetakeri. Tema itzimirika etakotaariri isheninka, tera irovaariperovaitairi.

¹¹Ontzimatyera amatapiintairo iroka, tema irootaatsi avisakoshireyetai. Okempivaitakarora iroñaaka amaayeta-tyeemi, iro kantacha ontzimaty ankakiyetai. ¹²Tema irootaintsi onthonkaiya tsirenikiri, iro onkitainkatai. Irootake ovashaantantyaarori antayetziro kaariperori, okaratzi jantapiintayeetziri tsireniriki. Aña iro aritatsi ankempitakaantairo ankithaatakotatyeyaaromi ampiyakoventantyaari, ¹³onkantya antayetantyaarori kameethari okaratzi jantayetapiintaitziri okitainkatzi. Ari onkantya eero aniyavaitanta, eero ashinkivaitanta, eero amayempivaitanta, eero antantayetaro kamaaroyetatsiri, eero amaimanevaitavakaanta, eero asamava-kaantavaita. ¹⁴Poshiyakotaiyaari Avinkatharite Jesucristo, pinkempitakaanteri iriimi pinkithaatakotaiya. Eero pantashivaitaro okaratzi pinevetashivaitari.

Eentashiretaneri

14 ¹Ontzimaty paakameethayetairi eentashireyetsiri. Eerora pama-menavaitaro iroka onkantya piñaanamin-thatashivaitantyaariri. ²Okempitaya, tzimayetatsi kempisantzinkari kinkishiretachari kantatsi irovayetyaaro tsikarika opaiyetarika. Iro kantacha tzimatsi pashine eentashireri, intaani jovayetaro pankirentsi. ³Irika kempisantzinkari ovayetarori tsikarika opaiyetarika, eero imanintavaitziri pashine kaari ovayetyaaroni. Ari inkempitzityaari kaari ovayetyaaroni eero imanintziri pashine ovayetarori, tema Pava te irimaninteri

irirori. ⁴¿Kantatsima inkisathayeeteri nampirentsinentsi? Eerora, tema iri kisathatajaanterine itzimi onampitariri, irijatzi tharomentyaarine. Ari okantari, tema Pava iri onampiyetariri maaroiteni ovayetarori tsikarika opaiyetarika, irijatzi tharomentyaarine.

⁵Jiroka oshiyarori, tzimayetatsi kempisantzinkari omairentantarori kitaite. Tzimayetatsi pashine kaari ompashinetzimoteri kitaite. Ontzimaty inkinkishiretakoyetaiya maaroni, te arite irotzitzikayeteri pashine opaitarika ikinkishiretari. ⁶Itzimi ñaapinkathatzirori aparoni kitaite, iriitajaantakera Avinkatharite ñaapinkathatziri. Ari okempitzitari eejatzi, itzimirika ovayetarori maaroni tsikarika opaiyetarika, iri Avinkatharite ñaapinkathatziri jovayetarori, tema ipaasoonketapiintatziiri. Ari ikempitari itzimi pinkayetzirori ovaritentsi, iri Avinkatharite ñaapinkathatzitaka ipaasoonketapiintzirira. ⁷Tera añaaamin-thavaitashitya aakaite, tera ankamin-thavaitashitya eejatzi. ⁸Eenirora añaa yetzi, iriitakera Avinkatharite añiimoyetairi. Aririka ankamake, iriitakera eejatzi Avinkatharite ankamimote. Arira okantari, iriitake Avinkatharite ashitapiintairi eenirora añaa yetzi, ari okempitzitari eejatzi aririka ankamayetake. ⁹Tema irootake itzimajaantakari Cristo, ikamimotantake, ari okanta jashitapiintantairi eenirora añaa yetzi, aririka ankamayetake eejatzi.

¹⁰¿Opaitama pikishimatantariri pisheninka? ¿Opaitama pimanintantariri eeroka? Aña iriira Cristo intzime amenakoyetantaatsine maaroni apaata. ¹¹Tema iro josankinatakoyeetakeri, kantatsiri:

Jiroka ikantakeri Avinkatharite:
“Maaroitenira irotyeerovayeetai ñaapinkathayeetaina. Omape-rora.”

Aritakera intharomentayetairi
maaroiteni Pava.

¹²Aripaitera ankinkithatakotaiyaari
maaroiteni aakaite janta Pavaki.

¹³Irootake ovashaantantyaarori
akishimatavakaayeta. Aña ontzimatyē
ankantashireyete: “Eero nokantzimoneen-
takaavaitari pashine ‘nirentzitari,’
notzikashirevaitzirikari.” ¹⁴Niyotzi naaka
tera inthañaapithatantyaaro Pava
ovayetyaaro opaiyetarika. Iro kantacha,
tzimatsirika kinkishirevaitachane aritatsi
impinkavaitayeete, irimatero impinka-
vaite irirori. ¹⁵Aririka poñaakyaari
pashine kempisantzinkari povayetyaaro
otzimi ipinkiri irirori, tera petakoshire-
tyaari. ¿Aritatsima pinkantzimoneenta-
kaiyaari pashine okantakaantziro

povamatsitaro ovaritensi? ¿Pikovatziiima
povaariperoshiretairi irika? Irijatzira
irika kempisantaneri, ikamimentakeri
Cristo eejatzi. ¹⁶Arira okantari, te arite
poñaakayaeteri povayetari pikinkishire-
tari eeroka kameethari onatzi, impoña
inkantayetemi: “Jantakero irika kaaripe-
rori.” ¹⁷Aakaite akarayetzi ipinkathari-
ventayetai Pava, te iro kovaperotajaanta-
chane okaratzi avayetari, okaratzi
amireyetari eejatzi. Aña iro kovaperota-
taitachari antampatzikashireyetai,
asaikayetai kameetha, ankimoshireyetai,
tema iriitake kantakaantakerori Tasoren-
tsinkantsi. ¹⁸Itzimirika matanairori iroka
jantavaitaineri Cristo, aritake irinimota-
kaakeri Pava, ari inkempitayeriri eejatzi
atziriite ari iriakameethatakeri. ¹⁹Ari
okantari, ontzimatyē pantapiintayetairo
kantakaantziro iri isaikantayeetari
kameetha, kantakaanterone intharomen-
tashiretavakaantayeetyaari. ²⁰Aririka
pinkokovavaite povayetyaaro opaiyeta-
rika, paamaventya paparatzirokari
okaratzi jimonkaratakeneriri Pava
pashineete kempisantzinkari. Tema te
onthañaantsitya ovayetari. Iro kantacha

itzimirika ovayetarori opaiyetarika
impoña inkantzimoneentakaakyaari
pashine, jantakero kaariperori irika.

²¹Tera apantyaaro pinkantzimoneenta-
kaavaityaari “pirentzitari,” okantakaan-
tziro povayetari vathatsi, pimireyetaro
kachori, pantayetziro opaiyetarika.

²²Iroora apantaperotarori piyotakoshire-
tairi eeroka, intaanira Pava iyotakotaimi-
rone iroka. Intzimerika kaari eentashire-
ventavaitairone iroka, aritakera
irimatairo inkimoshireyetai. ²³Iro
kantacha itzimirika eentashirevaitatsine,
aririka irovakyaaro opaiyetarika, ari
onkempitzimotaiyaari jantakero kaaripe-
rori. Tema tera irantairo okaratzi
jiyotakoshirevetaari, kaariperora onake
iroka.

15 ¹Aakaite kempisantzinkari
aavyaashireriite, ontzimatyē
antsinampashiretzimoyetairi eentashire-
yetatsiri, tera intaani antayetero okaratzi
onimoyetairi aakaite. ²Ontzimatyē
antayetairo okaratzi onimoyeterine
asheninka, onkarate minthashiretakaiyaa-
rine irantayetairo kameethari. ³Iroota-
kera jantakeri Cristo, te inkovakovatero
otzimi onimoterine apaniro irirori. Tema
josankinayeetakero, kantatsiri:

Ikaratzi kaviyavaitemiri eeroka,
irijatzira kaviyitakanari naaka.

⁴Tema maaroite osankinatokatoinchari
pairani, kempitakarori iroka, josankina-
yeetakero iriyotaayeetairo. Ari okanta
iroka Osankinajanorentsi, iro kantakaa-
rori añaantarori atsinampashirevaitzi, iro
tharomentashiretakairi oyaakoneentan-
tari. ⁵Iriitajaantake Pava kantakaarori
añaantarori atsinampashirevaitzi, irijatziri
tharomentashiretakaineri. Osheki
nokovakotapiintakeri inkantakaiyaaro
onkantya paakameethatavakaantyaari,
maaroiteni pinkempitakotaiyaari ikantara
Cristo Jesús. ⁶Onkempivaityaaro arimi
pintsipatavakaiya maaroiteni eerokaite

pimpanthaaventereri Pava, itzimi ashitariri Avinkatharite Jesucristo.

Ikinkithayeetaineri Kameethari Ñaantsi kaari judío-tatsine

⁷Tema osheki jaakameethayetai Cristo aakaite, eejatzi pinkempitaiya eerokaite, paakameethayetairi pashine atziri, tema ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Pava. ⁸Irootake nokantapiintakeri: Iri Cristo jotyaantaitakeri irantavaiventereri nosheninkapayeeni judío. Iro jimatantakarori iroka onkantya iriñaantayeetyaaro omaperotatya okaratzi ishinetakeriri Pava pairani avaisatziite.* ⁹Irojatziira jantakeneriri ikaratzi kaari nosheninkata, ari okanta jiñaapinkathayetantaariri iriroriite, jineshinonkayetairi Pava. Jiroka josankinayeetakeri, kantatsiri:

Notharomentaventaime janta isaikayetzi kaari nosheninka.

Nompairyaayetaime nompanthaaventaimeira.

¹⁰Jiroka ikantzitaitakari eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaina eerokaite pintsipayetaiyaari jashiyetaari Pava.

¹¹Ikantaitake eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaiyaari Avinkatharite.

iMaaroiteni atzirite pintharomentaiyaari!

¹²Ipoña ikantake eejatzi Isafas-ni:

Ari intzimake incharinentiyaari Isaf.

Iriitake pinkathariventairine pashinesatzi atzirite.

Iriitakera iroyaakoneentairi kaari asheninkata.

¹³Iri Pava tharomentakaiyaamine, iri kameetha saikakaayetemine pikempisantairi! Tema iri kantakaiyaarone oyaakoneentantyaariri. iIri Tasorentsins-

kantsi kantakaiyaamirone onkantya poyaakoperotantyaariri!

¹⁴Iyekite. Niyotzi naaka omapero pineshinonkayetavaka eerokaite, iyotaneperori pinayetzi, pimatakero piyotaavakaayetaka. ¹⁵Iro kantacha, nosankinatzi-miro iroka noshintsithatzi-miro onkantya eero pipeyakotantaro. Tema ikaminthaa-yeperotaimira Pava, ¹⁶jotyaantaana noñaaventaineri Jesucristo ikaratzi kaari nosheninkayeta. Nokinkithatainerira Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava, okempivaitaaro naakami omperatasorentsitaari. Iriima kaari nosheninkata, iriyyetakera kempivaitakarorimi jashitakaayeetariri Pava, namayetainerira Pava iroora ookimotaariri. Iriitakera Tasorentsinkantsi materone irovatampatzikashireyetairi. ¹⁷Okaratzi jantakaanari Cristo Jesús, kantavetachara nonkanta-kaaproventyaaromi naaka, noñaaventero okaratzi nantavaitaineri Pava. ¹⁸Iro kantamaitacha, intaani noñaaventairo okaratzi jimatakaayetakeneri irirori Cristo. Tema noñaayetakeri kaari nosheninkata ikempisantayetairo okaratzi noñaaventayetakeneriri, okaratzi nantavaitzimotakeri. ¹⁹Iri Tasorentsinkantsi pakenarori shintsinkantsi okanta notasonkaventantakari, iro nomayetantakarori kaari iñaapiintayeetzi pairani. Ari okanta nomatantakarori nokinkithatairo Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Cristo netanakaro Jerusalén-ki, ipoña nokenayetanake irojatzi Ilríco-ki. ²⁰Ari okanta nokovantakari noñaaventero Kameethari Ñaantsi janta tsika te inkemakoyeetero ivairo Cristo. Tera intaani nonkove niyaatero tsika janta jimayeetakero ikinkithatakaantaitzi. ²¹Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake:

Ari iriñeeri nampiyetarori janta tsika te iriñaaventaiteri irika.

* 15.8: Iri ikantakoyetzi jaka “judío-payeeni” itzimi ipaiyeetzi “tomeshitaari.”

Ikaratzi kaari kemakoyeterine, ari inkemathatakotairi.

Ikovake Pablo iriyaatero Roma-ki

²²Irootake kaari okantanta niyaate pisaikaiyini eerokaite, okantavetaka osheki nokovapiintavetaka. ²³Iro kantacha iroñaaka aritake nomatakero, tema tekatsi nantayetanairi jaka nampitsiiteki, aritake oshekitake osarentsi nokovapiintavetara nareetyaamimi. ²⁴Aririka niyaaminthatakeri España-ki, arira nokoviri nareetanakyaa-miri pinampiki. Aririka nosaikimovaitanaki janta, nokovi pampitakotena potyaantena España-ki. ²⁵Iro kantacha, netapaintyaaro niyaate Jerusalén-ki nampitakoyeteri janta itasorentsitakaitaire. ²⁶Tema irikaite Macedonia-satzi, ipoña Acaya-satzi, jotyaantaiyakena iriroriite kireeki onkantya nompantyaariri kempisantzinkariite ashinonkainkari nampiyetarori janta Jerusalén-ki. ²⁷Iriiyetakeri kovashiyetaincha impashitantayetya, tekatsira shintsiventerine. Okempivaitakaro irikaite impinakoventatyeyyaami ikempisantakaakeri irika kaari isheninkata. ²⁸Aririka nomonkaratakero nompayetakeri Jerusalén-satzi ikaratzi jotyaantayeetakeneriri, aripaitera navisanakeri pinampiyetarora eerokaite niyaatera janta España-ki. ²⁹Niyotzi iri Cristo tasonkaventatziitaineri aririka nareetakyaaami janta.

³⁰Iyeikiite, nokovakotzimi piñaañaatayotapiintena eerokaite, pinkempitakotyaanaro tsika nokantapiintziro naaka. Iro nokovakotzimiri, niyotzira piñaapinkathatziri eerokaite Avinkatharite Jesucristo, iri Tasorentsinkantsi kantakaamirori petakotantakanari.

³¹Pamanakotena eero jaakaanantana thainkashireri nampiyetarori Judea-ki. Pamanakoyetena onkantya iravakoyeetantyaanarori kameethaini ipakaantayee-

tziriri itasorentsitakaitane Jerusalén-satzi, iro onimoyetantyaariri iriroriite. ³²Ari onkantya nonkimoshiretantyaari niyaatera pisaikaiyini eerokaite, irirorika Pava kovakaakenarone. Arira nomakoriyimovaitaiyemine eerokaite. ³³Onkamintha iri Pava tsipashiretyaamine, iri kameetha saikakaayetemine! Ari onkantyaari.

Jovethayeetari atzirriite

16 ¹Iroora Febe aanakerone iroka osankinarensi. Iro nokempitakaantaa iroomi notsiro. Osheki antavaitake iroori japatotapiintayeetaka janta Cencrea-ki. ²Paakameethatavakero iroori, irootake jashitaari eejatzi Avinkatharite, aritzi paakameethatero pikempitapiintziri paakameethatziri pashine itasorentsitakaitairi. Pampitakoyetero ompaityaarika onkovityaayete. Tema osheki ampitakoyetake iroori. Ari okempitakenari naaka eejatzi osheki ampitakoyetakena.

³Povethatyaanaro Priscila ipoña Aquila. Irooyetake tsipayetakanari nantavaitziniri Cristo Jesús, ⁴irootake shineventakanari ovavisaakotakena. Osheki nopaasoonketakero irokaite, ari ikempitayetakero pashinesatzi kaari nosheninkayeta ikaratzi apatoyetapiintachari pashineki nampitsi. ⁵Povethatyaanari eejatzi ikaratzi apatoyetapiintachari opankoki. Povethatyaanari eejatzi netakotane Epeneto, tema iri etanakarori nokempisantakairi Cristo janta Acaya-ki.

⁶Povethatyaanaro María, otzimi antavaitentakemiri osheki eerokaite. ⁷Povethatyaanari Andrónico, ipoña Junias nosheninkapayeeni jinatziri, iri tsipayetakanari jashitakoyeetana. Iriiyetake etakaro ikempisantzitaka tekeramintha naaka, irijatzi jiñaapinkathayetakeri otyaantajanoriite. ⁸Povethatyaanari netakotane Amplias, itzimi jashitaari Avinkatharite. ⁹Povethatyaanari Urbano,

itzimi karatapiintakenari nantavaitziniri Cristo Jesús. Povethatyaanari netakotane Estaquis. ¹⁰Povethatyaanari Apeles, itzimi jaakameethatakeri Cristo. Povethatyaanari maaroitni itzimi saikavankotziriri Aristóbulo. ¹¹Povethatyaanari nosheninka Herodión. Povethatyaanari saikavankotziriri Narciso, ikaratzi inampishiretantaari Avinkatharite. ¹²Povethatyaanaro Trifena, opoña Trifosa. Irootake tsipatakanari nantavaitziniri Avinkatharite. Povethatyaanaro netakotane Pérsida. Irojatzi notsipatakari nantavaitziniri Avinkatharite. ¹³Povethatyaanari Rufo, itzimi jiyoshiitairi Avinkatharite. Povethatyaanaro eejatzi iriniri, otzimi nokempitakaantari naaka iroomi noniro. ¹⁴Povethatyaanari Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes, ipoña ikaratapiintayetzi iriroriite, itzimi apaiyetzi iyekiite. ¹⁵Povethatyaanari Filólogo, Julia, Nereo ipoña iritsiro, Olimpás, ipoña maaroitni ikaratzi tsipayetari iriroriite apaiyetzi itasoren-tsitakaitane. ¹⁶Etakora pinkantya povethatavakaanaiya. Jovethayetami eerokaite maaroitni itzimi apatoventa-piintakariri Cristo jaka.

¹⁷Iyekiite, jiroka nokovakotzimiri: Paamaventyaari ñaanaminthatavakaa-chari itzimi otzitzikamentavakaarori jiyotaayeetakemiri pairani. Eerora pikempiyayetari eerokaite. ¹⁸Aña okempivaitakaro atziritanakityeemi “Inevavaitashitane,” iro omperatana-kyaarinemi. Tema kaarira Avinkatharite Jesucristo omperayetanaiyaarine. Iriiyetakera nintathayetashitariri eentashireriite jamatavivaitzirira. ¹⁹Nokemake naakaite kameetha pikantaiyani eerokaite, te pipiyathavaita, irootake oimoshirenakenari. Nokovi naaka pinkameethashireperote,

onkempivaityaaromi te piyoyetaajate-romi okantakota kaariperori. ²⁰Iiriira Pava saikakaayetaimineri kameetha, irootaintsira inkantakaiyaaro pinkitsirin-kantyaariri Satanás, onkempivaityaaro povichoryaatyeerimi paatzikakeri. iOnkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo!

²¹Jovethatami Timoteo, itzimi tsipatanari nantavaitz, eejatzi nosheninkapayeeni Lucio, Jasón, ipoña Sosípater.

²²Naakatakera Tercio itzimi osankinayetziniriri Pablo. Naakatake eejatzi ovethatami, naaka jashitayeta eejatzi Avinkatharite.

²³Jovethatami Gayo. Arira nosaikiri iroñaaka ipankoki. Jovethayetami eejatzi ikaratzi nampiyetarori jaka. Jovethatami Erasto, itzimi oviriri kireeki ashitari nampitsi. Jovethatami eejatzi Cuarto, itzimi apaiyetairi iyeki.

²⁴iOnkamintha ineshinonkayetaimi maaroitni Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantaari.

Ovekaraantaro tharomentaantsi

²⁵Thame antharomentaiaari iroñaaka matzirori inkempoyaaventayetakemi, ari onkanta pinkyaaryooventapiintantyaarori Kameethari Ñaantsi okaratzi ñaaventakotziriri Jesucristo, tsika otzimi kaari ikemathatapiintayeetaka pairani. ²⁶Iro kantacha, joñaakayeetantaa iroñaaka jiyotaantayeetakera maaroitni nampitsiki, onkanta inkempisantayeetantyaari eejatzi janta. Irootajaantakera josankinatakaayetakerriri kamantantaneriite irika Pava, Kañaaneri. ²⁷Thame antharomentaiaari apanirotatsiri Pava, Iyotaneri. Tema iiriira Jesucristo kantakaiyaarone ankantaitantyaarori antharomentaiaari. iAri onkantaari!

JETAKARI JOSANKINATZINIRI PABLO CORINTO-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naakara Pablo otyaantzimorori iroka osankinarentsi. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori, ikaimashiretakena. Ari notsipatakari Sóstenes nosankinatzimiro. Iriitake nokempitakaantairi iyeki.

²Eerokara nosankinayetzini pikaratzi papatoventaari Pava janta Corinto-ki, pikaratzi jovatampatzikashireyetaimi Cristo Jesús. Iriira kaimashireyetaimi pitasorentsihireyetaantairi, pikempitaari pashineete nampiyetarori tsikarika janta, pairyaapiintayetairiri Avinkatharite Jesucristo, tema irijatzi Pinkathariven-tairi eejatzi irirori. ³Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempit-zityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Ipaasoonketakaitziri Pablo itasonkaventantaitzi

⁴Nopaasoonketapiintzirira naaka Pava, tema iniroite ikaminthaayetaimi, itsipashiretakagaamiri Cristo. ⁵Iriyatzi kantakaarori piñaaventapiintantaariri, okanta piyotakoperotantaariri eejatzi. ⁶Irootakera poisokeroyetantarori okaratzi netakari noñaaventakemiri Cristo. ⁷Pikantakara poyaaventari impiye Avinkatharite Jesucristo, tekatsi kovityii-motemine itasonkaventzimira onkantya

pantavaitantyaaniriri irirori. ⁸Iriira kantakaiyaarone pinkyaaryoventantyaariri irojatzi impiyantakyaari, ari onkantya eero otzimanta ompaitya iriyakoventapai-miri irirori. ⁹Oisokero jovimi Pava, iriitake kaimashireyetaimi okanta paapatziyantaariri Itomi, Avinkatharitera Jesucristo.

¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo?

¹⁰Iyekiite, noshintsithatemi nompai-ryeeri Avinkatharite Jesucristo. Nokova-kotzimi paapatziyavakaaayetaiya, onkempivaityaaro aparonimi onkantyaami pikinkishiretaneete, eero pikantavakaamentavaitaro ompaiyetyaa-rika. ¹¹Tema nokemakeri isheninkamirin-kaite Cloé ikantapaakena te paapatziya-vakaa kameetha. ¹²Tzimatsi pitsipayetari janta kantatsiri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetatsi: “Iri nokempisantzi naaka Apolos.” Pashine kantatsi: “Iri nokempisantzi naaka Pedro.” Tzimatsi pashine kantayetanain-tsiri: “Nokempisantziri naaka Cristo.” ¹³¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo? ¿Naakatakema paikakotzimentakamiri? Tema poviinkaayetakaranki eerokaite, ¿Naakama ipaiyreetake, inkantaite: “Poviinkatzimentaari Pablo?” ¹⁴Iroora nopaasoonketantariri Pava okamintha te naaka oviinkaayetemine. Intaani noviinkaamatsitakeriranki Crispo, itsipatakari Gayo. ¹⁵Iroora eero itzimanta

janta kantashivaitachaneri iroñaaka:
 “Noviinkatzimentakari Pablo.” ¹⁶iJaa!
 Irijatzira noviinkaatzitakariranki
 Estéfanas, notsipataakeri isheninkamirin-
 kaite. Tera nonkinkishiretero tzimatsirika
 pashine noviinkaatakeri janta. ¹⁷Tera iro
 irotyaantantyaanari Cristo noviinkaa-
 tante, año jotyaantakena nonkamantan-
 tairo Kameethari Ñaantsi. Tera nonkem-
 pitakotapaakyaari iyotaneri noñaaventa-
 yetzirora. Tema te nonkove amenaashi-
 vaityaaro irooperotataitzira ipaikakoyee-
 takeri Cristo.

**Iri Cristo, ishintsinka Pava,
 iriyotane eejatzi**

¹⁸Tema aririka ankinkithatakaavetyaari
 kaari oshiretachane tsika ikanta
 ipaikakoitakeri Cristo, ikempitakaantai
 masontzishireri anatyee. Irooma
 aakaite avisakoshiretaari anai, ayoyetai
 omaperotaty joñaakantakero ishintsinka.
¹⁹Tema josankinatakoyeetzitakeri kaari
 oshiretachane, ikantaitake:

Naapithateri iriyotane ikaratzi
 iyotanevetachari.

Nompeyapithateri ikinkishiretane
 ikaratzi kinkishiryaavetachari.

²⁰¿Tsikama inkantaiyaarika iyotaneri?
 ¿Tsikama inkantaiyaarika iyotzinkari
 ikaratzi iyotaantashivaitarori irooperotzi-
 motziriri iroñaaka iriroriite? Año Pava
 jimasontyaayetairi iroñaaka irika osavisa-
 tziite, ikaratzi iyotanevetachari pairani.
²¹Tema irikaite iyotanevaitashitachari,
 tera irimatanetero iriyotairi Pava. Irooma
 Pava matanetzirori jiyotaneta, onimota-
 kerirori jovavisaakoshireyetairi
 ikaratzi kempisantañaanetairiri,
 okantavetaka itzimayetzi okempitzimove-
 takari masontzishirenkantsi onatzi
 iñaaneka Pava. ²²Aririka iriñeero
 nosheninkapayeeni judío intasonkaven-
 tantayeete, iroora inkempisantantaye-
 tyari iriroriite. Iriima griego-thatatsiri,

aririka inkemayeteri ikempitakaantari
 iriroriite iyotaneri inatzi, iriitakera
 inkempisantayeteri. ²³Irooma naaka,
 nokinkithatakotanairi Cristo tsikara
 ikanta ipaikakotzimentantaka. Irootake
 okompitzimotantakariri nosheninkapa-
 yeeni. Iriima griego-thatatsiri ikempita-
 kaantakena nomasontzishirevaitatyee. ²⁴Iro
 kantamaitachari aakaite, ayotaiyini
 joñaakantairo Cristo Itasorenka Pava,
 eejatzi iriyotane. Irojatzji jiyoyetairi
 maaroni ikaimashireyetairi Pava,
 onkantavetakya Judío-rika inatzi,
 kaaririka Judío, maaroni. ²⁵Tema Pava
 janayiri jiyotanevaitashitari atziriite,
 okantavetaka irika atziriite okempitzimo-
 vetakari masontzinkantsi onatzi ikantaye-
 takeri Pava. Tema Pava janayiri atziriite
 otzimimotziri ishintsinka, okantavetaka
 irika atziriite okempitzimotakari te
 aavyaantanete okaratzi ikantavetakari
 Pava.

²⁶Iyekiiite, ontzimaty pikinkishiryaako-
 tavakero tsikarika pikantaiyani eeroka
 pairani tekera inkaimashiretaitemiita.
 Tera intzimaperote iyotaneri pikaratai-
 yini, te intzimaperote pijevarite, te
 intzimaperote iriiperori pinkathariventzi-
 miri. ²⁷Iro kantacha Pava jiyoshiiyetairi
 ikempitakaantavetakari atziriite masontzi
 jinatzi, ari onkantya irovashiventaantai-
 yaariri apaata iyotanevaitashitaneri.
 Jiyoshiitayetairi eejatzi ikempitakaanta-
 yeevetakari kaari aavyaavaitaneri, ari
 onkantya irovashiventaantaiyaariri
 apaata iriiperoriite. ²⁸Arira ikenakaake-
 rori Pava jiyoshiiyetantaariri imaninta-
 minthatane atziriite kaari iriiperotzimo-
 yeterine. Arira okanta opoñaantaari
 iroñaaka inveyeetaaro okaratzi
 imanintaveetakari. ²⁹Ari ikenakairori
 Pava eero itzimanta impaitya asagaaven-
 tavaitachaneri. ³⁰Iriira Pava tsipashireta-
 kagaamiri Cristo Jesús, tsika itzimi
 jotyaantairi irirori iriyotanetakaayetai-

yaami, irovatampatzikashireyetaimi, irovameethashireyetaimi. Iri pinakoven-taimi pisaikashivaiyetantaari. ³¹Iroota-kera josankinatziyeetantakarori pairani, kantatsiri:

Tema tekatsi apantyaarone irasagaa-ventashivaitaitya apaniro. Iroora apantaperotarori asagaaventai-yaaro jantayetzi Avinkatharite.

Iñaaventayeetairi Cristo ipaikakoyeetakeri

2 ¹Iyeikiite, niyaapaitetakeranki naaka nareetami noñaaventantyaamiriri Pava, tera nonkempitakotapaakyaari iyotanevaitashitaneri, te nonintathavaitashitapaakyaami. ²Aña intaani nokovakita-tainakero noñaaventapiintanaimiri Jesucristo, ipaikakoyeetakeri. ³Te noñeero onimotena kameetha nosaikimo-yetakemi, aña tharovashire nokantaka. ⁴Ari okanta te okitsirinkantaperotantami noñaaneyetakari, te oshiyaro iñaane iyotanevaitashitaneri. Iro kantacha okaratzi noñaaneyetakari, omatakero oñaakantakeri Tasorentsinkantsi, oñaakantakero ishintsinka. ⁵Arira okantakari, iroora ishintsinka Pava ikempisantakaantakamiri, kaarira iriyotane atzirite matakayemirone.

Itasorenkara Pava oñaakantayetzirori

⁶Iro kantamaitacha, aririka ankinkitha-takaayeteri antakishiretaneri, arira aritziri añaaventakoteneri iyotanetaantsi. Iro kantacha iroka iyotanetaantsi, tera oshiyaro okaratzi jiyotanevaitashitari osavisatzi, okaratzi jiyotanevaitashitari pinkathariyevetachari iroñaaka. Tema eero ikantaitatyaani irikaite. ⁷Aña iroka iyotanetaantsi noñaaventziri naaka, tera iriyotakoperoyeetero pairani. Okempivaitakaro iromanayeetatyeroomi. Irootakera ikovitataikari Pava, ari onkantya añaayetantaiyaarori apaata irovaneen-karo. ⁸Irikaite pinkathariyevetachari

iroñaaka, tekatsira aparoni iyotakopero-terone iroka iyotanetaantsi. Arimi iriyotakeromi, eeromi ipaikakotakaantzi-miri Avinkatharite, otzimimoperotataitzi irovaneenkaro. ⁹Iro kantamaitachari, iroora josankinatakoyeetzitakari pairani, ikantaitake:

Okaratzi ishinetakeneriri Pava etakoyetaariri irirori,

Anaaperotataitziro jokitapiintaitari, ikemapiintaitzi,

Anaaperotataitziro okaratzi añaamampyaavetakari.

¹⁰Irooma aakaite, jotyaantakairi Itasorenka Pava onkantya iriyotakaantairori. Arira ikantari Tasorentsinkantsi, jiyotakaaperotakagairi Pava. ¹¹Tema tekatsi materone iriyoteneri ikinkishire-tane pashine atziri, apaniro jiyotziro ishireki irirori. Ari ikempitari eejatzi Pava, tekatsi iyoteneriri ikinkishiretane, aña apaniro jiyotziro irirori ishireki. Irika Tasorentsinkantsitsiri, ishirera Pava jinatzi. ¹²Irootakera omantantari jinampishiretakairi Pava Itasorenka ashireki, onkantya ayoperoyetantaiyaarori okaratzi ishineyetakairi aakaite akempisantaye-tairi. Irootakera kaari kantaajatsine iroka iriyotairo osavisatziite, ¹³ikaratzi iyotaantapiintakerori jiyotashiminthavai-tari irirori. Aña okaratzi añaaventakeri aakaite irootakera jiyotakaayetakari Tasorentsinkantsi. Irootakera akinkithata-kaayetairiri antakishiretaneri tsika okantakotajaanta ashireka.

¹⁴Iriima ikaratzi kaari antakishireta-tsine, te inkempisantero iriroriite jiyotakaantavetakari Tasorentsinkantsi, aña okempitzimovaitakari masontzishirenkantsi. Te onkantaajate iriyotakotairo irirori, tema te inampishiretantari Tasorentsinkantsi iyotakaantayetyaariri. ¹⁵Irooma aakaite antakishiretaneri, aritake amayetairo ayotajaantairo maaroni tsikarika opaiyeta. Aritake

okantari, okantavetaka te inkemathapero-yetai osavisatziite tsika akantayetanaa aakaite. ¹⁶Irootakera josankinatakotziyee-takari jaka, kantatsiri:

¿Tzimatsima impaitya iyotakoperotai-rine ikinkishiretane Avinkatharite?

¿Tzimatsima impaitya materine iriyotairi? Irooma aakaite, jiyotakaayeetairora tsika okantakota ikinkishiretane Cristo.

Antavaitanaineriri Pava

3 ¹Iyeikiite, tetya nomataajatero nonkinkithatakaayetemi nokempitayirira nokinkithatakairi antakishiretaneri. Aña kempivaitakami ovakerami petanakaaro paventagaiyaari Cristo. Kempivaitakami eeniromi peenchaanikite, ²eeniromi ithotaayeeztzimi, tekera impayeetemirotatsinaayetatsiri ovaritentsi. Tema te onkante pinkemathayetairo okaratzi niyotaaветakamiri, eeniro pikantayeta irojatzi iroñaaka. ³Tekeraataara pantakishiretanete. Okaratzira piñaanaminthatavaayeta pikisakoneentavaita. ¿Kaarima iroka jimatayetapiintakeri osavisatziite? ⁴Tema tzimayetatsi janta, kantatsiri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetatsi: “Iri nokempisantzi naaka Apolos.” ¿Kaarima iroka kempitakarori iñaanaminthatava-kaayeta osavisatziite?

⁵¿Niinkama naaka? ¿Niinkama Apolos? Naakamatsitake apiteroite iromperatane Pava, jotyaantakena nonkinkithatakaayetaimi onkantya pinkempisantantayetaiyaari eerokaite. ⁶Tema naaka joshiyakaa-ventayeetake itzimi pankitaintsiri. Iriima Apolos iri joshiyakaaventayeetakeri itzimi oyaatapaakenari ithamaitakotziro nopankitakeri. Iriima Pava iriitakera matajaantzirori jantakitakaayetzirori pankirentsi. ⁷Te iririiperotajaante pankitakerori, ari ikempitari thamaitakotakerori. Aña iriira iriiiperotajaantatsiri

Pava, irantakishiretakaayetaimi. ⁸Kempivaitaka intzimerikami irantavaitakaitane. Irotyaantaitakeri impankivaite, irotyaantaitake pashine inthamaitakotero. Intaani impinamatsiyeetairi okaratzi jantavaimatsitake, iroiipiyeetairi inampiki, tema te inkovaperotajaantya iriroriite. ⁹Arira nokantaiyani naakaite, kempitavaitaka naakami antavaitziniriri Pava. Irooma eerokaite, pikempivaitakaro eerokami pankirentsimashi. Pikempivaitakaro eejatzi eerokaite, eerokami pankotsi.

¹⁰Naaka kempivaitakarori iyotzirori jovetsikiro. Naakara etakaantanakaro novetsikakero pankotsika, iriira Pava neshinonkatakanari okanta netantanakarori novetsikiro. Ipoña ipokapaake pashine thonkaterone irovetsikero. Iro kantacha ontzimatyete iramatsinkaventyaaro inthonkantyaarori kameetha. ¹¹Iriitakera Jesucristo oshiyaventakarori etapiintarori jaayeetziri jovetsikayeetan-taro pankotsi. Eerora okantzi ontzime irimpoyaayeetantyaairi. ¹²Aririka irovayeetakero etapiintarori, kantatsira iroñaaka inthonkayeetairo pankotsika. Irovetsikayeetantyaaro oro, kireeki, mapipayeeni poreryaayetatsiri. Ari onkantake eejatzi irovetsikayeetantyaaro inchakota, tsipanapayeeni. ¹³Iro kantacha, aririka ontaiya pankotsiyetatsiri, arira iriñeetero opaitarika jovetsikantayeetakarori pankotsiyetatsiri. ¹⁴Okempitatyete, iroorika irovetsikayeetan-takya mapipayeeni, eerora aperoyeta ontaayetyete, omapero okisotanetake okaratzi jovetsikayeetantakarori. Oshékira ipinaperoyeetakeri ovetsikakerori pankotsika. Arira inkempitayeetairiri eejatzi joshiyakaaventayeetakeri ovetsikiro pankotsi, impinaperoyeetairi eejatzi. ¹⁵Irooma, tzimatsirika ovetsikantakarori pankotsi kaari shenkaatsine ontaayetyete, kapichera ipinayeetairi irika. Arira inkempitayeetairiri eejatzi joshiya-

kaaventayeetakeri ovsitakerori iroka pankotsi, kapichera inkantaiya iravisako-shiretantaiyaari, iroshiyakovaitaiyaari avisakotatsiri intaavetyaami.

¹⁶¿Tema piyotaiyeroni eerokaite, eerokayetakera oshiyakaaventari pankotsika? Tema kempivaitakami eerokami intasorensipankotetyaami Pava, eerokatake inampishiretantaka Tasorensinkantsi. ¹⁷Aririka intzime ovaariperominthateriri oshiyakaaventari itasorensipankote Pava, arira irovaaripe-rotairi Pava irirori, tema tasorensi onatzi ipanko. Arira okanta joshiyakaaventayee-tzimi eejatzi eerokaite.

¹⁸Paamaiya jamataviitzimikari. Kempitaka tzi mayetatsi janta kantatsiri: “Iyotaneri nonatzi.” Aña iro arivetachari irikaite inkinkishiretakoperotairomi okaratzi kempitzimovetakariri osavisatzi masontzishirenkantsi onatzi. Tema iroka, irootake kantakaiyaarone iriyotanetantaiyaari. ¹⁹Tema Pava te apantzimotyari okaratzi ikempitakaantashitapiintakari osavisatziite iyotanetaantsi onatzi. Irootakera josankinatakotziyeetakari pairani, ikantaitake:

Tema iri Pava oirikayetakeriri
iyotanevaitashitachari, iriyotashi-
nenkakiini.

²⁰Josankinatziyeetaka eejatzi kantatsiri: Jiyotzitakaro Pava ikinkishiretashi-vaiyetakari iyotanevaitashitaneri.

²¹Irootakera, eero jasagaaventavaintaro atziriite okaratzi jiyomatsivetari iriroriite. Irooma eerokaite, aritake onkantake piyotakoyetairo maaroni: ²²Okaratzi niyotaayetakemiri naaka, jiyotaayetake-miri Apolos, jiyotaayetakemiri Pedro, okantakota kipsatsisato, añaantarentsi, kaamanetaantsi, avisayetatsiri iroñaaka, avisayetatsineri apaata. Aritake onkantake piyotakoyetairo eerokaite

maaroni iroka, kempivaitaka eerokami ashityaaronemi maaroni,* ²³tema eerokaite jashitayetaa Cristo, iriima Cristo jashitari irirori Pava.

Irantavaire otyaantajanoriite

4 ¹Arira okantari, ontzimatye inkempi-takaanayeetaina iromperatane Cristo, naakaite jovake niyotaantayetairo kaari jiyotakoveeta pairani. ²Iro kantacha itzimirika jovayeetake irantayetairo ompaityaarika, ontzimatye irika inkyaaryoovetairo irimatantaiyaarori kameethaini. ³Niyotzi naaka pimonkatzi-yantatyaanari nokarataiyinira. Tekatsi ompaitzimotyana pikovirika pamenako-tenaro nantakerorika kameethaini. Tekatsi ompaitzimotaajatyana inkoverika iramenakoyetenaro jevayeta-tsiri nampitsiki. Tema te nonkinkishireta-kotapiintaajatyaro naaka nomonkatziya-yetyaari nokarataiyirini. ⁴Aririkami namenakotya naaka, kempitakaty te ontzimimotaajaten nokenakaashitane. Iro kantacha tera naaka amenakovaita-chane, aña iriitakera Avinkatharite amenakojanotainaneri tzi matsirika. ⁵Irootakera eero pimantaro eerokaite pimonkatziyayetairi impaityaarika. Aña iri Avinkatharite amenakoyetairine maaroitene impiyapaitetapaakerika. Iriitakera oñaakantapairone okaratzi antayetakeri omanaantsikiini. Ari iroñaakantapairo eejatzi okaratzi akinkishirevetari antayeterimi. Arira inkantaiyaari Avinkatharite tharomentai-neri apaata.

⁶Okaratzi noñaaventakemiri jaka, noshiyakaaventatyaara naaka notsipata-kari Apolos. Iroora nokantantamirori onkantya poisokerotantayarori Osankina-janorensi, tema irootake ikantaitapiinta-keri: “Eero povanaatziitziro osankinain-

* 3.22: Ipaitaitziri jaka “Pedro,” irijatzira ipaiyeetziri “Cefas.”

chari.” Aritaima povashaantairo iroñaaka okaratzi pimonkatziyavakaapiintakana, pasagaaventapiintayetakana pinkantai-yeni, “Iriira irika anayiriri pashine.”

⁷Pikantayetakera ¿Piñaajaantakema eeroka panaakoyetairi pashineete? ¿Piyotashitakaroma apaniro okaratzi kaari jiyotaayeetzi? ¿Opaitakama pasagaaventantari pinkempitakaantavaita apanirora piyotanetashitaa?

⁸Pasagaaventavaitaiyakani eerokaite pikempitakoyetakari pinkathariite, ashaarantaneriite, ikaratzi aashiryaaneentavaitziri irovarite. Kempitavaitakami te niyotaayetemimi naakaite. Onkaminthaa-jatyaami pimpinkathariperoventantayetemi, ari onkantya nonkaratantyaamiri naaka tsika pipinkathariventantzi. ⁹Tema naakaite Otyaantajanoriite tera nonkempitaajatyaaari pinkathariite, te niriipero-taiyeni. Aña okempivaitakaro iroñaaka irovamaakaantakenami Pava, maaroitenei jamenakoyentayeetakana tsika ikantaakena jovamaayeetana, jamenakoyetakana atziriite eejatzi ikempitayetakari maninkariite. ¹⁰Ikinkishiretakoyetakana tekatsi apantyaanane nokinkithatakotzirira Cristo. Irooma eerokaite pikinkishiretakoyeta iyotaneri pinayetatzii pikinkithatakoyetairira irirori. Irooma naakaite ikinkishiretakoyetakana te naavyaashireperovainete. Irooma eerokaite ikinkishiretakoyetakemi aavyaashirevaitaneri pinatzi. Osheki iñaapinkathayeetakemi eerokaite, irooma naakaite, temacheeni. ¹¹Eekerora niyaatatzi noñaashivaitakaro, irojatzi nokantziro iroñaaka, notasheneentavaitzi, nomireneentavaitzi, thonkaneeronkatakotakana, jovatsinaavaitaitana, te ontzimimotena nopanko, ¹²osheki nantavaitake, naakajaantake antavaiventacha. Itzimirika impaitya kisaneentavaitanari,

noneshinonkayetari naakaite. Aririka irovatsinaavaitakana, amave nokantai-yani. ¹³Aririka inkaviyavaitaitena, nokokovayetziiro nontsimaryaaakayetyaari. Ikempitakaantayetakana tekatsimi apantyaanane kaarashimi nonayetatye. Eeniro ikantayeetana irojatzi iroñaaka.

¹⁴Tera iro nosankinatantarori iroka nokovi novashikyaayetemi, aña nokovatzii nonkaminaayetemi, nokempitakotari ashitaaniri ikaminayiri iretakotane itomi. ¹⁵Kempitaka tzimavetakana osheki kovavetainchari iriyotayemimi eerokaite, iro kantacha te niyote tzimavetakarika kovavetainchane irakameethatemi iroshiyaari ashitamiri. Irootakera noshiyakaaventakeri naaka, kempivaitaka iriimi Jesucristo matakaakenarone noshiyakotyaari ashitamiri, nokinkithatakaapaakemiroranki Kameethari Ñaantsi.* ¹⁶Irootakera nosankinatantamirori iroka: Pinkempitakotaiyaanaro naaka. ¹⁷Irootakera notyaantantakamiriri iroñaaka Timoteo, tsika itzimi nokempitakaantziiri eejatzi iriimi netakotane notomi, iriitake kyaaryooventakari Avinkatharite. Iriitakera kinkishiretakaapaimirone tsika ikantakaakana Cristo, tsika nokanta niyotaayetairi kempisantziinkariite tsikarikapayeeni isaikayetzii. ¹⁸Tzimayetatsi pikarataiyirini janta ñaaperovaitachari, ikovaiyini pinkempisanteri irirori. Iñaajaantzi eerora napiitairo nareetaiyaami. ¹⁹Iro kantacha thaankipaitera nompiyitapaakya, iriirika Pava kovaintsineri. Ari onkantya noñaantyaarori omaperorika jaavyaashirevaitanetzi ikaratzi ñaaperovaitainchari janta. Aamaashitya iñaavaiminthavaitashitaka. ²⁰Tema ikaratzi ipinkathariperoventairi Pava, iriitakera oñaakanerone jaavyaashirevaitanetzi. Tera iriñaavaiminthavaitashitya. ²¹¿Arima onimotakemi

* 4.15: Kantakotachari jaka “osheki,” ikaratzi 10,000.

nareetyaami novasankitaavaitapaakemi? Aña iro pinkovataike noneshinonkayeta-paakemi, eero noshintsiventavaitapaa-kemi.

**Jiyakoventayeetziri antayetziroori
kamaaroyetatsiri**

5 ¹Tema nokemake tzimatsi janta aparoni pikaratziri, jimayempivaita-piintake. Jimatataikero jantajaantakerori kaariperokitatsiri kaari ikemakoyeetzi kempityaarone irantayetero kaari kempisantatsine. Tema ipaantavaitaro irinirothori, iinatari iriri. ²¿Opaitama piñaaperovaiyetantari itzimataitzira pikaratziri janta matakakerori iroka? Tetya povashiretakovaitaari piñaakeri jantakero. Aña iro arivetacha pomishito-vakaanterimi irika shirampari.

³Okantavetaka te nosaikimotemi pinampiki, iro kantacha nokinkishiretakotapiintakami kempivaitaka arimi ankaratemi asaike janta. Irootakera pinkempitakaantantyaarori iroñaaka arimi ankarate janta, niyakoventakeri irika shiramparika. ⁴Ontzimatyeeera papatotaiya, pimpairyeeeri Avinkatharite Jesús, pinkempitakaanteromi aririkami nonkaratajaantemimi janta. Pimaterora iroñaaka okaratzi ikantakemiri Avinkatharite, ⁵pomishitoveri shiramparika, irovasankitaavaiteriita Satanás. Aamaashitya aritake onkantari irivasakoshiretai apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús.

⁶Tera apantaro pasagaaventavaitya. ¿Tema piyotero okaratzi ikantayeetakeri: “Kapicheeni onavetaka shineyakairori tanta, iro kantacha oshineyakairo maaroni tantapatha?” ⁷Pinkempitakaan-tairo eeroka posokatyeeromi shineyapa-thatakairori tanta, posheyetairo kameetha. Irootakera pimayeteri, pomishitoveri matapiintakerori kamaaro-yetatsiri, ari onkantya eero jantetaantaro. Aña ontzimatyee pinkempitaiyaaro tanta

kaari shineyatsine, jovapiintaitari joimoshirenkaitziroora kitaite “Anankor-yaantsi.” Tema ikamimentayetakai Cristo joshiyakaaventari oisha jovayeetari joimoshirenkayeetziroora Anankoryaantsi. ⁸Iroora amayentantaiyaarori okaratzi joshiyakaaventayeetakeri. Ontzimatyeeera ovashaantayetairo kamaaroyetatsiri, kaariperoyetatsiri, oshiyakaaventakari shineyakairori tanta. Aña ontzimatyee ankameethashiretai, añaavaiyetairo kyaaryootatsiri, oshiyakaaventakari tanta kaari shineyatsine.

⁹Aritake nosankinatzitakami pairani, nokantakemi: “Eerora paapatziyaminthata-ri ikaratzi matapiintakerori kamaaroye-tatsiri.” ¹⁰Nokantayetakemirora iroka, tera iri nonkantakote ikaratzi kaari kempisan-tayetatsine, antayetziroori kamaaroyeta-tsiri, kisakovaitaneri, amatavitaner, ñaapinkathatashivaitariri oshiyakaarontsi. Iriimi nonkantakoyetemi, eerotya okantaa-jataimi pisaikayetaimi kipsatsikika. ¹¹Iriira nokantakotzi ikaratzi paitashiminthavaita-chari “Iyekiite.” Iriiyetakera eero paapatzi-yaminthayetaari, iriirika matapiintakerone kamaaroyetatsiri, kisakovaitaneri, iñaapin-kathatashivaitakari oshiyakaarontsi, ikaviyantavaitake, ishinkivaitapiinta, jamatavitantapiintake. Tera aritaajate payootayetairi irikaite. ¹²Tema te irovaye-tai aakaite iyakoventayetairi ikaratzi kaari kempisantayetaatsine. Aña iroora aritatsi iyakoventayetairi kempisantayetatsiri akaratapiintairi, irantayeterorika kaaripe-rotatsiri. ¹³Irootakera pookantyaariri irika shirampari matapiintakerori iroka kaaripe-rori. Irooma Pava iriira amenakoyetairine ikaratzi kaari kempisantayetatsine.

**Te arite iramenakotairo
amaimanetavakaane kaari kempisantatsine**

6 ¹Aririka pimaimanetavakaiya pikaratziri pikempisantzinkaritziri janta, te arite piyaate iramenakotemiro

jevayetatsiri nampitsiki, kaari kempisan-tzinkaritatsine. Aña iro aritatsi piyaata-shitavakaiya pikarataiyini itasorentsishi-retakaitaimi. ²¿Tema piyotaiyeni eerokayetake amenakoyetairine apaata maaroni osavisatziite? ¿Eeroma pimatziro povetsikayetero pomerentsitzimoyetamiri kapicheeni eerokaite? ³Tema aakatataike amenakoyetairine eejatzi maninkariite. ¿Eeroma okantzi amenakotantero okaratzi añaakotantayetziri iroñaaka? ⁴¿Opaitama pishinetantariri iramenakoyetaimi atziriite kaari pikaratapiintziri papatoventyaari Pava? ⁵Aña ontzima-tyeemi pimpashiventakotyaaro iroka. ¿Tekatsima iyotaneri pikarataiyini, ovetsikemironeri? ⁶Aña jiroka pikanta-piintaiyaka, piyaatashiyetakeri jevari kaari kempisantatsine, pikovakotakeri irovetsikayetemiro pimaimanetavakaa, okantavetaka pikantavakaiyavetaa “iyekiite.”

⁷Iroora oñaakantzirori eenirotatsi pikenashivaiyeta, piyakoventavaitakeri pikarataiyini janta. ¿Opaitama kaari pamavetantaajataro inkaviyavaitaitemi, iramatavivaitaitemi? ⁸Iroora pimayeterimi iroka. Aña eerokatajaantaiyakenira kantzimoneentavakaacha, pamatavitavakaiyakani okantavetaka pikantavakaiyaveta “iyekiite.”

⁹¿Tema piyotaiyeni, eerora iñaayetairo apaata impinkathariventairi Pava ikaratzi kaariperoyetatsiri? Paamaventaiaara, otzimikari pikenakaashitane. Arira ikantayetari ikaratzi antapiintayetzirori kamaaroyetatsiri, ñaapinkathayetakeriri oshiyakaaronsi, mayempiriite, paantava-kaayetachari ishiraamparinkakiini, ¹⁰koshintzipayeeni, kisakovaitaneri, shinkiryaantzi, kaviyantaneri, amatavitaneri. Eerora iñaayetairo impinkathariventairi Pava irikaite. ¹¹Pairani, ari pikantayevetakeri tsikarika pikaratzi eerokaite. Irooma iroñaaka okempivaitakaro

inkivayeetaimi, itasorentsishiretakaitaimi, jovatampatzikashireyetaimi, tema pipairyaapiintairi Avinkatharite Jesucristo. Iriitakera Tasorentsinkantsi kantakaayetaamiri.

Piñaapinkathatantaiyaari Pava, tsikarika opaiyeta pantayetairi

¹²Tzimatsi kantayetatsiri: “Ishineyeetanao nantayetero tsikarika ompaiyetya.” Iro kantacha tera apantaro maaroni irantayeetero. Aritake okantaveta, ishineyeetairo antayetero tsikarika ompaiyetya. Iro kantacha tera ankovatatero atzirintantayetai ompaiyetyaarika ishineyeetairi. ¹³Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi: “Iroora otzimantari ovaritentsi onimoneentatziitantairi amotziki. Iroora otzimantari amotzi, ankematziitanyaa-rori ovaritentsi.” Ari okantavetari, iro kantacha Pava irapiteroryaayetairo iroka, iraperotairo. Irootakera eroo pikantavaitashitanta eeroka: “Iroora otzimantari avatha añaathatavakaantyaari.” Tera ari onkantyaari. Aña iro otzimantari avatha añaapinkathatantaiyaari Avinkatharite. Iroora itzimantari Avinkatharite animotakaantayetaiaari avathaka. ¹⁴Tema Pava, eroo japerotajaantairo avathaka, aña ari iroviriintayetai, iroñaakantayetairo ishintsinka, ankempitaiyaari tsikara ikantaa ipiriintaaranki irirori Avinkatharite. ¹⁵¿Tema piyotaiyeni iri Cristo ashiyetaaro pivathaka? ¿Kantatsima aapithayetairi jashiyetaari irirori, ashinevaitairo avatha amayempivaitantyaaro? ¡Tera ari onkantya! ¹⁶¿Tema piyotaiyeni ikaratzi mayempivaitatsiri, kempitavaitanaka irovithaanakyaaromi iroka, aparoni ikantanaa ivathaki? Iro okantziri josankinayeetakeri:

Aparoni inkantayetaia ivathaki jaavakaanaara.

¹⁷Iriima itzimi karatanairiri Avinkatharite, jovithaashiretanaatyaarira, kempita-

vaitaka aparoni ikantakaanaari. ¹⁸Ontzimatye pishishiyapithatero ñaathataantsi-tatsiri. Okarayetzira kantashivaiyetachari kaariperori jantayeetziri, kaarira atziri ovashinonkaaantachaneri irirori, aña pashinera atziri jovashinonkaavaitakeri. Irooma iro irantake ñaathataantsiyeta-tsiri, iriira ovashinonkaavaitajaantaincha apaniro ivathaki. ¹⁹¿Tema piyotaiyeni iroora pivatha oshiyakarori pankotsi isaikantari Tasorentsinkantsi? Iriira Pava omperayetamiri. Tera eeroka añaashivai-tachane apaniro, ²⁰aña iri Pava pinakoventaperotaimiri onantaari jashiyetaami. Irootakera piñaapinkathataitaiyariri Pava, tsikarika opaiyeta pantayetairi, okaratzi pikinkishiretari eejatzi.

Imaimanetavakaiya aavakaachari

7 ¹Iroñaaka nakemiro okaratzi posampitanari posankinareki: Iroora arivetacha eero jiinanta aparoni shirampari. ²Iro kantacha, ontzimatye piinantayetaiya, pimayempitzikari. Ari onkempitayetaiyaari eejatzi tsinaneete, ontzimatye oimentayetaiya. ³Arira aritziri piñaavakaayetapiintaiya paavakaayetara. ⁴Okaratzi jiinaitari, tera apaniro ashitaaro ovatha, aña irijatzi ashitaaro oimetari. Ari okempitari eejatzi, ikaratzi jiimetaitari, tera apaniro jashitaaro ivatha, aña irojatzi ashitaaro iinatakari. ⁵Irootakera, te aritanta poshitaaventyaaro piñaavakaapiintayetaiya paavakaayetara. Iro kantacha, kantatsiya pinkinkithavaitakaavakaiya onkantya pintziventapaitetantyaarori piñaañaatane. Impoña petanaiyaaro piñaavakaayetanaiya, ari onkantya eero jampotantami Satanás, tera piñaakotane-tajaantyaara eerokaite. ⁶Irooyetakera iroka noshinetantziri, iro kantacha tera noshintsiventantatye maaroiteni imonkarayetairo irokapayeeni. ⁷Aña nonkovataa-

vetya naaka maaroiteni shirampariite inkempitakotaiyaanaromi tsika nokanta naaka. Iro kantacha eerora omata iroka. Tema Pava jinashitakaro itasonkaventa-yetakai maaroni aakaite. Ari ikanta Pava itasonkaventantakari tsikarika ikaratzi kaari otzimayetanta itsipatari, iriima pashinepayeeni ontzimayete itsipatari.

⁸Ikaratzi kaari aavakaachaneriita, nokantziri: Iro aritatsi pisaikashivaitaiya eero otzimi pitsipatari, nokempitara naaka. Irojatziira nokantayetzariri ikaratzi kamayetatsiri itsipari. ⁹Irooma terika pimatero piñaakotanetya, ontzimatye pintsipatayetaiya. Tema iro aritatsi pintsipataiya, ari onkantya eero piñaantaro ayimavaitemi.

¹⁰Okaratzi jiinaitakari, aavakainchari, nokantziro: Te arite pookavakaayetaiya. Tera naaka kanterone iroka, aña iriitakera Avinkatharite. ¹¹Aririka pookavakaiya, iro aritatsi pisaikashivai-tya apaniro eero pitsipataa. Irooma eerorika, kantatsi pimpiyashitairi piimejanori. Eerokaite jiimetaitari, te arite pookayetero piinatakari.

¹²Nokantayetziri pashineete: Iyekiite, tzi matsirika piinatari kaari kempisantatsine, ontzimatye poisokerotyaaro, aapatziyakotakamirorika iroori. Ari nokantziri naaka, iro kantacha tera iri Avinkatharite shintsiventajaantemirone.

¹³Ari okempitzitari, aparoni tsinane oimetariri kaari kempisantatsine, ontzimatye oisokerotyaari irirori, jaapatziyakotakarorika. ¹⁴Tema okantavetaka te inkempisantzinkarite oime, itasorentsishiretakaitairi irirori, iroora kantakaantakerori iinaka. Ari ikempitzitari, aparoni shirampari kempisantaneri, iinatarori kaari kempisantatsine, itasorentsishiretakaitairo iroori, iriira kantakaantakerori oimeka. Irooma aririka irookavakaakya, kempitakara eero javisakoshireyetai

irovaiyane. Irooma itsipataavakaara, intasorentsishiretakaayetairi eejatzi irovaiyane. ¹⁵Iro kantamaitacha, inkoverika irookavakaiya, kaari kempisantatsine, kantatsi irimatero. Tekatsimaita shintsiventerine eero jookavakaa, akantayetairi “Iyeekiite,” eejatzi akantayetairi “Chookiite,” aayetzi-riri kaari kempisantatsine. Irooma kantatsirika aapatziyavakaiya kameethaini, iroora ikoviri Pava. ¹⁶Eeroka jiinaitakari, tera piyotero, kempitaka eerokatakera kantakaanterone iravisakoshiretantaiaari piime. Eeroka jiimetaitakari, tera piyotero, kempitaka eerokatakera kantakaanterone avisakoshiretantaiaari piina.

¹⁷Ari okantari. Tsikara akantayeta asaikeyetzi, eerora athavaavaitaro ovashiñeero tsika akantapiinta. Iroora ikovakairi Avinkatharite, tema ari akantayetzitari ikaimashireyetantairi Pava. Irootake nokantantapiintakeri naaka irantayeero nareetayetarira kempisantzinkariite tsikarika japatotaiyani. ¹⁸Thame oshiyakaaventavakero, aparoni shirampari itzimi totameshitainchari, irashi irovatyeerora tsika ikantaka. Terika intomeshitaanitya jetantanakarori ikempisantantaari, tekatsi ompaitya intomeshitaanitantaiaari iroñaaka. ¹⁹Tekatsira ompaitya aakarika totameshitainiri, terika antomeshitaanitya. Iro kovajanotachari antayetairo ikantairi Pava amayetairo. ²⁰Arira ankantayetaiaari maaroitene, eerora athavaavaitaro ovashiñeero tsikarika akantayeta ovakera ikaimashireyetantairi Pava. ²¹Ari okempitari eejatzi. Eerokarika omperanataari ikaimashireyetantakamiri Pava, eero okantzimoshirevaitami. Irooma aririka irothataakaapaintyaaro omperatamiri pishitovai, pimatero. ²²Ikarayetzi omperavaitaari ikaimashireyetairi Avinkatharite, ontzimaty e inkinkishiretya

isaikakaashivaitaarira. Ikarayetzi kaari jomperanayeetari ikaimashiretantaariri, okempivaitaarora iroñaaka iromperatane mi irinaatye Cristo. ²³Tema Pava pinakoventaperotaimi onantari jashiyetaami, iro aritatsi eero pikempitakotaari iroñaaka omperanataari, ishintsiventavaitaitziri irimonkaratero ikovakaa-shitariri pashine atziri. ²⁴Iyeekiite, ontzimaty maaroitene eerora athavaavaitaro tsikara akantayetara ikaimashiretantaari Pava okanta atspashireyetantaariri.

²⁵Iroñaaka nakayeteri ikaratzi osampitakoventzirori evankaroite. Tera ontzime ikantakaantairi Avinkatharite okantakota iroka, iro kantacha nonkantemi naaka okaratzi nokinkishiretakotarori. Iriira Avinkatharite neshinonkataanari okanta paventaayetantaanari naaka. ²⁶Jiroka okaratzi nokinkishiretakotarori: Tema asaikimopaiteyetatziirora iroñaaka tsika jashinonkaavaiyetaita, iro aritatsi pashi povayetairo tsika pikantayetara pisaikayetzira iroñaaka. ²⁷Thame oshiyakaaventavakero, otzimirika eeroka piina, te aritzi pintsiparyeeyaaro. Terika ontzime piina, eero pikokovatzi pintsipatya. ²⁸Irooma aririka pintsipatakya, tera pantero kaariperori. Ari okempitzitari aririka ontsipatya evankaro otzimi ikampitantaaitakeri aantyaariri shirampari, tera antero kaariperori. Iro kantacha ikaratzi aavakaayetachari, aritake iriñaayetake pomerentsitzimotyaarine. Intaanira nokantashitami naaka onkantya eero piñaantayetaro pomerentsitzimovaiyetyaamiri eerokaite. ²⁹Iyeekiite, kempitaka irootaintsi omonkarapaitetya. Ari etanakyaaro iroñaaka, ikaratzi tzimayetatsiri iinaite, ontzimaty inkempitakaantairo terikami ontzimayete. ³⁰Ikarayetzi iravaiyetachari, ontzimaty inkempitakaantairo tekatsi ompaitya iravaavaitantyaari. Ikaratz kimoshirevaiyetsiri, ontzimaty

inkempitakaantayetairo tekatsi ompaitya inkimoshirevaitantyaari. Ikarayetzi amanantayetatsiri opaiyetarika, ontzimaty inkempitakaantairo te iriimi ashityaarone. ³¹Itzimirika otzimimoyetzi opaiyetarika jaka, ontzimaty inkempitakaantairo, te apantaperotajaan-tyaaro. Tema irootzimatake ompeyashivaiyetaiya okaratzi tzimayetatsiri kipatsiki, okaratzi antapiintayeveetakari.

³²Irootakera nokovakoyetaimiri eerokaite eero pikinkishiretakovaitantaro maaroni iroka. Ikaratzi kaari tsipayetachane, inkamaityaaro irantanairo ikoviri Avinkatharite, tsika onkantya irinimotakaantyaariri. ³³Iriima ikaratzi aavakainchari, ontzimaty irinimotakaayetairo itsipatari, ontzimaty inkinkishiretakotapiintairo tzimayetatsiri jaka kipatsiki.

³⁴Naakero, apitera onkantya iroshiretakotapiintaiyaari. Ari okempitzitari eejatzi tsinane kaari tsipatachane, eejatzi evankaro, kantatsi onkamaityaaro ikoviri Avinkatharite, tsikarika opaiyetari antayetzi eejatzi okaratzi okinkishireyetai. Irooma okaratzi tsipayetainchari, ontzimaty onimotakairi oime, onkinkishiretakotairo eejatzi tzimayetatsiri jaka kipatsiki. ³⁵Tera noshintsiventatyeeimi nokantantayetamirori iroka. Aña iro aritatsi nonkantayetemiro onkantya nominthatakaantayetyaamiri pantayetairo onkarate kameethatizimotemine, ari onkantya pinkamaiperotantaiyaariri Avinkatharite.

³⁶Tzimatsirika ashityaarone irevankarote antarokitaintsiri, iriñaakerorika aritatsi ontsipaty, kantatsi omatero, te onkaariperote. Aavakaavaitya. * ³⁷Iriima ashitarori evankaro, kaari kovatsine ontsipaty, kameethatake eejatzi okaratzi jantakeri, tema iro ikovakeri iranteri

irirori. ³⁸Ari okantari. Aririka aavakaakya irevankarote, jantakero kameethari irika. Irooma eerorika itsipatakaaro, jantajaan-takerora kameethatajaantatsiri.

³⁹Aparoni iinataitari, okovaperotaty ontsipatapiintyaari oime eenirora aavakaa. Irooma aririka inkamimotakero, osaikashivaitaara iroori, kantatsi agai pashine oime, iro kantacha ontzimaty inkempisantzinkarite eejatzi irirori. ⁴⁰Iro kantacha tzimatsi nokinkishiretari naaka, arira onkimoshireperoteri iroka osaikashivaitaiya, eerorika agai pashine. Kempitakara Itasorenka Pava ñaavaitakaanarori iroka.

Ovaritentsi jashitakaitariri oshiyakaarontsi

8 ¹Iroñaaka nakayeteri osampitakoven-tzirori ovaritentsi jashitakaayeetariri oshiyakaarontsi. Tzimatsi opaiyeta ayotakotayetzirori irokapayeeni, kaari jiyotayetzi pashine kempisantzinkariite, arira onkantakemi asagaaventzimotyaaari. Eerora amatziro iroka, aña iro aritatsi etakoyetaiyaari irikaite, ankokovayetairo antharomentashiretakaaantyaariri. ²Arira okanta itzimayetantari asagaaventavaitachari, kantatsiri: “Naaka iyoperotaneri.” Iro kantacha tekeraatara iriyotanetya ikaratzi kantayetatsiri. ³Iriima Pava jiyoyetziri irirori ikaratzi etakotaariri.

⁴Nakavakeri iroñaaka osampitakoven-tzirori ovaritentsi jashitakaayeetariri oshiyakaarontsi. Tema ayotaiyini aakaite ipaitarika ikantayeetziri oshiyakaarontsi, te ontzimimotaaajateri irañaaantare. Tera intzimayete pashine pavatatsine, aña apatziro ikanta Pavajanori. ⁵Niyotzi tzimayetatsi jaka kipatsiki oshiyakaaron-tsi ivavanetashiitakari, eejatzi ikaratzi tzimayetatsiri inkiteki ivavanetashivaitakari. Iriiyetakera ipaitashivaitapiinta-

* 7.36-38: Kantakotachari jaka “ashitarori irevankarote,” irijatzira kantakotachari kampilantakerori iinantaaro evankaroka.

kari, ikantaitzi: “pava,” pashine ikantaitzi “novinkatharite.” ⁶Irooma aakaite, aparoni ikanta apaitziri “Pava.” Iriitake ashitairi, itzimi ovetsikayetakero maaroni. Iriira kantakaarori atzimayetantari. Ari okempitari eejatzi, aparonira apaitziri “Novinkatharite.” Iriitakera Jesucristo, itzimi jovetsikakaayeetakeri maaroni. Iriira kantakaarori okanta añaatayetaari.

⁷Iro kantacha tzimatsi osheki kaari iyotakoterone iroka. Irootake itzimayetan-tari ametapiintakarori jashitakaari ovaritentsi oshiyakaarontsi, irovimaityaaro ovaritentsika. Irikaite atzirriite, ikaratzi matapiintavetakarori, okantavetaa ikempisantayetai, eentashirera ikantayetaka iroñaaka. Aririka irovayetai-yaaro ovaritentsika onkempitzimotyaari jantakero kaariperori. ⁸Iro kantacha tera iro ovayetari matakairone irakameetha-tantairi Pava. Tema ontzimerika ovariten-tsi apinkapiintane, te antero kaariperori. Aririka antzivaivetakyaaromi iroka, tera ovameethashiretai eejatzi. ⁹Iro kantacha ontzimatyee paamaventayetya, potzikashi-revaitzirikari eentashireriite, pinkanta-yete: “Nosaikashivaita naaka, kantatsi novayetyaari ipaiyetarika.” ¹⁰Pinkinkishi-retakotero opaita avisatsineri irokityaami irikaite eentashiretaneri. Okempitayari iriñeemi povavaitya janta jashitakaayee-tari ovaritentsi oshiyakaarontsi. Okanta-vetaka pikantapiintayevetaka eerokaite: “Niyotzi naaka, te ontzimajaante irañaan-tare irika oshiyakaarontsi,” aamaashi-tyaara kantatsi irimatanakero iroyaari irirori. ¹¹Arira onkantya irika eentashireri, irantantanakyaarori irirori kaariperotzi-motziriri. Eerokatakera kantakaashita-kyaarone. ¿Tema pipaitayevetaari “Iyekiiite?” ¿Tema ikamimentayetaari irirori Cristo? ¹²Arira pikenakaakerori

eeroka okanta pikaariperotakaantakariri irikaite. Povatsiperotakerira, peentashire-perotakaakeri. Aña pikaariperotzimomai-takari eejatzi eeroka Cristo. ¹³Irootakera eeromi novantapiintataitaarimi naaka vathatsi, ari onkantya eero noitzipinaashi-retantari ikaratzi nopaiyetairi “Iyekiiite.”

Irimonkarayeeteneriri Otyaantajanoriite

9 ¹¿Eeroma okantzi naaka nosaikashi-vaitya? ¿Kaarima naaka Otyaantaja-nori ñaajaantakeriri Jesús, Avinkatharite? ¿Kaarima naaka kempisantakaaajaantaimi-riri Avinkatharite? ²Kempitaka tzimayeta-tsi pashine kaari iyotenane naakara Otyaantajanori. Irooma eerokaite piyotaiyini, tema eerokayetake ikempisan-takaayetai Avinkatharite nokinkithatako-yetaimirira, iroora oñaakantziroori naakatakera Otyaantajanori.

³Jiroka nonkanteriri ikaratzi ñaaventa-vaitanari: ⁴¿Tema aritzi intziyeetena naakaite? ⁵¿Eeroma aritzi naaka ontzime notsipatari, kempisantatsiri eejatzi? Aririka ontzime, ¿eeroma aritzi nontsipatanakyaaro janta pisaikaiyini eerokaite? Iroora jimatapiintakeri pashine Otyaanta-janoriite, iro jimatapiintzitari ikaratzi jirentzitari Avinkatharite, eejatzi Cefas.* ⁶Piyotaiyini eerokaite eekero nantavaita-tzi naaka, onkantya naantyaari nañaan-tyaari, irojatzi jantziri Bernabé. ¿Intaanima nokantakaaayetakaro naakaite te ishineyeetenaro novashaantero nantavaire nonkinkithatakaantyaari? ⁷Pinkinkishiretakotero tsika ikanta ovayiri tzimatsiri ijevare. ¿Aritatsima impinateri ijevare impantyaariri irovarite? Ari ikempitzitari pankivaitatsiri, ¿Eeroma aritzi irovaiyaaro ivankire? Eejatzi ikempitzitari piravaitachari, ¿eeroma aritzi iranintaiyaari ipira?*

* 9.5: Ikantayeetziiri jaka “Cefas,” iriitakera Pedro. * 9.7: Kantakotachari jaka “ipira,” iriira cabra-payeeni, tsika itzimi jirayeetapiintziri ichochone.

⁸¿Pikinkishiretama eerokaite okaratzi nokantayetakemiri iroora jametashimatsi-taiyarini atziriite? Aña irojaztira oñaaventakotzitataitakari Ikantakaantaitane. ⁹Tema josankinatzitakaranki Moisés-ni, kantatsiri:

Aririka pantavaitakairi aparoni piratsi, te arite intasheneentavaite. ¿Pikinkishiretama intaanira piratsi joshiretakotaka Pava ikantantakari?

¹⁰¡Tera! Aña aakayetataike joshiyakaaventaitakeri. Irojaztira joshiyakaaventzi-tayeetakairi ikantaitake:

Tzimatsirika pankivaitaneri, tzimatsirika otekakivaitaneri, iro jimatan-tarori iroka onkantya irovantaiyaa-rori.

¹¹Ari okempitzitari, tema naakaite aventuraashiretakaayetaamiri, ¿Eeroma aritzi pimpayetaina nañaantyaari?

¹²Iroora pantapiintakeneriri pashinepayeeni janta. ¿Eeroma aritzi pimatataitenaro naakaite? Iro kantacha, tera noshintsiventapiintemi nonkantemiro iroka. Aña amave nokantaiyakero. Tema te nonkovaiyeni nomanonkemi eerokaite petanakarora pikempisantairora Kameethari Ñaantsi noñaaventayetaimiri Cristo.

¹³¿Tema piyotaiyeni jovapiintaro omperatasorentsitaari tzimakaantatsiri okaratzi jashitakaitarori tasorentsipankoki? ¿Tema piyotaiyeni ikaratzi piratsi jashitakaitariri Pava pomepirinimento-tsiki, oshinetaantsitzi irovayetyaari omperatasorentsitaari? ¹⁴Arira okempitzitari eejatzi okaratzi ikantakaantanari Avinkatharite nokinkithayetairora Kameethari Ñaantsi, ontzimatye impinayeetaina nantantyaarori.

¹⁵Tera noshintsiventemi pairani nosaikimotantakamiri pimayetenaro. Tera noshintsiventemi eejatzi iroñaaka okaratzi nosankinatantamiri. Aña iro nokovataike nonkamemi naaka, tekera

intzimanakeeta impaitya kantatsineri: “Tera kyaaryoo onatye okaratzi jasagaa-ventavaitakari Pablo.” ¹⁶Tera nasagaa-ventavaityaaro naaka nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Naantsi. Aña kempivaitakara iriira Pava shintsiventanari nantairo, okantavetaka te naaka minthatashivaityaarone. Eerorika nomatairo iroka. Ilkantamacheetana naaka!

¹⁷Naakami kovashivaitakyaarone nomatero, ari nonkovovatakeromi impinayeetena. Aña Pava ovataikenari nomayetairo iroka. ¹⁸Arira okantaka, tekatsira ompaitya noyaaventantyaari pimpinayetaina eerokaite. Tema nokempitakaantaro iroomi impinayeetenarimi okaratzi noñeero nokimoshiretai. Tema iroora nokimoshiretantaari iroñaaka tera nonkovakotaimiro okaratzi nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Ñaantsi. ¹⁹Arira nokenakairo nosaikashivaitantaari, tekatsi impaitya shintsiventavaitenari ipinatanara. Iro kantacha naakatajaantake kempitakaantacha onampitaari. Tema ari onkantya navisakoshiretakaantaiyaari osheki atziri.

²⁰Arira nokantzitaro eejatzi nontsipatyaaririka nosheninkapayeeni judfo, nomatzitarora okaratzi jameyetari iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Irojaztira nomatzitari nonkempiyaari pankiventarori Ikantakaantaitane, nomonkaratziro naaka eejatzi, okantavetaka niyovetaka tekatsi shintsiventenanane nompankiventyaaro, tema ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. ²¹Ari okantzitari, aririka nonkarateri kaari kemakotaa-jaterone Ikantakaantaitane, nokempitakotari iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Iro kantacha tera nompiyathatajaantyaari Pava, tema ontzimatye nomonkarayero ikantanari Cristo nantero.

²²Ari okempitzitari, aririka nonkarateri eentashirevaitaneri, nokempitakotari jantayetziri iriroriite, ari onkantya

iravisakoshireyetantaiyaari. Ari nokempitayetziriri maaroiteni nashiyetachari atzirite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari tsikarika inkarate iriroriite. ²³Iro nomayetantaro maaroni iroka onkantya nonkinkithatakaantantyaarori Kameethari Ñaantsi, ari onkantya nonkarayetantaiyaari eejatzi naaka, itasonkaventayeetaa-nara.

²⁴¿Tema pinkinkishiretero tsika ikanta monkatziyavakaachari ishiyeeyani onkantya iriñeetantyaariri intzime etyaarone irareetya? Aparonira inkantya etyaarone irareetya, iriitakera impina-yeeteri. Arira pinkempitayetaiyaari eerokaite. ²⁵Ikaratzi ñaantapiintakarori onkantya irimonkatziyavakaantyaari, ontzimatyera inkempoyaavainetya, iriñaashivaityaaro intzitayetyaro okaratzi ineveyetari. Iroora jimatantayetarori iroka onkantya impinayeetantyaariri, iramathaiyeetantaiyaari shivitha-tapo. Iro kantamaitacha sampiyanetatsi iroka. Irooma aakaite, okaratzi oshiyakaaventachari impinayeetari, eerora othonkaneta. ²⁶Irootakera noshiyakaaventantapiintarori naaka okempivaitaro noshiyatyeemi, te nontempaavaitya. Nokempitakaantaro noñaashintsivaityaaromi nonkaposante, te nonkaposashivaityaaro tampyeenka. ²⁷Okaratzi noñaashivaitakaro notziventavitaka, nokempitakaantavaitakero novatha nomperatatyeyaaromi. Irootakera nomatantakarori, ari onkantya eero ikempitakaantyeetantaa-nari joiyishitayetziri, eero amenaashivaitanta nokinkithatakaantapiintakera.

Ikaminaaventaitziro okaratzi iñaapinkathatashiyeetari

10 ¹Iyeekiite, eero apeyakotaro tsika okanta iñaayetakeri avaisatziite. Iro ipampithatake aparoni menkori janta tsika te inampiitaro. Jimontyaayetakaro inkaare, joviryaaaitapaintakeneri. ²Arira joñaakan-takero javentaashiretakari Moisés-ni, ipampithatakeri menkori, jimontyaakaro inkaare.* ³Jovaiyakaroni eejatzi avaisatziite okaratzi itasonkaventayeetakeri. ⁴Jimiretai-yakaroni jiñaa itasonkaventayeetakeri oshitovaatzimotakeri shirantaaki. Tema iriitajaantakera Cristo tsipashireyetakariri, iri oñaakakeriri jiñaa shirantaaki. Aña iri Cristo kempivaitakarori iroka shirantaa. ⁵Iro kantacha, tziatsi osheki iriroriite kaari irinimote Pava, irootakera ikamakaan-tantayetakariri tsika te inampiitaro.

⁶Okaratzi avisaintsiri, tziatsira oshiyakaaventakairi, ari onkantya eero akempitantari iriroriite, anevetyaaro antero kaariperori. ⁷Iroora eero aritanta aakaite ankempiyaari pashineete itharomentavaita iñaapinkathatashivai-tari oshiyakaarontsi. Tema irootake jimayetakeri avaisatziite pairani, jiroka ikinkithatakoyeetakeriri:

Ithointaiyakani atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini.

Ari ikatziyeeyanakani itharomenta-shivaitaiyanakani.*

⁸Ari okempitari eejatzi, te arite antayetero kamaarotatsiri. Irojatz jantayetakeri avaisatziite, irootakera iñaantayetakarori ikamakaantake aparoni kitaite 23,000 atziri.* ⁹Ari okempitzitakari eejatzi te aritzi

* **10.2:** Iroora jimayetakeri kempitakarori oviinkaantaantsi iroñaaka, tema aririka iroviinkaatayeetya, joñaakantairo tziatsi javentaashiretanaari. * **10.7:** Okaratzi ikantakoyeetziri jaka "itharomentashivaita," iro jantakeri pairani ivaisatziite judío-payeeni jovetsikake oshiyakaarontsi kempivaitariri iryaani vaca, iri joimoshirenkaventaayarini, iñaapinkathavaitziri irika oshiyakaarontsi. Pamenero eejatzi "Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni" tsika okantakota "Ikantakaantaitane." * **10.8:** Pamenero eejatzi "Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni" tsika okantakota "Balaam."

ovatsimayeri Pava. Irojatzí jimayetakeri pairani iriroriite, irootakera jatsikayetantakariri maranke.* ¹⁰Ari okempitzitari eejatzí te aritzí ankiñaanevaite. Irojatzira jimayetazitakari. Iroora iñaantayetakarori japerotakeri ipaiyeetzízi “Aperotantaneri.”*
¹¹Maaroni irokapayeeni avisayetaintsiri, irootakera joshiyakaaventayeetakairi, josankinatakoyeetakero onkantya iriyotaa-yetantairori iroñaaka aakaite, tema asaikapaitetantayaaro othonkimataara kipatsi. ¹²Paamaventayetaiya eerokaite. Eero pikantayetzi, “Eerora nomatataitziro naaka iroka,” omapokashitakari pimatana-kero eejatzí eeroka. ¹³Iro kantacha piñaake-rorika pinevetashirevaityaaro, pinkinkishi-retero tera apaniro pikantaka eeroka, aña jimatataikero ikitsirinkayetakero pashine atziriite. Kintaneri jinatzi Pava, eero ishinetzimi irirori irineveshireperotakaityaa-miro kaari pinkitsirinke. Aririka piñaakero pinevetashirevaitya, iriitajaantakera Pava oñaakemirone tsika pinkantya pinkitsirin-kantyaarori, onkempivaitanakyaaaro pishiyapithatatyeeeromi.

¹⁴Netakotaneete, irootakera pinkempitakaantantyaarori pishiyapithatatyee-romi, piñaayeteririka pashineete iroimoshirenkero iñaapinkathavaitziri oshiyakaarontsi. ¹⁵Iroñaaka tzimatsi nonkantayetemiri, nonkempitakaanta-tyeemi iyotaneri pinatyeeemi nonkanti-mirora. Pinkinkishiretakoyeterora. ¹⁶Tema apatotapiintaiyanira iravaitaiyini, akinkithashiretakotziro iñaañaaventakeri-ranki Cristo, imiretaiyakarini iriyotaa-neete, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, apatoyetaara oimoshirenkiri Cristo ikapathainkatzimentakai? Aririka ampetoryeero tanta, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, oimoshirenkirora ivatha Cristo, akinkishiretakotziro

ikamimentayetakai? ¹⁷Ari okanta, aririka ovayetakyaaro, intzimayevetakya osheki akarataiyini apatotaiyani, maaroni ovaiyarori tanta jovetsikayeetakeri apapatharoini. Ari akantayetaari aakaite, akempitayetaaro apapathatatsiri. ¹⁸Ari ikempitayetari eejatzí nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite, jovithaavakaayeta eejatzí iriroriite, itaayetairo jashitakaariri Pava janta pomepirinimentotsiki.

¹⁹Irootakera kempitataikarori okaratzi jantapiintayetakeri pashinesatzi atziriite ipometayetziniri ivavanevaitashitari.

¿Piñaajaantakema nokantatziira añaane-tatsira ikaratzi ivavanevaitashitakari?

²⁰¡Tera! Iro kantzimaitacha tzimataita-tsira peyari amamenavaitachari, iri ikempitakaantakeri ivavane, iriitake jashitakaantapiintayetakari irovarite. Aña kaarira Pava irashitakaayetya irovarite. Irootakera kaari nokovakaaye-tzimiri eerokaite pinkempiyayetyaari povayetaiyaaro okaratzi jashitakaavaita-shitariri peyariite, povithagaarikari iriroriite. ²¹Tera aritzí pimiretyaaro otzimi amiretapiintari akinkishiretako-tziri Avinkatharite, pimatakerorika pimiretapiintakaro okaratzi jashitaka-yeetariri peyari. Ari okempitzitari, tera aritzí poyaaro otzimi ovapiintari akinkishiretakotziri Avinkatharite, pimatakerorika povapiintakaro okaratzi jashitakaayeetariri peyari. ²²¿Akova-tziima ovatsimayeri Avinkatharite? ¿Anayirima otzimira irirori ishintsinka?

¿Arima notzikashirevaitantake iñaapinkathashireyeetairi Pava?

²³Jiroka ikantayeezti: “Ishineyeetanaro nantayetero tsikarika ompaiyetya.” Iro kantacha tera apantaro maaroni irantayeetero. Aritake okantavetaka,

* **10.9:** Pamenero eejatzí “Tsika Ikantayeeztiro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Moisés.”

* **10.10:** Pamenero eejatzí “Tsika Ikantayeeztiro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Coré.”

ishineyeetairo antayetero tsikarika ompaiyetya. Iro kantacha tzimayetatsira opaita antayetziri kaari minthatakaiaa-rine pashinepayeeni irantayetairo kameethari. ²⁴Tera aritzi intaani ankinkishiretakovaityaaro akovayetziri aakaite, aña iro aritatsi añaashintsiventaiyaaro kameethatzimoterine pashinepayeeni. ²⁵Aririka pamanantzimate vathatsi, eero posampitakoventavaitziri, pinkante: “¿Ipoñaatyaama irika vathatsi janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi?” Aña pamananteri, poyaari. ²⁶Tema iri Avinkatharite, ashitari ikaratzi tzimayetatsiri kipatsiki. ²⁷Ari okempitzitari, aririka inkaimemi payooteri kaari kempisantsine, payooteri pikovirika. Eero posampitakoventavaitziri pinkante: “¿Ipoñaatyaama irika vathatsi janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi?” Aña poyaari. ²⁸Irooma tzimatsirika kamantemineri, inkantemi: “Irika vathatsi ipoñaatya janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi,” eerora povari. Iroora pimatantakarori iroka pikinkishiretakotanakari kantakemiri, pikinkishiretanaka eejatzi kantatsi irovaariperoshiretante. ²⁹Tema nokantakemira “kantatsi irovaariperoshiretante,” te iro nonkantakote irovaariperoshiretemi eeroka, aña iri nokantakotzi itzimi kamantakemiri, kantatsira irovaariperoshireteri irirori. Kempitaka iri posampitanakena naaka, pinkante: “¿Opaitama nontzitantavaityaariri naaka intaanima-cheeni ikinkishiretakotana pashineka atziri?” ³⁰Tema nopaasoonkeventziri Pava noñaayetziro novari, ¿opaitama

nonkinkishiretakotantaaarori onkarate inkishimaitenari?”

³¹Jiroka nakemi: Aririka povavaiyetya, pinkinkishiretakoterora, pinkantashirete: “Tzimatsirika ñaayetenaneri novavaiya, ¿arima notzikashirevaitakeri irika iñaapinkathashiretairo Pava?” Arira pinkempitzityaarori pimirevaiya, eejatzi pantayetairo tsikarika opaiyetarika.

³²Ontzimatye paamaventaiya eero poitzipinashiretantari Judío-yetatsiri, kaari judío-yetatsine, ikaratzi pikarata-piintziri papatoventari Pava, maaroni. ³³Irootakera nantziri naaka, nopankiventaro nonimotakaantayetyaari maaroni atziriite okaratzi nantayetziri. Tera intaani nantero kameethatzimotanari naaka, aña iro nantzi onkarate kameethatzimoterine pashinepayeeni, ari onkantya iravisakoshiretantaiyaari.

11 ¹Pinkempitakotaiyaanaro naaka. Iroora nomatziri naaka, nokempitakotari Cristo.

Ovashikainaro tsinaneeete

²Notharomentaiyami iroñaaka, tema pikamaitakaro okaratzi nametakaakamiri, okaratzi niyotaakemiri. ³Iro kantacha, jiroka nokoviri piyotero: Iriira Cristo ijevaritari shirampariite. Iriima shirampariite iriira ojevaritari tsinaneeete. Iriima Pava iriira ijevaritari Cristo. ⁴Okaratzi ametapiintakari ashiramparitzika, te apashikainata aririka añaañaate, aririka ankinkithatakaante. Aririkami ampashikainatzimotantakyaami, ovinkatharyaa-kero aito. ⁵Irooma tsinaneeete kaari

* **11.3:** Kantakotachari jaka “ijevaritari,” irojatzi kantakotachari “iitoitari.” Tema iroovaitake okaratzi saikantairi aitoki otzimi kinkishiretakairi, akovantayetari antayetero akovayetziri, kempitavaitaka iroomi aito jevatainemi antayetero opaiyetarika. Kantatsira ankante: “Aitotari Cristo.” Irojatzi kempitakarori aririka ankante: “Ijevatai Cristo.” * **11.4:** Kantakotachari jaka “ovinkatharyaa-kero aito.” Tera ayotakoperotajaanero opaita kantakotachari “aito.” Tema tzimayetatsi kantayetatsiri iri Cristo oshiyakaaventari “aito.” Tzimatsi pashine kantayetatsiri iroora kantakotachari “aitojanori.” Tema aririka ampashikainatya añaañaate, akempitakotakarora tsinane. Ovinkatharyaa-yetakera pashinepayeeni.

pashikainatachane oñaañaatayetzira, okinkithatakaantayetzi, ovinkatharyaan-takera. Okempitakovaitakaro tsinanepa-yeeni ameezirori oishi. ⁶Aparoni tsinane kaari kovatsine ompashikainatya, ameeperotataiterotya oishi. Tema maaroni jiyotayeetzi pashiventaantsira onatzi, ontzimatyera ompashikainatya. ⁷Iriima shirampariite eero ipashikainavaita irirori, tema ikempitakoyetari Pava, iriira Pava ovaneenkatakariri. Irooma tsinane, iri shirampari ovaneenkatakarori. ⁸Tema pairani ovakera jovetsikantarori Pava etanakarori tsinane, iroora jaake ivatha shirampari jovetsikantakarori. Irooma ovakera jovetsikantakariri Pava etanakarori shirampari, tera iro iraaake ovatha tsinane. ⁹Ari okempitzitakari, ovakera Pava jovetsikantarori tsinane iriira jovetsikajaantakeneri shirampari, tema tekatsi intsipavaitya. Iriima shirampari, tera iro irovetsikaitene tsinane. ¹⁰Irootakera ompashikainatantyaari tsinane onkantya oñaakantantyaarori tzimatsira oñaapinkathatane iroori, ari onkantya onimotakaantyaariri eejatzi maninkariite. ¹¹Te ontzimashitya tsinane, te intzimashitya shirampari, aña apiteroite jashitari Avinkatharite, ikovityaavakaa apitero. ¹²Tema etanakarori tsinane ivatha shirampari jovetsika-yeetake. Iro kantacha eejatzi, ikaratzi shiramparitaatsiri iroñaaka, iro tsinane ovaiyantayetairiri. Tema apiteroka iriira Pava kantakaarori itzimayetantari. ¹³¿Ipaitema pikinkishiretakotarori iroñaaka okaratzi nokantayetakemiri? ¿Aritatsima tsinanepayeeni oñaañaateri Pava eero opashikainata? ¹⁴Aakaite ashiramparitzika iroñaaka, tera ametaro osanthaayetero aishi, aritake ampashiventakya. ¹⁵Irooma tsinaneete, irootake ovaneenkatakarori. Kempivaitaka iroomi oishi oshiyanyakyaarone ovashikainaro. ¹⁶Tzimatsirika janta kovatsiri

inkisakoshiretyaaro, jiroka nonkanteriri: Irootajaantakera nametapiintakari naaka niyotaantziro. Irojatzii kantapiintayetziri apatoventariri Pava tsikarikapayeeni janta.

Amenaashivaitara joimoshirenkaitziro irayootane Avinkatharite

¹⁷Iro kantamaitacha, tzimatsira pashine nonkantakotemiri, eerora notharomentakotamiro. Tema te onkameethatzimotena pantapiintakeri papatotaiyani. Onkaratemi kameethatzimotemine, irojatzitaitakera jovasankitaaventaitakemiri. ¹⁸Tema nokemake ikamantayeetakena pinashiye-tavakaaka janta papatotapiintaiyani. Iro nonkempisanterimi, ¹⁹tema iro avisapiintatsineri iroka. Kempitaka tzimayetatsi kovashivaitachaneri inkantakotaiteri “Iriira iriiperori irika.” ²⁰Arira okempitapiintari papatotaiyani eerokaite payootavakaiyani, amenaashivaitara poimoshirenkiro apaiyetziri “Irayootane Avinkatharite.” ²¹Tema povapiintakaro thaankiperoi pashitari. Tasheneenta ikantayeta pashinepayeeni. Tzimatsi pashine shinkivaiyetachari. ²²¿Arima onkantyaari? ¿Tekatsima pipankopayeeni tsika povapiintayetyaaro pashitari, tsika piravaitapiinte? ¿Pimanintatziirima ikaratzi apatotapiintachari iñaapinkathayetzirira Pava? ¿Pithainkavaitatziirima kovityaavaitatsiri? ¿Pikinkishiretama ari nontharomentakyaamiro? Eerora.

Opoñaantanakari irayootane Avinkatharite (Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³Okaratzi niyotaakemiri pairani okantakota opoñaantanakari “Irayootane Avinkatharite,” iriitakera Avinkatharite iyotaakenarori. Jirokatakera: Okantaranki tsireni tekera impithokashitaiyaari Avinkatharite Jesús, jaakero tanta, ²⁴ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipoña ikantake: “Poyaaro, novatha onatzi,

tema iro kamimentemine. Irootakera pinkinkishiretantapiintyaanari.” ²⁵Ari ikempitaakero eejatzi ikaratakero jovaiyani, jaakotakero imiretaitari, ikantzi: “Niraane onatzi, irootakera shitovaatatsine onkantya iravisakoshiretantaiyaari osheki atziri. Irootakera pimatapiintairi aririka pimiretyaaro, aririka pinkinkishiretakotapiintena.”

²⁶Arira povapiintaiyaaro, pimiretapiintaiyaaro eeroka, ari onkantya piyotakaantaiyaariri atzirite ikamimentayetai Avinkatharite. Irootakera pimatapiintayetairi irojatzii impiyantaiyaari Avinkatharite.

Ovaminthavaitashitakyaarone irayootane Avinkatharite

²⁷Tzimatsirika ovaminthavaitashitakyaarone, iraminthavaitashitakyaarone, kempivaitakara iriitajaantakemi Avinkatharite inthainkavathatake, ithainkakero eejatzi iriraane. ²⁸Aña iro aritatsi, teker oyaaro, teker irero, ontzimayeera ankinkishiretakotavakya kameethashiretakairika. ²⁹Tzimatsirika ovashivaitakyaarone, irashivaitakyaarone kaari pampithashiretakoperoterone oshiyakaaventachari “ivatha,” arira irovasankitaitakeri. ³⁰Irootakera itzimantayetari shipetavaitatsiri, mantsiyavaitatsiri, tzi mayetatsi makoryaayetaintsiri. ³¹Irooma akinkishi-reperotanakarika teker ovanakyaaro, eerora añajaantziro irovasankitai Pava. ³²Iro kantacha aririka irovasankitaavaitakai, iñaantakaavaitatyeerora inkempitakaantatyee aakatakemi itomijanori. Ari onkantya eero jovasankitaaperotantai apaata, ikempitakaantayetairi tsikara inkantayetairi osavisatziite.

³³Iyeekiite, irootakera okovantari poyaakotavakaayetaiya eerokaite, eero posasatekavaita aririka papatotaiyaani payootavakaiyani. ³⁴Pitashaatziirika, povanakya pipankoki teker piyaatanakeeta, ari onkantya eero iñaakaantaitami

papatotakya. Aririka nareetakya nonkivantemi, ari nothotyaakemiro niyotaa yetemiro irokapayeeni.

Tasonkaventashiretaantsi

12 ¹Iroñaaka nonkantemiro tsika okantakota tasonkaventashiretaantsi. Iyeekiite, te nonkove onkompitzi-motyaami. ²Piyotaiyini eeroka, pairani teker pinkempisantayetanake, tzi mapiintatsi pikenakaashitane, iminhashiretakaapiintashiitami piyaatashiteri oshiyakaarontsi kaari ñaavaitaajatatsine. ³Irootakera nonkamantantyaamirori iroka: Intzimerika janta kinkithatakaantatsine, inkantapaake “iKamaarivé Jesús!” kaarira Itasorenka Pava ñaavaitakairine irika. Irooma aririka inkante, “Avinkatharite inatzi Jesús,” iriira Tasorentsinkantsi ñaavaitakairiri.

⁴Aparoni inatzi Tasorentsinkantsi, iro kantacha tzi matsi osheki tsika ikenakayiro itasonkaventayetakai onkantya amatantyaarori. ⁵Aparoni inatzi Avinkatharite, iro kantacha tzi matsi osheki tsika ankenakayero antavaitaineri irirori.

⁶Aparoni ikanta Pava, iro kantacha tzi matsi osheki tsika okanta opoñaantakari jimatakaayetairo opaiyetarika.

⁷Maaroni aakaite, tzi mayetatsi opaiyeta jimatakaayetairi Tasorentsinkantsi ari onkantya aminthakaantayetaiyaariri pashine kempisantzinkarite irantayetairo irirori kameethari. Arira ikenakairori irirori Tasorentsinkantsi joñaakanta, jimatakaayetairora opaiyetarika. ⁸Thame oshiyakaaventavakero, tzi mayetatsi itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta jiyotanetantari. Tzi matsi pashine itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta ikinkithatakotantarori okaratzii ipampithashiretanaari.

⁹Tzi matsi pashine itzimi itasonkaventa-jaantake Tasorentsinkantsi ari okanta javentaashiretziitantaari. Tzi matsi

pashine itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta itekatsitakaantan-tari. ¹⁰Tzimatsi pashine itzimi jimatakaakeri irirori intasonkaventante, pashine itzimi jimatakaakeri irirori inkamantantannerite, pashine itzimi jimatakaakeri irapiitakotairo okaratzi ikamantantakeri kamantantanneri, onkantya iriñaantyaa-rori iriirika Tasorentsinkantsi matakaakeri inkamantantero. Tzimatsi pashine itzimi jimatakaake iriñaavaiyetero pashineyetsiri ñaantsi, tzimatsi pashine itzimi jimatakaake irovaakañaanetairo okaratzi iñaaventayeetakeri. ¹¹Maaroni iroka irootakera itasonkaventantayetakeri Tasorentsinkantsi, jimatakaantakero tsikarika opaiyetarika. Aparoni ikanta Tasorentsinkantsi. Iriitajaantake matzirori itasonkaventayetakai aakaite, jimatakaayetairo okaratzi ikoviri irirori.

¹²Arira okantari ovithaavakaantaye-taari, joshiyakaantayeetairo aakami ivatha Cristo. Tema tsikara akantavathayetara, irootakera matakaayetairoi opaiyetarika. Arira akempitzitayetaari eejatzi aakaite, onashiyeta amayetairo opaiyetarika. ¹³Tema aparoni ikanta Tasorentsinkantsi itzimi oviinkaatakaayetairi, ari okanta ovithaavakaantaari, onkantavetakya aakarika judío-payeeni, griego-thatatsiri, omperataari, saikashivaitaari, maaroni. Okempivaitaaro maaroni antsipatavakagaiya aakaite arapiintayetairo jiña añaakaashiretantsiri, oshiyakaaventakeri Tasorentsinkantsi.

¹⁴Pinkinkishiretakotero tsika okanta avatha. Aparoni akanta avathaki, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaiyetarika amayeteri. ¹⁵¿Kantatsima oñaavaite aitzí, oñaanatero ako, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka pimatziro porikayetziro opaiyetarika?” ¿Tema irooperote eejatzi aitzika? ¹⁶¿Kantatsima

oñaavaite oyempita, oñaanatero oki, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka piñaayetziro opaiyetarika?” ¿Tema irooperote eejatzi ayempita? ¹⁷Iroomi iyoshiitachanemi oki avathaki, ¿arima onkantakemi ankeme? Iroomi iyoshiitachanemi ayempita, ¿arima onkantakemi ankemantyaaromi osankaane? ¹⁸Ari okantari avatha. Tema iriira Pava matakakeri jovetsikakero, tsikara okantajaanta ikovake irovetsikero, ari onkantya onashiyetantyaari ompaityaarika omayeteri. ¹⁹Arimi oshiyavakaiyaami maaroni tsikara okantayetara avatha, eerotya avatharomi. ²⁰Arira okantari aparoni onatzi avatha, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaiyetarika amatantayetyaaroni. ²¹¿Kantatsima oñaavaite oki, oñaanatero ako, onkantero: “Naaka kovaperotajaantacha, irooma eeroka, tera?” ¿Kantatsima oñaavaite aito, onkempitakotyaaro okaratzi oñaavaitakeri aitzí? ²²¡Eerora omatzíro! Aña okaratzi tzimatsiri avathaki kaari kempitzimotainemi iroopero onatye, irootakera kovaperotajaantachari. ²³Iroora akithaantapiintari, omanayiro avathapayeeni, akempitakaantaro ñaapinkatharentsi onayetatzí janta. Okaratzi omanakoyetziri avathaki, akempitakaantaro irooperokimi onayetzi. ²⁴Irooma okaratzi kaari omanayetapiintziri avathaki otzimi iñaayeetapiintziri, tera ontzime tsikarika ompaitya antayeterori iroori. Ari ikempitzitari Pava jovetsikakerora avatha, ontzimatyera anethaayetairo kempitzimovetakairi kaari kovaperotajaantachane. ²⁵Eerora okantzí ampitharyeero okaratzi avathatari. Aña iro aritatsi, anethaatzitairo maaroni avathatari. ²⁶Aririka ovatsinaavaitya kapicheeni avathaki, kempivaitakara ovatsinaakyaami maaroitleniki avatha. Aririka ovaneenkavaitya kapicheeni

avathaki, kimoshirera ankantya maaroite-niki avatha.

²⁷Arira akantayetaari aakaite akaratzi aventuraashireyetaari Cristo, kempitavai-taka aakaite ivathami anayetaimi Cristo. ²⁸Jirokara tsika ikantakaayetaari Pava ikaratzi kempisantayeetaatsiri: Etanakaro, tzimatsi Otyaantajanori. Apitetanaintsiri, tzimatsi kamantantaneriite. Mavatanainsiri, tzimatsi iyotaantaniiriite.

Ipoñaapaaka itzimayetanake tasonkaventantaneri, tekatsitakaantaneri, ampitakotaneri, jevatakaantaneri, ñaavaiyetzirori pashineyetatsiri ñaantsi. ²⁹¿Maaronima Otyaantajanoritz? ¿Maaronima akamantantaneritz? ¿Maaronima ayotaantaneritz? ¿Maaronima atasonkaventantaneritz? ³⁰¿Maaronima atekatsitakaantaneritz? ¿Maaronima añaavaiyetziro pashineyetatsiri ñaantsi? ¿Maaronima ovaakañaanetanetzi? ³¹Aña iro aritatsi, pinkovatziiyete intasonkaventayeetaimi pimayetantyaarori kovaperotajaantachari. Iro kantamaitacha, tzimatsira opaita otzimi anayirori iroka. Aritake nonkamantemiro iroñaaka.

Iroora kovaperotajaantachari etakotanka

13 ¹Thame ankantashitavakya kantatsi noñaavaiteero naaka pashineyetatsiri ñaantsi iñaavaiyetziro pashine atziri, nomatzitakyaromi okaratzi iñaavaitziri maninkariite. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika nomatero netakotantya nantantorori iroka, nokameniminthavaitashita-kara. ²Ari okempitizitari eejatzi, thame ankantashitavakya kamantantanerini nonatzi naaka, niyotakotziro okaratzi kaari jiyotakoveeta pairani, navaentaatzii-tari Pava ari onkantakemi iroshirinkenaro otzishi irovatziyeero tsikarika janta. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika netakotantya nantantorori iroka, tekatsimacheeni nomonkaraye.

³Eejatzi okempitari, thame ankantashitavakya arimi nompashitantyaaro maaroni tzimimotanari onkantya ontzimantyaari iroyaari kovityaavaitatsiri. Ankantashitavakya osheki natsipeventakari impaityaa-rika, notaaventavaikari. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika netakotantya nomatantarori iroka, tekatsira nanintagaiya.

⁴Itzimira etakotantachari, tsinampari jinatzi, kaminthaantaneri, te inkisakovaitanetya, te irasagaavainetya, te iñaapero-vainetya. ⁵Itzimira etakotantachari te inkaariperovaantenete, te inthañaavainetya, te inkisanetya, te irovapithaantatzii-tyaaro inkisaneentante. ⁶Itzimira etakotantachari te inkimoshireventero jantakerorika kaariperori, aña iro ikimoshireventzi irirori iriyotakoyeetairo kyaaryoori. ⁷Itzimira etakotantachari amavevaitapiintaneri inatzi, ikempisanta-piintanetzi, tzimatsi iroyaakotapiintane, joisokerotapiintaneta.

⁸Eero othonkaneta etakotanka. Irooma pashinepayeeni aritake onthonkanetaiya, okempitatya, iroka kamantantaneritaantsi, iñaavaiyeetantaitaro pashinetatsiri ñaantsi, jiyotayeetairo opaiyetarika.

⁹Tema tekera jiyotayeetziro maaroni, tekera ikamantantayeetziro okantakoyeta maaroni tzimayetatsiri. ¹⁰Irooma aririka onkaratapaaake otzimi monkaratachane, eeroora akovanairo maaroni onkarate peyayetaachane. ¹¹Iroovaitake akempiyetara atziritzika. Eenirorika eenchaantzi, akempitayetari eenchaani, tsika ikantziro iñaavaitzi, tsika ikantziro ikinkishireyeta, tsika okanta ipampithashiryaaari. Irooma aririka antaritapaake, eero akempitakotanaari tsika ikantayetara irirori. ¹²Kantatsi oshiyakaantero eejatzi tsika akantara amenaatyaaro ashirota. Eero akofaatzii kameethaperoini, eero ayotajaantzi tsika akantavaita. Irooma apaata ari ayotakoperoyetairi tsika ikanta Pava, ari

ankempitaiyaari irirori jiyoyetaira aakaite. ¹³Jiokara karatatsiri mava kantaitapiintaachane osaike, eerora othonkanetaa: aventaashirenka, oyaako-ventanka, etakotanka. Iroora kovaperota-jaantachari iroka etakotanka.

**Iriñaavaitayeetanyaaro
pashinetatsiri ñaantsi**

14 ¹Pinkyaryoovero onkanya petakoyetantanyaari. Pinkokova-peromaitaiyaaro eejatzi intasonkaventa-yeetaimi onkanya pimayetanyaarori tsikarika opaiyetarika. Okempitaitaiyaaro iroka pinkamantantanneritai. ²Aririka apatotaiyaani ankarateri kempisantzinkariite, tzimatsirika intasonkaventyeetake iriñaavaitantanakyaaro pashinethatatsiri ñaantsi, eero akemathatziri, eero ayotziro opaita ikantziri. Tera iro iñaavaitantari irika ankemathatantanyariri aakaite, aña iriira Pava kemathaterine. ³Irooma intzimerika intasonkaventyeetakeri inkamantante, iriira kinkithatakaineri maaroni aakaite, onkanya irovetsikashiretakaantayetairi, intharomentakaantayetairi, imposhenkashiretantairi. ⁴Ikaratzi ñaavaitzirori pashinethatatsiri ñaantsi, apanirora itharomentashirevaita. Iriima kamantantanneritaintsiri, iriira tharomentashiretakaayerariri maaroiteni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari.

⁵Osheki onimovetyaana maaronirika eerokaite pimatero piñaavaitantanyaromi pashinethatatsiri ñaantsi. Iroora onimoperotataitenari maaronimi eerokaite pimateromi pinkamantantannerite. Irootakera anayirori pashine. Iro kantacha tzimatsirika materone irovaakoñaaneteri ñaavaitzirori pashinethatatsiri ñaantsi, iriitakera tharomentakaayeriine kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari.

⁶Iyekiite, thame ankantashitavakya, niyaatake nareetami janta, intaani

noñaavaitantapaakaro pashinethatatsiri ñaantsi. ¿Notharomentashiretakaakemima? Thame ankantashitavakya eejatzi niyaatake janta, nokinkithatakotakemiro ikemathatakagaanari Pava, nopampithashiretakaami, nokamantayetaimiro, niyotayetaimiro eejatzi. Iroora opoñaan-tatainakari pitharomentashiretanaa. ⁷Intsityaa noshiyakaaventavakemiro eejatzi, okempitakaro aririka ashovirivaite, aririka ampiyompivaite. Eerorika anashitaro oyameninka, irojatzi apiipiite, tekatsira iyoterone opaitarika akoviri ampanthayeri. ⁸Ari okempitari eejatzi aririka antyoote. Eerorika okameñeenkatziri kameetha, tekatsira iyotatsine akaimatziiri ovayiritya. ⁹Ari pinkempitayetyaari eejatzi eerokaite. Eerorika piñaavaitathantaro inkemathayeeteri, piñaavaiminthavaitashitakara. ¹⁰Kempitaka jaka kipatsikira osheki nashiyetachari ñaantsi iñaavaitayeetziri. Tzimaye-tatsira osheki opaiyetarika ikantayeetziri iñaavaitayeetzi. ¹¹Tzimatsirika ñaanatanarori pashinethatatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri, nokempitakaantari pashinesatzi inatzi, ari ikempitzitanari eejatzi irirori. Tera nosheninkamirinkatari kameethaini. ¹²Niyotzi naaka, pikovaperotaiyakeroni eerokaite intasonkaventyeetemi janta. Iro kantacha ontzimatyera pinkokovaperoyetairo pintharomentashiretakaayeritaiyaari maaroiteni apatotapiintayetachari janta.

¹³Tzimatsirika ñaavaitzirori pashinethatatsiri ñaantsi, ontzimatyera inkovakotairi Pava onkanya irimatakantaiyaariri irovaakakoñaanetairo iñaavaiyetzi.

¹⁴Aririka noñaañaatantanyaro naaka pashinethatatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri noñaavaitziro, kempitaka notharomentaventashitakaro, okantavetaka te nonkemathatero okaratzi noñaañaatziri. ¹⁵Aña iro kameethatataitsi noñaañaatantanyaro ñaantsi nokema-

thatziri, onkarate tharomentakaiyaanari eejatzí. Arira nonkanterori eejatzí nompanthaaventeririka Pava. ¹⁶Thame ankantashitavakya, tzimatsi piyotainchari japatotaiyani, ari petanakaro eeroka pipaasoonketziri Pava, iro kantacha apaniro eeroka pitharomentavaitaka, iriima pikarataiyirini te intasonkaventa-yeeteri inkemathatantyaarori piñaavaie-takeri. ¿Arima iranintaavaitakyaaro irirori pinkantayetakeri? Te iriyotaajatzitya eejatzí kameetharika inkantaiyeni “¡Ari onkantyaari!” ¹⁷Arivetaka pipaasoonketake eeroka. Iriima pashinepayeeni janta temacheeni povetsikashire-takaayetyaari. ¹⁸Osheki nopaasoonketapiintakeri naaka Pava iñaañaatakaanaro pashinethatsiri ñaantsi, kempivaitakami nanaakemi pimatapiintzirora eerokaite. ¹⁹Irooma aririka nonkarateri napatotya pashinepayeeni kempisantzinkariite te nomatero. Irootyaami nonkovaperotaitemi naaka noñaavaitemi kapicheeni onkantya inkemathatantyaanari, tetyaami nonkovaajatero noñaavaiperotataite kaari inkemathataitenari. Irootakera nomatairi okanta niyotaantantaari kameethaini.*

²⁰Iyeikiite, eero poshiyari ipampithashireta eenchaani, aña iro aritatsi poshiyaari ipampithashireta antari. Arivetakara pinkempitakotyaari eenchaani okantakota eero pantantayetaro kaariperori. ²¹Pinkinkishiretakotero Ikantakaan-taitane osankinatakotachari, kantatsiri: Jirokara ikantakeri Avinkatharite: Tzimatsi nokoviri nonkanteriri irika atziriite, Inkarate notyaanteri, pashinesatzí irinatye ñaavaiyetzirori pashine-thatsiri ñaantsi, iriira kamantai-yeroneri irika.

Iro kantacha eero ikempisantavakeri. ²²Jirokara oshiyakaaventachari. Arira mataka itasonkaventayeetakai añaavai-tantyaaro pashinetatsiri ñaantsi, iroora joñaakayeetziriri kaari kempisantatsine. Iroora omatantakari itasonkaventayeeta-kai onkantya ankamantantantyaari, iroora joñaakayeetairi aakaite akempisan-tzinkariyetzi. ²³Akantashitavakya, ari papatotaiyaani maaroiteni eeroka, maaroiteni piñaañaatantyaaro pashine-thatsiri ñaantsi. Impoña inkyaapaake kaari kempisantatsine, kaari itasonkaven-tayeetzi. ¿Eeroma ikantapaake: “¡Ishinki-ventatya irika!” ²⁴Intsityaa ankantashi-tavakya papatotaiyani eerokaite janta pikamantantzi. Impoña inkyaapaake kaari itasonkaventayeetzi, kaari kempisantatsine. Arira pooñaaronteneri eerokaite ikinkishirevaitashitari irirori, iroora inkinkishiretakotantanaiyaari, ²⁵iro ompoñaantyaari inkamantantairo okaratzi ikinkishirevaitashitakari iromananeki, impoña irotyeerovanake iñaapinkathatanairi Pava, inkante: “Omaperotatya itsipashiretami Pava eerokaite jaka.”

²⁶Iyeikiite, jirokara onkarate pantaye-tairi aririka papatotapiintaiyaani. Kantayetatsi impanthaayeetairo Salmo, iriyotaantayeetai, kamantakoyetairone okaratzi ikemathatakagairiri Pava, iriñaavaitakaayetairi pashinethayetatsiri ñaantsi, intzimayetai ovaakakoñaanetai-rone. Tema maaroni otzimi pantayetairi ontzimatyepovetsikashiretakaanaiyaari pashinepayeeni. ²⁷Tzimatsirika ñaavaitantarori pashinethatsiri ñaantsi, eerora itzimaperotajaantzi osheki, intaanira inkantya apite, terika inkarate mava. Eerora okantzi irakivaavakaiyaani

* **14.19:** Ikantakotakeri jaka Pablo “noñaavaitemi kapicheeni,” iroora oshiyarori inkante “nokovataike noñaavaite 5 ñaanchaaniki okaratzi inkemathaiteri, te nonkovaajatero noñaavaite 10,000 ñaantsi kaari inkemathataitenari.”

irikaite, aña iroyaaventya irimatantyaarori pashini. Ontzimatyeeera intzime impaitya ovaakakoñaaneterine. ²⁸Tekatsirika ovaakakoñaaneterine, ontzimatyee irimaireite tsika papatotaiyakani. Intaani iriñaañaashireteri Pava, ari onkarate. ²⁹Oshinetaantsitzi inkamantante apite, terika mava. Iriima pashinepayeeni ontzimatyee impampithashiretakotero kameetharika okaratzi ikamantantziri. ³⁰Irooma intzimerika inkemathatakaanairi Pava, eenirorika ikamantantzira pashine, aritatsi imairetavake onkantya inkamantantantyaarori pashineka.

³¹Tema te arite iriñaavaitaiyeni apiteroka, aña iretavakyaaro aparoni impoña pashine. Ari onkantya iriyotantantyaari maaroni, tharomentashire inkantayetaiya. ³²Itzimirika matakakerori ikamantantajanotanai, iritakera matakakerone iriñaakotanetya inkamantante. ³³Aririka irakivaamashitaitya kaari Pava kantakaanterone. Aña iriira Pava santzikoityaakaantatsiri.

Iroñaaka nonkamantemiro pashine okaratzi jametapiintaari ikaratzi itasorentsishiretakaitairi irapatotaiyaani tsikarikapayeeni: ³⁴Maire okantapiintaiyani tsinaneete, te oshinetaantsite oñaavaiyete. Aña iro aritatsi onkempisantayete, tema iro okantakaantziri Ikantakaanaitane. ³⁵Tzimatsirika ompaitya onkoveri iyotero, osampiteri oime janta opankoki. Te aritzi oñaavaite tsinane aririka irapatoyeetya. ³⁶¿Pikinkishiretaiyanima eerokaitera omopokakaanterori pikinkithatakaantziro iñaane Pava? ¿Eeroma onimotzimi pimayetapiintairo okaratzi jimayetzi pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni?

³⁷Tzimatsirika janta kantatsiri “Naaka kamantantaneri, naaka antakishire

nokanta,” ontzimatyeeera iriyotemi irika iriira Avinkatharite kantakaarori nosankinatantamirori iroka. ³⁸Terika inkempisantayete irika, eerotya pikempisantataitzi eejatzi irirori. ³⁹Iyekiite, ontzimatyeeera pinkokovaperotairo irimatakaitaimiro pinkamantantayetai. Eeromaita pimaperotziro potzitzikayetairi ñaavaiyetzirori pashinethatatsiri ñaantsi. ⁴⁰Irooma pimayetairora irokapayeeni, ñaakotanera pinkantaventyaaro, santzikoiteeni pinkantya.

Irañaantayetaiyaari kamayetatsiri

15 ¹Iyekiite, nokovi iroñaaka nonkinkishiretakaimiro tsika okantakoveta Kameethari Ñaantsi okaratzi noñaaventakemiri, poisokerotanaarira pikempisantai. ²Irojatzira ovavisaakoshiretaimineri, eekerorika poisokerotanakityeeyaro noñaaventayetakemiri. ¿Amenaashivaitakama pikempisantayetanai?

³Jiokara kovaperoyetachari, iroora ikamantaitakenari naaka, ipoñaaka nokamantakemiro eejatzi eerokaite: Ikamimentakaira Cristo okantakaanziro akaariperovaitake, jimatajaantakero jimonkaratakaakaro okaratzi iñaaventakotzitataikariri Osankinajanorentsiki. ⁴Ipoñaashitaka ikitataitakeri, iro avisavetaka mava kitaite, joviriintaitairi. Irojatzira iñaaventakotziyeetakari Osankinajanorentsiki. ⁵Ipoña joñaakaari Cefas, joñaakaari eejatzi maaroitani 12 iriyotaane. * ⁶Ipoñaaka joñaakapanaatari eejatzi osheki apaiyetairi iroñaaka “Iyekiite,” 500 ikarataiyini. Eenirotatsi jañaayetzi osheki irikaite, arimaitaka makoryaayetake tsikarika ikaratzi. ⁷Ipoña joñaakaari Jacobo, ipoña joñaakaari eejatzi maaroitani Otyaantajanori.*

* **15.5:** Ikantaitziri “Cefas,” irootakera pashine ivairo Pedro. * **15.7:** Ikantaitziri “Jacobo,” irootakera pashine ivairo Santiago, irirentzira Jesús.

⁸Naaka overaantapaakaro joñaakaana eejatzi, kempivaitaka naakami impoivaitziitatsinemi nontzimake. ⁹Tema naakave-taka Otyaantajanori, janaayetanara maaroite pashine. Tetya apantaajatyaa-romi nompaitya “Otyaantajanori,” tema novasankitaavaitakeri kempisantanairiri Pava, apatoventanaariri tsikarikapayeeni. ¹⁰Iro kantamaitacha, tera amenaavaitashitya jineshinonkatziitaana Pava, tema iriitake kantakaakarori Notyaantajanotan-taari iroñaaka. Naakamaitakara antavai-perotaatsiri iroñaaka nanayiri pashinepa-yeeni, irootajaantakera kantakaantzirori nantashivaivetakari pairani. Tera naaka matashityaarone apaniirini irokapayeeni, aña Pavara neshinonkataanari nomatan-taarori. ¹¹Irootakera nosankinatantakami-rori okaratzi nokinkithatapiintakeri, irojatzira ikinkithatapiintakeri eejatzi pashine Otyaantajanoriite. Irootakera pikempisantayetairi eerokaite.

¹²Aritakera nokinkithayetaimiro joviriintayeetairira Cristo, jovamaaveeta-karira, ¿Opaitama pikantantari: “Eerora añaajaantayetai ankamakerika?”

¹³¿Pikinkishiretatyaama te iroviriinta-jaantayeetairi Cristo? ¹⁴Aririka onkantaami, namenaashivaitakara nokinkithatake, pamenaashivaitakara eerokaite pikempisantaiyakeni. ¹⁵Tema kempivaitakara nothaiyakami noñaaven-takotapiintakeri Pava, nonkantantapiinta-yetake: “Pava oviriintairi Cristo, ari inkempitayetairi eejatzi aakaite.” ¹⁶Arimi onkantaami, eero ipiriintayetaa kamaye-taintsiri, tera ipiriintzita eejatzi Cristo irirori. ¹⁷Terikami iroviriintayeetairi Cristo, pamenaashivaivetakara eerokaite pikempisantayetai. Eekerora pinkaaripe-royetatyeemira tekatsira peyakotaimi-nemi. ¹⁸Aritakemira peyaperovaitakami eejatzi ikaratzi makoryaayetaintsiri, amenaashivaivetakara javentaanaarira Cristo. ¹⁹Inkantamacheetaimi aakaite!

Amenaashivaitakamira aventaanakari Cristo, amenaashivaitakamira okaratzi oyaakoneentavetaari, añaaminthavaita-shitakara kapicheeni iroñaaka. Maperoki-tziivaitakaimi.

²⁰Iro kantacha te ari onkantya. Joviriintayeetairiitsi Cristo ikamaveta-kara. Iriitakera matakakeri jetakaantaro jañagai tsikara inkantayetaiya apaata ikaratzi makoryaayetaintsiri. ²¹Jiroka okantakota iroka: Pairani, okaratzi jantakeri aparoni atziri iro poñaakaanta-karori akaamaneyetzi maaroitene. Iro kantacha iriira eejatzi aparoni atziri poñaakaantaarori ampiriintayetai maaroitene akamayevetaka. ²²Tema iro akaamaneyetantaari maaroitene okantakaantziro asheninkamirinkaitetari Adán-ni. Iro kantacha ari añaayetai maaroitene okantakaantziro asheninkashi-retaari iroñaaka Cristo. ²³Jirokara tsika okantakota iroka: Iri Cristo etaarori ipiriintaa. Impoña impiyeerika apaata, ari iroviriintayetapairi ikaratzi jashiyetaari irirori. ²⁴Ompoñaashitakya onthonkaiya maaroni, iraperotairi Cristo ikaratzi pinkathariventashivaitachari, ikaratzi otzimimovaitashitari ishintsinka. Iriira Cristo matakagairone aakaite onkantya irashitantairi Pava, matzirori Ipinkathari-janoritz. ²⁵Tema jetzineeronkatatyaaro iroñaaka Cristo ipinkathariventantzi, irojatz. apaata omonkaratantapaakyaari inkitsirinkajaantairi iisaneentayetane, iraatzikantaiyaari iitzi. ²⁶Ovekaraanta-paakyaarone iisaneentane inkitsirinkairi irootakera “Kaamanetaantsi,” inkempita-kaantairo atzirimi onatye iraperotairo. ²⁷Tema aritake iñaaventakotziyeetakari Cristo, ikantaitake:

Itzimi matakakeri ikitsirinkairi
maaroiteni, jimatakeri jaatzikan-
taari iitzi.

Iro kantamaitacha ikaratzi ikantakoyee-tziri jaka “maaroiteni,” tera inkantayeeta-

tye irijatzira Pava inksirinkayetairi, año iri Pava kantakagaiyaarone irimayetan-tyaarori maaroni. ²⁸Aririka impinkathariventairo Itomi maaroni, iriira Pava pinkathariventairine eejatzi irirori, tema ari ikenakairori irirori Pava impinkathariventantaiyaarori maaroni tzimayetatsiri.

²⁹Eerorikami jañaayetaimi ikaratzi kamayetaintsiri, ¿opaitama joviinkaatzimentantayeetariri kamaintsiri? ³⁰Eejatzi okempitzitari, eerorikami ipiriintayee-taami, ¿opaitama añoantapiintayetakarori aakaite ipatzimaminthavaitayeetai?

³¹Iyekiite, ¿Pithainkatyaanama? ¿Kaarima naaka tharomentaventaamiri nokempisantakaayetaimiri Avinkatharite Jesucristo? Año omaperotataitatyaa iroka, okantaitatyaa kitaiteriki ikovayeezzi irovamaitena. ³²Ari okempitiztakari eejatzi jaka nosaikira Efeso-ki, imaimanevaitakena katsimavaiyetatsiri. Eerorikami apiriintayetaami, nonkarata-taiterityaami iriroriite, nonkantavaitashitkyaami:

Thame anintaavaitavakya, avavaiyta, aravaite, oimoshirenkavaiyta.

Aamaashiminthatya iro ankame.

³³Irootakera paamaventantyaarori iroka otzimikari pikenakaashitane. “Eerora pitsipaminthatari kaariperori, pimatziro-kari eeroka.” ³⁴Pimpampithashiretaiya kameethaini. Eero pitzipinavaitashita. Kempitaka tzimayetatsi tsikarika pikaratzi eerokaite te piyotakotaajateri Pava. iPashiventaantsiitake!

³⁵Kempitakara tzimayetatsi janta kantashiretatsine: “¿Tsikama inkantyaaka impiriintai tonkitsiporoki? ¿Tsikama onkantaajaty iriñeetairo ivatha?”

³⁶iMasontzi! Kantatsi oshiyakaantero okantaranki okitho pankirentsi. Aparoni okitho sampiikitatsineri, ikitakiyeetziri, arira oshookai. ³⁷Iroka okitho pipankita-

piintziri apakithoroini okantaveta, iro kantacha oshookanakerika iroka pashine onkantavaitanakya. Tema te pimpankita-piintero oshookimatakera pankirentsi.*

³⁸Año iri Pava shookakaayetzirori otzimayetantari ovatha okaratzi ikoviri irirori. Iriitakera nashitakaayetarori ishookakaayetziro, okaratzi tzimayetatsiri pashineyetatsiri pankirentsi. ³⁹Maaroiiteni akaratzi otzimayetzi avatha, tera ari oshiyavakaiyani. Thame oshiyakaantavakero, aakaite atzirizti anashiyeta avathaki, onashiyeta ivatha piratsiite, tsimeriite, eejatzi shimapayeeni. ⁴⁰Eejatzi ikempiyeta inkiteveri te iroshiyayetai akantayetara aakaite osaviveri.

Otzimimotziri inkiteveri irovaneenkaro, te okempitaro ovaneenkaro aakaite.

⁴¹Tema onashita eejatzi irovaneenkaro ooryaa, irovaneenkaro kashiri, eejatzi irashi impokiropayeeni. Tzimayetatsi tsika ikaratzi impokiro kaari kempitayetyaarine pashine.

⁴²Arira ankantayetaiyaara aakaite ampiriintayetarika. Tema ikitatapiinta-yeetziro iroñaaka avatha, ari oshitiztiri, iro kantacha aririka iroviriintayeetairo, pashine onkantayetanaia eero oshitzivaitai. ⁴³Aririka inkitayeetero avatha manintaaro onatzi, iro kantacha ari iroviriintayeetairo onkantya ovaneenkayetantaiyaari. Te aavyaavaitanete iroñaaka avatha, iro kantacha ari iroviriintayeetairo ontzimantaiyaari oshintsinka. ⁴⁴Okaratzi ikitayeetziri avatha tzimavetachara oshire. Iro kantacha aririka iroviriintayeetairo avatha, arira ontzimayetai atasorenka. Ari ikantayetari maaroni añoayetziri iroñaaka otzimi ishire, iroora ayotantayetari tzimatsi eejatzi pashine avatha tziimaatsine otasorenka. ⁴⁵Ari okanta josankinatako-yeetakeri etanakarori shirampari, Adán, ikantaitzi:

* 15.37: Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora trigo, okarayetzi oshiyayetarori.

Iro etanakarori jañaanake, ipoña
otzimanake ishire.

Iriima irika oyaatapaa-
kierine, otzimotziri irirori itasorenka,
iriitakera añaashiretakaantatsine. ⁴⁶Arira
akantayetari. Te otzimimovetai
atasorenka ovakeraini. Aña iro etanakaro
otzimavetaka ashire, impoña ontzimaye-
tai atasorenka. ⁴⁷Tema irika etanakarori
shirampari, kipatsira jaayeetake,
jovetsikapithayeetakeri. Iriima
apitetanaintsiri shirampari, inkitekira
ipoñaakaro irirori. ⁴⁸Tsikara ikantajaan-
tara jovetsikayeetakeri kipatsipitha irika
etakarori, iriira akempiyetakari aakaite.
Iriima ikaratzi inkiteveriite, iriira
kempitakariri irika poñeenchari inkiteki.
⁴⁹Arira ankantayetaiyaari eejatzi aakaite.
Tema oshiyayevetakari atzimayetake
irika jovetsikapithayeetakeri kipatsi,
aritakera oshiyayetaiyaari eejatzi irika
poñeenchari inkiteki. ⁵⁰Iyeikiite, jiroka
okantakota okaratzi nokantakeri: Eero
okantzi isaikayetai tsika ipinkathariven-
tantzi Pava ikaratzi tzimayetatsiri ivatha,
iriraane, shitzitaatsine ivatha. Aña
iriyetakera saikayetaatsine janta inkarate
kaari shitziyetaatsine ivatha.

⁵¹Pinkeme, nonkamantemiro kaari
jiyotakoyeetzi pairani. Jirokara: Arira
impashinetakaayeetai maaroni aakaite.
Iro kantacha eerora añaayetziro maaroi-
teni aakaite amakoryaayete. ⁵²Apaata
ovekaraantapaakyarone kitaite,
omapokashitaiyaara intyoooyetai.
Apathakero onkantapaintya iroovaitake
amachookapainte. Arira iroviriintayee-
tairi kamayetaintsiri, onkantya irañaanta-
yetantaiyaarori vathatsi kaari shitzitane-
taatsine. Irooma maaroitene aakaite
añaayetatsiri impashinetakaayeetai.
⁵³Okaratzi avathatari iroñaaka shitzitane-

tatsiri, impashinetakaayeetairo eero
oshitzivaitantaa. Akarayetzi akaamane-
vaitanetzi iroñaaka ari impashinetakaa-
yeetai, kañaaneri ankantayetaiya.

⁵⁴Aririka omonkarapaitetaiya iroka, arira
omonkarataiyaari okaratzi joshiyakaa-
ventaitakero “Kaamanetaantsi,” okempi-
takotari atziri, ikantaitake:

Irika ipaiyeetakeri “Kitsirinkaneri,”
japerotairo ipaitayeetziri “Kaama-
netaantsi.”

⁵⁵iKaamanetaantsi! ¿Kantatsima
pinkitsirinkantai eeroka iroñaaka?
iKaamanetaantsi! ¿Enirotatsima
iroñaaka pithoyene?

⁵⁶Okaratzi oshiyakaaventachari jaka
othoyene, irootakera kaariperonkantisi.
Irootakera Ikantakaantaitane iyotakairi
tzimataitatsira akenakaashitane. ⁵⁷Iro
kantacha nopaasoonketziri Pava, tema iri
matakagairori aakaite oitsinampaantaa-
rori, jotyaaantairira Jesucristo ikitsirinkan-
taarori “Kaamanetaantsi.”

⁵⁸Iyeikiite, ontzimayeeera pinkyaaryoo-
tapiintayetai, pantavaitapiintaineri
Avinkatharite. Tema aritake piyotayetai
te pamaaavaitashitya, iriitakera
Avinkatharite matakaimirori.

Kireeki jotyaaantaitziniriri itasorentsitakaitairi

16 ¹Iroñaaka nosankinatakoteri
apiyotziri kireeki otyaanteneriri
ikaratzi itasorentsitakaitairi. Nonkantaye-
taimiro okaratzi nokantayetakeriri
Galacia-satzi. ²Aririka papatotapiintai-
yaani, ontzimayeeera pookayete kapiche
eerokaite tzimimotzimiri. Ari onkantya
eero nopankiventantapaakaro naaka,
nareetapaakyaamirika janta. ³Aririka
nareetakyaami kantatsira pimpairyee
aanakerine kireeki janta Jerusalén-ki

* **16.2:** Kantakotachari jaka “papatotapiintaiyaani,” irojatziro ikantayeetzitari “etapiintarori kitaite pashineki domingo.”

intsipataanakero nosankinarepayeeni.

⁴Arira nonkaratanakeri naaka niyaate janta, añaamatsitavake ari nonkantakero.

Ikinkishiretari iranteri Pablo

⁵Eerora nareetizitami, aña netapaintyaaro niyaate Macedonia-ki, impoña nimpoitapaakero janta pinampiki. ⁶Aririka nareetakyaami, aamaashitya osamani nosaikimotanakemi, kempitaka ari nonkyaarontsitakoteri. Impoñaashitakya potyaantaina tsikarika nokoviro niyaatai. ⁷Tera nonkovero naaka kapicheeni onkantya nonkivantapaintemi. Aña nokovatzi osamani nosaikimovaitapaintemi, iriirika Avinkatharite shinetainarone. ⁸Irojatziitara nosaikavake jaka Efeso-ki, irojatzi areetantakya kitaite joimoshirenkayeetziro “Aavataantsi.” ⁹Iroora nomatantyaarori iroka eenirotatsi iroñaaka jaka osheki nantavaitavaineri Avinkatharite, kameetha okanta noñaakero. Tzimake osheki maimaneminthatakenari.

¹⁰Aririka irareetakyaami Timoteo, paakameethatavakeri, tema irijatzi antavaitaineri Avinkatharite, ari joshiyana naaka. ¹¹Te arite intzimayete janta manintavaiterine. Iro aritatsi paapatziyavakyaari, irojatzi iravisantakyaari impiyeera naakaki. Tema oyaaventa novakeri impoke intsipayetakyaari pashinepayeeni iyeikiite.

¹²Iriima Iyeki Apolos, nokantakeri intsipayetanakyaari ikaratzi notyaantaimiri eerokaite. Iro kantacha te inkove iriyaate irirori. Añaamatsitavake ari irimatakero apaata.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³Paamaventaiyaani eerokaite, poisoke-rotyaaro pikempisantanakeri, shirampari

pinkantanakya, pishintsishireyete.

¹⁴Etakotane pinkantavakaayetaiya, pantzimotavakaiyaarika tsikarika ompaiyeta.

¹⁵Iyeikiite, piyotaiyirini eerokaite saikavankotziriri Estéfnas, iriiyetake etanakarori ikempisantayetanake pinampiki Acaya. Ikamaiyetanaaro iriroriite jantavaiventanairi itasorentsitakaitairi. ¹⁶Noshintsithatemi eerokaite pinkempisantairi iriroriite, ari pinkempitzityaariri eejatzi kempitakariri ikaratakeri jantavaitaiyini, kamaitanaarori. ¹⁷Osheki nokimoshiretake noñaakero jareetakana Estéfnas, itsipatapaakari Fortunato, eejatzi Acaico. Iriitakera ovakoventapaakemiri eerokaite tera onkante pareetaiyaani jaka, ¹⁸potapishiretantyaanari. Iriiyetakeri otapishireyetaamiri eejatzi eerokaite janta. Piñaapinkathayeta-vairi.

¹⁹Jovethayetamira apatoventapiintakariri Pava jaka Asia-ki. Jovethatziitami eejatzi Aquila opoña Priscila. Arira ikempitzitakamiri eejatzi ikaratzi apatoventapiintakariri Pava ipankoki. ²⁰Jovethatziitami eejatzi pashine iyeikiite. Etakora pinkantya povethatavakaayetanaiya.

²¹Irooma iroka, iroora nosankinatajaan-tzimiri nakoki naaka, novethatami. Naakatakera Pablo. ²²Irovasankitaaveetapaiyaari kaari etakotaiyaarine Avinkatharite. Impiyitizitaityaata thaankiperoini Avinkatharite. ²³iOnkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo! ²⁴Netakotami maaroiteni eerokaite, iriira Cristo Jesús matakainarone. Arira onkantyaari.

* 16.8: Kantakotachari jaka “Aavataantsi,” irojatziro ikantayeetziro “Pentecostés.”

APITETANAINTSIRI JOSANKINATZINIRI PABLO CORINTO-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naakara Pablo osankinatzimirori iroka, Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaakenari Pava. Arira nokaratziri iyeki Timoteo nosankinatzimiro. Eerokayetakera nosankinatzeni pikaratzì papatoventaari Pava janta nampitsiki Corinto, irijatzira nosankina-yetziniri ikaratzì itasorentsitakaitairi janta kipatsiki Acaya. ²Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempizityaamiri eejatzì Avinkatharite Jesucristo.

Ikemaantsiyetakari Pablo

³Thame antharomentaiyaari Pava, jirintari Avinkatharite Jesucristo. Iriitakera Ashitairi, neshinonkataneri. Iriitake Pava, poshenkanteneri inatzi. ⁴Aririka ontzime pomerentsitzimovaitairi, iriira Pava poshenkaineri, iroora amatantyaarori aaka amposhenkayetyaari pashinepayeeni opomerentsitzimoyetari. Irojatzira amateri aakaite okaratzì jantzimotakairi Pava. ⁵Irojatzira matachaneri, aririka añaayetero ankemaantsiperotziivaitya ikempitapaintzirora Cristo, arira añaityaaro eejatzì imposhenkaperotziitayeetai. ⁶Aritakera okantakari, irootakera nokemaantsivaitantakari naaka, iro niyotantyaarori tsika nonkantya nomposhenkayetyaami

eerokaite, ari onkantya pavisakoshireyeyantaiyaari. Irootakera iposhenkantayee-takanari eejatzì naaka, ari onkantya niyotantyaarori tsika nonkantero nomposhenkayetaiyaami eerokaite aririka piñaayetairo okaratzì nokemaantsivaitakari naaka. ⁷Iroora niyotajaantan-takari aritake imposhenkayeetaiyaami eerokaite ikempitayeetakenara naaka, aririka pimatanaïro pinkemaantsivaitya nokempitaakerora naaka.

⁸Iyekiite, nokovi piyotaiyero okaratzì noñaakeri naaka pomerentsitzimoyetakanari nosaikantapaintari Asia-ki. Osheki jovatsinaavaitaitakena noñaajaantake ari nonkamakemi. ⁹Nokinkishiretakotaro iroñaaka, iroora ishinetantakanarori Pava noñaakero nokamimavetaka, onkantya niyotajaantantyaari naventaashiretaiyaari Pava, te arimatsite naventaatziitashivaitya naaka. ¹⁰Iro kantacha Pava jimatakero jovavisaakotaana nonkamemi, eekero iriyaatakaatyero. Aventaashire novakeri eekerora inkempoyaaventatyeena apaata. ¹¹Eejatzira pinkempiyetanaiyaari eerokaite pinkarataina naaka, piñaañaatari Pava inkempoyaaventantyaanari. Ari onkantya impaasonketziiyetanaiyaariri Pava inkarate kemakoyetainaneri jimatakero Pava ikempoyaaventaana.

Opoñaantari Pablo irareetya Corinto-satzi

¹²Niyotzira naaka notampatzikatzimotantake tsikarika nosaikimoyetantake.

Iriira Pava iyotatsi tekatsi namatavite, tekatsi ompaitya nompashiventakovai-tyaari. Tsikara nokantaka niyotaaayetakemi eerokaite, te noñaaventapaintero ikempitakaantavetari osavisatzi iyotane-taantsi onatzi, aña intaani noñaaventapiin-takero tsika ikanta Pava ikaminthaantzi. ¹³Tema okaratzi nosankinayetakemiri tekatsira nomanapithatemi, onkarate pomerentsivaitachaneri inkemathayeetero. Okamintha pinkemathatapiintairo okaratzi nosankinayetzimiri. ¹⁴Kempitaka aritake pikemathayetakena kapicheeni, kantake pinkimoshireventaina apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús. Ari nonkempitzi-tyaari eejatzi naaka, kimoshire nonkanta-ventaiyaami eerokaite apaata.

¹⁵Irootakera nominthatantakarori napiitairo nonkivantemi janta, onkantya pinkimoshiretziitantaari nareetaiyaamira. ¹⁶Ari nokovavetakari nonkivantanake-mimi niyaatantaaarimi Macedonia-ki, impoña napiitanairomi eejatzi nonpiyeeri-kami. Ari onkantyaami pampitakatanta-vaiyaanarimi potyaantaina Judea-ki. ¹⁷Iro kantacha noipithokakero nokinkishireve-takari nanterimi. ¿Piñaajaantakema eerokaite osheki namatavitapiintakemi? ¿Pikinkishiretama noñaavaitashivaitaka nonintakaaneki, nokantapiintake “iAri! Nonkivantakemi?” ¿Piñaajaantzima niyotataavetakaro eerora nomatziro nonkivantemi? ¹⁸Tema Pava kaari thaiyanetacha, jiyotzi irirori te nothaiya-vaita naaka nokantzira “iAri!” ¹⁹Ari ikempitzitari eejatzi Itomi, Jesucristo, tsika itzimi netapaakari noñaaventakota-paakemiri notsipatantakariri Silvano ipoña Timoteo. Tema Jesucristo te inkantanete irirori “iAri!” iriyotakerika eero jantziro ompaityaarika. Tema okaratzi jantapiintakeri Jesucristo okempi-vaitakaro iriimi Pava kantapiintaintsine “iAri!” ²⁰Iriira Jesucristo iyotakaajaanta-yetairi ari omonkarataiya okaratzi

ishinetantakeri Pava. Irootakera ankantan-tayetaiyaari aakaite aventaashireyetaarira “iArivé!” Irootakera iriñaapinkathayeetan-taiyaariri Pava. ²¹Okempivaitakarora iri Pava ovithaakaayetakairiri Cristo, irijatzi saipatziioteyaineri, ²²okempivaitakaro impothoyetatyeeemi jashiyetaira. Tema añiirora jotyaantakairi Tasorentsinkantsi inampishiretantai, ari ayotziri omapero Pava irothotyeero okaratzi ishinetakairi.

²³Omaperotatyaara, jiyotzi Pava te namatavitemi nokantzimira iroñaaka: Kantakaantzirori kaari nokivantantami Corinto-ki, ari onkantya eero nokisavai-tantapaakami. ²⁴Tera nonkantatye naakara omperatamiri onkantya pinkem-pisantayetantaaanari. Tema oisokero pikantaventanakaro okaratzi pikempisan-tanairi. Iro kantacha kantatsira nonkami-naayetaimi pantayetantaiyaarori oimoshi-renkayetaimineri.

2 ¹Jirolara nokinkishiretakari: Eerora napiitairo nonkivantaimi, iroorika ovashiretakaavaityaamine nokivantzimi. ²Aririkami novashiretakaavaityaami janta, ñiinkama tharomentashiretakai-yaanane naaka? ³Irootakera notyaantan-takamiri pairani nosankinare, te nonkove niyaatashitemi onkantya povashireta-kaantavaityaanari. Aña eerokavetaiya-kani tharomentashiretakainane. Irootake nokantashirevetantakari: “Eerora niyaatzita, nonkemakotavairiita tzimatsi-rika tharomentashiretakaiyaanane. Ari onkantya nonkimoshiretakaantavaityaa-riri eejatzi iriroriite.” ⁴Notyaantakemiro-ranki nosankinare, novashirevaitatyaara nosankinatakemiro. Tera iro notyaantan-takamirori onkantya nonkantzimoneenta-kaantyamiri. Aña nokovavetatya piyote osheki netakoperotataikami.

Ipeyakotziri Pablo kantzimoneentakaaneri

⁵Nokovi iroñaaka noñaaventeriririnta shirampari ovashiretakaavaitakanari.

Tera naaka inkantzimoneentakaavaitakya, aña kempitaka maaroni eerokaite ikantzimoneentakaayetakami. (Nokantantarori “kempitaka,” tema te nonkove novanaatziivaitero.) ⁶Tema tzimatsi osheki pikarataiyakeni eerokaite, aritake povasankitaavaitakeri. Iro kantacha iroñaaka aritapaake povasankitaakeri. ⁷Pimpeyakotairi iroñaaka, pimposhenkaiyaari, ayimavaitzirikari irovashirenka. ⁸Nokovakotaiyimi pinkantairi irika shirampari: “Netakotaami.” ⁹Pairani, nosankinatakemiranki nokantakemi: “Povasankitayeri.” Noñaantzitatyaamira noñaantyaamiri omaperorika pikempisantanana. ¹⁰Iro kantacha iroñaaka ikovi Cristo pimpeyakotairi irika shirampari. Irootakera nantairi naaka tema irootake kameethatzimotaimineri maaroitene eeroka. Itzimirika pimpeyakoyetairi iroñaaka eerokaite, aritake nompeyakotantai eejatzi naaka. ¹¹Irootakera antayetairi onkantya eero ikitsirinkantai Satanás. Tema ayotaiyironi okaratzi ikoviri iranteri irirori Satanás.

Kantzimoshirevaitakariri Pablo Troas-ki

¹²Chapinkipate, areetakana naaka nampitsiki Troas niyaatantakarini nokinkithatakaantziro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo. Arira noñaataikero nokempisantakaantataike ikantakaantakerora Avinkatharite. ¹³Iro kantacha te onimotajaantena janta, tema te noñaapaakeri iyeki Tito. Irootakera navisantanakari jaka Macedonia-ki.

Iriira Cristo oitsinampaakaantaneri

¹⁴Iro kantacha, onkantavetya tsikarika ankenayete, kantatsi ampaasoonketairi Pava. Tema okempivaitakaro oyaampoiritaatyeerimi Cristo, ipiyaara irirori nampitsiki joitsinampaantakera jovayirita. Oshiyakoyetayaaro eejatzi oivarainkata kasankari maaroni

nampitsiki. Arira ankantayetyaari aaka aatayete tsikarikapayeeni ankamantayetairi atziri tsika ikantakota Cristo.

¹⁵Akempivaitakaro kasankari itayiri Cristo irinimotakaantyaariri Pava. Iroka kasankainkari kantatsi inkemainkayetairi inkarate avisakoshireyetaatsine, eejatzi inkarate peyashivaitaachane. ¹⁶Tema tzimayetatsira, okempitzimovaitari iroka kasankainkari ovamaantanero onatzi. Iriima pashinepayeeni okempitzimovaitari kasankainkari iro ovañaashiretairine. ¿Niinkama aritataitatsiri iroshiyakaaventayetairi iroka kasankainkari? ¹⁷Kaarira irikaite kinkithatashivaitarori iñaane Pava ikovi iraantashivaitaaro kireeki. Aña iriiyetataikera irika maperotanairori ikinkitharyaantziti. Irootakera nomatanairi naaka eejatzi. Iri Pava otyaantakenari nonkinkithatakaante, nantavaitaineri Cristo, iriira Pava pampoyaanari nantayezirora.

Antavaiventzirori ovakerari antzimotavakaantsi

3 ¹¿Pikinkishiretama nasagaaventavaitatya naaka? ¿Noshiyakotatyaarima amayetzimirori irosankinare, ikantzi: “Paakameethatavakena?” ²¿Noshiyakotatyaarima kovirori posankinateneri iroka osankinarentsi, iraaayetzimaitaaro tsika ikenayetzi? ²Aña eerokaite kempivaitajaantakarori osankinarentsi jaakameethatantaitari, iroora josankinashireyetantaitakanari naaka. Tema aririka iriñaayetaimi atzirite tsika pikantayetanaa iroñaaka, arira iriyotayetairo okaratzi nantzimotayetakemiri, okempivaitanakaro iriñaanayetatyeeeromi okaratzi josankinatakoyeetakenari. ³Arira añiirori eerokatake oshiyavaitakarori osankinarentsi josankinatajaantakeri Cristo. Iro kantacha tera noñaaventatyeeero osankinarentsi koñaatatsiri, kempitarori aririka irosankinayeetero mapikota, aña

noñaaventatziro ipashineshoretakaayetai-mira Itasorenka Pava Kañaaner.

⁴Noñaaventantarori iroka, tema iriira Cristo kantakaakarori aventuraashireyetan-taariri Pava. ⁵Tera aaka aavyaashityaa-rone apaniro, aña iri Pava matakaayetai-rori. ⁶Iriitakera Pava matakaakenarori noñaaventairo ovakerari antzimotava-kaantsi. Iroka ovakerari antzimotava-kaantsi kaarimacheenira osankinarentsi kempityaarone paisatori antzimotava-kaantsi kaamanetakaantatsiri. Aña iriira kantakotachari Tasorentsinkantsi añaashiretakaantatsiri.

⁷Pairani josankinatantaitakarori Ikantakaantaitane mapikotaki, okoñaata-paintzi irovaneenkaro Pava, ipoña opeyanaka. Ikanta iñaakerora Moisés-ni, shipakiryaaporo ikantanaka, te onkantaajate iramenavorotairi Israel-mirinkaite. Iro kantamaitachari iroka Osankinarentsi osheki okaamanetakaantake, okantave-taka otzimimotziro ovaneenkaro. ⁸Irooma okaratzi jimayetairi Tasorentsinkantsi iroñaaka, iroora ovaneenkaperotataitachari. ⁹Tema ovaneenka okantavetaka okaratzi ovasankitaakaantaintsiri, iroora maperokitataiterone ovaneenkatyatampatzikashiretakaantatsiri. ¹⁰Iroka ovaneenkaperotaachari iroñaaka anaatzii-tataitzirora tzimavetachari pairani ovaneenkaro. ¹¹Aritakera karatataipaake ovaneenkavetapainchari. Irooma ovaneenkaperotaachaneri iroora kantaitaachaneri iroñaaka.

¹²Tema tzimataikera iroñaaka mintha-shiretakagaiyaanari, tontashirera nonkan-tanaiya nonkinkithatakaantai. ¹³Te nonkempitavetyaari Moisés-ni ipashika-vorotaka eero iñaantari Israel-mirinkaite opeyara ishikakiryaavorovetaka. ¹⁴Tema kisoshire inaiyakeni pairaneti Israel-mirinkaite, irojatzi ikantayetari iroñaaka ikaratzi icharineyetaari. Tema aririka inkemero iriñaanayeetero

paisatori antzimotavakaantsi, eerora ikemathatziro kempivaitaka impashikai-tatyeeenerimi ikinkishiretane, intaanira Cristo matairone inkemathatakaayetairi kempivaitaka impashikaryaakotaatyee-romi ikinkishiretane. ¹⁵Eeniropaitetatsi iroñaaka, aririka inkemero iriñaanayee-tero Ikantakaantane Moisés-ni, pashika-shire ikantayetaka. ¹⁶Irooma intzimerika piyashiretashitairine Avinkatharite, aritake impashiryaakoshiretaiya. ¹⁷Ikantakoyeetziri jaka "Avinkatharite" irijatziro Tasorentsinkantsi, itzimi saikashivaitakaantaachari. ¹⁸Irooma aakaite aventuraashiretaarira Cristo, oshiyayetanaarira Avinkatharite. Tema okempitavaitaaro iroñaaka amenaatyee-rimi Avinkatharite joorentamatsitakara ashiretakai. Tema amenavorotakoyetzirira ashiretakai iroñaaka, tera akempitari Moisés-ni ipashikavorovaitaka pairani irirori. Irooma apaata aririka añaaperota-jaantairo irovaneenkaro, aripaitera ankempitagaiyaari irirori. Iriitakera matakairone irika Avinkatharite, Tasorentsinkantsi.

4 ¹Iriira Pava neshinonkataanari okanta nantavaitantaaniriri irirori. Irootakera kaari okantzimoneentavaitan-tana. ²Novashaantairo ovashiventaavaite-nanemi, temacheeni nomanakaavaityaaro niyotaante onkantya namatavitantan-tyaari, temacheeni nonthaiyakovaityaaro iñaane Pava. Aña okaratzi noñaaventa-nairi kyaaryoori onatzi, ari okanta iñaantarori Pava kameetha okantzimoye-taari atziri okaratzi nokinkithatakaanta-yetai. ³Tzimatsirika kaari kemathaterone tsika okantakota Kameethari Ñaantsi nokinkithatziri, tera naaka omanapitha-vaiterine, aña tzimatsi kantakaarori kaari ikemathatantaro okempivaitakaromi impashikapithataitatyeeerimi ikinkishire-tane, iriitakera peyashivaitaachaneri. ⁴Okempivaitakaro imavityaakitakaita-

tyeerimi irikaite kisoshireri. Iriira kamaari ipaiyeetziri “ivavane osavisatzi,” mavityaakitakaakeriri, ari okanta kaari ikemathatantaro Kameethari Ñaantsi. Kempivaitaka te iriñaayetairomi kitainkari oshiyakaaventachari irovaneenkaro Cristo, oshiyajaantakariri Pava. ⁵Iriitakera Jesucristo noñaaventakotairi, nokantzira: “Avinkatharite jinatzi.” Tera naaka ñaaventavaitachane. Intaanimacheeni naaka jovakena Jesús pomperavaitaiyaana eerokaite. ⁶Tema ikantake Pava: “Onkitainkatai tsirenikiri.” Irootakera oshiyakaaventacha ikitainkashiretaana naaka, ari okanta nonkitaitakotantaiyaariri eejatzi pashinepayeeni niyotakaayetairira Pava, onkempitzimotantaiyaariri iriroriite iriñagaatyeeeromi irovaneenkaro Pava oshipakiryaaake iporoki Cristo.

Aventaashire ankantayetaiya

⁷Okempivaitakaro impaityaami ovapithaantavaiyaaronemi pinaperotachari kovitziki. Iriira oshiyakaaventachari jaka Pava ipasavyaayetairo itasorenka avathaki, iroora avatha oshiyakaaventakari kovitzi. Iro jimatantarori onkantya iriñeetantyaarori iriitake otzimimopertziri itasorenka, temacheeni ontzimimotai aakaite. ⁸Tema nokemaantsivaiveta, temaita novashireneentavaiya. Notharokyaavaiveta, temaita ayimavaineentena. ⁹Ipatzimaminthavaaitaitakana, temaita irookaventayeetena. Jovatsinaavaitaitakana, temaita impeyakaashiityaana. ¹⁰Oshékira jovamayimavetaitaakana ikempitaitakeriranki Jesús, arira iriñaayeetairori irañaantare Jesús. ¹¹Jiroka kantakotachari, oshéki noñaapiintavetakaro nonkamimatzimoventeromi nokinkithatakotakeri Jesús, ari onkantya iriñaayetakenarika atziri, iriyoyetai tsika ikanta Jesús jañi irirori. ¹²Iroora nokamimatantakariri naaka,

onkantya pañaashiretantayetaiyaari eerokaite.

¹³Iroora nomatakeri naaka okaratzi josankinatajaantakotaiyeetakari pairani, kantatsiri:

Nokempisantanai naaka, irootake noñaavaitantari.

Irootakera nomatanairi naaka, nokempisantanai, irootake noñaavaitantari.

¹⁴Tema niyotzi naaka joviriintairi Pava irika Avinkatharite Jesús, aritake iroviriintaina eejatzi naaka, intsipatakagaiyaanari Jesús, ari pintsipayetaiyaana eejatzi eerokaite. ¹⁵Nomatantarori nokinkithatayetai ari onkantya panintavaitantaiyaari eerokaite. Tema eekerorika poshekiperotanakitye eerokaite ineshinonkayetaari Pava, ari iroshekiperotai paasoonkeyetapiintairine, iñaapinkathatairira.

¹⁶Irootakera kaari okantzimoneentavai-tantana naaka, okantavetaka jovamaimavaitaitakana. Aña tharomentashire nokantiintanaa. ¹⁷Okaratzi nokemaantsivaitaka iroñaaka kapicheeni onatzi, eero okantaitatyaani. Irootakera noñaantaiyaarori apaata iniroite ovaneenkatachari kaari thonkatanetaachaneri. Iro anagairone okaratzi nokemaantsivaivetakari, eerora okantaajatai nomonkatziyantaiyaaro ompaityaarika. ¹⁸Tema noñaamampyaatyaaro naaka kaari iñaayeetzi iroñaaka, eeromaita othonkatanetaa iroka. Te onkovaperotajaantaiya okaratzi koñaayetatsiri iroñaaka kaari kisotanetatsine.

5 ¹Onkantavetya irovaariperoyeetzitairo apanko jaka kipatsiki, iro kantacha ayotzi tzimatsi pashine apanko kaari thonkanetaachane janta inkiteki, tema iri Pava oveysikakero, kaarira atziri oveysikerone. ²Ari okempitzitari eejatzi avatha iroñaaka, oshéki okemaantsitakavaitakai. Akovataike ontzimimotai pashine avatha añaantaiyaari inkiteki.

³Tema aritake onkantyaari, okaratzi ashireka iroñaaka ari ontzimai ovakerari avatha apaata. ⁴Eenirora añaatayetaro avathaka iroñaaka, atekavaita akemaansivaitara. Iro kantamaitacha tera ankova-jaantaitero ampeyashivaitaiya. Aña akovataitatziiira ontzimimoyetai pashine-tatsineri avatha, akovairo kantaitachaneri añaaantarentsi impoyaataiyaarone iroka añaaantare kaari kisotanetatsine. ⁵Iriitakera Pava matakaayetairone tsika ankantayetaiya. Tema añiirora jotyaanta-kairi Tasorentsinkantsi inampishirentai, ari ayotziri omapero imonkaratairo Pava okaratzi ishinetakairi.

⁶Irootakera shintsishiretakairi. Tema ayotaiyini eekerotatsira añaaetzi iroñaaka avathaki, tekeraatara antsipata-jaantyaariita Avinkatharite. ⁷Aventaa-shire oviri eeniroka añiika, okantavetaka te añaaavetyaari. ⁸Aritake nokantake, shintsishire akantaka, akovayetake ookaventayetero avathaka, antsipantai-yaariri Avinkatharite. ⁹Akovapiintakero antayetero okaratzi onimotziriri irirori, etanakyaaro iroñaaka, ari onkempitzitai-yaari apaata aririka antsipatajaantaiyaari. ¹⁰Tema maaroitte aakaite ari ankatziyimo-yetairi apaata irirori, aririka irisaikai iramenakoyetairi maaroitni, iriñaantai-yaariri ikaratzi antayetakerori kaariperori eenirora jañaaveta, iriitakera irovasanki-taayetairi. Iramenakoyetairi eejatzi ikaratzi antayetakerori kameethari, iriitakera inkempitakaantayetairi impinayetaatyeerimi.

Amatakaayetairi pashine irariperotaiyaari Pava

¹¹Nokinkithatakapaantapiintzira naaka, arira nokenakairori iriñaantayeetyaorori omapero noñaapinkathatairi Pava. Jiyotziro irirori, onkamintha piyotaiye-roni eejatzi eerokaite. ¹²¿Pikinkishire-tama nasagaaventavaitatya napiipiintanta-

rori? Tera ari onkantya. Aña nokovatzii piyote tsika nokantataitari naaka, ari onkantya piyotantyaarori eeroka tsika pinkanteri pakayeteri kameethaini ikaratzi asagaaventavaitachari janta, kantavaitashitachari: “Kameethari nonatzi naaka,” temaita inkovaajataiyeni inkameethashiretaiyeni. ¹³¿Nokempitzi-motatyaamirima shinkiventavaitachari nokantantayetamiri? Tekatsira ompaitya, aña nokamaiperoventanaatyaari Pava. Irooma nokempitzimotamirika atziri tekatsitsiri, nokovatziiira nanintaashire-takaayetyaami nokantayetantamiri.

¹⁴Okaratzi nantayetziri, iroora nantantayetarori jetakotaanara Cristo. Tema ikamimentayetaira maaroitni aaka, okempivaitanakaro maaroitnimi aakaite ankamayetakemi eejatzi. ¹⁵Jirokara opoñaantari ikamimentanta-kairi maaroitni ipoña jañagai eejatzi, onkantya antapiintayetantaiyaarori ikoviri irirori, eero antashivaitaro okaratzi anevetashivaitari aakaite.

¹⁶Irootakera, eero okantzimovaitantari aparoni atziri tsika ikanta iñeetziri ivathaki. Aña omaperovetatya otzimimota-keri ivatha eejatzi Cristo isaikimotanta-paintairi. Iro kantacha te añaaayetzimai-tyaaro iroñaaka. ¹⁷Irootakera nokantanta-miri, ikaratzi ovithaashiretanaariri iroñaaka Cristo, ovakerashirera ikantatai-tanaa, te inkempitanaiya tsika ikantavetara pairani, aña othotyaa maaroni ovakeratzi-motanairi. ¹⁸Iriitakera Pava matakaantzi-rori maaroni iroka. Irijatzira kantakaaka-rori okanta ariperotantaariri irirori okantakaantakero jantzimoyetairi Cristo. Ikantayetai iroñaaka irojatzira antayetairi aakaite, amatakaayetairi eejatzi pashinepa-yeeni irariperoyetaiyaari Pava. ¹⁹Iroota-jaantakera jotyaantantakariri Pava jaka kipatsiki irika Cristo, onkantya iraripero-tantaiyaariri osavisatziite, eero jovasanki-taaventantaari iyaariperonka. Irojatzira

jotyaaantayetantakanari naakaite nonkinkithatakaayetairi atziiriite irariperoyetaiyaari Pava. ²⁰Iroora nomatanairi naaka, jotyaaantaitakena noñaaventairi Cristo. Okempivaitakaro iriitajaantakemi Pava apiipiitakaapiintakenarori, nokantzi: “Pariperotaiyaari Pava. Irootake ikovairi Cristo.” ²¹Tera irantanetero Cristo kaariperori. Iro kantacha Pava ikemaantsitakaavaitakari okempivaitakaro irantatyeeeromi kaariperori. Arira inkenakaakerori Cristo, jovatampatzikashireyetantairi, ikempitakaayetai ikantara irirori.

6 ¹Naakatakera karataimiri antavaitaineri Pava, noshintsithatzimi eero pimanintavaitziro okaratzi ikaminthagaimi Pava, amenaashivaitakari. ²Tema jiroka ikantakeri irirori:

Niyotakera kameetha omatya,
aripaitea nokemakemiro pikovakotanari.

Omonkarapaitetapaakara “Kitaite Avisakotaantsi,” noneshinonkatakami.

Iroora apiipaitetaachari iroñaaka, iroka “Kitaite Avisakotaantsi.” ³Tera nonkovero intzime impaitya notzitzikavaiteri iravisakoshiretai, ari onkantya eero ithainkimavaitaitantanaro nantavaitane.

⁴Aña nokovatzí noñaakantairo kameetha inampitane Pava nonatzi, oisokero nonkantanetya, aririka avishimotena tsikarika ompaitayetya: inkemaantsitakaaveetyaana, impomerentsitakaaveetyaana, irovasankitaaveetyaana, ⁵impasataveetyaana, irashitakovaiveetyaana, irovatsinaavaiveetyaana, nantavaiperokivetakya, ayimavaivetakyaana novochochini, ayimavaivetakyaana notashe, ⁶kiteshire nonkantaiya, iyotane nonkantaiya, aakameetha nonkantantai, nethaantane nonkantantai, nampishire irovaina Tasorentsinkantsi, etakoperotane

nonkantantai, ⁷nonkantapiintairo kyaaryoori, intasonkaventakaaantaina Pava, nantapiintairo tampatzikashiretakainane nonkempitakaantanakero novayirityaami, notzikaaventaka ipoña nopiyakoventa. ⁸Onkantavetakya inthainkimavaitaitena, ompoña ñaapinkathataaririka nonatye. Onkantavetakya inkaviyaaveetakyaana, ompoña intharomentayeeetyaana. Onkantavetya nonkantapiintavetyaaro kyaaryoori, ipaitapiintayeetakena “thairi.” ⁹Onkantavetakya eero itzimaveta kaari ñaayetenaneri naaka, tzmamaitacha pashine iyoperoyetanari. Nonkamimavetakya, eeniromaita nañi. Irovasankitaaveetakyaana, tekeramaita jovamaaheetana. ¹⁰Ovashire nonkantavetakya, eekeromaitatya nontharomentyeeya. Nonkovityaaneentavavetakya naaka, iro kantacha nanintaakaayetaiyaari pashinepayeeni. Tekatsi tzmimovaivetyaanane naaka, iro kantamaitachananintayetaaro kovaperotajaantachari.

¹¹Corinto-satziite, nokantaperotatzimiora irokapayeeni, tekatsira nomanimovaitemiri. ¹²Tekeraatarika aventaashiretakaiyaata, eerokaitera kantashitarori, tera naaka. ¹³Intsityaa paakameethataina naaka nonkempitaimira eeroka, tekatsi nomanimovaitemi. (Nokantzimiora iroka, kempitavaitakara eentsimi noñaanate.)

Oshiyayetaaro itasorentsipankote Pava Kañaneri

¹⁴Eero povithaajaantanaari kaari kempisantatsine. ¿Kantatsima aparoni kameethashireri irapatziyaari irantavaite aparoni kaariperoshireri? ¿Kantatsima eejatzi ontsirenite tsika janta okitainkatzi? ¹⁵¿Kantatsima Cristo irakakoteneri ikoviri kamaari? ¿Kantatsima kempisantzinkari intsipatyaari kaari kempisantatsine irashityaaro tsikarika ompaitya?* ¹⁶¿Kanta-

* 6.15: Jiroka pashine ivairo kamaari ikantayeeetziri “Belial.”

tsima ankempitakaantero itasorentsipan-
kote Pava tsika janta iñaapinkathataitziri
oshiyakaarontsi? Tema aakaite akaratz
akempisantzinkariyetai akempitayetaa-
tyaaro aakami tasorentsipanko tsika
inampitaro Pava Kañaaneri. Tema jiroka
ikantake Pava:

Ari nonampishireyetantaiyaari,
nonkaratairi naniiyetai.

Naakatake inkempitakaanai Ivavane,
Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹⁷Iroora ikantantari eejatzi Avinkatharite:
Pintainaryaapithatyaari pashinesatzi
atziri, eero pikaraminthatziri
irikaite.

Eero pantapiintanetairo nopinkakai-
miri.

Arira naapatziyeeyaami,

¹⁸Arira pinkempitakaanaina naakami
piri,

Nonkempitakaantaimi naaka eeroka-
yetakemi notomiite, eerokayeta-
kemi nishintoite.

Arira ikantziri Avinkatharite, Shintsikipe-
rotatsiri.

7 ¹Netakotané, tema aritakera
ishinetakairora Pava, ontzimatyeeera
ankiteshiretai, ovashaantairo maaroni
kaariperori, okaratzi antayetzi, okaratzi
apampithashireyetari eejatzi. Aña
ontzimatyee oñaakantairo añaapinkatha-
tziri Pava, itasorentsishiretakaira.

**Ikimoshiretake Pablo jovashaantairo
Corinto-satzi kaariperori**

²Paakameethatana naaka. Tera
nonkantzimoneentakaavaityaami
eeroakaite, te novaariperotakaantavaitemi,
te nampovaitami eejatzi. ³Tera iro
nokantantarori iroka nothavetakota-
tziimi. Aña napiitavaimiro nokantzitaka-
miri: "Netakoperotataitami." Irootakera
nonkantapiintemiri eeniroka akarataiyini
añiika iroñaaka, ari nonkempitzityaaroni
eejatzi ankaratairika ankamavetakya.

⁴Osheki naventaashireyetakami
eeroakaite. Nasagaaventayetakami. Aririka
nompampithashiretakoyetyaami, pitharo-
mentashiretakana, kimoshire nokanta,
okantavetaka osheki imaimanevetaita-
kana jaka.

⁵Tema nareetakara Macedonia-ki te
onkante nomakoryaapaake tema osheki
pomerentsitzimotakanari. Tzimayetatsi
ñaanaminthavaitashitakanari, irootake
kantzimoshirevaitakanari. ⁶Iro kantacha
Pava iposhenkapiintari ikaratzi okantzi-
moneentavaiyetari, arira ikempitzitaka-
nari naaka, jareetakaapaakarira Tito
nosaikira. ⁷Oshekira notharomentashire-
tanaka noñaavakeri. Iroora notharomen-
tashireperotantanakari ikamantapaake-
nara tsika pikantaiyani eeroakaite. Tema
ikantapaakena: "Jaakameethatavakena
Corinto-satziite, ikovaiyakeni iriñeemi,
osheki okatsitzimoshiretakeri okaratzi
jantzimotakemiri, iriniroite jetakoye-
taami." Arira ikantapaanari, iroora
oimoshirenkaperotakenari. ⁸Pairani,
nosankinatztitantakamiri, noñaajaantave-
taka osheki ovashiretakaavaityaami
okaratzi nokantayetakemiri. Aritakera
notyaantataikemiroranki, nokantashire-
vaitanake: "Eerotya notyaantaaajatzini-
rimi." Iro kantamaitacha niyotzi iroñaaka
kapichera povashirevaivetapainta
eeroakaite. ⁹Irootakera nokimoshireven-
tantarori iroñaaka notyaantakemirora.
Tera nonkantatye iro nokimoshireventziri
novashiretakaavaitakami. Aña iroora
nokimoshireventairi povashaantayetai-
rora kaariperori. Arira pikenakaakero
eeroakaite pinimotakaantaariri Pava
poitsinampaayetakero povashiretane,
tera novaariperovaitajaantemi naaka.
¹⁰Tema aririka irovashiretakaantya Pava,
ikovatziri irovashaantakaantayetairo
kaariperori, onkantya iravisakoshireyee-
tantaiyaari. Irootakera eero okantzimo-
shirevaitantari iroka. Irooma aririka

irovashiretakaantashivaitya osavisatziite, arira iriñaayeetakero inkamashireyeete.

¹¹Tema okaratzí opoñaantakarí jovashiretakaavaitakami Pava, irootakera pampithashiretakaanaamiri kameethaperoini, pikisakoventanaana, ovatsimaana-kemi, tharovashire pikantanaka, petakoperotanaana, povasankitaakeri kantakaantzirori. Ari pikenakaakerori poñaakantantakarori kiteshire pikantayetanaa. ¹²Jiroka opoñaantajaantzitakarí nosankinatantakamirori pairani, iro iriyotakaantaiyaamiri Pava tsika pinkantya piñaashintsiventayetaiyaana naaka. Tera iro nosankinamatsitantyaa-rori irovasankitaantaityaari kantakaashitakarori, temacheeni nonkisakoventantyaarori jampovaitaitakarí.

¹³Iroora notharomentashiretantanakarí. Osheki okimoshiretakaakena eejatzi nokemavakera paakameethatavakeri Tito, povavisaakeneri okantzimoshirevaivetakarí irirori. ¹⁴Tema aritake nokamantzitakarí naaka Tito tsika pikantaiyani eerokaite, nokantakeri: “Kameethara jinaiyatziini Corinto-satziite.” Tera povashiventaantyaanaro okaratzí pantayetakeri, tema omaperotatya okaratzí nokantzitakarirí Tito. Arira okempitziyetakarí eejatzi okaratzí nokantzimiri eeroka. ¹⁵Jetakotziyetaamira Tito iroñaaka, aririka inkinkishiretakoyetyaami tsika pikantaiyakani paakameethatavakeri, pikempisantavakeri, piñaapinkathatavakeri. ¹⁶Iniroitera nokimoshiretzitaka eejatzi naaka kantatsira naventaashireperoyetaiyaami iroñaaka.

Kireeki impashiyetyaarirí itasorentsitakaitane

8 ¹Iyeekiite, nokovi piyotakotaiyeririni ikaratzí apatoventaarirí Pava jaka Macedonia-ki, ikaminthaayetairí.

²Okantaveta iñaayevetakaro osheki

pomerentsitzimovaitarirí, kimoshirera ikantaiyani. Okantavetaka ikovityaaneentavaivetaka, osheki kireeki ipashitantayetakari. ³Ikovakaanekiinira irirori jantayetakero iroka, ipantayetake okaratzí jaavyaayetzirí, janaantake ipashitanta.

⁴Ikantakena naaka: “Thame ampashiyyetiaari kireeki pashine kempisantzinkariite, ikaratzí kovityaaneentavaitatsirí.”

⁵Imaperovaitakero okaratzí jantakeri anaavaitanakero nokinkishiretakovetakarirí. Iri jaakoventajaantanaka Avinkatharite, ari ikempitaakenari eejatzi naakaite. Tema irootake ikovakaakerirí Pava.

⁶Irootakera noshintsithatantakarirí Tito impiyanai onkantya iriminthashiretakaantyaamiri pimatayetairo eejatzi eerokaite. Iriitakera karatapaakemirí janta petantanakarori pipashitantayetaka.

⁷Eerokaitera anaantayetanaatsirí pantayetanakero osheki opaiyetarika. Kameetha pikempisantayetanaí, kameetha pikinkithatakantayetanaí, kameetha piyotayetanaí, tharomenta pikantayeta, iniroite petakotakana. Nokovi iroñaaka panaayetante pimpashitantayetaiya.

⁸Eerora noshintsiventzimi pimayetantyaarori. Intaani noñaaventakoyetemirí tsika ikantayetaka jaka iminthatayetaa irineshinonkatantya. Ari okantzimaitari eejatzi onkameethavaitemi poñaakantairo petakotziitantayeta. ⁹Kameethavaaitake pimayetairómi jantapaintzirí Avinkatharite Jesucristo, jineshinonkatziitanta-painta. Otmimotataavetarí irirori pairani maaróni, ikempitavaitakarí ashaarantakitanerí, iro kantacha ikempitakotapaintari kovityaaneentanerí. Iroora jimatantakarori iroka onkantya panintaavaitantaiyaari onkempivaityaaroni pashaarantaiyaami inkiteki.

¹⁰Jirokara okaratzí nokinkishiretarí naaka: Iroora aritatsi pothotyero okaratzí petanakari. Eerokaite etayetana-

karo avisanaintsiri osarentsi pikinkishire-taka pimpashitantayetya. Pimatakero petanakaro. ¹¹Intsityaa pothotyeeero. Pinkempitakaantairo ovakera pitharometaiyanakaniranki petantanakarori. Intsityaa pothotyaaantyaaro okaratzi tzimimotzimiri. ¹²Tera inkovakotajaantai Pava anaakairo ampashitanyaaaro okaratzi tzimimotakairi. Intaani ampashitanyaaaro okaratzi aavyiiri. Aritake onimotakeri Pava. ¹³Tera nonkovakotatyeeemi pimpashitanyaa iranintaavaitanyaaari pipashitakeri, ariya okanta pikovityaavaitantakeri eerokaite okantakaantziro pipashitantaka. ¹⁴Aña iro aritatsi, pimpashityaari okovityiimovaitari iroñaaka otzimimoyetzimira eeroka, impoñaashitakya impashitaiyaami eeroka apaata aririka onkovityiimovaitaami. Arira onkantya pimonkara-tavakaantyaari. ¹⁵Okempivaitakaro okaratzi josankinatakotzitaentakari, kantatsiri:

Itzimi aaperotaintsiri, te ontzima-
kaantavaite.

Iriima againtsiri kapicheeni, te
onkovityiimovaitaari.

¹⁶Nopaasoonketziri Pava, tema iriitake kantakaakarori okanta jetakotantamiri Tito, ari ikempitakana naaka netakotamira. ¹⁷Tema nokantakeri: “Tito, pimpiyanai Corinto-ki.” Aña minthatzitaivaatka. Iro iriyaate iroñaaka. ¹⁸Nontsipa-
taimiri Tito pashine iyeki. Kameetha kinkitharyaantzi inatzi. Ñaapinkatha jovayetziri pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni, ikemayetakerira iñaaventakotairo Kameethari Ñaantsi. ¹⁹Irijatzira iyoshiitakeriri jaka kempisantzinkariite, jovakeri intsipatanakyaana apaata naanakeneri kireeki pashine kempisantzinkariite kovityaavaitatsiri. Irootakera oñaakanterone omaperotatya

etakoyetakari, iroora ompoñaantyaari iñaapinkathayetairi Pava. ²⁰Ari onkantya eero iñaaventakovaitaitantana tsika nonkantya nontsiparyaayeri kireeki ipashitziitantayeetari. ²¹Tema nokovatziri onkameethatzimoteri atziri nantayeteri, ari onkempitzimotyaariri eejatziri Pava. ²²Notyaanteri eejatziri pashine iyeki intsipayetanakyaari. Iriitake nokitapiintakari, iminthakitakaro irampitakotante. Noñaaventakotakeneri tsika pikantaiyakani eerokaite, iroora iminthaperotantanakari irampitakoyetemi, tema iraventaperotane jovayetanakemi. ²³Irika Tito, nontsipaminthare inatzi, iri nokaratapiintakeri nantavaiventakemi. Iriima pashine apiteka iyeki itzimi intsipatanakyaari, irotyaantane inatzi kempisantzinkariite saikayetatsiri jaka, iñaapinkathaperotziri Cristo. ²⁴Ontzimatyeeera paakameethatavakari aririka irareetakya janta. Iro iriyotantyaari iyekiite kempisantsitsiri jaka omaperotatyaara okaratzi noñaaventakemi eerokaite jaka.

9 ¹Niyotzi naaka te onkovajaantya nosankinatakotemiri piireekite inkarate potyaanteneriri pashinesatzi itasorentsitaikaitari. ²Tema niyotake ayimatapiintakemi eerokaite pantero. Aritake noñaaventakotakemi jaka Macedonia-satziki, nokantayetakeri: “Ikovitzitaitakara Acaya-satzi impashitantayetya chapinki avisanaintsiri osarentsi.” Noñaaventakotakemira eerokaite nominthatakaayetanakari eejatziri iriroriite. ³Iro kantamaitacha, iroora notyaantzitanyaaamiriri iyekiite onkantya inkamantzitanyaaamiri, iri etapaakyaa-rone iriyoyaayeri kireeki. Tema te nonkove amenaashivaitya okaratzi noñaaventakemiri eerokaite jaka. ⁴Tema nokovatziri thaankiini nonkivantanakemi navisanakerika janta. Kempitakara ari

* 9.2: Ipatayeetziri jaka “Acaya,” iroora kipatsi tsika janta osaiki nampitsi Corinto.

iroyaatanakena tsika inkarate Macedonia-satzi. Aririka noñaapaakero tekeramintha piyoyaayete kireeki, osheki nompashiventavaitya, tema aritake noñaaventakotzitakami jaka. Ari pinkempitzitakyaari eejatzi eerokaite pimpashiventavaitya. ⁵Irootakera notyaantzintanyaamiriri irika iyekiite, iri etapaakyarone irareetyaami janta tekeramintha niyaateeta naaka. Iriiyetake iyoyaakotapaakemirine kireeki ikaratzi pishinetantakeri eerokaite. Oveysika pinkantakeri maaroni kireeki aririka nareetapaakya. Ari onkantya eero noshintsiventantavai-tapaakami pantayetero.

⁶Intaanira pinkinkishiretero iroka:

Ikaratzi pankitatsiri kapiche, eepichokiini jaavatzí.

Iriima ikaratzi pankiperotaintsiri, osheki iraaavateri.

⁷Maaroni eerokaite ontzimatye pimpashitantayetaiya okaratzi pikoviri. Eero pishintsiventantavaitzi impashitantaiya osheki terika inkovaite, ari onkantya eero okatsitzimoshirevaintantari ipashitankara. Tema aparoni atziri kimoshireventatziitziirori okaratzi ipashitantari, iriyyetakera jetakotari Pava. ⁸Iriira Pava oshekyaaaperotaimirone okaratzi kovityiimovaitamiri. Aritakera ontzimakaantake onkarate pimpashitantavaitaiyaari kameethaperoini eeroka. ⁹Okempivaitakaro okaratzi ñaaventachari Osankinajanorentsiki, kantatsiri:

Okaratzi tzimimotziriri Pava, irootakera jantetaniriri ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.

Tema tampatzikashire inatzí irirori, arira inkantaitatyeeyani.

¹⁰Iriira Pava kithokitakairori okaratzi pankiyetachari, irijatzi shookakairori, ari okanta jaavayeeantarori okaratzi jovayetari. Arira inkempitayetaimiri eejatzi eerokaite impayetaimiro kovityiimotamiri, ari onkantya ontzimimotantai-

yaamiri pimpashiyetaiyaariri pashinepayeeni, tampatzikashire pinkantya.

¹¹Irootakera impantaperotantyaamiri Pava onkantya pimpashitantapiintyaari. Ari onkantya impaasoonketantyaariri Pava, ikaratzi aayetzirori apashitantayetari. ¹²Ari okantari, okaratzi pipashitanta-yetari tera intaani pineshinonkatantyaariri kovityaavaitatsiri, aña iro ompoñaantyaari impaasoonkeperoyetari Pava.

¹³Aririka iriñaayetakero okaratzi pipashiyetakariri, ari pikempitziyetakari eejatzi pashinepayeeni, oshekira iriñaapinkathatanakeri Pava. Tema iriñaayetero tera intaani piñaavaitashiyeta, pikantzi:

“Nokempisantairi Cristo oñaaventakotairi Kameethari Ñaantsi.” Aña iriñaayetero eejatzi pantayetziro oñaakantziirori omapero pikempisantayetanai. ¹⁴Iroora ompoñaantanakyaari iretakotziyetanaiyaami, iriñaañaatakoventanaimi, okantakaaro ikaminthagaimira Pava.

¹⁵Ari ankempitziitanaiyaari eejatzi aakaite ampaasoonketanairi Pava, tema ineshinonkatataikai aaka, iro maperokita-taitziirori okameethatzi, eero okantzi othotyeero añaaventero.

Iñaaventakotziro Pablo okaratzi jantayetziro

10 ¹Naakatakera Pablo, tzimatsira nokovakotzimiri. Tsinampashire nonkantya eero notsimaavaitami, nonkempitakotyaari Cristo. Tema niyotzi tzimatsira ikantakoyeetakena: “Irika Pablo tsinampashireri jinatzí isaikimotapiintai, irooma isaikira intaina katsima ikanta.”

²Nokovakotzimi, eerora piyaatakairo povatsimaavaitena. Ari onkantya eero niyakoventavaitantapaakami aririka nareetapaakyaami. Tema niyotataike arira nonkantayetapaakeri ikaratzi saikimoyetakemiri janta kantayetaintsiri: “Tekatsi impaimatsitya Pablo, ari ikempitayetari pashine atziirite te ontzimimotari

ishintsinka.” ³Omaperovetaty ari nokempitari pashine atziriite, iro kantacha irika itzimi nomaimanetziri, tera onkempityaaro nomaimanetziri atziri. ⁴Tema aririka nomaimanetante naaka, tera noirikayetero omanamentotsi okaratzi jomanatantapiintayetari atziriite, aña itasorenka Pava nomaimanetanta naaka. Arira okanta noitsinampaayetantari irikatzi ishintsitakaayevetakari noisaneentane. ⁵Arira okanta nokitsirinkantaariri naakaite maimanevaitaneri, nokitsirinkayetari asagaaventavaitaneri otzitzikantatsiri kaari jiyotakoyeetantari Pava. Nokempitakaantaaro eejatzi noirikaatyee-romi nokinkishiretashivaiyetari, noshintsi-ventaatyeeyaami nonkempisantairi Cristo. ⁶Aririka nonkemakoventaimi pipiyashitaari eerokaite pikempisantaperotairi eejatzi, aripaitera novetsikya novasankitayeri inkarate piyathayetachaneri.

⁷Paamaiyaara jovapyimovaitamikari. Tema tziyayetsiri pikarataiyirini kantayetsiri: “Jashitana naaka Cristo.” ¿Ikinkishiretaiyama te jashitzitana eejatzi naaka? Iroorika ikinkishireyetakari, ikenakaashitakarora, tema naaka jashiperotataika Cristo. ⁸Aamaashitya ari pinkantayetanake eerokaite: “Jetanakaro iroñaaka Pablo jasagaaventavaitaro okaratzi iñaaventayetziri.” Tera nompashiventakotyaaro okaratzi inkantayeeteri, tema iriitake Avinkatharite ovakenari niyotaantayetai, tera irovena novaariperotantavaite. ⁹Irootakera kaari nokovanta onkempitzimotyami okaratzi nosankinatakemiri, nokovatzira nomintharovavaitemi. ¹⁰Aamashitya tziyayetsi kantayetsiri: “Tema jotyaantapiintairora Pablo irosankinare, osheki ishintsithatapiintakai, iñaaventa- piintayetakairo pomerentsitzimotairi antayetero. Iro kantacha isaikimoyetaira jaka, kempivaitaka te irishintsitanete. Ikantara ikinkithayetake manintaari

jinake.” ¹¹Jiroka nakayeteri irikatzi kantayetsiri, nokantziri: “Tsikara nokanta nosankinayetakemi, arira nokantzitakari eejatzi nosaikimoyetake- mi.” ¹²Tera nonkarateri naaka pikaratziri pisaikaiyini janta, asagaaventa- vaitachari. Te iriyotaajataiyeni irirori. Tzimatsi tsika irikatzi monkaratapiintava- kaavaitachari, iñaajaantake janaavakaan- tayetaro okaratzi kameethatzimovaitashi- yetariri iriroriite. ¹³Irooma naaka tera nasagaaventashivaityaaro nomonkaratero kameethatzimovaitashitanari naaka, intaanira noñaaventairo nomonkaratakero ikantakenari Pava irirori nanteneri. Jirokara ikovakeri nanteneri, ontzimaty- noverairo nantavaiteneri janta tsika pisaikaiyini eerokaite. ¹⁴Irootakera noñaashintsitakoventantamiri iroñaaka eerokaite, tera nanaakaatyeeero okaratzi ikantakenari Pava. Tema naakatataike etakarori noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo. ¹⁵Iroota- kera kaari nokempitantari irikatzi asagaaventashivaitarori imonkaratane, aña tzimataavetacha pashine itzimi etatainakarori jimonkaratakero. Iro kantacha iroñaaka, eekerorika pantakishi- revaitanakitye, eerora nopankiventavaita- naami eerokaite, ¹⁶kantatsi niyaatayete pashineki nampitsi nonkinkithatakaan- tairo Kameethari Ñaantsi. Iroora nomateri, eerora nokenanake tsikarika jetayetakaro ikinkithatakaantzi pashine atziri, nasagaaventavaitarokari imonkara- tane pashine. ¹⁷Tekatsira apantyaarone irasagaaventashivaitaitya apaniro. Iroora apantaperotarori asagaaventaiyaaro jantayetziri Avinkatharite. ¹⁸Tema tekatsi ompaimatsitya asagaaventavaita apaniro antharomentavaita. Iroora kovaperota- chari intharomentatziiyetai Avinkatharite.

11 ¹Nokovi eekero pamavetatyeeero okaratzi nosankinatzimiri jaka, onkantavetakya onkempitzimotyami

jantziri aparoni masontzi. Nokovi eekero piyaataty piñaanayero. ²Oshékira naamaakotakami eerokaite, iriira Pava kantakaakanarori. Tema naakatake etakaro nokinkithatakaakemi okanta jashitayetantaamiri Cristo. Nokempitakaantavaitaami eerokatakemi nishinto, tzmatsimi nokashiyakaakamiri pintsipatyaari, aamaakoki novapiintanaimi eero pikaariperovaitanta irojatzi paavakaantaperotakyaari. Iriira oshiyakaaventachari Cristo, itzimi kempitakariri iriimi paayetairimi apaata. ³Tema notharova-kaatyaaami intzime impaitya amatavite-mine, inkempitakotakyaari maranke amatavitakeroriranki Eva. Aritake iroitzipinatakemi, irovashaantakaimiro paventagaari Cristo, pikinatanaarira. ⁴Kempitaka eerokaite, te pishenkaashityaaro pakayeteri pashine ñaaventakotemirine Jesús, ari pakakeri onkantavetakya irinashitapaakyaaro okaratzi noñaaventakotakemiri naaka Jesús, okaratzi noñaaventakemi Kameethari Ñaantsi, okaratzi noñaaventakemiri Tasorentsinkantsi. ⁵¿Pikinkishiretama eerokaite janaakoyetana naaka jotyaantajanoritziri irikaite? ⁶Aamaashitya te nonkinkithate kameethaini naaka, iro kantacha iytotane nokanta. Irootake piñaakoyetapiintakenari. ⁷¿Nokenakaashitakaroma tera nonkovakotemi kireeki, nokinkithatakaayetakemirora Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava? Aña tsinampashirera nokantaka nantavaiventakemi niyotaantayetakamirori, te nonkovakovaite. Arira okanta ikempitakaantayeetaamiri iroñaaka iriiperori pinayetzi. ⁸Okanta nokinkithatakaapaakemiranki, iriira pashinesatzi kempisanzinkariite payetakenari kireeki nañaan-tari. Okempivaitakaro nonkoshitayeerimi iriroriite okanta nantavaiventantakamiri eerokaite. ⁹Eeniroranki nosaikimotaiyimi, osheki nokovityaaneentavaitake.

Temaita noñe pimpena ompaitya nañaan-tyaari. Ikamintha jareetaiyaka iyekiite Macedonia-satzi, iriira payetapaakenari. Ari okantakari kaari noñaantaro pimpayetena kireeki eerokaite. Arira nonkantapiintatyero eero nokampitizimi. ¹⁰Iniroitera nokimoshireventakero tera nonkovakoyetemi, arira nonkantapiintanakityeero maaroni nampitsiiteki okaratzi saikatsiri Acaya-ki. Jiyotziro Cristo kyaaryoora nokantake. ¹¹¿Piñaajaantzima eerokaite iro nokantantarori iroka tera netakotami? Jiyotzira Pava netakotami.

¹²Eekerora niyaatakaatyero onkantya irikaite kinkithatakaanerir pasagaaventavaitakari eerokaiteki, eero ikantanta: “Ari nokempitakari Pablo.” ¹³Irikaite kinkithatakanerir kaarira Otyaantajanorir, amatavitanerir jinayetatzir, apanirora ikempitakaantashivaitaka iriirikamir irotyaantajanore Cristo. ¹⁴Tekatsi ompaitya iromapokakaantairorir iroka. Tema jimatzitaro eejatzir Satanás joshiyakotarir ishípakiriyir maninkarir onkantya iramatavitantatyaari. ¹⁵Iroora eero jomapokantavaitar ikaratzir antavaiyetziniririr Satanás, irojatzir jimatzitari irirorir. Inkempitakaantavaitya jantavaitatzir onkantya inkameethashiretakantaityaarir atziririite. Arimaitaka irovasankitaaventayeetairir okaratzi jantayetzirir.

Ikemaantsivaitaka Pablo Jotyaantajanoririzirira

¹⁶Intsityaa napiitavakero nonkantemir, onkamintha eero nokempitizimotamirir masontzir. Irooma nokempitizimotakamiririka, pishinetavakena nasagaaventavakya kapicheeni. ¹⁷Okaratzi noñaavaitzirir iroñaaka, tera onkempitajaantyaaro tsika onkantyaamir iroñaavaiterimir Avinkatharirite. Aña nokempitakotatyaari aparonir masontzir jasagaaventashivaita. ¹⁸Arira ikantapiintayetakari pashine atziririite, ari

nonkantyaari naaka eejatzi. ¹⁹Pikempita-kaantavaitara eerokaite iyotaneri pinayetatzi, ɔopaitama pikovantaiyarini pinkempisantayetairi masontzi? ²⁰Iroota-jaantakera pantayetakeri eerokaite, pikempisantapiintakeri ikaratzi kempita-kaantavaitakamiri irotzikatane, aapitha-vaiyetzimiroi tzimimotzimiri, ampovai-yetakamiri, asagaaventavaitachari, pasavorovaiyetzimiri eejatzi. ²¹ɔPiñaajaantzima te naavyaavaitanete naaka nomatantyaarori kempitakarori? ɔKantatsima nompashiventakotyaaro tera nomatataitero? Eerora. Iro kantacha aritake nantataitake kempityaarone okaratzi jantavetaiyakarini iriroriite, nasagaaventavaiya, onkantavetakya nonkempivetakyaari masontzi.

²²Iroorika jasagaaventavaitaka iñaavaitziro noñaane Hebreo-thatatsiri, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka isheninkamirinkaitetari Israel-ni, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka icharinemirinkaitetari Abraham-ni, eejatzira naaka. ²³Iroorika jasagaaventavaitaka jantavaiyetaineri Cristo, eejatzira naaka. (Omaperotaajatya nokempitakari naaka iñaavaitzi masontzi.) Iro kantacha nasagaaventaro nanaakovaitairi irikaite nantavaitzi, nanaakovaitairi eejatzi noñaapiintakero jashitakovaitaitakena, ipasavaitaitatsiri, ari onkantya jomayimavaitaitakana. ²⁴Noñaakero okaratzi 5 japiitana ipasavaitana nosheninkapa-

yeeni janta japatotapiintaita.* ²⁵Mavaszira okaratzi jomposavaitaitakena. Aparosatzi ipicheetakena. Mavasatzi nopitamenkakotaka. Aparoni tsireni nosaikakovaitake niyankyaaki inkaare, ari nokitaitakotakeri. ²⁶Osheki nokivantantayetake. Nokenayetake okoveenkayetzi jiña. Nokenimoyetakeri ipiyota koshintziite. Ikovayetake nosheninkapayeeni irovaariperovaitenami, eejatzi ikempitakari kaari nosheninkata. Nokoveenkatakovaitake nampitsiiteki eejatzi janta tsika te inampiitaro. Nokoveenkatakotake inkaareki. Osheki nopomerentsivaitakari paitashivaitachari “iyeki,” kaarimaita. ²⁷Osheki nantavaitake, ayimavaivetakana nomakone. Ayimavaitakena novochoki, notashe, nomire, noyatsinkare. Tasheneenta nokantapiintaka. Nomaavaitake tsikarikapayeeni. ²⁸Tzimatsi osheki avishimoyetakenari. Iroora kanzimoperotakanari irisaikayetai kameetha ikaratzi kempisantayetaatsiri tsikarikapayeeni. ²⁹Tzimatsirika mantsiyataintsine, nokempitakaan-taro naakami mantsiyataintsine. Tzimatsirika inkaariperotakaitakeri, oshekira nonkisakoventavaiyaari.* ³⁰Arira okantakari nasagaaventavaita naaka, noñaaventakotakerora tsika nokantaka kaari naavyaavaitanetanta. ³¹Itzimi iyotatsiri te namatavante, iriitakera Pava, Ashitariri Avinkatharite Jesucristo. iTharomenta irovapiintayee-

* **11.24:** Oñaaventakota irosankinareki Moisés-ni, kantatsira irovasankitaite aparoni atziri aririka irovaariperotakeri pashine. Ontzimatyee irayeteri tsika japatotapiintayeeta, onkantya impasavaitantayeetyaariri. Eerorika okaariperotzi okaratzi ikenakaashitakari, eerora ipasaperoitzi. Irooma omaperorika okaariperotake okaratzi ikenakaashitakari, ontzimatyee irovasankitaaperoiteri. Iro kantacha tera oshinetaantsite iranaakaayeetero onkarate 40 impasavaitaiteri. Irootakera jametaitakari pairani impasataite onkarate 39 itzimirika kaariperovaiperotaintsiri, ari onkantya eero ipiyathatantaro Ikantakaantaitane, aririka iranaakaakero onkaratemi 40. Irootakera ipaiyetairi irikaite “Kovityaapaaka aparoni omonkaratantyaari 40.” Okaratzi ñaaventakotainchari jaka, arira ikantaitakeri Pablo, ipasavaitaitakeri irirori. * **11.29:** Okantzira jaka “mantsiyataintsine,” kempitakara tzimatsi kinkishiretakotarori iriira ikantakoyeetzi aparoni shipetashirevaitatsiri javentaarira Cristo.

tairi! ³²Tema pairani nosaikantapaintari Damasco-ki, ikempoyaaventakaantakero ijevatakaane Aretas maaroni nampitsi, eero noshitovanta, ari onkantya iraakaan-tantyaanarimi. ³³Iro kantacha jotetakena kantziriki nokarataiyirini, jovaniiryaakotakena jantakironta nampitsi, ari okanta noshiyantaari.

Kempivaitakarori ovathaantemi kitochee

12 ¹Tera aritzi nasagaaventavaitya. Iro kantacha eekerora noñaaventatyeero noñaavyatakari, okaratzi joñaakakenari Avinkatharite. ²Niyotakoziri irika shirampari jashitaari Cristo. Tzimakotake 14 osarentsi irika shirampari jaayeetairi inkiteki, jiyaapero-tatzi ojenokitajaantzi inkite. Kempitaka jiyaashinenkatatzi, te niyoperotzimaitya. Terika, jiyaatatziira koñaaroini ivathaki, te niyoperotero. * ³Iriira Pava iyotatsiri jiyaashinenkatatziirika, jiyaatatziirika koñaaroini ivathaki. Intsiyaa netapanaa-tyaaro noñaaventakoteri irika shirampari. ⁴Jaayeetairira janta ikimoshireetapai. Ari ikemayetairori tsikarika opaiyetari kaari kantaajatatsine iriñaaventakoyeetero. ⁵Arivetaka irasagaaventyaaroni irika shirampari okaratzi iñaakeri. Iro kantacha eero nasagaaventavaita. Intaani noñaaventakotakero tsika nokantaka kaari naavyaavaitanta. ⁶Arimi nasagaaventyakaroni okaratzi noñaayetakero, eeromi nomasontzishirevaitzimi. Aña aritakemi noñaavaiyetakeromi kyaaryoori. Iro kantacha tera nonkove irasagaaventashivaitapiintaityaana. Intaani iñaapinkathaventaitenaro okaratzi nantayetakeri, okaratzi ikemakoyeetakenari. ⁷Okaratzi noñaavyatakari

ovaneenka okantaka, jiyotake Pava aritakemi nasagaaventavaitakyaami. Irootake ishinetantakanarori nonkemaantsivaitya onkantya eero nasagaaventavaita. Okaratzi nokemaantsivaitapiintaka okempivaitakaro ovathaavaitatyeenami kitochee. Iriitakera kamaari kantakaarori okanta ikemaantsivaitakaantaitakanari. ⁸Mavasatzira nokovakotakeri Avinkatharite intsiparyaakovenantina ikemaantsitakaapiintaitana. ⁹Ikantakena irirori: “Tema aritake nokaminthaavaitakemi, tekatsira kovityiimovaityaamine. Aña kantataitatsira noñaakantaperotairo noshintsinka atziriki kaari aavyaavaitatsineri.” Ikanta nokemavakerora, kimoshire nokantanaka, nominthatanakaro noñaaventayetairo tera naavyaavaitanete, tema ari onkantya aavyaavaitakaantaiyaanari ishintsinka Cristo. ¹⁰Irootake nokimoshiretantakari naaka okantavetaka te naavyaavaitanevetya, ikaviyavaitaitana, nokemaantsivaitaka, jovatsinaavaitaitana, opomerentsizimovaitana, osheki noñaayetakeri nantavaitziniri Cristo. Niyopaitetairora te naavyaavaitanete apaniro, arira noñaataitzirori jimatakaatyaaanaro naavyaavaishiretanetai.

¹¹Kempitaka masontzi nonake noñiirora nasagaaventavaitaka. Eerokamaitaka kantakaarori nomantakarori. Iro arivetacha piñaaventayetai-nami kameethaini. Okantavetaka te niriiperote naaka, te iranaakotzimaityaana irikaite paitashivaitachari “Iriiperori Otyaantajanori.” ¹²Tema nosaikimovaitakemiranki eerokaite, noñaakakemiro omapero naaka Notyaantajanoritz. Osheki namatsinkavaiventa-

* **12.2:** Kantakotachari jaka “ojenokitajaantzi inkite,” iroojatzira ikantayeetzitari “mavatanaintsiri inkite.” Ari ikantayetapiintziri judío-payeeni iñaaventziro. Ikantaiyini: “Etanakarori inkite, ari osaikayetziri menkori. Apitetanaintsiri inkite, ari isaikayetziri kashiri, ooryaa, impokiropayeeni, maaroni. Irooma mavatanaintsiri ojenokitajaantzira inkite, arira inampitarori Pava.”

kami. Osheki notasonkaventantake, te piñaapiintaiyeroni, irootake pikempoyaa-minthatantakarori. ¹³¿Opaitama pikinkishirevaitantari iroñaaka nomanin-tavaitatziimi? ¿Tema naakameethatemi nokempitairira pashine kempisantzinka-riite? ¿Irooma kantakaantarori tera noñe ompaitya pimpashityaanari? Tzimatsirika nokenakaashitakari, pimpeyakotenaro.

**Iñaaventziro Pablo
mavatanaintsine inkivantante**

¹⁴Nokinkishiretaka iroñaaka napiitairo niyaatashitemi, iroora mavatanaintsine nonkivantemi. Eerora nayiri inkarate pimpinatenari. Kaarira piireekite nonkove nashityaari, aña eerokatataike nokovape-rotake nashityaami. ¿Aritatsima aparoni eenchaaniki impinakoventero ikovityiiri ashitariri? Tera, aña iri ashitaaniri pinakoventziri ireentsite. ¹⁵Irootake nomateri naaka, onkempivaitaiyaaro naakami pirintari. Aritake nomatakero noshinetakovenityaami onkantya pavisako-shiretantaari. Iniroite netakotakami. ¿Opaitama kaari petakotantana naaka? ¹⁶Kempitaka tzimayetatsi eerokaite kantatsiri: “Kempitaka Pablo te inkovako-yetai aakaite, ovana jiyotzi, ari ikenakairo jamatavivaitakai.” ¹⁷¿Piñaajaantakema jamatavivaitakemi eejatzi ikaratzi notyaantayetakemiri? ¹⁸Notyaantakemiri Tito, eejatzi pashine iyeki. ¿Jamatavitake-mima Tito? ¿Tema noshiyashiretavakai-yani maaroitene naaka, naakameethayetamira eerokaite? ¹⁹¿Piñaajaantakema eerokaite iro nokantantavaitakari nokova-shitara notzikaaventatya? Tera ari onkantya, netakotaneete. Aña iri Cristo ñaavaitakaana, onkantya novetsikashireta-kaantyaamiri. Iriira Pava iyotatsi. ²⁰Okantzimovaitatyaanara naaka añeeyerone ankantaneentavakaavaitya aririka nareeta-paakyaami. Okantzimovaitatyaanara eejatzi noñaapaakemi pintzimaventava-

kaavaitya, pinkisavakaavaitya, pinkisa-neentavakaavaitya, eero paapatziyavakaa-vaita, pinkishimatavakaavaitya, pinkanta-kaaperovaitya, pimaimanetavakaavaitya. ²¹Okantzimovaitatyaanara nompashiven-takovaityaami Pavaki. Aamaashitya ari nonkantaneentakovaitapaakyaami pantayetakerorika kaariperori, te povashaantero pantayetziro kamaaroyeta-tsiri, pimayempitavaitzi, piñaathatashivai-tantapiinta eejatzi.

13 ¹Irootakera mavatatsine nonkivantemi. Arira namenako-tantapaakyaami, ikantajaantaitakeri: Intzimerika aparoni iyakovenataari, ontzimatyeera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri. ²Arira nonkantapaakeri novasankitayeri ikaratzi antzitarorika kaariperori janta pisaikinta, arira nonkempitziapaakyaari eejatzi pashinepayeeni antayetanaairori iroñaaka. Tema aritake nokamantzitakamiro napiitantakaroriranki nokivantzimi. Irojatzira nosankinatakotzimiri iroñaaka. ³Aamashitya pikantaiyatziini eerokaite: “Kaarira Cristo otyaanterine Pablo inkinkithatakaante, kempitaka Pablo kaarira iriiperojanori.” Paamaventyaara, irika Cristo, kaarira atziri saikimotantamatsitapaintatsineri, aña otzimimoperotaitziri ishintsinka irirori, kantatsira iriñaakaa-yetemiro tsikarika opaiyetari. ⁴Ari okantavetaka, kempivaivetaka te iravayaa-vaitanete irika ipaikakoyeetantakariri. Iro kantamaitacha añaakagairira Ishintsinka Pava. Arira nokempitziakari eejatzi naaka, tera naavyaavaitanete, iro kantacha irijatzira Pava shintsitakagaanari, kantatsira noñaakaayetaimiro tsikarika opaiyetari. ⁵Eerora pikinkishiretakovaitashitana tera niriiperojanorite naaka, aña pinkinkishiretakotavakya. ¿Iriiperojano-rima pikantaka eeroka pikempisantai?

¿Tema piyotaiyeni inampishiretantami Cristo? Aritake okantari, terika, aamashi-tya te piriiperojanote eeroka. ⁶Niyopero-tataitzira, aririka piñaavakena janta, eerora pikempitakaantavakena, te niriiperotzi naaka. ⁷Nokovakotziri Pava, ari onkantya eero noñaakotantapaaka-miro pikenakaashitane. Tera iro nokantantamirori iroka nonkovashivaita-paakya nonkempitakotapaakyari iriipero-janori. Aña nokovaperotataitatzí pantaye-tairo okaratzi tampatzikatatsiri. Irootake nokovakeri, onkantavetya otzikaavake-nami, eero noñaakantamiro noshintsinka novasankitaapaakemi, iroora niyotakaan-taperotyaamiri naakatake iriiperojanori. ⁸Tera nonkovero naaka noñaakantashi-vaityaaro noshintsinka, iro ovatsipero aririka nonkovemi namatavitantemi. Intaanira nokovi noñaakantataitero onkantya iriyotakoyeetantyaarori kyaaryoori. ⁹Aritakera nontharomenta-kyá aririka noñaakemi paavyaavaishireta-nai, onkantavetakya eekero inkempita-kaantaitatyeenami naaka kaari aavyaavaitaneri. Iroora noñaañaatakota-

piintakeri, onkantya piñaantyaarori eerokaite pothotyero paavyaavaishirepe-rotanete. ¹⁰Irootakera notyaantantamirori osankinarentsi, tera nosaikimoyetatyeei eerokaite janta, ari onkantya eero notsimaavaitantapaakami apaata. Tema iri Avinkatharite ovakenari onkantya novetsikashiretakaantantyaari, tera irovena novaariperoshirevaitante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹¹Iyeikiite, jiroka ovekaraantarori nonkantemi: Pinkimoshiretaiyeni. Pothotyayetairo paavyaashirevaiyetai. Pintharomentashireyetai. Paapatziyavakaa-yetaiya. Kameetha pisaikayetai. iIriira Pava nampishireyetantyaamine, etakotantaneri jinatzi, iri kameetha saikakaantatsiri! ¹²Etakora pinkantya povethatavakaanaiya janta. ¹³Jovethatzitami eejatzi itasorentsi-takaitairi nampitarori jaka. ¹⁴iOnkamintha ineshinonkavaitaimi Avinkatharite Jesucristo! iOnkamintha iretakovaitai-yaami Pava! iOnkamintha inkantakaiyaaro Tasorentsinkantsi paapatziyavakaantai-yaari! Ari onkantyaari.

IROSANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI GALACIA-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Pablo otyaantzimirori iroka osankinarensi. Otyaantajanori nonatzi naaka. Kaarira atziripayeeni otyaantenane, añã Jesucristo otyaantakenari itsipatakari Ashitairi Pava oviriintaiririranki ikamavetaka. ²Arira nokaratziiri maaroni iyekiite kempisantanaatsiri jaka nosankinatzimiro iroka. Eerokaite notyaantzini pikaratzi pikempisantai janta Galacia-ki. ³Onkamintha ineshinonkayetaiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. ⁴Tema iro ikovakeri Ashitairi Pava irishinetakomentai Cristo, ikamimentayetakai akaariperoshireyevetaka, ari onkantya eero akempitakotantaari ikaratzi kaariperoyaitatsiri iroñaaka, okempivaitakaromi intsiparyaakoventaatyeeemi. ⁵Onkamintha iñaapinkathatapiintayeetairi Pava. Ari onkantaitatyeeyaani.

Tekatsi pashine Kameethari Ñaantsi ovavisaakoshiretantatsine

⁶Pomapokantakanaro pikatzimatata povashaantanakero pikempisantayevetanakari Pava. Tema iriitake iyoshiiyeveetaami, iniroite jetakoyetami irootake jotyaantantakamiriri Cristo. ¿Opaitama pikempisantashitantakarori pashine kaari kempityaarone Kameethari Ñaantsi? ⁷Tema kyaaryoo nonkante naaka,

tekatsira pashine ñaantsi ovavisaakoshiretantatsineri. Kempitaka tzimatsi ovashaantakaakemirori, ikovatzi iroitzipinaashiretemi, irootake jovashiñaantayetakarori tsika okanta iñaaventakoyeetziri Cristo. ⁸Aririkami novashiñaayetaimiromi naaka okaratzi nokamantziyetakamiri pairani, irovasankitaitenaata. Ari okempitari eejatzi, aririkami impokaajatemi maninkariite poñaachane inkiteki, iriñaaventapaakero pashine ñaantsi kaari kempityaarone nokamantzitakamiri pairani, irovasankitayeeteriita irirori. ⁹Aritake nokantzitakami pairani, irootake napiitemiri iroñaaka nonkante: Tzimatsirika ovashiñaakerone nokinkithatakotapaakeriri Cristo pairani, irovasankitaataveeteriita.

¹⁰¿Irooma nokokovatzi iroñaaka ookimoyetashityaarine atziiriite? Aña te, nokokovatatziiro ookimoyetariri Pava. Iroorikami nonkokovatemii ookimoyetashityaarine atziiriite, tera iromperatane nonatye Jesucristo.

Irantavaire Pablo

¹¹Pinkeme iyekiite, okaratzi nokamantakemiri Kameethari Ñaantsi, kaarira atziri iyotakayenarori. ¹²Aña iri Jesucristo iyotaakenarori maaroni, tema kaari atziri ashityaarone. ¹³Pikemakotaiyakena tsika nokantaveta pairani eeniro nomonkarayevetaro jameyetari nosheninkapayeeni Judío. Pikemakotaiyakena eejatzi osheki

nokisaneentayevetakari kempisantayeta-nairiri Pava, novasankitaakaantavetaka osheki, nokovaveta novashaantakairimi ikempisantayetanai. ¹⁴Tema nomaperove-tanakityaaro naaka nomonkarayevetakaro jameyeteri pairani nosheninkapayeeni, tekatsira nokarayevetakari anaakotenane nokantavetakara. ¹⁵Iro kantamaitacha pairani tekeramintha nontzimaajateeta naaka, jiyoshiitzitakana Pava. Iniroitera jetakotzitakana irootake jovavisaakoshire-tantaanari. ¹⁶Joñaakaanari Itomi, niyotakotairi. Ikovake noñaaventaineri kaari judfo-tatsine tsika okantakota javisakoshiretantaitari. Tekatsira atziri nosampitanake nonkanteri: ¿Opaitama nanteri? ¹⁷Te noshiyashiyetapaintari noñaapainteri etayetakarori jotyaantajanoritz janta Jerusalén-ki. Aña apatziro novanakero niyaatanake Arabia-ki, ipoña nopiyapaaka irojatzi Damasco-ki.

¹⁸Okanta avisakeranki mava osarentsi, ari niyaatashitakeri Pedro noñeeri isaiki irirori Jerusalén-ki, intaani nosaikimovaitapaintziri okaratzi 15 kitaite. ¹⁹Iro kantacha tera noñaapaake pashine otyaantajanori, intaani noñaapaakeri Jacobo irirentzi Avinkatharite. ²⁰Omaperotatya okaratzi nosankinatzimiri, te namatavitzimi, jiyotzi irirori Pava.

²¹Ipoña niyaatake nampitsiki Siria eejatzi janta Cilicia-ki. ²²Tekera iriñaayetenaata Judea-satzi ikaratzi kempisantayetanairiri Cristo, ²³intaani ikemakoyetashitakana ikantaitzi: “Irikananki maimanetairi pairani ikisaneentai, kovavetachari iraperotai, ikinkithatakotairo irirori tsika ikantaita ikempisantaitzi.” ²⁴Irootakera iñaapinkathayetantakariri iroñaaka Pava ikemakoyetakena.

2 ¹Okanta avisakeranki 14 osarentsi, ari niyaatairi eejatzi Jerusalén notsipatanakari Bernabé ipoña Tito. ²Iro

niyaatantakari tema Pava oiminthashiryaakenari. Okanta nareetakaranki janta, niyoshiitapaakeri napatotapaakeri jevayetziriri kempisantzinkari, nokamantapaakeri okaratzi nokinkithatakaayetairi kaari nosheninkata Kameethari Ñaantsi. Iro napatotantapaakariri onkantya eero amenaashivaitanta okaratzi nantayetakeri.

³Te noñeero irishintsiventaitavakeri notsipatakari Tito irimatairo intomeshitaaninya, okantaveta griego-thari jinatzirirori, kaari nosheninka. ⁴Tema ari josatekashivaitakari kashaavaitatsiri inkempisantemi, iriiyetake kovayevetacha intomeshitaaninyetakaantya. Te onimoyeteri irirori isaikashivaitaiya kempisantayetatsiri, onkempivaityaaromi intsiparyaakoventayetaatyeei Jesucristo. Iro ikovaperotaiyini inkempitakotaityaari ikantaranki aparani omperataari. ⁵Iro kantacha te noshinetakaantero inkempitakoyetyaari, iro nokovaperotake iriyotakotero Kameethari Ñaantsi avisakoshirentaityaari. ⁶Ikanta nokinkithavaitakaapaakeri jevari iñaapinkathayetziri kempisantanataatsiri, onimotanakeri, tekatsi pashine ñaantsi inkantanakeri. (Kempitaka nokenashineentaka nokantake “jevare iñaapinkathataitziri jinatz,” aña tekatsi atziri iramaakite Pava.) ⁷Iro kaari otzimanta inkantavakenari, tema jiyotanake omaperotatya jotyaantakena Pava noñaaventaineri Kameethari Ñaantsi kaari totameshitaanitachane. Ikempitaa-kerira Pedro jotyaantakeri irirori inkinkithatakaayetairi nokaratzi notomeshitaaninya. ⁸Tema iriitakera Pava otyaantakeriri Pedro inkinkithatakaayetairi totameshitaanitaari. Irijatzi otyaantenari naaka nonkinkithatakaayetairi kaari nosheninkata. ⁹Ikanta Jacobo, Pedro ipoña Juan, etayetakarori ijvayetziri kempisantzinkari, jiyotanake iri Pava

* 1.19: Jacobo, irijatzi ikantaitziri eejatzi Santiago.

etakotaanari, iri shinetaakenarori nantayetakeri. Aripaitera jaakameetha-nakena, ari ikempitaavakeri eejatzi Bernabé, ari onkantya niyaatakaantyaarori nonkinkithatakaayetairi kaari nosheninkata. Ari inkempitanakyaari irirori inkinkithatakaayetairi ikaratzi totameshitaanitachari. * ¹⁰ Ipoña ikantana-kena: “Aririka piyaayetake tsikarika, ontzimatyete petakoyetaiyaari ashinonkain-kariite.” Aritake nomatzitaikaro netakoye-takari, irootake nantapiintayetakeri.

Ikisathaitziri Pedro Antioquía-ki

¹¹ Ikanta jiyaatakeranki Pedro Antioquía-ki, tzimatsi ikenakaashitakarori irirori, ari nokisathatakeriri. ¹² Tema ovakera jiyaatakeranki Antioquía-ki, jimavetapaa-karo kameethari, jayootapaakerira kaari isheninkata. Iro kantacha jareetaiyakani-ranki irotyaantane Jacobo, ari otzimanakeri ikenashitane Pedro, jovashaantanakero jayoovetari kaari isheninkata. Iniroite itharovakaari areeyetapinchari ameyetarori itomeshitaanita. ¹³ Imatziyetanakaro pashine judío-payeeni kempisantavetainchari, ari ikempitzitanakariri eejatzi Bernabé irirori, jimatakotanakeri irikaite. ¹⁴ Ikanta noñaakeri Pedro te irimonkarayero kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, ari napatotakeri ikaratzi kempisantayetatsiri, iñeeyakena maaroni nokantakeri Pedro: “Judío pinatzi eeroka, povashaantairo ameyetari pairani, pikempitakotari kaari asheninkata. ¿Opaitama pishintsiventatariri atzirite kaari judío-tatsine iroshiyakotairo akempiyeta aaka? ¹⁵ Omaperovetaty, a-judío-tzi aakaite, te ankempitakovetyaari kaari asheninkata ikantaitapiintavetari ‘kaariperoshireri.’ ¹⁶ Iro kantacha, ayotzi iroñaaka tekatsira materone intampatzikashirete imonkaravetyaaromi Ikantakaantaitane, aña apaniro jimatziro Jesucristo

jovatampatzikashiretakai aventaashiretaari. Irootake aventaantaariri aaka, antampatzikashiretaita. Tema te omatero ovatampatzikashiretante Ikantakaantaitane.” ¹⁷ Intsiyaa nonkantavake: Aririka ankokovatanakero irovatampatzikashireyetai Jesucristo, ari okanta ovashaantantanaarori akokovavetaro amonkarayeromi Ikantakaantaitane. Impoña intzime kantatsine: Kaariperoshiretakemi povashaantairo Ikantakaantaitane. ¿Omaperoma ikaariperoshiretakakai Jesucristo? Aña tera. ¹⁸ Iroora amenaashivaitachari ashintsiventavakaiya, ankante: “Thame amonkaraayetairo maaroni Ikantakaantaitane.” Iro kempivaitakarori naperoteromi nomporokero tsikarika opaita kaari ovetsikachane kameetha, impoña eejatzi napiitairomi novetsikairo tsika okantajaan-tara pairani. ¹⁹ Tema okempivaitakarora nonkamapithatakiyeeromi naaka Ikantakaantaitane, ari okaratapaake nopankiventaro nomonkaraayetairo. Intaani noñiuro nañagai nantayetaineri okaratzi ikovakaanari Pava. ²⁰ Nokempitakaantanakero nontsipatanaatyeeaarimi Cristo ikemaantsitakaitakariranki ipaikakotaitakeri. Tema nokempitanaatyaaari ikantaranki kaminkari, tekatsi irantanai, okaratzi nantayetanairi tera naaka nintakaashityaaroni, Cristo antakaanarori. Naventaanaari Itomi Pava, tema iniroite jetakotaana, ikamimentaana. ²¹ Te nonkove napaatero ikaminthagaanaara Pava. Irootake kaari nokantanta: Ontzimatyete amonkarayetero Ikantakaantaitane añaantyaarori ovavisaa-koshireyetai. Tema aririkami nonkantemi, amenaashityaami ikamimentayetakai Cristo.

Inampishirentai Tasorentsinkantsi aventaashiretyaaririka Cristo

3 ¹ Iyekiite nampiyetarori Galacia-ki, ¿tsikama okenakeka piyotane? ¿Ipaitama amatavitakemiri? Pairani

* 2.9: Pedro, irijatzi ikantzitaitari eejatzi Cefas.

osheki nokinkithatakaakemiro tsika ikantaitakeri Jesucristo ipaikakotaitakeri. ²Intaani nokovi nosampitemi tsika ikanta inampishiretantakamiriranki Tasorentsinkantsi. ¿Irooma inampishiretantakamiri pimonkarayetziro Ikantakaantaitane?

Aña tera. Iro kantakaantakerori paventaashireyetanaarira Cristo.

³¿Pipeyakotakaroma ovatampatzikashiretakemiranki Tasorentsinkantsi? ¿Irooma pipampithashiryaa piñaashintsivaitashitya apaniro pivathaki iroora othotyeemineri ovatampatzikashiretemi? ⁴¿Amenashityaama okaratzi pikemaantsiventakariranki? Kempitaka te amenaashivaitya.

⁵Tema Pava otyaantakemiriri Tasorentsinkantsi, itasonkaventayetakemi, piñaayetakero opaiyeta kaari piñaapiintayeveta. ¿Irooma piñaantayetakarori okantakaantziro pimonkaraayetziro Ikantakaantaitane? Aña tera. Iro piñaantayetakarori paventaanaarira Jesucristo.

Jantzimotavakaari Pava itsipatari Abraham

⁶Tema pairani Abraham-ni javentaanakarira Pava, irootake ikempitakaantaariri itampatzikashiretane. ⁷Iro piyotaiyeerine eeroka, inkarate aventuraashireyetaachaneri, iriitakera matakakerori ikempitakotaari Abraham-ni. ⁸Jiroka Osankinajorentsi iñaavaitakeri Pava pairani iñaanatziro Abraham-ni, tema jiyotzitaika aritake irovatampatzikashireyetairi pashinesatzi atzirrite kaari judío-tatsine aririka iraventaashireyetaiyaari. Ikantakeranki:

Tasonkaventaari pinatzi eeroka paventaashiretaana, ari nonkempitakaayetaiyaariri eejatzi pashinesatzi atzirrite.

⁹Ari ikantamaitakeri Pava tasonkaventa jovayetairi aventuraashireyetzinkari, ikempitakaantaari tsika ikantakeri pairani Abraham-ni javentaashiretakarira.

¹⁰Tema ikaratzi aventuraori ipankiventaro irimonkaraayetairomi Ikantakaantaitane, tera onkantatyte irothotyeero irimonkarayetero, ari irashinonkaayetaiya. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Ari irashinonkaayetaiya inkarate kaari othotyeerone irimonkaraayetairo josankinaitakero Ikantakaantaitane.

¹¹Ari okantamaita, tema tekatsi materone intampatzikashiretzimoteri Pava imonkaraayetairomi Ikantakaantaitane. Irootake ikantantaitari osankinarentsiki:

Tampatzikashire irinaatye aventuraashireri, ari iriñeero irañantaiyaaro.

¹²Irooma Ikantakaantaitane te ari onkantya, tema josankinaitake kantatsiri: Inkarterika monkaratairone, iriitake ñeeroneri irañashireyetai.

¹³Iro kantamaitacha ikamintha itsiparyaakoventai Cristo irovasankitaa-ventaiteromi Ikantakaantaitane, aña iri jashitakaitaka apaniro jovasankitaitakeri. (Iriitake okantakotakeri osankinarentsi, ikantaitakeranki:

Ovasankitaari jinatzi ithataitziri inchakotaki.)

¹⁴Iro jimatantakarori iroka Jesucristo, tema irootake ishinetaitakeneriri pairani Abraham-ni. Ari okanta iñaantayetaarori kaari judío-tatsi itasonkaventayeetairi, itsipashireyetai maaroni Tasorentsinkantsi aventuraashireyetaarira.

¹⁵Pinkeme iyekiite noñaaventemiro okaratzi ameyetari aaka. Ontzimerika ompaitya antzimotavakaiyaari, osankinatakotziro iro iriyotantaityaari tzimatsi ashinetaineriri asheninka. Aririka osankinatakotakya, tekatsira materone irovashiñagairo okaratzi osankinainchari. ¹⁶Ari ikempitakaakerori pairani Pava, tzimatsi ishinetaakeneriri Abraham-ni imperiri intsipataakeri incharinetyaari.

Piñaakero iyekiite, tera iriñaaventakoiteri jaka inkarate incharinentayetanakyaari Abraham-ni, intaani iñaaventakota aparoni incharinetyaari, iriitakera Cristo. ¹⁷Naakero, iriitake jetaka Pava pairani Abraham-ni ishinetaakeneri, ikantakeri: “Abraham, tzimatsi antzimotavakaiyaari.” Ipoña avisakeranki okaratzi 430 osarentsi, ari jimpoitairi Moisés-ni josankinayetairo Ikantakaantziri Pava. Iro kantamaitacha okaratzi josankinayetakeri Moisés-ni, tera ovashiñeero okaratzi ishinetzitakariri Pava pairani Abraham-ni irirori. ¹⁸Tema iroorikami kovaperotachane amonkaraayetairomi Ikantakaantaitane añaantyaarori impayetairi Pava, amenaashityaamira okaratzi ishinetzitakaniriri pairani Abraham-ni. Tema pairani te otzimativeta Ikantakaantaitane irimonkarayerimi Abraham-ni, intaani javentaashiretakari Pava, irootake ishinetaantakaniriri irovvisaakoshiretairi.

Ipaitama otzimantari ikantakaantaitziri

¹⁹¿Ipaitama otzimantakari Ikantakaantaitane? Iro otzimantakari oñaakantero ipiyathanka atziriite, irojatzi irareetantakyaari incharinetyaari Abraham-ni ishinetaitakeneriri pairani. Iri jotyaaantake Pava maninkariite irosankinatakairi Moisés-ni Ikantakaantaitane. Iriira Moisés kantakovementakeriri atziriite. ²⁰Tema osheki ikaratake kantakovementanteri. Iriima Pava aparoni ikanta irirori.

²¹¿Ovashiñaakeroma Ikantakaantaitane okaratzi ishinetaakeneriri Pava pairani Abraham-ni? Aña te ovashiñeero. Iroorikami ovavisaakoshiretantatsinemi Ikantakaantaitane, aritakemi omatakeromi ontsiparyaakovementayetaimi onantyaari antampatzikashireyetai aririka amonkaraayetanairo. ²²Iro kantacha, oñaarontakairo osankinarentsi omapero akaariperoshirevetaka.

Ontzimatyte aventaashiretaiyaari Jesucristo, añaantiaaarori ishinetakairi pairani Pava.

²³Tema pairani teker aventaashiretanaiyaata, kempivaitaka ashitakotatyeeemi Ikantakaantaitane, oyaaventa akanta omonkaratya aventaashiretantyaari, te añaavetaro asaikashivaitya antayetairo anintakaanekiini aaka. ²⁴Tema pairani iyotaane ovayetai Ikantakaantaitane, okempitakaantakai jiyotaitziri aparoni eentsi iriyotantyaarori ompaitya iranteri. Irootake iyotakairori eejatzi aventaashiretantaariri Cristo, ari okanta ovatampatzikashireyetaantairi aventaashiretaarira.

²⁵Aritakera ayoyetairo aventaashireyetaari, te onkovanaiaiyotaayetai Ikantakaantaitane impaitya antayetairi.

²⁶Tema aventaashirera povayetanairi Cristo, itomi jovayetanaimi Pava.

²⁷Pikaratzira poviinkaatzimentaari Cristo, pikempitakaantanaatyaaro iriimi pinkithaakatotiya. ²⁸Tema pikaratzira paventaashiretanaari Jesucristo, tekatsi iramaakitanaari irirori, okantaveta: aakarika judío, terika a-judío-te, aakarika omperataari, terika omperataariite, aakarika shirampari, iroorika kooya, tema tekatsi ompaiyetya iroka, ovithaavakaa ikantakaayetai maaroni. ²⁹Tema aventaashire povayetanairi Cristo, kempivaitajaantanaka eerokami incharinentayetaami Abraham-ni, eerokatake ñeeron okaratzi ishinetaitakeneriri pairani irirori.

4 ¹Pinkeme nonkante eejatzi. Ikempitakitakari aparoni eenchaaniki jashitakaari iriri irovaakaro inkashiyakaiyaari apaata irantaritake. Okantavetaka iriivetaka ashitakaro irovaakaro, eenirora jeentsitzi, ikempitakotari ikantara aparoni otzikataari, ²tema tzimatsi kempoyiiniriri irovaakaro jashitakaariri iriri. Apaata aririka irantaritake, omonkarataakya ikantakeri ashtariri, aripaite

impaitairi jashitakaitariri pairani. ³Ari akantayeveetakari aakaite pairani, akempitakotakari ikantaranki aparoni eentsi, akempivetakari eejatzi aparoni otzikataari, amonkaratashivaitakaro jameyeetapiintari jaka osaaviki. ⁴Iro kantacha jinintapaitetapaakera Pava, jotyaantakeri Itomi, itzimantapaakaro aparoni tsinane, ontzimatye irimonkaratapaiintero eejatzi irirori Ikantakaantaitane. ⁵Iro jotyaantantaitakariri onkantya isaikashivaitantaiyaari monkaraayevetarori Ikantakaantaitane. Iro añaantaarori itomintayetai Pava. ⁶Tema itomi pinayetaatzi Pava, jotyaantakemiri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaami. Iriitake ñaavaitakaayetairi aririka amanayete, akantzi: “¡Apá, Ashitanarí!” ⁷Ñakero te pikempitakotaari ikantaranki otzikataari, itomi jovayetaimi Pava. Tema itomintaami, ikovake piñaayetairo okaratzi ikashiyakaakemiri.

**Ampankiventyaarorika Ikantakaantaitane
akempitanaatyaari pimantaari**

⁸Tema pairani te piyovetari Pava, intaani pivavanetashiyetakaro irovetsikanepayeeni atziri, irootake omperayetakamiri. Temaita ompavavetya iroka. ⁹Irooma iroñaaka piyotairi eeroka Pavaperotatsiri. Ankantakotero, aña iriitake Pava iyotzimiri eeroka, jaakameethataimi. ¿Opaitama pikovantari papiitairo pikantavetara pairani? Tera apantyaaro. ¿Pikovatziima pinkempitakotaiyaari pimantaari? ¹⁰Tema poimairentapiintantakaro kitaitepayeeni, kashiripayeeni, eejatzi osarentsipayeeni. ¹¹Te pinimotakaayetenaro iroñaaka. Kempitaka amenaashiyetaka okaratzi niyotaayeveetakamiri.

¹²Iyeikiite, pinkeme nonkantemiri: Ontzimatye pinkempitaiyaana naaka, tema novashaantairo nokantaveta pairani, nokempitakotaamiro pikantai-

yani eerokaite pairani. Te pimanintashiretavakena ¹³nomantsiyavaivetatya, nosaikimotakemi, ari okanta netantapaa-karori noñaaventzimiro Kameethari Naantsi. ¹⁴Aña te pimanintashiretavakena piñaavakenara nomantsiyavaitate, pinkempitakaantakena naakami imaninkarite Pava, paakameethataiyakena. Pikempitakaantakena eejatzi iriirikami paakameethatakemi Jesucristo. ¹⁵Pairani ovakera piñaavakena iniroite pikimoshireventavakena. Kempivaitakami aritake pantakenaromi aririkami nonkantemimi: “Iyeikiite, pinkithoryeenaro poki pimpenaro.” Iro pantantyaarori iroka tema iniroite petakotakana. ¿Tsikama opaita kaari pikimoshireventantaana iroñaaka? ¹⁶¿Piñaajaantakema nokisaneentatziimi okaratzi noñaaventziro kyaaryoori? ¹⁷Iyeikiite, ikaratzi kovayetatsiri intzipinashireyetakaiyaami, ikovayetatziiira irirori pimpampithashiretakoteri kameethashire jinayetzi. Tera inkameethashireyete, aña ikovayetatzii pinthainkashireyetaina naaka, iro paakameethayetantyaariri irirori. ¹⁸Kameethara iyeikiite onkantaityeeyaani paakameethatapiintena, te onkovajaantya nosaikimotemi. ¹⁹Notomiite, iniroitera okatsitzimotana nopampithashiretakoyetami, kempivaitaka okatsitakatzi tsinane. Eenirora onkatsitzimotatyena irojatzi pimonkaratantakyaarori jinintakaakemiri Cristo. ²⁰Tsika nonkantaajatyaka nosaikimotantyaamiri iroñaaka janta onkantya nonkinkithavaitakaantyaamiri kameetha. Tema te niyote opaita avishimotakemiri.

Oshiyakaaventantzi Sara ipoña Agar

²¹Nokovi irakena ikaratzi kovayetatsiri imonkaraayetairo Ikantakaantaitane.

¿Tema inkemakotero tsika okantakota?

²²Jiroka okantakota: Pairani itzimake apite itomi Abraham-ni. Etakarori itomi,

iro ovaiyantakeri irotzikatane, iriima pashine itomi, iro ovaiyantakeri iinaperori, kaari jotzikata. ²³Tema inintakaanekiini Abraham-ni jovaiyanta-kaakero irotzikatane, irootakera tasonka-cha jovaiyantapiintaitziri eentsiite. Iriima ovaiyantakeri iinaperori, jinashitakara irirori, tema iriitake ishinetakenerori Pava. ²⁴Tzimatsi ipaita oshiyakaaventakeri iroka apite tsinane, tema apite okaratzi antzimotavakaantsi. Tsinaneka paitachari Agar otzikataaro, irootake kempiyetakariri ikaratzi pankiventayetatoriri irimonkarayeromi Ikantakaantaitane josankinatakantakeri pairani Pava otzishiki Sinaí. ²⁵Iroka otzishi Sinaí saikatsiri Arabia-ki, ari ipaitaitzirori eejatzi Agar. Ikaratzi otomiyetari Agar, ikempitakotaro tsika okanta jotzikataitaro iroori. Iriitakera oshiyakaaventari Jerusalén-satzi pankiventashivaitarori Ikantakaantaitane. ²⁶Irooma pashine tsinane iinaperotari Abraham-ni kaari jotzikaitari, iroora oshiyakaaventakeriri anintaayetaacheri pashineki nampitsi paitachari eejatzi Jerusalén saikatsiri inkiteki. ²⁷Iro josankinatakoyeetakerori pairani ikantaitake:

Okantavetaka te povaiyante, maani-rothaki pinavetaka, iro kantamaitacha iniroite piñeero pinkimoshiretai.

Te piñaavetaro pinkemaantsitya povaiyante, pintharomentaventya. Tema osheki tzimaatsine povaiyane okantavetaka jimanintaveetakami, ari panaakotairo tzimavetachari oime.

²⁸Iyeekiite, ari akempitaari Isaac otomira iinaperori Abraham-ni, tema tzimatsi ikashiyakaitakairi eejatzi aakaite.

²⁹Ikempitaranki otomi tsinane otzikataaro tzimaintsiri inintakaanekiini Abraham-ni, iniroite ikisaneentakeri otomira iinaperori tzimaintsiri inintakaa-

nekiini Tasorentsinkantsi. Irootakera tasonkachari eejatzi iroñaaka. ³⁰Iro kantamaitacha ¿Opaitama ikantaitakeriri Abraham-ni osankinarentsiki? Tema ikantaitake:

Ontzimatyepomishitovero potzikatane, iyaataita, aanairiita otomi.

Tema iri otomi piinaperori ashitaiyaarone okaratzi tzimimotzimiri.

³¹Ari okantamaita iyeekiite, tera otomintayetai otzikataaro, aña akempitayeetaari otomi kaari otzikataaro.

Pinkyaryooventairo piñeero pisaikashivaitaa

5 ¹Tema iriitake Cristo tsiparyaakoven-tairi, irootake añaantayetaarori asaikavaiyetashitaa. Ontzimatyepomishitovero, tema te arite apiitairo ankempitakoyetaiyaari ikantaranki otzikataari. ²Pinkeme nonkanteri. Naakatakera Pablo kamantzimirori iroka ñaantsi. Aririka pinkove pimonkarayero intomeshitaaniitemi, amenaashivaitakara pikempisantanaari Cristo. ³Nokovi napiitero nonkanteri ikarayetzi kovatsiri intomeshitaaniitya, ontzimatyepomishitovero maaroni Ikantakaantaitane. ⁴Tema ikaratzi kovanaatsiri irimonkarayeromi Ikantakaantaitane onkantya irovatampatzikashireyeetan-tyaarimi, itsiparyaapithaitakenerira Cristo, te iriñeero neshinonkaantsi. ⁵Irooma aakaite, ikantakaakaro Tasorentsinkantsi akempisantairi Cristo, oyaakoven-tashire oviri irovatampatzikashiretai. ⁶Tzimayetatsi tomeshitaanitachari, iriima pashine te jimatziro irirori. Te onkovana-ia iroka jashiyetaira Cristo. Iro kovaperotacha ankempisantaperotanairi ari onkantya etakoyetavakaantanaiyaari. ⁷Pairani kameetha pikanta pikempisanta-yetanake. ¿Ipaitama ovashaantakaakemirori kyaaryoori? ⁸Tera iri ovashaantakayemirone etajaantanakamiri jiyoshiiyeve-

takami. ⁹Tema ikantaitzi: “Kapicheeni onaveta shineyakaarori tanta, aritake omatakeri oshineyakairo maaroni tantapatha.” ¹⁰Naventaakari naaka Avinkatharite, iri pampithashiretakaimine eero poshiretantaro pashineyeta-tsiri. Iro kantamaitacha, ari irovasankitaitakeri kovatsiri intzipinashireyetakaimi, onkantavetakya tsikarika intzime.

¹¹Iyeikiite, te noshintsiventemiitsi pintomeshitaaniyeta. Arimi nonkantya, ¿Arima inkisaneentzimentaitakenaromi noñaaventziro ipaikakotaitakeri Cristo? ¹²Iro kantamaitacha, ikaratzi kovayeta-tsiri intzipinashireyetakaimi, nokovataike naaka iri pithokashitaitachanemi intotaaninya.

¹³Pinkeme nonkante iyeikiite. Jiyoshii-tayeetaimi okanta piñaantayetaaro pisaikashivaiyetaa. Iro kantamaitacha, te arite pantayetairo okaratzi pinintakaashiyetari eeroka. Aña iro kameethatatsi petakotavakaayetaiya. ¹⁴Osheki inaveta ñaantsi josankinayeetakeri Ikantakaantaneke, iro kantamaitachari, aparoni okanta kovaperotachari ayotairi, okantzi:

Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi petakotaro pivatha eeroka.

¹⁵Irooma aririka povatsimaavakaayetya, impoña pinkisavakaayetya eejatzi, arira piñaakero pimpeyashiretavakaiya.

Jinevetashiyetari, ipoña ikovakaantziri Tasorentsinkantsi

¹⁶Pinkeme nonkanteri: Aririka pantapiintayetairo ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, arira piñeero povashaantairo pinevetashiyetari. ¹⁷Tema tzimatsi pinevetashiyetari eeroka, tzimatsi eejatzi ikovakaimiri Tasorentsinkantsi. Tera oshiyavakaa iroka, aña onashiyeta. Ari okanta eero pantapiintantaro pinevetashiyetari. ¹⁸Tema iriirika Tasorentsinkantsi antakaanaimirone jinintakaayetzimiri,

tera pañiimotairo Ikantakaantaitane.

¹⁹Tera jomaanta antapiintayetzirori inevetashiyetari, jiroka ikantayeta: Te ikinayetaro itsipatari, imayempivaitzi, ipaantavakaavaita, ñaathatashivaitantaineri jinatzzi, ²⁰jamanayetziri jovetsikayetari, isheryaayeta, ikisaneentavakaavaita, iñaanaminthatavakaiyani, te iraventaavakaiya, ikatsimatavakaa, imaimanetavakaa, te jariperotavakaa, te jaapatziyavakaa, ²¹ikisaneentakotavakaaro jashiyetari, jovavakaa, ishinkivaiyeta, inevekitakaro iroimoshirenkavaitya irantantayarori kaariperori, jantayetzirori tsikarika opaiyetari. Tema irootake noshintsithatakemiri pairani eero pantantayetaro iroka. Tema aririka pantayetakero, eero piñeero impinkathariventaimi Pava. ²²Irooma okaratzi jantakaantziri Tasorentsinkantsi, añiirori etakotantya, tharomenta ankantya, kameetha asaikanai, eero athaavakovaita, kaminthaa ovante, aakameetha ankantantya, oshiretanaiya kameetha, ²³tsinampashire ankantya, eero anevevaitashitaro opaiyetari. Tera onthañaaipithatairo Ikantakaantaitziri amayetairo irokapayeeni. ²⁴Iro kantacha, ikaratzi ovashaantairori kaariperori jashiyetaarira Cristo, kempivaitaka impaikakotaatyee-romi okaratzi inevetapiintashitari irantashiyetayarimi irirori.

²⁵Tema inampishiretantaira Tasorentsinkantsi, ontzimatyete amayetapiintairo okaratzi ikovakaayetari. ²⁶Te onkameethate asagaaventavaitya, te onkameethate ankantzimoneentakaavaityaari asheninka, te onkameethate eejatzi ankisaneentakovaiteri jashiyetari pashine.

6 ¹Iyeikiite, aririka piñe tzimatsine ikenakaashitane, tema antakishire pikantaka eeroka, pinkaminayeri. Paamaventya pikishirikari, otzimikari pikenakaashitane eeroka. ²Pampitakotavakaayetanaiya, pinkempitakaantero

povatsinaryaakotavakaatyeeyaami janayeeztiro tenari. Tema ari onkantya pimongkaraantyaarori pantayetanairo ikovakayimiri Cristo. ³Tzimatsirika pampithashirevaitachari, inkante: “Iriipero nonatzi naaka.” Apaniro jamatavivaitaka tema tekatsi impaitamatsitya irirori. ⁴Aña ampampithashiretakotyaa maaroni, inkene ankimoshireventavaiya. Ero akantashirevaitashita: “Nanaakeri irinta.” ⁵Tema maaroiteni otzimayetzi amayeri.

⁶Ikaratzi ikinkithatakaapiintaitziri iñaane Pava, okameethatzi impinayeeteri iyotayimiri, tema tzimatsi kovityiimoyetariri irirori.

⁷Tekatsira materone iramataviteri Pava. Ikaratzi kovayevetachari iramataviterimi, apaniro jamatavivaitaka. Okempivaitakaro opaitarika impankiiterimi, aririka onkithotanake eero opashinetzi okitho irojatzi inkoyeetai tsika okanta ipankiitakeri. ⁸Ari ikempitari ikaratzi antapiintakerori inevetashiyetari, kempitavaitaka iravataatyeeeromi ovasankitagaantsi. Iriima ikaratzi antayetanaorori ikovakaanztiri Tasorentsinkantsi, kempitavaita iri aavataironemi kañaanetaantsi. ⁹Ontzimatyee aamaventya eero aperaventantaro antayetairo kameethayetatsiri. Eekero aatakaanakityeero eero okantzimoneentavaitai, iro añaantaiyaarori kempivetarori jaavataitakeri. ¹⁰Irootake okovaperotantari aneshinonkayetaiyaari maaroni, aakara kyaaryooperotavakaachane akaratzi akempisantayetaira.

**Itharomentaro Pablo
ipaikakotzimentakari Cristo**

¹¹Iyekiiite, naakara osankinatajaantzimirori nakoki iroka, antaropayeeni

nokantayetakemiro. ¹²Tema ikaratzi shintsiventakemiri pintomeshitaaniyetya, inintakaashivaitaro irirori, iro irininimotakaantashityaariri ikarataiyini. Ari onkantya eero imaimanevaitantari iriñaaventeri Cristo ipaikakoitakeri.

¹³Tema ikaratzi totameshitaanitainchhari, tetya irimonkaragaajatero Ikantakaantaitane. Iro kantacha ishintsiventaiyakemi eeroka pintomeshitaanitaiyaani, ari onkantya irasagaaventantyaari aririka irimatakaakemiro ishintsiventzimiri. ¹⁴Irooma naaka te nonkove nasagaaventavaiya, aña iro nokovataike nontharomentaiyaaro ipaikakotaitakeri Avinkatharite Jesucristo. Tema ipaikakotzimentakanara naaka Cristo, okempivaitanaaromi onkamapithatatyeeenami osavisato, ari nokempitzimotakaro eejatzi naaka nokamapithatakero osavisato. ¹⁵Tekatsira ompaitzimotanaiyaari Cristo aakarika tomeshitaanitari, terika antomeshitaanitya. Aña iro kovaperotanaachari ikempitakaantayeetai ovakerami irovetsikayeetai. ¹⁶Inkarate kempisantayetairone nokantayetakeri, ari irisaikeyetai kameetha, kamintha irovayeetairi. Arira inkantayetaiyaari ikaratzi jashiperoyetaari Pava iroñaaka, ikempitaavetakari pairani Israel-mirinkaite.

¹⁷Ari okaratapaake iyekiite, te nonkove irimaimanevaitaitena. Tema oshekitake jovirontzimentaitakenari naaka Avinkatharite Jesús.

Overaantarori ovethataantsi

¹⁸Iyekiiite, onkamintha ineshinonkayetaiyaami Avinkatharite Jesucristo. Arira onkantyaari.

IRO SANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI EFESO-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo, irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaa-kenari Pava. Eerokaite nosankinayetzini pikaratzi jashiyetaami Pava, pikinatanaari eejatzi Jesucristo paventaanaari janta Efeso-ki. ²Onkamintha ineshinonkatai-yaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Itasonkashireventantzi Cristo

³Thame antharomentaiyaari Pava, tsika itzimi jiritari Avinkatharite Jesucristo, iri tasonkashireventairi jotyaantakairi Cristo ipoñaakaro inkitekinta. ⁴Iri iyoshiiyeta-kairi pairani tekeramintha irovetsikeroota kipatsi, jiyotzitaka ari irashiyetai Itomi, kiteshire ankantzimotaiyaari, intasorentsi-shiretakaayetaira. ⁵Iniroite jetakoyetakai. Ari okanta jotyaantantakairiri Jesucristo, iro opoñaantari itomintayetai, tema ikovitaitakaro irirori pairani irineshinon-kayetai. ⁶Irootake antharomentantapiin-taiyaariri Pava, tema iniroite ikaminthaa-yetai, jaapatziyayetai, iro opoñaantari jotyaantakairi iretakoperotane. ⁷Tema iniroitera jetakoyetai, ipinakoyentayetai ikapathainkatzimentakairanki Itomi. Ari okanta ipeyakotantairori antayevetakaro kaariperori. ⁸Ari ikenakaataikerori Pava, tema iyotaneri jinatzi, irooperori ipampithashiretane irirori. ⁹Jiyotakaayee-

tairo okaratzi ipampithashiretzitakari irirori, tekatsi iyovetyaarone onkarate irantairi. ¹⁰Tema okaratzi ipampithashire-tzitakari, ari onthotyaakya omonkaraye-taiya. Aririka impiyee Cristo, ari inkarate impinkathariventapairi maaroni tzimaye-tatsiri inkiteki, eejatzi kipatsiki.

¹¹Ipampithashiretzitakaro okaratzi jiyotakaayetairi iroñaaka. Irootake jiyoshiiyetantairi, tema ikashiyakaitzita-kairi irotyaantaineri Itomi. Tema okaratzi jantayetakeri, iro ipampithashiretzitakari irirori. ¹²Irootake imayetantakarori iroka Pava, onkantya nontharomentantyaariri nokarataiyini netayetakaro naventaakari Cristo. ¹³Ari pikempitayetakari eejatzi eerokaite, omapoka pikemakotavakeri Cristo, iñaaventaitapaakero Kameethari Ñaantsi, pikempisantanake. Tema ikashiyakaitakamiri pairani irotyaantemiri Tasorentsinkantsi, iri iyotakaimirone jashiyetaatyaami, ari inkantaitaatyeeroni irinampishiretantaami. ¹⁴Tema añiirora te jookaventai Tasorentsinkantsi, ari ayotziri omapero Pava irothotyeero okaratzi ishinetakairi. Ari onkantatyeeyaara irojatzi intsiparyaakoventantaitaiyaariri ikaratzi ipinakoyentairi irirori jashiyetaari. Irootake intharomentaventantaityaariri.

Iyoshiretakaantzirori ipoña ooñaarontzirori

¹⁵Tema nokemakotakemi tsika pikanta pikempisantanairi Avinkatharite Jesús,

tsika pikanta petakoyetanaari ikaratzi itasorentsitakaitairi, ¹⁶te novashaantero nopaasoonketakoventzimi, noñaañaatakotapiintzimira. ¹⁷Noñaañaatziri Ivavane Avinkatharite Jesucristo, itzimi ashiyetarori ovaneenkaronsi. Iro nokovakotantariri iriyoshiretakaimi, iroñaarontaperotaimiro tsika ikantakota irirori, ¹⁸impampithashiretakaimi onkantya piyotakotantyaarori joyaakoneentari ikaimashireyetairi, piyotakotantyaarori eejatzi ovaneenkatataika iroñaakayetairiri Pava jashiyetaari, ¹⁹piyotakotantyaarori eejatzi iniroite ishintsinka tekatsi kempityaarine. Osheki onkantakaayetai ishintsinka akaratzí akempisantayetairi. Tema irojatzi ishintsinka ²⁰joviriintantaa-riri pairani Cristo ikamavetakara, jaanairi inkiteki, jomisaikavairi irakojanoriki. ²¹Ari ikaratairi Pava ipinkathariventairi maaroni pinkathariyevetachari. Tera intaani impinkathariventairi ikaratzi tzimayetsiri iroñaaka, ari ikaratzi impinkathariventairi tzimayetaatsineri apaata. Omapero janaakotantake, tema pinkathariperori jinatzi. ²²Tema irijatzi Cristo jimatakairi Pava ijevatairo maaroni, ikempitakovaitakari aatzikiriri iisaneentane. Irijatzi Cristo ikempitakaanta Pava iriimi iriitoyetaiyaami ikaratzi kempisantaatsiri. ²³Iriima ikaratzi kempisantayetaatsiri, ikempivaitaka ivathami irinaatyeemi Cristo, inampishireyetantaari. Jothotyiro eejatzi Cristo isaikayetake tsikarika jantapayeeni.

Jetakotai Pava iro avisakoshireyetantaari

2 ¹Iriitakera Pava ovañaayetaimi eerokaite, tema pairani kempivaitaka ovamaayetatyeemimi piyaariperoshiretane, ²iro pantayetapiintakeri tsika ikanta piñaayetziri osavisatziite, pantashiyetakaro ikantakaantziri ovashinchiirori tampyeenka, irijatzi kantakaarori josheki-

tantari piyathariite. ³Ari akantavetakari pairani maaroni aakaite, antapiintakero anintakaashiyetari, anevetashiyetari eejatzi, irootake apampithashiretapiintakari. Ari akempitakoyevetakari inkarate irovasankitaayetairi. ⁴Iro kantamaitacha Pava neshinonkatantaneri, jetakoyetai iniroite, ⁵jañaakaayetai ovamaimavetakai kaariperori, jovañagairiranki Cristo. (Tema iniroite ikaminthagaimi Pava, irootake jovavisaakoshiretantaamiri eejatzi eeroka.) ⁶Tema jovañagairira Cristo, ari ikempitaayetairi eejatzi aakaite. Iri kantakaarori atsipashirentaariri Cristo Jesús inkiteki. ⁷Iro jantayetantakarori maaroni irokapayeeni iriyoyeetantaityaari iniroite ikaminthaantake, jotyaantakairi Cristo Jesús irovavisaakoshireyetai. ⁸Irootakera piñaantaa-rori pavisakoshireyetai poshireyetaari. Aña iri Pava, itzimi kempitakaantaarori impashitaiyaamiro avisakoshiretaantsi, ⁹tera eeroka materone povavisaakoshiretya apaniro. Ari onkantya eero pasagaaventashivaitanta. ¹⁰Tema iro jovetsikayetantakairi ankempisantairi Cristo Jesús antayetapiintaineri kameethayetsiri, irootake ikovakaayetakairi pairani antayeteneri.

Ariperotairi Cristo ipaikakoitakeri

¹¹Tema maaroni eerokaite te pi-judío-tzi, ipaiyetzimi nosheninkapayeeni “Kaari tomeshtaaniri.” Iriima iriroriite ipaitavakaayeta “Tomeshtaaniri.” Tekatsi ompaitzimaitya, tema jantashiyetakaro koñaanetatsiri avathaki. ¹²Pimpampithashiretakoty pairani tekera pinkempisanteriita Cristo, te pinkempiyavetyaari Israel-mirinkaite, pinashitaiyakani. Te piyotakovetaro irantzimotavakaityaari, te piyotakove-tyaaro eejatzi ikashiyakaayetairi. Okantavetaka pisaiki kipatsiki, te piyotakoteri Pava, tekatsi poyaakoneente.

¹³Irooma iroñaaka pikempisantairi Cristo Jesús, paapatziyaatyaari Pava. Okantave-taka intaina povavetakari pairani, iro kantacha ikapathainkatzimentakemiranki Cristo, aripaitera paapatziyaari Pava.

¹⁴Ari okanta ikantakaakaro Cristo asaikantaari kameetha. Iriitake kantakaa-kari judío isheninkatantaariri kaari judío-tatsine, jaakameethatavakaa. Tema pairani iniroite ikisaneentavakaayetaka. Irooma iroñaaka kempivaitaka irotantoryaatyeeromi tantotsi nashiyevetakariri.

¹⁵Kantakaantakerori opoñaantari ikisaneentavakaa iniroite, tema noshenin-kapayeeni osheki ikisaneentapiintakeri kaari monkarayerone Ikantakaantaitane. Iro kantacha ikemaantsivaitakaroranki ivathaki Cristo, ipeyapithatairi kantakaantzirori ikisaneentavakaa, ari opoñaanaa jaakameethatavakaayetanaa, okempivaitanakaro aparonomi atziri ikantanaa iroñaaka. ¹⁶Tema ikamimenta-kairanki Cristo ipaikakotaitakeri, ari okaratapaake akisaneentavakaapiintaka, akempitakaanakero ovamaakityee-romi. Tema aparoni akantanaa avathaki ariperoyetaarira Pava. ¹⁷Iro ikantzitantai-takari:

Ipokake, ikamantayetaimiro Kameethari Ñaantsi onkantya pisaikantaiyaari kameetha, tema intaina pisaikayetake. Ari ikempitaayeta-keriri eejatzi saikayetatsiri okarikiini.

¹⁸Tema iri Cristo kantakaakarori añaanta-yetaarori akarayetairi aventaari Pava, tema apintzi inatzi Tasorentsinkantsi matakairori. ¹⁹Te piyotakovetari pairani Pava, te pisheninkavetari eejatzi. Iro kantamaitacha pikempitayetaari iroñaaka ikaratzi kempisantayetziriri, te pimpashinetzimotairi, tema pisheninkayetaatyaari Pava. ²⁰Pikempivaiyetanaaro eerokami mapipanko irovetsikaitakemi. Iriima kamantantaneriite ipoña otyaantajano-

riite, kempiyetakyaaronemi otziterone. Iriima Cristo iri kempitakyaaronemi mapi jovayeetakeri onampinaki otzipankotzi-rori. ²¹Tema okaratzi jovetsikantayeeta-karori mapipanko, kameetha ovevirikava-kaayeta irojatzi ovetsikantakyaari itasorentsipankote Avinkatharite. ²²Ari pikempiyetanaari eerokaite, pikempivai-takaro okaratzi ovevirikayetainchari, ari irinampishiretantaiyaami Pava.

Inkinkithatakairi Pablo kaari judío-tatsine

3 ¹Irootake opoñaantari, naaka Pablo, tema jashitakoyeetakena noñaaven-taimiri Jesucristo eerokaite kaari nosheninkata, ²piyotaiyini iri Pava pairyaakena nonkinkithatakaayetaimi, tema iniroite ikaminthaakemi. ³Tema aritake nosankinatakemiro kapicheeni tsika okanta jiñaamampyaatakaitaanaro kaari jiyotakoveeta pairani. ⁴Aririka piñaanatakero, ari piyotari okaratzi naaka niyotakotairiri Cristo kaari jiyotakoveeta pairani. ⁵Tema pairani tekatsi atziri iyotakovetajaantyaarone iranteri Pava. Iro kantamaitacha, jiyotakaana Tasorentsinkantsi nokaratzi notyaantajanoritz eejatzi kamantantane-riite. ⁶Jiropa kaari jiyotakoveeta: Aña iravisakoshiretzitajaantaiya kaari nosheninkaveta aririka inkamantayeetairi Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo Jesús. Ari iriñaakaayetairi ishinetaayeetakeneriri Judío, tema isheninkayetavakaa. ⁷Irootake nomatan-taarori iroñaaka nokinkithayetairo, iriitake Pava tasonkaventashiretanari nantantarori, tema osheki ikamintha-gaana, otzimimotzirira ishintsinka irirori.

⁸Aña naaka iranaakotane maaroni itasorentsitakairi Pava. Iro kantamaitacha ikaminthagaana naaka, ishinetaakena noñaaventaineri Kameethari Ñaantsi kaari judío-tatsine, iro iriyoyetantaiyaari iniroite itasonkaventayetairi Cristo.

⁹Ishinetaakenaro nooñaarontaineri okaratzi omanakovetaka pairani iranteri Pava. Tema irijatzi ovetsikayetakerori maaroni añaayetairi iroñaaka. ¹⁰Iroora jantantakarori maaroni iroka, onkantya iriyotantyaari inkiteveriite pinkathariyetatsiri, iyotaner i kanta Pava, aririka iriñaayetai akaratz akempisantairi. ¹¹Tema iro ipampithashiretapiintakari iranteri, irootake jotyaantantakariri Avinkatharite Cristo Jesus. ¹²Tema aventura iroñaaka Cristo, aritake irakaameethatai Pava, eero atharovashi-retakaashivaitari. ¹³Irootake nokantantamiri: Ñaa okantzimoneentamikari okaratzi noñaashitakoventayetakami. Aña iro onimoshiretakaayetemine eeroakaite.

**Iniroite etakotaantsi kaari
irothotyeete iyotakoitero**

¹⁴Irootake opoñaantari notyeerovashitari Ashitariri Avinkatharite Jesucristo, ¹⁵tema iriira irintayeta Pava, ikempitakaantayetai aakayetai isheninka. Okantaveta aakarika inkitesatzi, aakarika kipatsisatzi. ¹⁶Nokovakotapiintakeri Ashitairi, otzimimotziri ovaneenkayetachari, iniroite intasonkaventayetemi, iravyaashiretakaiyaami Itasorenka. ¹⁷Nokovakotapiintakeri eejatzi Cristo irinampishiretantyaami, tema paventaa-yetanaari eeroakaite. Pinkempitakotyaaro pankirentsi parithatatsiri kameethaini, iro paapaikantanakya iretakonka. ¹⁸Iroora inkemathaperotantaiyaarori ikaratzi itasorentsitaikaitairi, okempivaitakaro iniroite onatyeemi iretakonka Cristo, santha onkaratemi, jenoki onkantyaami, inthomoi onatyeemi. ¹⁹Irootake namanakotapiintamiri pinkemathaperotairo iniroitera jetakotai Cristo, anayiro maaroni jiyotakoveetari, iro piñaantaiyaarori jothotyimi Pava isaikashireperotantaami.

²⁰Thame antharomentaiyaari Pava, tzimatsiri ishintsinka, iriitake ñaakaayetairone osheki anaanakero okaratzi akampitayetziriri. Eero athotyiro ampampithashiretakotero ishintsinka aririka añaayetero irantzimoshiretairi. ²¹Thame antharomentaiyaaro okaratzi jantakaakeriri Cristo Jesús, eejatzi okaratzi jantzimotziriri aventuraayariri. Ari inkempitaiyaari inkarate ancharine-yetaiyaari ari inkantaitaateeni eejatzi intharomentaiyaari irirori. Ari onkantyaari.

Ovithaa ikantakaayetai Tasorentsinkantsi

4 ¹Arira okantayetakari, tema jashitakoyetakena eejatzi noñaaven-tziri Avinkatharite. Irootakera nonkantantyaamiri: Pantapiintaineri ikovakaayetaimiri, tema iyaimashiretane pinayetatz. ²Tsinampashire pinkantaiya, aakameethashire pikantantai. Eero pisamavakaa-vaiyeta. Aña ontzimatyete petakotavakaa-yetaiya. ³Piñaashintsiyetaiyaaro piyaata-kairo pisaiki kameetha, tema iri Tasorentsinkantsi ovithaavakaayetaamiri. ⁴Okempivaitakaro aparovatha akantanaa, tema aparoni ikanta Tasorentsinkantsi. Ari okempitari eejatzi aparonira okanta ikashiyakaayetaimiri Pava poyaakoneentairi. ⁵Aparoni ikanta Avinkatharite, aparoni ikanta akempisantairi, aparoni ikanta aviinkaatzimantaari. ⁶Aparoni ikanta Pava, iriitake Ashiyetairi maaroni. Iri pinkathariventayetairi maaroni, jothotyiro inampishireyetanta maaroni. ⁷Iro kantacha, onashiyetakara jimatakaa-yetairi Cristo itasonkaventayetakai. Okempivaitakaro ompaityaami impashiyetakairimi. ⁸Irootake josankinatakoyee-takeri pairani kantatsiri:

Ovagenokaa, jeevayetairi joitsinam-paakeri ovayirivetakariri.
Tema okaratzi jaapithatantakeri,
ipashiyetaari irovayirite.

⁹¿Opaitama ikantantaitari: “Ovajenokaa?”

Iroora ikantantaitari, tema ipokitapainta osaaviki jaka kipatsiki. ¹⁰Tema itzimi osaviinkainchari kipatsiki, irijatzi ovajeno-kaachari janaaperotanakero inkite, iro jothotyantaarori isaikantaaro maaroni tsikarikapayeeni ¹¹Iriira tasonkaventanta-yetaatsiri okanta Otyaantajanoriyeetan-taari tsikarika akarayetzi. Tzimatsi pashine kamantantaneritatsiri. Tzimatsi pashine kinkithatakantayetanairori ñaantsi javisakoshiretantaitari. Tzimayeta-tsi eejatzi pashine jevayetanairiri kempisantzinkari, tzi mayetatsi eejatzi iyotaantaneriite. ¹²Ari ikantayetaari maaroni irikaite, iri yetakera iyotakaaye-tairine inkarate oshireyetaachari tsika inkantya irantavaitaineri Cristo, inkene irovetsikashiretakaayetaiyaari, inkempitantaarorimi ivatha Cristo jinatzi.

¹³Irojatzi añantaiaarori ayoperotakotairi Itomi Pava, onkempityaaromi avithaava-kaatyeeyaami akempisantayetaira. Iroora amatantyaarori aatakayero oshiyakotai-yaari Cristo, antakishiretanaatyee.

¹⁴Aritapaake akempitakari ikantaranki eentsi, ovanaa ipashineyetzi eekerora jiyaatatzi joimonka. Tema ari ikempiye-tari kaari shenkaatsine iramataviyeeteri, iriyotaiterika kaari tampatzikatatsine.

Iri yetake kempitakarori arapanayetakairi tampyaa, okenayetzi tsikarikapayeeni.

¹⁵Aña iro añaaventayetai kyaaryooperota-tsiri onkantakaakai etakoyetantaa.

Ontzimatyee antakishireyetai, ankempitai-yaari tsika ikanta Cristo irirori. Tema iri Cristo kempitanaiyaaronemi aito,

¹⁶Irooma maaroni aakaite akempitaro iroorikami ivatha. Aparoni atziri oimonka-chari ivathaki kameetha ovithaavakaayeta jovavontkiyeta, tema kameetha ikanta itekatsitzi ivathaki. Ari ankantayetaiyaari aakaite jivathayetaira Cristo, antavaitai-neri kameetha irirori, ampitakotavakaaye-tanaiya, etakotavakaanaia eejatzi.

Ovakerari añaaantare ikantakaayetaaro Cristo

¹⁷Pinkeme nonkantemiro okaratzi jiyotakaakenari Avinkatharite:

Aritapaake pikempitakoyetakari osavisa-tziite, tema amenaashiyetaka jantayetziro irirori okaratzi ipampithashireyetai,

¹⁸okempitaavaitakaro ipampithashiretane tsirenikiri. Kisoshire ikantayetaka, te inkovaiyeni iriyotakotairi Pava, te iriñeero iranintaiyaaro inintakaavetaka-riri. ¹⁹Te impashiventaiya, iro ayimata-keri imayempinka, iyaariperoshirenka jametapiintaka, eejatzi imashithanka.

²⁰Irooma eerokaite, piyotakotairira Cristo, tera arite pantayetairo iroka.

²¹Tema omaperorika pikempisantairi, piyotanaairo kyaaryoori onatzi okaratzi jiyotaantapaintziri irirori. ²²Tsikarika pikantayeveta pikaariperotzi pairani, ontzimatyee povashaantayetairo, tema amatavitakemi okaratzi pineveviyetairi eeroka. ²³Aña ontzimatyee pinkempita-kaantairo ovakerataatyeeemi pipampitha-shiryaane. ²⁴Ontzimatyee povakerashire-yetai, iro jovetsikantakamiri Pava pairani pinkempitaiyaari irirori, tampatzikashire-pero pinaatyee, tasorentsishireperori pinkantya.

²⁵Tera onkameethate pamataviyetanairi pisheninkapayeeni, iro kameethatatsi piñaaneyetaiyaaro kyaaryooyetatsiri. Tema okempitanaatyaaro ovithaavaka-tyeeyaami. ²⁶Eejatzi okempitari, aririka pinkisha, pinkyaaryoote pikaariperoshire-tzikari. Ontzimatyee piñaashintsityaaro povavisaantyaarori thaankiini pimashi-renka, eero pimaakotziro irojatzi pashine kitaite, ²⁷pishinetairikari Kamaari irantakaaimiro kaariperori. ²⁸Koshintzirika pinatzi, povashaantairo, ontzimatyee pantavaitai. Pinkemaantsiventyaaro pantavaiventero pikovayetziro, onkantya piñaantyaarori ontzimimoyetemi, iro

onantyaari pimpashiyetyaari ashinonkaayetachari. ²⁹Eejatzi okempitari, tera onkameethate piñaavaitashiyetyaaro kaariperori ñaantsi. Aña iro piñaavaitapiinte kameethari ñaantsi, onkantya povetsikashiretakaantyaariri kemayetzi-miri. ³⁰Eerorika pantayetanairo kameethayetatsiri, ari irovashiretakotakyaami Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki. Tema iriitake kempoyaaventapiintakemiri irojatzí apaata pavisakoshiretantaiaari. ³¹Povashaantero iroñaaka pikisashiretaka, aritapaaka pikisapiintaka, piñaakatsimantzi, piñaanaminthatantayetzi, pikishimatantzi. Ontzimaty povashaan-tairo pantayetakero kaariperoyetatsiri. ³²Aña ontzimaty pinkameethashiretai, pineshinonkatavakaayetaia. Ontzimaty pimpeyakoyetairi ikaratzi ovaariperoshiretakemiri, ikempitagaimira Pava ipeyakotaimi irirori ikamimotaimira Cristo.

Tsika inkantaiya jashitaari kitainkari

5 ¹Tema iredakoyetane pinatzi Pava itomiyetaamira, ontzimaty pinkempitakotaiyaari ikempitara irirori.

²Etakoshire pinkantante, pinkempitakotyaari Cristo jetakoyetakai, ishineventakai impaikakoiteri. Irootakera kempitakarori okasankainkatzi ipometayeetziniriri Pava, osheki ookimotakari.

³Tema itasorentsitakaimi Pava eerokaite, tera onkameethate pimayempiyete, omapero okoveenkatzí. Te aritaajate piñaaventayetairo. Ari okempiyetari pashine kaariperoyetatsiri, eejatzi okempita aririka pineveyetyaaro ashaakaronsi. ⁴Te arite piñaavaiyetero kaariperori, pintsinampaantayete, tekatsi apantyaarone irokapyeeni. Aña iro aritatsi pimpaasoonketairi Pava. ⁵Ari piyotaiyake eeroka eero jagaitairi ikaratzi mayempivaiyetatsiri tsika ipinkathariventantai Cristo itsipatari Pava. Ari inkempityaari eejatzi ikaratzi kaariperoshireyeta-

tsiri, ikaratzi neveyetarori ashaakaronsi ikempitakaantaro ivavanemi onaty.

⁶Tzimatsi kaminaayetemine inkove iramataviyetemi, ari onkantya iroitzipinaashiretantaamiri. Arira irovasankitaayetairi Pava inkarate piyathatachane. ⁷Te aritaajate eejatzi pintsipaminthatyaari irikaite. ⁸Tema pairani tekera pinkempisanteriita Avinkatharite, kempivaitaka pisaikatyeeimi otsirenikitzi, pantayetapiintakero kaariperori. Iro kantacha jashiyetaami Pava, kempivaitaa pisaikatyeeimi okitainkatzi. Irootake pisaikantaiyaari kameetha pinkempitakaantanakero isaikaitzi okitainkatzi. ⁹Tema inampishiretantaami Tasorentsinkantsi, ari piñaayetairo pinkaminthaantai, pintampatzikashiretai, piñaavaitapiintairo kyaaryoori.

¹⁰Ontzimaty pantapiintayetanairo ookimotyaarine Avinkatharite. ¹¹Eero pitsipaminthatari kempitakariri saikayetsiri otsirenikitzi. Aña pinkaminaathateri, tema te onkameethate jantayetziri, amenaavaitaantsi onatzi. ¹²Tema iniroite ovashikyaaantzi aririkami añaaventero okaratzi jantayetziri iromananeikiini. ¹³Iro kantacha aririka pinkaminaathatakeri, kempivaitaka pootatyeeenerimi iyaariperonka. Aritakera impampithashireyeta-naiya, inkovanakero irirori inkameethashireyetai, tema okempitatyaaoro irisaikanaatyeeimi okitainkatzi. ¹⁴Irootake josankinayeetantakariri pairani, ikantaitzi:

Aritake pimaake, pinkakite,
Pintzinagai pikempiyayetakariri
kaminkari,
Iri ootaimine Cristo.

¹⁵Aamaventa pinkantaventaiaaro onkarate pantayeteri, eero poshiyakoyetari masontzishireri, aña iri pinkempitakotya inkantayeta iyotaneri. ¹⁶Eero pisaikavaitashita, tema tzimatsi osheki kaariperoshireriite iroñaaka. ¹⁷Eero pimasontzishirevaitzi, aña pinkokovatero pinkemathatairo ikovakaimiri Avinkatha-

rite. ¹⁸Eero pishinkivaita, tema osheki okoveenkatzi. Aña iro kovaperotacha isaikashiretantaiyaami Tasorentsinkantsi.

¹⁹Piñaaventavakaanaiyaaro Salmos, pamampaayetyaaro onkarate iriyoshireta-kaimine Tasorentsinkantsi, tharomenta pinkantaventyaari Avinkatharite.

²⁰Paasoonke povapiintairi Ashitairi Pava piñaayetziro maaroni tsikarika opaiyeta, pimpairyaaanairi Avinkatharite Jesucristo.

Piñaapinkathatavakaayetaiya

²¹Ontzimatye piñaapinkathatavakaaye-taiya, tema ñaapinkatha povayetairi Pava.

²²Iinantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Avinkatharite. ²³Tema ikaratzi iimentaitari ijevatziro iina, ikempitakari Cristo ijevatziri kempisantzinkariite. Tema Cristo ikempitakaanteri kempisantzinkariite iriimi ivatha, iriimi Cristo iitotanaiaami iriroriite. Irijatzi ovavisaakoshireyetairine.

²⁴Tema maaroni kempisantzinkariite ñaapinkatha jovairi Cristo, ari onkempietyaari tsinaneeete oñaapinkathatapiintairi oimeete. ²⁵Iimentaitari, petakoyetyaaro piinaite, pinkempitakotyaaari Cristo jetakoyetakari kempisantzinkariite, iriitajaantake shineventakari inkamimenta-yetairi. ²⁶Iro jantantakarori iroka onkantya intasorentsitakaanteri. Ari omatanaari aririka iroviinkaataitya, ikantapiintzi: “Nokempisantaero Iñaane.” ²⁷Tema ikovatzi Cristo tasorentsishire inkantaye-taiya ikaratzi kempisantaairi, kempitajaan-takami te inkaariperoshiretemi kapicheeni. Joshiyakotari Cristo ikantaranke aatsine iina, te inkove iriñeero iinantyaari ontsimetsivaite, ompitsiporokivaite, aña ovaneenka onkantya. ²⁸Iro irantayetairi iimentaitari, iretakotyaaari iinaite. Inkempitakaantero jetakotaro ivatha irirori, ari inkempitanairori eejatzi iinaite iretakotyaaari. ²⁹Tema te iriñeete aparoni kemaantsitakaavaiyaarone ivatha, aña

etakotziita ikanta. Ari ikempitagairiri eejatzi Cristo ikaratzi kempisantaayetairiri.

³⁰Ikempitakaanayetaari iriirikami imeshina, iriirikami itonki, iriirikami maaroni ivathaki. ³¹Tema ikantaitzi:

Ari irookaventaari shirampari ashitariri, iraye iina, aparoni inkantaiya ivathaki jaavakaanara.

³²Osheki okompivetaka pairani inkemathayeeetero iroka. Aña iriira Cristo oshiyakaa-ventacha jaka, ipoña eejatzi kempisanta-yetairiri. ³³Ari okantari, ontzimatye petakoye-taiyaaro piinaite, pikempitaara petakota eeroka. Ari onkempiyetanaiaari eejatzi iinantaitari, oñaapinkathayetairi oime.

6 ¹Eentsiite, pikempisantaari ashitamiri, tema irootake kameetha-tatsiri ikovakaimiri Avinkatharite.

²Osheki ikantakaanteriki pairani Pava. Iro kantacha ari osatekakari aparoni Ikantakaantere otzimi etanakarori oñaaventziro ishinetairi Pava, ikantake:

Piñaapinkathatairi ashitamiri,

³Aritake piñaakero osamani pamena-vaite jaka kipatsiki.

⁴Irooma eerokaite ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, aña iro aritatsi pintampatzikayeteri, pinkami-nayeri tsika okanta ikoviro Avinkatharite.

⁵Omperataari, pinkempisanteri eerokaite onkarate iromperatyaamiri omperatamiri. Eero pamatavivaitziri. Ñaapinkatha poveri, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Cristo. ⁶Eero povako-ventashivaita pantavaiteneri aririka iramenemi, iro pinimotakaanayaaari. Aña pashi povero pantavaitapiinteneri, tema iromperatane jovanaimi Cristo, pantero ikoviro Pava. ⁷Shiretha pinkantaventyaaro jomperayetamiri, pinkempitakaantero iriitajaanakemi Avinkatharite pantavai-tene, kaarira atziri. ⁸Tema ayotaiyakeni, iri Avinkatharite pinayetaine okaratzi antayetakero kameethari, onkantavetakya aakarika omperataari, terika jomperayee-

tai. ⁹Ari pinkempityaari otzikatantane-riite, ontzimatyē paakameethayeteri potzikatane, eero pasaryiimavaitari. Tema jomperatari Inkitesatzi pomperatane, ari ikempitzitamiri eejatzi eeroka, jomperatami, tekatsira iramaakinete irirori.

Ipiyaventashiretantari kempisantanaatsiri

¹⁰Iyeikiite, piñaashintsishiretya, tema iri Avinkatharite otapishiretantyaamirone ishintsinka. ¹¹Pinkempitakaantero pinkithaatakotatyēyaaromi jashitari Pava ipiyakoventantaitari. Iro piñaantyaarori pimpiyatyaari kamaari. ¹²Tema kaari atziriite koñaaroini antaminthayetaine, iriira antaminthatairi kaari koñaayetatsi. Iriiyetake pinkatharitashiventavaitachari, tzimavetachari ishintsinka, tsireniveri jinayetzi omperaminthatariri osavisatzi, irijatzi antashivaitakarori kaariperori inkiteki. ¹³Ikempitara aparoni ovayiri javentaaro iithaare ashiretatsiri, ari pinkempitanaiyaari eeroka paventaayetanaiyaari Pava. Aritake piñaakero pimpiyakoventya. Tema aririka piñaashintsishireperotanakya, tekatsira eevokashiretemine. ¹⁴Pinkyaaryooyetai, pinkempitakotyaari tsika ikanta jovetsikaanta ovayiriite. Tema iro jetapiinta iroosothakiyetanakyaaro iithaare eero ipakoovaitante. Ari pinkempitapiintanaiyaari eerokaite, pimpampithashiretakoyetanairo kyaaryoori, ari onkantya eero pipakoosherevaitanta. Ikithaatapiintaro ovayiriite ashiretaksi ichopineeki, inkene otzikaaventer. Ari pinkempitanaiyaari eerokaite tampatzikashire pinkantayetanaia, tema iro otzikaaventashireyetemine. ¹⁵Ikyaantapiintaro ovayiriite i-zapato-te, inkene iriyaayete tsikarika. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite aamaventa pinkantapiintaiya inkene piyaayete tsikarika piñaaventairo Kameethari Naantsi isaikantaitari kameetha. ¹⁶Javentaatapiintaro ovayiriite irotzikaaventamento joirikayetziri eero

okentantari paampakiiyetaintsiri chekopi. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaaperotanaiyaari Pava inkene potzikaaventashiretanaiya pimpiyatantyaari kamaari. ¹⁷Javentaatapiintaro ovayiriite ashironaki jamathaitari. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaayetanaiya irovavisaakoshiretaimi Pava. Ipiyakoventantapiintaro irovathaamento ovayiriite. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite pimpiyakoventantyaaro Iñaane Pava impampithashiretakaimiri Tasorentsinkantsi. ¹⁸Piñaañaatapiintayetai, tema Itasorenka Pava pampithashiretakaiyamine pinkovakoteriri. Kyaaryoora pinkantayetanaia inkene pamanakoyetapiintanairi maaroni itasorentsitaikaitairi. ¹⁹Impoña pamanakoyetakena naaka, iñaaperotakaantyaanari Pava niyotantyaari noñaaventanairo Kameethari Naantsi kaari jiyotakoveeta pairani. ²⁰Tema iro aritatsi noñaaperoventyaaro nonkinkithatakaante. Irootakera jominkyaaventaikakenari. Iro kantacha eekero niyaatakaatyero nonkinkithatakaante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹Aririka irareetapaakya Tíquico janta pisaikaiyini, iritakera kamantapaakemine tsikarika nokantaka, tsikarika opaita nantayetakeri jaka. Tema irika Tíquico iyeiki inatzi, netakoperotakari. Iri kyaaryootaintsi jampitakotakena nokinkithatakaantake. ²²Iro notyaantantyaariri, onkantya piyotantyaari tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Ari onkantya pintharomentashiretantyaari. ²³Ari okantzimaita iyeikiite. Onkamintha isaikakaayetaimi kameetha Ashitairi Pava, ari inkempitayemiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantya petakotavakaantanaiyaari, aventaashire povanairi. ²⁴Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo, pikaratakera petakotziiyetaari! Ari onkantyaari.

IRO SANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI FILIPOS-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naakara Pablo otyaantzimirori iroka osankinarentsi, ari notsipatakari Timoteo nosankinatzi miro. Tema iromperatane Jesucristo nonayetzi. Eeroka nosankinayetzini janta Filipos-ki pikaratzi itasorentsishireyeta aimi Cristo Jesús. Irijatzira nosankinatzi ini ikaratzi jevayetzimiri pinkempisantayetai. ²Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi. Ari inkempitayemiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iñaañaatakoyetziri Pablo kempisantaneriite

³Aririka nonkinkishiretakotapiintyaami, osheki nopaasoonketziri Pava. ⁴Kimoshire nokantapiintaka aririka noñaañaatakoyetemi, ⁵tema ari akarataiyakeni añaaventziro Kameethari Ñaantsi. Irojatziki pikantanakero pairani ovakera pikemavakena nokamantapaakemiro ñaantsi, te povashaantanakero irojatziki iroñaaka. ⁶Niyotajaantzi naaka, osheki okameethatataike okaratzi paventaashireyetaari Pava, tema iriitake kameethashiretakaimine irojatziki impiyantakyaari Jesucristo. ⁷Tema kameetha okanta nonkinkishiretakotapiintyaami, netakoyetane pinatzi. Okantavetaka jominkyeeetakena naaka, ari akaratziki jineshinonkayetai Pava. Ari okantari eejatziki jaayeetana-

kenara pinkatharentsiki, tema noñaaventakero janta Kameethari Ñaantsi. ⁸Iriira iyotatsi Pava osheki nokovityaataikemi noñaayetemi. Iroora iretakonka Jesucristo kantakaarori. ⁹Namanakotapiintakemi petakoperotziitantantyaari, iyotane pinkantya, pinkemathatairo maaroni, ¹⁰onantyaari pantapiintayetairo kameethari. Ari onkantya pinkiteshiretantyaari eero otzimanta inthavetakotaitemiri apaata impiyakerika Cristo. ¹¹Ikamintha jovatampatzikashiretaimi Jesucristo okanta pantayetantaarori kameethari. Iroora iriñaapinkathayeetantyaariri Pava, intharomentapiintantantyaariri.

Nañaantaari Cristo

¹²Iyeikiite, nokovi piyotakotero avishimotakenari. Tera othataashivaitya avishimotena irokapayeeni, aña iro oivaraantyaari Kameethari Ñaantsi javisakoyeetantari. ¹³Ari matamaitaka, tema ikaratzi saikavankotziriri pinkathari, ovayiriite itzimi kempoyaa-ventanari, jiyotaiyeeni maaroitene jominkyaaventashiitanari Cristo. ¹⁴Tema jiñeetakena iyeikiite jominkyaaventaitanari Cristo, te intharovaiyanake, eekero ikinkithayetanakitzi, javentaaperoyetanakari Avinkatharite.

¹⁵Tzimatsira tsika ikaratzi jaka kashaa-vaitatsiri iñaaventziri Cristo, osheki ikovake iranaina iriñaapinkathayeeteri

onkantya inkisaneentantaityaanari naaka. Iro kantacha tzimatsi pashine etakotajaantanari, kameethaperoini ikinkithayetanake irirori. ¹⁶Irikaite ikaratzi kisaneentakenari, te ishineteri atziripayeeni inkempisantena, apaniro ikovi inkempisantaitei onkantya iranaantyaanari naaka, irootake ikashaavaitantari iñaaventakotziri Cristo. Ikovatzi irikaite inkemaantsitakaaperoyeetyaana jominkyetakena. ¹⁷Iriima ikaratzi etakotajaantanari, jiyotaiyini irirori Pava kantakaarori jominkyetantanani onkantya noñaaventantyaarori janta Kameethari Ñaantsi. ¹⁸Tekatsi ompaita-maitya itzimi kisaneentanari, iro kovaperotacha irijatzi Cristo iñaaventakoyetzi. Irootake oimoshirenkakenari. Ari omaperotya nonkimoshirete,

¹⁹tema niyotzi irootzimatake iromishitovayeetaina. Okantakaantziro pamana-koyetapiintakena, jineshinonkaptapiintakena Itasorenka Jesucristo. ²⁰Iro nokovaperotziri iroñaaka noñaaventairi Jesucristo, tekatsi nontharovakaiya. Te nonkove irovashiventaayeetaina apaata. Aririka irovayeetakena, irooma eerorika, ari nonkantaitayeeya nantayetero kameethari, irootake iriñaapinkathayee-tapiintantyaariri Cristo. ²¹Tema iri Cristo nañaantaari naaka. Irooma aririka irovayeetakena kameethatake eejatzi.

²²Irojatzirika nañe eekero niyaatakaa-tyeero nantaneri Avinkatharite ikovakaa-yetanari. Te niyotzimaitya iroñaaka ontzime niyoyeeri. ²³Apiteroite nokoviro. Kameethavaitake irovayeetena niyaataita nontsipatapaiyaari Cristo. Iroora kameethaperotzimotakenari. ²⁴Iro kantacha onkovaperotya eejatzi nañe, ari onkantya nosaikimotantyaamiri eerokaite. ²⁵Niyotake eero nokamita, osamani nosaikimoyetanaimi eerokaite, ari onkantya nontharomentakaantyaamiri pavaantaiaari Cristo. ²⁶Tema aririka

nareetapaiyaami eerokaite, osheki pinkimoshireventavaina, piyotanake iri kantakaarori Jesucristo omatantari.

²⁷Jiroka pinkantayetanaiyaari:

Pantapiintanairo kameethari ookimotariri Cristo. Irootake pantapiintanairi, tema aririka niyaatake nareetyaami, kameetha noñaapaakemi pisaikaiyeni. Irooma eerorika nomatziro nareetyaami, nokovi nonkemakotemi kameetha paapatziyava-kaayeta, piñaashintsishireventanairo Kameethari Ñaantsi akempisantanairi. ²⁸Eero pitharovakaavaishitari kisaneentzimiri. Tema irikaite ari impampithashiretakaiyaari Pava iraperoyeetaatyeeeri. Ari inkempitzityaamiri eejatzi eerokaite pikempisantairi, iriyotakaayetaimi omapero pavisakoshireyetai. ²⁹Tema te intaani ikovakaakemiro Cristo pinkempisantairi, aña ontzimatyepiñaashitakoventaiyaari eejatzi. ³⁰Arira akarataiyakeni iroñaaka añaashitakoventakari. Tema piñeeyakena pairani osheki noñaashitakoventakari janta. Irojatzi nokantziro iroñaaka pikemakoventana osheki noñaashitakoventakari jaka.

Itsinampashirenka ipoña iririiperonka Cristo

2 ¹Tema ari iposhenkaami Cristo, tema jetakotakami, tema isaikashiretantakami Itasorenka, tema piyotairo pineshinonkatavakaiyani, ²ontzimatyepaapatziyavakaayetaiya, petakotavakaayetaiya, onkempivaityaaro aparonomi onkantaiya pikinkishiretaneete. Irootakera oimoshirenkanari. ³Aririka ontzime ompaitya pantayeteri, eero pikisavakaamentaro, tsinampashire pinkantya, eero pasagaa-ventavaitaro. Te apantaro pinkantante: Naaka kameethaperotatsi, te apantyaari irinta. Aña iro aritatsi pinkante: Iri kameethaperotataitatsi irinta, janaakovaitana naaka. ⁴Te intaani arite pinkaminthaatziitya eeroka, aña ontzimatyepi

pinkaminthaayetairi eejatzi pashineete. ⁵Poshiyakotyaari tsika ikantapainta Jesucristo, ⁶Pavaperori jinake irirori, temaita ishintsishintsite iroisokerotyaaro ikempitarira Pava. ⁷Aña jovashaantana- kero ipinkatharitz, joshiyakotanakari otzikataari, itzimake, ikempitakotapaa- kari ikantayeta atziriite. ⁸Ikempitapaaka- rira atziriite, te impinkatharitanai ikempivetara. Aña shiretha ikantapainta irojatz, ikamantakari ipaikakoitakeri. ⁹Irootake opoñaantari Pava jiriiperotzii- takairi Cristo, ipinkathariventaperotzi, janaanakeri ikaratzi jovetsikayeetakeri. ¹⁰Ikovi Pava maaroite iriñaapinkathape- royetaiteri Jesús, onkantavetya tsikarika janta irinampiyeetyaaro, inkiteki, kipatsikinta, eejatzi otapinaki kipatsi. ¹¹Maaroite inkantayeetai: Pinkatharipe- rori jinatz, Jesucristo. Aripaitera iñaapin- kathayeetairi Pava Ashitairi.

Ikempitari ootamentotsi kempisantzinkariite

¹²Ari onkantamaityaari netakotane iyeikiite. Tema pairani nosaikimotakemi- riranki janta, osheki pikempisantapiinta- kena. Ari pinkempitanairori eejatzi nosaikira intaina, pantapiintairo okaratzi nonkantemiri. Pinkamaiventanaiyaari Pava jovavisaakoshireyetaimi, ñaapinka- tha panteneri okaratzi ikovakaayetake- miri. ¹³Tema Pava iritake kovashireta- kaantatsiri, okanta pantapiintantarori kameethari. Irijatzira Pava antakaayete- mirone.

¹⁴Pantaineri Pava maaroni kameethari, eero pikisavakaamentaro, ¹⁵ari onkantya eero itzimanta impaitya iyakoventemine. Tema itomi Pava pinayetatz, povashaan- tero kaariperori, kameetha pisaikimoye- tairi kenashivaitainchari. Pinkempitako- tyaaari kitainkataairori tsireni.

¹⁶Pinkyaaryooventanairo pikemakotakero ñaantsi, iro pañaashirentaityaari.

Aririka pinkyaaryooventakero, antarora nontharomentemi impiyakerika Cristo, tema te natsipetashivaityaaro noñaaven- takemiro iñaane Pava. ¹⁷Onkantavetya irovamaaventaitenaro nokempisantakaa- yetakemi, osheki nonkimoshirete, ari pinkempiyetanakyaari eerokaite, pinkimoshireventaiyena. Aririka irovamaitakena, oshiyakaro nañaantare japarayeetziro jimireyeetari isaitaitziri piratsi ipomeyeetziniriri Pava. ¹⁸Irootake pinkimoshireventantyaanari eejatzi eerokaite iroñaaka.

Timoteo ipoña Epafrodito

¹⁹Iriirika kovaintsine Avinkatharite Jesús, ari piñaakero thaankiini notyaan- temiri Timoteo. Tema aririka impiyake, inkamantapaina tsika pikanta pisaikaiyini janta, ari onkantya nonkimoshiretan- tyaaari. ²⁰Tema te intzime oshiyaananeri naaka ikempitakara Timoteo, osheki ikovake ineshinonkataiyemine. ²¹Tzima- yevetacha pashine, intaani joshireyataro iriroriite opaiyetarika ikoviri, te iroshire- takotyaaro ikovakaantziri Cristo Jesús. ²²Iro kantacha, piyotaiyini eeroka kameetha ikanta isaikimotakena Timoteo, iri kyaaryootaintsi itsipatakana noñaaventziro Kameethari Ñaantsi. Osheki jampitakotakena, kempivaitaka iriimi notomi. ²³Iriitakera nokovakeri notyaantemiri janta, aririka niyotake tsika inkantaitena. ²⁴Aama novakeri Avinkatharite thaankira inkantakaiyaaro, naakara jatashitajaantemiri janta.

²⁵Iriira netavakya notyaantaimiri iyeiki Epafrodito, itzimi potyaantakenari pairani. Osheki ineshinonkatapaakena. Jimaperotatzirora ikempisantanake irirori, iriitake tsipatapiintakanari nokinkithatakantz. ²⁶Irika Epafrodito, osheki ipampithashiretakoyetakami, iniroite ikovake iriñaapaimi, tema jiyotake pikemakotaiyakerini jimantsiya-

vaitake. ²⁷Ari ikantavetaka jimantsiyatzi, iroovetaincha inkamemi. Iro kantacha jineshinonkatakari Pava, jovashincha-gairi. Tera apaniro jineshinonkatakari irirori, aña jimatzitataikana eejatzi naaka, te inkovakainaro nomaperotya novashire-tziitakotyaari aririka inkamimotakena.

²⁸Irootake notyaantantaamiriri thaanki-peroini janta, ari onkantya pinkimoshire-tziitantyaari aririka piñaavairi, ari onkantya eero novashiretziitanta naaka eejatzi. ²⁹Kimoshirera pinkantaventavai-yaari, tema pirentzitavakaanaatya pikempisantairi Avinkatharite. Piñaapin-kathatapiintayetairi ikaratzi oshiyariri irirori. ³⁰Tema ikamavetaka irirori ikamaitanakaro jantayetziro ikovakairiri Cristo. Ishinetakovenantanakaro jampitakotakena, te inkaminthaatziivaitya irirori, okempivaitakaro eerokami ampitakotenamei jaka.

Kovaperotajaantachari

3 ¹Ari okantamaitari iyekiite, tharomenta pinkantaventaiyaari Avinkatharite. Tema eero nosamaro naaka napiipiitemiro okaratzi nosankinatakemiri pairani. Iro kameethatatsi onkantya piyoperotantyaari.

²Ontzimaty e paamaiyaari manintane-riite kempitakariri otsitzi, kaariperoshire-riite, kovatsiri itomeshitaanitakaiyaami.

³Tema tomeshitaaniperori anayetai aakaite, inampishireyetantaira Tasorentsinkantsi, jiyotakaayetairo tsika ankantya añaapinkathayetairi Pava. Eero aventaa-shirevaitashitaro añaayetziri avathaki, aña iro antharomentaventya jashiyetaira Cristo Jesús. ⁴Ari onkantemi ovavisaakoshiretaimi añaayetziri avathaki, nomavaitakeromi naaka nanaakotantemi. ⁵Tema pairani ovakera notzimapaakeranki, okaratzi 8 kitaite nomaakotapaake, ari itomeshitaanitakenari. Naakatake Israel-mirinkaite, icharinetanakari

Benjamín-ni, Judío-perori nonatzi, noñaavaitzirora kameethaini iñaane nosheninkaite, nomonkarayiro okaratzi Ikantakaantaitane, tema Fariseo nonaveta. ⁶Noñaajaantake nokempisantaperotatziiri Pava, irootake nokisaneentantakariri kempisantanairiri Jesucristo. Tema nothotyaavetanakityaaro nomonkarayiro Ikantakaantaitane, te namaakitapainte aparoni. ⁷Iro kantacha maaroni iroka, okaratzi nasagaaventavaitakari pairani, tekatsi apantaiyaarone iroñaaka niyotakotairira Cristo. ⁸Omaperotatya, tekatsi apantaajatyaaarone iroka niyoperotairira Cristo. Novashaantanairo maaroni, nokempitakaantanakero jookapiintaitziro kaarashi. Iro nokovajaantanairi niyoperotairi Avinkatharite Cristo Jesús tema irootake kameethaperotatsiri. ⁹Iriitakera tsipashiretaanari iroñaaka. Te nopankiventanaaro nomonkarayero Ikantakaantaitane, tema te ovatampatzikashiretena. Irooma naventaanaarira iroñaaka Cristo, iriitajaantakera Pava ovatampatzikashiretaanari. ¹⁰Iroora nokovaperotanairi niyoperotairi Cristo, tema iriitake ashitaarori ishintsinka ipiriintaara ikamavetaka. Ari onkantya nonkempitakotantyaariri tsika ikanta ikemaantsitakotentantaka, tsika ikanta eejatzi ikamimotantake, ¹¹irootake iroviiriantaiyaanari naaka aririka nonkamavetakya.

¹²Tekeraatara nothotyaaitero nokantayetakemiri, tekeramintha noñeero nonkameethashireperote. Iro kantacha eekero niyaatatye nonkokovatero irojatzi nothotyaaperotantakyaarori, tema niyotzi iri etapaintarori Cristo Jesús jovavisaakoshiretaana. ¹³Iyekiite, tera nonkantaty e naaka: Nomatataikero nothotyaakero nonkameethashireperote. Aña jiroka nokantanaa: Maisanta novanairo nantayetakeri pairani te noshiretakotaaro, intaani nopampithashiretakotaro onkarate noñaayetairi apaata,

¹⁴ari onkantya noyiishitantantyaari, irojatzi noñaantaiyaarori apaata impinayetairi Pava ikaimashireyetaira intsipashiretai Cristo Jesús. * ¹⁵Irokapa-yeeni nokantayetakemiri, ontzimaty oshiretakotyaaro maaroiteni okaratzi antakishireyetaira. Terika poshiretakotyaaro, Pava oñaakemirone pinkempitakotantaiyaanari. ¹⁶Iro kantacha, ontzimaty ankyaryooventairo antayetantyaarori okaratzi ayotakotajaantakeri.

¹⁷Iyekiiite, ontzimaty pinkempitaiyaana naaka. Ontzimaty eejatzi pamenayetairi pashine aririka joshiyakotaanaro naaka tsika nokanta piñaayetakena. ¹⁸Tema aritakeranki napiipiitakemiro noñaaventzimi, irojatzi napiitemiri iroñaaka nirayimankakiini nonkantemi: Tzimatsi osheki saikimotakemiri janta itzimi kisaneentziriri ikaratzi ñaaventakotzirori tsika okanta ipaikakoyeetakeri Cristo. ¹⁹Irootaintsira iriñaayetero iraperoyeetairi. Itharomentashivaitakaro okaratzi jovayeteri ikempitakaantakero iroomi ivavanetyaami. Osheki ikantakaaperoven-takaro okaratzi jantayetakeri, te impashiventakotyaaro. Iro ipampithashiretakovaitashitapiintaka osavisato. ²⁰Irooma aakaite, iro akovaperotanai anampitaiyaaro isaikinta Pava. Oyaaneenta akanta impiye Ovavisaakotantaneri Avinkatharite Jesucristo, ²¹tsika itzimi pashineyetakaapaineri avathaki akaamanevaitzi, ari ankempitakotaiyaari tsika ikanta irirori otzimi irovaneenkaro. Aritake irimata-pairo, otzimimotziri ishintsinka ipinkathariventantarori maaroni opaiyetarika.

Pinkimoshireventapiintairi Avinkatharite

4 ¹Iyekiiite, nokovataike naaka poisokerotanaiyaari eerokaite Avinkatharite. Tema netakotane

pinayetatz, osheki nokovake noñaapaimi. Eerokayetake oimoshirenkanari, eerokatake kantakaanterone impinataitantaanari apaata, onkempi-vaityaaromi namathaire pinatyeeimi.

²Nonkantemiro Evodia eejatzi Síntique: Ontzimaty ariperotavakagaiya aventaashiretaarira Avinkatharite. ³Nonkantemi eejatzi eeroka notsipaminthare, pinkaminairo iroka apiteka tsinane ariperotavakaantaiyaari. Tema ari okaratakenaranki natsipeventaro Kameethari Ñaantsi noñaaventziro, ari otsipatakari Clemente ipoña pashinepayeeni ikaratzi tsipayetakanari pairani. Tema maaroni irikaite, osankinatakoyetaka irañaashireyetai apaata.

⁴Kimoshirera pinkantaventapiintaiyaari Avinkatharite. Napiitavakemiro: ¡Pinkimoshiretapiintaiyeni! ⁵Ontzimaty iriyoyetaimi maaroiteni neshinonkataneri pinayetai. Tema aritake piyimataka Avinkatharite. ⁶Eero okantzimoshirevaitami, aña piñaañaatapiintairi Pava pinkovakoyeteri kovityiimotamiri. Pimpaasoonketapiintairi eejatzi. ⁷Ari onkantya piñaantyaarori isaikakaayetaimi kameetha Pava, kameethapero onatziira iroka, anayiro okaratzi akinkishireyetari aakaite. Tema iroka, saikaantsi kameetha, iro inimoshiretakaimine, eero okantzimoshirevaintantami tema itsipashiretaatyaami Cristo Jesús.

Poshiretapiintaiyaaro kameethari

⁸Jiroka nonkantemiri iyekiiite. Poshiretapiintaiyaaro kyaaryoori, ñaapinkathan-kantsi, tampatzikashirenkantsi, kiteshirenkantsi, onimotankantsi, ookimotankantsi, kameethashirenkantsi, tharomentankantsi. ⁹Pantanairo okaratzi piyoyetakeri, okaratzi nokamantakemiri.

* 3.14: Kantakotachari jaka “noyiishitantantyaari,” ikantaranki aparoni atziri oyiishitantatsiri ishiya tsika ipiyota amenaminthatziriri, ipayeeztziri ovinaro joyiishitantake.

Piñaantayetyaaro okaratzi niyotaayetake-miri, okaratzi kameethari piñaakotake-nari naaka nantayetakeri. Aririka pantayetanairo iroka, ari inimovaitakemi isaikakaimi Pava.

Ipashitantari Filipos-satzi irashi Pablo

¹⁰Iniroite ikimoshiretakaakena Avinkatharite, noñaakero papiitairo pineshinonkataana. Niyotzi naaka te pimaisantana, aña iro kantakaantzirori te ontzime tsika pinkenakairo pineshinonkantantyaanari.

¹¹Tera iro nonkantantyaari, noñaatziiro nokovityaaneentavaitzi. Aña nametakaro nokimoshirevaitzi onkantavetakya tekatsi tzimimotenane. ¹²Niyotakero tsika okantavaita aririka ankovityaaneenta-vaite, aririka ontzimimoyetai osheki. Nothotyaakero nametakaro maaroni, aririka novatziitya, aririka nontashaa-neentavaite. Nametakaro aririka ontzimi-motena osheki, nametaro eejatzi noñaashivaitaro tekatsirika tzimimotene. ¹³Ari onkantake nonkitsirinkero maaroni opaiyetakarika, tema iri Cristo aavyaashiretakaanarori iroñaaka.

¹⁴Iro kantacha, osheki okameethatake okaratzi pipashitakanari, tema piyotaiya-keni tzimatsi osheki pomerentsitzimotakanari. ¹⁵Pairani nokenantanakarori noñaaventziro Kameethari Ñaantsi, tekatsira neshinonkatyaanane, intaani eerokaite Filipos-satziite, pipakaantake-

nari pipashitanari. ¹⁶Ari pikempitaakero eejatzi nosaikantakari Tesalónica-ki, papiipiitakero pipakaantakena pipashitanari, iri naantakari okaratzi kovityiimotapiintakenari. ¹⁷Tera intaani noshiretyaaro naaka pimpashitapiintyaanaro kovityiimotanari, nokovatziiira pantayetanairo eerokaite kameethari, inkene impashiitaiyaami apaata eeroka.

¹⁸Aritake naakero maaroni pipakaantakenari, ipapaakenaro Epafrodito, oshekitzimotapaakena tekatsi kovityiimotenane. Okaratzi pantakeri osheki ookimotakari Pava, okempitzimovaitakari aparoni kasankainkari. Okempivaitakaro eejatzi ookimotari aririka impomeyeeteneri piratsi. ¹⁹Iriira Pava payetemine onkarate kovityiimoyetyaamine eeroka, tema otzimimotziitzi irovaneenkaro Cristo Jesús. ²⁰iAnkantaityaanira añaapinkathatairi Ashitairi Pava! Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹Povethatyaanari janta itasorentsita-kaane Cristo Jesús. Jovethayetzitami iyekiite ikaratzi tsipatakanari naaka jaka. ²²Jovethayetzitami eejatzi itasorentsita-kaitane jaka, iri ovethatajaantamiri ikaratzi saikavankotziriri Pinkathari César.

²³Onkamintha ineshinonkatziitaimi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantyaari.

IRO SANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI COLOSAS-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo otyaantzimiro iroka osankinarentsi. Tema irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakeri Pava. Iri notsipata iyeki Timoteo nosankinatzimiro. ²Eeroka nosankinayetziini pikaratzi itasorentsita-kaitaimi janta Colosas-ki, tema eerokaite iyekiite oisokerotanakari Cristo pikempisantanairi. Okamintha ineshinonkataiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayeetaimi, ari inkempitziyaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Jamani Pablo onkantya iriyotanetantyaari kempisantzinkariite

³Ari nokantapiintatya noñaañaatziri Pava Ashitariri Avinkatharite Jesucristo, nokantziri: Paasoonke Pava. ⁴Irootake nopaasoonketantariri, tema nokemakovementakemi tsika pikanta paventaashireta-naari Jesucristo, etakotane pikantanairi itasorentsitakaane, ⁵okantakaakami pikempisantanairo kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, piyotanaïro tzimatsi poyaakoneentari inkitekinta. ⁶Okaratzi pikemakeri eerokaite, jatakotake maaroni nampitsiiteki. Ikempisantayetanai eejatzi pashinesatzi atziririite. Ikempitakami eerokaite ovakera pikemavakero ñaantsi, pikemathanakero omapero ikaminthaa-yetaimi Pava. ⁷Tema iriitake iyeki Epafraſ iyotaakemirori pairani janta.

Netakotanera jinatzi Epafraſ, iri oisokero-takariri Cristo jantavaitziniri. ⁸Irijatzira kamantapaakenari osheki petakoyetanta ikantakaakami tasorenkantisi.

⁹Tema ovakera nokemakoventavakemi tsika pikantana, ari nokantapiintanakitya namanakoyetzimi onkantya pinkemathatantyaarori ikoviri Pava. Iyotaneshire pinkantayetaiya. ¹⁰Namanakotzimi eejatzi pantapiintantyaarori ookimotariri Avinkatharite, tema irootake ikoviri pantaineri, iroora piyaatakaantyaarori piyoperotanairi Pava. ¹¹Namanakotzimi onkantya otapishiretantyaamiri ishintsinka. Iro kyaaryooventakaimine irovaneenkaro, intsinampashireventakaimi eejatzi. ¹²Ari onkantya pintharomentantyaari pimpaasoonkeyetairi Ashitairi. Tema iriitake kantakaarori okanta añaantaarori jashiyetai, anintaapiintaiyaaro okaratzi ikashiyakaayetakairi ikitainkatakotairi itasorentsitakaane. ¹³Tema pairani kempivaitaka asaikatyeemi otsirenikitzi. Iro kantacha jovavisaakoshiretai Pava, ipinkathariventayetai iroñaaka iretakotane Itomi, ¹⁴itzimi kapathainkatzi-mentakairi. Okempivaitakaro impinakoventatyeeemi itsiparyaakoventayetaira, ari okanta ipeyakotantairori ayaariperonka.

Ikamimentaira Cristo ari jariperoyetairi Pava

¹⁵Tera inkoñaanete Pava, iro kantacha joñaakantapainta iponkitzitaajanakari

Itomi, tzimitachari tekeramintha irovetsi-kayeetero tzimayetatsiri iroñaaka. ¹⁶Iriira Itomi oveysikakaantakero tzimayetatsiri inkiteki eejatzi kipatsiki. Jovetsikake okiyetari, ipoña kaari koñaayetatsine. Jovetsikayetakeri maaroni maninkariite pinkathariventzirori tsikarika opaiyeta. Iriitakera jovetsikakaayeetake maaroni onkantya irashitantyaarori irirori. ¹⁷Iri etajaantanakaro Cristo itzimi pairani. Irijatzi kantakaarori iroñaaka kaari onashiyetantaa okaratzi jovetsikayetakeri. ¹⁸Irijatzi Cristo akempitakaanta iriimi aiotyaami akempisantzinkaritaira. Irooma aakaite ivatha anayetaimi. Iriitake etakaantaarori ipiriintaa ikamavetaka. Irootake iretapiintaitantyaarori iñaapinkathayeetairi iroñaaka. ¹⁹Tema iriitakera Itomi ikovaperotajaan-take Ashitairi irinampishireperotantyaari ipavatzira irirori. ²⁰Iriitake kamimotayetairi, kapathainka ikantapainta ipaikakoyetakeri. Aripaitera jariperoyetai, onkantavetakya tsika asaike kipatsiki, terika, inkiteki.

²¹Pairani kisaneenta poviri Pava, te poshoretakotyaaro ikovakaayetzimiri, iro pantapiintashitaka kaariperori. Iro kantacha Pava, jariperoyetaimi. ²²Tema atziriperori jinapaintzi Jesucristo, iro aritantakari ikamimoyetakai maaroni. Iriitake aayetaine Pavakinta, inkantapairi: Jirikatake, notasorentsitakaane, kiteshirepero ikantayetaa, tekatsira kantakovaitairine. ²³Arira onkantyaari, aririka poisokerotanakyaro paventaashiretyaari. Tema pairani ovakera pikemavakero Kameethari Ñaantsi, piyotanake tzimatsi poyaakoneentari. Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni nampitsiiteki. Irojatzira, naaka Pablo, ikinkithatakayaeyetakenari eejatzi.

Jiyotaayetziri Pablo pashinesatzi atziri

²⁴Iniroite nokimoshiretzi iroñaaka noñiirō nokemaantsitakoventami. Tema

nomonkaratatziro ikemaantsitakaitakari Cristo. Iriira nokemaantsitakoventakempisantzinkariite, itzimi kempitanaarori iroorikami ivatha Jesucristo. ²⁵Iro nantavaire naaka nomonkarayetairo, tema iri Pava kantakenari: Piñaaventaineri atzirite noñaane, ontzimatyepothotyero maaroni. ²⁶Tekatsi iyotaajatsine pairani opaita iranteri Pava, irojatzi okantzimaita iroñaaka. Iro kantacha aakaite ipaiyeetaira “itasorentsitakaane,” jiyotakayaetairo. ²⁷Tema iro ikovakeri Pava ayoyetairo. Jiroka jiyotakairi: Ineshinonkayetaimi eerokaite nosheninkavetami, itsipashiretaami Cristo. Iro poyaakoneentantaarori piñeero irovaneenkaro. ²⁸Irootakera noñaaventantaariri naaka Cristo. Nokantayetziri atzirite: “Aritapaake pikaariperoshirevaitake.” Niyotaayetairi kameethaperoini, okempivaitakaro naayetaayeerimi Pavakinta, nonkantairi Pava: Jirika kempisantairiri Cristo, iriityetake othotyaakerori. ²⁹Irootake noñaashintsiventakotantariri iroñaaka. Tema ishintsinka Cristo aavyaashiretaakaenarori nantayetantakarori maaroni.

2 ¹Tema nokovatzpiyoyetai iniroite noñaashintsiventakami, eejatzi Laodicea-satzi ikaratzi kempisantairiri Cristo, noñaashintsiventakari. Ari nokempitaakeri maaroiteni kaari ñaavorotaajatenane. ²Iro noñaashintsiventamiri onkantya pintharomentashiretantyaari, petakotavakaantyaari, piyotaneperokitantyaari, pinkemathatantyaarori irantayetairi Ashitairi Pava tera jiyotakoveetari pairani Cristo. ³Tema iriitake Cristo kantakaarori inkemathatakaantairo kaari jiyotakoveetari, okempivaitakaro aparani ashaararontsi otzimi jomanayeevetari. ⁴Nokamantzitamiro iroñaaka iroka, eero piñaantaro iramata-viyeetemi. ⁵Okantaveta te nosaikimotemi pinampiki, iro kantacha nompampitha-

shiretakotapiintakemi kempivaitaka ari ankaratajaantemi asaike janta pinampiki. Iro nokimoshireperotantakari nokemakoveentakemi aripero pikantavakaanaa, oisokero povanairi Cristo paventaanaari.

⁶Tema tsika pikanta pikempisantana-keri pairani Avinkatharite Jesucristo, eekero piyaatatye pintsipashiretyaari. ⁷Oisokero povaperotanakeri petanakari pikempisantziri, pinkempitakotyaari parithatsiri kameethaini, pinkempitakotyaaro eejatzi pankotsi jovetsikayeetziro, tema irootake jiyotakaayeetakemiri. Pimpaasoonketapiintairi Pava.

Isaikaperoshiretantaami Cristo

⁸Pinkyaaryoote, tzimatsira kovatsiri iramatavitemi, paamaventya. Jimonka-raakaashitamirokari okaratzi jiyoyetziri, jiyotaayetziriri pairani ivaisatziite, iro jameyeetapiintari jaka kipatsiki. Tema kaari irashi Cristo. ⁹Tema Pava, iri othotyaaperotzirori inampivathatantari Jesucristo. ¹⁰Irijatzi othotyaaperotziro inampishiretantakami eerokaite, tema paventaashiretanaari Pava. Pinkathariperori jinatzi irirori, janayiri ikaratzi pinkathariyevetachari. ¹¹Tema paventaashiretanaarira Pava, kempivaitanaa pintomeshitaanitayeeyaami. Tera koñaaro pintomeshitaanitya, iroora oshiyakaaventacha jovashaantakaayetaimiro Jesucristo piyaariperoshirenka, jovañaashireyetaimi eejatzi. Okempivaitanakaro intomeshitaanitayeeemimi. ¹²Tema poviinkaayetakara pairani, pikempitayaarira Cristo Jesús tsika ikanta ikamavetapainta irirori. Iroovaitanake arimi pinkaratakerimi pinkitaty, ikitaveetakari irirori. Ipoña pañagai, jañagaira irirori. Tema paventaanaari

iroñaaka Pava tsika itzimi ashitaro ishintsinka ovañagaimiri. ¹³Pairani eerokaite, kempivaitaka pinkamayeta-tyeemi okantakaantziro piyaariperonka. Iro kantacha Pava jineshinonkataami, okantavetaka te pintomeshitaaniyetya. Tema jovañagairi Cristo, ari ikempiyetaimiri eeroka jovañaashiretaimi ipeyakoyetaimiro piyaariperonka. ¹⁴Tema pairani osheki ikovaveta nosheninkapayeeni irimonkarayeteromi Ikantakaantaitane, temaita irimonkarayero. Irootake irovasankitaantavetyaarimi Pava. Tema kempivaitaka Pava irosankinatakotatyee-romi ayaariperonka. Ikanta ipaikakoyetakerira Jesucristo, ari ashiryaakari josanki-natakovetakai Pava, kempivaitaka arimi intsipatanakyaaromi ipaikakoyetakerira Cristo. ¹⁵Aripaitera joitsinampaayetakeri pinkathariventashivetachari, tera ontzimimotanairi ishintsinka irirori. Te irantero iromananeekiini irokapayeeni, joñaakantaperotakero onkantya iriyotakoyetantyaarori.

¹⁶Te arite pinkantakotavakaiyaaro ovaritentsi, eejatzi jimireyeetari. Te arite eejatzi pinkantakotavakaiyaaro joimoshirenkayetari nosheninka, okempitaty osarentsi, ovakeracheeri kashiri, kitaite jimakoryaantaitari. ¹⁷Tema maaroni imonkarayetziri pairani nosheninkapayeeni, iroovaitake okanta aamparentsi. Kantakotachari jaka iriitakera Cristo.* ¹⁸Paamaventyaari kovayetatsine iñaaventayetemi, ikovatzi poshiyakoyetaiyaari tsika ikantayetara iriroriite. Irootake ikantantayetamiri: “Thame antsinampashireyetai, onkantya añaapinkathayentan-tyaariri maninkariite.” Iro kantacha temaita iñaavoroteri maninkariite, intaani jaakoventaro ipampithashiretako-

* 2.17: Tema aponi aamparentsi te onkoñaavaitashitya. Aririka añeero, ayotzi tzimatsi ashitarori iraampare. Ari okempitari eejatzi okaratzi imonkarayeetakeri pairani, aamparera onayetake okaratzi jantzimoyetairi Cristo.

vaitaro inevetashiyetari irirori, kantakaa-pero ikantaventayetaro. ¹⁹Te irovithaajayaa-ri irikaite itzimi aitotanaari aakaite. Irika aitotaari, iriitake tharomentakaarori okimotayetzi avatha, irojatzi ovithaava-kaantayetari. Tema Pava kantakaa-rori.*

²⁰Aparoni kaminkari tekatsi irante, eero okantzi irimonkarayetero itzitayee-tari. Arira pikempiyetanaari eerokaite pitsipashiretanaari Cristo, kempitajaan-taka pinkamatyeemi. Te onkovajaantya pimonkarayetairo okaratzi itziyeetari. ¿Opaitama pamaashivaitantari pantayetziro ikantayetziro atziriite?

²¹Ikantzimi: Eero povayetaro iroka, eero pantayetziro iroka, eero poirikayetziro iroka. ²²Aña jiyotaashivaiyeetakamiro Ikantakaanaitane. Tema aririka oyaaro tsika ompaitya, eerora añiir tsika onkantai, ari othonkari. ²³Tema aririka antziventavaitya, añajaantzi ashinonkaa-ventayaari Pava akempisantanari. Temaita, amenaashivaita iroka, tema te ovashaantakaantero anevetashivaitapiin-tari.

3 ¹Aritake añagai Cristo, isaikimota-pairi Pava irakojanoriki, ari ikarata-pairi ipinkathariventantzi. Ari pikantaye-tanaari eerokaite pitsipashiretaari Cristo, avisakoshireyetaimi. Pinkovapiintairo jashitari irirori. ²Eero pipampithashireta-koyetaaro osavisato, aña iro pipampi-thashiretakoyete inkitesato. ³Kempivai-taka iroñaaka pinkamayetatyeerikami, tema pisaikimoshiretaiari Pava pitsipashi-retaari Cristo, okantavetaka iroka kaari koñaaroini. ⁴Iro kantacha, aririka impiyake Cristo, aripaitera irovañaayetai

maaroite, ovaneenkaki ankantaiya antsipatapaiyaari.

Te apantyaaro apiiyetairo antayevetakari pairani

⁵Te apantyaaro papiitairo pantayeveta-kari pairani. Pinkempitaiyaari kaminkari, te irantayetairo kaariperori. Te arite pimayempitanai, pinkaariperoshireyete, pinkamaaroshireyete, pineveshirevaitya, pinevevaityaari kireeki. Tema aririka pinevevaitakyaari, aritake pivavanetana-kyaari. ⁶Irootakera jantapiintayetakeri atziriite, iro irovasankitaaventairiri apaata Pava. ⁷Ari pikantayevetakari eejatzi pairani eerokaite, pamekivetakaro. ⁸Iro kantacha, ontzimatyepovashaanta-yetairo eejatzi irokapayeeni, okempita-tya: Pikisavakaavaita, piñaakatsimatava-kaavaita, pikemaantsitavakaavaita, pikantzimatavakavaita, pikaviyavakaa-vaita, ⁹pamatavivaitantzi eejatzi. Tema aritake povashaantayetairo tsika pikanta-yevetara pairani. ¹⁰Kameethashire pikantayetaa iroñaaka, tema iri Pava ovameethashiretaimi, pinkempitaiyaari ikantara irirori, tema iriitake ovetsikake-miri pairani. Irootake piyoperotantaiya-riri iroñaaka. ¹¹Ithonka inampishiretantai Cristo maariteni, ikempitayta: Griego, Judío, totameshitaari, kaaririka totameshitaari, pashinesatzitatsiri, sheninkatantaneri, kaari iyovaitaneri, pimantaari, maaroni.

¹²Ineshinonkatane Pava pinayetzi, irootake jiyoshiitantayetaamiri onantyaari irashiperotaiyaami. Ikovi iroñaaka pintasorentsishireperoyetai. Pineshinonkayetantya, pinethaantanete,

* **2.19:** Jiroka oshiyakaaventachari jaka: Te iriyotaajate iriira Cristo jevayetairi aaka, ikempivaitakaro iriimi aito. Irooma aakaite akempitakaro iroorikami ivatha. Tema aririka antharomentya ankimotate avathaki, maaronira avatha otharomenta okimotayetzi, kameetha okanta ovithaavakaayeta, irojatzi antarivathayetantakyaari. Irootakera aito jevatakaantatsiri okanta otharomentantari okimotayetzi kameetha avatha. Ari ikempitzitari eejatzi Cristo, iriira jevayetanairiri kempisantzinkariite, irojatzi irantarishireperotantakyaari kameethaperoini.

tsinampashire pinkantya, eero pisamavai-tanta. ¹³Amave pinkantavakaayetanaia, pimpeyakoteri ovaariperoshirevaitzimiri. Tema aritake ipeyakotaimiro eeroka Cristo piyaariperonka. Irootake pimatanairi eejatzi eeroka. ¹⁴Iroora kovajaantachari iroñaaka petakotavakaa-yetanaia, onajaantantyaari pariperota-vakaanaiya. ¹⁵Tema aparoni akantanaa akempiyetaaro aakami ivatha Cristo, iro ñaantyaarori kameetha asaikayetanai, ariperotavakaanaiya. Ontzimatyepampaasoonkeyetairi Pava. ¹⁶Poshiretapiintanaiaaro pikemakoyetakeriri Cristo. Jiroka piyotanetantyaari onkantya piyotavakaantaperotyaari: Ontzimatyepampaayetanaiaaro onkarate iriyotakaayetemiri Tasorentsinkantsi, pimpanthaayetairo Salmo, pimpaasoonketairi Pava. Ari onkantya pintharomentashiretavakaantyaari. ¹⁷Ari pinkempityaari ontzimerika pantayeteri, ompaitya piñaavaiteri, pimpairyaapiintairi Avinkatharite Jesucristo, pimpaasoonketeri Ashitairi Pava.

Antayetairi akempisantayetai

¹⁸Iinantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, tema iro pantayetanairi pikempisantairi Avinkatharite. ¹⁹Iimentaitari, petakoyetayaaro piinaite, eero piñaakatsimavaitaro. ²⁰Itomiitari, pinkempisantairi ashitamiri, tema irootake ookimotariri Avinkatharite. ²¹Ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, ari onkantya eero okantzimoneentavaitantari. ²²Omperataari, pinkempisanteri okaratzi inkantemiri omperatamiri jaka kipatsiki. Eero povakomentashivaita pantavaite aririka iramenemi onkantya pinimotakaantyaariri, aña kameetha pantavaitapiintaineri, tema piñaapinkathataatziiri eeroka Pava. ²³Ari pinkempitairori maaroni pantayetanairi kameetha pishirethaventyaaro.

Pinkempitakaantanakero iriimi omperatyaamine Avinkatharite Jesucristo, kaarira atziri omperataajatyamine. ²⁴Aritake piyotaiyakeni eerokaite, Avinkatharite pinayetamiri apaata. Tema iri Cristo omperatapiintayetaamiri iroñaaka. ²⁵Iriima ikaratzi antayetapiintanairori kaariperori, irovasankitaayeetairi irirori. Tema Pava, tekatsi iramaakinete irirori.

4 ¹Otzikatananeriite, paakameethateri potzikataneete, tampatzika pinkantaventyaari. Pinkinkishiretero, tziatsira eeroka inkiteki ipaita Omperatamiri.

²Piñaañaatapiintayete, aamaventashire pinkantya piñaañaate pimpaasoonkete.

³Piñaañaatakotzityaana naaka, onkantya ishinetantayeetyaanarori noñaaventakotanairo kaari jiyotakoveeta pairani. Tema irootake jominkyaaventaitakenari.

⁴Piñaañaatakotena onkantya nomatantyaarori noñaaventero kameethaperoini, iro inkemathayeetantyaarori.

⁵Ontzimatyepisaikayete kameetha pisaikimoyetzirira kaari kempisantatsine. Piyotayeri, eero pikempiyavaitashitari.

⁶Kameetha ookimoyetyaari onkarate piñaaventeneriri, poshini onkantzimotyaari. Ontzimatyepiyotayete tsika pinkante pakayeteri aririka irosampiye-temi.

Overaantarori ovethataantsi

⁷Aririka irareetakya iyeki Tíquico pinampiki, iriitake kamantapaakemine tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Tema irika iyeki, iriitake ampitakoperotakenari jaka nantavaitziniri Avinkatharite. ⁸Iro notyaantantyaariri iriñeemi tsika pikantaiyani eerokaite janta, inkamantemiro tsika nokantaiyani jaka. Ari onkantya piñaantyaarori pintharomentashiretaiyeni. ⁹Ari notyaantemiri eejatzi iyeki Onésimo intsipatanakyaari Tíquico. Tema irika Onésimo iriitake poñeenchari

pairani pinampiki. Kyaaryoo javentaanakari irirori Avinkatharite, netakotziitane jinatzi. Apitara inkarate kamantapaakemineri okaratzi nantayeta-keri jaka.

¹⁰Arira itsipatakana Aristarco jashitako-yeetana jaka. Jovethatzitaiyami eejatzi irirori. Jovethatami eejatzi Marcos itomithori Bernabé. Tema irika Marcos, iriitake noñaaventakemiri pairani nokantakemi: Aririka irareetakya pinampiki, paakameethatavakeri.

¹¹Jovethataiyami Jesús, ipaitaitziri eejatzi Justo. Iriitaiyakenira karatakenari noñaaventakotziro tsika okanta ipinkathariventantai Pava. Osheki joimoshirenkana iriroriite, tema tekatsi pashine nosheninka kempityaarine itsipatakana irikaite. * ¹²Jovethatami eejatzi Epafras, iriitake pashine poñeen-chari pairani pinampiki. Irijatzi iromperatana Cristo. Osheki iñaañaatakotapiintakemi, onkantya pinkyaaryooshireyetantyaari, piyotakotantyaarori pantanairo kyaaryooperoini ikoviri Avinkatharite.

¹³Naakajaantake ñakeri Epafras osheki

ipampithashiretakoyetakami. Ari ikempitzitakariri eejatzi Laodicea-satzi, eejatzi Hierápolis-satziite. ¹⁴Jovethatami eejatzi Lucas aaventantaneri. Irijatzi netakotane. Jovethatzitami eejatzi Demas. ¹⁵Nokovi naaka povethatyaanari maaroni kempisantzinkariite janta Laodicea-ki. Povethatyaanaro Ninfas, eejatzi pinkempitaakeri maaroni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyeta-piintachari opankoki. ¹⁶Piñaanateneri nosankinare ikaratzi kempisantzinkariite janta pisaikinta. Impoña potyaantakeneri Laodicea-satzi iriñaanateneri kempisanta-yetatsiri janta. Ari pinkempityaari eejatzi eerokaite, piñaanatero nosankinatakeneri iriroriite. ¹⁷Jiokara ñaantsi pinkanteri Arquipo: Pantavaitaineri Avinkatharite tsika okantajaantara ikantakemiri, pimonkarayeneri.

¹⁸Naaka Pablo, jirokara nosankinata-jaantzimiri nakoki novethatamira. Eero pipeyakotana jominkyetakena, piñaañaatakotapiintaina. Onkaminthara ineshinonkayetaiyaami Pava. Ari onkantya.

* 4.11: Ikantakotziri Pablo jaka “nosheninka,” iriiyetakera ipaitayeetzi “tomeshitaaniri,” tema aritake ipaitayeetziriri judfo-payeeni.

JETAKARI JOSANKINATZINIRI PABLO TESALÓNICA-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo osankinatzimiro iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaantzimiro janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Onkamintha ineshinonka-taimi, isaikakaayetai kameetha eejatzi.

Ikempitakoitari Tesalónica-satzi

²Aririka noñaañaatakoyetemi, iniroite nopaasoonketziri Pava. ³Osheki nopampi-thashiretakotapiintakemi okaratzi pantayetanairi poshoretanaara, okaratzi jiñeetzimi petakoyetanta, ipoña okaratzi paakoyetanaara eejatzi poyaaventaari Avinkatharite Jesucristo. ⁴Tema niyotaiyini iyeikiite, jetakoyetaami Pava irijatzi iyoshiiyetaimi. ⁵Piyotaiyini eerokaite te noñaaventashityaamiro Kameethari Ñaantsi nosaikimotantakamiri, aña Tasorentsinkantsi ovashinchashiretakenari, niyotantari kyaaryoori onatzi okaratzi nokamantayetzimiri. Piñeeyakena eejatzi tsika nokanta nosaikimoyetakemi, osheki nokovapiintake nonkaminthaayetemi. ⁶Okantaveta osheki piñaashitakaro, iro kantamaitacha pikempisantayetanai, tema Tasorentsinkantsi oimoshirenkakemiri. Irojatz pimatantanaarori okaratzi nantakeri naaka eejatzi okaratzi jantakeri Avinkatharite. ⁷Ari okanta ikempitantanaamiri

ikaratzi kempisantayetanaatsiri nampiyetarori Macedonia-ki eejatzi Acaya-ki. ⁸Te iri aparoni kemakoyetaimine tsika pikantana pikempisantairi Pava, aña ikemakoyetakemi eejatzi tsikarikapayeeni. Tema nokovavetaka nonkamantearimi tsika pikanta pikempisantayetai eeroka, ⁹iri etavakanaro ikamantavakena naaka tsika pikantayetaka paakameethatakena, tsika pikanta povashaantayetanairi pivavanevetari, iro pikovanake panteneri ikoviri Kañaaneri Pava Kyaaryoori. ¹⁰Ikamantakenaro eejatzi tsika pikanta eeroka poyaaventari Jesús impiye inkenapairo inkiteki, tema iri Pava ashitari jovañagairi ikamavetaka. Iriitake materone irovavisaakoshiretai aririka omonkarapaitetaiya irovasankitaantayetai.

Jantayetakeri Pablo Tesalónica-ki

2 ¹Iyeikiite, piyotaiyini eeroka te amenaashita okaratzi niyaatake nareetami. ²Pairani tekera niyaateeta pisaikaiyini eeroka, osheki ikisaneentaitakena Filipos-ki, jovasankitaavaitaitakena eejatzi. Iro kantamaitacha iri Pava shintsishiretakaakenari noñaaventantakamirori Kameethari Ñaantsi, okantavetaka ikisaneentaitana. ³Tema te nokenakaashitaro okaratzi noñaaneyetakari, te nonkaariperoshirete noñaaventantamirori, te nonkove namatavitante. ⁴Aña Pava ñaantashiretakanari naaka, iri otyaanta-

kenari noñaaventaimiro Kameethari Ñaantsi, irootake kaari noñaaventanta-paakamiro okaratzi ookimoyetariri atziri, intaani noñaaventakero ookimotariri Pava, tema iriitake iytashiretantatsiri.

⁵Tema piyotaiyini eeroka te nonintathatantyaamiro okaratzi noñaaventakemiri, iro noñaantyaari naye osheki kireeki. Iri iytatsi Pava. ⁶Tera iro nonkovaajate piñaapinkathatashityaana. Okantavetaka naakatake irotyaantajanore Cristo, ontzimatyeeemi iriñaapinkathayeetaina.

⁷Iro kantamaitacha noyaminthaane novakemi nokempitakaro aparoni iniroitari aririka aamaventyaari eenchaanikite. ⁸Te intaani noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, aña iniroite netakoyetakami, irootake noñaashintsita-koventantakamiri.

⁹Tema pikinkithashiretaiyironi eeroka netantanakarori noñaaventzimiro iñaane Pava, shintsiini nantavaaitake, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantaiyaroni eeroka pintziyena. ¹⁰Piyotaiyini eeroka tsika nokanta nosaikimotakemi eejatzi ikempitaka Pava jiyotzi irirori, tema kameethashire nokantaka, kiteshire nokantaka tekatsi impaitya kantakotenari. ¹¹Piyotzi eejatzi osheki nokaminthaayetaimi, nokempitakotaari ashitaanitachari ikaminairi irovaiyane, iposhenkari, ishintsithatziri. ¹²Ari nokempitaayetakemiri eeroka, inkene pantayetaineri ikovakaayetzimiri Pava, tema iriitake iyoshiiyetaimi, ari piñeero pisaikai ipinkathariventantai otzimira irovaneenkaro.

¹³Irootake niyaatakaantarori nopaasoonketanairi Pava. Tema pairani ovakera pikemavakena nokamantapaakemiro ñaantsi, piyotanake kaari iñaane atziri, irootake kyaaryoori iñaane Pava. Tema pikempisantanakero, antakaayetaimiro okaratzi ikovakaimiri. ¹⁴Ari pikempitakotanaari eerokaite ikaratzi

kempisantanairiri Jesucristo janta Judea-ki, tema iniroite jovasankitaayeta-keri judío isheninka. Ari ikempitaitakamiri pisheninka eeroka jovasankitaayetakemi. ¹⁵Tema iriitake judío ovamaakeriranki Jesús, irijatzi ovamaayetakeriri pairani kamantantaneri. Iriitake omishitovayetakenari eejatzi naakapayeeni. Iniroite ikisaneentakeri atziripayeeni. Irootake kaari onimotziri Pava.

¹⁶Tema te inkovaiyeni noñaaventaineri ñaantsi kaari judío-tatsine, onkantya iravisakoshireyetantaiyaari iriroriite. Ari okanta ikaariperoshiretaiyantakarini irikaite judío, ari iñaamaitaiyaaro irovasankitaayetairi Pava apaata.

Isaikantakari Pablo intaina

¹⁷Iyekiite, osamani okantavetaka asaikimotavakaaka intaina, osheki nopampithashiretakotapiintaiyakemi. Iro kantamaitacha osheki nokovake iroñaaka apiitairo añaavakaayetaiya. ¹⁸Ari nokovavetaka nareetyaami, iri kantacha Satanás osheki jotzikaakena. ¹⁹Iro kantamaitacha apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo, eerokatake poshenkashiretaiyanane noñaantyaarori nonkimoshiretai. Tema eerokaite kantakaakarori impinataitantaanari naaka. ²⁰Eerokataiyakeni kantakaiyaarone noñaantyaarori nonkantakaaperotaiya apaata nonkimoshiretai.

3 ¹Iro nopampithashiretakariranki nosaike naaka Atenas-ki, ²iri notyaantemiri Timoteo pisaikaiyini eeroka. Tema irika Timoteo iyeki jinatzi, osheki jantayetakeneriri Pava. Ari nokaratakemiri noñaashintsitakaro noñaaventziro Kameethari Ñaantsi ikantakota Cristo. Tema aririka irareetakya pisaikaiyini eeroka, iri otzishiretapaakemine, imposhenkashiretapaiyaami piyaatakaantyaarori pinkempisante.

³Tera nonkovatye onkantzimoneentyaami

aririka irovasankitaayetakemi, tema aritake onkantyaari, iro avishimoyetaineri. ⁴Irootake nokantayetzitakamiri nosaikimotantamiri, iro piñaayetakeri okaratzi avishimoyetakemiri. ⁵Iro kantamaitacha te onkante namavetapairo naaka, nokovake niyote eekerorika pikempisantaiyini. Noñaajaantake tzimatsi ipaita kovaintsiri inkaariperoshiretakaimi, ari amenaashivaityaami okaratzi nokamantayevetakamiri pairani.

⁶Iro kantacha jiyaatake Timoteo jareetami, piyaa nosaiki naaka. Ari ikamantapaana eekero piyaatatzi pikempisantaiyini, etakotane pikantavakaiyakani. Ikamantakena eejatzi osheki pinkinkishiretapiintaiyaana, pikovi piñeena, ari nokempitzitakari naaka nokovi noñeemi eeroka. ⁷Iyeekiite, okantavetaka osheki noñiuro jaka jovasankitaavaitaitana, tharomentashire nokanta, tema niyotzi eekero piyaatakaanakitziro pikempisantaiyanakeni eeroka. ⁸Tema niyotake eekero piyaatatzi pikyaaryooventairi Avinkatharite, kameetha onimotana nosaiki. ⁹Iniroite nopaasoonketakeri Pava, tema eerokataiyakeni matakero pikimoshireperotakaana. ¹⁰Eekero naakoventatyaaro namani kitaite eejatzi tsireni, onkantya noñaantyaarori napiitero nareetyaami, ari novatampatzikatemi tzimatsirika pikenakaashitakari pikempisantanai.

¹¹Iri nokovakotzi Ashitairi, Pava, ipoña Avinkatharite Jesús, tampatzika novanakeri niyaate pisaikaiyini eeroka. ¹²Nokovakotziri eejatzi iri kantakaiyaarone piñaantyaarori petakotavakaiyaani, ari pinkempitanairiri pashinesatzi atziri. Iro nokovi pinkempitakotyaanaro naaka tsika nokanta netakotaami eeroka. ¹³Iro iriñaantyaamiri Ashitairi, Pava, kiteshire pikantayetanaa, eero itzimi impaitya kantakotemine apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, intsipataiyaari ikaratzi kameethashireri.

Okaratzi onimotziriri Pava

4 ¹Ari okantari iyeekiite. Iri kantakaiyaarone Avinkatharite Jesús, nonkantantyaamirori iroka, shintsitha nonkantemiro. Pairani niyotaakemiro pantayetairo okaratzi onimotziriri Pava. Ari pimatzimaitakaro. Iro kantacha nokovi eekero piyaatakaatyero irojatzi pothotyaantaperotakyaarori. ²Aritake piyotaiyakeni eeroka, iriitake Avinkatharite Jesús matakaakenarori naaka okaratzi niyotaayetakemiri. ³Jiroka okaratzi ikoviri Pava onkantya irovameethashiretantyaamiri: eero pimayempitzi. ⁴Ontzimatyepiyoyetai pinkinatantya, inkene iñaapinkathayeetaimi pintampatzikashireyetaira. ⁵Eero piñaaposhinitaro mayempitaantsi. Iro jimatapiintayetakeri ikaratzi kaari kempisantayetairine Pava. ⁶Paamaventayetaiya pikantzimoneenta-kaantarikari iropapayeeni aparoni iyeiki kempisantanaatsiri. Tema nokamantakemiro, ari irovasankitaakeri Pava inkarate antakerone iroka. ⁷Te inkove Pava ankempitakotyaari mayempiri, iro ikovake irovameethashireyetai. ⁸Terika pinkempisante, tera naaka pinthainkake, aña iri Pava pithainkake. Tema iri Pava otyaantakemiri Tasorentsinkantsi.

⁹Iro noñaaventemi iroñaaka okantakota etakotaantsi. Onkantavetya te onkovya napiitaimiro eerokaite. Tema pimatakerone petakotavakaayeta, ¹⁰pimatanakeri petakoyetanaari iyeekiite ikaratzi nampiyetarori maaroni piipatsiteki Macedonia-ki. Iro kantacha ontzimatyepiyaatakaairo irojatzi pothotyaantaperotakyaarori. ¹¹Iro pinkokovayete pisaikayetai kameetha. Kaari imaimanetantaitzi, pantero okaratzi pantavaireyetai eeroka. Tema iro niyotaayetakemiri pairani. ¹²Ari onkantya iriñaantyaamiri ikaratzi kaari kempisantayetatsine, tampatzikashire pikantayeta, tekatsi kovityiimotyaaamine.

Impiyeerika Avinkatharite

¹³Iyeekiite, nokovi noñaaventemiri tsika inkantaiya apaata ikaratzi kamayetaintsiri kempisantzinkari, iro piyotantyaari eeroka. Iro eero pikempitakotantari kaari kempisantatsine, iniroite jiraaneenta jovashirevaita. ¹⁴Tema ayotaiyini aaka ikamavetaka Jesús, iro kantamaitacha eejatzi jañagai. Ari inkempitaayetairiri Pava apaata ikaratzi kempisantayetaintsiri, ari irovañaayetairi aririka impiye Jesús. ¹⁵Jiroka okaratzi jiyotakairi Avinkatharite: Apaata aririka impiye, iri etanaiyaarone iriñaavairi ikaratzi kamayetaintsiri, aakaite impoivaitatsine añaayetzira. ¹⁶Ari inkemaitavairo inkaimapaake ijevare maninkariite, intyootakaantapaake Pava. Impoña ikaratzi kamayevetainchari, iri etyaarone intzinaanake, ¹⁷ampoñaapaakya aakaite kaari kamayetatsine, ari ankempiyanaiaari avajenokashitavaiyaari Avinkatharite, amonthaavaiyaari menkoriki. Ari ankantaityeeni antsipataiyaari Avinkatharite. ¹⁸Irootake iroka ñaantsi pimposhenkantavakaiyaari.

5 ¹Iro kantamaitacha iroñaaka iyeekiite, te onkovajaantya nonkamantemiro tsikapaite avisantayetyaari irokapayeeni. ²Ari piyotaiyakeni eeroka, te jiyotaitziro tsikapaite, tema omapokashitaiya, onkempitaiyaaro aririka irimapokaite inkoshitaite tsireni. ³Intzimayevetya kantatsineri: Iroñaaka asaikai kameetha, onimo pinkantya. Iro kantacha arira iromapokayeetairi iraperoyeetairi maaroni. Onkempitaiyaaro aparoni tsinane okemaantsivaita ontzimaanite, tekatsi inkenakaiteero avisashitantaari onkarate pokatsine. ⁴Iro kantamaitacha te ari pinkantayetyaari eeroka iyeekiite, eero jomapokaitzimi, ikempitaantziranki aparoni koshintzi. ⁵Tema piyotakoyetairo eeroka, te pinkempityaari aniiyetapiinta-

shitachari tsireniriki, inkene eero ñeetan-tari. Aña iri pikempitakoyeta aniiyeta-piintatsiri kitaite, okoñaatzimoyetairi. ⁶Ari okempitari, te arite ankempitakotyaari ikanta maashitachari tsireni, aña aamaventa ankantayetya, ankempityaari kyoshireri. ⁷Tema tsireni jimaapiintaitzi, ari ishinkitaitari eejatzi. ⁸Iro kantamaitacha aaka ayoperotaiyini, iri akempitayetaari ikaratzi anitapiintayetatsiri kitaite. Ontzimatyete avetsikaantya, ankempisanta-yetai, etakotantya. Ankempitakotyaari jovetsikaanta ovayiri, ikithaataro ashiretatsiri iithaare. Ankempitakotyaari eejatzi javentaaro ashironakitatsiri jamathaitaro, ari ankempityaari aaka aventaanaiaaro avisakoshireyetai. ⁹Tera iro inkoveri Pava irovasankitaayetai, aña ikovake avisakoshireyetai akempisanta-ri Avinkatharite Jesucristo. ¹⁰Iriitake kamimentakairi. Tekatsi ompaitya ankamavetya, aririka añaayetai, aritake añaayetairo asaikimoyetairi apaata aririka impiye. ¹¹Ontzimatyete pimposhenkashiretavakaantyaaro iroka, ovetsika-shire inkantayeetya.

Ishintsithatziri Pablo kempisantanaatsiri

¹²Iyeekiite, piñaapinkathayetairi ikaratzi iyotaayetaimiri, ari pinkempitayeriri ikaratzi jevayetzimiri pikempisanta-ri Avinkatharite. Tema osheki iñaashintsita-koventayetakami. ¹³Petakoeyetaiyaari piñiirora okaratzi jantzimoyetakemiri. Ontzimatyete pisaikayetanai kameetha. ¹⁴Pishintsithayetairi perantziite. Ari pinkempitairi kaari ñaaperoshireri, pimposhenkayetaiyaari, potzishireyetairi kaari aavyaashirevaitatsineri ikempisantziri. Eero pisamavaitari irikapayeeni. ¹⁵Te arite pimpiyatantya, iro pinkovapiinteri eeroka paakameethatavakaiya, ari pinkempitayeriri ikaratzi kaari pishenin-kata. ¹⁶Pinkimoshiretapiintaiyeeni. ¹⁷Eero povashaantziro piñaañaatayete.

¹⁸Ontzimerika avishimotemine, pimpaa-soonketeri Pava. Tema irootake ikoviri irirori antayetairi akempisantairi Jesucristo. ¹⁹Eero pomanonkiro irantakai-miri Tasorentsinkantsi. ²⁰Te aritzi pimanintayetero ikamantantayeetziri.

²¹Iro kantamaitacha ontzimatyé pamena-vakero kameethaini okaratakera. Impoña pinkyaaryoventanairo onkarate kameethashiretakaimine. ²²Okaratzi ipampithashiretari pashine atziri kaaripero onatzi, eero pantayetziro eejatzi eerokaite.

²³Nokovakotziri Pava eekero iriyaata-kaatyero irovameethashireyetaimi, tema iriitake kantakaarori asaikantayetyaari

kameetha. Nokovakotziri iramaakoven-tyaami maaroni, pivathaki, eejatzi pishireki. Ari onkanta eero otzimanta ompaitya ikantakoyeetaimiri apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo.

²⁴Tema kyaaryooshireperora jinatzi irirori, aritake irimatakairo.

Overaantarori ovethataantsi

²⁵Iyekiite, pamanakoyetapiintaina naaka. ²⁶Povethatyaanari maaroni kempisantanaatsiri janta. ²⁷Nokovi piñaanateneri eejatzi iroka nosankinare, tema iro ikoviri Avinkatharite. ²⁸Onka-mintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkanta yaari.

APITETANAINTSIRI JOSANKINATZINIRI PABLO TESALÓNICA-SATZIITE

Ovethataantsi

1 ¹Naaka Pablo osankinatzimirori iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaantzimiro janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. ²Onkamintha ineshinonkaimi Ashitairi Pava, irisaikakaayetaimi kameetha. Ari inkempitaimiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iramenakotairi apaata Pava kaariperoshireri impiyeerika Cristo

³Iyekiiite, okovaperotatya nompasoonketakotapiintaimi Ashitairi Pava, tema eekero piyaataakanakitziro pikempisantalayetanake. Eekerora piyaataakanakitziro eejatzi petakoyetavakaanaka.

⁴Irootake noshiretapiintantamiri aririka napatotaiyaani notsipayetari pashine iyekiiite, nokantaiyini: “Eekero jiyaataakaatziro ikempisantaiyini Tesalónica-satzi, okantavetaka iniroite ikemaantsivaitaiyani jovasankitaayetziri.”

⁵Arira ooñaarontari tampatzika ikanta Pava jamenakotantzi. Okempivaitakaro irovetsikaantatyeeyaami Pava inkene impinkathariventemi. Irootake pikemaantsiventantayetakarori iroñaaka. ⁶Iro tampatzikatatsiri eejatzi inkemaantsiyetakaiyaari Pava ikaratzi kemaantsiyetakaa-kamiri eeroka. ⁷Irooma maaroni aakaite,

akaratzi akemaantsineentayetakaro, otampatzikatzi impinayeetai apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, inkenapai inkiteki intsipayetaiyaari maninkariite tzimatsiri ishintsinka, ⁸inkenantapaakyaari ipaampaporenthaa-tzi paampari. Ari irovasankitaayeetairi kaari iyotairine Pava, kaari kempisantal-rone Kameethari Ñaantsi tsika iñaaventakota Avinkatharite Jesucristo. ⁹Iriitake atsipetaiyaarone iraperoyeetairi, ari inkantaitaayeeni impeyashitaiya, eero iñeero ishintsinka Avinkatharite. ¹⁰Tema apaata aririka impiye, iñaapinkathata-vairi kameethashireyetaintsiri, ipampo-yaaminthatavairi. Ari pinkempitakyaari eejatzi eeroka, tema pikempisantairo nokamantakemiri. ¹¹Irootake namanakoyetapiintantamiri eerokaite. Nokovakotziri pimonkaraayetantyaariri tsika inkantayetya ikaratzi jiyoshiiyetairi. Nokovakotziri iravyaashiretakaayetemi pimayetantyaarori kameethayetatsiri pikempisantaira. ¹²Iro impairyeeantyaariri Avinkatharite Jesucristo piñaapinkathatakaantairira, impoña iriñaapinkathatakaantanaimi irirori. Iriira Pava neshinonkayetaine aaka eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iriñaayetairi ovaariperoshiretantaneri

2 ¹Iyekiiite, noñaaventemiro okantakota antsipataiyaari Pinkathari Jesucristo, aririka impiye apaata. ²Te nonkove

pinkishiretashivaitya piñaajaante aritake piyaa Avinkatharite. Kempitaka iro pipampithashiretaiyakarini piñaajaantzi iro noñaaventakemiri, piñaajaantzi iro nosankinatzimiri jiyotakaakenari Tasorentsinkantsi. ³Aña te ari onkantya, ñaa jamatavitzimikari. Tema aririka impiye apaata, etanakyaa iromaimaneeteri Pava, impoña iriñaayeete ovaariperoshiretanta-neri iriñeete eejatzi ipaiyeetziri “Otomi peyashivaaitantsi.” ⁴Kisaneentantneri irinatye, inkove iranaantapaake inkempitakaityaari iriñaapinkathayeeteri Pava janta tasorentsipankoki. Impoña inkante: “Pava nonatzi naaka.” ⁵Aritake nokamantayetake-miro iroka nosaikimotantapaintamiri. ⁶Piyotaiyini eeroka ipaita otzikaakeriri kaari ikoñaatzitanta ovaariperoshiretanta-neri, intaani inkofaate apaata aririka omonkarapaitetapaakyarika. ⁷Aritake antavaitake iromananeikiini ovaariperoshiretanta-neri. Iro kantamaitacha tzimatsi aparoni otzikaapiintakeriri, irojatzi apaata iroñaakantantakyariri, ⁸aripaite iriñeeteri ovaariperoshiretanta-neri. Tema aririka impiye Avinkatharite, ishintsinka iraperotantaiyariri irovamaapairi, intaani intasonkakeri. ⁹Irika koñaatatsine apaata, inkempitakotapaakyari Satanás. Ari ontzimake ishintsinka, osheki iramatavitate aririka intasonkaventantayete. ¹⁰Tzimatsi manintayetakerori inkempisantairomi kyaaryoori ñaantsi, iroovetaka iravisakoshiretantaiyarimi. Iriiyetakera peyashitaachaneri iramatavitakeriri ovaariperotanta-neri. ¹¹Iriitake kantakaiyaa-rone apaata Pava inkempisantantaiyariri ovaariperotanta-neri. ¹²Irootake irovasankitaayetantaiyariri inkarate thainkavaitatsi-neri, tema osheki itharomentakaro jantayeetakero kaariperori.

Jiyoshiyeetakeri avisakoshiretaatsine

¹³Iyeikiite iretakotane Avinkatharite, eekero niyaatatzi naaka noñaañaatakoye-

tapiintaimi nopaasoonketzirira Pava. Tema pairani tekeramintha irovetsikai-temi, aritake jiyoshiitakemi pavisakoshi-retai, irootake pikempisantantaarori kyaaryoori, irootake jovatasorentsishiretantaamiri Tasorentsinkantsi. ¹⁴Iriitake otyaantakenari naaka noñaaventantakamirori Kameethari Ñaantsi, inkene piñeero apaata eerokaite iñaapinkathayeetaimi inkempiitairira irirori Avinkatharite Jesucristo. ¹⁵Ari okanta iyeikiite, ontzimatyete pinkyaaryooventairo okaratzi niyotakemiri nosaikimotantapaintamiri. Ari pinkempitairori eejatzi okaratzi nosankinatzimiri.

¹⁶Onkamintha iretakoyetai Avinkatharite Jesucristo, eejatzi Ashitairi Pava. Iri poshenkayetapiintairi, irijatzi kaminthaa-yetairi ishinetaantairori okaratzi kameethayetsiri. ¹⁷Onkamintha intharomentashiretakapiintyaami, iri kyaaryooshiretakaimine eejatzi, iro piyaatakaantyaarori piñaaventayetanakero kameethari iro pantayetanairi eejatzi.

Iriñaapinkathayeetero iñaane Pava

3 ¹Iyeikiite, pamanakoyetapiintaina naaka niyaatakaantyaarori noñaaventero Avinkatharite, ari onkantya iñaapinkathatantaiyariri pashinesatzi atziiriite, inkempitaiyaami eeroka.

²Pamanayetapiintai eero jovasankitaantana kaariperoshireri, tema te maaroni inkempitayetai aaka akempisantayetzi.

³Iro kantamaitacha kyaaryoori inatzi Avinkatharite, ari iravyaashiretakaa-yetaimi, iri kempoyaaventemine eero iksirinkantami ovaariperoshiretanta-neri.

⁴Iri Avinkatharite iyotakaakenari ari piyaatakaatyero pantayetanairo niyotaa-yetakemiri, tema pikovaiyakeni pantero.

⁵Nokovakotziri Avinkatharite impampithashireperotakaimiro tsika okanta jetakotami Pava. Inkyaryooshiretakaimi pinkempitakotantaiyariri Cristo.

Ontzimatyē antavaiyetai

⁶Iyekite, tzimatsi ikoviri Avinkatharite Jesucristo nonkantemiri: Te arite paapatziyaari aparoni peravaitapiintachari kempisantzinkari. Tera jimatziro okaratzi niyotaakemiriranki. ⁷Aña ontzimatyē inkempitaiyaanami naaka, tema te nomperavaitya nosaikimotantapaintamiri. ⁸Tekatsi nonkampitemiri pimpashityaana novarite, aña nopinatzimiro maaroni pipayetanari. Nantavaitake shintsiini, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantaiyaroni eeroka pintziyena. ⁹Aña tampatzika inaveta pimpayetenami novarite, intaani nantavaitake shintsiini onkantya pamenayetantyaanari, iro pinkempitakotantyaa-narori tsika nokantaka naaka. ¹⁰Tema iro nokantapiintakemiri nosaikimotantapaintamiri janta, nokantzi: “Inkarate kaari antavaitatsine, eero jovaatsi eejatzi.” ¹¹Ari nokemake ikantaitzi tzimatsi pikarataiyini janta perayetachari, te inkove irantavaite, intaani imaimanetan-

tayetzi. ¹²Tzimatsi eejatzi ikovakaanari Avinkatharite Jesucristo nonkantayeteriri irikaite: “Eero pimaimanetantzi, santzikoiteeni pantaventero povayetari.”

¹³Iyekite, ari pashi povero pantapiintairo eeroka kameethayetatsiri.

¹⁴Tzimatsirika kaari kempisanterone iroka nosankinatakemiri, eero paapatziyanaari, iro iriñaantyaarori impashiventayetya. ¹⁵Iro kantamaitacha eero pikisaneentziri, pinkaminaayetairi pinkempitakaantyaari pirentzi.

Overaantarori tasonkaventaantsi

¹⁶Tema iri Pava kantakaarori asaikantayetyaari kameetha, nokovatziri iri inimotakaimirone pisaikaiyeni okantavetaka piñaayero onkarate avishimoyetemiri. Nokovakotziri intsipatyaami.

¹⁷Jiroka nosankinatajaantzimiri nakoki: Tema naaka Pablo ovethatamiri. Irootake nametapiintari aririka notyaante nosankinare. ¹⁸Onkamintha irineshinonkayetaimi maaroni Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

JETAKARI PABLO JOSANKINATZINIRI TIMOTEO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatakera Pablo osankinatzimiro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema irootake ikantakaantziri ovavisaakotairi Pava itsipatari Jesucristo oyaakoneentane. ²Eeroka nosankinatziini Timoteo, nokempitakaantaami notomi novimi akempisantana. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Cristo Jesús, onkamintha iretakotyaa, piñero pisaika kameetha.

Ikenakaashiitari jiyotaantaitzi

³Pairani niyaantantakeri Macedonia-ki, noshintsithatanakemi pisaika Efeso-ki, ari onkantya piyotaantyaariri saikayetatsiri janta, irovashaantairo ikenakaashiyetako jiyotaantzi. ⁴Jiñaaventashiyetaro kinkitharentsi, jiñaaventashiyetaro eejatzi tsika ikantayeta pairani ivaisatziite. Te ooñaarontero irokapa-yeeni okaratzi jantakeri Pava onkantya ankempisantantaiyaariri, aña iro kantakaantakerori jiñaanaminthatavakaantari atziripayeeni. ⁵Aryaajaini aaka aririka ayotaante, añaaventziro tsika ikantaita jetakotavakaita. Tema aririka ankithashiretanai, aririka ampampithashiretanairo tampatzikatatsiri, aririka ankempisanta-perotanai, arira amatzirori etakoyetanta. ⁶Ari itzipinayetakeri irikapayeeni, amenaashivaitaka okaratzi iñaaventayetziri. ⁷Ikovashivaitaka iriyotaantero Ikantakaantaitane. Okanta-

vetaka ishintsithatantzi jiyotaantayetziri, iro kantamaitacha te ikemathatztaro irirori okaratzi iñaaventziri.

⁸Irooma aakaite ayotzi omapero okameethatake Ikantakaantaitane, iro kantamaitacha ontzimaty ankemathatero opaita otzimantari iroka. ⁹Tema te iri irosankinayeetene ikaratzi kameethashireyetaintsiri, aña iro irovasankitaayee-tantyaariri: maimanetzinkariite, piyathariite, kaariperoshiririite, tsimainkatzinkariite, thainkantneriite, manintashiretan-tneriite, ovamaayetziriri ashitariri, ovantzinkariite, ¹⁰mayempiriite, antaminthatavakaachari ishramparinkakiini, noshikantneriite, thairiite, kamataviririite, ikaratzi otzitzikayetzirori ayotaantari kameethari. ¹¹Tema onashita iroori Kameethari Ñaantsi ipampoyaaminthayetziri, irootake ikantakenari Pava Tasorentsitatsiri nonkamantantairo.

Irantavaire Pablo

¹²Iritakera Avinkatharite Jesucristo ovashinchaakenari. Iro nopaasoonketantariri, tema jiyotzi aritake kyaaryootakena, jotyaantakena nantavaiteneri. ¹³Okantavetaka pairani osheki nopairyaa-shivaivetakari, noisaneentane noviri, novasankitaapiintakeri jashiyetaari, iro kantamaitacha jetakotaana irirori. Tema te niyovetero okaratzi nantakeri, tekera nonkempisantanakeeta. ¹⁴Iro kantacha irika Avinkatharite iniroite jetakoperotakana, ari opoñaanakari nokempisanta-

nairi Jesucristo, osheki netakotanaari.

¹⁵Jiroka nonkanteri kyaaryoori onatzi, ontzimatyé inkempisantaitero: Ipokake Jesucristo jaka kipatsiki irovavisaakoye-tairi kaariperoshireriite. Tema naaka anaayevetakari maaroni nokaariperoshi-revetaka. ¹⁶Iro opoñaantari jineshinonka-taana Jesucristo, te isamaneentyaana okantavetaka naaka maperovetakarori nokaariperotzi. Tema tsika ikantaana naaka, arira inkantayetaiyaari pashine inkarate kempisantayetairine, ari inkantaitaatyero iriñaaneyetai.

¹⁷Nokovi ari inkantaitaatyero iriñaapin-kathaperoeyeetairi kantaitaachaneri Impinkatharite, Kañaaneri, Kaari koñaanetatsine. Ari onkantyaari.

¹⁸Notomí, Timoteo, tzimatsi nokoviri nonkamantemi. Ari onkempityaaro okaratzi ikinkithatakotaitakemiri pairani. Iro nonkamantantyaamirori pintharomen-tashiretantaari piyaatakairo piñaashin-tisperotyá kameetha, ¹⁹eekero piyaata-kaanakityeero pinkempisantanaake, eekero pimpampithashiretanakityeero tampatzikatatsiri. Tema tzimayetatsi ovashaantakerori. Okantaveta ikempisan-tayeveeta, ikempivaitakaro impitamenka-kotakityeeyaami. ²⁰Ari ikempitakari Himeneo eejatzi Alejandro. Iriitake noshinetakeri irovashinonkaayetairi Satanás, ari onkantya iriyotantyaari eero ipairyaashivaitantari Pava.

Iñaaventakoyeetziro ñaañaataantsi

2 ¹Jiroka netavakyaari noshintsithate-miri: Ontzimatyé piñaañaatanete, pinkovakoventante, pinkantakoventante, pimpaasoonkeventairi maaroni.

²Pamanakoyetairi pinkathariite. Pamana-kotairi eejatzi maaroni jevariite pisaika-yetantyaari kameetha, ñaapinkathataso-rentsi pinkantya, tampatzikashire pinkantya eejatzi. ³Irootake kameethata-tsiri maaroni iroka. Irootake ikoviri Pava

ovavisaakoshiretairi. ⁴Tema ikovatzi Pava maaroni iravisaakoshireyeetai, ikovi eejatzi iriyotakoyeetairo kyaaryoori ñaantsi. ⁵Jiroka kyaaryoori ñaantsi: Aparoni ikanta Pava. Aparoni ikanta kantakoyentziriri atziri janta Pavaki. Iriitakera Cristo Jesús. ⁶Iriitake pinakoventakairi maaroni ikamimenta-kai, itsiparyaakoventayetai jinintapaiteta-paakera Pava. ⁷Irootake ipairyaantaka-nari naaka notyaantajanorite, iri otyaantakenari nonkinkithatakaayetairi atziri kaari asheninkayeta, niyotayetairi inkempisantayetairo kyaaryoori ñaantsi. Tema omaperotatya.

⁸Tsikarika irapatoyeetapiintya, nokoviri shirampariite iriñaañaataneyetaiya, tzinaavako inkantya ikempitapiin-tara. Iro kantamaitacha kiteshire inkanta-yetya, eero ikisavaita, eero iñaanamintatavakaavaita. ⁹Ari onkempitanaiyaari tsinaneeete eero oñaavenavaita onkithaa-tyaaro ovaneenkatacheri, aparavaiteri kireeki amanantayeteri othatane mareryaayetatsiri, oñaavenavaityaaro ovaneenkatero oishi. ¹⁰Aña iro ameyetaiyaari antayetapiintairo kameethayetatsiri. Tema irootake kameethatatsiri antayetzi tsinane kantapiintatsiri: “Naaka, ñaapinkathatasorentsi nonatzi.”

¹¹Aririka iriyotaantaite, ovayempita onkantayetya tsinane, onkempisantante.

¹²Te noshinetakaantero iyotaantayete tsinane, te noshinetakaantero ojevateri shirampariite eejatzi. Intaani ovayempita-yetya. ¹³Tema iri Adán jetaitaka pairani jovetsikayeetakeri, iro impoitapaintsiri Eva. ¹⁴Kaari Adán iramataviitakeranki, aña iro tsinane jamataviperoitake irojatzi antantakarori kaariperori. ¹⁵Iro kantamaitacha, tsinaneeete, tema irootake ovaiyantaatsiri, ari onkantake avisakoshi-reyetai eekerorika iyaatakaanakityeero onkempisante, etakotantya, kyaaryooperoini onkameethashireyete.

Tsika inkantayetya jevariite

3 ¹Kyaaryoo onatzi nonkantemiri: Tzimatsirika kovatsine ijevateri kempisantzinkariite, ari okameethatzi okaratzi ikoviri iranteri. ²Ikaratzi jevayetatsineri ontzimatyete inkameethashirete, eero itzimayetzi impaitya ñaaventavaiterine, inkinayetyaaro iina, kempoyaavaitane inkantya, irantayeta-piinteri kameethari, iriñaapinkathatakaantya, iroimaayetantanete ipankoki, iyotaantane inkantayetya. ³Eero ishinkitapiinta, eero ikisapiinta, aña etakotaneri inkantya, tsinampashire irine, eero inebetapiintashitari kireeki. ⁴Iriyote ijevayetairi ikaratzi saikavankotziriri, ñaapinkatha inkantante irovaiyane, eero ipiyathavaita. ⁵Tema aparani atziri kaari iyoterone ijevatakaante ipankoki, ñkantatsima ijevaventero ikaratzi kempisantanairiri Pava? ⁶Ari ikempitzi-tari ovakeratsiri ikempisantziri, eero okantziri ijevatakaante. Tema aririka irimatero ijevate, ari inkantakaapero-vaitanakyaa, ari inkempitakotakyaari okaratzi avishimotakeriri pairani kamaari. ⁷Ikaratzi kaari kempisantsine okovaperota iñaapinkathatairi jevariite. Tema eerorika iñaapinkathatakaanta jevari, ari iriñaakero iriñaaventavaita-teri, irojatzi iramatavitantakyaariri kamaari.

Tsika inkantayetya ampitakotziriri

⁸Ikaratzi ampitakotziriri jevatziriri kempisantzinkariite, ontzimatyete iriñaapinkathatakaantya, aventaa-ne irovayeeteri eejatzi, eero ishinkitapiinta-yeta, eero inebetapiintashitari kireeki irapithatanteri iroshekyayeteri. ⁹Okovaperota iriyotakoyetairo okaratzi akempisantairi, kaari jiyotakoveeta pairani. ¹⁰Onantyaari aparani atziri irampitakoteri jevariite, ontzimatyete

iriñaantaitavakyaari kantatsiri irimatero, aririka iriñaantaitakyaari kantatsi iriyaatakaairo. ¹¹Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane ontzimatyete oñaapinkathatakaantya, eero oñaaventakotantashiyeta, kempoyaavaitane onkantya, onkyaaryoo-ventayetanairo maaroni. ¹²Inkarate ampitakotantatsineri inkinayetyaaro iina, ijevatakairi kameethaperoi irovaiyane eejatzi saikavankotziriri. ¹³Aririka irimatanairo, ñaapinkatha irovaiteri, ari iriyotairo iraventaashiretya iriñaaven-tairo tsika okanta ikempisantaanariri Cristo Jesús.

Omapero okameethatake akempisantziri

¹⁴Nokovataike niyaatemi shintsipai-teeni noñeemi. Iro kantacha netavakyaaro nosankinatemi iroka, ¹⁵aamaashitya eerorika niyaatzita, nonkamantzityaamiro tsika ikantaita isaikaitzi jashiyetaira Pava. Tema akaratzi jashiyetai Kañaaneri Pava, akempitanaaro okantaranki tzinkamintsi-pero, aakatake otzinkamitanaa ikinkitha-yeetziro kyaaryoori ñaantsi. ¹⁶Omapero okyaaryootzi okaratzi akempisantairi, tera jiyotakoveetaro pairani tsika ikantaita jiñaapinkathatasorentsitaiziri. Jiroka akempisantziri:

Jatzirizimotantake Pava,
Iri oñaakantakeriri Tasorentsinkantsi
iriiperori inatzi.
Iri maninkariite amenayetakeriri,
Iri ikinkithatakyeetairi pashinesa-
tziki atziri.
Iri ikempisantaiziri jaka kipatsiki,
Iri ovajenokaachari irovaneenkaroki.

Iñaaventaitziri ookaventerone ikempisantaveta

4 ¹Iro kantamaitacha, jirokara ikantairi Tasorentsinkantsi, ikantziri: Apaata, ari iriñeetake ookaventerone ikempisantavetari, iro inkovanake

inkempisantayetero iñaane kamaari, jamatavitantzira. ²Iriyotaavaitashitan-tyaaro kamataviru kaari irooperotatsiri, eero ikemairo irovashireentakotyaro jantayetzirira, eempashire ikantaka. Inkempitakyaaro okantaranki ompirota-kai itagaita eempavathatakaantzi eero akemairo katsiri. ³Eero ishinetakaanziro iravakaaeyeetya, intzitakaantero okaratzi jovayetari. Tera arite iroka. Tema aakaite akaratzi akempisantayetairi Pava, ayotairo kyaaryoori, jovetsikayetakinero ovaritentsi. Ishinetaakairo irirori ovayetaiyaro irokapyeeni, ampaasoonkeyetairi. ⁴Tema okaratzi jovetsikayeta-keri Pava, kameetha onayetatzí. Tekatsi ompaitya apaavaitantyaarori, aña ontzimaty eempaasoonkeyetairi añaayetzíro okaratzi ipayetakairi. ⁵Tema aririka amatakero okantziri iñaane Pava añaañaatakoyetairo okaratzi ipayetairi, ari intasonkaventakero.

Antavaitanaineriri kameetha Jesucristo

⁶Iroorika piyotaantake iroka, pimata-naatzíro pantavaítaineri kameetha Jesucristo. Pimonkaratanaatzíro okaratzi pikempisantanairi, pimatanaatzíro okaratzi jiyotaayeetakemiri. ⁷Povashaan-tayetairo kinkitharentsipayeeni kaari irooperotatsine, irootake ametapiintashivetakari antarokonaite okinkithayetzíro iroka. Aña ontzimaty epiñaashintsishiretanaiya piñaantyaarori piñaapinkathata-sorentsítai. ⁸Tema okameethatzimovetái eejatzí añaayetzíro añaashintsíyetya kofaaroini avathaki, aña iro kameethape-rotataítatsi añaashintsishireyetanaiya añaantyaarori ankiteshireperoyetái. Tera iro antantayetarori iroka onkantya aníntaavaiyetantyaari iroñaaka eenirora añaayetzí, aña, eejatzí añaero apaata aníntaavaitaiya aririka añagái. ⁹Kyaaryoora onatzí iroka ñaantsí, ontzimaty epiñaashintsishireyetanaiya

tairo. ¹⁰Irootakera añaantayetarori añaashintsítayeta, shintsíini antavaiyetzi, tema oyaakoneentane oviri Pava tsika itzimi kañaanetatsiri. Kantatsi irovavisaakoshiretairi maaroni atziriite, iriitakera irovavisaakoshireyetái inkarate kempisantairine.

¹¹Irootake iroka piyotaantayetairi, ñaashintsí pinkantantero. ¹²Te nonkove inthainkimavaitaitemi pevankaritzira. Aña ontzimaty epiñaakantero tsika pikantanáa pikempisantai, ari onkantya inkempitakotantaityaamiri. Ontzimaty epiñaakoventyaaro okaratzi piñaavaiyetziri, eejatzí okaratzi pantayeteri. Etakotane pinkantane, kyaaryooshire pine, kiteshire pinkantanaiya. ¹³Shintsí-tha piñaanatapiintayetaineri atziriite Osankinajanorentsi, pinkinkithatapiin-tairo, piyotaantapiintairo, irojazti piñaantakyaarori nareetyaami janta. ¹⁴Pimpampithashiretero iñaaventakemi pairani jevariite, ari okanta itasonkaventakamiri jotzimikapatzíitoyetantamiro irako. Ñaa papaatzírokari itasonkaventaimi Pava pimatantaarori iroka. ¹⁵Ñaashintsí pinkantaventanaiyaaro, onkantya iriñaantaityaamiri eekero piyaataakanakitzíro pimatankero. ¹⁶Paamaventayetaiya eeroka tsika pikantayetanaa, pimpampithashiretakotyaaro kameetha onkarate piyotaantayetairi, onkarate pantayeteri eejatzí. Aririka pimatakero pinkyaaryooyeventairo, aritake piñeero pavisakoshiretai, eejatzí inkempitayetaiyari ikaratzi piyotaapiin-takeri.

Anteneriri pashinepayeeni

5 ¹Te arite pinkisathayeteri antarikona, kameetha piñaanayeteri. Iro aritatsi paakameethayeteri pinkempitakaanteri iriirikami piri. Ari pinkempitairi evankariite, paakameethateri pinkempitakaanteri iriirikami pirentzi.

²Ontzimatyé paakameethayetero antarokonayetsiri, pinkempitakaantero iroorikami piniro eeroka. Ari pinkempitairori evankaropayeeni, paakameethayetero, eero poshoretaro pimaimanevaitero pinkempitakaantero iroorikami pitsiro.

³Paakameethayetero kamaimetzinkaro tsika otzimi maperotzirori okovityaata-vaitzi. ⁴Irooma aparoni kamaimetzinkaro, tzimayetsiri eentsite, osaripayeeni, iriitake amenerone irampitakoyetero, ontzimatyé impiyatiyaaro iramaakoven-taiyaaro okempitaakerira pairani iroori jantaritantakari irirori. Irootakera ikoviri Pava antayetairi. ⁵Irooma aparoni kamaimetzinkaro matzirori osaikavaitzi apaniro, aventaiyaari iroori Pava, onkantaitatyeeeni aakovenyaaro oñaañaate onkovakoyetairi. ⁶Irooma ontharomentashivaitanakyaaarika onintakaanekiini irokapayeeni, tera aña kameethaperoini, kempitavaitaka onkamakityeemi. ⁷Pishintsithatero omayetantyaarori nokantakeri, ari onkantya eero otzimanta iriñaaventakoyeeterori. ⁸Tzimayetsi kaari amenerone isheninkayetari. Iriira ovatsiperotakerori kaari amenairone ovaiyantakeriri. Ikempivaitana irovashaantakityeeromi ikempisantsi. Iri maperokitanakerori janaanakeri ikanta kaari kempisantsine.

⁹Jiroka kovachari irosankinatakoyeetantyaarori aparoni kamaimetzinkaro antavaitaineri Cristo: Ontzime onkarate 60 osarentsite, kinata ovapiintakeri otsipatar, ¹⁰kameethashire okanta ikemakoyeetziro, aamaakoventa okantziri ovaiyane, oimaantzi opankoki, aakameethatapiintakeri kempisantzinkari, kaminthaane ovapiintziri ashinonkainkari, omatapiintakerori okaratzi kameethayetsiri. ¹¹Irooma kamaime-tzinkaro kaari antarokonatsine, eero josankinatakoitziro. Eerora okantaperota

antavaitaineri Cristo, tema eeniro onkove aye otsipatar. ¹²Aririkami omatakero ontsipatya, arimi inkantakovaitaitakero, tema te omonkarayero okaratzi okantavetakar anterimi. ¹³Aritakemi omperatana-kyaaro eejatzi, onkenayete pankotsipayeeniki, onkinkithavaitakotantayete, aka akavaitashitane onkantya. ¹⁴Irootake nokovantari aayetai otsipatar aparoni kamaimetzinkaro kaari antarokonatsine, ovaiyantayete, osaiketa opankoki antavaite. Ari onkantya eero itzimanta impaitya kishimavaiterone. ¹⁵Tema tzimayetsi matakakerori, antavaishitakero ikoviri Satanás. ¹⁶Ikaratzi kempisantzinkari ñiirori isheninka okamaimetzinkaro-tzi, ontzimatyé irampitakoyetero. Ari onkantya eero iñaantaro ikaratzi ikempisantiyini, iriñaashintsityaaro irampitakotero. Intaani irampitakoyetero matzirori oñiirori okovityaavaitzi.

¹⁷Ontzimatyé impinayeetairi jevatakaantatsiri iñaapinkathayeetzi. Iri impaperoeyeete kinkithatakaanapiintatsiri, eejatzi ikaratzi iyotaantapiintatsiri. ¹⁸Tema irootake kempitarori okantakotziri Osankinajanorentsi:

Aririka pantavaitakairi aparoni piratsi, te arite intashaaneenta-vaite.

Jiroka okantziri eejatzi:

Aparoni antavaitatsiri ipinayeetzi.

¹⁹Apanirorika ikanta atziri kantakotziri aparoni jevari, eero pikempisantziri. Irooma inkaraterika apite, eerorika inkarate mava tsika itzimi ñaakotakerine jantakero kaariperori, ari okameethatzi inkempisantaite. ²⁰Eekerorika irantaitatyeeo kaariperori, payeri tsika ipiyotaita pinkisathateri, ari onkantya intharovan-taiyaari, eero jimatantayeetaro.

²¹Noshintsithatzimi pantero iroka. Tema aririka pimatanairo, eero piñiiroripamaakitante jiyotzi Pava nokantzimiro. Jiyotzitaro eejatzi Jesucristo, jiyotzitaka

eejatzi maninkariite ikaratzi jiyoshiita-keri. ²²Te arite pathavaiyaaro potzimikapzitiitotantyaaro pako ijevatantaityaari. Tema aririka iriyotayeeteri jantakero kaariperori, kempivaitakara eerokami kantakaashitakyaarone. Aña ontzimatyepinkiteshiretai eeroka.

²³Te arite intaani pirapiintero jiña, iro aritatsi pirero kapicheeni kachori, ari piñaakero peshitakote pimantsiyavaiveta.

²⁴Tzimatsi atziri, tekeramintha iriyakoventaiteriita jantakero kaariperori, maaroni ikemakoyeetakeri. Tzimatsi pashine eejatzi kaari jiyotakoitzi jantziro-rika kaariperori, intaani inkemakoyeeteri apaata. ²⁵Ari okempitari eejatzi, tera iromanakotapiintero atziri irantayetero kameethari. Irooma aririka irantero kaariperori, ari inkovapiintavetya iromanakoty, iro kantamaitacha ari inkemakoyeetakeri.

6 ¹Ikaratzi jotzikayeetari ontzimatyepiñaapinkathatairi itzimi omperatariri. Iro nokantantari, ari onkantya eero itzimanta impaitya ñaaventavaitaine, akantakaantzirikari Pava. ²Aparoni otzikataari ñiirori jomperatari kempisantsiri, te arite inkantashirevaite: “Eero pikempitakaantana otzikataari, tema iyeki novanaimi.” Aña okovaperota irika otzikataari irantavaiperoteneri kyaaryooperoini, iretakotane iroveri, tema kempisantzinkari inatzi. Ontzimatyepiyotaantairo iroka, pishintsithatantairo.

Kiteshiretakaantatsiri ipoña animotaantsi

³Aririka impoke nashityaarone inkinkithatakaante, kaari kempityaarone okaratzi iñaaneyetakari Avinkatharite Jesucristo, irinashitapaakyaaro eejatzi iriñaaventero ñaapinkathatasorentsiantatsiri, ⁴kantakaaperovaineri inatziira, tekatsira iriyote. Intaani ikovi irirori añaanatzimentavakaavaiyaaro ñaantsi. Iro ompoñaantyaari asamavakaavaiya,

amaimanetavakaavaiya, ankaviyavakavaiyetya, ankantakotavakaavaiyetya, ⁵ankisaneentavakaatziiyetya. Iroora jimayetapiintakeri kaariperoshireri kaari iyotakotaajaterone kyaaryoori ñaantsi. Ipampithashireta iraantyaaro kireeki jamamenavaitaro iñaapinkathatasorentsitanaira. Te arite paapatziyari eerokaite.

⁶Aritake okantamaita, kimotara impinaventayeetairo apaata añaapinkathatasorentsizira. Iro kantacha onkantya añaantyaarori impinayeetai, ontzimatyenimoyetai añiiri okaratzi tzmimoyetairi.

⁷Tema pairani ovakera atzimapaake te amapaake tzmimotaine. Ari okantari eejatzi aririka ankamai, onkarate tzmimotaine eero okantzi aanairo.

⁸Tema otzimapiintzirika oyaari, otzimapiintzirika ankithaattyari, aritapaake. ⁹Iriima inkarate kovayerone irashaarantya, okaimashiryiiri inkaariperoshirete. Ikempitakovaitakari shirikachari ivirentsiki, aririka irantayetanakero ikovakaashiyetari ovaariperotantatsiri, irootake peyakaashitantachari.

¹⁰Aririka irineveetapiintya irashaarantayeetya, okempivaitakaro iro omparithatanakyaami kaariperoyetatsiri. Tzimatsi matakakerori ineveyetaro irashaarantya, jovashaantanakero ikempisantzi, okempivaitakaro iriimi kemaantsitakaavaitachanemi jovathaavaitakaapaniirorni.

**Pinkempitakaantero
povayiriventayeeromi pinkempisantanai**

¹¹Irooma eeroka, jashitaami Pava, povashaantairo irokapyeeni, pinkempitakaantero pishiyapithatatyeeeromi. Aña iro pinkokovatapiintanai pintampatzikashirete, kaminthaa pinkantante, pinkempisantairi Pava, etakotane pinaty, eero pisamaneentanta, tsinampa pinkantya.

¹²Eekero pinkempisantanatyee, pinkempitakaanterokero povayiriventanaatyeeeromi kameethayetatsiri. Pinkempitakaan-

tanakero eejatzi piñaashintsiventatyee-yaaromi irojatzi paantakyaarori kantaitaachane añaakagaimi. Iro ikovakaayeetakemi piñeero añaantarentsi, ari okanta ikemayetantaamiri atziriite, pikantzi: “Nokempisantai.”

¹³Tzimatsi noshintsithatemiri. Tema Pava itzimi añaakaayetzirori okaratzi tzimayetatsiri, jiyotzi nokantzimiri. Jiyotzita eejatzi Avinkatharite Jesucristo, itzimi kantapiintakerori kyaaryootatsiri, irojatzi ikantapaakeriranki jagaitanakeri Poncio Pilato. Jiroka onkarate noshintsithatemiri: ¹⁴Eero pipiyathataro ikantakaantaitziri, eero povashinaavaitziri, itzimikari ñaaventakovaitashityaamine. Piyaatakaanairo eeroka irojatzi impiyantaiyaari Avinkatharite Jesucristo, ¹⁵aririka irinintapaitetake Pava. Tema apaniro Pava intasorentsitai, apaniro ijevatakaanairo maaroni tzimayetatsiri, apaniro impinkathariventairi ikaratzi pinkathariventavetachari, ari iñaapinkathatairi eejatzi iñaapinkathayeetari iroñaaka. ¹⁶Iriitake ashitarori kantaitaachari añaantarentsi, ari isaikatzi tsika oshipakiryaaneperotzi, irootake kaari jareejano-tantaitari. Tekatsi atziri matakerone iriñeeri, eero imatayeetzirootsi eejatzi. Omapero iñaapinkathaitziri. Ari inkantaitatyeeroni impinkathariventantai. Ari onkanta yaari.

¹⁷Ontzimatyepiyotaayetairi ashaarantayetachari iroñaaka, eero ikantakaaperovaitanta. Eero javentaashivaitaro irashaa-karo, tema eero okantaitatyaani onkisotzimoteri. Aña ontzimatyepiyotaayetaiyaari Pava, iriitake matzirori itharomentajanotakaantanta. ¹⁸Piyotaantairo irantayeetairo kameethari. Ikempitara aparoni ashaarantaneri otzimimoperotziziri irovaakaro, ari pinkempitanaiyaari eerokaite ontzimimoperotziitaimi pantane, iro pinkempitakaantanairomi iroorikami povaakaro. Piyotaantairo irineshinonkayeetantya, ayimateri impashitantayetaiya. ¹⁹Iroorika irimatana iroka, okempivaitaka irovapithaantyaaromi irashaakaro inkashiyakaiyaari apaata. Ari inkantaitatyeero iriñeero irisaikai kameetha.

Overaantapaakarori ikantziriri

Pablo irika Timoteo

²⁰Timoteo, pinkyaaryoovero piyotaantairo okaratzi jineshinonkayeetakemiri. Povashaantairo okaratzi iñaaventashiyeetaro kaariperori. Povashaantero iñaanatzimentavakaitaro ikempitakaantaveetari irooperori onatzi jiyotaneetari.

²¹Tema tzimayetatsi matayetakerori, ikenashivaiyetanaka, kempivaitaka intzipinatatyeemi. Onkamintha irineshinonkayeetemi. Ari onkanta yaari.

JAPIITAIRO PABLO JOSANKINATZINIRI TIMOTEO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatakera Pablo osankinatzi-miro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori noñaaventairo ishineta yetakairo, irañaakaayetai Cristo Jesús. ²Eeroka nosankinatzi Timoteo, itzimi nokempitakaanta netakotane notomi. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, onkamintha iretakotyaa, piñero pisaike kameetha.

Piñaaventairi Cristo

³Ari nokantapiintatya tsireni eejatzi kitaite namanakoyetzimi, nopaasoonketziri Pava, itzimi nantavaitaineri, nomatakotairi ikempiyetaka nocharineete tampatzikashireri. ⁴Aririka noshiretyaaro piraavaitakaranki, osheki nokovataike napiitairo noñeemi, onantyaari nonkimoshirete. ⁵Osheki nopampithashiretakotami tsika okanta poshireperotantanakari. Tema iro etanakaro pisaro Loida, ipoñaanaka piniro Eunice. Niyotzi eejatzi ari pikempitanakari eeroka. ⁶Irootake napiitantamiri nonkan-temi: Papiitairo povakeratairo itasonka-ventakemiri Pava notzimikapatziitotantakamiroranki nako, pinkempitakaantairo joisaitziri paampari intsivakimate. ⁷Tema Pava te intharovashiretakaante. Intaani ishintsishiretakaantzi, jetakoshiretakaanta, jiñaakoshiretakaanta.

⁸Irootake eero pipashiventakaantaro piñaaverterir Avinkatharite, ari pinkempi-

tainari naaka, eero pipashiventakaana jashitakoventaitanari Pava. Aña iriitake shintsishiretakaimine, pinkempitakotantyaanari naaka, nokemaantsitakoventaro Kameethari Ñaantsi. ⁹Irijatzi ovavisaakoshireyetairi Pava, iri iyoshiitayetai atasorentsishiretantaari. Tera apaniro aaka matashityaarone, aña iri kovaintsi irantero. Ari ikantaitatyaani pairani Pava ikovapiintake irineshinonkayetai Cristo Jesús. ¹⁰Irootake jimatakeri iroñaaka, ikoñaatakeranki Ovavisaakotantaneri, Cristo Jesús. Iriitake matakakerori joitsinam-pairo kaamanetaantsi, jookapaintairo Kameethari Ñaantsi, iro ayotantaari ari onkantaitatyeeni irañaakaayetai.

¹¹Irootake ipairyaantakanari naaka Otyaantajanori, iri otyaantakena nonkinkithatakaante, ipoña niyotaayetai eejatzi kaari nosheninkata. ¹²Irootake iroñaaka noñaashivaitantarori, iro kantacha temaita nopashiventa. Tema niyotzi naaka itzimi noshiretaari, niyoperotzita otzimimotziri ishintsinka onkantya eero jovashaantakanaro ikovakaakenari nantaineri irojatzi apaata kitaiteriki impiyeerika. ¹³Ari pinkempitanaiyaari eeroka, pimatakotenaro tsika okanta pikemakena nokinkithayetake, piyaatakaaro poshiretya. Etakotane povante, tema iro irantapiintanairi jashiyetaari Cristo Jesús. ¹⁴Tema inampishiretantakami Tasorentsinkantsi, iri kyaaryooshiretakaimine eero povashaantantaro kyaaryoori otzimi ikovakaakemiri piyotaantero.

¹⁵Pikemayetake eeroka tsika okanta jookaventavaitanakena Asia-satzi.

Jirikatake: Figelo ipoña Hermógenes.

¹⁶Iro kantacha Onesíforo, osheki iposhen-kapiintakana irirori, te impashiventakotakena joosoveetakana. Iniroite nokovi ineshinonkatairi Pava ikaratzi saikapan-kotziriri. ¹⁷Tema iri kovakovatapaakena jareetakara Roma-ki, irojatzi jiñaantapaa-kanari. ¹⁸Iriira Avinkatharite neshinonka-taiyaarine apaata kitaiteriki impiyeerika. Tema piyotaiyakeni eejatzi eeroka, osheki jampitakotakena Onesíforo nosaikantakari Efeso-ki.

Pinkempitakaantya eerokami irovayirite Jesucristo

2 ¹Notomí, tema iri neshinonkataami Cristo Jesús, ontzimatyé pintontashi-retai. ²Tema pikemakena tsika okanta niyotaantake atziririteki. Ontzimatyé piyoshiitayete iroñaaka tsika inkarate kyaaryooshireri intzime matanairone iriyotaanairi eejatzi pashine. ³Aamaventa pinkantya piñaashitakoventanaiaaari Jesucristo. Pinkempitakaantya eerokami irovayirite. ⁴Tema aparoni ovayiritachari te iñeetziri irantanairo antavairentsi jantayeetapiintaitziri kitaiteriki. Aña ontzimatyé iretapaintyaaro ikantakeriri ijevarite. ⁵Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaari aparoni ipinayeetziri janaakotan-take ishiyeeyani. Tema iniroite iriñaashintsityaaro. Iro kantacha irimatantyaarori iranaakotante ontzima-tye irantero tsika okanta jametapiintai-yari. Irooma inkovakemi inthaiyavaiya inkene iranaakotantemi, eerora ipinayee-tziri. ⁶Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaari ikanta aparoni pankivairentzi. Tema iriitake etapiintaro jovayetaro okitho ivankire. ⁷Ontzimatyé pimpampithashire-takotero nokantayetakemiri. Tema iriitake Avinkatharite kemathatakaapero-temirone maaroni.

⁸Pimpampithashiretakoteroi Jesucristo itzimi icharinetakari David-ni. Tema añagai irirori ikamavetaka. Irootakera iroka Kameethari Ñaantsi otzimi noñaaventairi. ⁹Irootake nokemaantsita-koventari iroñaaka, okanta noñaantarori joosovaitaitana jashitakoyeetana, ikempitakaantaitakena naakami ovantzin-kari. Irooma iñaane Pava eerora imataitziro iroosoyeetakero. ¹⁰Iro namaveyetantakarori maaroni iroka, okantakaantziro netakotari ikaratzi jiyoshiiyetairi Cristo Jesús itzimi irovavi-saakoshiretaii ñaantayetairone kantaita-chari añaantarentsi, tema ovaneenka onkantya. ¹¹Jiroka omapero ikantayee-tziri:

Aririka ankamakoyetakeri Cristo, ari ankempiyeeyaari irañaakaayetai.

¹²Aririka amavevaintake, ari ankaratairi ampinkathariventante. Irooma aririka ankantayete: “Te noñeeri.” Ari inkempitayetairi eejatzi aakaite.

¹³Iro kantacha terika añaayevetaro ankamaiventyaarimi, irooma irirori ikamaiventayetai. Tema ari jashi jovatziro irirori, te impashi-netanete.

Pinkempityaari antavairyaantzi jaakameethaitziri

¹⁴Piyotaantairo iroka. Pishintsithatan-tero ikovakaantaperotziri Pava: Eero iñaanatziomentavakaashitaitaro ñaantsiye-tatsiri kaari irooperotatsine. Aña kantatsi onkantzimoneentakaiyaari inkarate kemerone. ¹⁵Ontzimatyé piñaashintsitya povatampatzikatanairo ñaantsi kyaaryoori, inkene irakameethaventai-miro Pava. Pinkempitakotyaari ikantaranki aparoni antavairyaantzi kaari tzimatsine ompaitya impashiventakotyaari. ¹⁶Povashaantairo eeroka jiñaane-tashiyeetari kaariperori. Arira opoñaari

ithainkatasorentsitantayeetzi. ¹⁷Okempitakotaro okantaranki ovavathatanta ampathaavaite. Irootake avishimotakeriri Himeneo ipoña Fileto. ¹⁸Ikenakaashivaitanakaro irirori jiyotaantziro kyaaryoori, ikantake: “Tera kyaaryoori añaa yetai aririka ankamayetake, añaa añaa yetzitatai-karo joshiyakaaventaitziro ‘añagaantsi.’” Tema okaratzi jiyotaantavetakari jovashaantakaakeri tsika ikaratzi joshireveyetanaa. ¹⁹Iro kantacha, okempivaitakaro Pava irovatzikatyeei irooperori itzinkami, ari irovetsikakemi ipanko. Ipoña jontarekakotake apite osankinatachari kantatsiri: “Jiyoyetzi Avinkatharite ikaratzi jashiyetari.” Impoña: “Inkarate pairyaagairine Cristo, ontzimatyee irovashaantairo kaariperotatsiri.”

²⁰Iro kantacha janta iniroiteki ipanko, kempivaitaka tzimayetatsimi ovaneenkatachari kovitzipayeeni, shipakiryaa okantayeta kaminthaa jovayetziro. Tzimayetatsi eejatzi kovitzi jovetsikayee-tziro inchato, eejatzi kipatsinaki, kaari ikaminthaaperoitzi. ²¹Aririka ankiteshireyetanai, ari ankempiyetaiyaaro kovitzi ikaminthairo ashitarori, ikovapiintzi irovantayetyaaro. Tasorentsishire inkantakaanai Pava, aamaventa ankantya antayetaineri kameethayetatsiri. ²²Intaina povayetairo inevetashivaitari evankariite, pinkempitakaantero pishiyapithatatyee-romi. Aña iro pinevetapiintanakya pinkameethashireyetai, oshiretane pinkantya, etakotane povante, kameetha pisaikakaantayete, pinkempiyayetaiyaari kiteshireri itzimi pairyaayetairiri Avinkatharite. ²³Ontzimatyee povashaantayetairo piñaaneyetaro kaari apantyaarone, tema iro opoñaantari ikisavakaantayeetari. ²⁴Irooma aakaite jomperatayetai Pava te arite amatero añaanaminthatavakaiya. Aña ontzimatyee aneshinonkashiretante, ayimaneenta ayotaantai, tsinampashire

ankantya, ²⁵shipetashire ankantya ankaminaayeteri kisaneentari, aama ari impiyashiretakari Pava, ari iriyotakotairo kyaaryoori. ²⁶Ari ankantya inkempitakotantyaariri amathaataro ivirentsi, tema kamaari otzikatakari, ishintsiventziri irantayeteneri ikovakaashiyetari irirori.

Tsika inkantayeetya isaikayeetai apaata overaantapaakyaarone kitaite

3 ¹Ontzimatyee piyote, apaata ovekaraantapaakyaarone kitaite iniroite ompomerentsitzimoyetai. ²Jiroka inkantayetya atziriite: Apaniro inkaminthaatzitavaitya, impiyotashivaityaari iireekite, inkantakaaperovaitya, eero iñaapinkathatantzi, inkaviyantavaite, piyatha inkanteri ashitariri, eero jiyotziro impaasoonketante, thainkatasorentsitaneriri irinayete, ³eero jetakonetanta, eero ikovanetzi impyakotante, thaiyakotane inkantya, eero jomaantakaaro inevetashitari, ovatsinaantaneriri irine, osheki inkisaneentero kameethayetatsiri, ⁴pithokashitaneriri irinayete, eero jiñaakoneta, asagaaventavaitane irine, iro irineveperotya ikovashiyetari anaanakero ikovakaavetariri Pava, ⁵ari inkempivaitakyaarimi ñaapinkathatasorentsitaneriri, aña ithainki otzimimotziri Pava ishintsinka. Eerora pikempiyayetari eeroka. ⁶Ari jimatakeri irikaite isaikavankotantzi, jamataviyetakero tsinaneete jentashireri, ipampithashiretakaayetaroi iniroite okaariperoshiretake, ontzimatyee aventaiyaari irikaite, irojatzi ompoñaantyaari ayimavaitanakero oneveshirevaitari iroori. ⁷Irootake onkokovatapiintantyaariri iyoperotero, iro kantamaitacha te iyoperotakomaitaro okaratzi irooperotatsiri. ⁸Iro jimatakeri pairani Janes itsipatakari Jambres, te onimoteri jantakeri Moisés, ari ikempitaari irika atziriite amatavitanta-

neri, te onimoshiretziri okaratzi irooperotatsiri. Kaariperoshireri jinayetzi, jamenaashivaitaka okaratzi ikempisantaye vetari. * ⁹Eeromaita jimatziro, ari iriyoheetairi amenaashivaita okaratzi jantziro, ari inkempitakotakyaari ovakera añaaventakeri.

¹⁰Irooma eeroka, pinkempityaana naaka, okaratzi niyotaantziro, tsika nokenakairo, opaita nokoviri, opaita noshiretari, namatsinkaventanta, etakotane novantzi, kinataneri nonake, ¹¹ovatsinaari nonake, ikemaantsitakaavaitakena, okempitaya okaratzi avishimotakenari Antioquia-ki, Iconio-ki, ipoña Litra-ki. Tema osheki ikemaantsitakaaveetakana, iro kantacha Avinkatharite itsiparyaakoventapiintakena. ¹²Ari onkantyaari, irovatsinaayeetaari maaroni jashiyetaari Cristo Jesús kovanaatsiri iriñaapinkathatasorentsitanete. ¹³Iriima kaariperori atziiriite amatavitantaneri eekero irimaperotatyeyya, irashiminthatyaari iramatavitantiinte, irimayeetzi-tyaari irirori iramatavitaiteri. ¹⁴Iro kantacha eeroka, kiso povero okaratzi piyotakeri, tsika otzimi paventaanaari. Tema piyotzi ipaita iyotaakemirori.

¹⁵Tema petanakaro eeniro peentsitanake piyotakotairo Tasorentsitsatsiri Osankinarentsi. Ari opoñaari piyotai aritake pavisakoshiretai aririka paventagaiyaari Cristo Jesús. ¹⁶Tema maaroni Osankinajarentsi, iriira Pava tasonkashiryaantakerori josankinayeetantakarori. Iro jiyotaayeetantari, iro ishintsithayeetantari inkaminaantaite, iro jovatampatzikayeetantari, iro jiñaantayeetantari inkene inkameethashireyeete. ¹⁷Ari iriñeerori ikaratzi jashitaari Pava iriyooperoshiretairo irantayetairo maaroni kameethari.

Piñaaventairo ñaantsi

4 ¹Jiroka okaratzi noshintsithatemiri pantero. Jiyotzi Pava nokantzimiri, jiyotzitaro eejatzi Avinkatharite Jesucristo, intzime iyakoventairine maaroni añaayetsatsiri, ipoña ikaratzi kamayetaintsiri eejatzi. Tema irootzima-take inkoñaatai ipinkatharitapai. ²Pinkeme nonkantemi: Okovatya povetsikya inkene piñaaventairo iñaane, tera intaani piñaaventairo aririka onkameethatzimotemi, aña ontzimatyey pimatero eejatzi aririka pinkovenkatakote. Aririka piyotaante, ontzimatyey povatampatzikantante, shintsitha pinkaminaante, piñaashintsithatante, iro kantacha ñaa pitharokyaaventapiintzirokari aririka pimayetanaairo iroka. ³Tema apaata, eero ikovaitai inkempisantaitero tampatzikari okaratzi piyotaantayetziri iroñaaka, aña impiyotapaakya pashine intzime iyotayeyrine, ari iramenaashivaityaari inkantayete: "Ari, kameethatake irantayeetero inevetashiyeetari." ⁴Iroora ompoñaantyaari impiyashiyeetero inkempisantairo ikinkithatashiyeetari, irovashaantanakero ikempisantziro irooperotatsiri. ⁵Irooma eeroka, ñaakotane pinkantya, pamaveyeytanairo avishimotemine poivaraayetziro Kameethari Ñaantsi, ontzimatyeyera pimonkarayero maaroni onkarate pantanaineri Avinkatharite.

⁶Tema naaka, kempitaka irootaintsi nompeyakotya, ari nonkempitakotyaaro isakoitapiintziro imireetari aririka impomeeteneri Pava, aritakera sakotzimataka imireetari. ⁷Kyaaryooshire nokantapiintaka, okempivaitakaro nomatakero iniroite nomankiyapiintakya. Okempivaitakaro eejatzi aritake nomata-

* **3.8:** Ikinkishiretakoitziri Janes ipoña Jambres sheripiyari inaiyini, Egipto-satzi jinatzi. Tema pairani Moisés itsiparyaakoventantaariri Israel-mirinkaite, irika sheripiyariite ikempitakotari Moisés, jiraantsitakairo jiña, ikoñaatakaayetake eejatzi osheki mashero.

kero noyiishitantzi nareetya janta tsika overaa noshiye. ⁸Irootakera okempitanta-karori iri Avinkatharite ovayetakerone amathairentsi impayeetairi inkarate tampatzikashireri. Tema Tampatzikashirera jini irirori Avinkatharite, iri iyotantapaatsine omaperorika ikameethashireetzi, aripaitera impainaro nashi naaka. Tera apaniro naaka, ari inkempi-taayetairi eejatzi inkarate kaari samaneentachane joyaakoneentari impiye.

Apaniro ikantaitziri Timoteo

⁹Nokovaperotataike pinkokovatero tsika pinkantya pimpokantakyaari nosaikira naaka. ¹⁰Tema jookaventana-kena Demas, ña okaimashiretairi irirori osavisato. Jatake janta Tesalónica-ki. Iriima Crescente ikenakero Galicia-ki. Ari ikempitakari Tito ikenake Dalmacia-ki. ¹¹Intaani Lucas iri apaniro saikanaintsi itsipatana jaka. Irootake nokovantari pimpoke eeroka pintsipatakyaari Marcos, aritake irimatakero irirori irampitakotena. ¹²Tema notyaantakeri Tíquico janta Efeso-ki. ¹³Aririka pimpokanake eeroka, pamainaro noveviryakoro nookanakeri-ranki Troas-ki osaiki ipankoki Carpo. Nokovi pamainaro eejatzi maaroni nosankinayetane saikatsiri janta. ¹⁴Irikananki Alejandro, ashiropakori itzimi oñaashirenkapiintakenari, irovasankitagaatyeeerira Avinkatharite. ¹⁵Irijatzira paamaventyaari eeroka, tema te onimoteri okaratzi noñaaventayetakeri osheki ikishimentakenaro. ¹⁶Tema

ovakera jaayeetakenaranki naaka isaiki pinkatharentsi nonkamantakotero okaratzi ikantakoyeetakenari, tekatsira aparoni tsipatanakyaanane, ithonka ishiyapithatanakana. Iro kantacha, te nonevetaro naaka irovasankitaamentaiteri iroka. ¹⁷Ña itsipashiretakana Novinkatharite, iriitake ñaaperoshireta-kaakenari. Iro nomatantakarori nokinkithatakairi maaroni, ari okanta ikemathatantakanari eejatzi kaari asheninkata. Irootakera kaari japishoonkayeetantana kashekarimoroki iroyaana. ¹⁸Iriitake Avinkatharite kempoyaaventakenari kaari jovashinonkaitantana, eekero iriyaatakaatyeeero irojatzi nareetantaiyaari ipinkathariventantzi Inkitesatzi. Arira irashi irovaitatyeeero irirori ñaapinkathayeetairi. Ari onkanta yaari.

Ovekaraantapaakarori itasonkaventantaitzi ipoña ovethataantsi

¹⁹Nokovi povethatyaanari Prisca ipoña Aquila, ari pinkempitaakeri Onesíforo, eejatzi ikaratzi saikavankoyetziriri. ²⁰Iriima Erasto, ari isaikapaake irirori Corinto-ki. Ipoña Trófimo, naaka ookanakeriri Mileto-ki, imantsiyavaitapaakitzi. ²¹Ontzimatye pintharokyaate pareetantyaari nosaiki naaka tekera okyaarontsitanaikari. Maaroni akantayetairi jaka “iyekiite,” jovethataiyami. Jirika ikaratzi ovethatamiri: Eubulo, Pudente, Lino, ipoña Claudia. ²²Nokovake irinampishiretantyaami Avinkatharite Jesucristo, ineshinonka irovayetaimi. Ari onkanta yaari.

IROSANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI TITO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Pablo itzimi otyaantzi-miro iroka, iromperatane Pava nonatzi. Naaka Irotyaantajanore Jesucristo onkantya iroshirentaiyaari ikaratzi jiyoshiiyetairi Pava, inkene iriyotairo irooperotatsiri iriñaapinkathatasorentsitairo. ²Ari iriyoyetairi iriroriite inkantaitaatyero irañaayetai. Irootake ikashiyakaantakeri pairani Pava tekeramintha irovetzikero kipatsi. Tera iramatavitantanete Pava. ³Okanta jinintapaitetakera, joñaakantaka Pava Ovavisaakotantaneri. Iriitakera kantakaantakerori iñaaventayeetairo iñaane. Jimatakena naaka eejatzi, jotyaantakena nonkinkithatakaante. ⁴Eerokara Tito notyaantzini nosankinare. Nokempitakaantakami kyaaryoomi notomintaami, atsipatavakaara ashiretaa. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, Ovavisaakotaneri, onkamintha iretakotyaa, piñero pisaike kameetha.

Irantayeteri antarikonaite ipoña jevariite

⁵Iroora nookantanakamiri Creta-ki pintampatzikayetante, pinkoye antarikonaite jevaterine oshiretachari, iro nokovakaakemiri. ⁶Inkarate jevayetatsineri ontzimatyete inkameethashirete, eero itzimi impaitya ñaaventakovaitashityaarine, kinatane irovero iina, oshiretane inkantya irovaiyaneete itzimikari

kantakovaiterine piyathari jini, ñaathavaitaneri jinatzi. ⁷Tema iri Pava jantavaitziniri aparoni jevatziriri oshiretaneriite, ontzimatyete iraamaventya itzimikari kantakoterine kantakaaperori ini, kishinkari ini, shinkiryaantzi ini, antantzinkari, oshekyiiriri iireekite jaapithatantzi. ⁸Aña ontzimatyete iroimaantanete ipankoki, irantapiintayetero kameethari, kameetha impampithashiryeeya, tampatzikashire inkantya, tasorentsishireri, iriñaakotanetya, ⁹kyaaryooshire inkantya iroshiretyaaro ñaantsi otzimi jiyotaaeyetakeriri, inkene irimatanaero irirori iriyotaantero kyaaryooperori, inkene eejatzi imonkatziyaari kaari iyotaanterone tampatzikari. ¹⁰Tema osheki kovatsiri iñaanatzimentantashivaityaaro, iñaavaitashivaita, jamatavitantzi. Iri antayetakerori iroka, paitashivaitachari “Totameshitaaniri.” ¹¹Ontzimatyete poshekairi eeroka jiyotaantayetzi, tema osheki ikompitakaaka atziriite ikaratzi isaikavankotaiyini. Jiyotaantashitaro irikaite kaari irooperotatsiri, intaani ikovashitaiyakani iraantyaaro kireeki. ¹²Tema tzimatsiranki aparoni Creta-satzi kamantantaneritaintsiri, ikantakeranki: “Maaroni Creta-satzi, thairi nonayetzi, kaariperori, perantziite niyavairentzi.” ¹³Omapero iroka ikantakeri. Irootake pinkisathatantyaariri eeroka shintsiini, inkene inkempisantaitero tampatzikari, ¹⁴ari onkantya irovashaantantyaarori ikempisantapiin-

tziro ikinkithatashiyetari judío-payeeni, tema ishintsithatantake irikaite irovashaantaitero kyaaryoori. ¹⁵Irootake akantapiintziri: Aparoni kiteshiretaintsiri, tekatsira impaitya ovaariperoshireterine onkantavetakya eerorika ipinkavaitz. Iriima aparoni thainkashireri, itzimi kaariperoshiretatsiri, tekatsira impaitya kiteshiretakairine onkantavetakya impinkavaivetya. Tema aritake ovaariperoshirevaitaka. ¹⁶Iñaajaantzi jiyotakotairi Pava. Iro kantacha, okaratzi jantayetziri, iro oñaakantzirori te iriyotakotairi, aña Pava osheki ipinkimatataikeri irika. Tema ipiyathatapiintakari eejatzi irika, tekachaajaini aparoni kameethari iranteneri.

Jiyotaantayeetziro Kameethari Ñaantsi

2 ¹Irooma eeroka, okovatya piyotaantairo okaratzi tampatzikatatsiri, jiroka okantakota: ²Kempoyaavaitane inkantanya antarikonaite, iriñaapinkathatakaantya, impampithashiretakotero kameethaini irantayeri, irothotyero inkempisantai, iretakotantai, inkisashivainetaia. ³Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane antarokonaite, oñaapinkathatasorentsintantai, eero oñaaventakotantashivaita, eero oshinkitapiintayeta. Aña ontzimaty eiyotaantayetairo okaratzi kameethayetatsiri, ⁴inkene ominthashiretakaayetyaaro evankaroite aakameethayeri oime, eejatzi onkempitairi ovaianeete, ⁵ompampithashiretakyaa kameethaini antayeri, kiteshire onkantya, antavairyaanto, ñaapinkatha overi oimeete. Aririka omayetanairo iroka, eerora ithainkavaaitaitziro iñaane Pava. ⁶Ari inkempiyetanaiyaari eejatzi evankariite, ontzimaty impampithashiretakoyetaiaaro kameethaini irantayeri. ⁷Irooma eeroka, pimpampithashiretya piyotaantairo tampatzikari, iro piñaantyaarori iriñaapinkathaventaite-

miro pantayetakeri, ari irimatakoyeetanaimiro. ⁸Ari onkantya eero itzimanta kishimatziertemirone pikantayetziri, aña pashiventa inkantya ikaratzi pampithashireveyetachari inkantakoyeshityaami. ⁹Ontzimaty pishintsithayetairi omperataari eero ipiyathavaitari omperatariri, aña inkokovate irakameethaperotairi, eero iñaanaminthatziri aririka iromperatyaari, ¹⁰eero ikoshineentzi kapicheeni, aña ontzimaty iroñaakantero kameethatatsi irameentaityaari. Irootakera iriñeetantyaarori ovana okameethaperotataitzi jiyotaantaitziro iñaane Ovavisaakotairi Pava.

¹¹Tema Pava joñaakayetairo osheki ikaminthaayetai, iriitake materone iravisakoshireyetaimi maaroni atzirite. ¹²Iriitake iyotakaayetairo ovashaantantaarori athainkatasorentsintanzi, eejatzi okaratzi anevetashiyetari. Aña kempoyaa-vaitane ankantya iroñaaka, tampatzikashire anaanty, añaapinkathatasorentsintantai, ¹³amenavooki ovairi oyaakoneentane. Tema irootaatsi inkoñaatai Jesucristo, iriitake amairone irovaneenkaro Ovavisaakotairi, Pava. ¹⁴Iriitakera Jesucristo shinetashitainchari apaniro irovamaiteri. Tema ikovatzi impinaventaairo okaratzi akaariperoshireyetake. Iro ikovairi inkiteshiretakaayeetai, onantyaari irashiyetai irirori, ayimaneenta ankantya antayetairo kameethari.

¹⁵Irooyetakera iroka, piyotaantayetairi. Pishintsithatantero. Iro pinkisathatantyaari. Eerokatake jovaitake pimonkarakakaantero iroka, ontzimaty irantayetero onkarate pinkantanteri.

Ineshinonka ovameethashiretairi

3 ¹Ontzimaty pimpampithashiretakaapiinteri janta kempisantzinkariite iriñaapinkathayetairi pinkathariventantsiri pinampiki, eejatzi inkempitaiteri

jevariite. Eero ipiyathanetanta. Ayimaneenta inkantayetya irantayeta-nairo kameethari. ²Eero ikishimatanairi pashine, eero iñaanaminthatantashivaita. Aña etakotantaneri inkantya, tsinampashire irine eejatzi. ³Pairani tzimatsi akantayeveta aakaite, amasontzishirevaitzi, apiyathavaiyeta, tzipinashire anayetake, antayetziro anevetapiintashitari, eejatzi okaratzi anintakaashiyetari, ovaariperotapiintakeri pashine asheninka, anevetakoyetantaro opaiyetarika, amanintashiretantzi, akisaneentavakaa-yeta. ⁴Iro kantacha omatakaranki jineshinonkayetai Ovavisaakotairi Pava, jetakoyetaari maaroni atzirite, ⁵arira jovavisaakoshireyetairi. Iro kantacha tzimatsira opaita jantantakarori, tera aakajaantake antashityaarone apaniro akameethashireyetai. Aña jineshinonka-shimatsitakai irirori. Ikempitakaantakero iri kivayetainemi, kempivaitaka ovakerami intzimakaayetai Tasorentsinkantsi. ⁶Tema okaratzi jantzimoyetairi Ovavisaakotairi Jesucristo, iritakera Pava kantakaarori, jotyaantakairi Tasorentsinkantsi intsipashiretziiyetai okempivaitakaro irisakoperotziitakairimi. ⁷Iro jantantakaro iroka inkene añaayetero ikashiyakaa-yetakairi, ari añaamampyaarori iroñaaka aritake ankantaitaayeeni añaayetai. Aritake okanta, irootake ikempitakaantairi iroñaaka kameethashire anatzi, tema neshinonkantaneri jinatzi irirori.

⁸Omaperora onatzi iroka okaratzi nokantakemiri. Irootake nokovantari piyotayetairi ikaratzi aventaanaariri Pava piyotakotanairora eeroka okovaperotaty iroka, inkene irantapiintayetanairo kameethayetatsiri. Omapero okameethatake iroka, osheki iranintaa-yeetyaaro. ⁹Irooma aririka iriñaanatzi-

mentavakaashiityaaro tsika ikantakota itzimantayetakari pairani etakaantarori, eero pimatzitaro eeroka posasatekavai-tya, tekatsi ompaitya, amenaantsi onatzi. Ari pinkempityaari eejatzi aririka iriñaanatzimientavakaityaaro tsika okantakota Ikantakaantaitane. ¹⁰Intzimerika ovashiñeerone iriyotaan-tero kyaaryoori ñaantsi okaratzi niyotaantakeri pairani, iro ompoñaan-tyaari jovashaantakairi oshirevetanain-chari, pinkaminaathateri. Eekerorika iriyaatakaatyero, papiiteri pinkamina-yeri. Eekerorika iriyaatakaatyero eero pishinetaineri iriyotaantai. ¹¹Tema jiyotaitakeri irika ipiyaatya, ikaaripero-shirevaitaatzi. Apaniro jiyakoventa-vaita.

Apaniro ikantaitziri Tito

¹²Notyaantatyemiri Artemas. Eerorika notyaantzimiri irirori, aamaaka iri notyaantemi Tíquico. Aririka irareetakya pisaiki eeroka, nokovira pimpoke eeroka pomonthaiyaana Nicópolis-ki. Ari nokoviri naaka nonkyaarontsitakoteri janta. ¹³Iriima Zenas iyotakoperotzirori ikantakaantaitziri, ipoña Apolos, aririka impokimatanake iriroriite, pimpavakeri paavyiiri eeroka, inkashiyakaiyaari impokanakerika. ¹⁴Tema maaroni aakaite, eero asaikashivaitanta, ontzima-tye aakameethayetairi kovityaaneentavai-yetatsiri.

Overaantarori ovethaantsi ipoña tasonkaventaantsi

¹⁵Maaroni jovethatami tsipayetakanari jaka. Nokovi eejatzi naaka povethatyaanari oshiretayetachari janta ikaratzi etakotanari. iOnkamintha ineshinonka-yeetaimi maaroni eerokaite janta! Ari onkantyaari.

IROSANKINARE PABLO JOTYAANTZINIRI FILEMÓN

Ovethataantsi

¹Naaka Pablo osankinatzimiro iroka. Tema jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo jaka. Iriira notsipataka iyeki Timoteo nosankinatzimiro iroka. Eerokatake notyaantzini, Filemón, netakotane novimi, eeroka ampitakota-piintanari. ²Iro nosankinatzzini Apia otzimi nokempitakaantaari “chooki,” ipoña nosankinatzziniri eejatzi Arquipo itzimi tsipayetakairi añaashintsiyeta. Irijatzi nosankinatzzini kempisantzinkariite ikaratzi apatotapiintachari pipankoki. ³Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, eejatzi Avinkatharite Jesucristo, kameetha irisaikakaayetaimi.

Iretakonka ipoña iroshirenka Filemón

⁴Aririka noñañaatakoyetemi, iniroite nopaasoonketziri Pava. ⁵Tema nokemakotakemi etakotane povantzi, kinatane poviri Avinkatharite Jesús, ari pikempitairi eejatzi ikaratzi jashiyetaari irirori. ⁶Iro namanakotantami inkene eerokaite pikaratzi paapatziyavakaayetanaa poshreyetaa, pinkemathaperotanairo kameetha okaratzi jantakaashiretaimiri Cristo Jesús pikempisantairi. ⁷Iyekí, etako povapiintanairi eeroka oshireyeta-naachari, irootake iñaantakarori iriroriite itharomentashireperoyeta. Irojatzi oimoshirenkaanari eejatzi naaka, tharomenta nokanta.

Pablo ikantakoventziri Onésimo

⁸Niyotzi iroñaaka, naaka ipairyaave-taka Cristo nomonkaratakaimiromi onkarate pantairi. ⁹Iro kantacha, intaani nonkovakotashityaami kapicheeni, tema niyotake tsika pikanta petakotanta. Pablo nonatzi naaka, antarikonatakena, jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo. ¹⁰Jirika Onésimo nonkovake paakameethataajatairi. Iriitake nokempitakaantakeri naaka iriimi notomi, tema naakatake oshiretakaakari Cristo jashitakoitana. ¹¹Tema tekatsi apantavetyaarine irika, irooma iroñaaka ari irapantzimotaiyaami eeroka, ari inkempitzimotyaanari naaka eejatzi. ¹²Tema eejatzira notyaantaimiri Onésimo, itzimi netakoneentari. ¹³Osheki nokovavetaka intsipatyaanami naaka. Ari onkantakemi irimpoyaatyaami eeroka irampitakoyetena jaka jashitakoyetakena okantakaantziro nokinkithatakotziro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴Aña iro aritatsi, tekeraatara nonkeme pinkantena eeroka opaita pikoviri, te nonkove naaka noshintsiventemi pantero iroka, iro nokovake eerokatajaantake kantatsine opaita pikoviri panteri.

¹⁵Aamashitya irootajaantake omatantakari ishinetaitziri irika Onésimo ishiyapithatantakamiri pairani, ari onkantya inkempisantantyaariri Cristo irojatzi impiyantaiaari intsipatapiintantaiyaamiri iroñaaka. ¹⁶Iro kantacha iroñaaka,

* 10: Iroka vairontsi Onésimo iñaaneke iriroriite okempivaitaro akantziri aaka: Apantari.

tera intaani pinkempitakaantairi pomperatane pikempivetarira pairani, añã pinkempitakaantairi iriimi pirentzi petakoperotane. Ari nokempitakaantakariri eejatzi naaka. Añã eerokara maperotataiterone petakoperonetyaari pomperatarira koñaaroini, irijatzi jomperatane-taari eejatzi Avinkatharite. ¹⁷Tema pinkempitakaantana eeroka, naaka pitsipatane, ari pinkempitairiri eejatzi irirori paakameethateri, pinkempitakaan-teri naakami paakameethatzi. ¹⁸Tzimatsirika opaita kaari irinimotakaimi, tzimatsirika opaita jireevetzimiri, pinkempitakaantero naakami ireevetemi-nemi. ¹⁹Naaka, Pablo itzimi osankinata-jaantzirori iroñaaka iroka. Omaperotatya, aritake nompinataimiro jireevetzimiri. Añãjaantake eerokatake ireeveperotana naaka novavisaakoshiretakaantaimira ²⁰Ari okanta iyekí. Nokovataike iroñaaka

inkantakaanaiyaami Avinkatharite paakameethatairi Onésimo, tema irootake otsinkaneentashiretenari. * ²¹Iro nosankinatantamirori iroka niyotzira aritake pimatakenaro, tema aritake pimatakero ari panaakaanakero okaratzi nokovakotakemiri. ²²Nokovataike eejatzi, paamaventyaana niyaatashitemi pisaiki eeroka, ari nomayimotapaakemiri. Iroorika pinkampitantakeri pamanakotena, ari ishinetakero Pava omatya.

**Ovekaraantakaro jovethatantaitzi ipoña
itasonkaventantaitzi**

²³Ari jovethatami Epafra, itzimi notsipatakari jaka jashitakoventaitanari Cristo Jesús. ²⁴Ari jovethatamiri eejatzi Marcos, Aristarco, Demas ipoña Lucas, iriitake notsipatapiintakari jaka. ²⁵Onka-mintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantaari.

* **20:** Kantakotachari jaka “paakameethatairi Onésimo,” ikantatzi: Nokovataike papantzimotaiyaana eeroka. Tema iñaaneke iriroriite ivairo onatzi Onésimo iroka: Apantaari.

JOSANKINAYEETZINIRI HEBREO-PAYEENI

Pava jotyaantakeri Itomi iñaaventairi

1 ¹Pairani, inkoverika Pava iriyotakayeri acharineete ompaityaarika, iri kamantantaneri amerone ñaantsi. Osheki japiipiitakero Pava, tzimatsi jimatakaayetakeriri kamantantaneriite. ²Iro kantacha ovakera iroñaaka, jotyaantakairi Itomi irirori iñaaventairi. Tema iriitake Itomi jovetsikakaake pairani iroka kipatsi, iriitake jashitakaayeta okaratzi jovetsikayetakeri. ³Iri Itomi ikempitakaantakari iriimi irovaneenkataane, shipakiryaa ikanta. Ari ikempivaitari irirori tsika ikanta Ashitariri. Tema shintsinkantsi onatzi iñaanetakari, iro kaari onashiye-tanta okaratzi jovetsikayetakeri jaka kipatsiki. Aritakeranki jimonkaraapaintziro omatantyaari inkiteshoretakaantai, jiyaatai inkiteki, saikapai irakojanoriki Ashitariri itsipatapaari ipinkathariventantzi. ⁴Ari opoñaanakari janaakoyetziri imaninkarite Pava, iniroite jiriiperotakaitairi irirori.

Iri Itomi anaakoyetairiri maninkariite

⁵ Tema Pava kantavairi:

Notomi novimi eeroka.

Naakatake pirintana iroñaaka.

Ikantavairi eejatzi:

Naakatake pirintaa.

Eerokatake notomintaa.

Tema Pava tekatsira aparoni maninkari imananteri kempityaarone iroka. ⁶Apaata aririka irapiitairo irotyaantairi jaka

kipatsiki iponkitzitanakari itomiitari, inkantayeete:

Intharomentaiyaari maaroni imaninkarite Pava.

⁷Tzimatsi eejatzi iñaaventakoitziri jaka maninkariite, jiroka ikantaitzi:

Iriitake matakairi imaninkarite inkempitakotyaaro tampyeenka.
Iriitake matakairi irotyaantaneete inkempitakotyaarimi paampari.

⁸Irooma aririka iriñaaventakoteri Itomi irirori, jiroka ikantzi:

Pava, eeroka kantaitaachane pimpinkathariventantai.

Ari pinkempitakotaiyaari pinkathariite otzimimotziri irinchakiire inantari ipinkathariventantzi. Iro kantacha aña eeroka matairone pintampatzikashiretai aririka pimpinkathariventantai.

⁹Eeroka kovirori kameethari, irooma kaariperori ovana ovatsimaimi.

Irootake isaipatziitotantaamiri Pava, pimpinkatharitantaiyaari. Iriitake pivavane matakemirori.

Isaitantaamiro yeenkantsi ari pikimoshiretai temi panaakoyetairi pikaratapiintavetari.

¹⁰Jiroka pashine iñaaventakoyeetziri Itomi, ikantaitake:

Pinkathari, ovakera etantanakari pairani eerokatake ovetsikakero kipatsi.

Eerokatake ovetsikajaantakero inkite.

¹¹ Iroka okaratzi povetsikakeri, aritake aperotaiya apaata, irooma eeroka ari pinkantaitaayeeni.

Ari onkempitakoyetaiyaaro okaratzi povetsikane aparoni paisatomairi kithaarentsi.

¹² Tema aririka ompaisatomaitake piithaare, pankoviimaitziro, pamenai pashine ovakerari pinkithaataiyaari.

Arira pinkempitagairori apaata eeroka povetsikane kipatsi ipoña inkite.

Irooma eeroka ari pinkantaitaayeeni eero pipashinevaitai.

Eero paperotaatsi.

¹³ Iñaaventakoyeetakeri eejatzi, ikantaitzi: Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante, irojatzi apaata novasankitaantakyaariri kisaneentayetakemiri, aripaite paatzikantaiyaari piitzi.

Tema tekatsi maninkari inkempitakaanteri Pava inkanteri iroka. ¹⁴ Tema maaroni maninkariite, intaani jotyaaantayeeztziri irirori irampitakoyetairi atziriite intzime avisakoshireyetaatsine.

Iniroite ovavisaakoshiretaantsi

2 ¹ Ontzimaty ankempisantero okaratzi jiyotaayetakairi, onkantya eero ovashaantantaro. ² Te aritzi anashitakaayetaiyaaro otzimi jotyaaantaitakairiri pairani maninkariite inkamantantero. Tema maaroni kaari ovayempitatyarone inkempisantairo, jovasankitaayeetakeri ipiyathatakaro. ³ Aakara irimaperoyeete irovasankitagaite, eerorika ovayempitayetaaro iñaaventakoyeetziro iniroite avisaakoshiretaantsi, otzimi jetapaintari Avinkatharite Jesús iñaaventapaintziro. Tema irootake ikamantayetairi aakaite ikaratzi kemayetajaantakerori.

⁴ Iriitajaantake Pava iyotakaayetakairori omaperotatya okaratzi ikamantayeeta-

kairi, tema jimatakaantakero itasonkaventantayeeztzi, joñaakakaantakero kaari iñeetapiintzi, Tasoretsinkantsi antakaan-takero iroka, ari omatajaantakari ikoviri Pava.

Itzimi matakakerori jovavisaakoshiretantzi

⁵ Tera iri maninkariite irimatakayeri Pava impinkathariventairo tsika asaikayetai apaata, otzimi noñaaventakemiri.

⁶ Añaajaantake atziriite irinatye intzime matairone. Tema ikantaitakeranki:

¿Iriiperoma atziriite pipampithashiretakotantariri?

¿Opaitama pikovantari pineshinonkayetairi?

⁷ Aña kapichera jiñiuro iroñaaka atziriite te iranaakotante, iri maninkariite anaakoneentakeri.

Iro kantacha, irootaatsi pamathaitairi inkene iñaapinkatharentsitai, otzimimotairi irovaneenkaro.

Iri anaakoyetairone maaroni povetsikane.

⁸ Pinkempitakagaiyaari ikantaranki aatzikiriri iisaneentane, iromperayetaiyaari maaroni.

Arira inkantakayetaiyaari Pava atziriite, tema tekatsi aparoni kaari anaakotantaatsine. Iro kantacha, tekera iriñaayetero iroñaaka atziriite iroka. ⁹ Iro kantacha, tzimatsi aparoni atziri jotyaaantaitakeri, irijatzi ñaapaintzirori kapicheeni te iranaakotante, aña iri anaakotakeriri maninkariite. Iriitakera noñaaventzi Jesús. Tema iriitake ñaakero ikemaantsitaka irojatzi ikamantakari, ipoña jamathaitaitakeri ari okanta jiñaapinkathayeetantaariri, otzimimotairi irovaneenkaro. Irootakera ikamimentantakairi maaroni, tema iniroite ineshinonkayetai Pava.

¹⁰ Ovana otampatzikatataike tsika ikenakaakero Pava ishinetakeri Jesús inkemaantsivaitya, ari jothotyakaakeriri

onkarate iranteri. Tema Irika, itzimi ashiyetariri maaroni, itzimi kantakaan-tziri itzimayetantari maaroni, irijatzi-ta-jaantake kemaantsitakoventuari inkene irovavisaakoshireyetairi, ari onkantya intsipatantaiyaariri maaroni itomiitari janta irovaneenkaroki. ¹¹Jiroka okantakotajaanta, ikempitakaantai Jesús irirentzi, tema ari akaratziri irintari Pava. Jirintari irirori itasorentsishiretakaantzi, irintari eejatzi aakaite itasorentsishireta-kaayetaira Jesús. ¹²Iro ikantantakari pairani:

Noñaaventakotaimi eeroka isaikaye-tzi nirentziyetaari,

Tsikarika japatotapiintayeta, ari nontharomentaimi nompanthagai-yeni.

¹³Ikantake eejatzi:

Naventaane novairi Pava.

Ipoña eejatzi ikantzi:

Jirika Naaka, notsipayetaari itomiite Pava ikaratzi ikempoyaakaayetaa-nari.

¹⁴Akantajaantayetakara aakaite atziritz, otzimi avatha, otzimi iraaane, ari ikantakari eejatzi Jesús irirori, iro okantantakari ikami. Aripaite joitsinampaakeriri kamaari. Tema otzimimoveta-tyaari kamaari ishintsinka jimaimanetan-tariri kaamaneriite. ¹⁵Ari ikenakaakerori Cristo itsiparyaakoventantairi atharova-kaayetaro kaamanetaantsi, kempitavaita-nakami atziritanakityeemi kaamanetaan-tsi iroorikami otzikayetanakaimi.

¹⁶Omaperotaty, tera iri maninkariite impokashitake Cristo irineshinonkaye-tairi. Aakara ipokashitake, icharineyetaira Abraham-ni. ¹⁷Irootake jatzirita-jaantantaari ikempitayetai aaka jirentzi-yetaira, ari okanta jimonkaraantaarori irirori ikovapiintavetakari irimonkaraye-

romi pairani omperatasorentsijanori. Ovana ineshinonkatantataike irirori, ikyaaryootake imonkaraantakarori, iri kantakaantaarori okanta Pava ipeyako-tantaarori akaariperoshirevetaka. ¹⁸Tema jatziritakera Jesús ikemaantsitakaitakari, ari ineveshiretakaavaiveetakari. Irootake imatantarori jineshinonkatai iroñaaka akaratzineveshiretakaavaitaitaro kaariperori.

Iri Jesús anaakotziriri Moisés

3 ¹Iyeikiite itasorentsishiretakaitane, nonkantaiyemini pikaratzi ikaimashi-retaimi Inkitesatzi: Pimpampithashireta-kotaiyaari Cristo Jesús, iriitake kempita-kariri aparoni otyaantaari, irijatzi kempitakariri aparoni omperatasorentsi-janori. ²Ikantaranki aparoni otyaantaari ikyaaryooventziro okaratzi ikantziriri otyaantziriri. Ari ikantakari eejatzi Jesús. Ikempitakotakari Moisés-ni, ikyaaryoo-ventakeneri isheninkapayeeni jashiyetari Pava, itzimi ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava.” ³Iro kantacha Jesús iriira matzirori jiriiperotzi janaakotziri Moisés-ni, tema iriitake ovetsikakeriri pairani. Iroovaitake ikantayeetapiintzi: “Piñaapinkathatero nopanko.” Tema kaarira pankotsi inkantakoperoyeete iriñaapinkathaitero, aña iri iñaapinkatha-tzi ashitarori ipanko. Tema itzimira ovetsikirori pankotsi iriira iriiperotatsiri.* ⁴Tema iri ashitarori pankotsika itzimi ovetsikakerori, iroovaitake ikempitakero pairani Pava jovetsikantayetakarori maaroni. ⁵Ikantaitake:

Moisés kyaaryooventakeriri ishenin-kapayeeni ipaiyeetziri “Inampi-vanko Pava.”

Iro kantacha ikempitakomatsitakari irirori aparoni omperataari, iñaaventaye-

* 3.3: Iriira Moisés kempitarori pankotsi, tema irijatzi isheninkamirinkaite judío-payeeni ipaitayeetziri “Inampivanko Pava.”

tairo onkarate avisatsineri. ⁶Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzi ikempitakaantaitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaaryoventairi, kisorika ovanairi irojatzi ovekaraantapaakyaarone kitaite.

Imakoryaamento jashiyetaari Pava

⁷Jiroka ikantakeri Tasorentsinkantsi:

Pinkemairi iroñaaka Pava iñaavaitzi, ikantzi:

⁸Eero pikisoshirevaitzi.

Pikempitarikari pithokashitakanari pairani jiñaantayeetakana tsika te inampiitaro.

⁹Arira ikovakaavetakana pivaisatziite novasankitaayerimi, iñaantashiretakana naaka,

Okantavetaka iñaavetaiyakaro noneshinonkataiyakerini okaratzi 40 osarensi.

¹⁰Irootake nokisantanakari,

Nokantake: Ari ikantapiintatya itzipinashirevaita,

Te iraniitantiintaiyaaro nokovakairi.

¹¹Noyatsimanekiini nokantanake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

¹²Iyekiiite, ñaa povashaantzirikari Pava, Kañaanetsiri. Eero pikaariperoshirevaitzi, eero pithainkashirevaitzi. ¹³Iro aritatsi pominthashiretavakaapiintya poshreyetaiya. Petataityaaroota iroñaaka

onkantya eero jamataviitantami pantayetairo kaariperori, irojatzi piñaantyaarori pinkisoshirevaite. ¹⁴Aririka oisokerotzii-tanaiyaari Cristo, irojatzi overaantapaa-kyarone kitaite, aritake añeero amatero intsipaminthayetai. ¹⁵Irootake ikantantaitari:

Pinkemairi iroñaaka iñaavaitzi Pava, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

Pikempitarikari pithokashitakanari pairani.

¹⁶¿Itzimikama matakakerori ipithokashitakari, ikemataavetakaro iñaane Pava?

¿Kaarima irikaite ijevatakeri Moisés-ni ipoñaakaakari Egipto-ki? ¹⁷¿Itzimikama ikisapiintayetakeri Pava okaratzi 40 osarensi? ¿Kaarima antapiintakerori kaariperori, itzimi aperotainchari janta tsika te inampiitaro? ¹⁸¿Itzimikama iñaaventaitake inkantaitake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki?

¿Kaarima ikantayeetake piyathariite?

¹⁹Ari añiirori kantakaantzirori kaari jareetakaayeeantaari, tema iro kantakaantakerori te inkempisantaiyeni.

4 ¹Eenirora otzimi ishinetayetakairi aakaite kempivaitakarori irareetakaayetaimi imakoryaamentoki. Irootake piñaapinkathatantaiyaariri, otzimikari ompaitya otzikaavakemiri, iro eero pareetantaa.* ²Tema akemayetairo aakaite Kameethari Ñaantsi, ari akempiyetaari ikantara avaisatziite pairani. Iro kantapainchari irikaite, te iranintaamai-

* **4.1-11:** Iroka imakoryaamento, tzi mayetatsi oshiyakaaventachari jaka. Tema pairani, jimakoryaaventakerora, Pava jovetsikakeri kipatsi, ikempitakaantakero “imakoryaamento” iroka 7-tapaintsiri kitaite jimakoryaantakari. Ikanta osamanitakeranki, ishitovayetzi Judío-payeeni janta Egipto-ki, 40 osarensi ikekenavaiyetake, irojatzi jareetantakari kipatsiki otzimi ishinetakeneriri Pava. Irojatzi iroka kipatsi ipaiyeetakeri “imakoryaamento.” Jirokara oshiyakaaventachari iroñaaka kempitarori “Imakoryaamento” kempisantzinkariite, tema tzi matsi kantatsiri: “Iro inkite imakoryaamento kempisantzinkariite.” Tzi matsi pashine kantatsiri: “Iro ‘imakoryaamento’ iroka aventaashiretaneri irovavisaakoshiretante Pava, tema te onkovajaantya iriñaashintsivaitya onkantya iravisakoshiretantaiyaari.”

tyaaro ikemakoyevetavakari, tema te iraventaashiretanakyaaro ikemayevekakari. ³Irooma aakaite aventaayetakari, aritake irareetakaayetai imakoryaamentoki. Jiroka iñaaventakero imakoryaamento, ikantake:

Noyatsimanekiini nokantanake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

Aña ithonkatakero pairani Pava irantavaitane ovakera jovetsikantakarori kipatsi. ⁴Tema tzimatsi tsika oñaaventakota 7-tapaintsiri kitaite, ikantaitzi:

Iroka 7-tapaintsiri kitaite, ari ikaratapaakero irantavaire Pava, imakoryaake.

⁵Iroka makoryaantsi irojatztira iñaaventakoitziri, ikantaitzi:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

⁶Ari okantari. Irootake intzimantyaari tsika inkarate makoryaashireyetaatsine. Iriroma pashineete etayetakarori, te irareetayetya, tema te inkempisante ikinkithaveetaniri Kameethari Ñaantsi. ⁷Okanta avisanake pairani osheki osarentsi, japiitairo Pava iñaaventai pashine imakoryaamento, ipaitairo “iroñaaka.” Irootakera josankinatokotairi David-ni, ikantakeranki:

Pinkemairi “iroñaaka” Pava iñaavaitzi, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

⁸Aririkami irimatakeromi Josué imakoryaaperotakaayetairimi pairani avaisatziite, eerotya japiitairomi Pava iñaaventaimi pashine imakoryaamento. ⁹Arira ayotziri eenirotatsi oshiyakaaventachari imakoryaamentoperotaiyaari jashiyetaari Pava. ¹⁰Iroora joshiyakaaventakeri pairani Pava jimakoryaaventakero irantavaitane ithonkakero. Tema ari inkempiyetaiyaari makoryaashireyetaatsine ari onthonkaiyaari irantavaitane.

¹¹Ontzimatyera ankyaryooventairo areetantaiyaari amakoryaashireyetai,

akempiyetaarikari piyathayetainchari pairani. ¹²Tema iñaane Pava, ovañaanetane onatzi, shintsiñaane okanta. Okempitakara aparoni osataamentotsite thoyempiperotatsiri apimitzikarateki, te oshenkaakanta ontoshenotonkiyetaite irojatzi inthomoi iipathantsiki. Iroora maperotzirori iñaane Pava kempitavaitaka ontoshiretatyeemi, irootake iyotakaanterone impampithashireyetyaari, inkovashireyeeteri eejatzi. ¹³Tema ikaratzi jovetsikayetakeri Pava tekatsira aparoni materone iromanapithatyaari eero iñaantaari. Aña Pava ari iriyotakotairo maaroni antayetakeri, iriitakera amenakoyetairone.

Iri Jesús anaakotziri omperatasorentsijanori

¹⁴Irika Jesús, Itomi Pava, iriitake anaaperotakerori inkite. Iriitake ankempitakaantya omperatasorentsijanori. Irootake oisokerotantyaariri aventaashiretaari ikemayeetai akantake: “Nokempisantairi Jesús.” ¹⁵Tema Jesús ikempitaa-rira omperatasorentsijanori, irootake jineshinonkayetantairi ontzimerika pomerentsitzimoyetaineri. Tema pairani irirori, tzimavetaka ikovashirevetakari, ari ikempitakotakai añaayetziro avishimoyetairi aakaite. Iro kantachari, tera inkaariperotaaajatapainte kapicheeni. ¹⁶Irootake aventaantyaariri añaañaatairi Jesús kempivaitaka aatashiretaatyeerimi tsika impinkatharitari. Tema aritake ineshinonkayetai, ari inkaminthaayetai aririka ankovityaashirevaite.

5 ¹Tema Pava ovakeri pairani atziri impairyeteri omperatasorentsijanori. Iriitake kantakoyentayetairine atziriite kaariperoshireyetaatsiri. Iri pomeyetairone jashitakaitariri Pava. ²Tema atziri jinake irika omperatasorentsitaari, otzimimotziri opaita pomerentsitzimoyetariri. Irootake jiyotantarori

jamatsinkaventari tzipinashirevaiyeta-chari atziriite ikaratzi pokashitziriri, masontzishireyetsiri eejatzi. ³Jimatzi-taro irirori ipomeventa okaratzi jashitakaariri Pava inkene impeyakoteneri ikaariperoshirevaitzi, jantziro ikempitapiintziniri atziriite. ⁴Tekatsi-maita omperatasorentsitaari pairyaashitachane apaniro, aña Pava ovayetziriri, ikempitaakeri jovakeri pairani Aarón-ni.

⁵Ari ikantakari eejatzi Cristo, te iri pairyaashitachane apaniro ikempitakotaari omperatasorentsitaari onantari intharomentaventaiaari. Aña Ashitariri makakerori, ikantziri:

Notomi novimi eeroka,
Naakatake pirintanaa iroñaaka.

⁶Ipoña ikantake eejatzi:

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitaarite,
Ari pinkempityaari ikantaranki
Melquisedec.

⁷Tema pairani jatziritapaintzi Cristo, jiraaneentaka jiñaañaatakakeri Pava, ikaikaimatake shintsiini jamaniri. Aña Pava, otzimimotziri ishintsinka, ari onkantakemi irovavisaakoteri eero jovamaantayeetari. Tema Cristo ñaapinkathatasorentsitaneri jinake, ikempisantakeri Pava ikovakotakeriri.*

⁸Okantavetaka Cristo iriivetaka Itomi Pava, ikemaantsitapainta, tema ari jiñaakero tsika okanta ikempisantaitzi.

⁹Ikanta jimonkaratakaayeetakeri iranteri, arira omatakari jovavisaakoshiretairi inkarate kempisantairine, ari inkantaita-tyeero iravisakotai. ¹⁰Ari okantakari, Pava omperatasorentsitakaariri, ari okempitakaro tsika okanta jomperatasorentsitakaakari pairani Melquisedec.

Ikamantantaitziro aririka ovashaantero aventashiretari

¹¹Tzimatsi osheki nokovavetari niyotaimiri tsika ikantakota irika. Iro kantacha ovana opomerentsita nomatemiro, tema kisoshire pikantayetaka, osamani onkantya pinkemathatantyaarori. ¹²Tema ari osamanitakera, noñaajaanakemi eerokatake iyotaantayetanaatsinemi. Iro kantacha eeniro okova intzime impaitya iyotaayetemine eerokaite, irojatzi irapiitayetaimi etayetarori jiyotaantaitziro iñaane Pava. Okempivaitakaro tsika ikantaitziri aparoni ithotaayetziri, tekera onkante impayeeteri tatsinaari ovanaron-tsi. ¹³Ari pikantari eerokaite, iriivaiyetake eenchaaniki ithotaayetziri, tema tekera piñaantapiintayeyaaroota otzimi kameethashiretakaantatsiri. ¹⁴Iriima itzimi ovayetakarori tatsinaari ovaritentsi, iriivaiyetake ikaratzi ñaantapiintayetakarori, te opomerentsitzimotari iriyotero otzimi kameethatsiri, otzimi kaariperotatsiri.

6 ¹Ontzimaty nayaataakaanakero niyotaaperotemiro pashine tsika ikantakota Cristo. Tera arite napiipiitemiro okaratzi piyotziyetakari eerokaite, okempitaty okantakota iroka: Jovashaantayeetairo kaariperori kaamaneshiretakaantatsiri. Javentaashireyeetanaari Pava. ²Jiyotaayeetakemiro eejatzi oviinkaataantsi, eejatzi otzimikapatziitotaantsi, eejatzi irañaakaayeetairi kamayetatsiri, impoña irovasankitaayee-tairi kaariperoshireri. ³Irootakera aatakaantyaarori pashinetatsiri, inkamintha iri kovatsine Pava. ⁴Onkamintha eero amenaashivaita pikemathayevetavakari,

* 5.7: Jiroka ikantakeri Jesús, jiñaañaatakakeri Pava, ikantzi: "Ashitanari, pishinetanarika, pintsiparyakoventena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eerora pimatanaro okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate okaratzi pikovakaakenari eeroka." Jirokara ikenakaakero Pava ikempisantakeri Jesús ikovakotakeriri, jamavetakaakeri ikemaantsiyetakari, ishinetakeri inkamimotante jovañagairi eejatzi.

itasonkaventayeevetakami, inampishirevetantakami Tasorentsinkantsi, ⁵piñaayevetakaro okameethatzimotzimi iñaane Pava, piñaayevetakaro eejatzi ishintsinka onkarate iroñaarontayetairi apaata.

⁶Tema ikaratzi ñaayevetakarori iroka, ipoña jovashaantairo, eerora imataaja-tairo impiyashiretai irookaventantaiyaarori iyaariperonka. Kempivaitakami iriiyetakemi apiitaironemi impaikakotakaantairimi Itomi Pava, kempitavaitaka iriimi thainkimavaitairinemi eejatzi ipiyotaiyani atziriite. ⁷Okantaranki aparoni ovaantsi irenkapathatziri inkane, aririka impankiitanyaa, iroorika shookayetaintsineri pankirentsi pinaron-tsitachari, iriira Pava tasonkaventakeriri pankitakerori. ⁸Irooma iro iyoshiitachane oshookake kitochee, ipoña tovarishi, tekatsira apantyaarone, katsimashire inkantya pankitakerori, intaayeetairo apaata.

⁹Irooma eerokaite, netakoyetané, niyotajaantzi eerora pikempitakataro noshiyakaaventakeri, tema niyotaiyini naaka pantanairo kameethari ovakera jovavisaakoshireyetaimi. ¹⁰Tema Pava tampatzikashire inatzi, eero ipeyakotaimiro pantayetakeri eerokaite, petakoyetanaari ikaratzi pairyaayetairiri Irirori, eekerora piyaatakaatziiro petakoyetari. ¹¹Irootakera nokovakoyetaimiri, ari pinkantapiintatyeeya poñaakantairo pinkyaaryooshireyetai, irojatzi omonkarayetantaiyaari okaratzi poyaakoshiretaiyarini. ¹²Iro eero piperashiretante eerokaite, aña iro aritatsi pinkempitakoyetiaari ikaratzi jatakairori ikempisanta-

nai, ikaratzi kamaitanaarori. Tema iriitake aayetairone ishinetaantaitakeri.

¹³Tema pairani ovakera Pava ishinetaakeneri Abraham-ni, tekatsira aparoni anaakoterine Pava intzime impairyaaakero ivairo, iri iyoterone eejatzi omaperotatya irimonkaravainete. Aña iri pairyaachari apaniro ivairoki Pava, ¹⁴ikantakeri Abraham:

Omapero nontasonkaventemi Naaka,
Omapero noshekyeemiri Naaka
pincharinentyaari.

¹⁵Tera irathavaavainetatyeeeya Abraham-ni, amatsinka joyaaventaka, jiñaakero ishinetaitakeneriri. ¹⁶Tema aririka inkovapiinte atziriite iriyote omaperorika omatya ishinetaantziri, ipairyiio ivairo aparoni itzimi anaakotziriri, ari iriyoyeete omapero irimonkaravainete. ¹⁷Ari okempivaivetakaro okaratzi jantakeri Pava, ipairyaaak irirori omatantyaari ishinetaantakeri. Tekatsi kanterone impashinetakairo okaratzi ipampithashiretakari iranteri. ¹⁸Ari okanta otzimantanakari apite kaari ikantayeetai impashinetakaayeetairo. Iro omatantari ayotai te ithaiyaneta Pava, irootake poshenkashireperotairi aakaite aventashireyetaari Irirori, ayotzi ari omonkarataiya oyaakoneentari. * ¹⁹Iro oyaakoneentanka joshiyakaaventaitziri jaka okempitaro aparoni tenari ayeentaa-tziirori iniroite pitotsi eero amaataanta. Ari okempitari oyaakoneentanka, ayeentaperoshire ovayetai. Irootake kantakaarori ankempitakotantyaariri itzimi kyaatsiri janta tsika jotantotaitantaro tontamaitatsiri. * ²⁰Ari añaamam-

* **6.18:** Tema tzimatsi apite kantakotachari jaka kaari inkantayeete impashinetakaayeetairo. Jiroka etarori: “Pava te ithaiyaneta, aritake omonkarataakya okaratzi ishinetaantakeri.” Jiroka apitetanaantsiri: “Tekatsi pashinetakagairone ipairyaaak apaniro ivairoki Pava, tema tekatsi anaakoterine irirori.” * **6.19:** Iro iñaaventakoyeetzi tontamaitatsiri jotantayeetantarori tasorentsipanko, iro ipaitayeetzi tasorentsisaante onatzi janta. Intaani inkye omperatasorentsitaneri, tera iraakoventyaaro inkyaapiinte. Iro ikantayeetzi “ari janta joñaakanta Pava.” Irootakera oshiyakaaventarori inkite tsika janta añeeri Pava apaata.

pyaarori aakaite kantatsi ankyaa yetai janta kempitakarori iroka, aririka oyaampoiritanairi Jesús itzimi joshiyakaaventaitakeri kyagaintsiri janta. Tema iri Jesús joshiyakaaventake pairani Melquisedec. Iriitake Jesús omperatasorentsijanori iroñaaka, ari inkantaitaatyenei irirori.

Iromperatasorentsinka Melquisedec

7 ¹Tema Melquisedec, iri pinkathari-ventantaintsi Salem-ki, iromperatasorents site inake Jenokisatzi Pava. Iriitake aavairiranki ipiyaaro Abraham-ni japerotakeri pashine pinkathariite jovayiritari, itasonkaventavairi. ²Irijatzipakeranki Abraham-ni ovaakarontsi okaratzi jaapithatantakeri jovayirita. Tema Melquisedec, tzimatsi oshiyakaaventachari ivairo. Jiroka etarori oshiyakaaventa: “Pinkathari kameethashireri.” Jiroka apitetaintsiri oshiyakaaventa ivairo ipinkathariventantzi Salem-ki: “Pinkathari saikakaantatsiri kameetha.” ³Te iriyoyeetero ivairo ashitariri, te iriyoyeete eejatzitizimi icharineyetanakari. Kempitavaitake te ontzimemi tsika ipoñaantanakari, tsika ithonkaka eejatzitzi, ikempitakotakarori Itomi Pava, ari ikantaitatziirori irirori jomperatasorentsitaaritzi.

⁴Ari añiirori iriiperori inake Melquisedec. Tema Abraham-ni, itzimi acharineyetanakari aakaite, iri ipake pairani okaratzi jaapithatziriri pinkathariite jovayiritakari. ⁵Iroora kempitakarori okaratzi jantapiintayetakeri pairani Leví-mirinkaite. Ipayeetziri aparoni tzimimotziriri isheninka ontzimerika 10, tema iro oshinetaantziri Ikantakaantai-

tane irantayeteri omperatasorentsitaari. Iro jametaiyarini, tema irimirinkaite inatzi icharineyetari Abraham-ni. ⁶Iriima Melquisedec kaari asheninkata a-judío-yetzira aaka, kaari ayotaaatzitzi ipaita charinetariri. Iro kantacha, Abraham-ni, itzimi ishinetaaperoyeetakeri pairani, iriitajaantakera pakari Melquisedec aparoni karatatsiri 10 jaapithatantakeri jovayirita. Ipoña Melquisedec itasonkaventajaantanakari Abraham-ni. ⁷Omaperotatya ikantapiintayeetzi: “Itzimirika tasonkaventantatsiri, janayiri itzimi itasonkaventaitziri.” ⁸Itzimirika ipayeetziri aparoni opaitarika karatatsiri 10 jaka kipatsiki, atziri jinayetzi, kaamaneri. Iriima Melquisedec, kempivaitakami kañaaneri irinakemi irirori. ⁹Irojatzitzi jantakeri Leví-mirinkaite, ikaratzitzi ipashitapiintayeetaari. Aña kempivaitaka iriitakemi pinakoventantatsinemi, tema irootake jantakeri ivaisatzite Abraham-ni, ¹⁰etanakaro ipinakoventantake pairani ipashitakariranki Melquisedec jomonthaantavaariri jovayirita. Tema tekeramintha intzimaa-jate Leví-ni, aritake jantzitakaro Abraham-ni iroka.

¹¹Pairani, ikaratzitzi omperatasorentsitaari, icharineete Aarón-ni inatzi, ikantayeetziri “Leví-mirinkaite.” Ari okanta Ikantakaantaitakeri. Iro kantacha irikaite omperatasorentsitaari, te irimatajaantero irovameethashiretante. Arimi irimatakero, eerotya josankinatakoyeetaimi pashine omperatasorentsitaari kempitaariri Melquisedec, kaari charinetariri Aarón-ni. ¹²Omaperora itzimai pashine omperatasorentsitaari kaari icharineta Aarón. Irootake ovashiñaantai-

* 7.1: Iroka vairontsi “Salem” irootake ipaitaitziri nampitsi Jerusalén pairani tekeri inampitaro Judío-payeeni janta. * 7.2,4-6: Jiroka kantakotachari ipakeriri Abraham-ni pairani Melquisedec. Aririka irapithatante jovayirita Abraham-ni onkarate 10, aparoni irashitakaakyaari Melquisedec. Ari ikantakerori maaroni jaapithatantakeri, ontzimerika 10, aparoni irashitakaakyaari Melquisedec.

yaari Ikantakaantaitane, onantyaari intzimai pashine omperatasorentsitaari.
¹³Tema irika iñaaventaitakeri kempitaariri Melquisedec, kaarira icharineete Leví-ni, pashinemirinkaite inatzi, kaari tzimaajatatsine aparoni isheninka intzime iromperatasorentsitaityaari. ¹⁴Irika kempitakariri Melquisedec, iriira Avinkatharite Jesucristo, itzimi icharine-takari Judá. Tema pairani irosankinareki Moisés-ni, te oshinetaantsite iromperatasorentsitaarite charinetariri Judá.

¹⁵Ari okoñaaperotziri ontzimatyete impoke pashine omperatasorentsitaari kempityaarine Melquisedec, ¹⁶te iromperatasorentsivetya inkempityaari oñaaventziri Ikantakaantaitane itzimi icharinematsitari Leví-ni. Aña iri kempityaarine aparoni tzmatsiri ishintsinka, kaari kaamanetatsine.
¹⁷Tema iri jiñaaventayeteake, ikantaitzi:

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitaari,

Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

¹⁸Ari okanta, tema okaratzi Ikantakaantaveetakari, otzimi irovashaantaite, tera omatero ovameethashiretante, eeniro kovityaachari. ¹⁹Tema tekatsi aparoni ovameethashirete Ikantakaantaitane. Iro kantacha otzimaira pashine impoyaataarori, irootakera matakaayetairone okaakishiretaiyaari Pava, tema iro oyaakoneenteri.

²⁰Irootakera ishinetaakairi iroka Pava, tema iriitakeranki pairyeencha apaniro ivairo iriyoyeetantyaari omapero omonkaratya. ²¹Iriroma pashine omperatasorentsitaantsiri, tera impairyaajatya Pava jovayetantakariri irikaite. Aña, iri ipairyaaventaka pashine, ikantakeri:

Iri Pinkathari pairyaamentakami, te joipithokanetziro iñaane.

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitaari,

Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

²²Ari okanta, iriitakera iroñaaka Jesús iyotakaayeetairori omapero omonkarataiya okaratzi jantzimotavakaitakari, irootake anaakotakerori pashine etavetanakarori pairani jantzimotavakaitakari.

²³Tema ikaravetaka pairani omperatasorentsivetainchari, osheki tzmaintsiri impoyaayetakariri iriroriite. Tema ikamapiintayeteake irikaite, te onkante iriyaataakairo irantayeterimi, aña ontzimatyete intzime pashine impoyaatyaa-rine. ²⁴Iriima Jesús, kañaaneri jini irirori, iri kantaitaachane iromperatasorentsitaari. ²⁵Ari okanta, iriira Jesús ovavisaakoshiretapiintairine okaakishiretaiyaarine Pava, inkantakoventapiintairi.

²⁶Iriitajaantake iroñaaka omperatasorentsitaari akovityaaperovetakari. Jiroka ikantari irirori: Itasorentsishiretzi, ikameethashiretzi, ikiteshiretzi, te isaikimoyetairi kaariperoshireri, janaaperotairo inkite. ²⁷Irika Jesús te inkempityaari omperatasorentsijanovetainchari pairani. Tema aririka impomeyeteneri atziriite jashitakaayetariri Pava, jetaro irirori ikovakotziri Pava impeyakotavakeri ikaariperoshiretzi. Iriima Jesús jothotyakero maaroni, jimonkaratakero ishinetakaranki apaniro inkempitakotyaari ipomeyeetziniriri Pava. ²⁸Ikaratzi omperatasorentsitaakayetakari Ikantakaantaitane, atziri inayetzi, shipetashireri, ikaamaneyetzi. Iriima Itomijanori Pava pokaintsiri avisakeranki osheki osarentsi, iriira jomperatasorentsitaakeri Pava ipairyaakaranki ivairoki. Iri monkaratajaantakerori kameethaini, arira onkantaitaatyeeni.

Iri Jesús kantakoventantaatsi ovakeratantaari antzimotavakaantsi

8 ¹Jiroka iroñaaka otzinkamiperota-jaantari ikantayeetakeri: Iriitajaantakera Cristo omperatasorentsiventairi, iri saikaatsiri irakojanoriki Pinkathariperori,

itsipataari ipinkathariventantai inkiteki.

²Okempivaitaaro ari irantavaitemi tasorentsithaanteki, iro kantacha, tera ari irantavaimatsite tasorentsithaanteki otzimi jovetsikakeri pairani atzirite, aña inkiteki jantavaitai, tsika otzimi jovetsikakaantairi Pava. ³Tema ikaratzi omperatasorentsitaitsiri pairani, tzimatsi jashitakaariri Pava, ipometayetziniri. Ari ikempitakari eejatzi Jesucristo, tzimatsi opaita jashitakaariri Pava. ⁴Iro kantacha, te onkantavetya iromperatasorentsitemi Jesucristo, isaikantavetapaintari kipatsiki, te oshinetakaantero Ikantakaantaitane, tema te isheninkamirinkaitetari Levi-ni.

⁵Tema irikaite omperatasorentsitaari oshiyakaaronsi inamatsiyetake, aña tzimatsi iñaamampyeetakari tsika onkantaia kyaaryooperoini janta inkiteki. Irootake ikantayeetakeriri pairani Moisés, tsika inkantya irovetsi-kero tasorentsithaante, ikantayeetakeri: Pinkempitakaantero povetsikero, tsika okanta piñaamampyaakaro otzishiki.

⁶Ari ikantaari Jesús omperatasorentsi-taari jinatzí, janaakotairi jomperatasorentsitaari atziri. Tema Pava jovakeratai pashine antzimotavakaantsi, iri ishineta-gaine iroñaaka Cristo ikantakoventayetai, irootakera anaakotairori okaratzi ishinetantavetakari pairani, iro anaakotairori etakarori antzimotavakaantsi.

⁷Tema tzimatsi kovityeenchari etakarori antzimotavakaantsi kaari imonkarayetai, irootake okovantakari ontzime pashine ovakerari, impoyaataiyaarone.

⁸Jiroka otzimi kovityeenchari, tema ikantaitakeranki:

Ikantzi Avinkatharite:

Pamenero onkarate avisatsineri apaata,

Ari napiitairo ontzime nantzimotairiri icharinepayeeni Israel-ni, icharinepayeeni Judá-ni.

⁹Aririka novakeratairo antzimotavakaantsi, eero okempitaaro nantzi-movetakariri ivaisatziite.

Tema pairani nokempitakaantaari nakathataatyeerimi,

Naakami eevatairine nomishito-vantaariri Egipto-ki.

Tera imonkaraamaitaro iriroriite okaratzi nantzimotavakaiyaari, Iro opoñaantari novashaantziro nokempoyaaventziri.

Arira ikantake jiñaavaitake Pinkathari.

¹⁰Japiitakero iñaavaitake eejatzi, ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsi iriñeeri apaata Israel-mirinkaite:

Ari niyoshiretakaayetairi kameethari onkarate irantayetairi.

Onkempivaityaaro nosankinashiretaatyenerimi nokantakaantane,

Naakatake inkempitakaantai Ivavane, Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹¹Te onkovajaantaiya iriyotaavakaavai-taiya,

Intaani ikantayetairi isheninka:

Piyoshireperotairi Avinkatharite.

Tema maaroni iriyoyetaina.

Ari iriyoyetaina iriiperoriite irojatzi ashinonkaanerite, maaroni.

¹²Osheki noneshinonkatairi ikaaripero-shireyetake,

Ari nompeyakotaineri.

¹³Tema ipaiyeetakerora “Antzimotavakaantsi ovakerari,” ari jiyotakoyeetziro iroka etavetakarori, kempivaitake paisatorimi onatzi. Tema okaratzi paisatotaintsiri, jookayeetziro.

9 ¹Okanta iroka etakarori antzimotavakaantsi, iro ikantakaantakeri Pava iriyotayeetantaari tsika inkantaia iñaapinkathayeetairi. Ari oñaaventari tasorentsithaante tsika janta iñaapinkathayeetairi. ²Iroka tasorentsithaante, apite okanta jinashiyeetakaro jotantai-

tziro. Janta antarosaañtetzi tsika ikyaapiñtaitzi, ari jovayeetakeri ootamentotsi, menkochaaniki, ipoña tasoreñsitanta. Ari ipaiyeetzirori “tasoreñsisaante.” ³Irooma inthomointa, tsika ithatashiitakero tontamairi, iryaani-naki okanta. Ari ipaitayeetzirori “tasoreñtsisaanteperori.” ⁴Ari osaikiri itaantapiñtatarori kasankainkari, ari osaikiri eejatzi tasoreñsinaki. Iro jovetsikayee-tanta poreryaari iroka. Ari ovakotari inthomointa eepiyokiini “maná” jovetsika ñakitashiitakero poreryaari. Ari jovayee-tziro ikotzi Aarón-ni shookaintsiri pairani, ari osaikitari eejatzi mapikota tsika osankinataka antzimotavakaantsi.* ⁵Okanta jeñokiini tasoreñsinaki, ari jovayeetake jovetsikaitziri iroshiyakaaro maninkariite, iriitake otsimankantakaro ishivanki otatari tasoreñsinaki. Iro ipaiyeetziri “Ineshinonkamento.” Iro kantacha eero niyaataakairo noñaavente-miro tsika okantayeta aparopayeeni.

⁶Aritake jovetsikayeeetakero maaroni iroka. Osheki jantapiñntakeri omperatasoreñsitaari janta antaroki tasoreñsisaante, ari jantayetziirori inkene iriñaapinkathatasoreñsite. ⁷Irooma iyaaperotanake inthomointa tasoreñsisaanteperoriki, intaani ishinetaitziri inkye omperatasoreñsijanori. Aparosatzira ikyaapiñtzi osareñsiki. Aririka inkyaa-ke janta, iraanake irira piratsi intsikirisantyaaro ipaitayeetziro “Ineshinonkamento Pava.” Ari onkantya irineshinonkantan-tyariri Pava, eero jovasankitaaventantari iyaariperoshirenka. Ari ikempitaayetziirori eejatzi atziriite kaariperoshireyetsiri.

⁸Ari okanta, tzimatsi jiyotakaayetairi Tasoreñsinkantsi, jiroka okanta: Pairani otzimantavetari tasoreñsithaante, te onkante inkyaa-yete atziriite janta

otasoreñsisaanteperotzi. ⁹Jiroka okantakota: Aririka impayeeteri Pava jashitakaitariri, aririka impomeyeeteneri, tera iro matakajaanterine iñaapinkathashiretaiiri Pava inkene intampatzikayetairo ipampithashiretaiiri. ¹⁰Aña intaani intzitaiaaro ovaritentsi, jimireyeetari, inkivayetapiñntaiya eejatzi. Iro ikantakaantaitakeri otzimi koñaayetatsiri irantayeetero, irootake irantayeete irojatzi irovakeratakantaiaarori Pava antzimotavakaantsi.

¹¹Ari mataka ikoñaatai Cristo, iriitake kempitaariri iroñaaka omperatasoreñsitaari. Iro kantacha, tera inkyaa-jate tasoreñtsisaanteperoriki otzimi jovetsikayetakeri atziriite, aña jimatakero inkyaa-ke irirori inkiteki tsika intaani añaamampyaayetakero iroñaaka, otzimi anaakoperotantatsiri.

¹²Tema Cristo te inkempityaari omperatasoreñsitaari atziritatsiri itzimi kyaamatsitapiñntatsiri tasoreñsisaanteperoriki iraanake iriraane piratsi. Aña iriitajantake shinetainka irovamagaiteri irisakotapain-tero iriraane, inkene iriñaayetairo maaroni ari inkantaitaayeeni iravisakoshireyetai.*

¹³Oshiyakaaventziro aririka ookimotyaa-ri Pava iriraane piratsi, eejatzi isamampote, kempivaitaka iro kitevathatakairine atziri itzimi antakerori ipinkayeetziri. ¹⁴Irooma iriraane Cristo, iro maperotakerori okantakaakaro pikiteshiretantayetaari. Tema ikempitara irirori tekatsi ompaitya inkenakaashityaari, irijatzita shinetainchari irovaiteri, ikantakaakari Tasoreñsin-kantsi. Iriitake oshepithataimiroori kaariperori pipampithashiretane, tema pantayetakero kaamanetakaanatsiri. Aña ontzimatyepantayetairo okaratzi ikovakaimiri Pava, Kañaneriri.

¹⁵Iriitakera Cristo itzimi jotyaantakeri Pava inkantakoventairi atziriite, ari okanta

* 9.4: Ikantakoyeetziri jaka poreryaari, iriitakera oro. * 9.12-13,19: Jiñaaventaitziri jaka ikantaitzi piratsi, iri iñaaventayeetziri cabra-payeeni ipoña vaca.

jovakeratakaantaarori antzimotavakaantsi. Tema okantakota ovakerari antzimotavakaantsi, ontzimatyé inkame aparoni, iro iravisakotantaiyaari piyathatakarori paisatori antzimotavakaantsi. Ari iriñeetairo ishineyetakairo pairani ankañaanetai. Iroka antzimotavakaantsi, iroovaitake aparoni osankinarentsi tsika oñaaventayeta okaratzi jashiyetari, oñaaventayetziri eejatzi intzime ashiyetayearone aririka inkamaminthatake ashitaaniri. ¹⁶Iro kaari jiyoperoyeetanta intzime aayerone okaratzi jashitakaayee-tantari, intaani jiyoyeetzi aririka inkamake ashitaaniri. ¹⁷Eenirora jañi ashitaaniri, eero ipitaitari itzimi ishinetaikakeri irashitaiyaaro. Intaani impayeetari aririka inkamake. ¹⁸Ari okempitari, jetajaantayee-tantanakarori paisatori antzimotavakaantsi, tzmatsi ipaita kamaintsiri, iriraanera jetantayeetanakari. ¹⁹Tema pairani ithonkakero Moisés iñanatakeneri atziriite Ikantakaantane, jaake iriraane piratsi, itentaakero jiña, jaake inhashiteva, jankoviitake kityonkamaitatsiri, itsikirisantakaro osankinatainchari, ari ikempitaakeri eejatzi atziriite.* ²⁰Ikantakeri:

Iroka iraantsi iro oñaarontaperotetone antzimotavakaiyaari, irootake ikantakaantakeri Pava.

²¹Itsikirisantakaro eejatzi iraantsi janta tasorentsithaanteki, ari ikempitaakerori okaratzi saikatsiri inthomointa. ²²Ari okanta, tema kempivaitaka aririkami intsikirisantaityaaro iriraane piratsi, imonkaratanairo Ikantakaantaitziri, kempivaitaka iroomi otevatthantatsine. Tema eerorika otzimi iraantsi, eero ipeyakotantairo Pava kaariperori.

Iri Cristo matakakerori jovavisaakoshiretantzi

²³Irootake ikamimentantari piratsi ipomeyeetziniri Pava kempivaitaka

inkitevathatakaantatyeeemi. Irootake kempitakarori okaratzi avisaintsiri inkiteki, jotyaantakeri Pava inkamimentante Cristo, inkiteshiretakaantayetairi. Iro anaakotakerori ikamimentantzi piratsi. ²⁴Tema te inkye Cristo tasorentsisaanteperoriki irovetsikamatsitane atziriite. Aña irootataike oshiyakaaventacha inkiteki tsika ikenai Cristo, inkantakoventayetai isaikira Pava. ²⁵Tema te japiipiitapaintziro Cristo ikamimotantzi. Ari opashinetziri jantziri omperatasorentsitaari itzimi kyaavetapiintachari aparosatzi osarentsiki tasorentsisaanteperoriki. Te iri ashitaajatyaaarone iriraa isakotayeetziri. ²⁶Arimi iroshiyamatsityaarimi Cristo ikaratzi omperatasorentsitaari, osheki irapiipiiteromi inkamimentante. Arimi iretanakyaaro inkemaantsiventantyaami ovakera ovetsikantakari kipatsi. Aña aparosatzi ikamimentantapaintzi. Ari ikantaitanaatziiro joitsinampaakero kaariperori. ²⁷Iroovaitake ikantaitziri: “Maaroni atziri aparosatzi okanta ikami, impoña Pava amenakotairone ishire.” ²⁸Iro jantakeri Cristo, aparosatzi ikamake ikemaantsiventakotari osheki kaariperoshireri. Iro kantacha eejatzi inkoñaatapai apaata irirori, eerova ikemaantsitakaitavaari, aña irovavisaakotairi ikaratzi oyaakoneentakeriri.

10 ¹Iroora Ikantakaantaitane oshiyakarori aamparentsi. Tema okantara aparoni aamparentsi te ontzimanete ovatha, intaani jiyotayeetzi tzmatsira ipaita ashitaro iraampare. Ari okantari eejatzi Ikantakaantaitane, iyotaakai tzmatsi apaata kameethataatsine. Ikantakaantaitake ontzimatyé impometapiintayetaineri Pava maaroni osarentsiki, iro kantacha tera ovameethaperoshiretziri atziriite antayetakerori.

* 9.19: Kantakotachari jaka inhashiteva, irootakera ipaiyeetziri eejatzi “isopo.”

²Arimi omaperotya ovameethaperoshiretante, ikaratzi antayetakero arimi irovashaantakeromi, tema aritakemi oiteshiretakeri, eero iyaatzimi onkatsitzi-moshirevaiterimi jantayetakero kaariperori. ³Aña te ari onkantya, iro jantapiintakeri avisayetzira osarentsipayeeni, ipometapiintayetziniri Pava, ipampithashiretakotaro iyaariperoshirenka. ⁴Tema jovamaayetapiintziri piratsiite ikapathainkatakaitziri, tera omatero ompeyakoperotero iyaariperonka atziri. ⁵Irooma ipokakeranki Cristo jaka kipatsiki, ikantakeri Pava:

Te pinkovamatsitairo iramayetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, ipomeyeetzimiri.

Aña naakatake potyaantake natzirite, nonkempitakotyaari ipomeyeetzimiri.

⁶Tera intaani onimotemi ipometayee-tzimiri piratsi okantakaantziro iyaariperoshirenka irikaite.

⁷Nonkante Naaka:

Pavá, nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka, Tema aritake josankinatakoyeetakena pairani onkarate nanteri.

⁸Pinkinkishiretero kantatsiri jaka:

Te pinkovamatsitairo iramayetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, impomeyeetaimiri. Te onimotemi impomeventemiro iyaariperoshirenka.

Iro kantacha, ¿kaarima ikantakaantaitziri iroka? ⁹Intsiyaa pinkinkishiretero pashine kantatsiri:

Nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka,

Iroka apiitainchari ikantaitakeri, impoyaa-taro etanakarori pairani. ¹⁰Aña ikovake Pava onkempityaaro ivatha Cristo okaratzi ipomeyeetziniriri, ari okanta ikamimentapaintariri maaroni atziriite. Arira opoña jovameethashireyetai aakaite.

¹¹Pairani, maaroni omperatasorentsitaari jaminiri Pava jashitakaariri, japiipii-tziro kitaiteriki ipometziniri piratsi. Temaita irimatero irovashaantaperotakaantero kaariperori. ¹²Irooma Cristo, aparosatzi ishinetaka irovamaaventaiteri iyaariperonka atziriite, ipoña isaikai irakojanoriki Pava itsipataari ipinkathariventantzi, ¹³ari isaiki joyaaventa irojatziiroitsinampaantaperotaiyaariri, ikempitakaan-tairi imakoryaakiimento. ¹⁴Irootakera jantantakarori aparosatzi ikamimentakero iyaariperonka atziriite, ari ikantaitaatyaaani jovameethashireperoyetairi. ¹⁵Ari ikempitakari Tasorentsinkantsi jiyotakaakai omaperotatya. Tema iri etakaro josankinatakaantake:

¹⁶Ikantake jiñaavaityake Pinkathari, ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsi iriñeetairi apaata:

Ari niyoshiretakaayetairi kameethari onkarate irantayeeteri

Onkempivaityaaro nosankinashiretaatyeeenerimi nokantakaantane.

¹⁷Eekero ikantatzzi:

Ari nompeyakotaineri ipiyathataka, jantayetakero kaariperori.

¹⁸Tema aritake ipeyakotantairo Pava ikaariperoshireyeetzzi, te ariperotai impomeyeetaineri iroñaaka.

¹⁹Irootake iyeikiite, tema kapathainka ikantaka Jesucristo jovamaantaitakariri, aventaashire antsipashiretaiyaari Pava, onkempivaityaaro ankyaatyeeemi tasorentsisaanteperoriki. ²⁰Tema jatziritakera Cristo, irootake okantantaari ankyaayetai inkiteki, iro oshiyakaaventachari ankyaatyeeemi ithatayeetakero tontamaitatsiri tasorentsisaanteperoriki. Aakara omapokayetaarori iroka kaari jimayeetzzi pairani, irootake kañaanetakaantaatsiri.

²¹Ikempitaari iroñaaka Cristo iriimi omperatasorentsijanoventaineri akaratzzi jashiyetaira Pava. ²²Ari okanta.

Kyaaryooperoini ankantaiya antsipashi-retaiyaari Pava, mapero ankantya oshiretaiyaari. Kiteshire ikantakaayetai, eero apampithashiretakoyetaaro kaariperori. Aña ankempitakaantya inkivanta-tyeeromi jiña kiteshaari. ²³Kiso ovanakero aventaashiretaari, ikemayee-takai akantake: “Noyaakoneentane inatzi Cristo.” Tema tsika itzimi shinetakairori, kiso jovakai irirori. ²⁴Ontzimaty ampampithashiretakotairo tsika onkantya aminthashiretakantaayariri pashine iretakotantya, irantayetairo kameethari. ²⁵Eero ovashaantziro apatotapiintya, tema tzimayetatsi ovashaantayetakerori. Aña ontzimaty aminthashiretakaiyaari akarataiyini. Eekero aatatye antanairo ayotaira aritake impiye Cristo.

**Ikamantayeetariri antziroiri
inintakaanekiini kaariperori**

²⁶Tema aritake ayotairo kyaaryoota-tsiri, aririka othataanakyaaro ovashaan-tanakero, impoña aatakaaro antayetero kaariperori, tera impeyakoitairo ayaariperonka. ²⁷Aña ikamantayeetatye antharovashirete irovasankitayeetai, tema Pava iraperotairi intayetairi ikaratzi kisaneeentakeri. ²⁸Pairani, intzimerika piyathatakyarone Ikantakaantane Moisés, te ineshinonkai-tari, aña jovamaayeetziri inkaraterika mava kankoterine. Ari irovamaayeeta-keri eejatzi inkarataajaterika apite kankoterine. ²⁹¿Tema omaperota irovasankitaiteri itzimirika manintake-rori jantzimotajaantakairi Itomi Pava? Tema okempivaitakaro jaatzikashivaita-taro kaari apantaro, irimanintashivaita-kyaaromi ikapathainkake ikamimen-tantake. Ari ithainkashiretakerori jantzimotantziro Pava ishinetaavetaniri intasorentsishiretakairi. Ikaviyavaitakeri Tasorentsinkantsi neshinonkataneri.

³⁰Irooma aakaite ayotziri itzimi kantain-tsiri:

Naakatake ovasankitaantatsine,
Naaka piyakuventantachaneri.
Iroora ikantakeri Pinkathari.

Ikantaitzi eejatzi:

Jovasankitaayetziri Pinkathari
ikaratzi jashitaari irirori.

³¹Ikempitaitaika iniroitemi intharovashire-yeetakemi jiyotayeetai iriitajaantakemi ovasankitaayetantaatsine Kañaaneri Pava!

³²Pimpampithashiretakotya. Tema eerokayetake pairani kempisantanaintsiri, kempivaitaka pinkitainkatakotaatyeemi. Ipoña piñaakero ikemaantsitakaayeeta-kami. ³³Piñaayetakero eejatzi ikisayee-tzimi, jovatsinaayetzimi tsika ipiyotayeeta. Piposhenkayetakari avishimoyetziri okaratzi piñaakeri eeroka. ³⁴Piposhenkayetakari ikaratzi jashitakoyeetakari, piñaayetakero eejatzi jaapithayeetakemiro tzimimoyetzimiri. Iro kantacha, eekero piyaatatzi pimintha-shiretanaka, tema piyotaiyini onkarate piñeeri apaata, osheki okameethaperotzi, te othonkaneta. ³⁵Irootake eero povashaantantaro okaratzi paventaa-naari, tema iniroite impinayeetaimi apaata. ³⁶Amave pinkantya pantayeta-nairo ikovakaayetzimiri Pava, ari onkantya piñaantaiyaarori ishinetaake-miri.

³⁷Tema ikantzi Pava:

Eero ishenkaa irareetantyaari okaaki-tzimaintsiri,
Eero osamani inkantya.

³⁸Tampatzikashire irinaatye aventura-shireri, ari iriñeero irañaaantai-yaaro.

Irooma aririka impiyashiretai, eerora jinimotakaanaro.

³⁹Irooma aakaite, te akempitari ikaratzi piyashiretachari, itzimi iraperoyeetairi. Aña oshireyetaara aakaite, ari añeero añashireyetai.

Aventaashirenkantsi

11 ¹Jiroka okantakota aventaashirenkantsi. Okempitaty aririka inkantashireete: “Aritake omatakya nokovaperotane.” Jiyomampyaaperotajaantake aritake omatakya ikoviri, onkantavetakya tekera iriñeero. ²Iro iraventaashirenka avaisatziite kantakaarori okanta Pava iñaaventantakariri kameethaini. ³Iro aventaashirenkantsi kantakaarori amatantarori akemathatairo tsika okantajaantaka jovetsikantakarori Pava kipatsi. Intaani jiñaavaitake, matanaka oveysika. Ari opoñaanakari oveysikanaka iñaayeetairi iroñaaka kaari koñaataajatatsiri pairani.

⁴Iro iraventaashirenka Abel kantakaari ipometantakaniri Pava jashitakaariri, anaakotanakero irashi Cañ jashitakaavetariri Pava. Iro ookimotakari ipometakeri Abel. Ari ikantake Pava: “Kameethashire inatzi Abel.” Okantavetaka ikamake Abel, eeniro akemakotapiintziri kempivaitajaantaka irojatziri iriñaavaitemi irirori, tema iro kantakaarori ikempisantake. ⁵Iro iraventaashirenka Enoc kantakaari jaantaitaariri, te iriñeero inkame. Te iriñeetairi, tema inkiteki jagairi Pava. Pairani eeniro isaiki kipatsiki, ikantakeri Pava: “Eerokara inimotakaaperotakenari.” ⁶Tema aparoni kaari materone ontzime iraventaashirenka, te onimoteri Pava. Aña aririka inkovayeete iriyoperoitairi Pava, ontzimaty inkempisantai, omapero tzimatsi Pava. Ontzimaty inkempisantai ari irimatakaayetairi Pava inkarate kovaperotaatsine iriyotairi. ⁷Iro iraventaashirenka Noé kantakaari jovetsikantakarori iniroite pitotsi inkene irovavisaakoteri isheninkamirinkaite. Kyaaryoo iñaapinkathatasorentsitanetake irirori. Tema iri Pava kamantakeri onkarate avisatsine, kaari iñeetaajatziri pairani. Iroora opoñaantari jiñeetakero

iro apantaperotaro irovasankitaayeetairi osavisatziite. Arira jovameethashiretake-riri Pava, tema irootake ishinetaayetakeneri kempisantaneriite.

⁸Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori ikempisantakariri Pava ikantakeriranki irishitove inampiki iriyaatero pashine nampitsi otzimi ishinetaakeneriri. Iro jantakeri Abraham, jatake okantavetaka te iriñeero tsika iriyaatenta. ⁹Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori jimatantakarori jinampitaro pashine kipatsi tsika te itzimapai isheninka irirori. Ari isaikakeri ipankoshetatar meshinantsimai. Ari ikempitaakari Isaac, Jacob, tema irijatzi ishinetaayeetakeneri eejatziri. ¹⁰Iro jimatantakarori Abraham inampitakaro, tema jiyotzi ari inkañaanetai inkiteki. Kempivaitaka iri ñaamampyaakarori aparoni nampitsi otzimajaantzi jovetsikairi Pava, tsika irinampiperotaiyaaro apaata. ¹¹Aña omatzitakaro iroori Sara, ovaiyantai okantakaaro aventaashirenka. Aritake antarokonavetaka, karavetapaaka ovaiyantantyaari. Iro kantacha, omatairo ovaiyantai, tema aventaashiretanakari Pava aritake imonkaratakenero ishinetaakenerori. ¹²Ari okanta. Oimera Sara, itzimi ayimavetakari irantarikonanka, jovaiyantakairo iina, irojatziri joshekitantaari icharineyetari, ikempitaari joshekitzi impokiro, ikempitaaro impane oshekitzi janta jiñaathapyaaki. Omapero joshekiperotai, tekatsi materone iriyoyeetai tsika ikaratzi joshekitzi.

¹³Maaroni irikaite (Abraham, Isaac, Jacob, Sara), ikamakoyetakero iraventaashirenka, te iriñaajatero okaratzi ishinetaayeetakeneri. Intaani jiñaamampyaayetanakaro. Intaina okantaka inkite ikovashiretakeri inampitaiyaaro. Irootake ikantayetantari: “Asaikaminthashitara kipatsiki, kaari anampi, akempitakovaita-

kari aparoni kaari tzimatsine isheninka-mirinkaite.” ¹⁴Tema jiñaavaitaitakero kantainchari ñaantsi, ari ayoperotziri omapero ikokovaitzi pashine nampitsi tsika inampiperotajaantaiyaaro kameethaini. ¹⁵Iroomi iriñaaventayete impiyamatsiyetaimi inampiiteki ipoñaayetakaro pairani, aritya irimatake-romi impiyayetai. ¹⁶Aña tzimatsi pashine ikovaperotakeri otzimi anaakoperotzirori, jantara inkiteki ikoviro. Irootajaantakera jovetsikakeneriri Pava irashiite irikaite, tema Pava te ipashiventakotari ikantapiintakeri “Novavané.”

¹⁷Iro iraventaashirenka Abraham kantakaakarori impometantyaanerimi Pava irapintzite itomi Isaac, tema Pava iñaantatyaaro iraventaashirenka Abraham. Iroovetainchami irapintziryeerimi irovaivantane, ¹⁸okantavetaka ikantakeri Pava:

Iri Isaac piñaantaiyaari intzimai osheki pincharinetyaari.

¹⁹Tema Abraham javentaashiretakari Pava jiyotzi ari irovañagairi kamatsiri. Irootake Pava joipiyantaaniriri Isaac, tema iri oshiyakaaventakero irañaayeetai. ²⁰Iro iraventaashirenka Isaac kantakaarori itasonkaventantakariri Jacob ipoña Esaú, iro oshiyakaaventacha avisayetatsineri apaata. ²¹Iro iraventaashirenka Jacob kantakaakarori itasonkaventantakariri apiteroite itomi José. Irojatzi iraventaashirenka Jacob-ni kantakaarori itharomentantakari Pava ikotziporokitan-takari ikamimatake. ²²Iro iraventaashirenka José kantakaari ikantantanakari ikamimatake, ikantzi: “Aririka irishitovayetai Egipto-ki asheninka itzimi icharine-yetari Israel, iramenai tsika inampitaiyaaro.” Ikantake eejatzi: “Ontzimatyeeera iraaheetanairo apaata notonkiporoki.”

²³Iro iraventaashirenka ashitariri Moisés kantakaari jomanantakariri ireenchaanite ovakera itzimapaake,

irojatzi itzimakotantakari mava kashiri. Tema kameethaini ikantaka eenchaaniki. Ari jiñaakaarori ashitariri Moisés okaratzi ikantakaantakeri pinkathari, irovayeeteri maaroni eenchaaniki inkarate shiramparitatsine. ²⁴Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari kaari ikovanta incharinetyaari pinkathari Faraón, okantavetaka iro oimotantakeri irishinto pinkathari. ²⁵Aña iro ikovake inkempiyaari atzirite jashitari Pava, ari itsipatakari isheninkapayeeni jovasankitaavaitaitziri, te inkovaajatero iranintaavaityaaro kapicheeni inevetashiyetari irirori.

²⁶Tema jiyotake Moisés okovaperota irovinkatharyaaventaiteri Cristo, iro anayirori ontzimimotairimi irashaakaro Egipto-satzi. Aña iro jiñaamampyaakari impinayeetairiri apaata. ²⁷Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari ishiyantakari Egipto-ki. Tera iro ishitovantaajtyaari itharovakaari pinkathari inkisaneenter, aña ikyaryooventatziro onkarate irantakairiri Pava, okempivaitakaro iriñaavorotatyeerimi Pava kaari koñaane-tatsine. ²⁸Iro iraventaashirenka Moisés kantakaarori jimonkarayiro ikantakaan-taitakero anankoryaantsi, itsikirisantakaro iraantsi eero jovamaantari maninkari aperotaneri iponkitzitari irovaianeete.

²⁹Iro aventaashirenkantasi kantakaarori jimontyeetantakarori Inkaare Kityonkaari, janiitaiyakeni okisopathata-kera. Irooma jimavetapaakaro Egipto-satzi, piinkaiyakeni. ³⁰Iro aventaashirenkantasi kantakaarori jimatantakarori jinkijinkitakero Jericó okaratzi 7 kitaite, irojatzi jiñaantayeetakarori oporokathapitake nampitsi. ³¹Iro aventaashirenka Rahab kantakaarori aakameethatantakariri ovayiriite amenarontachari, ari okanta te otsipatantari piyathariite japeroitakeri. Okantavetaka iroka Rahab mayempiro onavetaka.

³²¿Nonkinkithatakoterima pashine? Eerora nothotyaakotziri. Jirika ikaratzi: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, ipoña kamantantaneriite. ³³Iro iraventaashirenka irikaite kantakaaye-taari okanta: Itzimantari oitsinampaaye-tairiri pinkathariite, pashine tampatzika-shireyetaatsiri, pashine ñaayetairori ishinetaitakeneri, pashine jookaveetakari imoronaki kashekari te jatsikiri, ³⁴pashine jookaveetaka paampariki te itaga, pashine jamathaataitaka irovathai-terimi, pashine ishintsitakaitai, pashine ñaaperotaacha jovayirita, pashine jomishiyayetake ovayiriite poñaachari pashine nampitsi. ³⁵Tzimatsi tsinane ñaayetairiri osheninkamirinkaite jañaaye-tai ikamaveta. Iro kantacha tzimatsi pashine kamimayetaintsiri jomposavaitai-takeri, te irovashaantanakero iraventaashirenka irapakaantaityaarimi. Aña oyaaneenta ikanta irañaaperoyetai apaata, eero okempitaaro añaavetara iroñaaka. ³⁶Tzimatsi itzimi ithainkavai-taitziri ipoña ipasavaitaitakeri, pashine joosoyetakeri ipoña jashitakoyetakeri. ³⁷Tzimatsi ipicheetakeri, pashine itankaitakeri, pashine josataayetakeri. Tzimatsi pashine anii aniivaitatsiri intaani ikithaamatsitakari meshinantsi-mai, pashine kovityaaperovaitane ikantaka, pashine osheki ikokovayeeta-keri, pashine ikemaantsitakaitakeri.* ³⁸Pashine ikenavaiyetake tsika te inampiitaro ipoña otzishimashiki, pashine inampiyetakaro omoronaki. Tera aritaajate ankempitakaanteri irikaite osavisatziite. Aña iriitake apantaperota-chari. ³⁹Iro iraventaashirenka irikaite kantakaarori okanta Pava iñaaventantaa-riri kameethaini, okantaveta tekera iriñaayetairo ishinetaayetakeriri. ⁴⁰Tema

iñaamampyaakaro Pava otzimi anayirori: Ikovakaakairo aakaite antsipayetaiyaari irikaite, inkameethashiretakaayetai maaroni.

Kempoya ovanairi Jesús

12 ¹Irootakera, añaashintsietan-tyaari eejatzi aakaite, ankempita-kaantero oyiishitantatyeeemi, okempivaita-karo eejatzi impiyotatyeeyaami irikaite iramenayetaimi matayetakerori javentaa-shirenetaka, intzime amatakoyetairi aakaite. Amatantyaarori ashiye shintsini, ookanairo aithaare amatsinkakairi ashiye. Iro oshiyakaaventachari aithaare aririka ookaventairo akaariperoshirevaitzi. Ari añeerori aakoventyaaro ashiyapiintai. ²Ikempitara shiyachari ikamaitaro jameniro tsika irareetya, ari ankempita-naiyaari aakaite, kempoya ovanairi Jesús itzimi etakarori javentaashiretakaayetakai. Iriitake monkaratakairone eejatzi aventaa-shiretane. Iriitake ankempitakotaiya, tema jiñaamampyaakaro irirori iranintaiyaari. Irootake jamavetantakarori ipaikakoveeta-kari, aritzimotakeri ipashiventakaitakari ikamavetapainta. Ari saikai iroñaaka irakojanoriki Pava ipinkathariventantai. ³Aririka ankinkishiretakoteri Jesús ikanta jamavetakero ikisaneentavaitakeri kaariperoshireri, iro tharomentashireta-kaine eejatzi aakaite amavetero, eero okantzimoneentashivaitai. ⁴Aritake piñaashintsietakari eerokaite kaaripe-rori, iro kantacha tekera piñeero inkapathainkatakaimi. ⁵Amaa pipeyaa-kotaaro ishintsithatantamiro Pava osankinarentsi, ikempitakaantami eerokami itomiite, ikantzimi: iNotomí! Eero pimanintziro aririka irovasankitaimi Pivinkatharite. Eero okantzimoneentavaitami aririka ishintsithatemi.

* 11.37: Ikantakoyeetziri jaka meshinantsimai, iroora imeshina oisha ipoña cabra.

⁶ Tema iri iretakotajaantane Pinkathari
jiñaantakaapiintari,
Maaroni ikempitakaantaari itomi,
jovasankitairi.

⁷ Onkarate avishimoyetemiri pinkempita-
kaantero Avinkatharite ñaantakaashireta-
mirori. Tema ikempitakaantaami Pava
eeroa itomi. ¿Tema jovasankitaapiintziri
itomi ikaratzi ashitaaniyetachari?

⁸ Ontzimatyé irovasankitaayetai maaroni.
Terika piñeero eeroa, kempitaka tekera
itomiperotami Pava, ña otomi mayem-
piro pinatzi. ⁹ Okempitara eejatzi,
tzimatsi koñaaneri ashitairi ovasankitairi,
añaapinkathatziri irirori. ¿Eeroma
amaperotzirori ñaapinkathatairi
Ashitairi kaari koñaaneri, onantyaari
añaashireyetai? ¹⁰ Tema ikaratzi ashitairi
koñaaneri kapiche jovasankitaayetai,
tsika okantzimotari irirori. Iriima Pava
jovasankitaayetai irirori onkantya
inkameethashiretakaantairi, ari
onkantake eejatzi intasorentsishiretakai
ikempitara irirori. ¹¹ Te onimoshireyetai
irovasankitaaminthaitai, ña osheki
onkantzimoneentashirevaitai. Iro
kantacha apaata, ikaratzi kaari maninte-
rone jovasankitaayetziri, aririka inkamee-
thashireyetai, ari iñeero isaikai
kameethaini.

Aparatakerori ineshinonka Pava

¹² Irootakera piñaashintsitantaari
pinkempityaari ñaantapiintakarori ishiya,
iñaashintsita ishevata ishipetashempave-
taka, ari ikempitairori eejatzi ishipetaye-
retovetaka, iñaashintsita. ¹³ Pinkempita-
yetaiyaari eeroakaite shiyapiintachari
tsika okameevokitzi kaari ñaayerone
inkithoke ishipetakiitake. Ña ontzimatyé
intekatsikiite. ¹⁴ Aakameetha pinkantava-
kaiya, piñaashintsitya pintasorentsishi-
rete. Tema eerorika pimatayetairo iroka,
eerora piñeeri Ñaapinkathatane.

¹⁵ Paamaventyaari inkarate aparatakerone

jineshinonkayetai Pava. Paamaventyaari
oitzipinaashiretaneri, joitzipinairikari
ikaratzi kempisantayetatsiri. ¹⁶ Paamaven-
tyaari mayempitatsiri. Paamaventyaari
thainkatasorentsitaneri kempityaarine
pairani Esaú, ikovajaantzi irovavakya
aparosatzi, ari ipimantakerori ikashiya-
kaitariri iriira iponkitzitarora itzimi.

¹⁷ Tema piyotzi eeroakaite aritake
jimatakero Esaú kantachari, osheki
ikovavetaa iriñeeroni intasonkaventayee-
teri, iniroite jiraakotakaro. Iro kantacha
te iriñaamaitaiyaaro tsika inkenakagairo
irovashiñaantaiyaarori ikenakaashitakari.

¹⁸ Tema te pikempitari eeroakaite
aakerori pairani Ikantakaantaitane.
Jiyaataiyake irirori otzishiki tsika otzimi
koñaanetatsiri. Osheki otaantzi, tsireniki
okantaka, ooreenkatake, iniroite
otampyaatake. ¹⁹ Ikemakero ityootaitzi.
Ikemake eejatzi iniroite iñaavaitaitzi, ari
itharovaiyanake, osheki jamanaiyavetaka
eero ikemantaro kantachari. ²⁰ Tema
osheki itharovakaitakaro okaratzi
ikantakaantayeetakeri, ikantaitzi:

Eero pikenayetzi jaka otzishiki. Te
aritaajate pinkenakaayeteri
kapicheeni pipirayetari janta.
Aririka inkenayeetake kapicheeni
janta, ontzimatyé intsitokayeeteri,
ontzimaye irovathaatyeteri.

²¹ Omaperoitaka okoveenkatzi ikantzi
Moisés:

Iniroite notharovake, okavaitakana.

²² Te pikempitari eeroakaite ikaratzi
ñaakerori, ña eeroakaite oshiyakariri
ikaratzi jataintsi otzishiki paitachari Sion,
saikatsiri nampitsiki Jerusalén-ki. Iroora
oshiyakaaventachari piyaayetai inkiteki
tsika isaiki Pava Kañaaneri. Tema ari
pintsipataiyaari eeroakaite ipiyotapaa
maninkariite. ²³ Pintsipataiyaari ikaratzi
piyotachari janta javentaashiretaari
Iponkitzitane Pava, tema iriyyetake
osankinatakotainchari irisaikayetai

inkiteki. Pintsipatajaantaiyaari Pava, intzime amenakoyetairine maaroni. Pintsipataiyaari ishireete kempisantzinkariite itzimi jothoyeetakeri ikameethashiretakaitairi iroñaaka. ²⁴Pintsipataiyaari eerokaite Jesús, itzimi poñaakaantanaarori ovakerari antzimotavakaantsi, itzimi kapathainkaintsiri ikamimentayetakai. Tema iroka iriraane Jesús kempivaitakami oñaavaitayeemi, anaanakero oñaaventakeri pairani iriraane Abel.*

²⁵Paamaiya papartzirikari Pava aririka iriñaanashiretemi. Tema pairani ikaratzi kemavetakariri Pava jiñaavaizti jaka kipatsiki, jovasankitaakeri jimanintakero okaratzi ikantziriri. Aakara irimaperote irovasankitaayetai, aririka ampiyashiretake akemayevetakari jiñaaneshiretakai inkitesatzi. ²⁶Pairani aririka iriñaavaite Pava, jontziñaakaaro kipatsi. Irooma iroñaaka, tzimatsi okaratzi ishinetaakairi, ikantzi:

Ari napiitairo nontziñaakairo, tera intaani kipatsi, aña ari omatzitaiya inkite eejatzi.

²⁷Tzimatsi opaita oshiyakaaventachari ikantziri: “Ari napiitairo.” Iroora oshiyakaaventacha aririka irotekairo okaratzi jovetsikayetakeri, iraperotairo irovetsikane kaari enitanetatsine, intaani osaikayetai enitatsiri. ²⁸Irooma aakaite, impinkathariventayetai janta tsika enitanetapai. Irootake ampaasoonketantyaariri Pava, ñaapinkatha ovairi, antavaitaineri. ²⁹Tema Pava, iriitake kempitakariri aparoni paampari pometantaneri.

Irantanairi kempisantatsiri

13 ¹Ontzimatye petakotapiintanaiyaari “Iyekiiite.” ²Eero povashaantziro poimaayeteri pipankoki

areeyetachari pinampiki. Tema itzimayetzi antakerori, tekatsi kamanterine, iriira maninkariite joimaake ipankoki. ³Eero pipeyakotaro paamaventaiaari pikaratzi pikempisantayetai itzimi jashitakoyeetziri. Pinkempitakaantero aririkami pinkarateri irashitakoyeetemi. Ari pinkempitairiri ikaratzi jovatsinaavaitatzi, paamaventaiaari, tema piyotzi eeroka tsika okantavaita aririka inkemaantsitakaayetai. ⁴Pinkinataiyaari pitsipa, eero japitevaitami pashine. Tema jovasankitairi Pava itzimi mayempitatsiri. ⁵Eero pinevetapiintashitari poshekyeeri kireeki. Onimotemi piñiuro tzimimotajaantakemiri. Tema iri Pava payetemi-rone kovityiimotamiri, jiroka ikantake:

Eero nookaventataitzi.

Eero novapintaimi.

⁶Irootake aventashiretantyaariri aakaite, ankantayetai:

Iri Novinkatharite kaminthainari.

Tekatsi nontharovakaiya.

¿Tzimatsima inkantaina atziri?

⁷Pinkinkishiretakoteri jevatakaimiri pikempisantayetai, itzimi ñaaventapiintzimirori iñaane Pava. Pinkinkishiretakoteri tsika ikantayeta isaiki, opaita jimonkaraayetakeri iriroriite. Pinkempitakotaiyaari tsika ikantakero javentaashireyetaka. ⁸Irojatzi ikanta iroñaaka Jesucristo, tsika ikantapainta, ari inkantaitaayeeni irirori. ⁹Eero pishine-tairi iramataviyetemi iyotaantzirori kaari tampatzikatatsine, kaari ikemapiintaitzi. Tema iriitake Pava tampatzikashiretakaa-yetairi, jineshinonkayetaira. Kaarira tampatzikashiretakantatsine ampinkavaitero jovayeetari. Tema tzimatsi matayevetakarori iroka, temaita ovamee-

* 12.24: Pairani itsitokantakariri Caín irirentzi Abel, ikantake Pava: “Kempivaitaka onkaimatyeemi iriraane Abel ikokovatzi inkisaventayeetyaari.” Ari opoñaari ikantayeetzi kempivaitaka oñaavaitayeemi iraantsi. Irooma oñaavaizti iraaane Cristo, tera inkove inkisaventaiaari, aña okovi ompeyakotantero kaariperori.

thashireteri. ¹⁰Okempivaitakaro ontzimi-moyetaimi ovakerari pomepirinimentotsi. Itzimi jovamaitakeri janta, kamimenta-kairi aakaite. Te aritaajate irovayetai-yaari antavaitatsiri tasorentsithaanteki.*

¹¹Tema jayiroranki omperatasorentsija-nori iriraane piratsi inthomoi tasorentsi-thaanteki onkantya ipeyakoyeetantyaariri iyaariperonka, jaayetziro ivathara piratsi othapitapaara nampitsi ari impomeyeterori. ¹²Ari okempitakari eejatzi, jovamaa-yeetakeri Jesús othapiki nampitsi, ari ikemaantsitakoventantari ikaphathainka-take jovameethashireyetantairi. ¹³Ontzi-matye ankempitakaantero aakaite ashitovatyeemi nampitsiki aatatyee tsika isaiki Jesús, manintaari irovayeetai ikempitaitakeri pairani irirori. ¹⁴Tema jaka tsika asaikayetzi iroñaaka eero okantaitatyaani. Irootake añaamam-pyaantarori tsika anampitaiyaaro apaata. ¹⁵Irootakera, antharomentantyaariri, ampairyero ivairo irirori. Iroora impoyaataarori okitho pankirentsi jashitakaayetakariri pairani. ¹⁶Ari okempitari eejatzi, eero povashaantziro kameethari, pimpavakaiya tzimimotzi-miri. Irojatzi kempitakarori ookimotariri pairani Pava ipometayeetziniri. ¹⁷Eero pipiyathatari jevayetziriri kempisanta-naatsiri, iriitake aamaventashireyetamiri. Iri kamantairine apaata Pava opaita

avishimoyetakeriri jaamaventakoshireye-takami. Kameetharika onkantya inkinkithateri, kimoshire inkantayetaiya iriroriite, eejatzi pinkempitaiyaari eerokaite. Irooma ovashirerika onkanta-kaiyaari inkinkithateri, eejatzira onkempitzimotaiyaami eerokaite apaata, eero apantzimotaami.

¹⁸Pamanakotapiintaina onkantya iriñaantayeetyaanari tampatzikashire nonatzi. Kempitaka iro nomatakeri.

¹⁹Pamanakotapiintaina eejatzi niyaatashitanyamiri thaankiini eerokaite.

Overaantarori ovethataantsi ipoña tasonkaventaantsi

²⁰Noñaañaatziri Pava, tema iriitake kameetha saikakaayetemine, iriitake ovañagairiranki Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka. Iri Pava kempitakaantakari iriiperori aamakoventariri oisha. Osheki ikaphathainkatake jovakeratakaantarori antzimotavakaantsi kantaitaachari iroñaaka. ²¹Namanakoventakemi irovetsika-shiretantyaamiri pimayetairo kameethari ikovakaimiri. Pamaneri eejatzi eeroka pimatantyaarori okaratzi onimotziriri, tema ayotzi iriitajaantake Jesucristo matakairone. Arira inkantaitatyeeni iñaapinkathayeetairi irirori. Ari onkantyaari.

²²Iyeekiite, eero pisamaro pinkempisantero okaratzi nosankinatakemiri, tema te

* **13.10:** Kantakotachari jaka antavaitatsiri tasorentsithaanteki, iriyyetakera omperatasorentsitaari. Itzimi ishineyeetake irovapiintyaari tzimakaarantatsiri piratsi, tzimakaarantatsiri okitho pankirentsi okaratzi jamayetziri atzirite irashitakaiyaari Pava. Irooma pomepirinimentotsi, ari intaapiintayeeteneri Pava okaratzi jashitakaayeetariri, ari ikovakotapiintziriri impeyakotaineri iyaariperonka. Iro kantacha ipaikakoyeetakeriranki Cristo, irojatzi ikamantakari okanta ipeyakoperotantaarori irirori kaariperori, iroora impoyaatapakaarori okaratzi itaapiintayeetakero jashitakaitariri Pava janta pomepirinimentoki. Tema iroka inchakota tsika ikamake Cristo ipaikakoyeetakeri, iro kempitanaarori iroomi ovakerari pomepirinimentotsi. Tera aritanai irika omperatasorentsitaari iroyaari itzimi kamaintsiri janta. Ari okantari eejatzi, ikaratzi pankiventarori irimonkarayereteromi ikantakaantaitane, ikantakaantaitane, ikaratzi pinkavaitzirori ovaritentsi, ikokovavetaro impeyakoyeetaineri iyaariperonka, eerora jiñeero irirori iranintagaiyaaro okaratzi ikamimentantakera Cristo.

oshekiperate. ²³Nokovi piyote eejatzi
jomishitovayeetairi iyeki Timoteo.
Aririka irareetapaiya jaka, iriitake
nontsipatanakyaari niyaatashitemi
noñeemi. ²⁴Povethatyaanari ikaratzi

jevatzimiri janta, eejatzi pashine
itasorentsitakaitairi. Ari ikempitari
Italia-satziite jovethayetami. ²⁵¡Onkamin-
tha irineshinonkayeetaimi maaroni
eeroakaite janta! Ari onkantyaari.

IRO SANKINARE SANTIAGO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Santiago osankinatzirori iroka, iromperatane jovana Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Novethatari ikaratzi jashiyetaari Pava oivaraayetainchari pashineki nampitsi.*

Pavaki opoña iyotanaantaansi

²Iyekiiite, kimoshire pinkantya aririka piñaayetero avishimoyetemine.

³Ontzimaty piyoyete iñaantaitatyaami kyaaryoorika pikempisantzi. Irootakera piñaantyaarori pinkyaaryooshireyetanai.

⁴Piyaatakaairo pamaveyetanaairo iroka, aritake piñaayetakero pantakishireyete irojatzi pothotyaaantakyaarori.

⁵Terika piyotero pamavevainete, pinkovakoteri Pava, iriitake iyotakaimirone tsika pinkantya. Tema te inkisathaneteri ikaratzi kampitayetziriri. Aña ari iriyotakaaperoyetakeri, te iriyote irirori inthañaavainetya. ⁶Aririka pinkampiteri Pava, eero pikantashirevaitashita: “¿Ari inkemaajatakana Pava okaratzi nokampitziriri?” Tema ikaratzi kisoshirevaitatsiri ikempitaro okantaranki inkaare kaari mairyaatatsine aririka ontasonkaatero tampyaa. ⁷Paamaventya pikempitakotarikari kisoshireri, tema te iriñaayetero irirori ikampivetariri Avinkatharite. ⁸Tema tzimatsi ipampithashirevetari iranterimi impoña osaitekira tzimatsi

pashine inkoveri iranteri, te aparoni onkantya ipampithashiretari.

⁹Ontzimaty inkimoshireyetai ashinonkainkariite kempisantanaatsiri, tema ari impinkatharitakaayetairi apaata Pava.

¹⁰Ari inkempityaari eejatzi ashaarantzin-kariite, ontzimaty inkimoshireyete onthonkaiya okaratzi tzimimovetariri. Tema inkempitakotaiyaaro inchatyaki oparyaateyatzi. ¹¹Aririka iroorye shintsiiini ooryaatsiri okamateyatzi inchatyaki, eero iñeetairo ovaneenkateyane. Ari inkempitaiyaari eejatzi ashaarantzinkariite eero iñaakoyeetairi jovaneenkatanaro irovaakaro.

Tharomentashire ankantya iñaantashireyetairika

¹²Aririka añaavetyaaro onkarate avishimoyetaineri, eekerorika aatakaanakityeero ankyaaaryooshiretanake, ankimoshirete, tema tzimatsi irantzimotairi Pava amavetakerora, ikantakeranki: “Maaroni etakotaanari naaka, ari inkantaitatyeni nañaakaayetairi apaata inkempitakaantairo namathaitaateyerimi.” ¹³Aririka ompokimotai ankovashiretero kaariperori, kaarira Pava kantakaiyaarone. Tema Pava, te inevetaro irirori. ¿Kantatsima ishinetairo aaka? Tema eero. ¹⁴Aña aakatake nevetapiintarori kaariperori, irootake apampithashiretapiintakotantarori. ¹⁵Tema opokimotaira akovashiretzi

* 1.1: Ikantaitziri jaka, “jashiyetaari Pava,” iriiyetake kempiyetariri 12 pashineyetsatsiri icharineyetairi Israel-ni.

antero, aakovenantakaro ampampithashi-retakotero, irojatzi añaaantakyaarori amatero kaariperori. Irootakera ankemaantsivetantaiyaarimi apaata ankamai.

¹⁶Iyeikiite netakotane, paamaiya otzimikari pikenakaashitane. ¹⁷Tema okaratzi jantzimoyetairi Pava kameetha okanta, irootake irantapiintatyeeri. Tema te impashinetanete irirori, te inkempityaari irovetsikane shipakiryaayetatsiri, añiiri irishitovamanai impoña añeeri inkyaanai sheeteeni. ¹⁸Tema ikovake irirori iriyotakaa-yetairo kyaaryooperotatsiri iñaane, irootake etayetantyaarori aaka ankempisanteri, ari inkempityetaiyaari pashine irovetsikane inkarate kempisantairine apaata.

Tsika inkantanaiya kempisantanairine Pava

¹⁹Irootake nokantantari iyeikiite: Ovayempita pinkantayetya, eero pothataanta aririka inkinkithavaitaite, eero ayimavaitashitami pimashirenka.

²⁰Aririka ayimavaitai amashirenka, eerora amatziniri ikovakaayetairi Pava.

²¹Okovaperotatya ookayetairo okaratzi ovaariperoshiretakairi, tsinampashire ankantya ankempisantanairo ñaantsi, irootake matairone ovavisaakoshireyetai.

²²Iro kantacha ontzimatyeyamayetairo okaratzi akemayetakeri, terika amatziro ankempisantero, apaniro aaka amatavivaitaka. ²³Itzimirika kemavetarori iro kantamaitacha te irimatero inkempisantero okaratzi ikemavetakari, ikempitakari amenavorotachari amenaarontsiki.

²⁴Intaani jiñaavorotapainta, iro osamanii-tyaake ipeyakotanaaro tsika okanta iñaavetakaro iporo. ²⁵Tzimatsi pashine amenavorotachari, kaari peyakotyaarone iporo tsika okanta iñaakero. Ari ankempitanaiyaari aaka, pampithashire ovanairo ñaantsi, eero apeyakotaro. Tema irootake matzirori otsiparyaakoventantzi.

Kimoshire ankantaventaiaaaro onkarate antayetairi.

²⁶Tzimatsi ñaavetarori jimatakero ikempisantanai. Iro kantamaitacha te iravaantetya, jamenaashivaitakara ikempisantzi, apaniro jamatavivaita.

²⁷Jiroka irooperori ookimotariri Ashitairi Pava aririka ankempisantanai: Etakoyetaiyaari miritziite, ari ankempitaayetairori kamaimetzinkaroite. Ontzimatyeyankiteshi-reyetai, eero akempitakotari ikantayetara saikashivaitachari jaka kipatsiki.

Iñaaventaitziro manintaantsi

2 ¹Iyeikiite tema pikempisantairi Avinkatharite Jesucristo iñaapinkathaperoitziri, eero pamaakitavaka.

²Thame ashiyakaantavakero: Aririka piñe papatotapiinta ovaneenkatachari ikithaata, mareryaa ikanta jovayetziri irakoki, impoña piñe inkyaapaake pashine ovapatankaporoki ikantaka. ³Iri paakameethatake ovaneenkatainchari posatekakeri niyaniki papatotaiyani, iriima ovapatankaporokitachari, pinkantakeri: “Ari pinkatziyavake eeroka tekatsi pisaike, pikovirika pisaike osaaviki.”

⁴Aririka pikantakari pimatakerora pamaakitantzi, tema aparoni paakameethatake, pimanintashiretakeri pashine.

⁵Pinkeme nonkante iyeikiite. Ikoyaayetairi Pava ashinonkainkariite, ikempisanta-kaaperoyetairi. Tema ikantzitaitaka Pava, ikantake: “Ari nompinkathariventairi maaroni etakotyaanane naaka.” ⁶Iro kantamaitacha eerokaite, pimanintashirevaitakeri ashinonkainkari. Pipeyakotakari ikisaneentapiintzimi ashaarantayetachari ikovi irovasankitaakaantavaitemi. ⁷Iri kyaaryootapiintatsi ithainkashiretziro ivairo pikempisantanairi.

⁸Pimatakerora kameethari omaperorika pinkempisantanairo irooperori Ikantakaantaitziri, tema josankinaitake pairani, kantatsiri:

Petakotyaari pisheninka, pinkempita-
kanteru petakota pivathaki eeroka.
⁹Irooma, eenirorika pamaakitavaka,
tzimakera pikenakaashitane, ari irovasan-
kitaaventaitakemiro irooperori
ikantakaantaitakeri pairani. ¹⁰Intzimerika
kantatsine: “Nokempisantziro naaka
maaroni ikantakaantaitziri.” Iro
kantamaitacha tzimatsirika kovityaapain-
chane aparoni kaari inkempisantake,
tzimakera ikenakaashitane. ¹¹Tema
ikantaitzi pairani:

Eero pimayempitzi.

Eero povantzi.

Te imayempiveeta, iro kantamaitacha
eenirorika jovantaitzi, tzimatsi ikenakaa-
shiitakeri. ¹²Aña iro kameethatatsi
antayetairo irooperori ikantakaantaitziri,
antayetairo añaavaiyetziri eejatzi
okaratzi antayetziri. Ari onkanta eero
jovasankitaitanta apaata itsiparyaakoven-
tayeetaira ¹³Tema eerorika etakoyetanta,
ari irovasankitaaperoyetait. Irootake
kovaperotacha etakoyetanta eero
jovasankitaayeetantai.

**Eerorika antziro kameethayetatsiri,
amenaashivaita aventaaветанаари Pava**

¹⁴Iyekiiite, terika amatanairo kameetha-
yetatsiri, amenaashivaitara akantzi:
“Naventaari Pava.” Tera iro ovavisaako-
shiretantatsine aventaaветари. ¹⁵Piyotzi-
rika eeroka okovityiimovaitakeri aparoni
iyeki iithaare, tashaaneenta ikantaka,
¹⁶ompoña pinkanteri: “Pimatero pavishe
iyekí, kithaatziita pinkantanakya,
kameetha povatziitapaiya eejatzi.” Terika
pimpavakeri kovityiimotariri, ¿Petakota-
karima? Aña te. ¹⁷Ari okempitari eejatzi
aventaavetaari Pava. Terika antayetero
kameethari, amenaashivaitaka.

¹⁸Arira okempita intzimerika kantatsine:
“Naventaari Pava.” Pashine, ikantzi:
“Nantziro kameethayetatsiri.” Eerorika
pantanairo eeroka kameethari, ¿kantatsima

poñaakantero paventaanaari? Naakarika, ari
noñaakakemiro naventaanaari, nantanairo
kameethayetatsiri. ¹⁹Pikantavetapiinta
eeroka: “Niyotziri naaka Pava aparoro
ikanta.” Omaperovetaty. Iro kantamaitacha
jimatziyetaro peyariite jiyotziro iroka,
itharovakaitari Pava. ²⁰Kaari imasontzitaizi,
ontzimaty ayotayetai aaka: terika
antayetairo kameethayetatsiri, amenaashi-
vaita aventaaветари Pava. ²¹Ampampitha-
shiretakoteri pairani Abraham-ni. Ishineta-
keri itomi Isaac impometenerimi Pava.
Irootake ikantantakeri Pava:

Osheki naakameethatemi Abraham.

²²Ari añiirori, tera aparoni ikantake:
“Naventaari Pava.” Tema jantakeri
okaratzi ikantziriri. Ari okanta jooñaaron-
tantakarori omapero javentaaperotakeri
Pava. ²³Ari omonkaratata josankinaita-
keri pairani, okantzi:

Javentaanakarira Pava irika

Abraham, irootakera ikempita-

kaantari itampatzikashiretane.

Irootake ikantantayeetakari eejatzi
pairani Abraham-ni:

Iraapatziyane inatzi Pava irika.

²⁴Ñakero. Tera aparoro otampatzikaashi-
retakaantzi akantzi: “Naventaanaari Pava.”
Ontzimaty ankempisantanaari eejatzi.

²⁵Ari okempitakeri eejatzi pairani tsinane
paitachari Rahab, mayempivetachari.
Okempisantakitziri iroori Pava, omananta-
kariri opankoki ovayiri, opoña otyaantari
inkenantanaiyaaro pashine avotsi eero
jovantaitavakari. Tema irootake jaakamee-
thatantakarori Pava okempisantanaari.

²⁶Eerorika otzimanai ashire, peyakotana-
kai. Ari okempitzitari eejatzi, eerorika
antayetziro kameethayetatsiri, amenaashi-
vaita aventaaветанаари Pava.

Avaantetaantsi

3 ¹Iyekiiite, eero akovashivaita
ayotaantayete, ontzimaty amaye-
tairo okaratzi añaaventayetzi. Apaata,

ari inkantayetapai Pava: “¿Pimatakeroma eeroka okaratzi piyotaantziri?” ²Maaroni otzimayetzi akenakaashiyetari. Irooma tzimatsirika aavaantetachari kaari kantzimoneentakaiyaarine isheninka, iriitake kameethashiretaintsiri, ari onkantake iraamaakoventanaiya eero jantantanaaro kaariperori. ³Joosoponthoitzi mora, ari itzimpatakoitziriri, irootake inkenantayetyaari tsika inintakaitziri. Iryaani onavetaka itzimpatakoitantariri, iro kantacha omatziri okemakairi, okantavetaka antari inatzi mora. ⁴Pimpampithashiretakotero antaro pitotsi. Aririka ontampyaatakote niyankyaaki inkaare, ayiro tampyaa tsikarika onintakaaro. Iro kantacha tzimatsi oyomaraaniki, okitsirinkiro okenakairo tsikarika inintziro komatzirori. ⁵Ari okempitakari eejatzi paantentsi, te antaroveta, iro añaavaitantayetapiintari. Okempitakari paampari, iryaani inaveta ovakera imorekanake, iro kantacha aritake onkantake impaampatakaaro antaroite antami.

⁶Ari okantari eejatzi paantentsi okempitakotari paampari, aririka añaavaitake kapicheeni, antaro avaariperoshirevaitaka, kantatsi eejatzi añaero onkantaitatyeyyaani ovaariperoshiretante. Tema sarinkaveniri iyotairori añaavaitayetantayarori ovaariperoshiretantatsiri. ⁷Pinkeme. Kantatsi impiraityaari piratsiyetatsiri, tsimeriyetatsiri, marankepaveeni, iñaaveripayeeni, maaroni. Ameyetacha irikapaveeni impiraitakyaaririka. ⁸Iro kantamaitacha tekatsi atziri kanterone iraavaantetya, inkempitakaantero ipiraitari piratsi. Okempitaro ipaante aparoni piyantatsiri, ovamaantanero onatzi. ⁹Iro apaante akantantapiintariri Pava: “Ashitanarí, kameetha pinatzi.” Irojatzi apaante akantzimatantari asheninka, ikaratzi kempishiretayeririri Pava. ¹⁰Aparo

onaveta apaante, iro kantacha ari añaavaitantaro kameethari, eejatzi kaariperori. Iyekiite, te arite ankonovayetero añaaneyetari. ¹¹Pinkeme noshiyakaventemiro. Tsikarika oshitovaatzi jiña, kiteshaarika okanta, eero añaero onkepishaate. ¹²Iyekiite, ¿Kantatsima aparoni pankirentsi uva onkithotero higo? Ari okempitzitari jiña iroori, aririka ompotyaate, eero añaero onkiteshaate.

Inkitekí opoña iyotanetaantsi

¹³Ayotanetanaarika, apampithashireta-naarika, etakotantya, tsinampashire ankantya onkantakaakai ayotanetanaari. ¹⁴Irooma añaerorika ankisaneentashirevaitante, te arite ashamevaite. Athaiya akantzi: “Iyotanerí nonatzi.” ¹⁵Aririka amayetakero iroka, tera iri Pava iyotakairone. Iro ipampithashiretakaantziri kamaari. ¹⁶Ari okanta aririka ankishashiretantavaite, eero amatziro aakameethatavakaiya, kaariperoshire ankantapiintayetya. ¹⁷Iro kantacha iririka Pava kovakairone ayotanetaiya, ari onkantake ankameethashiretanai, eero akishashirevaintanaa, etakotantanerí anatye, eero apiyathatanaa, neshinonka ankantante, ovameethatero antavaiyeteri, kyaaryoo ankantanaiya, eero akamataviritanai eejatzi. ¹⁸Aririka ankantapiintanakya aakameethashiretavakanaaiya, ari añaero apaata irovameethashireperoyetái. Onkempityaaro ipankivaitaitzi, ari añaero apaata aavayetairo okitho.

Aapatziyarori osavisato

4 ¹¿Opaitama opoñaantari ovayiritantsi? ¿Opaitama ikisaneentavakaantari atziriite? ¿Kaarima kantakaantzirori ineveshireyetero ikovityaaneentziri? ²Inevakitakaro tsikarika opaiyeta, temaita ontzimimoyeteri. Ikisaneentakovetakari jashitari pashine, te ontzimimoteri.

Jovantayevetaka, jovayiritantavetaka, te ñaamaitaro ontzimimoteri ikovayevetari, tera inkampitayeeeri Pava. ³Imavetakaro ikampitziri Pava ikovayetziri, te ipamaitari. Ikampitakoventashita irantayevantyaarori ookimoyetariri irirori. ⁴Ikempitashitakaro kaari kinatari oime, oñaake pashine, iro okisaneentantanakariri oime. Ari ikempitakari maaroni kovayetzirori irapatziyaaro osavisato, ikisaneentanziririra Pava. ⁵¿Amenaashitama josankinaitakeri pairani, kantatsiri: “Jotyaaantakeri Pava Tasorentsinkantsi neshinonkayetaineri, iriitake aamaakoventaine eero antantayetaro kaariperori?” ⁶Jetakotai Pava, iro okantantari osankinarentsi:

Osheki irovasankitairi Pava ñaapero-vaitaneri, iriima tsinampashireri osheki iretakoyetaiyaari irirori.

⁷Irootake nokantantari naaka: Patsipetakoventaiyaaro ikovakaimiri Pava. Pimpipyatyaari kamaari, arikate piñaakero irovashaantemi. ⁸Pampithashire povanairi eeroka Pava, eero jookane jovanakemi irirori. Kaariperoshire pinaveta, povashaantayetairo. Terika pinkyaaryoventairi, pinkiteshireventairi. ⁹Pinkinkishiretakotairo pantayevetakari, pikimoshireventashitakaro kaariperori. Ontzimatyepovashiretakotaiyaaro okaratzi pikimoshireventashitakari pairani. ¹⁰Tsinampashire pinkantaventa-naiyaari Avinkatharite, tema iriitake ñaapinkathatakaantaimineri apaata.

Kantakotavakaantsi

¹¹Iyeikiite, te apantaro ankantakotava-kaavaitya. Aririka pinkantakoteri pashine, pithainkatziirora Ikantakaantaitane. ¹²Apaniro ikanta osankinatakaantakerori pairani Ikantakaantaitziri, iriitake matzirori jovavisaakoshiretantzi, iri matzirori eejatzi jovasankitaantzi sarinkaveniki. Tekatsi ampaitya aaka onantyaari ankantakoyeteri pashine.

Te ikantakaaperoventaitaro anteri apaata

¹³Tzimayetatsi kantashivaitachari: “Nokovi niyaate osaitekira nampitsiki, aparoni osarentsi nosaikavaite janta, nompimantayete opaitarika, naye osheki okaratzi nokovayetziri.” ¹⁴Iro kantacha te iriyomaitya ompaitya avishimoteneri osaitekira. Okempitakaro añaantare menkoryeenka. Te oshenkaanete, kapiche onkantapaintya, ompoña ompeyanaiya, eero añaavairo. ¹⁵Jiroka inkantayetemi: “Irirorika Pava penaroneri nañaantare, ari nantakero ishinetainari irirori.” ¹⁶Iro kantacha javentaashivaitakaro ñaapero-vaitaka apaniro. Amenaantsi onatzi, te apantyaaro. ¹⁷Aririka ayovetyaaro ovameethashiretantatsiri, iro kantacha te amatero, tzimanake akenakaashitane, kaariperoshiretakai.

Ñaaventaitziri ashaarantaneri ovashinonkaantatsiri

5 ¹Pinkeme ashaarantaneriite. Piraako-neentayetaiya eeroka, iroora piñeero pashinonkaavaitaiya. ²Ari ompathaaayetai maaroni povaakaro. Omperekimaitayetai piithaareyeteri. ³Inthonkya impovayetai piireekite, mareryaaveyetachari maaroni. Ari iriyotaitemiri pipiyotashitakari, tema iriitake taakagaiyaamine apaata. ¿Irootakema pipiyotantakariri? ⁴Jiyotakemi Pava te petakotanta, irootake irovasankintaantayamiri. Te pimpinayeteri patzirite, pipiyotashitakaro povaakaro. Ikishimatakemira patzirite, ikemake Pava, tema ipinkathariventatziitanetzi irirori. ⁵Apaniro panintaavaitaka, te pimpampithashiretakoteri pashine, intaani pikimoshireventakero povaakaro. Jovhantaitziri, aririka inkyeetake kameetha, ikantake ashitariri: “Thame ayaari nopira, vathatake kameetha.” Ari inkempityaari Pava irirori, inkantai: “Osheki irovaakaro

irika, monkaratapaaka novasankitaan-tyaariri.” ⁶Povashinonkaayetake osheki kameethashireri, irojatzi ikamantayetakari, tetya piñaavetyaaro impiyakoven-tya.

Amavevaine pinkantya, pamanayetai

⁷Iyekite, amavevaine pinkantya poyaaventyaari impokai Avinkatharite. Pinkempityaari pankivairentzi, amavevaine ikanta joyaaventaro inkane omparyaakote ivankire iriñaantyaarori onkithote. ⁸Ari pinkempityaari eeroka, amavevaine pinkantya poyaaventya, oisokero povanakeri, tema eero osamani onkantya impokantaiyaari Avinkatharite. ⁹Irootake, iyekite, kaari aritanta pinkantakoteri pashine. Tema pokimatai kantayetapaimineri eeroka: “Pantakero kaariperori.” ¹⁰Pinkinkishiretakoteri kamantantaneri pairani. Pava omityaan-takeriri iñaaventantayetairi. Iro kantacha osheki iñaashitayetakaro irirori amavevaine ikanta joyaaventari Avinkatharite. Ari pinkempityaetaiyaari eejatzi eeroka. ¹¹Osheki inkimoshiretai atsipetatorori ikemaantsivaita. Inkempitakotaiyaari Job-ni, amavevaine ikantaka joyaaventari Avinkatharite, ikemaantsitakoventakari. ¿Tema ineshinonkatari Pava? Ayotzi ari ikantaitatyaani jineshinonkatanta Pava.

¹²Iro kantamaitacha iyekite, ontzime-rika piñaaventakoyeteri, eero pipaiyyaashivaitaro inkite eejatzi kipatsi. Omaperorika pantero pikantziri, pinkante: “¡Ari!” Irooma eerorika pantziro, pinkante: “¡Eero!” Naa jovasankitaitzimikari.

¹³Piñiirorika onkantzimoshirevai-tyaami, pamaneri Pava. Irooma pikimoshirevaitzirika, pimpanthaaventeri Pava. ¹⁴Pimantsiyavaitzirika, pinkaman-teri irantarikonate kempisantzinkari, iramanakotemi, impoña irotziritantyaamiri yeenkantsi impairyaakeri Avinkatharite. ¹⁵Tema aririka iramanakotantake kempisantanaatsiri kyaaryooperoini, aritake irovashinchagairi Pava mantsiya-vetachari. Iroorika kantakaantzirori ikaariperoshirevaitzi imantsiyatantakari, ari impeyakotaineri eejatzi. ¹⁶Pikantzimo-neentashiretakaaririka pisheninka, pinkantairi: “Pimpeyakotaina.” Pamanairi Pava eejatzi, pinkanteri: “Ashitanari, povashinchaayetairi mantsiyayetatsiri.” Tema aririka iramanakotante kameetha-shireri, jantayetzinirira ikovakoyetziriri. ¹⁷Atziri inake eejatzi pairani Elías, ikempityetai akantayeta aaka avathaki. Iro kantamaitacha ikempisantakeri kameethaini Pava. Ikovakotakeri Pava eero oparyaanta inkane. Mataka, tema avisaneentanake mava osarentsi te omparyaagai. ¹⁸Opoña japiitairo ikovakotairi, irojatzi oparyaantaari inkane. Shookayetanai pankirentsi.

¹⁹Iyekite, aririka pinkempisantakagairi ikaratzi ovashaantavetaarori ikempisan-tziri Pava, ²⁰povavisaakotairira ikaaripe-roshirevetaka. Jatavetaa sarinkaveniki aririka inkamaimi. Omaperora ikaaripe-roshirevetaka, iro kantamaitacha ikempisantaari eejatzi, impeyakotaineri Pava maaroni, eero ipampithashiretako-taaro.

JETAKARI IROSANKINARE PEDRO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Pedro osankinatzimiroi iroka. Eerokaite nosankinatzeni pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi, tema oivaraa pikantayetaka pinampitaro Ponto-ki, Galacia-ki, Capadocia-ki, Asia-ki ipoña Bitinia-ki.*
²Jiyotzitaka Pava pairani ari iriyoshiiyetaimi onkantya irovameethashiretantaiyaamiri. Ari pinkempisantairi Jesucristo itzimi kapathainkataintsiri ikamimentakemi. ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi, irisaikagaimi kameetha!

Añaashiretakaantzi oyaakoneentari

³Antharomentairi Pava, iri Jirintari Avinkatharite Jesucristo, tema ineshinonkaperoyetai okempivaitaaro ovakerami antzimayetaimi. Añaashiretakaayetai oyaakoneentari, tema añagairanki Jesucristo ikamavetaka. ⁴Iro akovajaan-tairi otzimi ishinetaayeetakairi, ari onkantaitatyeeni añoero, eero othonkaa. Irojatziki ikashiyakaayeetakamiri eerokaite inkiteki. ⁵Iro ishintsinka Pava ikempoyaa-ventantaami eerokaite. Iriitakera kantakaarori pinkempisantantyaariri onkantya irovavisaakoshiretantaiyaamiri apaata. ⁶Irootake pikimoshiretantakari, okantavetaka piñaayetakero pikemaantsi-vetapainta, iñaantashireyeetanakami.

⁷Ikempitakaantaitakemiri ikantayeetziri oro, itaayeetziri iriñaantaityaariri kameetharika inatzi. Okantavetaka irika oro eero ikantaitatyaani iriñeeteri, ari iraperotaiya. Iro kantacha, aririka impiyapaake Jesucristo, ari iriñeetemiri kyaaryoorika pikempisantakeri. Arira intharomentaiteriri Cristo, ñaapinkatha irovayeetairi, osheki iriñaaventayeetairo irovaneenkaro. ⁸Petakoperotane povairi Cristo okantavetaka te piñeeri. Pikempisantairi, kimoshire pikantaventakari, okantaveta te piñaajaanteri iroñaaka. ⁹Tema pikempisantayetaira, ari piñaayeetairo irovavisaakoshireyetaimi.

¹⁰Ikamantakoyetakemi pairani kaman-tantaneriite aritake ineshinonkayeetaimi, ari piñeero irovavisaakoshireyeetaimi. Jamatsinkaventakaro, osheki josampitakoventayetakero, ¹¹ikovajaan-take iriyotemi itzimi ovavisaakotantatsine, tsikapaite inkoñaate. Tema iriitake Itasorenka Cristo thavetakaayetakairi, oshekira inkemaantsitakaaveetyaari Cristo impoña iriñeero irovaneenkaro. ¹²Tzima-tsi iyotakaakeriri kamantantaneriite, tera iri ñaajaan-tayeterone, año eerokaite. Tema pikemayetairo iroñaaka Kameethari Ñaantsi. Jotyaantaitakeri Tasorentsinkan-tsi ipoñaakaro inkiteki ikinkithatakaantakamirori. Irojatzira ikovaiyakeri maninkariite ikovitaiyavetakari inkemathatairo.

* **1.1:** Kantakotachari “pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi” tzimatsi kantayetatsiri iriira ikantakoyeetziri kempisantzinkariite nampitzimoyetariri osavisatziite kaari jashitaari Pava.

Tasorentsishire ankantaventaiaari Pava

¹³Aamaventara onkantya pikinkishiretane, pinkempityaari itzimi oosothakitorori iithaare. Kameetha pimpampithashiryeeya. Oyaaventa pinkantya irineshinonkatapaiyaami Jesucristo aririka impiyapaake. ¹⁴Pinkempityaari shirethari eentsi. Eero pantashivaitaro pinevetashiyetari, okantakaami pimasontzinka. ¹⁵Aña iri pinkempitakotaiya Tasorents itzimi kaimashiretakemiri. Iriitakera tasorentsishiretakaimine maaroni pantairi. ¹⁶Tema osankinatata kantatsiri:

Pintasorentsishirete, tema naakatake Tasorentsi.

¹⁷Tema pikantapiintziri “Apá” irika kaari amaakitantatsine amenakoyetairone apaata okaratzi jantayetakeri atziriite, ontzimatyera pinkempisantapiinteri eenirora pisaiki jaka kipatsiki. ¹⁸Tema piyotzi kaarira kireeki, kaarira oro ipinakoventantayeetakamiri, pavisakoshiretantaari pisaikavaivetaka jaraperoiteeni pikempitakotari picharineete. Tema tekatsi apantaperotyaarine oro eejatzi kireeki, ari inthonkaiya. ¹⁹Aña iroora iriraane Cristo ipinakoventantayeetakamiri, ikempitakotakari oisha kaari tzimatsine iyaariperonka, tekatsi inkantavaiya ivathaki. ²⁰Tekeraminthara irovetsikaajatero Pava kipatsi jiyotzitaka opaita iranteri Cristo. Iro kantacha ovakera piñeero iroñaaka, ipokake, irovavisaakoshiretaimi. ²¹Okaratzi jantakeri Cristo, iro opoñaantari paventaashiretaari Pava. Tema iri Pava ovañagairiri, jiñeetantarori irovaneenkaro. Oyaakoneenta povairi iroñaaka Pava paventaashiretaarira.

²²Tema shiretha pikantaventaaro kyaaryoori, kiteshire pikantayetaa, petakotapiintayetaari maaroni pipaiye-tziri “iyekiite” iroñaaka. ²³Tema okempivaitakaro papiitaatyeroimi pintzimaye-

taimi iroñaaka. Iro kantacha itzimi pirintaari, kaarira atziri kaamaneri, aña kañaaneri inatzi irirori. Okanta apiitantaari itzimakaayetaimi, iroora iñaane, otzimi kañaanetatsiri eejatzi.

²⁴Tema:

Avatha okempivaitaro tovari.
Tzimavetacha ovaneenkaro, okempivaitaro tovari otzimi oteyaki.
Iro kantacha okamashitzi tovari
Ipoña oparyaateyatzi.

²⁵Iro kantacha iñaane Avinkatharite okantaitatyaani.

Irootajaantakera iroka ñaantsi otzimi ikamantayeetakemiri eeroka.

2 ¹Irootakera povashaantantyaarori pikaariperotzi, eero pithaiya, eero pikamataviritzi, eero pinevevaina, eero pikishimatantzi. ²Pinkempityaari eentsi ovakera tzimatsiri ikovi inthote. Ari pinkantayetanaiaari eerokaite, pinkovairo tasorentsitsitzi ontzime antarikishiretakaimine, onkantya pavisakoshiretantaiaari apaata, ³tema piñaakero ikaminthaayetaimi Avinkatharite.

Mapitatsiri kañaaneri

⁴Pinkempisanteri eerokaite itzimi kempitakarori mapi, iro kantacha kañaaneri inatzi irirori. Osheki atziriite manintakerori mapika, iro kantacha Pava ikempitakaantaro ikovaperoitane mapi, osheki ovinaro. ⁵Ari pikantzitaari eejatzi eerokaite pikempitaaro mapi, tsika otzimi jaayeetakeri irovetsikayeetantyaaro pankotsi, okantavetaka te pinkempitajaantyaaro mapi, tema añaatsimi eeroka. Pinkempiyetaiaari eejatzi omperatasorentsitaari itzimi saikantaiyaarone iroka pankotsi, pinkempitakaantero pimpomeshireyetaatyeroimi ookimotariri Pava, okantakaantziro okaratzi jantayetaari Jesucristo. ⁶Tema iro okantziri Osankinajanorentsi:

Novatziiro mapi ikovaperoitane janta
otzishiki Sion. Irootake otziterone
pankotsinampi. Osheki ovinaro iroka.
Inkarate aventaashiretaiyaarine
kempitakarori mapi, eerora
jamenaashivaita apaata.

⁷Eerokaite pikaratzi pikempisantai,
panintayeetaaro mapika tzimatsiri osheki
ovinaro. Iriima kaari kempisantatsine, te
iriifeero iriroriite, iri okantakotakeri.

Osankinajanorentsi:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori
pankotsi,

Iro kantacha jovayeetairo pankotsi-
nampinaki ikempitakaitaaro
iroorikami tzinkamintsi.

⁸Ikantaitake eejatzi:

Ovaryaantzi mapi, aririka irantzivai-
tyaaro.

Tema okempivaitaro imparyaantatyee-
yaaromi mapi ikaratzi piyathayetakarori
ñaantsi. Iriiyetakera jiyoshiiyetakeri Pava
irovasankitaayetairi.

Isheninkayetaari Pava

⁹Irooma eerokaite, jiroka pikantayetaari:

Isheninkamirinkaitetaami jiyoshiye-
taimira,

Jomperatasorentsitaami Pinkathari,
Tasorentsishireri pinaatzi,
Jashiyetaami Pava.

Ari pikantayetaari onantyaari piñaaventairo
kameethaini tsika okanta ikaimashireye-
taimi pisaikavetakara otsirenikitzi,
kempivaitaa iroñaaka pisaikaatyeeimi tsika
ikitainkatakaairo irirori. ¹⁰Pairani eerokaite
te pisheninkatavakaaveta, irooma iroñaaka
pimatairo tema isheninkataami Pava.
Pairani eerokaite te pitsipavetari ineshinon-
katane Pava, irooma iroñaaka piifeero
jinishinonkayetaimi.

Iromperatane anayetai Pava

¹¹Netakotaneete, pikempitakaantziro
eerokaite eeromi pisheninkatanaari

osavisatzi. Irootake noshintsithatantya-
mimi povashaantairo pinevetashitaro
osavisato. Tema iro kempitakarori
irokapayeeni iroomi maimaneshireyete-
minemi. ¹²Onkarate pantayeteri,
kameetha onimoyetairi atziriite. Aamaa
tzimatsi kishimavaivetamiri iroñaaka, iro
kantacha aririka iriñaapiintanakero
pantanairo kameethari, ari impampitha-
shiretanaiya, intharomentanairi Pava.

¹³Ikovi Pinkathari eerora pipiyathayetari
atziriite ikaratzi pinkathariventzimiri
pinampiki. Pimatziyaari itzinkamijaan-
tari pinkathariventantatsiri pinampiiteki.

¹⁴Eero pipiyathayetari eejatzi irotyaan-
tane ovasankitaayeterine kaariperori,
tema iri intharomentyaari atziriite
antayetzirori kameethari. ¹⁵Iroora
ikovakaimiri Pava. Aririka pantanairo
iroka tampatzikatatsiri, ari iroimarenta-
keri masontzishireri inkovemi inkantako-
temi. ¹⁶Saikashivaiyetaami iroñaaka
eerokaite. Iro kantacha, eerora
pantanairo kaariperori, aña pinkempa-
kotsiyaari iromperatane Pava. ¹⁷Piñaapin-
kathateri maaroni. Petakotsiyaari iyekiite.
Ñaapinkatha poveri Pava. Piñaapinkatha-
tairi pinkathariventzimiri pinampiki.

¹⁸Eerokaite omperataari, shiretha
pinkantya iromperayeetyaami. Te intaani
piñaapinkathateri aakameethatzimiri,
pimatziyaari eejatzi itzimi otsimaavaita-
mimi. ¹⁹Intzimerika antakerori ikoviri Pava,
ipoña iramavetakero jimanintavaaitakeri,
iriira intharomentaventya atziriite
jiñaakerira jimatakero kameethari.

²⁰Tzimatsirika amavetakeroi jovasankitaa-
ventaitziri jantakero kaariperori, tekatsira
tharomentyaarine. Irooma eerokaite,
aririka pamavetakero irovasankitaaventai-
temiro tampatzikari, irootakera onimotzi-
riri Pava. ²¹Iroora ikaimashireyeetantaka-
mimi, tema iri Cristo kemaantsitakoven-
taami eeroka. Ari okanta joñaakantapain-
tamirori onkarate pantairi eeroka.

²² Tekatsi kaariperori irantapainte irirori,

Te inthairivaantetapainte.

²³ Ikaviyavaitaitakeriranki irirori, te impiyatantya. Ikanta jovasankitaavaitaitakeri te irasaryiimatantya impiyatantya, añã iri javentaaperotataika itzimi iyotzirori tampatzikari. ²⁴ Ari okanta ipaikakoyeetantakariri, okantakaantakero ayaariperonka. Iro añãantaiaarorimi ovashaantayetairo kaariperori, kameethashire anayetai, ankempitakaantanairomi ankamayetaayeemi impoña añãayetaimi eejatzi. Tema:

Jovatsinaavaitaitakeriranki, ikemaansitakaitari, iroora pavisakoshireyetaantari eerokaite iroñaaka.

²⁵ Pairani eerokaite pikempitakari oisha tzipinari. Iro kantacha iroñaaka kempivaitaka pimpiyaateymi isaikira aamaventariri oisha, iriitake aamaventaashireyetaamiri.

Irantayetairi tsipatachari

3 ¹ Jiroka pinkantayetyaari eerokaite iinantaitari, shiretha pinkantzimotyaaari piimeete. Onkantavetya tzimatsirika tsika inkarate kaari kempisanterone iñaane Pava. Aamaashitya ari onkantake pinkempisantakairi aririka iriñaakemi tsika pikantanaa, ² kiteshireri pinanaatz, ñaapinkatha pinkantante. ³ Eero amenaashivaita iriñeetemi ovaneenka pikanta, pampitayetero piishi, pimporeryaatziite, ovaneenka pinkithaayetya. ⁴ Aña iro aritatsi pimatanairo kaari koñaanetatsine, pinkameethashiretai. Tema aririka antsinaampashirevaite eero atharovakovaita, okantaitani iroori te onthonkanetya, irootake ikovaperotziri Pava. ⁵ Arira okantayetakari pairani tasorentsishireri otzimi aventaashiretakariri Pava, ñaapinkatha ovayetziri oimeete.

⁶ Okempitaranki Sara shiretha okantzimotari Abraham, opaitziri oime: “Noñaapin-

kathatane.” Eerokaitera kempitaarori osaroyetaari aririka pimatanairo tampatzikari. Ari onkantya eero otzimanta ompaitya pintharovakaiyaari inkishimentaitemiri.

⁷ Ari pikempitari eejatzi eerokaite iimentaitari, piñaantapiintyaaro paripero-tyaaro piinaite. Pinkaminthairo, tsinane onatzi iroori. Pinkempitakaantero ikaminthaitziro sataanetatsiri ovamentotsi. Ñaapinkatha povero tema ineshinonkayeetaaro eejatzi iroori añãashireyetai ikempiitaimira eeroka, te ompashinete okaratzi ishinetaayeetaimiri. Irootake pantanairi ari onkantya eero omanonkantaavaita piñañaatane.

Pankiventarori irantayetanairo kameethari

⁸ Ari okantari: aapatziya pinkantavakaiya, kaminthaa pinkantante, petakotavakaiya tema okempitanaatyaaaro pirentzitavakaiyaami. Neshinonka povanairi pitsipayetari. Tsinampashire pinkantya. ⁹ Eero pikemaantsitakaari itzimi kemaantsitakaamiri eeroka, eero pikaviyiri itzimi kaviyimiri eeroka. Aña paakameethateri onkempivaityaaro pintasonkaventatyeerimi. Tema iro ikaimashiretantakamiri Pava intasonkaventayetaimi eeroka. ¹⁰ Tema:

Itzimi nevetarori iranintaavaitya kameetha irañe,

Irovashaantairo ikaviyavaintanzi, ikamatavirivaantetzi eejatzi.

¹¹ Ontzimaty eirovashaantairo kaariperori. Aña iro aritatsi irantairo kameethari.

Iro inkokovatapiintairi irapatziyava-kaayetaiya.

¹² Tema jiyotziri Avinkatharite ikaratzi kameethashireri.

Ovayempita joviri ikaratzi ñañaatariri.

Iriima kaariperoshireriite, katsimara jameniri Avinkatharite.

¹³Aamaatziinerika pantayetanairo kameethari, ʔzimatsima kemaantsitakaa-perotaiyaamine? ¹⁴Tzimatsirika ovasanki-taakemine pantziro kameethari, ari intasonkaventakemi Pava. Tema ikantayeetake:

Eero pitharovatziitashita, eero okantzimoshirevaitashitami eejatzi.

¹⁵Aña iro aritatsi poshiretaiyaari Cristo, tema iriitake piñaapinkathaperotairi. Ovetsika pinkantapiintya pinkamantantero tsika okantakota poyaakoneentari, aririka intzime impaitya osampitemine. Iro kantacha kaminthaara pinkantante pinkamantantero, ñaapinkatha pinkantante eejatzi. ¹⁶Eekero piyaataye pinkinkishiretero otzimi tampatzikata-tsiri, pantayetairo kameethari itsipashire-yetaamira Cristo. Aamaashitya ari impashiventaiya inkarate thaiyakoveyaa-mine. ¹⁷Iro aritatsi piñaashitakoven-tyaaro pantayetziro kameethari, iroorika inkoveri Pava. Iro maperotziro iokaariperotzi piñeero irovasankitaaven-taitemiro pantakero kaariperori. ¹⁸Pinkempitakotaiyaari Cristo, tampatzi-kashire inake irirori, ikamimentakeri tzipishireriite okantakaantziro jantaye-tziro kaariperori. Iro jantantakaro iroka onkantya intsipashiretakaayetantairi Pava. Osheki ikemaantsivathatakaveeta-kari, iro kantacha añagai. ¹⁹Iri jatashinenkataintsiri ikinkithatakaaye-tairi ishire ikaratzi etayetakarori pairani itzimi jashitakoshireyetaakeri. ²⁰Osheki ipiyathayetaka iriroriite jovetsikantakarori pairani Noé irinirorite pitotsi, oyaave-tacha Pava te intharokyaate. Iro kantacha kapichera atziri avisakotaatsi impiinkemi, ikaramatsitake 8. ²¹Iri pikempitakotaari eerokaite tsika pikanta pavisakoshireyetai-poviinkaayetaa. Iroka oviinkaantaantsi tera okempitaajataro impiinkaite jiñaaki inkivaiteero ikipatsivathaitzi. Aña

amanaantsi onatzi, tsika ikovakoyeetziri Pava impampithashiretakaantero tampatzikashiretatsiri. Irootakera jañaantaari Jesucristo. ²²Isaikai inkiteki iroñaaka Cristo irakojanoki Pava ipinkathariventairi maninkariite, ipinkathariventairi inkiteveri pinkathari-tatsiri, ipinkathariventairi tzimayetatsiri ishintsinka.

Antavaitaineri kameetha Pava tema tzimatsi jimatakaayetairi

4 ¹Ari okanta, ikemaantsitakoventai Cristo. Iroora poshiretakotapiintanai-yaari eejatzi eerokaite. Tema ikaratzi ñiirori ikemaantsitakaitari, tera inkovairo irantairo kaariperori. ²Ari pinkempityaari eerokaite eenirora pisaikayetzi iroñaaka jaka osaaviki, iro pantapiintai ikoviri Pava. Eero pantashiyetaro pineveyetari, tema irootake jantapiintakeri pashine atziri. ³Irootakera pantapiintakeri pairani, tema pikempitakeri pashine atziirite nevevaitashitachari. Tema jametapiinta-karo jimayempiryookitzi, ipaantantavaita, ishinkivaita, jinevetaro joimoshirenkavaita irantantyaarori kaariperori, niyavaitaneri jinake, jiñaañaatapiintakero tsika opaiyeta ikempitakaantakero iriimi pava. ⁴Osheki okompitzimotakari ikaratzi pitsipavetari pairani, te onimoteri povashaantanakero pikempiyari jantayetzirora kaariperori. Iro opoñaantari ikishimavaitanakemi. ⁵Iro kantacha irikaite ontzimatyete iramenakoyetairi apaata Pava. Tema Pava, iri iytotziro maaroni jantayetakeri ikaratzi añaaayetatsiri iroñaaka, okaratzi jantayeta-keri eejatzi kamayetaintsiri. ⁶Irootakera ikamantantayeetakarori Kameethari Ñaantsi, jimayeetakeri eejatzi kamayetaintsiri. Ari jovasankitaayeetakeri ikamayeta-keri, iro onantaari iroñaaka jovañaashire-yetairi Pava.

⁷Irootaintsi onthonkaiya añiiri iroñaaka kipatsi. Iro poshiretantyaari pantairo

kameethari, aakoventa pinkantya piñaanaatai. ⁸Iro kovaperotacha, piyaata-kaaperoyetanairo petakotavakaanaia. Tema:

Itzimirika etakoyetaiyaari, amaakita-piintaineri irovaariperotai.

⁹Poimaanetantapiinte pipankoki, eero pikiñaaneventziro. ¹⁰Itasonkaventayeeta-kemi onkantya pantantayetyaarori jimatakaayetaimiri Pava. Okaratzi jimatakaayetaimiri eeroka, pampitakotairi pashine, pantairo kameethari, tema ineshinonkataami eeroka Pava. ¹¹Ikaratzi jovayeetakeri inkinkithate, iriyote Pava jiñaaventzi. Itzimi jovayeetakeri inkaminthaantayete, irantavaitantyaaro ishintsinka ipakeriri Pava. Ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Pava, inkantakaantero Jesucristo itzimi otzimimotairi irovaneenkaro, ari inkantaitatyeeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Kempisantzinkari anatzí oshéki ankemaantsityaari

¹²Netakotané, ñaa omapokimikari aririka piñaanakero pomerentsitzimotemine. Tera avishimovaitashityaami iroka, aña jiñaantaminthayeetayaami. ¹³Iroora ikemaantsitapaintari eejatzi Cristo. Aririka piñeero eeroka inkemaantsitakaaperoyeetyaami ikempitaitakeri irirori, kantatsi pinkimoshireventero. Tema ari pintharomentaperotaiyaari impiyeerika irirori iramairo irovaneenkaro. ¹⁴Aririka inkishimayeetemi eeroka okantakaantziro paventaashiretaari pipairyagairi Cristo, tasonkaventaari pinatzi. Tema iro ooñaarontzirori isaikantakami shintsiri Itasorenka Pava. ¹⁵Tera arite povante, pinkoshitante, pantero kaariperori, pimaimanetante, ari piñaakero irovasankitaaventaitemiro. ¹⁶Iro kantacha iroorika irovasankitaaventaitemiri jashitaami Cristo, eero pipashiventavaita.

Aña iro aritatsi pintharomentaiyaari Pava ipaiyeetaimira “Cristo-veri.” ¹⁷Tema monkaraataika iroñaaka iramenakoyetantairi Pava. Aakaite akaratzi jashiyetaira, jetayetakai jovasankitaakai. Iri mapero-tairone inkemaantsitaiya ikaratzi thainka-kerori Kameethari Ñaantsi.

¹⁸Tema otzimimoyetziri iroñaaka pomerentsitzimotariri kameetha-shireriite onkantya iravisakoshire-yetantaiyaari, ¿Tsikama opaita avishimotairine kaariperoshireri thainkatasorentsitsiri?

¹⁹Tema ikaratzi kemaantsivaitachari iroñaaka, iriira Pava shinetairiri inkemaantsivaitya. Ontzimatyeeera iraventaashiretaiyaari ovetsikakeriri, irantayetairo okaratzi tampatzikayetsiri.

Ikaminaayeetziri kempisantzinkariite

5 ¹Tzimatsi nokoviri nonkaminayemiri eerokaite pikaratzi pijevayetairi kempisantzinkariite. Eejatzi naaka nojevatziri kempisantzinkariite, ari akarataiyini. Naaka ñaajaantakeri Cristo tsika ikanta ikemaantsitakaitakari, aritake nomatairo naaka onkarate iriñeetairi apaata ovaneenkaperonkantaiya. ²Jiroka nonkaminayemiri: Kempoya povayetairi kempisantzinkariite pinkempitakaanteri ikempoyeetziri oisha. Eero pantashivaitaro aririka ishintsiventyeetemi pantero, aña iriririka Pava kovakaimirone, pimaterotya. Eero pantziro pinkovashitya paantyaaro kireeki, aña iro pantantyaarori piminthatahitanyakyaaro eeroka. ³Eero pikovashivaita pomperatantya, ontzimatyepoñaakeri ikaratzi pikempoyaaayetairi pantanairi eeroka inkene irimatanairo iriroriite. ⁴Inkene apaata aririka inkoñaatapai Jevajanori itzimi pikempoyaaakeneri oisha, ari iramathaitantaiyaamiro

ovaneenkatachari kantaitachari oshipakiryaane. ⁵Eerokaite evankariite piñaapinkathateri antarikonaite. Ontzimatyepiñaapinkathatavakaayetaiya maaroni.

Tema:

Te ikoviri Pava asagaaventavarentzi, Iriima itzimi tsinampashiretatsiri osheki inkaminthayeri.

⁶Tsinampa pinkantaventyaaro okaratzi jimatakaayetaimiri Pava. Irojatzi apaata aririka inkovapaitetake, iriitake kantakaiyaarone onkantya iriñaapinkathayetantyaamiri. ⁷Aririka piñaayetero onkantzimoshirevaiyetyaami, paventaiyaari Pava. Tema iriitake neshinonkanyaamine. ⁸Pimpampithashiretapiintairo kameethari, aamaventashire pinkantya. Tema kamaari itzimi kisaneentairi, ikempitakari kashekari kenakenavaitatsiri, jasootzi ikokovatzi impaitya iratsikeri. ⁹Iro kantacha ontzimatyepimpiyatyaari, pinkyaaryooventanairo paventaashiretaari Pava. Tema piyotzi ari pikempitakari maaroni iyekiite pikemaantsitaiyani jaka kipatsiki. ¹⁰Iro kantacha aririka onkaratapaake pikemaantsivaitaka kapicheeni, ari

intampatzikashiretakaaperotaimi Pava, iravaayaashiretakaimi, amavevaitane inkantakaiyami. Tema neshinonkataneriniatzi, iriitake kaimashiretaimiri piñaantaiyaarori kantaitachane irovaneenkaro Cristo. ¹¹Iriitakera intharomentaitya Pava. Ari inkantaitaayeeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹²Iriira Silvano osankinatanarori iroka. Iriitake nokempitakaantaka naaka kyaaryoori iyeki inatzi. Irootake nosankinatantakamirori eepichokiini nokaminayimi, nokamantzimiro tsika ikanta Pava jineshinonkaperotanta. Ontzimatyeeapinkyaaryooventayetairi. ¹³Jovethayetami kempisantzinkariite itzimi apatotapiintachari Babilonia-ki, ikaratzi kempitayetaamiri eerokaite jiyoshiyeetaimi. Jovethatami eejatzi Marcos, itzimi nokempitakaantari iriimi notomi.* ¹⁴Etako pinkantya povethatavakaaniya. iOnkamintha pisaikayetai kameetha pikaratzi jashiyetaami Jesucristo! Ari onkantyaari.

* 5.13: Ikantakotziri Pedro jaka “Babilonia” iroora iñaaventakotzi Roma. Tema jamamenataitatyaa Roma iñaaventaitziro, irootake iñaaventapiintantarori Babilonia. Ari onkantya eero jiyotaitantari niinkarika osankinatzirori, iro eero jovasankitaitantari.

APITETANAINTSIRI IROSANKINARE PEDRO

Ovethataantsi

1 ¹Naakatake Simón Pedro osankinatzi-mirori iroka. Naaka iromperatane Jesucristo, irotyaantajanore nonatzi. Eerokaite nosankinatzeni pikaratzi pikempisantanai pikempitayetaana naakaite, tema iri apantaperotariri itzimi akempisantairi, iro kantakaantakerori itampatzikashirenka Pava, ari ikempitaari eejatzi Jesucristo itzimi ovavisaakoshiretairi. ²iOnkamintha ineshinonkaperoyeetaimi, isaikakaaperoyeetaimi kameetha! Eekerora piyotanaatyeeeri Pava eejatzi Avinkatharite Jesús.

Tsika onkantya

pintasorentsishireyetantaiyaari eerokaite

³Tema iniroite itasorenka Pava, iriitake kantakaarori otzimimotantairi maaroni kovityiimoshiretairi añaaipinkathatasorentsitantyaariri. Ari okanta, omaperora ayoperotairi. Tema ovaneenka ikantataika irirori, osheki ikameethaperotataike, iro omatantaari ikaimashireyetai. ⁴Iro ishinetantairori pinarontsiperotachari, kameethaperotajaantatsiri, inkene pintasorentsishireyetai eerokaite. Iro povashaantantaiyaarori pikaariperoshiretake, pikempiyetari osavisatzi antapiintakerori ikovashiyetari. ⁵Irootake pinkempisantiintantaiyaari eeroka, eero pamataavaitashitaro. Aririka pinkempisantiintanakitye, ari piñaayetziro pintampatzikashireyetai. Aririka

pimatapiintanakero iroka, aritake piñaayetakero piyotanetya. ⁶Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaakotanetaiya. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake pinkamaitapiintanetaiya. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaapinkathatasorentsitanetaiya. ⁷Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake pinkaminthaatapiintantayetai. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake petakopiintantaiya. ⁸Iroorika pimatapiintanake eeroka, ari iriñeetakemi omapero piyotairi Avinkatharite Jesucristo, eero itzimavaitzi kantakotemine: “Te apantari irika.” ⁹Irooma intzimerika aparoni kaari matanairone ñaaventainchari, ikempitakari aparoni mavityaakiri kaari okichaatatsine. Aña imaisantakitziro jantayetakeri Cristo ikiteshireyetakaantaariri, tema kaariperoshireri jinavetaka pairani. ¹⁰Ari okantari iyekiite, ontzimatyepinkinkishiretapiintaiya, eero piñaantaro pinkisoshireventavaitero jiyoshiyeetaimi, kaimashiretairi pinatzi. Tema iroorika pimatapiintanake ikovakaayeetakemiritsika pinkantanaiya, eerora piñiiripintzipinashireyetai. ¹¹Ari onkantya piñaantaiyaarori osheki okameethaperotataike inkyaakaayeetaimi impinkathariventantapai ovavisaakoshiretairi Avinkatharite Jesucristo.

¹²Irootakera, eero novashaantantaronompampithashiretakaapiintemiro okaratzi añaaventakeri, okantavetaka aritake piyoyevetakaro, pikantayetzzi:

“Omapero onatzi iroka.” ¹³Iro tampatzi-katatsiri nokinkithashiretakaapiintaimiro eenirora nañi naaka, ¹⁴tema kapicheta-paake noñaantyaarori nonkame. Ari okanta jiyoshiretakaakena Avinkatharite Jesucristo. ¹⁵Nokovataike naaka iro pinkamaitya pinkinkishiretapiintairo eerokaite irokapayeeni aririka nookaventa-
 taimi nonkamake.

Ñaajaantayetakerori irovaneenkaro Cristo

¹⁶Tema pairani, ovakera noñaaventa-paakemiri Avinkatharite Jesucristo, nokantapaakemi: “Otzimimotziri ishintsinka, aritake irapiitairo impiyee.” Tera niyotashitaro naakaite, te namata-vivaitantapaakamiro. Aña naakatajaan-take okitatakari Cristo, osheki ipinkathariperotataike irirori. ¹⁷Iriita-jaantake Ashitairi Pava kantakaarori iñaapinkathayeetairi, joñaakantakero irovaneenkaro, ikantakeranki iñaavai-take:

Notomi inatzi irika netakokitakari,
 osheki nokimoshireventakeri,
 pinkempisantairi.

¹⁸Naakayetakera kemajaantakerori iñaavaitakeranki inkiteki notsipatanta-riri Jesús janta tasorensiitoki. ¹⁹Ontzi-matyeeera pinkemathayetairo josankina-yetakeri kamantantaneriite. Irootakera iyotakaaperotaineri, onkempitakovaita-kyaaari ootamentotsi ikoñeenkatzi otsirenikitzi. Iroora pantayetanairi eeroka irojatzi impiyantaiyaari Jesucristo intharomentashiretakaapaimi, inkempitapaakyaari impokiro orimishi. ²⁰Ontzimatyee ankemathatero iroka: Tekatsira aparoni okaratzi osankinatain-chari Osankinajanorensiki ontzime inkamantavaitashitantakyaari kamantantaneriite. ²¹Tera iri iytashi-vaityaarone atziriite, aña Tasorensin-kantsi iyoshiretakaantakero okaratzi ikovakeri Pava.

Kamantantanirori ipoña iyotaantanirori *(Judas 3-13)*

2 ¹Iro kantacha, tzimatsira pairani kamantantanirori. Irojatzi okantari iroñaaka pisaikayetzira eerokaite. Ari piñaake kantemineri, “Naaka iyotaanta-neri.” Aña iromananeikiini ikovi irikaite irovaariperotantyaamiro iriyotaayetemiri. Jimanintatziirira Avinkatharite, itzimi pinakoventavetaariri irovavisaakoshire-yetairimi. Iroora eero oshenkaanta iriñaayetero irikaite iraperotaiya. ²Iro kantacha tekera japerotaata, tzimatsira osheki kempitakotyaarine okaratzi joñaakantakeri, imayempivaitzi. Iriira kishimavaitakaanterine aniitantanaarori “Avotsijanori.” ³Osheki irinevekityaari kireeki, inkovapiintake pimpinateneri okaratzi jiyotaashivaitamiri. Iro kantacha Pava eero ishenkaa iramenakoyetaineri jantayetakeri, ari iraperotairi.

⁴Tema pairani ikaariperopaitetantakari tsika ikaratzi maninkari, jimatakeri Pava jovasankitaayetakeri, jookakeri sarinka-veniki, tsireniki ikantakoyetaka joyaaventa irovasankitaapaiteperotan-tyaairi. ⁵Ari ikempitaakeri Pava kaaripe-roshireri atziriite etayetanakarori pairani inampitaro kipatsiki, aperotaka ipiinkake oonkaropaiteki. Iro kantacha Pava jovavisaakotakeri Noé, itzimi kinkithata-kotakerori pairani tsika inkantya kameethashireri. Tema irijatzi Pava ovavisaakotakeriranki isheninkamirin-kaite, ikarataiyini 7. ⁶Ari ikempitaakeri eejatzi nampiyetarori Sodoma ipoña Gomorra, japerotakeri ipometakeri. Arira iñeetziro ompaitya avishimoyetairine thainkatasorensitaneri. ⁷Iro kantacha, Pava jovavisaakotairi Lot, tema kameethashireri inake. Irika Lot iniroite oñaashirenkakakeri kaariperori okaratzi jantayetziri piyathariite. ⁸Tema okantai-tani kitaiteriki irika tampatzikashireri Lot

tsipatakariri kaariperoshireri, jiñiiri, ikemiri jantayetakero kaariperori. Iniroite okantzimoshiretakari. ⁹Ariira okantari, jovavisaakotziri Avinkatharite ñaapinka-thatasorentsitaneri ñaapiintakerori ñaantashiretaantsi, onkantya eero ineveshirevaitanta. Tema jetzitakaro jovasankitaayetzi kaariperoshireri, irojatzi apaata iramenakoyetantaiyaariri maaroni. ¹⁰Irimaperotairi Pava irovasankitairi antayetziroori kamaarotatsiri inevetashitari, ipiyathayetakaro ikantaveetari. Te iñaakotanetya kantakaaperori. Te intharovakaaajtyaari ikishimatziiri maninkariite otzimimotziiri ishintsinka.

¹¹Iriima maninkariite, okantavetaka otzimimoperotziiri ishintsinka, te inkishimateri irikaite, jiyaatashitapiintzi-rira Pava inkamantakoteri. ¹²Irikaite kaariperoshireri ikempivaitakari piratsi, te iriyote impampithashirenetya. Itzimashivaiyetaka impoña iriñeero iraperotaiya. Ari inkempitaiyaari iraperotaiya kishimayetakeriri maninkariite kaari jiyotakotaajtzi tsika ikantayeta iriroriite. ¹³Iro inkemaantsitantaari okantakaantziro ikemaantsitakaantaka irirori, iro kempityaarone impinataatyee-romi iyaariperonka. Tema irikaite, te inkaanitanete jantayetziro kamaaroyetatsiri kitaipaite. Okempivaitakaro iriimi ovitsintayetakemine jayooyetakemi irikaite ikovayetzira iramataviyetemi. ¹⁴Iro jaakoventa jimayempiryookivaitake, ivathakitakaro kaariperori. Ikaimashireyetziiri shipetashireri inkaariperotakairi. Ikokovatapiintake kireeki. Iro irovasankitaantayeetyaariri. ¹⁵Ikenashivaiyetaka, imanintakero tampatzikari. Jantakero okaratzi jantakeri Balaam, itomi Beor, ikokovatake impinaiteri irantantyaarori kaariperori. ¹⁶Iro kantacha irika Balaam, jantakerora kantachari, iriira burro kisathatakeriri. Okantaveta te iriyote

iriñaavaitanete burro, irika burro ikempitanakari atziiri iñaavaitake, ari okanta jovashaantakaantaariri ipampithashireta inkoshekavaityaami Balaam.

¹⁷Irikaite kaariperoshireri inkantaitaayeeni irovasankitaayeetairi janta otsirenikiperotzi. Tema ikempitakaro okantakaranki opiryaatzi omotyaa jiñaa, ikempitakaro eejatzi okantaranki menkori atainkatziro tampyaa, impoña añaero eero oparyi inkane. ¹⁸Ari okanta joshiyakaaventayeetziiri kaariperoshireri, tema jovapyashita tsika ikanta iñaaveetari, ikempitakaro opiryaatzi omotyaa jiñaa. Tema kantakaapero ikanta iñaavaiyetzi, aritake onkantake iramataviteri ovakera kempisantatsiri, itzimi shiyapithavetarori kaariperori, inkantayeteri: “Kameetharini apiitairo antero anevetashiyetari, aritatsi amayempite.” ¹⁹Jamata-vitantashita irikaite jiyotaantzi, ikantayetzi: “Oshinetaantsitzi pantayetero pinevetashiyetari.” Iro kantacha, irikaite iyotaantanirori, te isaikashivainetajaantya irirori, aña ikempitakotari aparori omperataari, iro kaariperori inkempitakaantya ivinkatharite, omperanavaitari. ²⁰Pairani irikaite kaariperori ovakera ikempisantavetaari Avinkatharite, Ovavisaakotaneri, jovashaantavetanakaro jantayetziro kamaarotatsiri. Okanta osamanitanake ipiyakotaro jantayetanairo kamaarotatsiri, irojatzi jimaperotantakari iroñaaka te ikempita ikantaveta pairani. ²¹Ari okameethaveta eeromi iñiiri “Avotsijanori” otzimi tampatzikashiretakaantatsiri. Tema maperoitaka okoveenkatzi okaratzi jantayetanairi, ikempisantavetanaaro ikantakaantavetari tasorentsitatsiri, ipoña jovashaantanakero osamaniityaake. ²²Ikempivaitakaro ikantapiintayeetziiri:

Aparoni otsitzi, aririka inkamaranake, ipiyashitaro irovaiyaaro. Ipoña ikantayeetzi eejatzi:

Aparoni chanco, aririkami inkivai-
teri joipatsitaka, ipiya eejatzi
iroipatsivaitya.

Impiyantaiyaari Avinkatharite

3 ¹Netakotané, iro apitetatsiri iroka
osankinarentsi notyaantzimiri,
nominthashiretakaatyaami, ²pimpampi-
thashiretantaarori ikantayetakeri
kamantantaneriite tasorentsishireri,
ikantakeri eejatzi Avinkatharite,
Ovavisaakotaneri, itzimi otyaantayetake-
nari nonkamantaimiro eerokaite.
³Ontzimatyé ankemathatero iroka:
Tekera impiyaminthatai Cristo, intzime
osheki thainkavaitaneri. Iriiyetake
antashivaityaarone okaratzi inevetashiye-
tari. ⁴Osheki inthainkavaite inkante:
“¿Tsikapaitema iriñeetero ikantaitzi ari
impiye Cristo? Eero ipiyaa. Kaari ñeero
ompashinete kipatsi, ña irojatzi
okantataita ovakera jovetsikaitakero. Ari
kamayetataike tsika ikaratzi etanakarori
Otyaantajanori, te ñeero ompashine-
yete.” ⁵Ikenakaashivaitakarora ikaratzi
kantatsiri. Te iriyote iri Pava ovetsika-
kero inkite, ñaane jovetsikantaka.
Jovetsikakero eejatzi kipatsi, iro otziman-
tanakari jiñaa, tema okantaitanakityaani
kipatsi okovi jiñaa. ⁶Irojatzi jiñaa
japerotantakari Pava pairani, oonkanta-
kari kipatsi. ⁷Iro kantacha, inatziira te
impashinetakayero Pava inkite eejatzi
kipatsi. Iroora ikantakaantakeri pairani
eero opashinevaitzi irovetsikane irojatzi
apaata aririka iramenakoyetairo maaroni,
impña iraperotairi kaariperori thainka-
tasorentsitaneri aririka intagairo maaro-
teni. ⁸Netakotané, ontzimatyeeera
piyotairo iroka: Ikempitakaantaro
Avinkatharite aparoni kitaite, oshekirini
osarentsi. Aririka onkarate oshekirini
osarentsi, iroovaitake onkaratemi aparoni
kitaite. ⁹Tera irosamaninkashityaaro
Avinkatharite imonkaratairo okaratzi

ishinetaantakeri, tema tzimayetatsi
kenakaashivaitakarori ipampithashireta
josamaninkashitayaaro. Ña amatsinka
ikanta Avinkatharite, ikovi impiyashire-
yeetaimi maaroni, tekatsi peyashivaitaa-
chanemi aparoni. ¹⁰Irooma apaata
impiyakerika, inkempitapaakyaari
jomapokantzi aparoni koshintzi. Ari
inkemayeetairo iniroite poimpataatsine,
aripaite aperotaiyaari inkite. Ari
onkempitagaiyaari eejatzi kipatsi,
aperotaiya. Maaroni okaratzi jagaitakeri
jovetsikaitantakarori kipatsiki, onthon-
kya ontagaiya. Ari onkempitagaiyaari
maaroni irovetsikane atzirite, ontagaiya
maaroiteni.

¹¹Tema ari inkantayeetairo iraperoyee-
tairo maaroiteni, ¿Tsikama pinkantya
pisaikai eerokaite eero otzimanta
pikenakaashitane? ¿Tema ontzimatyé
pintasorentsishiretai? ¿Tema ontzimatyé
piñaapinkathatasorentsitanetai? ¹²Aama-
ventara pinkantayetaiya, pimpankiventa-
yetaiya, tema irootaintsi impiye Avinka-
tharite, aripaite intaayetairo Pava inkite,
imporokayetairo jagaitakeri jovetsikantai-
takarori kipatsiki ¹³Irooma aakaite,
aritake ñaamampyaakaro ovakerari
inkite, eejatzi ovakerari kipatsi, tsika
janta inampiyetaiyaaro kameethashireri.
Tema iro ishinetakairi Pava.

¹⁴Ari okantari netakotaneete. Tema
aritake piñaamampyaakaro eerokaite
maaroni iroka, minthashire pinkantya,
inkene iriñaapaimi apaata Pava
kiteshire pinkantya, eero
ikantakovaitzimi pantakero kaariperori.
¹⁵Pimpampithashiretero, amatsinka
ikanta Avinkatharite, josamaninkatziro
impiyantaiyaari onkantya iravisakoshi-
reyetantaiyaari atzirite. Tera ompashi-
nete iroka, ari okempitaro josankinata-
kemiri etakotane iyeki Pablo. Tema iri
Pava iyotakaakeri Pablo maaroni iroka,
¹⁶ari okempitakari eejatzi pashine

josankinayetakeri. Kompitaa inaveta inkemathayeetero okaratzi josankinayetakeri Pablo. Irootake itzimantayetari atziri kaari iyotakoperoterone, tema te iraavyaashireyetanete, ikenakaashivaitakaro jiyotantavetaro irosankinare Pablo. Ari ikempitaayetakero eejatzi maaroni Osankinajanorentsi. Arimaitaka iraperoyeetairi ikaratzi kenakaashivaitakarori. ¹⁷Irooma eerokaite netakotaneete, tema aritake nokaman-

tzitakamiro, aamaventa pinkantayetya eero ikenakaashivaitantami irikaite piyathariite. Paamaventya jovashaantakaimirokari pikamaitanetzi. ¹⁸Aña iro aritatsi eerokaite piyaatakaairo pantakishireyetai, piyaatakaanairo piyoperotakoyetanairi Avinkatharite, Ovavisaakotaneri Jesucristo, tsika ikantakero irirori jineshinonkatantaamiri. Arira irashi irovaitatyero irirori iñaapinkathayeetairi. Ari onkantyaari.

JETAKARI IROSANKINARE JUAN

Ñaantsi okantakota Añaantarentsi

1 ¹Jiroka kantakotachari jaka nosanki-natzimiri: Iriira ipaitaitziri “Ñaantsi okantakota Añaantarentsi.” Itzimitataika pairani irovakera etantanakarori jovetsikantayeetzi. Naakayetake kemataikeri, naakayetake ñaataikeri, nantantaye-taari nako. ²Tema irika paitachari “Añaantarentsi.” Joñaakantaka irirori, inampitapaintaro kipatsiki, naakayetake ñaakeri. Irootake noñaaventantakamiriri kantaitachani añaantarentsi, tema jañiitataika pairani irirori itsipatakari Ashitariri. Iriitake oñaakaanari naakaite. ³Irootake noñaaventantamiriri itzimi nokitajaantakari, nokemajaantakeri eejatzi, inkene aapatziyavakaayetaiya aakaite. Iriitajaantakera Ashitairi itzimi aapatziyaari, ari akempitaanairiri eejatzi Itomi. ⁴Iro opoñaantari nosankinayetaimiro eerokaite, ari onkantya panintaatzii-vaitantyaari.

Ipaitaitziri Pava Kitainkari

⁵Jiroka ñaantsi jiyotakaanari Cristo, irootake novavisaimiri eerokaite: Ipaitaitziri Pava “Kitainkari,” tera inkempityaaro tsirenikiri. ⁶Aririka ankante “Naapatziyari Pava,” eekerorika antapiintatyeero kaariperori, athaiyaka. Okempivaitakaro tsirenikimi aniitzi, apiyathatakarora kyaaryoori. ⁷Irooma aririka asaikanai kameetha tekatsi antzimotante, ayotaantanairo kyaaryoori,

arira amatakeri aakameethatavakaayeta-naiya. Tema okempivaitakaro asaikatyeemi okitainkatzi, akempitakotaari Pava isaikira irirori kitainkariki. Ari onkantya impeyakotantairori antayevetakaro kaariperori, irootakera ikapathainkatantakari Cristo ikamimentakairanki. ⁸Aririka ankante “Te nantanetero kaariperori,” apanirora amatavivaitaka, te ayotakotero kyaaryoori. ⁹Irooma aririka ankamantairi Pava okaratzi kaariperori antayetzi, aritake irimatakeri irirori impeyakotairo. Tema ikyaryooventapiintayetakai irirori, tampatzikashireri inatzi, iriitake kiteshireperotakaineri. ¹⁰Aririka ankantavaite “Te nonkaariperote,” okempivaitakaro ankantatyeemi “Thairi inatzi Pava.” Tera ayotakotairo iñaane.

Iri Cristo ookaakoventayetairi

2 ¹Notomiite, opoñaantari nosankina-tzimiro iroka ari onkantya eero pantantaro kaariperori. Irooma aririka antake kaariperori, tzimatsi ookaakoven-taine janta Ashitairiki. Iriitakera Jesucristo, kameethashireri. ²Iriitake otsimaryaakeriri Pava irovasankitaaventa-romi ayaariperonka. Tera intaani irookaakoventai aakaite, aña maaroiteni atziri ikaratzi nampitarori kipatsiki. ³Jiroka ayotantyaari kyaaryoorika ayotairi Cristo: Aririka amonkaratapiinta-nairo ikantakaantairi. ⁴Tzimatsirika kantavetachane, “Niyotziri naaka,” iro

kantacha irika eeniro ipiyathataro ikantakaantane, ithaiyakara irika. Te iriyotakotero kyaaryoori. ⁵Itzimirika monkaratanairori ikantakaantane, iriira etakoperotanaariri Pava. Iroora ayotantari kyaaryoo atsipashiretanaari. ⁶Tzimatsirika kantatsine, “Notsipashiretaari naaka,” ontzimatyē isaikanai kameetha iroshiyakotyaari ikantapaintara Cristo.

Ovakerari ikantakaantaitziri

⁷Iyekiiite, kaarira ovakerari ikantakaantaitane nosankinatzimiri. Aña iro piyotzitataikari pairani. Irootake ñaantsi pikemayetakeri pairani eerokaite. ⁸Irojatzimaitaka kempitakarori ovakerari ikantakaantaitane, okantakaaro jantapaintziri Cristo. Okantakaaro pantayetanairi eejatzi eerokaite. Kempivaitaka iroñaaka avisainkatanake tsireñeenkari, iri kitainkatapaintsi iriiperori kitainkari. ⁹Tzimatsirika kantatsine, “Jashitaana kitainkari,” irojatzimaita ikisaneentavaka ikaratzi ikempisantzinkaritz, tekeraata jimatziro, aña okempivaitakaro irojatzimi isaikakemi otsirenikitzi. ¹⁰Iriima itzimi etakotanaariri ikaratzi ikempisantzinkaritz, iriitakera kempitanaariri itzimi aniitanaatsiri okitainkatzi, te irantzivaaitya, tera ontzimayetye inkantzimoneentavakaiyaari. ¹¹Itzimi kisaneentavakaachari ikaratzi ikempisantzinkaritz ikempitakari itzimi aniitantarori tsirenikiri. Te iriyote tsika ikeni, te irokichaate otsirenikitakera.

¹²Notomiite, eeroka nosankinatzini iroka tema pikempisantai Cristo, pipairyapiintairi ivairo, irootake ipeyakotantaamirori piyaariperoshrenka. ¹³Ashitaaniri, eeroka nosankinatzi iroka tema piyotairi Cristo itzimi añiitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatzi iroka

tema poitsinampagairi kamaari. Notomiite, eeroka nosankinatzi iroka tema piyotairi itzimi Ashitaamiri.

¹⁴Ashitaaniri, eerokaite nosankinatzi tema piyotairi añiitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatzi iroka tema shintsishire pikantayetaa, piyotairo iñaane Pava, poitsinampagairi kamaari.

¹⁵Eero petashivaitaro osavisato. Tzimatsirika etashivaitakyaarone osavisato, tera jetakoperotaari Pava.

¹⁶Tema maaroni osavisato tera ompoñeeya Pavaki, aña osaviveriki opoñaaro. Jiroka okanta osavisato: anevetashivaitaro kamaarotatsiri, anevetashivaitaro añaayetziri, ankovaite ankantakaaperotya. ¹⁷Maaroite iroka osavisato otzimi ineveyetari atziriite, ari aperotaiya. Iriima itzimi antanairone ikoviri Pava, iriitake kantaitaachane irañagai.

Kisaneentziriri Cristo

¹⁸Notomiite, irootaintsi onthonkimataiya kipatsi. Pikemaiyake eeroka ari inkoñaatapaake kisaneenterine Cristo aririka onthonkimataiya. Tzimataike iroñaaka jaka kisaneentayetakeriri Cristo. Iro ayotantari iroñaaka irootzimataitakera onthonkimataiya kipatsi. ¹⁹Irikaite kisaneentakeriri Cristo, iriyyetakera akaravetapiintakari akempisanti, itzimi ookaventayetanakairi. Omaperotyaami inkarayetaimi, eeromi jookaventayetaimi. Irooma jookaventayetanakai, ari ayoyetzi tera omaperotajaantya inkarashireyetai aakaite. ²⁰Iro kantacha eerokaite, jotyaantaitakemiri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaamiri, kempivaitakara isaipatzii-toyeetantakamiri. Aritake piyoyetairo eerokaite iroka. ²¹Irootajaantake nosankinatantamirori iroka, tema aritake piyotairo eeroka kyaaryoori. Aritake piyotayetairo pinashitaaro iroorika

thaiyaantsi. ²²¿Itzimikama thaiyachari? Iriitakera itzimi kantatsiri “Jesús kaari Cristo.” Iriitake kisaneeentakakeri Cristo. Irijatzi manintakeriri Pava, ari ikempitaa-keri eejatzi Itomi. ²³Itzimirika manintavaitakerine Itomi Pava, irijatzira jimanintajaantake Ashitariri. Iriima tsika itzimi kempisantairiri Itomi, omaperora jashitajaantaari Ashitariri. ²⁴Irooma eerokaite, oisokero pinkantanakero petakari pikemakero pairani. Iroorika pimatankeri, ari poisokerotakyaari Itomi, ari pinkempitaanakkeri eejatzi Ashitariri. ²⁵Jiroka ishinetajaantakairi irirori: Ari ankantaitaatyeni añaashireyetai.

²⁶Iroora nosankinatzimiri tsika ikantakota ikaratzi kovayetsiri iramata-viyetemi. ²⁷Iro kantamaitacha eerokaite, oisokero pikantaventakaro isaipatziiitoyee-takemi. Irootake eero okovityaanta intzime pashine iyotagaimine. Irika Tasorentsinkantsi ikempitakaantaitakamiri isaipatziiitoyeetantyaamiri, iri iyotaa-yetzi-miri kameetha. Jiyotaimiro kyaaryoori, kaarira thaiyaantsi iriyotaimi. Ontzimatyepantayetairo tsika okantajaanta jiyotayimi irirori, pintspashireyetaiyaari.

²⁸Ari okanta notomiite, ontzimatyepantspashireyetaiyaari Cristo, onkantya eero apashiventavaitanta aririka impiyake, aña aventuraashire akantya amonthaavaiyaari. ²⁹Aritakera piyoyetairi kameethashireri inatzi Cristo, arira piyotairi eejatzi itzimirika ashimintatanaarori irantanairo kameethari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Cristo.

Itomiite Pava

3 ¹Pinkinkishiretero iroka: Antaro jetakotai Pava, itomiyetai. Omaperora. Tera inkemathatero osavisatzi tsika ipaita Cristo-tatsiri, ari ikempiyetairi eejatzi aakaite te inkemathayetai. ²Ari okanta netakotaneete. Itomi Pava

anayetai. Tekera ayotaa-jatero tsika ankantayetaiya apaata. Intaani ayotzi ari ankempitaiyaari ikantara Cristo aririka impiyapaake, tema ari onkantake añeeri tsika ikantajaantara irirori. ³Maaroni atziri itzimi kovairone iriñeero impiyantaiyaari, irantapiintairo onkarate kiteshiretakairine. Tema Cristo kiteshire ikanta irirori.

⁴Iriima itzimi kaari ovashaanterone jantayetziro kaariperori, ipiyathatatyaa-ro ikantakaantzi Pava. Tema iroka kaariperori, piyathataantsi onatzi. ⁵Piyotaiyini eeroa opaita ipokantakari Cristo kipatsiki, tema iro ipokantakari iraperotairo kaariperori. Tera irantapaintero irirori kaariperori. ⁶Ikaratzi oisokerotanaariri Cristo, te arite irantanairo kaariperori. Tema inkarate oisokerotarori kaariperori, tera iriyotaa-jatairi Cristo. ⁷Notomiite, eero pamatavitaaritzii. Inkarate antapiintanairone kameethari, iriitakera kameethashireri, ikempitakotanaari Cristo ikameethashiretzi irirori. ⁸Iro kantacha itzimirika antapiintakerori kaariperori, joisokerotakyaari kamaari. Tema iri kamaari etakaantakarori jantakero kaariperori. Iroora ipokantajaantakari Itomi Pava kipatsiki, iraperotairo kaariperori otzimi joñaakantakeri pairani kamaari. ⁹Iriima ikaratzi jovameethashiretairi Pava kempitanaachari ovakerami intzimayetaimi, tera irantapiintanairo kaariperori. Tema Pava tomintanaari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Pava. ¹⁰Irootake kaari okompitanta ayoteri itzimi jashiyetari Pava, itzimi jashiyetari kamaari. Maaroni kaari antapiintanairone kameethari, tera inkaratairi Pava. Ari ikempitairi eejatzi kaari etakotavakaachane ikempisantzinkaritzii, te inkaratairi Pava.

¹¹Jirokara ñaantsi pikemayetavakeri pairani ovakera pikempisantantanakari,

ikantaitzi: Ontzimatyé etakotavakaaye-taiya. ¹²Eero oshiyakotari ikanta Caín, kaariperoshire jinake jovakeri irirentzi. ¿Opaitama jovantakariri? Aña iro jovantakariri okantakaari ikaariperoshiretzi Caín, iriima irirentzi kameethashire jinake irirori. ¹³Iyeikiite, eero okompitzimotami aririka inkisaneentavaitemi osavisatzi. ¹⁴Ayotaiyini aaka, kempivaitaka kamashire akantayevetaka pairani. Iro kantacha iroñaaka, kempivaitaka añaashi-reyetai. Iro ayotantari, tema etakoyetavakaapiinta akempisantayetaira. Itzimi kaari etakotantachane, ikempitakari kamashireri. ¹⁵Itzimirika kisaneentantatsiri, ikempitakari ovantaneri. Ayotakotaiyirini aparoni ovantaneri eero iñeero irañaashi-reyetai. ¹⁶Jirika oñaakantaperotzirori tsika ikantaita jetakotantaita: Ikamimentakai Cristo aakaite. Iro amatanairi aakaite, mintha ankantya ankamimentantayete. ¹⁷Tzimatsirika otzimimotziri ashaakaron-tsi, impoña iriñe aparoni iyeiki koviyavaaitaneri, iri imashithavaitake irika iyeiki, tekerka jimaperotzirori iretakotaiyaari Pava. ¹⁸Notomiite, te arite ankantashita-piintya, “Netakotanta.” Aña ontzimatyé antanairo oñaarontzirori etakotanta.

¹⁹Irootakera ayotantaari omapero jashiyetai Pava. Tema ayotaira jashiyetaira Pava, irootake aventashiretantaaari añaañaatairi, ²⁰onkantavetakya ontzimayete-mi ompaitya katsitzimoshiretaneri. Tema Pava jiyotziro maaroni, jiyotzitaro akinkithashiretane okaratzi katsitzimoshiretakairi akaariperotake. ²¹Netakotaneete, aririka ovashaantairo okaratzi katsitzimoshiretakairi, ari añaakero aventashiretaiyaari Pava añaañaatairi. ²²Iro ayotantyaarori aritake irimatakairo onkarate ankovakoyeteriri. Tema amonkarayetairo ikantakaantane, antapiintaneri ikoviri irirori. ²³Jiroka ikantakaantane: Ontzimatyé aventaiyaari, ampairyaapiintairi Itomi Jesucristo. Ontzimatyé etakotavakaaye-

taiya. Iroora ikantakaantane amatairi. ²⁴Inkarate monkarayetairone ikantakaan-tane, iriitakera tsipashiretaariri. Iri Tasorentsinkantsi jotyaantakairi iyotakaa-yetairi omapero atsipashiretaari.

Itasorenka Pava ipoña iisaneentashiretane Cristo

4 ¹Netakotaneete, tzimatsi osheki kantavetachari: “Naaka kamantantane-ri.” Iro kantacha kamaarira ñaavaitakaa-keri. Irootake eero pikempisantantari okaratzi inkantayeteri, aña ontzimatyé piñaantyaari iriitajaantakerika Pava ñaavaitakaakeri irika kamantantaneri. ²Jiroka ayotantyaari iriirika Itasorenka Pava ñaavaitakairiri, aririka inkante: “Jatziritzimotai Jesucristo.” ³Iriima itzimi thainkañaanetakerone ikantayeetakeri, kaarira jashitari Pava, iriitakera jiñaavaita-kaakeri iisaneentashiretane Cristo. Pikema-kotaiyakeri eerokaite, ari intzimake jaka kipatsiki ñaavaiterone iroka. Aritakera tzmikake. ⁴Iro kantacha eerokaite, notomiite, jashitami Pava, eerokara anaakoyetakeriri. Tema iniroite ishintsinka Cristo, itzimi pitsipashiretaari eerokaite. Janaakotairira itzimi tsipashiretakairi osavisatzi. ⁵Irikaite kempivetakariri kamantantaneri, osavisatzi inatzi. Irootake ikempisantavakaantari ikaratzi josavisatzi-tzi. ⁶Irooma naakaite, jashiyetaana Pava. Irootake pikempisantantanari pikaratai jashiperotaami Pava. Temaita ikempisan-tayetai kaari iyotairine Pava. Ari okanta, te okompitanta ayoyetairi itzimi jiñaavaita-kaayetairi Tasorentsinkantsi, okanta jimatantaarori jiyotaantairo kyaaryoori. Ari ayotziriri jashitari kamaari itzimi iyotaantzirori kenashivaitaantsi.

Pava iriitake ipaitaitzi “Etakonkantsi”

⁷Netakotaneete, ontzimatyé petakotava-kaayetaiya. Itzimirika antanairori iroka, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi

ikantakaanaarira Pava. Iriiyetake iyoyetai-riri. ⁸Itzimirika kaari etakotantachane, te iriyotairi Pava. Tema Pava ipaitaitziri irirori “Etakonkantsi.” ⁹Jiroka ikanta Pava joñaakairo omapero jetakotai: Jotyaaantakairi irapintzite Itomi jaka kipatsiki, okanta jimatakaayetantairori aakaite añaashireyetai. ¹⁰Jiroka okantakota irooperori etakonkantsi: Tera aakaite poñaakaantyaarone etakotaiyaari Pava, aña iri Pava poñaakaantakarori jetakoyetai. Tema iniroitera jetakoyetai, jotyaaantakairi Itomi. Iriitake otsimaryaakeri Pava irovasankitaaventaairi ayaariperonka. ¹¹Netakoyetane, jetakotaira iniroite Pava, ari ankempiyetaiyaari aakaite etakotavakaayetaiya. ¹²Tekatsira aparoni atziri ñaakerine Pava. Iro kantacha aakaite kantatsi antsipashiretaiyaari, aririka etakotavakaayetaiya. Iriitakera Pava matakairone aatakaantyaarori etakotantapiintaiya.

¹³Tema Pava jotyaaantakairi Tasorentsinkantsi inampishirentantai, iro ayotantaari omapero atsipashiretaari. ¹⁴Tema naakayetajaantake ñaayetairi Itomi Pava, itzimi jotyaaantakeri kipatsiki. Iriitakera nokinkithatakoyetairi. ¹⁵Itzimirika kantatsiri, “Jesús Itomi inatzi Pava,” iriitakera maperotzirori itsipashiretaari Pava. ¹⁶Ayotaira aakaite tsika ikanta jetakoyetakai Pava, akempisantayetairi. Tema Pava ipaitaitziri “Etakonkantsi.” Inkarate etakotantapiintaachaneri, itsipashiretapiintaarira Pava. ¹⁷Irootake aatakaantyaarori etakotantapiintaiya, aventuraashire averi Pava, irojatzí apaata amonthaantavaiyaariri aririka iramena-koyetairi maaroitene. Tema aripaite ankempitaiyaariri Cristo. Aritakera amatzitataikaro akempitakari iroñaaka eeniro asaikayetzi jaka kipatsiki. ¹⁸Eero atharovakaavaitari itzimi etakoperotairi. Etakora jovai irirori, eero atharovakaari irovasankitai. Aririka antharovakaiyaari, tekeraatara ayoperote omapero jetakotai.

¹⁹Irootakera etakotantaariri aakaite Pava, apiyatatyaari jetakarora jetakoyetakai aakaite. ²⁰Intzimerika kantatsine, “Netakotane inatzi Pava,” iro kantacha ikisashiretziri iyeki, ithaiyakara irika. Tema kaari etakotyaarine isheninka, itzimi jiñiiri, ¿Tsikama inkene iretakotyaari Pava, kaari koñaanetatsine? ²¹Irootake otzimizantari ikantakaantakeri, ikantake: Ikaratzí etakotaariri Pava, ontzimatyé iretakotaiyaari iyekiite.

Aventaashirenka oitsinampaantya osavisato

5 ¹Maaroni aventuraashiretaneri kantatsiri, “Irika Jesús, Cristo inatzi,” itomira Pava jinayetaatzi, kempivaitanaa irapiitakeromi intzimayetaimi. Ikaratzí etakotaariri Ashitairi, jetakotaarira eejatzí itomiyetaari irirori. ²Aririka etakotaiyaari Pava, aririka amonkarayeneri ikantakaantane eejatzí, iro ayotantaari omaperoa etakoyetari itomiyetaari irirori. ³Aririka etakoperotanaiaari Pava, iroovaitakera amonkarayeneri ikantakaantane. Eero opomerentsita amonkarayetairo ikantakaantane. ⁴Ikaratzí ikempitakaakari Pava irapiitakeromi intzimayetai, ari iroitsinampaayetairo osavisato. Tema aventuraashirenka oitsinampaantayetya. ⁵¿Itzimikama materone iroitsinampayero osavisato? Iriira aventuraashiretaneri, kantatsiri: “Itomira Pava inatzi irika Jesús.”

Ikinkithatakaantziri Tasorentsinkantsi

⁶Tema Cristo ipokake jaka kipatsiki. Iro kantamaitacha, tera intaani ipokake impiinkaantanyaaro jiña, aña ontzimatyé eejatzí onkpathainkate iriraane, irovamaiteri. Iri Tasorentsinkantsi kinkithatakaantakerori okantakota iroka. Okaratzí iñaaventakaantziri irirori, kyaaryoori onatzi. ⁷Tema mavasatzí japiiyeetakero ikantaitzi, “Itomi Pava

inatzi irika Cristo.”* ⁸Iriitajaantake Tasorentsinkantsi kinkithatakaantatsiri. Iriitajaantake Pava ñaavaitaintsi joviinkaapaitetakaranki Jesús. Iriitajaantake Pava ñaavaitaintsi ikinkithavaitakotziroranki Jesús tsika inkantya irovamaiteri.* ⁹Tema akempisantziri atziriite ikantayetziri, iri ovatsipero Pava ankempisantairi ikantairi. Jiroka ikantake jiñaaventziri Jesucristo, ikantzi: “Iriitake Notomi irika.” ¹⁰Itzimirika kempisantai-riri Itomi Pava, iriitake kemathatairori omapero Jesús itomitari Pava. Iriima kaari kempisantatsine, jiitakamatavitakeri Pava, tema ithainkañaanetakeri ikantake “Notomi inatzi Jesús.” ¹¹Jiroka ikantaitakeri: Iri Pava kantakaiyaarone añaashiretantaiyaari, tema atsipashiretaari Itomi. ¹²Intzimerika tsipashiretaiyaarine Itomi ari irañaashiretai. Iriima kaari tsipashiretaiyaarine Itomi Pava, eero jañaashiretai.

Ayoyetai ari ankantaityaani añaashireyetai

¹³Pipairyaapiintairi eerokaite Itomi Pava pikempisantairi. Irootake nosankinantamiro iroka onkantya piyoperotantyaari ari pinkantaitatyeeni pañaayetai apaata. ¹⁴Aventaashirera ankantairi Pava, tema ayoyetzi ikemayetai aririka añaañaatakotero tsika okanta ikovakaa-jaantairi irirori. ¹⁵Ayoyetaira ikemai Pava

aririka amaneri, ayotzita eejatzi ari irimatakairo okaratzi akovakotakeriri. ¹⁶Piñeerika eeroka aparoni iyeki tzimatsiri ikenakaashitane, pamanakotairi, aritake irañaashiretakagairi Pava. Iri noñaaventzi jaka tzimatsiri ikenakaashitane kaari maperotachane onkaariperote. Tema tzimatsi kaariperori ovamaashiretantatsiri. Tera iro noñaavente. Tema tera arite amanakotairi antakerori iroka maperotzirori okaariperotzi. ¹⁷Noñaaventakero “kaariperori kaari omaperotachane,” tera nonkantatye kameethara iroka. Maaroni kaari kameethatatsi, te arite antayetero. Iro kantacha tzimatsi kaariperori kaari ovamaashiretantatsine.

¹⁸Ayoyetzi te irantapiintairo kaariperori ikaratzi itomintaari Pava. Iriira Cristo kempoyaaventaari, eero ikemaan-tsitakaantaari kamaari.

¹⁹Ayoyetai aaka jashiyetai Pava. Iriima osavisatzi, iri ashitaari kamaari, ipinkathariventziri.

²⁰Ayoyetai ipokake Itomi Pava, iri kemathatakaayetairori kyaaryoori. Irootake amatantaarori ayotairi ipaitaitziri “Kyaaryoori.” Atsipashiretaari Kyaaryoori, tema atsipashiretaatyaari itomi. Iriitakera Pava ipaitaitzi “Kyaaryoori,” ipaitaitziri eejatzi “Kañaaneri.” ²¹Notomiite, paamaiyaari oshiyakaarontsi. Ari onkantyaari.

* **5.7:** Jovaakakoyeetantakarori pairani iroka osankinarentsi iñaaneki Roma-satziite (Latín), ari jovanaayeetakerori kapicheeni kaari osankinatajaantachane ovakeraini. Jiroka okantzi jovanaayeetakeri: “Mava ikaratzi ñaavaitatsiri inkiteki: Ashitairi, Ñaantsi, Tasorentsinkantsi. Irika mavatatsiri, aparoni jinatzi.” Irootakera iroka ñaantsipayeeni josankinayeetakeri iñaaneki Virakocha ipaitaitakeri “Reina Valera.” * **5.8:** Okaratzi kantakotachari jaka, iriira jiñaaventayeetzi: “Tasorentsinkantsi, Jiña, Iraantsi. Ikaratakera mava, te ompashinete oshiyakaaventachari.” Ikovatzi jaka Juan, iriyotakoperoyeeteri Jesús omapero itomitari Pava. Mavasatzi jiñaaventziro okaratzi ikantayeetakeri, “Itomi Pava inatzi irika Jesús.” Etanakarori, iriitajaantake Tasorentsinkantsi iyotakaayetakeriri irotyaantaneete Cristo iriyotaantayete. Apitetatsiri, iroora “Jiña” oshiyakaaventachari joviinkatakarakanki Jesús. Irootakera jiñaaventajaantakeri Pava, otzimi osankinatainchari Mt. 3.16-17. Mavatatsiri, iroora “Iraantsi” oshiyakaaventacha ikapathainkatakera Jesús jovamaayeetantakarori. Iro jiñaaventajaantakeri Pava isaikantakariranki Jesús otzishiki ikinkithavaitakairi Moisés, Elías tsika onkantya irovamagaiteri. Otzimi osankinatainchari Lc. 9.31-35; Jn. 12.27-33.

APITETANAINTSIRI IROSANKINARE JUAN

Ovethataantsi

¹Antarikona jinatzi itzimi osankinatzi-
rori iroka. Eeroka nosankinatzi ipaiyeetziri
“Iyoshiitaaro tsinane ipoña otomiite.”
Netakoperotane pinayetatzí. Tera apaniro
naaka netakotami, añá jetakotzitaami eejatzi
maaroni iyotayetairone kyaaryoori.* ²Ari
okantari, oisokero ovayetairo kyaaryoori, ari
ankantaitaayeeni. ³Onkamintha ineshinon-
kayetaimi Ashitairi Pava, inkaminthaaye-
taimi, kameetha pisaikayetai. Ari inkempi-
taimiri eejatzi Itomi Jesucristo, piyoyetairo
kyaaryoori petakotavakaantayetaiyaari.

Oisokero povero jiyotaimiri Cristo

⁴Osheki nokimoshiretanake noñaayetake
tsika pikaratzi eerokaite pimatapiintanakero
kyaaryoori, pimatajaantanakero ikantakaan-
takeri Ashitairi. ⁵Eerora nosankinatzi
iroñaaka ovakerari ikantakaantaitane, añá
iro nonkinkishiretakaimi okaratzi nokaman-
tayetakemiri ovakera pikempisantantana-
kari. Jiroka okanta: Ontzimatyé etakotava-
kaiya. ⁶Aririka antapiintanaíro ikantakaan-
tane Ashitairi, aritake amatanairo etakotava-
kaapiintaiya. Iroora nokantakaantakemiri
pantapiintayetairo okaratzi pantayetanakeri
ovakera pikempisantantanakari. ⁷Tema

tzimayetatsi iroñaaka osheki amatavitaneri.
Ikantayetzi irikaite, “te iratziritajaantapainte
Jesucristo.” Tema thairi inatzi itzimirika
ñaavaitzirori iroka, iisaneentane inatzi
Cristo. ⁸Paamaventya, povashaantzirokari
okaratzi niyotaaetakemiri. Te nonkove
pamenaashivaitaiya, eero piñeero panintaa-
vaitaiya apaata. ⁹Itzimirika kenakaashipero-
vaitachane, kaari oisokerotyaaone jiyotaan-
tapaintziri Cristo, tera itsipashiretari Pava.
Iriima tsika itzimi oisokerotakarori jiyotaan-
tapaintziri Cristo, iriitake matakero itsipashi-
retari Ashitairi, ari ikempitiztakari eejatzi
Itomi. ¹⁰Intzimerika impaitya kivantemiri
janta, impoña inkove iriyotaimiro
nashitachari kinkitharentsi, eero pishinetziri
irisakavankotemi. Eero aritaajatzi povetha-
tyaari eejatzi. ¹¹Tema aririka povethatyaaari,
kempivaitaka pakakotatyeerimi iyaaripe-
ronka okaratzi jantziri irirori.

Nokovake noñeeyemini

¹²Tzimatsi osheki nosankinatemiri, iro
kantacha tera intaani nonkove nosanki-
natemiro, añá nokovatzí niyaatashitemi
noñeemi, inkene nonkinkithavaitakaimi,
inkene ankimoshiretaiyeeni.

¹³Jovethataiyami ipaiyeetziri “otomiite
pitsiro iyoshiitaro.” Ari onkantaari.*

* 1: Tzimatsi pampithashiretakotarori ipaiyeetziri “Iyoshiitaaro tsinane ipoña otomiite,” iriira oshiyakaaventachari jaka ikaratzi kempisantzinkariite itzimi apatotaachari aparoni nampitsiki. Okantavetaka te ayotero tsika otzimi nampitsi japatoyetantaari irikaite kempisantzinkariite.

* 13: Tzimatsi pampithashiretakotarori ipaiyeetziri “otomiite pitsiro iyoshiitaro,” iriyetake oshiyakaaventachari kempisantzinkariite itzimi apatoyetaachari janta tsika inampitaro Juan osankinatzirori iroka.

MAVATANAINTSIRI IROSANKINARE JUAN

Ovethataantsi

¹Antarikona nonatzi, itzimi osankinatzi-mirori iroka. Eeroka nosankinatzi Gayo, netakoperotane pinatzi. ²Netakotané, namanakotzimi piñaantyaarori ontzimi-motemi kovityiimotamiri koñaaroini. Namanakotzimi eejatzi piñaantyaarori pintekatsite kameethaini. Tema niyotzi kameetha pikanta poshoretanaa. ³Ari nokimoshireperotake noñaakeri jareeyetaka iyekiite ikamantapaakena irojatzipikantaiyani eeroka poisokerotaro kyaaryoori. ⁴Tekatsira pashine anayerone nokimoshiretanake, nokemakera oisokero jovanakero kyaaryoori ikaratzi nokempisantakaayetairi naaka.

Ikimoshireventairi Gayo joimaantapiintake ipankoki

⁵Netakotané, pimatakero eeroka tampatzikatatsiri pampitakoyetakeri iyekiite ikaratzi avisayetatsiri janta pisaikinta. ⁶Ikinkithatakoyetakemi iriroriite jaka japatotaiyani iyekiite tsika okanta petakoyetakari. Tema irantavaita-kaane inayetatz Pava irikaite, ari otampatzikatzi pimpayeteri kovityiimotariri aririka piñeeri. ⁷Tema jiyaatayetatz irikaite iñaaventairi Cristo, kaarira kaariperoshireriite payeterine ikovayetziri. ⁸Irootake ampayetantyaariri aakaite okaratzi kovityiimotariri. Ari onkantya ankaratantyaariri oivarairo kyaaryoori, inkemakoyeetantyaarori.

Ithainkañaanetantziri Diótrefes

⁹Nosankinavetakaniri pairani apatoyetachari pinampiki. Iro kantacha Diótrefes ithainkañaanetakero nosankinare. Ikempitakaantashivaitaka irirori iriiperorimi irinatye. ¹⁰Irootakera nonkamantapaakeri maaroiteni janta okaratzi jantakeri irika. Ikantakovaitashitakana. Tera intaani iroka, aña osheki jimanintashirevaitakeri ipaiyeetziri “iyekiite,” te ishinetante iraakameethatavakaayetya. Jomishitovayetakeri eejatzi japatotapiinta kempisantzinkariite.

Kameetha ikinkithatakoyeetakeri Demetrio

¹¹Netakotané, te arite pimatero eeroka kempitarori iroka kaariperori. Aña iro pimatapiintai kameethari. Itzimirika antairone kameethari, iri jashitaari Pava. Itzimirika antzirori kaariperori tera iriyotairi Pava. ¹²Iriima irika Demetrio, maaroite jiñaaventaitziri kameethaini, ikantaitzi “Ikantapiintziro kyaaryoori irirori.” Ari nomatzitaro eejatzi naaka, nokantzi “Kameetha jinatzi.” Piyotaiyini eerokaite okaratzi nokantziri kyaaryoori onatzi.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³Tzimavetacha osheki nosankinatemiri, iro kantacha tera intaani nonkove nosankinatemiro, ¹⁴aña nokovatz niyaate noñeemi, inkene ankinkithavaitaiyeni. Onkamintha pisaikayete kameethaini. Jovethataiyami jaka akarayetziri. Povethayetaanari eejatzi ikaratzi saikatsiri janta.

IROSANKINARE JUDAS

Ovethataantsi

¹Naakara Judas osankinatzimirori iroka. Iromperatane Jesucristo nonatzi. Naaka irirentzi Jacobo. Eerokaite nosankinayetzini itasorentsitakaane Ashitairi Pava, pikaratzi ikaimashireyetaimi. Eerokayetake ikempoyaaventaari Jesucristo. ²iOnkamintha ineshinonkaperoyeetaimi, isaikakaapero-yetaimi kameetha, jetakoperoyeetaamira!

Iyotaantashivaitachari

(2 P. 2.1-17)

³Netakotané, nokovavetaka nosankinata-kotemiro tsika okanta avisakoshireyetan-taari aakaite. Iro kantacha iroñaaka okovaperotatya nosankinatemiro tsika okantakota pinkamaitantyaarori pinkempisante, pinkempitakotyaari etayetanakarori kempisantzinkariite itasorentsitakaitairi.

⁴Tema tzimayetatsi atziri iromananeekiini josatekantayetaka. Thainkatasorentsitaneri jinayetake, ikinkithatakaantashivaitaka, ikantayetzi: “Ineshinonkatane jovayetai Pava, kantatsi iroñaaka antayetero akovayetziri, kantatsi eejatzi amayempiteetsi.” Irikaite ñaavaitakerori ñaantsika, imanintakeri Pava, itzimi apanirotatsiri jomperatanta. Ari ikempitaakeri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Irootake ipampithashiretantakari pairani Pava irovasankitaayetairi irika.

⁵Nokovi nompampithashiretakaimiro okaratzi piyoperotaiyirini. Okantavetaka Pava itasonkaventatziivetakari jashitaari

irirori, irikaite itzimi joimishitovayetairi Egipto-ki, iro kantamaitacha japathakero-ryaayetakeri ikaratzi thainkatasorentsitain-tsiri. ⁶Ari ikempitakari eejatzi maninkariite itzimi jomishitovayeetakeri inkiteki, kaari jatakairone tampatzikaini impinkathariventante. Kempivaitaka iroosotakotatyee-rimi Pava tsika otsirenikitzi, ari joyaaventari irovasankitaayeetairi. ⁷Ari ikempitakari eejatzi pairani Sodoma-satzi, Gomorra-satzi ipoña ikaratzi saikanampiyetakeriri. Kaariperoshire jinayetake, ipaantavakaavaitaka ishiramparinkakiini, imayempivaitzi. Arira jovasankitaayeetan-takari paampari. Ari jiñeetzirori ompaitya avishimoyetairine kempityaarine irikaite irovasankitaayeetantaiaari paampari kaari tsivakanetatsine.

⁸Ari ikempiyetari irikaite kinkithata-kaantashivaitachari, kinkishiretakaanta-shivaitachari, nevetashivaitakarori kamaaroyetatsiri, thainkavaitaneri. Te intharovakaiyaari ikishimatziiri maninkariite otzimimotziiri ishintsinka.

⁹Iro kaari irimataajate maninkari Miguel, itzimi anaakotantatsiri ipinkathariventantzi, te iriñaavaitashivaitya irirori iñaanaminthatziri kamaari iñaaventakotziri Moisés ikamantapaintari. Intaani ikantake Miguel: “Iri Pinkathari kishemine.” ¹⁰Iriima irikaite atziri kamantantashivaitachari, ithainkashirevaitakero kaari jiyotaaajatziri. Tema okaratzi jiyotashivetari iriroriite okempitaro jiyotanetari aparoni piratsi. Irijatziri

aperovaitacha. ¹¹Ilimaperoitari irovasan-kitaayeeteri! Tema jantakero oshiyarori jantakeri pairani Caín. Ikenashivaitaka ikempitakari Balaam, intaani ikovashitaka iraatyaaro kireeki. Ikempitakotakari ikaratzi kamayetaintsiri jovayiritantakari Coré. ¹²Okempivaitakaro iriimi ovitsintayetakemine jayooyetakemi. Tema itsipayetashitami inthainkatasorentsivaitante, intaani ikovi irantayetero onimotziriri irirori. Ikempitakaro menkori otasonkainkatziro tampyaa. Ikempitakaro pankirentsi te onkithote omonkarapaiteveta onkithotantyaari, kamaperotake, aritake itzimponchakiryetakeri.

¹³Ikempitakaro okanta otamakaane inkaare oshimoryaatakaashivaitaro jiña, irootake jimayetakeri irikaite joñaakantashivaitakaro iyaariperonka. Ikempitakotakari parinari ikemakaanta iraperotante, ari inkempitayetaiyaari iriroriite iraperotaiya otsirenikitzi.

¹⁴Iriyetakera iñaaventakotzitakari pairani Enoc icharinetanakari Adán, ikantakeranki: Pamene, ipokake Pinkathari itsipataari osheki itasorentsitakaane.*

¹⁵Ipokake irovasankitairi maaroni. Ipokake iramenakotairi okaratzi jantayetakeri thainkatasorentsitaneri. Ipokake iramenakotairo ikishimatantake eejatzi.

¹⁶Irikaite kinkithatakantaashivaitaneri, kishimatantaneri inayetatz. Thaiyakovaitaneri ikantaka. Jantayetziro inevetashiye-tari irirori. Kantakaaperovaitaneri jinayetzi. Jinintaathatantakamiro jiyotaantziri ikovira iraatashivaityaaro kireeki.

Ikaminaayeetziriri kempisantzinkari

¹⁷Irooma eerokaite, netakotané, poshirtyaaro jiyotaayetakemiri pairani Irotyaan-

tajanore Avinkatharite Jesucristo. ¹⁸Tema ikantayetake irirori: “Apaata overaanta-paakyaarone intzimayete thainkantane-riite, iri antashivaityaarone inevetashiye-tari.” ¹⁹Iriyetakera kantakaarori inkisava-kaantayeetyaari, intaani ipampithashire-taro osavisato. Te inampishiretantari Tasorentsinkantsi. ²⁰Irooma eerokaite, netakotané, povetsikashiretavakaayetaiya pinkempisantapiintanairo tasorentsishire-takaakemiri. Piñaañaatapiintayetairi Pava, tsika okanta ikovakaajaantairi Tasorentsinkantsi. ²¹Oisokero irovanakemi Pava iretakotyaami, oyaako povero piñaayetero ineshinonka Avinkatharite Jesucristo onkantaitatyeeni irañaakaayetai. ²²Neshinonka poveri inkarate kisoshireneeronka-yetatsine. ²³Pashine, pinkempitakaantero kapiche okantaka povavisaakotantaariri intagaiyaami. Pashine, ontzimatyepineshinonkayetairi. Irooma iyaariperonka, kisaneenta povero. Ari pinkantakerori ikithaataro ikaariperoshiretantakari, pinkempitakaantero pinkisaneentatyeeromi. Tharovakaara povero iroka pimatzi-rokari eeroka.

Tharomentaantsi

²⁴Antharomentairi iroñaaka irika itzimi matzirori ikempoyaaventayetai kaari antzivashirevaintante. Antharomentairi irika itzimi kimoshiretakagaine antsipataiyaari, eer otzimai akenakaashitane.

²⁵Antharomentaiyaari Pava apanirotatsiri, iyotaneri, ovavisaakotantaneri. Iriitake irika Pava tzimatsiri irovaneenkaro, ñaapinkatha ikantaitziri, omapero otzimi ishintsinka, pinkathariperori jinatzi, iri etakaro itzimi tekeramintha ontzimayete maaroni, irojatzi ikanta isaiki iroñaaka, ari inkantaitatyeeroni. Ari onkantyaari.

* 14: Irika Enoc, iri 7-tanaintsiri icharinetanakari Adán. Iroka okaratzi iñaanetakeri Enoc, tera ompoñaayetya janta Osankinajanorentsiki, aña pashineki osankinarentsi opoñaakaro, ipaitayeetzziro “Irosankinare Enoc.”

JOÑAAKAYEETAKERIRI JUAN

Joñaa kantakeri Jesucristo

1 ¹Jiroka okaratzi joñaa kantakeri Pava tsika ikantakota Jesucristo, iriira Pava kantakaarori iriyoyetantyaarori iromperataneete tsika onkantakotya okaakitzimataintsiri iriñaayeetero. Iro jotyaantantakariri Pava imaninkarite inkamanteri Juan. Tema irika Juan iri jomperatapiintakari Pava. ²Iri Juan itzimi kinkithatakerori okaratzi iñaakeri. Jiroka okaratzi ikinkithatakeri, iñaane Pava, tsika otzimi ikantakaantakeri Jesucristo inkamantantero. ³Kimoshirera inkantaiya itzimi ñaanatairone iroka kamantaantsi, ari inkempitayetyaari eejatzi inkarate kempisanterone. Kimoshirera inkantaiya inkarate monkarayetairone okaratzi osankinatainchari. Tema okaakitzimatake iriñaanta-yeetyaarori.

Jovethayeetari kempisantzinkariite karatatsiri 7 papatoyetaka

⁴Naakara Juan itzimi osankinatziro iroka. Eeroka nosankinatzi kempisantzinkariite karatatsiri 7 papatoyetaka janta nashiyetachari nampitsi saikayeta-siri Asia-ki. Tema añaatsi Pava iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzima-take impiye, kaminthaara inkantayetaimi irirori, kameetha isaikakaayetaimi janta. Ari inkempitaimiri eejatzi irika ipaiyee-tziri “7 tasorentsi.” ⁵Ari inkempitaimiri eejatzi Jesucristo, tema kyaaryoori onatzi

okaratzi iñaaventziri. Iriitakera etanaarori ipiriinta ikamavetaka, iriira pinkathariventairiri maaroni ikaratzi pinkatharivetachari jaka kipatsiki. Iriitakera etakoyetairi aakaite. Iriitakera kempitakaantairi inkivaatyeemi, ipeyako-yetairora ayaariperonka ikapathainkata-keranki ikamimentayetai.

⁶Iriitakera pinkatharitakaayetakairi. Iriitakera omperatasorentsitakaayetairi antavaitantaaniriri Pava itzimi Ashitariri. Iriitake otzimimotairi irovaneenkaro, iriitake pinkathariperotaatsiri. Ari inkantaitatyeeroni. Ari onkantyaari. ⁷Jirika Cristo, inkenapai menkoriki, maaroni iriñeetavairi. Irimatzityaaro iriñeeri ovathaamerekitakeriri. Iriiraako-yeetaiyaari maaroitene jaka kipatsiki, irimatziyaaro kaari sheninkatavakaa-chane. Ari onkantyaari.

⁸Jiroka ikantzi Avinkatharite Pava:

Naakatake oshiyarori etarori osanki-narentsi, Naaka oshiyarori eejatzi overaantarori.

Añaachana Naaka iroñaaka, Naaka etakaro pairani notzimake, Naaka piyaatsine apaata.

Naakatake tziaperotatsiri noshin-tsinka.

Joñaa kantaka Itomi Atziri

⁹Naakara Juan, pirentzi povayetaana pikempisantzinkaritai, ari akarataiyakeni amavetakero akemaantsivaitaka, ari atsipatavaka ipinkathariventayetai Jesús.

Eeniro nosaikiranki othampishiki paitachari Patmos nokinkithatziro iñaane Pava, nokamantantziro ikantakenari Jesús. ¹⁰Okanta aparoni kitaite ipampithashiretakotapiintaitari Avinkatharite, tzimatsi joñaakakenari Tasorentsinkantsi. Nokemakeri notaapiiki ipaita kantanari, ikempitakarora tyootaantsi iñaavaitzi, ¹¹ikantakena: “Posankinatero onkarate noñaakemiri. Iro potyaanteneriri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi saikayetatsiri Asia-ki. Tema jiroka 7 nampitsi, paitachari: Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea.”

¹²Ari nopithokanaka notaapiiki nameneri ipaita ñaanatanari. Noñaatziiri ootamentotsipayeeni jovetsikayeetzi oro. Ikaratzi 7. ¹³Iro kantacha janta niyankineki ari josatekaka aparoni kempitakarori Itomi Atziri. Opamankakeri iitziiki iithaare. Jontarekakari ichopineeki jovetsikasheronaataatzi oro. ¹⁴Kitamaropovainka ikantaka iitoki, kempivaitaka iroomi ivitzi oisha, kitamaroki okantaka iroovaitake sharaka. Irooki okempiyetakarori paampari. ¹⁵Shipakiryaa okantayetaka iitzi, iriivaitake iporeryaatzi kireeki itagaitzi. Okempivaitakaro iñaane opoimpaatzi osheki jiña. ¹⁶Joirikake impokiropayeeni irakojanoki, ikaratzi 7. Joimishitovimaitaro ipaanteki kempitakarori osataamentotsi, apimitzikarate okanta othoyempitake. Ikempitakarori iporoki ikantaranki ooryaatsiri ishipakiryaaperotzi tampatzikapaite.

¹⁷Ikanta noñaakeri, tyaanakena nokamanake. Iro kantacha jantantakanaro irakojano, ikantana: “Eero pitharovi, Naakatake etarori, Naakatake overaan-

tyaarone. ¹⁸Naakatake kañaaneri, nokamavetaka iro kantacha iroñaaka ari nonkantaitatyeeeni nañagai. Naakatake ashitaaro shintsinkantsi jovayeetaanara nompeyakaantya notyaantayetantai sarinkaveniki. ¹⁹Posankinatero okaratzi piñaakeri, iro petanakya okaratzi piñaakeri iroñaaka, impoña onkarate piñeeri eejatzi apaata. ²⁰Ikaratzi ootamentotsi piñaakeri karatatsiri 7, iriira oshiyakaaventariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi. Ikaratzi piñaakeri impokiro noirikakeri nakojanoki, karatatsiri 7, iri oshiyakaaventariri maninkariite tsipayetaariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka.”*

**Kamantaantsi jotyaantaitakeneriri 7
japatoyetaa kempisantzinkariite:**

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Efeso-ki

2 ¹“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Efeso-ki. Iriira ñaanatziri oirikakeriri 7 impokiro irakojanoriki, osatekainchari niyanki ipaampatakera 7 ootamentotsi. Ikantziri:

²Niyotziro okaratzi pantayetzi, tsika pikanta pantavaitake, okaratzi pamavetakeri. Pisamayetakari kaariperoshireriite. Piñaantayetaari paitashivaitachari, “Otyaantajanoriite” itizimi iyotaantashivaitachari. Piyotairi eeroka thairi jinayetatz. ³Kyaaryoori pinake, amavevaine pikantaka, osheki pikemaantshivaitaka jovasankitaaventaitzimiro pimairyero novairo. Temaita pisamavaita. ⁴Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethata-tsine. Jiroka okanta: Povashaantanakero

* **1.20:** Tzimatsi kantatsiri irikaite “maninkariite” ñaaventakotainchari jaka, iriitakera atziriite ikaratzi jevayetairiri kempisantzinkariite. Tzimayetatsi pashine kantatsiri, irijanyetake kyaaryoori maninkariite.

eerokaite petakotanta, te pantairo pikempivetanakaroranki pairani. ⁵Pinkin-kishiretero tsika pikanta pairani ovakera pikempisantanake. Povashaantero tsika pikanta iroñaaka, pimpiyakotairo pantairo tsika pikantanaka ovakeraini pikempisantanake. Tema eerorika povashaantairo, ari niyaatashitakemi, naapithataimiri ootamentotsi saikimotakemiri janta. ⁶Iro kameethataintsi pantakeri eerokaite pikisaneentakero jantayetakeri ikaratzi kempisantanairiri jiyotaanziriranki Nicolás. Nomatzitaitakari naaka. ⁷Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone, ari noshinetairi iroyaaro chochoki ovañaantatsiri tsika otzimi pankitainchari itasorentsipathateki Pava.’”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Esmirna-ki

⁸“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Esmirna-ki. Iriira ñaanatziri itzimi etakarori, intzime overaantyaarone. Iriira ñaanatziri itzimi kamavetaicha iro kantacha añagai eejatzi. Ikantziri:

⁹“Niyotziro okaratzi pantayetzi, niyotziro tsika okanta pikemaantsivaitaka, niyotziro tsika okanta pashinonkaavaitaka, eerokataavetakara ashaarantashiretaneri. Niyotzi eejatzi ithaiyakotakami judfo-payeeni janta. Ipaitashivaitaka judfo, aña Satanás ashitayetakari. ¹⁰Eero pitharovakaashitaro onkarate pinkemaantsityaari. Tema irootaintsi piñeero tzimayetatsi janta tsika inkarate irashitakotakaante kamaari. Ari pisaikeri onkarate 10 kitaite pinkemaantsivaitya, iñaantashiretatyaaamira kamaari. Iro

kantacha ontzimatyepinkyaaryooshirete eerokaite piyaatakaairo onkantavetakya irovaitemi, impoña apaata aritake nañaakagaimi, onkempivaityaaro namathaiyetaatyemimi. ¹¹Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, eerora jiñeero inkemaantsivaitaiya irapiitairo inkamai.’”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Pérgamo-ki

¹²“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Pérgamo-ki. Iriira ñaanatziri otzimotziri irosataamento apimitzikaratatsiri okanta othoyempitzi. Ikantziri:

¹³“Niyotziro pantayetzi, niyotzi ari pisaikimotakeri ikaratzi ipinkathariventziri Satanás. Iro kantacha niyotzimi eejatzi oisokero povakena pipairyapiintakero novairo, te povashaantero paventaashiretana. Te povashaantakero eerokaite okantavetaka jovamaaveetakari noyempisantakaaperotane Antipas, itzimi kinkithatakotakenari janta tsika jinampitaro Satanás. ¹⁴Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Tzimayetatsi tsika pikarataiyini kempitakariri Balaam jiyotaantzi. Tema pairani Balaam, jiyotaapiintakeri Balac onkantya inkaimashiryaantyaariri charinetanakariri Israel-ni irovakaiyaari ipomeyeetziniriri ikempitakaantashitari ivavane. Jimayempitakaakeri eejatzi. ¹⁵Ari okempitakari eejatzi tzimayetatsi itzimi kempisantayetakerori jiyotaanziriranki Nicolás. ¹⁶iPovashaantairo! Eerorika povashaantziro, ari niyaatashitakemi novayiriteri, iroora novayiritantyaari osataamentotsi

* 2.6,15: Te jiyoperoyeetzi itzimi “kempisantanairiri jiyotaanziriranki Nicolás.” Kempitaka iriyetake nashitaincha japatota, iri iyotaashivaitakariri kempisantzinkariite, aamashitya iri kempitakariri Balaam okaratzi jantakeri pairani irirori.

shitovatsiri nopaanteki. ¹⁷Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, ari nompakeri iroyaaro omanaantsitsiri maná. Ari nompakeri eejatzi aparoni kitamarori mapi tsika osankinataka ovakerari vairontsi tsika otzimi kaari jiyoyeetzi, intaani iriyotairo intzime aakerone iroka mapi.’”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Tiatira-ki

¹⁸“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Tiatira-ki: Iriira ñaanatziri Itomi Pava, itzimi kempitakariri irooki paampari, itzimi poreryaataintsiri iitziki. Ikantziri:

¹⁹Niyotziro pantayetzi, petakoyetan-taka, pinkempisantake, pantavaitake, kamaitaneri pinake. Eekero pinkamaitantyaaro iroñaaka panaakaanakero pikantaveta pairani. ²⁰Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethata-tsi. Jiroka okanta: Paapatziyakaro eerokaite tsinane paitachari Jezabel. Okantzi iroori kamantantanero onatzi, iro kantacha okaratzi iyotaantakeri iroori, osheki oitzipinashiretakeri notzikatane. Iro opoñaantari ovakaayetakeri

ipomeyeetziniriri ikempitakaantashiitari ivavane. Omayempitakaayetakeri eejatzi.

²¹Osamani noyaakovetakaroro ovashaantantyaarori antakeri, iro kantacha te onkove ovashaantero omayempivaitzi.

²²Eerorika ovashaantashitaaro, arira nomantsiyatakeroro tsika omayempitajaan-tapiintake, ari onkemaantsivaityaari. Ari nonkempitaaakeriri inkarate mayempitakerone. ²³Ari novamaayetairi ikaratzi iyotaayetakeri. Iro ompoñaantyaari iriyotai maaroni kempisantzinkariite naakatake iyoshiretziri maaroitni, niyotzi opaita ipampithashireyetari, niyotzi opaita ikemashireyetziri. Ari onkantya noipiyantyaamirori okaratzi

pantayetakeri eerokaite. ²⁴Irooma eerokaite, kapatapainchari janta Tiatira-ki kaari kempisantakerone okaratzi iyotaantashivetakeri, eerora nokisathatzimi. Tema te pimpankevinta-vaityaaro okaratzi iyotaantashivetakeri ipaitayeetziri “iromanakaaperotane Satanás.” ²⁵Iro kantacha eerokaite ontzimayeera pinkyaaryooneyete irojatzi nompityantakyaari. ²⁶Intzimerika kitsirinkakerone irimonkaratero noñaane irojatzi ovekaraantapaakyarone, aritake nomatakaakeri impinkathariventairi atziriite. ²⁷Ari oshiyakyaaro ikempitaa-kena Ashitanari naaka, jimatakaakenaro ipinkatharitakaana, ari inkempitagaiyaa-riri eejatzi iriroriite impinkatharitakairi. Ari ijevatantaiaari irashirokotzite.

Irijatzi aperotairine iisanentane, inkempitakaantairi iporokaitziro kovitzi.

²⁸Ari nompairyee naaka kempitakariri impokiro orimishi. ²⁹Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi jiñaanatziri kempisantzinkariite.’”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Sardis-ki

3 ¹“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Sardis-ki. Iriira ñaanatziri ipaitayeetziri ‘7 tasorentsi,’ itzimi oirikiriri 7 impokiro. Ikantziri: ‘Niyotzimiro pantayetakeri, ikantayeetzimi “añaashireri,” aña te ari pinkantya, kamashireri pinayetzi.

²Pinkakempishiretai. Pinkyaaryooshirete eero pikamashiretanta. Tema Pava jiñiiri okaratzi pantziri te pimonkaratero otzimi ikovakayimiri. ³Pinkinkishiretero ikamantaitakemiri pairani, pimonkaratero. Povashaantero pantapiintakeri. Eerorika pikakempitai, ari nomapokapaimi nompieerika, nonkempityaari jomapokantzi aparoni koshintzi. ⁴Iro kantacha tzimatsi kapicheeni janta Sardis-ki matakakeri ikiteshiretzi.

Iriiyetake kempitakariri kaari oipatsite-rone iithaare, irootakera apantantaariri irikaite onkantya intsipantaitaayanari nokithaataro kitamarori. ⁵Intzimerika kitsirinkakerone, aritake nonkithaatairi kitamarori. Eero noshetziro ivairo itsipataari josankinatakotaka inkarate kañaaneyetaatsine. Aña ari nonkantairi Ashitanari, eejatzi maninkariite: “Ikempi-santaana irika.” ⁶Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Filadelfia-ki

⁷“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Filadelfia-ki. Iriira ñaanatziri Tasorentsitsiri, Kyaaryoojanori. Iri jiñaanatzi jovayeetakeri irominkyaayetairi atziriite, irijatzi otzikayetairine kaari irishineete inkyaayete. Arira inkempitaiyaari David-ni. Tekatsira shintsithaterine irika ominkyaantaatsiri, itzimi eejatzi otzikayetantaatsiri. Ikantziriri:

⁸“Niyotziro pantayetzi. Pamene. Noshinetakemi pinkyee, tekatsira otzikaa-vakemine. Iroora nomatakemiri tera pishintsishiretaiyeni, iro kantacha pimonkarataakenaro noñaane, te inkemaitemi pinkante: “Te jashitana Pava.” ⁹Iriroma irikaite kantashivaita-chari: “Naaka Judío.” Kaarimaita judío-perori, aña iri jashiyetakari Satanás. Irootakera notyeerovakaantaiyaariri apaata iñaapinkathayetaimi. Ari iriyotairi omatatya netakotakami. ¹⁰Tema pikyaaryoventakero eerokaite pimonkarayetziro noñaane, aritake nonkempoyaa-ventakemi eero iñaantashiretantayeetami. Tema kapichetapaake iriñaantayeetan-tyaariri ikaratzi nampiyetarori kipatsiki. ¹¹Irootzimatake nompikyake. Kisora povero pikempisantakeri, eero pamenaa-shivaitanta panintaiyaaro impayeetaimiri, iramathaiyeetaimira. ¹²Intzimerika

kitsirinkakerone iroka, ari nonkempitakaantairi aparoni tzinkamintsi otzinampitziro itasorentsipankote Pava. Ari irashi irovairo irisaikai. Ari nonkentakotaineri ivathaki ivairo Pava, ari iriyoyeete Pava ashitaari. Ari nonkentakotaineri ivathaki ovairo nampitsi Jerusalén, ari iriyoyeetai irisaikai irika inampiki Pava, tsika ontzime areetaachane osaaviki ompoña-gaiyaaro inkiteki. Ari nonkentakotaineri eejatzi ivathaki ovakerari novairo. ¹³Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Laodicea-ki

¹⁴“Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Laodicea-ki. Iri ñaanatziri ipaiyeetziri ‘Ari onkantyaari,’ itzimi javentaashiretapiintayeetari jiñaavaitziro kyaaryoori. Iriira jiñaanatzi itzimi jovetsikakaayeetakeri pairani iroka kipatsi. Ikantziriri:

¹⁵“Niyotziro pantayetzi. Pikempitakarora kaari saavaatatsine, kaari katsinkaatatsine. Nokoviri naaka, saavaari. Eerorika osaavatzi, katsinkaari. ¹⁶Irooma pikempitaro eempaari jiña, ari norovaventakyaami. ¹⁷Pikantapiintaiyini eerokaite: “Ashaarantakana, tekatsi nonkovitye.” Iro kantacha tera ari pinkanta, aña ovashireri pinatzi, manintaari, ashinonkaari, mavityaakiri, sapokamerekiri. ¹⁸Aña ontzimatyepinkempitakaantairo pamanantaatyeeerimi noorote itzimi itaayeetakeri imporekaperotantyaari. Arira pimatairo pashaarantya. Pinkempitakaantairo pamanantaatyeeeromi kitamarori noithaare, eero pisapokamerekivaitanta iro ompoñaantyaari pimpashiventavaitya. Pinkempitakaantero pamanantaatyeeeromi naaventaro peshitakotantaiyaari pimavityaakivaitake. ¹⁹Iro nametari naaka nokisathatziri netakotane, novasankitairi. Ontzima-

tyeera pinkyaaryootai eerokaite, pimpiya-shireyetai. ²⁰Pamene, kempivaitakara nonkatziyatyeemi jakakiroki nokaimi nonkyaantyaari. Tzimatsirika inthomointa kemakenari, ishinetanarika nonkye, ari antsipatavakaiyaari ayootavakaiya.

²¹Intzimerika kitsirinkakerone iroka, aritake intsipataiyaana nompinkathariventante. Tema nomatakero naaka nokitsirinkakero, notsipataari isaikamentoki Ashitanari nopinkathariventantai. ²²Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi ikantziriri kempisan-tzikariite.’”

Tharomentaantsi inkiteki

4 ¹Okanta okaratapaake iroka, noñaatzai ashitaryanaana inkite. Irijatzi apiitapairo jiñaanatapaana noñaakeri inkaaranki poimpatapaintsiri ikempitari tyoorensi. Ikantana: “Pimpoke jenoki, ari noñaakemi onkarate avisatsineri apaata.” ²Ikanta niyaashinenkatake jenoki, noñaakero saikamentotsi, okempivaitakaro isaikantapiintari pinkatharijanori, ovaneenka okantaka. Tzimatsi aparoni saikantakarori. ³Irika saikaintsiri shipakiryaa ikantaka, ikempitakaro potsitakiri mapi karenikitatsiri. Itapotakari oyechari isaikamentoki, ikempivaitakaro oyechari natsiryaakiri mapi karenikitatsiri.* ⁴Tzimatsiya pashine saikamentotsi 24 okaratzi, iro osatekakeriri niyankineki saikaintsiri. Ari isaikayetakeri antarikonaita, kitamaro okantayetaka iithaare, oro inayetake iramathaire. ⁵Noñaake ookatharontsi, nokemakero opoñaanaka oñaanake janta saikamentotsiki. Tzimatsi 7 ootamentotsi ovaampatainchari, iri omontetakari saikamentotsi. Iriitakera

oshiyakaaventariri Itasorentsita Pava, karatatsiri eejatzi 7.

⁶Tzimatsi inkaare omontetakari saikamentotsi, kiteshaaniki okantaka. Tzimatsi 4 inkiteveri katziyeenchari, iri tapotakerori iroka saikamentotsi. Iro kantacha irika inkiteveriite otzimi osheki irooki, irootake jamentantayetari tsikarika, jamentantayetaro eejatzi itaapiiki. * ⁷Aparoni inkiteveri joshiyakari kashekari. Pashine joshiyakari vaca-aniki. Pashine atziriporo jinake. Iriima pashine joshiyakari jevovaita pakitha. ⁸Poñaashitaka otzimayetanake ishivanki irika inkiteveri, 6 ishivanki tzimayetanaintsiri. Otzimi osheki irooki ivathaki, otzimitanaka irooki inthomointa ivathaki. Iriitake aakoventanakarori ipanthaapiintake, kitaiteki eejatzi tsireni, ikantzi:

Tasorentsi, Tasorentsi, Tasorentsi inatzi
Pinkathari Pava, Shintsiperotatsiri.
Iriitake añaatsi iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzimatake impiye.

⁹Ari ikantapiintatya irikaite inkiteveri itharomentari irika saikaintsiri, kantaitachari jañi. Ikanta joñaakantakero irikaite jiñaapinkathatapiintakeri, ipaasoonketapiintakeri, ¹⁰jimatanaakero eejatzi 24 antarikonaite jotyeerovashitanakari saikaintsiri, kantaitachari jañi. Itharomentanakari, jamathairiyimotanakari. Ari jiñeetzirori omapero janaakotan-tzi irika saikaintsiri ipinkatharitzitzi, okantaveta ipinkathariventantaveta eejatzi antarikonaite. Ikantaiyanakeri:

¹¹Novinkatharité, Pavá,

Iroora apantataitarori ontzimomotemi eeroka povaneenkaro, ñaapinkatha inkantayeetemi, ontzimomotemi pishintsinka.

* 4.3: Mapi “potsitakiri karenikitatsiri” ipaiyeetziro “jaspe,” ipaiyeetziro eejatzi “cornalina.” Irooma mapi “natsiryaakiri karenikitatsiri” ipaiyeetziro “esmeralda.” * 4.6: Kantakotachari jaka “kiteshaaniki” okempitakaro okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

Eerokatake ovetsikayetakero
maaroni, tema eerokatake kovashi-
tainchari ontzimayete povetsikane.

Osankinarentsi ipoña Oisha

5 ¹Noñaatziiri irika thointainchari
saikamentotsiki, joirikake irakoja-
noki aparoni osankinarentsi. Kameetha
apinaitaka, 7 okaratzi japiipiitaitakero
jontsirekaitakero eero japinairyaaantai-
taro. ²Noñaatzi eejatzi aparoni maninkari
tzimatsiri ishintsinka, shinsheenka ikanta
iñaavaizti, ikantzi josampitantzi:
“¿Niinkama ipairyeeetakeri ironstireka-
ryeero osankinarentsi, impoña irapinai-
ryeero?” ³Tekatsi aparoni materone
irapinairyero iriñaanatero. Te intzime
inkiteki, tekatsi eejatzi kipatsiki, ari
okempitakari sarinkaveniki, te intzime
apinairyeeerone. ⁴Iniroite niraanaka, tema
tekatsi materone irapinairyero iriñaana-
tero. ⁵Ikantana aparoni antarikona:
“Aritake piraaka. Pamene. Tzimatsira
aparoni matakeroiri otzimimotziri
itasorenka, iri materone ironstireka-
ryeero, irapinairyero eejatzi. Iriitakera
aparoni charinetakariri Judá, ipaiyeetziri
'Kashekari.' Irijatzi charinetakariri
David-ni. Iriitakera ipairyeeetakeri
irimatero.”

⁶Opoñaashitaka noñaake aparoni oisha.
Ikatziyaka niyankineki osaikakera
saikamentotsi, josatekari inkiteveriite,
josatekari antarikonaite. Kempivaitaka
irika oisha aritake jovamaaveetakari
pairani. Tzimatsi okaratzi 7 ichée.
Tzimatsi eejatzi 7 irooki. Iriira oshiyakaa-
ventachari 7 Tasorentsi, ikaratzi jiñeetairi
maaroni kipatsiki. ⁷Ikanta irika oisha,
jiyaatashitakeri okarikiini saikaintsiri.
Joirikapaakero osankinarentsi. ⁸Ikanta
inkiteveriite ipoña antarikonaite,
jotyeerovashitanakari oisha, jiñaapinka-
thatanakeri. Tzimayetatsi ivanthaamento.
Tzimayetatsi kasankainkari itaayeeetziri

jovayeetakero oro-naki. Iroka kasankain-
kari iro oshiyakaaventacha iñañaatane
itasorentsitaikaitane. ⁹Ari ipanthaiyana-
kero ovakerari panthaantsi, ipanthaako-
tziri oisha, ikantzi:

Eeroka ipairyeeetakeri poirikero
osankinarentsi, eeroka ontsireka-
ryeerone,

Tema eeroka kapathainkataints
jovamaaveetakami, ari pipinako-
ventairi atziriite jashitantaariri
Pava.

Ari opoña jashiyetaari Pava tsika
ikaratzi sheninkamirinkatavakaa-
chari tsikarikapayeeni, kemathata-
vakaarori iñaane tsikarikapayeeni,
ikaratzi nampiyetarori tsikarika
janta, ikaratzi ipinkathariventai-
tziri tsikarikapayeeni.

¹⁰Eeroka kantakaarori ikempitantaariri
pinkathariite, ikempitaari omperata-
sorentsitaari, jantavaitaineri Pava.

Iriiyetakera pinkathariventairine
osavisatziiite.

¹¹Opoñaashitaka noñaake osheki
maninkariite piyotzimentapaakarori
saikamentotsi, tsika isaikake inkiteveriite
ipoña antarikonaite. Ari ipiyoperotaiya-
paakani oshekirini, oshekirini maninka-
riite. ¹²Ikantaiyini:

Irika oisha jovamaaveetakari, iriira
apantaperotataitaari ontzimimoteri
itasorenka, ontzimimotairi irashaa-
karo, iriyotane, ishintsinka, iriña-
pinkathayeetairi, irovaneenkataiya,
intharomentaityaari.

¹³Nokematzi ipanthaiyanakeni maaroite
saikantarori inkite, kipatsi, inkaare,
sarinkaveni. Ikantaiyini:

Irika thointainchari saikamentotsiki,
itsipatakari oisha, tharomentaari
jinatzi, ñaapinkathataari jinatzi,
otzimimotziri irovaneenkaro,
ipinkathariventantzi, arira
inkantaitatyeeni.

¹⁴Iriira inkiteveriite apiipiitzirori ikantzi, “Ari onkantyaari.” Iriima antarikonaite otyeerova ikantaiyakani jiñaapinkathatai-yarini irika kantaitaachaneri.

Jontsirekayeetakero

6 ¹Opoña noñaakeri oisha jontsirekaryaanakero etanakarori jontsirekayeetakero. Ari ishincheenkatanake iñaavaitanake aparoni inkiteveri, okempivaitakaro ookatharontsi, ikantzi: “iPimpoke! iPamene!” ²Noñaatziiri ishiyataipaaka aparoni kitamarori mora, joirikakero ivyaane irika kyaakotakariri mora. Jamathaitavakeri, jatake irovayiritya, iraperotante.

³Ipoña jontsirekaryakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “iPimpoke! iPamene!” ⁴Ari ishiyataipaaka pashine mora kityonkari, ipaitavakeri iniroite ovathaamentotsi kyaakotakariri. Iri jovayeetake irovashaantakairi atziriite isaiki kameetha kipsatsiki. Irojatzji opoñaantanakari jovamaavakaayeta.

⁵Ipoña jontsirekaryakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “iPimpoke! iPamene!” Noñaatziiri ishiyataipaaka pashine mora cheenkari, joirikataike itenamento kyaakotakariri.

⁶Nokematzi ñaavaitanaintsiri ikatziyeeyakani inkiteveri, ikantaitzi: “Pimpimantayete eepiyokiini pivankire, pimpinatakaapero-tyaaro, tema te ontzimaperote. Ari paake osheki kireeki aparoni kitaite, irojatzji iriñeetantakyaarori irinirote tashetsi. Iro kantacha tekeraatara povaariperotziro pankirentsi tsika jaayeetziro jimireetari, tsika jaayeetziiri eejatzji yeenkantsi.”*

⁷Ipoña jontsirekaryakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “iPimpoke! iPamene!” ⁸Noñaatziiri ishiyataipaaka pashine mora kiteriri, ipaitayeetziiri “Kaamanetaantsi” kyaakotakariri. Ari itsipatakari ipaitayeetziiri “sarinkaveni.” Irika ipaitayeetziiri “Kaamanetaantsi” ipairyeeetake irovamaayete osheki osavisatziite. Tzimayetatsi jovamaakaanakeri irovathaantayeetyaari osataamentotsi, tzimayetatsi aayeteri itashe, pashine aayetakeri mantsiyarentsi, pashine iratsikayeteri katsimari piratsi. *

⁹Ipoña jontsirekaryakero oisha pashine. Noñaatzi oponkitziki pomepirinimentotsi ishireete ikaratzi jovamaaventaitakeri ikyaaryootzi iñaaventziro iñaane Pava. ¹⁰Iri kaimayetanaintsi shintsini, ikantaiyini: “Novinkatharijanorité, Tasorentsi, Kyaaryoori. ¿Tsikapaitema onkarate poyaaventya onkantya pimpiyakoventantyaanari, povasankitayetairi osavisatziite?” ¹¹Ipoña ipayeetakeri kitamarori kithaarentsi inkithaatya, ikantzi: “Ekerotyaaami pimakoryaavake irojatzji irareetantakyaari pirentziite pitsipatakari pantavaitake. Tema ontzimatyete irovamaayeeteri eejatzji iriroriite inkempitakotyaaami eerokaite.”

¹²Noñaatziiri oisha jontsirekaryakero pashine, kapatapaaka aparoni inthonkantyaarori. Ari omapokanakari iniroite onikaro. Tsivakimatanaake ooryaa, tsireniki okantanaka. Kityonka ikantanaka kashiri ikempitanakaro iraantsi. ¹³Ari ithopiryaayetanake impokiro, ikempivaitanakaro oparyiikitzji irakakiri chochoki otekakitziro iniroite tampyaa. * ¹⁴Te onkoonatanai inkite, okempivaitanakaro apinaitaranki iniroite

* **6.6:** Iro ikantajaanaitakeri jaka: “Pimpimante apaponaroini harina onkarate ompinatya aparoni denario. Pimpimante mavaponaroini cebada onkarate ompinatya aparoni denario.”

* **6.8:** Jiroka kantakotachari jaka “tzimayetatsi,” intzimerika 4 atziri, aparoni kamakaanatsine. Ari inkantyaari pashineki nampitsi tsikarika itzimayetzi 4 atziri, aparoni kamakaanatsine. Arira inkantayetyaari maaroni kipsatsiki. * **6.13:** Iroka chochoki ikantakoyeetzi jaka higuera onatzi.

tsipana. Te iriñeetairo otzishipayeeni otarankayetanake eejatzi othampishipayeeni. ¹⁵Omanaiyanakani atziiriite imperetamoroki. Ari ikaratzi jomanaiyanakani maaroitene, pinkathariite, iriiperoriite, ijevarepayeeni ovayiriite, ashaarantaneriite, shintsiriite, omperataariite, saikashivaitane-riite eejatzi. ¹⁶Irikaite omanayetanainchari ikaikaimatanakero otzishi, mapiite, ikantzi: “Patsinakaiyenani. Pomanena eero noñaantari thointainchari saikamentotsiki. Pomanena eero noñaantari oisha kisaneeentakenari.” ¹⁷Tema monkarapaitetapaakara iyatsimanka. ¿Tzimatsima amaveterone?

144,000 ikentakotamakoyeetakeri

7 ¹Okanta okaratapaake iroka, noñaake ikatziyayeta 4 maninkariite tsikarika ovachentetapaara kipatsi. Iriitake otzikaakerori iniroite tampyaa. Iroora kaari jiñeetantaro ontamakaata-kairo inkaare, te iriñeetero eejatzi ovaraapanayetero oshi inchato. ²Ipoña noñaake eejatzi pashine maninkari itonkaapaake ishitovapiintzi ooryaa. Shincheenka iñaanatapaakeri 4 maninkariite. Tema irikaite 4 maninkariite, otzimimotziri ishintsinka, ipaiyeetakeri irovaariperotero kipatsi eejatzi inkaare. ³Ikantapaakeri: “Apaatara povaariperotziro kipatsi, inkaare, inchatopayeeni, nopothotavakeriita nonkentakotamakotantyaariri jomperayetaari Pava.” ⁴Nokematzi aparoni ñaaventakotanakeri iri ikaratzi ikentakotamakoyeetakeri. Ikarataiyini 144,000. Iriiyetakera karatatsira 12 jinashiyetaa icharineyetari Israel-ni. ⁵Ikentakotamakoyeetake 12,000 Judá-mirinkaite, 12,000 Rubén-mirinkaite, 12,000 Gad-mirinkaite, ⁶ipoña 12,000 Aser-mirinkaite, 12,000 Neftalí-mirinkaite, 12,000 Manasés-mirinkaite, ⁷ipoña 12,000 Simeón-mirinkaite, 12,000

Leví-mirinkaite, 12,000 Isacar-mirinkaite, ⁸ipoña 12,000 Zabulón-mirinkaite, 12,000 José-mirinkaite, 12,000 Benjamín-mirinkaite.

Kitamaroyetaintsiri ikithaayetaka

⁹Okanta okaratapaake iroka, noñaatzi ipiyotaiyakani atziiriite. Tema oshekipero ikantaka, tekachaaajaini materone iriyoteri tsikarika ikarataiyini. Iriiyetakeri poñaayetaichari tsika ipinkathariventzitayeevetakari tsikarikapayeeni, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampitziyevetarori tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. Irika atziiriite, iriitakera katziyayetachari janta isaikamentoki oisha, kitamaro ikantayetaka ikithaayetaka. Joirikayetake kompiropena. ¹⁰Tharomenta ikantaiyaka, ikaimaiyini ikantzi:

Iriira Pava ovavisaakotantatsiri, iriitakera thointainchari saikamentotsiki, itsipatakari kempitakotakariri oisha.

¹¹Ipoña jotyeerovaiyanakani ikaratzi tapothaitakerori saikamentotsi. Jirika ikarataiyake: maninkariite, antarikonaite, ipoña inkiteveriite. Itharomentanakari Pava, ¹²ikantaiyini: “iAri onkantaari! Tharomentaari jinatzi irirori, otzimimotziri irovaeenkaro, iyotaneri jinatzi, paasoonketaari jinatzi, ñaapinkathataari jinatzi, tzimatsi itasorenka eejatzi ishintsinka. Onkantaitatyeenira antharomentaiaari Pava. Ari onkantaari.”

¹³Ipoña jiñaanatanakena aparoni antarikona, ikantzi josampitana: “¿Niinkama irikaite kitamarothaitaintsiri ikithaataka? ¿Tsikama ikenapaakeka?”

¹⁴Ari nokantanakeri naaka: “Iitaantya, piyotziro eeroka novinkatharite.” Ipoña ikantanakena irirori: “Iriiyetakera ñaayetakerori ‘Iniroite Kemaantsivaitaantzi.’ Okempivaitakaro inkivayetantakyaa-

romi iithaare iriraane oisha, irootake kitamaromaitakaaperoyetakerori.

¹⁵Irootakera ikitsirinkantaarori irikaite ikatziyimotaari Pava isaikamentoki. Ari inkantaitatyeeni kitaiteri, eejatzi tsireni irantavaitaineri itasorentsipankoteki. Irika thointainchari isaikamentoki, ikempitaaro iriimi katziyathaantetainchane iraampeyeeri irikaite. ¹⁶Eero itasheneentavaitai, eero jimireneentavaitai, eero ikemaantsivaitaari ooryaatsiri, ¹⁷tema irika kempitakariri oisha, katziyimotakariri niyankineki thointainchari isaikamentoki, iriitakera aamaventaiaarine, inkempitakaantairi jaamaventaitari oisha, iriitake aayetairine irirakairi jiñaa tsika otzimi ovañaantatsiri. Tema Pava osheyookiperotairine, jiraavaiyetaka.”

Karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakero

8 ¹Ikanta kempitakariri oisha jontsirekayaakero karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakero. Osamanineeronka jimaireetapaintzi inkiteki, tekachaajaini aparoni ñaavaitatsine. * ²Ipoña noñaakeri 7 maninkariite itzimi itsipatapiintakari Pava. Ipayeetakeri tyoomentotsi. ³Ipoña ipokapaake pashine maninkari, ikatziyimotapaakaro pomepirinimentotsi, joirikanakitakero jovetsikaitziri oro. Irika maninkari, ipayeetavakeri osheki kasankainkari intaantyaaro joirikanakitakeri. Ari okonovakero iñañaatane atziriite itasorentsitakaitairi, kempivaitaka ompiyotakyaami onampinaki pomepirinimentotsiki. ⁴Okanta otaanaka kasankainkari janta joirikanakitakeri maninkari, katziyeenkatanaka oyachaane okonovainkatanakaro iñañaatane

itasorentsitakaitane, osheki onimotakeri Pava. ⁵Ipoña irika maninkari itzimi oirikanakitakero itaamento, jaake ovaamparimenkite pomepirinimentotsi, jotetakeri joirikanakitakeri. Jookakeri kipatsiki. Ari omapokanakari kameñeenkatanaintsiri, iniroite ookathathanaka, iniroite onikanaka eejatzi.

Tyoomentotsiite

⁶Ovetsikaiyanakani 7 maninkariite intyootaiyeni.

⁷Ari jetanakaro aparoni maninkari ityootanake, omapokashitapaaka oparyaapaake kipatsiki sharaka, eejatzi paampari, kempivaitapaaka iraantsi. Otaapaakero kipatsi. Iro aperotyaami kashetani kipatsi ontaiya inchatopayeeni, eejatzi inchashipayeeni. *

⁸Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka otonkanake kempitakarori iniroite otzishi, shitovanake paampari, ookapaaka inkaareki, okempitapaakaro iraantsi. Iro aperotyaami kashetani kipatsi tsika otzimayetzi jiñaa, ⁹iro iraperotyaami inkamayetemi ikaratzi saikayetantarori inkaare, eejatzi ikempiyetakari saikayetantakarori iniroite pitotsi. ¹⁰Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka ithopiryaanake impokiro, paampa ikantanaka irojatzi tsika otzimayetzi jiñaa, iro aperotyaami kashetani kipatsi otzimayetzi jiñaa. ¹¹Irika impokiro paryeentsiri kipatsiki ipaitayeetziri “Kepishiri.” Tema kepishaa ikantapaa-karo maaroni jiñaa tsika oparyaayetake ipomeki. Iro aperotyaami kashetani kipatsi inkamayetemi atziri itzimi opiyakeri jirakero jiñaa.

* **8.1:** Kantakotachari jaka “osamanineeronka,” aamashitya okaratzi 1/2 hora. * **8.7-12:** Jiroka kantakotachari jaka “Iro aperotyaami kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi mavakota kipatsi, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori, maaroni inchatopayeeni, shimapayeeni, othonka oshityaatanake jiñaa janta.

¹²Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka itsirenikitanake ooryaa, iro iraperotyaami kashetani te irooryaaperotai. Ari ikempitanakari eejatzi kashiri ipoña impokiro, te irooren-taperotaiya tsireni.

¹³Nokematzi poimpatapaintsiri jarapaake inkiteki, noñaatziiri pakitha inatzi, ikantapaake jateki: “iEejoo, eejoo, eejoo, inkantamacheeteri inkarate nampitavaiyaarone kipatsiki, iri apeshityaarone kapatapainchari intyoota-vai mava maninkariite!”

9 ¹Ipoña ityootanake pashine maninkari. Noñaatzi josaviinkata-paake kipatsiki aparoni kempitakariri impokiro. Iriira ipairyeyetake irashita-ryeero omorona inthomointaperotatsiri. ²Ikanta jashitaryaakero, ari oshitovainka-tanake kachaari, iroovaitake okantaranki iniroite ootaantsi. Opamankanakeri ooryaatsiri, eejatzi tampyeenka. ³Ari ishitovanakeri kachaariki osheki tsinaroniro, ikempitapaakari ikentantzi kitoniro. ⁴Te irishinetaiteri irovaaripero-tero pankirentsi, inchashipayeeni, inchatopayeeni. Intaani ikentayetapaa-keri atziriite kaari ikentakotamakoyetzi Pava. ⁵Irikapayeeni tsinaroniro, te ishineeteri irovamayeri atziriite ikentaye-takeri. Intaani ikemaantsitakaayetashita-kari ikaratzi 5 kashiri. Iniroite ikatsitzi-motakeri, iroovaitake iyatsinka kitoniro. ⁶Oshekira inkemaantsivaitya atziriite, inkovayetanake atziriite inkamapithateri, eero okantamaita.

⁷Irikapayeeni tsinaroniro ikempitakota-kari morapayeeni jiñaantakaayeetari irovayiritya, jamathaiyetakari oro. Atzirivorovaitake ikantayetaka. ⁸Santha-petaishi okanta iishi, iroovaitake oishi

tsinane. Antarotziitaini iraiiki, iroovaitake iraiiki kashekari. ⁹Kempivaitaka ikithaata-karomi ashirotaki ichopineeki. Iniroite impoimpatanake jaraiyanakeni, irirovai-take ipoimpatzi imorane atziriite aririka irovayiritavakaiya. ¹⁰Ikempitakariri kitoniro otzimayetzi ithoyene ipatzishi-thaki. 5 kashiri osamanitzi avisantyaari iyepiyanka. ¹¹Irikara ijevaritakariri tsinaroniro, maninkari inavetaka, iriitakera pinkathariventantatsiri janta inthomointaperotzi omorona. Ipaitayee-tziri irika “Aperotantaneri.” Iñaaneki hebreo, ipaita “Abadón.” Iñaaneki griego, ipaita “Apolión.”

¹²Arira overaari etanakarori jatekaitzi “ieejoo!” Iro kantacha eenirora okapata apite inkantaite “ieejoo!” omonkaratya.

¹³Ipoña ityootanake pashine maninkari, eeniro ikapatapaaka intyootavai aparoni maninkari irojatzi irimonkaratantyaari 7 maninkariite. Nokematzi ñaavaitanain-tsiri osorinacheenampiki pomepirinimen-totsi montetakariri Pava. ¹⁴Jiñaanatapaak-keri maninkari tyootanaintsiri, ikantziri: “Poosoryaakoteri 4 maninkariite itzimi kempitakarori oosotatyeerimi iniraani jiña ipaitayetzi ‘Eufrates.’” ¹⁵Jash-ryaakoyetakeri maninkari ayimatakeri irovante. Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi. Irootakera jashiryaakoyetantakariri iraperotante. ¹⁶Tzimatsi osheki ovayiriite kyaakoyetakariri imorane. Ikantaitakena, ikarataiyini 200,000,000 ovayiriite. ¹⁷Ipoña noñaakeri ikoñaapero-tanake irika ovayiriite noñaavyatakariri, ikithaayetakaro ashirotaki ichopineeki. Tzimatsi porekathaitaintsiri ikempitakariri paampari, pashine kityonkaneeronkathai-taintsiri, pashine kiterithaitaintsiri. Irika

* **9.15,18:** Jiroka kantakotachari “Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi mavakota kipatsi, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori.

morapayeeni, irirovaitake iito kashekari. Oshitovanake ipaanteki paampari, kachaari, kiterimoito okantanaka, osheki oshitzinka. ¹⁸Iroora aperoterinemi ovamairi atziri nampiyetarori kashetani kipatsi, okaratzi shitovanaintsiri ipaanteki. ¹⁹Tema ipaanteki morapayeeni otzimayetake ishintsinka. Aña kantatsi iratsikantantyaaro eejatzi ipatzishitha, ikempivaitakarira maranke.

²⁰Iro kantamaitacha, te irovashaantero ikaariperoyetzi atzirite kaari irovamaayee. Eekero jiyaatakaatziro iñaapinkathayetanakeri kamaari, iñaapinkathatziri oshiyakaaronsi jovetsikayeetziri oro, kireeki, ashiro, mapi, inchakota, ikempitakaantakeri pava, temaita inkemanete, te iraniitanete.* ²¹Tera irovashaanterokero eejatzi jovantayetzi, ikisaminthatantzi, jimayempitzi, ikoshitayetzi.

Maninkari oirikakerori iryaani osankinarentsipana

10 ¹Ipoña noñaake josaviinkata-paake pashine maninkari, ikenan-tapaakaro menkori, kempitavaitaka irika iro inkithaataka yaami menkori. Kempitavaitaka iri oyechari iramathaitakya iitoki. Shipakirya ikantaka iporoki, irirovaitake ooryaatsiri. Omorekataike iporipayeeni. ²Joirikake iryaani osankinarentsipana. Jayiitzimatapaakera, jaatzikantapaakaro iitziperori inkaareki, irooma irampate, iro jaatzikantapaaka kipatsiki. ³Ikaimapaake shintsiini, iriivaitake ikaimi kashekari. Omapokashitanaka ookathatanaka, 7 okaratzi apiitanakero. ⁴Okanta okarata-paake 7 ookathataka, ari nokovaveta nosankinateromi nokemakari iñaavaiyeetakeri ookatharontsiki. Nokematzi iñaanatanakena aparoni inkitesatzi, ikantana: “Eero posankinatziro pikema-

keri ookatharontsiki.” ⁵Ipoña iñaavaitanake noñaakeri maninkari jaatzikapaa-kero inkaare, ipoña kipatsi. Itzinaavakotanakero irakoperori, ⁶iro iyoyeetantyaari te ithaiya iñaavaitziri ipairyiirora ivairo Pava Kañaaneri, itzimi ovetsikakerori inkite, kipatsi, inkaare, maaroni ikaratzi tzimantarori. Ikantanake: “Tera osamani-tapai, ⁷irootaintsi intyoote overaantarori maninkari, arira omonkarapaitetya okaratzi Pava ikantakeriri kamantantane-riite inkamantantero kaari jiyotakoveeta pairani.”

⁸Nokematzi japiitanakero iñaanatanan inkitesatzi, ikantana: “Piyaatashiteri maninkari katziyeenchari inkaareki eejatzi kipatsiki, payero eeroka panaryeenchari joirikakeri.” ⁹Ari nokantakero. Niyaatashitanakeri maninkari, nokampitapaakeri, nokantziri: “Pimpenaro osankinarentsi.” Ipoña ikantanakena irirori: “Jiroka, poyaaro. Osheki ovochanka, iriivaitake pitsi aririka povakyaaro, irooma aririka piniyakero, osheki oyepishikemi pimotoziki.” ¹⁰Ari nokantakero, naakero, novakaro. Ari okantaka, pochakitake iriivaitake pitsi, iro kantacha osheki oyepishikanakena nomotoziki. ¹¹Ipoña ikantanakena maninkari: “Pinkamantayeterira onkarate avishimoyeterine ikaratzi nampiyetarori tsikarika janta, ikaratzi ipinkathariventayeetziri tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. Pinkamantayeteri eejatzi pinkathariite.”

Apite ñaaventantaneri

11 ¹Ipoña ipayeetakena aparoni kotzitsi, nomonkaramento onatye. Ikantayeetana: “Piyaate pimona-ratero tasorentsipanko, eejatzi pomepirinimentotsi. Piyoteri eejatzi tsika ikaratzi

* 9.20: kantakotachari jaka “ashiro” irijatzira ipaiyeetziri bronze.

piyotainchari janta iñaapinkathatantzi.
²Eerora pimonkaratziro jakakiroki
 tasorensipanko. Iroora ishineyeetakene-
 riri pashinesatzi atzirriite, arira impiyotai-
 yaani maimanetantneri janta tasorensi-
 nampitsiki. Ari avisheri inkarate 42
 kashiri osamanite.* ³Aripaitera,
 notyaante apite ñaaventakotenari,
 iriitakera kinkithatapaakerone avisayeta-
 tsine, onkarate 1,260 kitaite iriñaaven-
 tena. Inkempitakotakyaari ikanta
 ikithaayeta ovashiretakotariri
 kaminkari.”

⁴Irikaite apite ñaaventantneri, iriira
 joshiyakaaventayeetakeri pairani apite
 inchato, irijatzi joshiyakaaventayeetakeri
 apite irootamento Pava itzimi pinkathari-
 ventziriri kipatsisatzi.* ⁵Intzimerika
 kovatsine irimaimaneteri irika apite
 ñaaventantneri, ari irishitovanake
 ipaanteki paampari, iraperotakeri
 kisaneeentziriri. Ari inkantyaari maaroni
 kovavetachane irimaimaneteri, ari
 inkamake. ⁶Irika ñaaventantneri
 ontzimimoteri ishintsinka. Ari inkanta-
 kaakyaaro irirori eero oparyaagai inkane
 irojatzi irimonkaratantakyaarori
 ikinkithatatakaantzi. Ari onkantake
 impeyero iraantsi jiñaapayeeni. Ari
 onkantake ontzime ompaitya pomerentsi-
 tzimovaityaarine osavisatzi. Ari irapiipii-
 tero okaratzi ikoviri irirori. ⁷Aririka
 onkaratapaake ikinkithatake, ari irishito-
 vanakeri koveenkari piratsi impoña-
 kyaaro omoroki inthomointaperotatsiri,
 imaimanetapaakeri apitera ñaaventanta-
 ner, irojatzi irovamaantakyaariri.
⁸Irookanakeri irovamaane avotsiki
 saikatsiri janta iniroite nampitsi, tsika
 ipaikakotajaantaitakeri pairani Ivinkatha-

rite. Iroora oshiyakaaventachari janta
 “Sodoma” ipoña “Egipto.” ⁹Eero ishinee-
 tziri inkitayeeteri irovamaane, ari
 avisaneentanakeri mava kitaite onkarate
 osamanite iramenaminthaiteri. Inthonkya
 iriñaayeteri nampiyetarori tsikarika,
 sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapa-
 yeeni, kemathatavakaarori iñaane
 tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariven-
 taitziri tsikarikapayeeni. ¹⁰Iniroite
 iroimoshirenkya kipatsisatziite, impashi-
 tavakaayetya opaiyetarika. Kimoshire
 inkantayetya jovamaayeetakerira
 apiteroite ñaaventantneri itzimi
 kemaantsitakaayetakariri kipatsisatziite.
¹¹Iro kantacha, avisaneentanakera
 pashine mava kitaite, itasonkairi Pava
 irikaite, añaayetai. Ipoña ipiriintaa.
 Osheki itharovayeetanake jiñeetakeri
 ipiriintaa. ¹²Ikemayeetake shintsiri
 ñaantsi inkiteki, ikantaitake: “Pataite
 jaka jenoki.” Jomapokashitanaka
 jovajenokantanaaro menkori. Ari
 jiñaavairi maaroni kisaneeentavaitakeriri.
¹³Arira onikanakari iniroite kipatsi, iro
 aperoteromi nampitsi, ikamayetake
 ikaratzi 7,000 atziri. Iriima kaari
 kamatsine, ikantayetanake: “Omapero
 otzimi ishintsinka Pava saikatsiri
 inkiteki.”*

¹⁴Ari avisavetaka apite ikantaitake
 “ieejoo!” Iro kantacha, irootaintsira
 iriñeetero mavatatsine.

Overaantarori tyootaantsi

¹⁵Ipoña ityootanake ovekaraantarori
 maninkari, ari ikaimaitanake shintsini
 inkiteki, ikantaitzi: “Iroñaaka impinka-
 thariventantai Avinkatharite kipatsikinta.
 Ari impinkathariventantai Cristo, tsika

* **11.2-3:** Kantakotachari jaka “42 kashiri” irojatzi oshiyarori ikantayeetakeri “1,260 kitaite.” Irootakera kantakotachari avisaneentanake mava osarentsi osamanite. * **11.4:** Kantakotachari jaka “apite inchato” irootakera “olivos.” * **11.13:** Ikantaitziri “onikanakari iniroite kipatsi,” tsika otzimi 10 pankotsi, oporokanake aparori. Ari okantakari maaroni nampitsi.

itzimi jotyaantakeri Pava, ari inkantaita-tyeeni impinkathariventantai.” ¹⁶Ari jotyeerovaiyanakani 24 antarikonaite, itharomentanakari Pava, ¹⁷ikantaiyini: “Pavá, Pinkatharí, Shintsiperorí, eerokatake ññaatsi iroñaaka, pitzimita eeroka pairani, irootzimatake pimpiye. Osheki nombaasoonketemi, tema pimatakeri poñaakantziro pishintsinka, pipinkathariventantzi. ¹⁸Pairani osheki ikisaneentakemi atziriite, iro kantacha iroñaaka, monkaratapaaka poñaakantyaariri piyatsimanka, povasankitaayetairi kamayetaintsiri, paperoyetairi ovamaan-tayetaintsiri. Aripaite pimpinayetairi kamantantaneriite pomperatane eeroka, ari pinkempitaakeri pitasorentsitakaane itzimi pairaayetairori pivairo ññaapinka-thayetaimira, maaroitte pimpinayetairi petanakyaari antariite irojatzí iryaaniiteki, maaroni.”

¹⁹Ipoña ashitryaanaka itasorentsipan-kote Pava janta inkiteki, koñaavaitanake tasorentsínaki tsika jotetakoitziro antzimotavakaantsi. Antaro ookathata-naka, onikanaka kipatsi, paryeenkata-paake iniroite jiriniki.

Tsinane ipoña noonke

12 ¹Ipoña okoñaatanake inkiteki aamparentsi. Noñaatzí aparoni tsinane, iriivaitakemi ooryaatsiri okithaa-takari, iri kashiri okatziyantaka. Amathai-takotakari ikaratzi 12 impokiro.* ²Omotzitatzi iroka tsinane. Osheki okaikaimavaitake okemaantsita ontzimaanite. ³Ipoña okoñaatanake inkiteki pashine aamparentsi. Noñaatzí aparoni noonke, kityonka ikantaka. Tzimatsi 7 iito, ipoña 10 ichée. Jamathai-

yetakero iito. ⁴Osheki impokiro jataanta-kari itzinko, iro iraperoteromi kashetani inkiteki ikaratzi tzimayetatsiri impokiroite. Ari ipokashitapaakero tsinane, ikovi irovityaaro eenchaanikite aririka intzimapaake.* ⁵Okanta otzimaanitake tsinane, shiramparyaaniki inake. Iriitakera jevatantaiyaarine atziriite irashirokotzite. Omapokashitaka jagaitanakeri ithointakara Pava isaikamentoki. ⁶Okanta tsinanera shiyanaka iroori tsika te inampiitaro. Ari jovetsikanontakerori Pava tsika onampi-tyaaro, onkarate 1,260 kitaite intziyeet-tero.

⁷Aripaitera otzimake ovayiritaantsi inkiteki. Iriitakera Miguel itsipayetakari imaninkarite. Iriira jovayirita noonke itsipayetakari imaninkarite irirori. ⁸Iro kantacha irika noonke, te ontzimaperote ishintsinka, jotziryaaeyetakeri inkiteki. ⁹Ari itsipataitakeri imaninkarite jotziryeeetakeri. Irika noonke jotziryeeetakeri, iriira paitachari “Kamaari,” ipaita eejatzí “Satanás.” Iriira kovatsiri iramata-viteri maaroitni atziriite ikaratzi nampitarori kipatsiki. ¹⁰Nokemataitatzí ñaavaitanaintsiri shintsini inkiteki, ikantzi: “Jetatainakarora ipinkathariven-tantzi Pava, jetatainakarora joñaakan-tziro ishintsinka, jovavisaakotantai. Jetatainakarora eejatzí Cristo jashitántaa. Tema aritake jotziryaaakeri itzimi thaveta-kotapiintakeriri janta Pavaki ipaiyeetziri ‘iyekiite.’ ¹¹Iro kantacha irikaite ipaiyeet-ziri ‘iyeki’ joitsinampagairi kamaari, tema aritake ikamimentairi kempitakariri oisha, kapathainka ikantaka ikamake. Iro joitsinampaantaariri eejatzí ikinkitha-tairo ññaantsi, jiminthataaro irirori

* **12.1-17:** Kantakotachari jaka “tsinane,” iriitakera oshiyakaaventachari judío-payeeni. Kantakotachari “otomyaaniki,” iriira oshiyakaaventachari Jesucristo. * **12.4:** Jiroka kantakotachari jaka “kashetani inkite,” aririka ankotaryeeromi mavakota inkite, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori.

inkamimentairi Cristo. ¹²Irootake, pintharomentantyaari eerokaite inkitesatzi. Inkantamacheetemi eerokaite kipatsisatzi, eejatzi inkaaresatzi, tema katsima ikantanaka kamaari jotziryeeta-keri, jiyotzi kapatakotapaaka kapicheeni.”

¹³Ikanta jiñaakero noonke jotziryeeta-keri kipatsiki, jetanakaro iñaashitakaavai-tanakaro tsinane otzimi ovaiyantakeriri shiramparyaaniki. ¹⁴Iro kantacha, tzimanake apite oshivanki, iroovaitake ishivanki pakitha. Iro arantanari iyaatero tsika te inampiitaro. Ari omanapithatakari iririite maranke. Ari avisaneentanakero mava osarentsi osaikavaite janta.* ¹⁵Ikanta iririite maranke joimishitovanake jiña ipaanteki, iroovaitanake iniraani jiña. Ikovaveta irovininkero aririka oonkakotanakya. ¹⁶Iro kantamaitacha, tankanake kipatsi, oniyaatavakero jiña, ari okanta avisakotantakari tsinanera. ¹⁷Ari opoña ikatsimaperotanake noonke. Jatake irovayirityaari pashine otomiite iroka tsinane. Iriiyetakeri joshiyakaaventayeetzi itzimi kempisantakerori ikantakaantane Pava, itzimi kamaitanakarori ikinkithatakoyetairi Jesucristo.

Apite koveenkari piratsi

13 ¹Ipoña nokatziyapaaka inkaarethapyaaiki. Noñaatzisi ishitovanake jiñaaki aparoni koveenkari piratsi. Tzimatsi okaratzi 10 ichée, 7 iito. Jamathaiyetakero icheepayeeni. Tzimatsi josankinayetakero iitoki, ithainkatasorentsivaitaitzi. ²Irika piratsi iriivaitake karinari kashekari. Joshiyavaitakari okanta iitzipayeeni maini. Iroovaitake ipaante kashekari. Ikanta noonke, ipakeri ishintsinka irika piratsi, iriiperori

ikantanaka ipinkathariventantanake.

³Okanta aparoni iito kempitavaitaka irovamagaitakityeero, iro kantacha eejatzi añaagai. Ipampoyaaminthatanakeri osavisatziite, ⁴osheki iñaapinkathayetanakeri, itharomentanakari, ikantayini: “¿Ipaitama monkaratyaarine irika piratsi? ¿Ipaitama kitsirinkerine?” Ari ikempiyetakerori eejatzi noonke, itharomentayeetanakari, tema iriitake pakeriri ishintsinka irika piratsi.

⁵Ipoña jiñaavaitanake irika piratsi, ithainkatasorentsivaitanake. Iriitake ipairyeeatake impinkatharite, okaratzi osamanite 42 kashiri ipinkathariventantake. ⁶Osheki ithainkatasorentsivaitake ipairyaa-minthavaitashitakari Pava, ipairyaa-minthavaitashitakaro tasorentsithaante, ipairyaa-minthavaitashitakari inkitesatzi. ⁷Irika thainkatasorentsitaneri, iriitakera ovayirityaarine itasorentsitakaitane, inkove iroitsinampairi. Iri ipairyeeatake ipinkathariventairi ikaratzi sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni. ⁸Osheki iñaapinkathatanakeri kipatsisatziite kaari osankinatakotachaneri tsika josankinatakoyetaka jiyoshiiyetakeri pairani jovetsikantayeetakarori kipatsi, inkarate iriñaakaayeetairi, ikaratzi ikamimentayetairi kempitakariri oisha. ⁹Kovirori inkemathatero iroka, inkempisante. ¹⁰Inkarate irominkyaavaitaite, ilrimatero! Inkarate ovamaantantyaarone osataamentotsi, ari inkempitayeetairi apaata irirori irovamaantayeetaiyari osataamentotsi. Irootakera iroisokerotantyaarori inkempisantayetairi itasorentsitakaitari.

¹¹Ipoña noñaake pashine koveenkari piratsi ishitovanake kipatsiki. Tzimatsi

* 12.14: Kantakotachari jaka “ari avisaneentanakero mava osarentsi,” iroora ikantajaantayeetzi: “aparoni osarentsi, osarentsipayeeni ipoña kashetani osarentsi.”

apite ichée, iroovaitake otapoterempita ichée oisha. Iñaavaitapaake, ikempitapaa-kari noonke. ¹²Irika piratsi otzimimotziri ishintsinka. Irootake ipasavyaakariri etakarori piratsi itzimi jovamaaveetakari iitoki, ipoña jañagai eejatzi. Ishintsiventakeri atziriite iriñaapinkathateri etakarori piratsi. ¹³Joñaakantapaake kaari iñeetapiintaitzi. Ithonka iñaayetakari maaroit atziri jovayiitakeri paampari. ¹⁴Osheki kipatsisatziite jamatavitantakariri ishintsinka ipasavyaakariri etakarori piratsi jovaveetakari iitoki. Ipoña ishintsiventakeri atziriite irovsike iroshiya-kaaro etakarori piratsi. ¹⁵Ikanta irika piratsi kempitakariri ichée oisha, itasonkakeri oshiyakaaronsi, añaanake. Kantanake iñaavaitzi. Japerotakeri jovamaayetakari kaari ñaapinkathaterine. ¹⁶Ikentakotamakotakaantakeri atziriite, terika irakojanoki. Maaroit atziriite ikentakotakaantakeri, antariite, iryaaniite, kovityaavaineriite, ashaaranta-neriite, omperataneriite, otzikataariite, maaroni. ¹⁷Tzimatsirika kaari ikentakoyeetzi, te irishineeteri iramanantavaite, eejatzi impimantavaite. Irootake onkovantaperotyaari inkentakoyeeteneri ivairo piratsi maaroitni atziriite. Intzimayete pashine ikentakoyeetakeneri oshiyavetarori ivairo piratsi. ¹⁸Aparoni iyotaneri, ari onkantake inkemathatero iroka oshiyakarori ivairo piratsi. Tema iroka oshiyakarori ivairo piratsi, irootake josankinayeetzi “666.”*

Ivanthaane karatatsiri 144,000

14 ¹Ipoña napiitakero namenanoi, noñaatziri oisha ikatziya janta otzishiki ipaitaitziri Sion. Ari itsipayeta-

kari karatatsiri 144,000 itzimi kentakota-makoyetakarori ivairo irirori, eejatzi irashi Ashitariri. ²Nokematzi poimpata-naintsiri inkiteki iroovaitake ovyareen-kaate jiña, iroovaitake shintsiri ookatharonsi, iroovaitake ipiyompivaitaitzi. ³Iriira panthaiyatsini karataintsiri 144,000 itzimi ipinakoventairi oisha. Itapothaitakari ipanthaaventziri thointainchari saikamentotsiki, ari ikatziyitakari eejatzi 4 inkiteveri, ipoña antarikonaite. Iriira iyoshiitacha ipanthaiyakeni irikaite, tekatsira pashine materone impanthayero. ⁴Irikaite karataintsiri 144,000, kiteshireri jinayeta-tzi, te irantayetero kamaaroyetatsiri irimayempiyetero tsinane. Iriiyetake oyaatapiintakeriri oisha tsikarika ikenayetzi. Iriiyetakera jetakari jashitaari Pava, irijatzi jashiyetakari oisha. ⁵Te inthairivaantenete, te otzimavaitzi iyaariperoshirenka ompaitya inthavetako-yeeteriri isaikira Pava.

Ikamantantakeri mava maninkari

⁶Ipoña noñaake jarapaake inkiteki pashine maninkari, ikinkithatakaapaakeri kipatsisatzi ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni, sheninkamirinkatava-kaachari tsikarikapayeeni, kemathatava-kaarori iñaane tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika. Iñaaventapaake-neri kantaitachari Kameethari Ñaantsi. ⁷Ikaimapaake shintsini, ikantzi: “Piñaapinkathateri Pava. Pintharomentai-yaari. Tema irootzimatake iramenakoye-tairi maaroitni jantayetakari. Irootake pintharomentantyaariri, itzimi ovetsika-kerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzi jiñaapayeeni.”

* **13.18:** Kantakotachari jaka, tema maaroni letra josankinantantari hebreo-thatatsiri ipoña griego-thatatsiri, kantatsi inkempitakaantayeetero número. Okempitayta iroka: a1, b2, c3, ari okantayeta maaroni. Aritake okantake ayotayetero vairontsipayeeni aririka apatotero letra-payeeni. Irootakera kantakotachari eejatzi jaka.

⁸Ipoña ipokapaake pashine maninkari, shintsiiini ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakerora iniroite nampitsi Babilonia. Japeroyeetakeri atziiriite nampitantarori, itzimi aakoventarori imayempivaitake. Tema ikaimashireyeta-keri pashinesatzi atziiriite irimatakoteri okaratzi jantayetakeri irirori. Okempivaitakaro irishinkitayeerimi okanta jimayempitakaantakariri.”

⁹Ipoña ipokapaake pashine maninkari, ikaimapaake shintsiiini ikantzi: “Itzimayetzirika ñaapinkathatakeriri piratsi, ñaapinkathayetakerori eejatzi iroshiya-kaaro, itzimi kentakotamakoyetakarori ivairo, irakoki, ¹⁰irijatziyetakera inkisaneentayeteri Pava. Onkempivaitaayaaro iroiyaatyeerimi piyantatsiri. Iniroitera inkemaantsitakaayetaiaari intagairi, iratsipetaiaaaro kachaari, kiterimoito onkantanakya, osheki oshintzinka. Ari iriñaayetairi maaroni maninkariite tasorentsitaitsiri, ari iriñeeri eejatzi oisha. ¹¹Arira inkantaita-tyeeni inkemaantsitaiyaaro kachaari, kitaiteki eejatzi tsireniki, eero otsivakapaintzi kapicheeni. Ari ikempitagaiyaari maaroni tsika itzimi ñaapinkathatakeriri piratsi, ñaapinkathatakerori iroshiya-kaaro, kentakotakarori eejatzi ivairo.”

¹²Irootakera inkamaitantyaarori iramavevainete itasorentsitakaitane ikempisantairira Jesús, imonkaratapiintairo ikantakaantziri Pava.

¹³Ipoña nokematzi iñaavaitanake aparoni inkitesatzi, ikantzi: “Posankinatero iroka: Aririka inkamayete ikaratzi jashitaari Avinkatharite, kimoshirera inkantaiya.” Irojatzii ikantanakeri eejatzi Tasorentsinkantsi, ikantzi: “Omatyaata, tema te onkovajaantya iroñaaka iñaashin-

tsishirevaitaiya, aña kameetha jimakoryaavaatzi, janintaavaitapaaro okaratzi jantaventakeri.”

Iraavayeetairi kipatsiki

¹⁴Ipoña okoñaatapaaake aparoni kitamarori menkori, noñaatziri ithointaka kempitakariri Itomi Atziri. Jamathaitakari oro, joirikake thoyempyaanikiri kotsiro.

¹⁵Ipoña ishitovanake tasorentsipankoki pashine maninkari, ikaimakotapaakeri shintsiiini thointainchari menkoriki, ikantziri: “Sampainkatakeri pankirentsi, paavatantyaaro piyotsirote.” ¹⁶Ikanta irika thointainchari menkoriki, itotantakaro iyotsirote, jaavatantake kipatsiki.

¹⁷Ikanta pashine maninkari saikantarori tasorentsipanko janta inkiteki, shitovana-ke irirori, irojatzii joirikake thoyempyaanikiri kotsiro. ¹⁸Ari ishitovanake pashine maninkari ipoñaanakaro pomepirinimentotsiki. Jiyaatashitanakeri itzimi jovayee-takeri inkempoyeer paampari. Ikaimakotanakeri shintsiiini pashine oirikakerori kotsiro, ikantziri: “Pinchekayetero kithoyetaitsiri kipatsiki, aritake irakaye-take.”* ¹⁹Ari jimatakero maninkari, ichekakero kithotaintsiri kipatsiki, ipiyotakero inchatonaaki, inkavirinkaitero. Okaratzi oshiyakaaventari piyantatsiri jimireetari, iroora ikashiyakaariri Pava maaroni iisaneentane. ²⁰Okaratzi oshiyakaaventari inchatonaa irootakera janta othapiki nampitsi tsika jovamaantayeetake. Oshiyakaaventakari ikavirinkayeetakeri, iroora iriraane kamayetaintsineri. Tema osheki iraantsi shitovaatatsine opamankanakero nampitsi. Ari omonkaratakari ipaanteki mora overaiya osaanka-naate iraantsi. Jatake intaina onkaatya onkarate 300 kilómetro.*

* **14.18:** Kantakotachari jaka kithoyetaitsiri, okitho “uva” onayetatzii. * **14.20:** Okaratakera iyaatake 300 kilómetro, iro kempitakarori aririka aniite onkarate 7 kitaite, eerorika onkarate 8 kitaite. Irootake ikantayeeziri 1,600 estadio.

**Maninkariite amerone apaata 7
ovasankitaantsi**

15 ¹Ipoña noñaake pashine aamparentsi inkiteki. Kameetha okantaka, osheki nopampoyaa-minthata-nakero. Tzimatsi ikaratzi 7 maninkari. Iriiyetake nashiyetakarori jovasankitaan-tayetake. Tema okaratzi jantayetakeri maninkari, ari omonkaratari jiñaayee-tziro iyatsimanka Pava.

²Ari noñaake eejatzi aparoni inkaare, okempivaitakari amenaaronsi. Iro kantacha morekathaitake iroka inkaare. Arira ikatziyayetakari oitsinampaakeriri koveenkari piratsi, joirikayetakero iviyompimento ipavairiri Pava. Iriiyetake kaari ñaapinkathaterone iroshiyakaaro piratsi, kaari kentakoyetyaarone ivairo. ³Iroora ipanthaiyirini irikaite otzimi ipanthaakeri pairani Moisés-ni. Ipaitayee-tziro “Ivanthaane oisha,” okantzi:

Novinkatharite Pavá, Shintsiperota-tsi,

Kameetha pantakeri, nopampoyaa-minthatakeri.

Pantapiintakero eeroka tampatzikari, tema piñaanetaro kyaaryoori.

Eeroka pinkathariventairiri atzirite.

⁴¿Eeroma itzimi impaitya ñaapinkathataimine, impaitya tharomentaiyaamine, impaitya pairyeerone pivairo?

Apanirora eeroka pitasorentsitsi.

Eeroka impokashiyetai atzirite, iñaapinkathayetaimi.

Tema aritake poñaakantakero osheki okameethatake pantayetakeri.

⁵Ipoña noñaake inkiteki tasorentsipanko, ari ashiryaanakari eejatzi tasorentsisaantejanori. ⁶Ari ishitovanakeri tasorentsipankoki 7 maninkariite intzime ovasankitaantatsineri. Kitamaro okantayetaka iithaare, shipakiryaaavaitziitake ovaneenkataka. Jovathakichopineetakaroro. ⁷Ikanta aparoni inkiteveri

karatatsiri 4, ipayetavakeri maninkariite aparoni taso. Kempivaitaka janta tasoki, ari ojaikitakyaami iyatsimanka Pava, kantaitachari inkañaanetai. ⁸Kachaareen-katanake tasorentsipanko, okantakaakaro irovaneenkaro Pava eejatzi itasorenka. Tekatsi kanterone inkye tasorentsipankoki irojatzit onkaratantapaakyaari jovasankitaantake maninkariite.

Tasopayeeni ojaikitaka katsimankantsi

16 ¹Nokematzi inkiteki, ipaita ñaanatanakeriri 7 maninkariite, ikantziri: “Piyaate pisakotero kipatsiki okaratzi jaikitaichari 7 tasonaki kempitakarori iyatsimanka Pava.”

²Arira jetanakaro aparoni maninkari isakotakero kipatsiki jaikitaichari itasoneki. Ari omapokashitanakari ipathaavaitanake iniroite ikaratzi kentakotakarori ivairo koveenkari piratsi, ikaratzi ñaapinkathatakerori iroshiya-kaaro.

³Ikanta pashine maninkari isakotakero inkaaremashiki jaikitaichari itasoneki. Okempitanakaro irantsi inkaare, japerotaka ikamake saikantarori.

⁴Ikanta pashine maninkari isakotakero jiñaamashiki, oyaapyaki jiñaatenimashi jaikitaichari itasoneki. Okempivaitanakaro irantsi jiñaapayeeni. ⁵Nokematzi iñaavaitanake maninkari jovayeetakeri inkempoyaaaventerijiñaaveri, ikantanake: “Tasorentsí, itzimi añaatsiri, jañiitaka pairani, tampatzikashireri pinatzi eeroka, tema eeroka amenakotairone kameethaini iroka. ⁶Tema ikaratzi ovamaayetakeriri itasorentsitaikaitairi, ikaratzi kapathainkataakaakeriri kamantantaneriite jovamaayetakeri, iriyyetake iroñaaka mireyetyaarone iroka irantsi. Tema irootake ikovatziri.”

⁷Ipoña nokemake iñaavaitanake pashine janta pomepirinimentotsiki, ikantanake: “¡Arivé! Novinkatharite Pavá, okaratzi

pikovakeri pantero tampatzika okantaye-taka. Kyaaryoori onatzi.”

⁸Ikanta pashine maninkari, isakotakero ooryaaki jaikitaichari itasoneki. Jomapokashitanaka ooryaa jotsiyanakeri atziriite. ⁹Iniroitera jotsiyakeri atziriite ooryaa, ari opoñanakari ithainkataso-rentsivaitanake, ipairyaashivaitanakari Pava, ashitarori ishintsinka, itzimi ovasankitaantatsiri. Te onkantzimoshire-tyaari impiyashireyetai, iñaapinkathatairi Pava.

¹⁰Ikanta pashine maninkari, isakotakero tsika ipinkathariventantzi piratsi jaikitaichari itasoneki. Iniroite otsireni-kitanake. Antaro jashinonkaayetaka atziriite janta, jatsikavaitakero inene ikemaantsivaitaka. ¹¹Ari ithainkatasoren-tsivaitanake, ikishimavaitanakeri Inkitesatzi Pava, tema osheki ikemaantsi-vaitaka, osheki ipathaavaitake. Iro kantacha te irovashaantzimaityaaro iyaariperonka.

¹²Ikanta pashine maninkari, isakotakero iniraaki jiña Eufates jaikitaichari itasoneki. Omapokashitanaka opiryaatanake. Kantatsi irimontyaayetapaake pinkathariyetatsiri tsika ishitovapiintzi ooryaa, irovayiritya. ¹³Ipoña ishitovanake peyari ipaanteki noonke. Ishitovanake eejatzi peyari ipaanteki piratsi, ari okempitakari ipaanteki thairi kamantan-taner, ishitovanake peyari. Ikaratzi peyari shitovayetapaintsiri, iriivaitake mashero, ¹⁴kantatsi irantayetero kaari jiñeetapiintzi. Ithonka jiyaatashiyetakeri ikaratzi pinkathariyetatsiri kipsatsiki. Jiñaantakaayetakari irovayiritakaiyaari, impiyapaitetakerika Pava shintsiperota-tsiri. ¹⁵(Pamene, nonkempitapaiyaari koshintzi aririka nompiyakeri. Kimoshire

inkantya itzimirika aamaventaiyaananeri, kempitakariri itzimi ovirori okariikiini iithaare inkene inkithaatanakyaaro, eero ishiyamerekitantanaka, irovashiventaa-yeeteri.) ¹⁶Ipoña irikaite peyari, irapato-yetakeri pinkathariite janta tsika opaita “Armagedón.” Iñaane onatzi Judío-payeeni iroka Armagedón.*

¹⁷Ikanta ovekaraantapaakarori maninkari, isakotakero tampyeenkaki jaikitaichari itasoneki. Ikemaitatzi kaimanaintsiri janta tasorentsipankoki, osaikira saikamentotsi, ikantaitzi: “iAri othonkapaaka!” ¹⁸Ari iñeetakero oporekanake ookatharontsi, ikemaitakero iniroite onikanaka kipsatsi. Te iriñeeta-piintaitero kempitakarori iroka onikaro, irojatzi pairani ovakera itzimayetantana-kari atziriite kipsatsiki. ¹⁹Okanta antaro nampitsi, mavakota okantanaka otankanake. Ari aperotakari eejatzi oporokanake nampitsiite tzimayetatsiri kipsatsiki. Arira impampithashiretakotai-tanakyaaro avishimoterine Babilonia-satzi, irimiretyaaro “imashi-renka Pava,” okempitakarora piyantatsiri. ²⁰Ari aperotakari maaroni othampishi, te iriñeetairo. Ari okempitakari eejatzi otzishipayeeni. ²¹Ari oparyaapaake tenayetatsiri jiriniki, anavyaayetapaakeri atziriite. Eekeromaitacha jiyaatakaanaki-tziro ithainkatasorentsivaitanake, ikishimavaitantanake ikemaantsivaita-kara osheki.*

Irovasankitaiteo kempitakarori antaro mayempiro

17 ¹Ipoña ipokashitapaakena aparoni maninkari karataintsiri 7 joirikayetakerori itasone, ikantapaakena: “Pimpoke, piñero tsika inkantaiteiri

* **16.16:** Kantakotachari jaka “Armagedón,” iroora tsika janta jovayiriyetapiintaka pairani judío-payeeni. * **16.21:** Kantakotachari jaka “tenayetatsiri,” iroora ikantayeetzi eejatzi “aparoni talento,” irojatzi ikantayeetairi iroñaaka “40 kilo.”

irovasankitaayeeteri atzirite, tema ikempiyetakaro aparoni mayempiro saikathapyaatantakarori oponkityaamashi jiñaa.”²Iroka kempitakarori mayempiro, kempivaitakara iroomi imayempiyetakemi ikaratzi pinkathariventantatsiri nampitsiiteki. Okempivaitakaro eejatzi, aperotakerimi oshinkiyeterimi kipatsisatziite.³Ipoña jaashinenkatanakena tsika te inampiitaro. Ari noñaakero aparoni tsinane okyaakotakari kityonkari piratsi, okaratzi 7 iito, 10 ichee. Tzimatsi vairontsipayeeni osankinatainchari ivathaki, ithainkatasorentsivaitaitzi.⁴Okithaatakari iroka tsinane, okityonkamaitatzi, ipoña ojonkeromaitzi eejatzi. Kameetha jovaneenkayeetantakaro oro, ipoña poreryaataneri mapikiite. Oirikana-kitake jovetsikayeetziri oro. Kempivaitaka ari ojaikitakyaami oyaariperonka, eejatzi omayempinka.⁵Tzimatsi osankinatainchari otamakoki, kaari ikemathaveeta pairani, okantzi: ANTARO BABILONIA, INIROITE MAYEMPIRO, KISANEENTAPEROTAARO KIPATSIKI.*⁶Namenaperotanakero iroka tsinane, año oshinkitatyaa iiraaane itasorentsitakaitane ikaratzi jovamaayeetakeri. Iiraane eejatzi ikaratzi jovamaayeetakeri jiñaaventanakeri Jesús. Ikanta noñaakero iroka, osheki nopampopyaanakero.

⁷Ipoña ikantana maninkari: “¿Opaitama pipampopyaantarori iroka? Ari nonkantakemi opaita oshiyakaaventachari, tera jiyotakoveetaro pairani iroka tsinane, eejatzi irika piratsi itzimi okyaakotakari, oshekitatsiri iito, eejatzi ichee.⁸Itzimitaka pairani joshiyakaaventayeetziri piratsi, te iriñeeteri iroñaaka, iro kantacha irootaintsi irishitove

impoñaakyaaro omoronaki inthomointa-perotatsiri. Impoñaashitakya irovamaayeetakeri. Irikaite kipatsisatzi, kaari osankinatakotachane pairani jovetsikantayeetakarori kipatsi, osheki impampoyaaminthatanakeri piratsika. Tema eero ikemathatziro opaita kankotachari: ‘Itzimitaka pairani, te iriñeetairi iroñaaka, irootaintsi impiyake.’⁹Omatantyaari inkemathayeetero iroka, okovaperotatya ontzime iyotanetaantsi. Karataintsiri 7 kitotsi okyaakotakara tsinane, iro oshiyakaaventacha 7 otzishi.*¹⁰Tzimakeranki ikaratzi 7 pinkathariventakerori janta. Aritake joitsinampaitake ikaratzi 5 pinkathari. Tzimatsi aparoni itzimi pinkatharitatsiri iroñaaka. Iriima pashine, intzime pinkatharitatsine, tekeramintha intzimaajate. Irika ovekaraantyaarone kapicheeni impinkathariventapaintante, eero osamaniperotzi.¹¹Irika piratsi tzimitachari pairani, kaari iñeetzi iroñaaka, pashine inatzi, iriitake karatapaintsine 8. Iro kantacha, ari iroshiyavetapaakyaari pashine karataintsiri 7 pinkathariite. Ari iraperotzimaitaitakyaari.¹²Irooma karataintsiri 10 cheetsi, irojatzi oshiyakaaventariri pinkathariite, karatatsiri 10. Tekeraata impinkathariventantayete irirori. Tema aririka impinkathariventantanake piratsi, iriiyetakera intsipayetyaari impinkathariventante. Eero osamaniperomaita, intaani irishirinkapaintya kapicheeni ooryaa.¹³Irikaite pinkathariite irakakotavakaiyaaro iranteri. Naapinkatha inkanteri piratsi, eero ipiyathavaitari.¹⁴Osheki irovayiriminthatyaari Oisha. Iro kantacha irika Oisha, iriitake oitsinampaantatsine. Tema iriitake omperayetari itzimi

* 17.5: Tzimayetatsira kantatsiri iroka “Babilonia,” irootakera nampitsi Roma. Tema iro iñaaneyetakari iromananeekiini pairani kempisantzinkariite, jiñaaventziro iroka Roma, ikantzi: “Babilonia.” Pamenero eejatzi janta 1 P. 5.13. * 17.9-10: Tzimayetatsi paitayetziro nampitsika Roma, ikantayeetziro: “Roma, inampitsite 7 pinkathariite.” Ikantayeetzi eejatzi: “Roma, onampitsite 7 otzishi.”

omperayetantachari. Iriitake pinkathariventziri itzimi pinkathariventantatsiri. Iriiyetakera intsipayetaiyaari irirori, ikaratzi ikaimashireyetairi, itzimi jiyoshiiyeetakeri, ikaratzi oisokerotakariri.”

¹⁵Ipoña ikantakena eejatzi maninkari: “Iroka oponkityaamashi jiñaasaikathapyaatantakari tsinaneka, iriira oshiyakaaventachari atziriite nampiyetarori tsikarika, piyoyetainchari tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. ¹⁶Irikaite atziri saikantarori 10 nampitsi, itzimi oshiyakaaventakari 10 cheetsi, ari inkisaneentanakeri saikantarori nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka. Ari inkempitaakerori eejatzi piratsika osheki inkisaneentanakero. Onkempivaityaaromi irisapokatyeeromi tsinaneka, irovavathavaitakyaaromi, intaavaitakeromi. Tema japerotakero nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka. ¹⁷Iriitakera Pava kantakaarori akakotavakaantakarori antayetantakarori iroka. Irijatzi kantakaarori ikempisantantakarori piratsi. Irootake irantayeeteri, irojatzi omonkaratantakyaari ikantakeri Pava. ¹⁸Ari okantakari, tema iroka tsinane iroora oshiyakaaventacha antaro nampitsi. Tema ikaratzi saikantarori nampitsika, ipinkathariventayevetakari nampiyetarori pashine nampitsiiteki.”

Japathakeroryeetakero Babilonia

18 ¹Ikanta okaratapaake iroka, noñaatzijosaviinkatapaake pashine maninkari. Oztzimimotziri irirori osheki ishintsinka, osheki irovaaneenkaro. Joorentapaakero kipatsi. ²Ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakero antaro nampitsi Babilonia. Intaani jinampiye-taaro iroñaaka nashivaiyetachari peyari janta, te ishineyetairi irishitove janta.

Ari ikempitayeetakeriri eejatzi nashivaiyetachari tsimeri ipinkayeetziri itzimi ovapiintakariri kaminkari. ³Tema atziriite ikaratzi saikantavetakarori nampitsika oshiyakaaventakari tsinaneka, ashaarantatziyevetaka, jiyomparivaitapiintavetakari atziriite saikayetatsiri pashineki nampitsi. Ikaimashireyetakari atziriite iroshiyakotaiyaari tsika ikantayevetara iriroriite, intaani ikovaperoyetziro ashaakarontsi, inevetashivaiminthatari eejatzi. Iro opoñaantari jiñaayetakero te ikinataari Pava, ikempivaitakaro okanta tsinane mayempiro. Irootakera oshiyantakarori irishinkitatieyaaaromi ashaakarontsika, iroora jantayetantakarori kempitarori mayempitaantsi.” ⁴Ipoña nokemake japiitanakero jiñaavaitanai inkitesatzi, ikantzi: “Asheninká, eerora pikempiyari saikantarori nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka, pikarataiririki irovasankitaayeetairi. ⁵Tema Pava, ikinkishiretziri iyaariperonka ikaratzi tsipatakari, kempivaitaka ovajenokakyaami iyaariperonka inkiteki, ari opiyotakari. ⁶Pinkisakoventaiyaari, papiipiiteri povasankitayeri. Tema okaratzi oshiyakaaventachari omiretakakariri tsinaneka shinkitantatsiri, poiipyenero iroori, tontaaki pinkantakero oyepiyanka. ⁷Amenaashivaitaka iroori okantapiintzi: ‘Naaka pinkatharo, eero jiñheetana nashinonkaavaitya nonkempitakotyaaro kamaimetzinkaro.’ Tema osheki okantakaaperotziivaiventakaro ovaneenkatane, aakoventakaro omayempitziivaityake. Irootakera oñaantyaarori iroñaaka onkemaantsivaizitiia. ⁸Irootake omapokantaiyaari irovasankitairo aparóniki kitaite, ari omantsiyaitake, onkemaantsivaitya, osheki ontasheneentavaitai, impoña intagaitairo. Iriitakera matairone Avinkatharite Pava irovasankitairo. Tema oztzimimotziri irirori ishintsinka.

⁹Aririka iriñaayeetakero oyacharinka ontagaiya nampitsika oshiyakaaventakari tsinaneka, osheki irovashiretakotyaa, iriraakovaityaaro pinkathariite, tema iri kempiyayetakariri saikantakarori jantaye-takero okaratzi oshiyayetarori mayem-pitaantsi. ¹⁰Intaina inkatziyayetake iriroriite intharovakaiyaaro jovasankitaayeetakeri, inkantaiyeni: ‘iIkantamacheetziri nampitarori Babilonia-ki!’ Irooperotziivaivetaka nampitsi. ¿Okatzimatakama jovasankitaayeetakemi? Tekeratya ishirkaperotaajate ooryaa.

¹¹Ari inkempitakyaari ikaratzi jiyomparitapiintakari, osheki irovashineentakotyaari, iriraakovaityaari, tema tekatsi iriyomparitaiya. ¹²Tema iri jiyomparive-tapiintakari iroorote, iireekite, poreryaari imapine, nashivaiyetachari kithaarentsi, kitamaromairi, jonkeromaitatsiri, kityonkamaiperotatsiri, karenimaitatsiri. Tzimayevetacha oshiyarori santari. Tzimayevetacha irovetsikane ipothoyetakeri kameethaini, tyoorenantsi, inchakota pinayetachari, ashiro, mapi. ¹³Tzimayevetacha meta, tzimayevetacha nashivaitachari kasankaari, tzimayevetacha jimireyetari, tzimayevetacha ovaaki inchato kempitariri yeenkantsi, tzimayevetacha opane jovayeetari, tzimayevetacha i-vaca-te, iroishate, imorane ishiyakomentotari, tzimayevetacha iromperatanepayeeni eejatzi. ¹⁴Arira othonkapaakari chochoki pinevetapiintakari. Te ontzima-yetai ashaakaro pikovapiintakeri, ari okaratapaake ovaneenkata.

¹⁵Intaina iramenakoyetairo iyomparita-piintari, tharova inkantya eero itsipataayeetziri jovasankitaitakeri irirori. Iniroite iriraakotyaari irovashiretakotanakyaarira.

¹⁶Inkantaiyeni: ‘iIkantamacheetziri nampitarori janta! Irooperotziivaivetaka nampitsi. Tzimayevetacha osheki irooperori kitamaromairi imanthaki, jonkeromaitatsiri, eejatzi kityonkaper-

maitatsiri. Tzimayevetacha osheki iroorote, imapine poreryaayetatsiri.

¹⁷Intaani ishirinkaneentanaka kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori antaro ashaakaroka.’ Ari ikempitakari saikayetaintsiri iramaatakomentoki, intaina ikatziyayetaka jamenakotziri tsika ikanta japeroyeetakeri. Ari ipiyotaiyakani ikaratzi antakoyetziro iramaatakomento, itsipayetakari ikaratzi otetantarori.

¹⁸Ikanta iñaakerora oyacharinka nampitsi otaga, osheki jiraakotakaro, ikantayetzi: ‘Tekatsi pashine nampitsi kempitaiyaarone iroka irooperoveta.’

¹⁹Iniroitera jovashireneentaka, ikantaiyakeni: ‘Ikantamacheetziri ikaratzi nampitarori janta. Tema ashaarantayevetakai aakaite aayetapiintakero ashaakarontsi amaatakomentoki. Tema intaani ishirinkapainta kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori.’ ²⁰Irooma eerokaite inkitesatzi, itasorentsitakaitane, otyaanta-janoriite, kamantantanyeriite, ontzimayepinkimoshiretayete, tema ikamantayetzitakai Pava iro jovasankitaantakariri saikantarori antaro nampitsi, ikisakoven-tayetaatyaami eerokaite.”

²¹Ikanta aparoni maninkari tzimatsiri ishintsinka, jaake antaro mapi, japishoonkakero inkaareki, ikantzi: “Nokempitaa-kero napishoonkakero antaro mapika, ari nonkempitaakerori eejatzi antaro nampitsi Babilonia. Ari ompeyaari, eero jiñeetairo. ²²Eero ikemaitaimi pimpan-thaye, onkameñeenkate piviyompimento, pisonkare, eejatzi pityoore. Eero jiñeetaimi pikaratzi povetsikayetziro tsikarika opaiyetari. Eero ikemayeetairo ompoimpate pitononkamento. ²³Eero jiñeetairi imporekai pootamento. Eero jiñeetaimi paavakaiya. Ari okaratapaake maaroni iroka, tema osheki poitzipinashireyetakeri pashinesatzi atziiriite, kempivaitaka pinkisaminthatatyeerimi. Tema iniroite ishintsiyevetaka ikaratzi

iyomparivetapiintakamiri. ²⁴Iriitakera ovatsinaavaitakeriri pashinesatziite, ikapathainkatakaavaitakeri kamantanta-neriite. Ari ikantakeriri maaroni itasoren-tsitakaitairi.”

Itharomentaita inkiteki

19 ¹Okanta okaratapaaake iroka, nokematzi kameñeenkatanaintsiri inkiteki ikaimaiyini, ikantzi:

iEejoo! Iriitajaantake Pava ovavisaa-koyetairi. Oztimimotziri irovaneenkaro, eejatzi ishintsinka.

²Maaroni ikoviri iranteri irirori, tampatzika okantayetaka.

Kyaaryoori onatzi.

Tema jovasankitaakero mayempiro otzimi ovaariperoyetakeriri kipatsi-satziite.

Ipiyakoventaari ikaratzi jovamaayee-takeri iromperatane.

³Irojatz japiipiitaiyirini, ikantzi:

iEejoo! Onkatziyeenkataveete oyachaarinka.

⁴Ikanta 24 antarikonaite, itsipatakari 4 inkiteveriite, jotyeerovaiyanakani, tema jiñaapinkathatanakitziiri Pava ithointa-kara irirori saikamentotsiki, ikantaiyini:

iAri onkantaari! iEejoo!

⁵Tzimatsi ñaavaitanaintsiri saikamento-tsiki, ikantaitzi:

Maaroni jomperayetaari Pava, pintharomentaiyaari.

Piñaapinkathatairi maaroiteni, iretanakyaaro iryaaniite irojatz antariite, maaroni.

⁶Ipoña nokemake kameñeenkatapaintsiri, iriivaitake ipiyotaiyani atziriite, iroovaitake oparyeenkatzi jiña, iroovaitake eejatzi ookatharontsi. Ikantaitzi:

iEejoo! Aritake pinkathariventantai Pava, iri Avinkatharitetaaari Shintsijanokitatsiri.

⁷Thame ankimoshireventeri, thame añaapinkathateri, tema irootzima-

take iroimoshirenkeri iraavakaiya Oisha. Aritake ovetsikaka iinantaari.

⁸Kitamaro okantaka oithaare, te onkipatsivaite, poreryaa okantaka. Oshiyakaaventachari “iinantaari,” iriivetakera kempisantzinkariite itasoren-tsitakaitairi. Oshiyakaaventachari “te onkipatsivaite oithaare,” iroora kameethari jantayetakeri irikaite.

Irayootaiteri iraavakaiya kempitakariri oisha

⁹Ipoña ipokashitapaakena inkitesatzi, ikantzi: “Posankinatero iroka: Osheki inkimoshiretai ikaratzi ikaimayeetakeri irayootairi iraavakaiya Oisha.” Ipoña ikantakena eejatzi: “Iroka, iñaaneperora onatzi Pava.” ¹⁰Ari notyeerovanaka noñaapinkathatanakeri maninkari, ipoña ikantana: “iEero piñaapinkathatana naaka! Ari akarataiyini jomperatai Oisha, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari eejatzi ikaratzi oisokeroyetakarori iñaaventapaintziri Jesús. Aña iri piñaapinkathatajaante Pava. Tema okaratzi iñaaventapaintziri Jesús, irootajaantakera iyoshiretakaayetakeriri kamantantaneriite.”

Kyaakotakariri kitamarori mora

¹¹Ipoña noñaake ashitaryaanaka inkite. Tzimatsi janta aparoni kitamarori mora. Itzimi kyaakotakariri, iriitake ipaitayee-tziri “Oisokerotaneri,” ipaitaitziri eejatzi “Kyaaryoori.” Aririka irovasankitaante, tampatzika okanta. Ari okempitari eejatzi aririka irovayiritante. ¹²Irooma irooki iriivaitake paampari. Amathaitziita ikantaka. Josankinatakaro vairontsi kaari jiyotakoyeetzi intaani jiyotziro irirori. ¹³Ikithaatakotakaro othakakeri iraantsi. Iri ipaitayeetzi eejatzi “IÑAANE PAVA.” ¹⁴Tzimatsi irika inkitekinta irovayirite. Kitamarothaitake okantaka eejatzi

iithaare, te onkipatsivaite. Iriitake oyaatakeriri ikyaa koyetakari eejatzi kitamarori imorane. ¹⁵Ari oshitovanakeri ipaanteki kempitakarori othoyempyaanikitzi osataamentotsi, irootake iromposantayetaiyaariri iisaneentane. Iiriira omperatantaiyaarine irashirokotzite. Irijatzira ovetsikakeneriri oshiyakarori jimiretaitari ipaiyeetziri “Imashirenka Pava Shintsijanonikitatsiri.” ¹⁶Josankinatakaro vairontsi iithaareki, eejatzi iporiki. Jiroka vairontsi: PINKATHARIVENTZIRIRI PINKATHARIITE. OMPERATARIRI OMPERATANERIITE.

¹⁷Ipoña noñaake pashine maninkari ikatziyantakari ooryaa, ikaimapaakeri maaroni tsimeriite arayetatsiri, ikantziri: “Pimpoke papatotya, poyaaro onkarate impayetemiri Pava. ¹⁸Tema povatyeyaaari atzirivatha: ivatha pinkathariite, ivatha ijevare ovayiriite, ivatha iriiperoiite, ivatha kyaakotapiintariri imorane. Ari povanakyaaaro eejatzi ivatha imoraneete. Tera intaani povaiyaari irikaite, aña povayetaiyaari eejatzi ivatha maaroiteni: omperataari, omperataneri, antarikonaite, iryaanipayeeni, maaroni.” ¹⁹Ipoña noñaakeri koveenkari piratsi, noñaakeri eejatzi kipsatsiatzi pinkathariite itsipayetakari irovayirite. Ari ipiyotaiyakani inkene irovayiriteri irika kyaakotakariri kitamarori imorane itsipayetakari eejatzi irovayirite. ²⁰Tzima-tsi ipaita oirikavakeriri koveenkari piratsi. Ari ikempitaakeriri thairi kamantantaneri itsipatapiintakari itasonkaventantzi. Ari okanta jamatavitantakariri ikaratzi kentakoyetakarori ivairo piratsi, ikaratzi ñaapinkathayetakarori iroshiyakaaro. Irika piratsi ipoña thairi kamantantaneri, japishoonkaitakeri opaampapirothaatake inkaare, tsika okiteryeenkatake shitzivaro oyachaa-rinka. ²¹Jovamaayeetakeri maaroiteni kempisantanakeriri, jovathaayeetantakari

shitovapaintsiri ipaanteki kyaakotakariri kitamarori mora. Kematziineentayetaka tsimeripayeeni.

Osheki osarentsi, onkarate 1,000

20 ¹Ipoña noñaake jayiitapaake pashine maninkari. Joirikakero irashitaryaantyaarori omorona inthomointaperotatsiri. Joirikake eejatzi iniroite ashirotha. ²Jaakeri noonke, maranke tzimitainchari pairani. Iriitakera Kamaari, Satanás. Joosotakeri onkarate 1,000 osarentsi, ³ari jotziryaaakeriri omoronaki inthomointaperotatsiri. Joshepitakotakeri, jovitsinekakotakeri onkantya eero jamatavitantaari atziriiite, irojatzi omonkaratantakyaari onkarate 1,000 osarentsi. Aririka onkaratapaake iroka, ari iroosoryaakotapainteri kapicheeni.

⁴Ipoña noñaake osheki saikamentotsi tsika irisaikayetai inkarate pinkathariventantatsineri. Ari noñaakero ishireete ikaratzi jovamaamentaitakeri ikempisantairo iñaane Pava, tsika otzimi iñaaventapaintziri Jesús. Irikaite, te iriñaapinkathateri koveenkari piratsi, te iriñaapinkathatero iroshiyakaaro eejatzi. Te inkentakotamakotyaaro iriroriite ivairo piratsi, eejatzi irakoki. Iriiyetakera piriintaachari, ipinkathariventantayetake itsipataari Cristo okaratzi 1,000 osarentsi. ⁵Iriima pashine ikaratzi kamayetaintsiri, tera irañaayetai irirori, irojatzi omonkarantapaakari 1,000 osarentsi. Irootakera ipaiyeetziri “Etarori Añagaantsi.”

⁶Kimoshirera inkantaia inkarate piriintaachane ipaiyeetakeri “Etarori Añagaantsi.” Tema tasorentsishireri jinayetake. Eero japiitziro inkamayetai. Aña kañaaneri inkantaia, iri kempitaiyaarine omperatasorentsitaari irantavaitaineri Pava, irantavaitaineri eejatzi Cristo. Ari itsipataari ipinkathariventantai okaratzi 1,000 osarentsi.

⁷Aririka omonkaratapaakya 1,000 osarentsi, ari iromishitovayeetapainteri Satanás jashitakoitakeri. ⁸Aririka irishitovanake, iretapaiyaaro iramatavitapairi maaroiteni atziri tsikarika inampiyetaro. Iroka nampitsiite ipaitayeetakero “Gog,” pashine “Magog.” Irapatotairi maaroni inkene irovayiritakaiyaari. Intzimaperote osheki atziri, iroovaitake okanta oshekitzi impaneki jiñaathapyaaiki. ⁹Jiyaataiyakeni tsika ovintenipathatzi, itapotakeri tasorentsishireriite tsika ipiyotaiyakani iriroriite. Ari okaratzi itapotakero eejatzi ipaiyeetziri “Etakoperotaaro Nampitsi.” Omapokashitanaka iparyaapaake paampari, japerotakeri maaroiteni. ¹⁰Ari japishoonkayeetakeri Kamaari janta opaampapirothaatake inkaare, kiteryeenka okantaka shitzivaro oyachaa-rinka. Tema ari japishoonkayeetzitakariri irirori koveenkari piratsi, itsipataitakeri thairi kamantaneri. Arira inkantaitaayeeero inkemaantsivaitaiya.

**Iramenakoyeetantai janta
kitamaroriki saikamentotsiki**

¹¹Ipoña noñaake iniroite kitamarori saikamentotsi. Tzimatsi saikantakarori, iriitakera matakero japerotairo inkite eejatzi kipatsi. ¹²Ari ikatziyeeyakani kamayetaintsiri janta kitamaroriki saikamentotsi, jetakari itsipayetaari antariite irojatzi iryaaniite, maaroni. Ari japinairyaayetanakero osankinarentsi, japinairyaanakero eejatzi pashine tsika josankinatakoyeta añaayetaatsine. Jamenakoyetairi atziri tsikarika opaiyeta jantakeri okaratzi josankinatakoyeetakeri. ¹³Eejatzi ikaratzi piinkayetaintsiri jiñaaki, ari ipiyoyetakari iriroriite. Ikaratzi kamayetaintsiri, ari isaikitaiyakani eejatzi janta, okempivaitakaro atziritaatyeeemi “Kaamanetaantsi,” apakagairimi onampivaivetakari. Ari ikaratzi jamenakoyeetairi iriroriite

okaratzi jantayetakeri. ¹⁴Ari japishoonkayeetakerori “Kaamanetaantsi” opaampapirothaatake inkaare ontagaiya. Iroka opaampapirothaatake inkaare, iroora ipaiyeetakeri “Apitetanaintsiri Kaamanetaantsi.” ¹⁵Ipoña japishoonkayeetakeri opaampapirothaatake inkaare maaroni kaari osankinatakotchane irañaayetai.

Ovakerari inkite, ovakerari kipatsi

21 ¹Ipoña noñaake ovakerari inkite, ovakerari kipatsi. Tema aritake aperotaka paisatori inkite, eejatzi paisatori kipatsi. Te iriñeetairo inkaare. ²Ipoña noñaake oshaviinkapaake inkiteki aparoni nampitsi tasorentsitsitsiri, ipaitayeetziri “Ovakerari Jerusalén.” Iri Pava ovayitakaantakerori. Ovaneenkakita, iroovaitake aparoni tsinane ovaneenkatashitari oimentyaari. ³Ari jiñaavaitaitanake shintsii janta saikamentotsiki, ikantaitzi: “iPamene! Arira osaikimotairi kipatsisatziite iroka tasorentsithaante tsika inampitaro Pava. Arira itsipatajaantaari Pava tsika isaikayetzi isheninkataari. ⁴Tema Pava osheyookiperotairine, imposhenkayetaiyaari. Ero ikaamaneyetai, tekatsi onkatsitzimovaitai, tekatsi iragaachane, tekatsi kemaantsivaitaachane. Tema ari okaratapaake maaroni iroka.”

⁵Ipoña iñaavaitanake thointainchari saikamentotsiki, ikantzi: “Novakerata-kairo maaroiteni.” Ikantanake eejatzi: “Posankinatero iroka, tema kyaaryoori ñaantsi onatzi, ari okantaitatyeeni.” ⁶Ari ikantana: “iAri overaapaaka! Naakatake oshiyarori etarori osankinarentsi. Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatakera etakaantanakarori. Naakatake thonkaironeri. Tzimatsirika miretatsiri, ari nomiretakaiyaari jiña tsika otzimi ovañaantatsiri. Impashiitaiyaari, te opinarontsita. ⁷Irootakera noshinetakeneri kitsirinkaneriite. Naaka

Pava itzimi iñaapinkathayetai. Iriitake nonkempitakaantairi notomiite. ⁸Iro kantamaitacha eero notomitaari tharontziite, kisoshireri, kisaneeantaneri, ovantaneri, mayempiri, matsi, ñaapinkathakeriri oshiyakaarontsi, thairiite. Aña iriira taayetaachane opaampapirothaa-take inkaare, kiteryeenkataintsiri oyachaarinka. Iroora apitetanaintsine inkamayetai.”

Ovakerari Jerusalén

⁹Ikanta okaratapaake iroka, ipokashita-paakena aparoni maninkari ovasanki-taantaneri itzimi oirikakerori itasone. Ikantapaakena: “Pimpoke, noñaakemiro oshiyakaaventari tsinaneka ontzime iinantaari Oisha.” ¹⁰Jaashinenkatana-kena tonkaari otzishiki. Joñaakakenaro nampitsi tasorentsitsisiri ipaitayeetziri Jerusalén, otzimi jovayiitairi Pava opoñaagaaro inkiteki. ¹¹Janta nampitsiki, ari jiñeetairori irovaneenkaro Pava, shipakiryaavaitake, iroovaitake okanta mapiki porekatsiri, pinaperotachari.*

¹²Iniroite okantaka otantonampro. Tzimatsi 12 tsika ikyaapiintaitzi. Tzimatsi ikaratzi 12 maninkariite aamakoventayetarori tsika ikyaapiintayeetzi. Ari josanki-nayeetakero ivairo itomiite Israel-ni. ¹³Okaratzi mava ikyaapiintayeetzi montetakariri ishitovapiintzi ooryaa. Eejatzi ikyaapiintzira ooryaa, okaratzi mava. Katonkokero, okaratzi mava. Kirinkakero, okaratzi mava. ¹⁴Tzimatsi okaratzi 12 iniroite mapi otzitakerori otantonampi. Ari osankinayetakari 12 ivairopayeeni otyaantajanoriite.

¹⁵Irika ñaana takenari, joirikake imonkamentoshithaki jovetsikayeetziri

oro, iro irimonkaratantyaarori otantonampi, eejatzi tsika ikyaapiintayeetzi. ¹⁶Ari omonkaranampitavakaa iroka nampitsi, te anaavakaa. Ikanta irika, jetanakaro jimonkaranampitakero, okaratzi 2,200 kilómetro osanthanka, eejatzi okaratake ojenokitzi.* ¹⁷Ipoña jimonkaratakero eejatzi otantonampi, okaratzi otontatzi 144 jimonkaratantakaro ikonaki. Iroora jimonkaratantakari irika maninkari kempitarori ikonaki atziri otzimi jimonkaratantapiintakari irirori.

¹⁸Iroka otantonampi, oshiyavaitakaro mapi porekaki okantaka. Jiyoshiita oro jovetsikantayeetakarori nampitsi, porekaki okantaka.* ¹⁹Itzinkamiitantakarori otantonampi, iro jaayeetake porekakiyetatsiri mapiki, pinaperoyetachari. Jiroka ovairopayeeni mapiki tsika okanta jovetsikayeetakero: jaspe, zafiro, ágata, esmeralda, ²⁰ónice, cornalina, crisólito, berilo, topacio, crisopraso, jacinto, amatista. ²¹Okaratakera 12 ikyaapiintayeetzi, iroora jaayeetake antaroperori kitamarori mapi, iro jimokakeri jovetsikantakarori. Maaroni avotsite nampitsi, jiyoshiita oro jovetsikayeetakarori, porekaki okantaka.*

²²Te ontzimapai janta tasorentsipanko. Tema iro inampi Avinkatharite Pava Shintsijanokitatsiri itsipataari Oisha. Iriiyetajaantakera impoyaataiyarone tasorentsipanko janta. ²³Te inkovajaan-taiya ooryaatsiri, eejatzi kashiri. Tema irovaneenkaro Pava kitainkatakagairone. Iri Oisha kempitaiyaarine ootamentotsi. ²⁴Iriitake kitainkatakotairine iraniiyetaira atziriite janta. Pinkathariite tzi mayevetachari irovaneenkaro kipatsiki, kameethaini irisai kayetai janta iñaapinkathatairi Pava.

* 21.11,18: Kantakotachari jaka “porekatsiri,” iroora ipaiyeetziri eejatzi “jaspe.”

* 21.16: Kantakotachari jaka “2,200 kilómetro” iroora ikantayeetziri eejatzi “12,000 estadio.”

* 21.18,21: Kantakotachari jaka “porekaki,” okempitakaro okantara botella, eejatzi vidrio.

* 21.21: Kantakotachari jaka “kitamarori mapi” irojatzi ipaiyeetziri “perla.”

²⁵Eero otsirenitapai, ña okantaitatyeeni onkitaitapai. Te ashitanetaiya nampitsi janta. ²⁶Ikaratzi tzimayevetachari irovaneenkaro kipatsiki, itzimi ñaapinka-thayeetairi, kameethaini isaikayetai janta ñaapinkathatairi Pava. ²⁷Eero itzimai janta kaariperotapaatsineri, eero ifeetairi janta antayetairone ipinkayeetziri, eero itzimapai eejatzi thaiyapaachane. Intaani inampiyetaiyaaro ikaratzi josankinatakoyetakeri Oisha irañayetai janta.

22 ¹Ipoña joñaakakenaro jiñaa otzimi kañaanetakaantatsiri. Kiteshaaniki okantaka. Iro shitovaatatsiri isaikamentoki Pava itsipatakari Oisha,* ²irootake shiyaatainchari niyankineki avotsi. Omontethapyataakero oshookantakaro chochoki kañaanetakaantatsiri. Okantaitani kashiriki okithotapai osarentsiki. Otekatsitakaantapai oshi. ³Eero otzimapai ovasankitaantsi janta. Ari osaikapairi isaikamento Pava, eejatzi irashi Oisha. Inkantaitatyeeni irantavaitapaineri iromperatane. ⁴Ari iriñaavoroyeetairi Pava. Inkentakotamakotaiyaaro atziriite ivairo Pava. ⁵Eero otsirenitapai janta. Eero itzimapai ooryaatsiri. Tema iri kitainkataatsine Avinkatharite Pava. Ari ikantaitatyeero impinkathariventantapai atziriite janta.

Irootaintsira impiye Cristo

⁶Ipoña ikantanakena maninkari: “Kyaaryoora onatzi iroka ñaantsi, kantatsi ankempisantero.” Tema ikempitaakerira pairani Avinkatharite Pava jiyotakaayetakeri kamantantane-riite, ari ikempitaakenari eejatzi naaka, jotyaantakenari imaninkarite joñaakayetakenaro iroka, iro iriyoeyantaiyaari iromperataneete irootzimatake avisayete tsikarika ompaiyetyaari apaata.

⁷Jiroka ikantzi Jesús: “iPamene! Irootaintsi nompiye. Kimoshirera inkantaiya inkarate kempisantakerone ikamantantaitakeri jaka osankinarentsiki.”

⁸Naakatakera Juan osankinatzirori iroka. Naaka ñaajaantakerori maaroni, naaka kemajaantakerori eejatzi. Ari notyeerovavetanaka noñaapinkathateri maninkari oñaakakenarori maaroni iroka. ⁹Ikananakena irirori: “iEero piñaapinkathatana naaka! Ari akarataiyini jomperatai Pava, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari kamantantaneriite pipaiye-tziri ‘iyekiite,’ noshiyakari eejatzi inkarate kempisantairone osankinayetainchari jaka. Aña iri piñaapinkathatajaantai Pava.”

¹⁰Ipoña ikantanakena eejatzi: “Okaratzi posankinatakotakeri avisayetatsineri apaata, eerora povitsinekakotziro, tema irootzimatake iriñeetero avisatsineri.

¹¹Ilnkaariperoshiretzitiaveete itzimi kaariperoshiretzitsiri iroñaaka! Ilnkamaaroshiretzitiaveete itzimi kamaaroshiretaintsiri iroñaaka! Iirantaperotero kameethari itzimi antakerori iroñaaka! IIntasorentsishireperote itzimi tasorentsishiretaintsiri iroñaaka!

¹²Irootaintsira nompiye! Irootaintsira nompinayetairi atziriite okaratzi jantaventakeri aparopayeeni. ¹³Naakara oshiyarori etarori osankinarentsi, Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatake etarori, Naakatake overaantyaarone. Naakatakera etakaantanakarori, Naakatake thonkaironeri.”

¹⁴Kimoshirera inkantaiya inkarate kivayetairone iithaare, inkene ishineyee-tairi chochoki añaakaantatsiri, inkene inkyaayetai ikyaapiintayeetzi nampitsiki.

¹⁵Eero ikyaayetai janta kempitakoyetariri

* 22.1: Kantakotachari jaka “kiteshaaniki” okempitakaro okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

otsitzi, matsikantaneri, antapiintakero kamaarotatsiri, ovarianteri, ikaratzi ñaapinkathatakeriri oshiyakaaronsi, ikaratzi ametapiintakarori ithaiya.

¹⁶“Naakatakera Jesús, otyaantakeri maninkari inkamantemiro irokapayeeni, inkene povavisayeneri eeroka itzimi apatoventapiintakariri Pava tsikarikapayeeni. Naaka charinetariri David-ni. Naakatake ipaitayeetzi ‘Impokiro Orimishi.’”

¹⁷Ikantzi Tasorentsinkantsi: “Pimpokeeta.” Ari okantzitari eejatzi kempitakarori tsinane iinantaityaari. Inkarate kemayetairone iroka, inkantayetai: “Pimpokeeta.” Impokayeteeta itzimi mireyetatsiri. iItzimirika kovanaintsiri irimiretyaaro jiñaa añaakaantaneri, iriravaite, te opinata!

¹⁸Tzimatsi nonkamanteriri inkarate kemairone iroka tsika osankinatakoyetakarara avisayetatsineri apaata: Tzimatsirika ovanaavaitakerone okaratzi osankinatainchari jaka, ari irovanagaineri Pava inkemaantsitaiyaari irirori okaratzi ñaaventakoyetainchari jaka osankinarentsiki.* ¹⁹Tzimatsirika thañaapithatantakyaarone okaratzi osankinatainchari jaka, ari inthañaapithataiyari apaata Pava irirori eero ishinetaineri chochoki añaakaantatsiri. Eero ikyagai nampitsiki otzimi iñaaventaideri jaka.

²⁰Itzimi ñaaventakaantakerori maaroni iroka, ikantzi: “Irootaintsi nompiye.” Ari nokantzi naaka: “Ari onkantyaari, thaankiini pimpiye.” ²¹Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

* **22.18:** Tzimatsi ñaaventakoyetzirori okaratzi kantakotachari: “Ovanaavaitakerone okaratzi osankinatainchari jaka” itzimi ovaakaanakerori josankinayetziro. Osankinajanorentsi, ari onkantya iramenantyaarori irosankinatero kameethaini tsikara okantajaantara. Eero jovanaashivaitaro, eero jamaakivaizti aparoni. Tzimatsi pashine kantatsiri iyotagaantsi onatzi okaratzi ñaantsikoventachari jaka irashiite maaroini, ari onkantya eero jotekantaitaro, inkantaite: “thaiyaantsi onatzi okaratzi osankinatakotachari iñaaneke Pava.”

TSIKA IKANTAYEETZIRO ÑAANTSIPAYEENI

AARÓN Irirentzi inatzi Moisés-ni.

Isheninkamirinkaite inatzi Leví-ni. Iriitake Pava ovakeri Aarón okanta jomperatasorentsitantari, ipometantapiintantaniriri Pava janta tasorentsithaanteki. Okanta jiyoyaantakariri pairani Pava irika Aarón, ikovakitzira iroñaakantero iriitakera Aarón omperatasorentsi-taari, te inkovakairi pashinepayeeni. Iroora ikantantakariri pairani Pava: “Maaroni ijevare Israel-mirinkaite, iramayetakero ikotzikii. Irovayetero tasorentsithaanteki.” Ikaratzi 12 jevariite amayetakero ikotzi, jovayetapaintziro tasorentsithaanteki. Okanta okitaitamanake, iñeetatziiro ikotzi Aarón, oshooka-nake, tzimake oteya, eejatzi okitho. Irooma pashine kotzitsi, te oshookaajate. Arira iñeetakerori omapero jiyoshiitayeetakeri Aarón-ni, iriitake omperatasorents-tatsine. Iriira isheninkamirinkaite Aarón-ni omperatasorentsitaapiin-tatsiri janta Israel-mirinkaiteki. (Pamenero Ikantakaantaitane.)

AATZIKIRIRI IISANEENTANE

Irootakera jametayetari pairani nampitayetarori pashineki kipatsi. Aririka irovayiritavakaiya, tzimatsi jantapiintziri pinkathari itzimirika oitsinampaantaintsine. Aririka iriñaakero pinkathari oitsinampaan-taintsiri, japerotakeri jovamaakaan-

takeri irovayirite iisaneentane, iriyaatashitanakeri, ironoryaakeri kipatsiki, iraatzikakentsitakeri. Iroora iriyotantaityaari omapero joitsinampaakeri iisaneentane. Iniroitera impashiventavaitya pinkathari joitsinampaitakeri. Ikantaitzi eejatzi, irika pinkathari oitsinampaantaintsiri, iraanakeri pashine pinkatharivetachari joitsinampaitakeri janta ivinkathari-pankotekira, ari iraatzikavaitapiin-teri, inkempitakaantavaiteri iroorikami imakoryaakiimento. Ari onkantya irovashiventaavaitapiintan-tyaariri.

AAVAKAANTSI Tzimatsi jametaiyarini pairani judío-payeeni aririka irava-kaiya. Iriira koyaanontachari evankari otzimirika ikoviri iinantaari. Aririka iriñaake evankaro ookimotakariri, inkamantakeri ashitariri. Impoña-a-kya ashitariri evankari intsipata-kyaari itomi, iriyaatashitakeri ashitarori evankaro. Arira inkinkithavaitakairiri ompaityaarika irantzimotavakaiyaari. Arira impinatante ashitariri evankari, impinataiteri ashitarori evankaro, ari onkantya eero amenaashivaitanta iravakaiya itomi. Eerora itsipatzitaro. Impiyeerika evankari isaikira ashitariri, irovetsikapai ipanko. Aamaashitya onkarate aparoni

osarentsi osamanite. Arira onkantya iriñaantantyaarori evankaroka ikovakeri iinantyaaro, terika oñi pashine shirampari. Ari onkempitzityaari eejatzi evankaroka, oyaaventapaitetarira oimentyaari irovetsikaantya tsika irisaikairo apaata, ontyaavaitatsi iroori, ovetsike oithaare ovaneenkatachaneri, iro onkithaatanakyaari apaata aririka iyaatanake ovakerariki opanko jovetsikakeri oime, oimoshirenkavaitya. Aririka omonkarapaite-takya, iromapokashitakyaaro irareetya oimentyaari, intsipayetakyaari iraapatziyane. Iraanakero evankaroka ipankoki, ari iroimoshirenkavaityaari. Iro kantacha, aririka ovaiyantashivaitakya evankaroka eenirora iñaantaitaro tekeramintha aavakaiyaata, ari inkovake evankarika impicheetero evankaroka. Ontzimatyee iroipiyee-taineri iireekite ipinaventakerori pairani ashitariri. Irootakera avishimotakeriri pairani José-ni. Iro ikovantavetakari irovashaanteromi María, iñaajaantzi omotzitashivaita. (Pamenero Mt. 1.18-25.)

ABEL Iri itomivetari Adán-ni.

Piravaitaneri inaveta. Iriima Caín irirentzira, pankivairyantzi inatzi. Okanta aparoni kitaite ikovaiyakeni iriñaapinkathateri Pava, impometeneri ipira. Oshekira onimotakeri Pava okaratzi jantakeri Abel, tema irootake ikantakaantakeri. Iriima Caín irirentzira, intaani jamamatsitanake ivankivaire irashitakaiyaaniri Pava. Temaita onimoteri Pava. Iroora opoñaantana-kari ikisanaka Caín, itsitokakeri irirentzi. Aripaitera etanakaro ovantaantsi okaratzi iñaaventayee-tziri iñaaneki Pava.

ABRAHAM Iriitakera icharinetanakari maaroni judío-payeeni. Tekeramintha intzimeeta Jesús aritake tzimake irirori. Ari inampivetarori pairani nampitsiki paitachari Ur, ipoña jotyaantairi Pava inampitaiyaaro Abraham-ni janta Canaán-ki. Ishineta-keneri iroshekite incharinentyaari, iriitake ashitaiyaarone maaroni kipatsi Canaán-ki. Oshekira javentaa-perotakari Abraham-ni irika Pava, shitovanake inampiki, jatake tsika jotyaantakeri. Oshekira javentaakari eejatzi Abraham-ni irika Pava, aritake intzimake irovaiyane. Irootakera onimotakeriri Pava, irootake ikempitakaantakeri tampatzikashireri inatzi Abraham-ni. Irijatzi Abraham-ni etakaantanakarori itomeshitaanita. Ikanta jantarikonatake Abraham-ni, tzimakotake 100 irosarentsite, eejatzi okempitzitakeri iina Sara tzimakotake 90 osarentsite, arira itzimakeri itomi, ipaitakeri Isaac. Irojatzit itzimantanakari icharine paitanainchari Jacob. Ikanta Jacob, iriitakera oshekita-naintsiri itzimayetanake itomipayeeni, iriitake ipaitayeetairi iroñaaka Judío. Tekeramintha irovaiyanta-kairoota Abraham-ni iinara, jetzitikaro jovaiyantakaakero inampire paitachari Agar, iri ipaitakeri Ismael. Irootakera shinetakeriri Sara irovaiyantakairo inampire, oñaajaantake eero ovaiyantaita iroori. Iro kantacha itzimayetanakera icharinepayeeni Ismael, kisaneenta joviri ikaratzi icharineyetanakari Isaac-ni. Irojatzit ikantziro iroñaaka kisaneenta jovavakaiyani. (Pamenero Antzimotavakaantsi, Isaac, eejatzi Hch. 7.2-8.)

ADÁN Iriira shirampari etakaantajaan-tanakarori inampitaro jaka kipatsiki. Iriitake Pava ovetsikakeriri jaakero

kipatsipane. Itasonkakeri okanta jañaantanakari. Ikanta iñaakerira Pava tekatsi intsipatya Adán, jovochoyaaakeri, ari jayitakeriri aparoni imereki, irootake jovetsika-kenneri iinanyaaari, ipaitakero Eva. Kimoshirera ikantaiyani isaikaiyave-taka, te iriyotaiyeroni kaariperori. Iro kantacha Satanás, ipeyashitakari maranke, jamatavitakero Eva. Ari okanta opiyathatantakariri Pava, ovakaro chochoki ipinkakaaveta-karori. Okanta Eva, opakeri eejatzi Adán, jovavakaro irirori. Iroora opoñaantanakari ikaariperoyetzi atziriite, ipiyathavaitari Pava, irojatzi matachari iroñaaka.

AKOJANORI Ikaratzi pinkathariyetatsiri pairani pashineki nampitsi, tzimaye-tatsi isaikamento ovaneenka okanta. Ari isaikapiintziri ipinkathariventan-tzi. Tzimatsiya pashine saikamentotsi irakojanoriki, tsika ithointapiinta aparoni itzimi ikoyaaakeri pinkathari, iriiperori jinatzi. Iriitakera kaminairiri impinkathariventan-tyaari kameethaperoini. Ikempita-kaantaitziri pinkathari irinatyeemi irika, kantatsi iraventaityaari eejatzi irirori.

AMATHAIRENTSI Pairani, aririka irovetsikayeete aparoni amathairen-tsi, iroora jovetsikayeetantari ikaratzi poreryaayetatsiri, ikempita-tyaama oro. Aririka inthonkayeeta-kero amathairentsi, ovaneenka onkantya. Iroora ikashiyakaayee-tziriri ikaratzi pinkathariyetatsiri, iro iramathaitaiteriri. Tekatsira pashine amathaityaarone kempityaarone iroka amathairentsi. Tema okaratzi iñaaventakoyeetapiintziro amathai-rentsi iñaanekira Pava, ayotzi iriira ikantakoyeetzi Pinkathari. Oshékira ikempitakoyeetakaro pairani iroka

amathairentsi ikashiyakaayeetariri pinkatharentsi. Tema ikempitakoyee-tarora jovetsikaitziro amathairentsi, jagaitziro shivithatapo, savorotapo, tsikarika ompaiyetya. Impoña irovaneenkatantayetakyaaro inchateya, tsipana ovaneenkayeta-chari, tsikarika ompaiyetyaari. Irootakera jamathaitantayeetariri itzimirika oyiishitaintsiri irareetya tsikara overaayeta osantha-tzi irishiye.

ANANKORYAANTSI Kitaite onatzi iroka joimoshirenkantapiintari judfo-payeeni. Arira ipampithashir-yiirori tsika okanta javisakotantaari pairani jomperanavaivetakari Egipto-satzi. Ikanta ipokakeranki maninkaripayeeni tsiteni janankor-yiitakeri ipankoite judfo-payeeni. Javisanakero ipankoite te irovasan-kitaanakeri, intaani jiyoshiitanakeri Egipto-satzi jovasankitaavankotan-a-keri. Iroora omintharovakeriri Egipto-satzilite, ari okanta ishinetan-taariri iriyaatai judfo-payeeni inkokovayetai tsika inampitaiyaaro, ari onkantya irisakashivaitantaiyaari tekatsi omperanavaitaiyaarine.

ANTARIKONAITE Pairani, etayetanaka-rori Israel-mirinkaiteki, iriira iñaapinkathaperoyeetziri antarikona-yetaintsiri, iriiyetake jevaritatsiri, iriiyetake pinkathariventantatsiri eejatzi. Okanta, ipokantapaintari-ranki Jesús, irojatziro jovashiñeetairi iroka ñaantsi “antarikonaite,” ikempitakaantaitaaro akantapiintziri “jevari.” Irootakera ipaitayeetanta-kariri pairani “antarikonaite,” ikaratzi etayetanakarori ijevayetziri kempisantzinkariite, apatoventapiin-tanaariri Cristo. Ipaitapiintaitakeri “antarikonaite,” okantavetaka irikaite te irantarikonaperote.

ANTZIMOTAVAKAANTSI Pairani tekeramintha intzime Jesús, ari iñaanatake Pava aparoni shirampari ipaita Abraham, ikantakeri: “Abraham, tzimatsi nantzimotemiri. Ari piñaake intzime pitomijanori eeroka, iriira oshekitaatsine.” Iro kantacha Abraham okovaperota ontzime ompaitya irantzimoteriri irirori Pava. Tema javentaanakitya- rira Pava ontzimatye intomeshitaani- ty. Okanta avisake osheki osarentsi, monkarataka okaratzi ikantaitakeriri pairani Abraham, oshekitaake icharine. Irojatziz itzimantakari Moisés-ni irirori. Iriitakera osankinatakakerori tsika onkantya omonkaratantyaari jantzimotavakaa- kari pairani Pava itsipitari Abraham-ni. Irijatziz osankinatakakerori Ikantakaantane Pava. Irootakera jimayetanakeri icharinepayeeni Abraham-ni, onkantya irothotyaa- nayetyaarori antzimotavakaantsi. Jiroka ikantakeriri Pava irika Moisés: “Aririka povamaye pipira pimpome- tenari naaka, payero iriraane, pisaitantyaarori pomepirinimentotsi. Impoña paakotakero povakeri niyankyaa iraantsi, pintsikirisan- taiyaari pisheninka.” Iroora jantakeri Moisés, tema iro oñaarontzirori antzimotavakaantsi. Ipoña avisake osheki osarentsi, ari itzimakeri pashine kamantantaneriri ipaita Jeremías. Iri josankinatakaake Pava, ikantake: “Ari iriñeetairo ontzime ovakerari irantzimotavakaiyaari Pava intsipataiyaari icharineyetari Abraham-ni. Onashitaiya, eero okempitaro okaratzi iñashints- i-veetakeri irothotyeteromi josanki- natakakeri pairani Moisés-ni. Jiroka okantzi ovakerari antzimotavakaan- ts: ‘Pampithashirera irovayeetaina.

Ari nompeyakotantairo ikaaripero- shirevetaitaka.” Okanta avisake osheki osarentsi, irojatziz itzimanta- kari Jesucristo. Arira omonkaratakari josankinatakakeri Jeremías. Jiroka ikantakeranki joveraantanaaro Jesucristo jovakaanari iriyotaane, ikantziri: “Niraanera onatzi iroka, iroora aparaatachaneriri iravisakoshi- reyetantaiyaari osheki atziririte. Irootakera oñaakantairone antzimo- tavakaiyaari.” (Pamenero Mr. 14.24; 1 Co. 11.25; He. 8.6-10.18.) Ikanta ikamimotantakeranki Jesucristo, arira etanakarori ovakera antzimo- vakaantsi. Iro ipaitaitziri iroñaaka “Ovakerari Antzimotavakaantsi.” Iroora pashine josankinayeetakeri pairani ipaiyeetziro “Paisatori Antzimotavakaantsi.”

ARAMEO (Pamenero Hebreo)

AVOTSI, AVOTSIJANORI Iriira ikantakoyeetziri jaka ikaratzi aventaayetaariri Cristo, ipaitayeetairi “karatanairiri ipaiyeetziri ‘Avotsi.’” (Pamenero Hch. 9.2; 19.9; 22.4.) Irojatzira ikantakoyeetzitari 2 P. 2.2. “aniitantaarori Avotsijanori.” Irijatzira ikantakoyeetzitari, ikaratzi aventaayetaariri Cristo. Opoñaantari joshiyakaaventaitziri avotsi, tema ikantakeranki Jesús: “Naakatake ipaiyeetziri ‘Avotsi.’” Iritajaantakera Jesús oshiyakaaventakarori avotsi, irijatziz kempitakarori avotsi areetakaantachari inkiteki, antsipa- tantaiyaariri isaikira Pava. Tema aririka aventuraashiretanaiyaari irirori, aritake añaashireyetai inkiteki antsipataiyaari Pava.

BALAAM Sheripiyari inatzi pairani irika eeniroranki jañaaveta Moisés-ni. Kaari Israel-mirinkaite. Iriitakera sheripiyaritatsiri ijevatakaantapaite- tantariri Moisés-ni Israel-mirinkaite,

shiyapithayetaariri Egipto-satzi, iriyaataiyeeroni Canaán-ki, ishineta-kenneriri Pava irinampiyetaiyaaro. Ari ikenimotaiyanakeri inampiki Moab-satziite. Iriira pinkatharitatsiri Balac janta Moab-ki. Osheki itharovakaakari Israel-mirinkaite irovayiritanakyaari. Jotyaantake iriyaatashiiteri Balaam sheripiyari-perotatsiri, ikaimakaantatziiri iroiipyashinenkateri Israel-mirinkaite isheripiyarinkakiini. Ishinetakeneri impinateri osheki aririka inkitsirin-kakeri. Ikantavetakari Pava irika Balaam, eero ikoshekavaitari. Iro kantacha Balaam, ikinkishiretanaka iraaaperote osheki kireeki. Jatake ikyaakotanakari imorane. Okanta niyanki avotsi, aparoni maninkari joñaakakari imorane Balaam joirika-kero irosataamento, ari ikatziyapaa-kari. Temaita iriñaapaakeri irirori. Ari janiiryaanake Balaam, ipasavai-takeri imorane. Irojatzí iñaavaita-kaantanakariri Pava irika mora. Aripaitera joñaakanakari Balaam irika maninkari, ikantanakeri: “Balaam, piyaatashiteri Balac, pinkamanteri onkarate inkanteriri Pava.” Ari ikantakero Balaam. Oshekira itasonkaventayeetakeri Israel-mirinkaite, te iroiipyashinen-kayeeteri. Iro kantamaitachari, okantavetaka itasonkaventantave-taka Balaam, ikaminaakeri Balac, ikantakeri: “Kantatsi poitsinampayeri Israel-mirinkaite aririka pamatavita-keri.” Okanta evankaropayeeni nampitarori Moab-ki, oneveshiryaa-kaayetakari evankariite Israel-mirinkaite, itsipavaiyetakaro tsika joimoshirenkavaitaita, jovaye-takari ipometayeetziniriri ivavane-vaitashitari, jimayempivaiyetakero evankaropayeeni. Irootakera

jomantsiyaantakariri Pava maaroi-teni, osheki Israel-mirinkaite kamayetaintsiri, ikaratzi 23,000 kamaintsiri aparoni kitaite, ipoña pashine ikaratzi 1000. Japatotanaka maaroni kamayetaintsiri ikaratzi 24,000 atziri. Irootakera ikinkishi-retakoyeetantapiintariri Balaam, ikaminaantake iramatavitantaite. Irootakera opoñaantanakari iñaapinkathatashivaitaitari oshiya-kaarontsi, imayempivaitaitzi.

BALAC (Pamenero Balaam)

CAÍN Iriitakera itomi Adán-ni, irijatziira etakaantanakarori joviri pairani irirentzi. (Pamenero Abel.)

CAMELLO Piratsi jinatzí. Ipiyotapaaro pashineki nampitsi paitachari Africa, Arabia, eejatzí Palestina. Kantatsi inkyaaakotyaari atziri, jaakaitziri tenari eejatzí. Omapero jantartizí, aririka inkatziye janayiri tsika joveraa ikatziya aparoni atziri. Santhapayeeni okanta ivitzi okempivetaro ivitzi oisha, aritatsi irontyagaiteero.

CÉSAR Irootake ivairo pinkatharijanotatsiri pairani nampitsiki Roma. Tzima-tsi osheki irovayirite, iriitake jatayetaintsiri pairani pashineki nampitsi okaratzi saikathapyaatzirori iniroite inkaare Mediterráneo. Ikyaaake pairani irovayirite César ipatsiteki judío-payeeni, ari ipinkathariventantakeri eejatzí janta.

CORÉ Leví-mirinkaite inatzí. Ari jañaapaitetziri irirori isaikavaitan-takari Moisés-ni, ikenavaitantakari Israel-mirinkaite janta tsika te inampiitaro. Iro kantacha Coré, imaimanetakeri Moisés-ni, ikantavai-takeri: “Te nojevaritetyaami eeroka. Maaroni naakaite tasorentsi nonaiyini, ari nokempitami eeroka.” Ikarataiyini 250 atziri aapatziyaka-riri irimaimanetante. Iro kantacha

Pava, itankakaakero kipatsi, othonka aperotakeri oniyakeri Coré eejatzi irovaiyanepayeeni. Iriima pashinepayeeni karatatsiri 250 atziri, japerotantakeri Pava itaantakeri paampari.

CRISTO Iroka ñaantsi “Cristo” opoñaaro iñaaneki griego. Iro akantziri añaaneki aaka: “Saipatziiitotaari.” Iro jametayetari pairani judío-payeeni, isaitantari yeenkantsi iitoinali aparoni isheninka, aririka irovakerate impinkathariventante. Iroora oshiya-kaaventachari ipatziiri ishintsinka Pava. Iroka ñaantsi “Cristo,” iro ivairo pokaintsiri pairani, iroyaakoneentane judío-payeeni, iriitake pinkathariventairine. Tema iri ishinetakeneriri Pava pairani irotyaanteneri. (Pamenero Saipatziiitotaantsi.)

DAVID Judío jinatzi. Iriira etakarori itzimi pairani tekeramintha intzimeeta Jesús. Eeniro jevankaritapaake, jovakeri antari shirampari paitachari Goliath iisaneentane judío-payeeni. Irootakera opoñaantari ipinkathariventziri isheninkapayeeni. Iriitakera anaakeriri ikarayetzi etakarori ipinkatharitziri pairani, te iriñeete pashine ivinkatharite judío kempityaarine David-ni. Irijatzi osankinayetakerori Salmo jamampaaventaitarira Pava. Irika pinkathari David tzimatsi ishinetakeneriri Pava, ikantakeri: “Ari intzimake aparoni icharine, iriitakera Pinkathariperotatsine. Iri anaakoperoterine inkarate pinkatharivetachane.” Iriitakera ipaitayetziri judío-payeeni “Cristo.” Tema irootake ikantampiintayetari judío: “Ari impokake apaata Cristo, iri kempitapaakyaarine David-ni impinkathariventante.”

DENARIO Iireekite inatzi Roma-satzi ipaitaitziri denario. Iri ipinaitziriri pairani atziri aririka irantavaitake

aparoni kitaite. Aparoni denario ipinayeeztiriri.

EGIPTO Iroora nampitsi tsika jomperavaitakari pairani ivaisatziite judío-payeeni. (Pamenero José, Moisés.)

ELÍAS Judío inatzi irika. Kamantantaneri inatzi. Pairani tekeramintha intzimeeta Jesús, iriitake kamantantakerori iñaane Pava. Jooñaakantake osheki kaari iñaapiintayeetzi. Ikantziri pashine kamantantaneri: “Tekatsi kempityaarine Elías, janaayetakeri pashine kamantantaneriite.” Tema irika Elías, te iriñero irirori kaama-netaantsi, jagairi Pava inkiteki. Iriitakera iroyaakoneentane judío-payeeni impiye, irovetsikanon-tapaakeri Pava impinkathariventantai. Tema ikantakeranki Jesús: “Iriira Juan kempitapaakariri Elías-ni, iriitakera ovetsikashiretakaayetaariri atziriite, impinkathariventairi Pava.”

ESAÚ Iriira itomi Isaac, iriitake itsipa Jacob-ni. Okaratzi jametaiyarini pashinesatzi atziriite, jiyoyiiri iponkitzitanakari itomi, ikashiya-kaayetari irashitakiyaari okaratzi tzmimotziriri. Okempitatya ipanko, iipatsite, maaroni. Okanta aparoni kitaite, itashenekiini Esaú jareetaa ipankoki. Iriima Jacob, onkotsitake irirori ovaritentsi. Itashaaperotaktziira Esaú, ikovatziitapaake irovapaakyaa. Ikantziri Jacob irirentzika: “Aririka pimpakenaro okaratzi jashitakaakamiri ashitairi, aritake nompakemiro poyaaro nokoshitane.” Ikovatziira iroya Esaú, animotakeri imperi. Okanta apaata, osheki okatsizimovaitakeri jantakeri, tema te aritanai irashitaiyaaro ishinetavetakaniriri ashitariri.

EVA Irootakera tsinane etajaanakarori añaanake pairani. Iroora imereki

Adán jovetsikayeetakeri. (Pamenero Adán.)

FARAÓN Iroora ivairopayeeni pinkathariyetatsiri Egipto-ki. (Pamenero Egipto.)

FARISEO Judío inayetzi, iriitake kovave-tachari irimateromi irothotyeetero irosankinare Moisés-ni. Iro kantamaitacha irikaite Fariseo, josankinaye-take pashine, janaakaaneentanakero josankinayetakeri pairani Moisés-ni. Irooya ipankiventavaitari irimatero irothotyeero, ari onkantya iriñaantaityaariri omapero ikameethashirepe-royetzi. Okanta ipokakera pairani Jesús, iñaakotapaakeri jantayetzi, irojatzi ikantantakariri: “Te piyote pineshinonkatantya, osheki pasagaaventavaitaka apaniro. Amenaashivaitakara pikovayevetari pothotyeero.”

GOMORRA (Pamenero Sodoma.)

GRIEGO, GRIEGO-THATATSIRI Pairani tekeramintha intzime Jesús, ipaitayeetziri “Griego” ikaratzi nampitarori “Grecia-ki.” Tema pairani ikyaayetake “Grecia-satzi” iipatsiteki pashine atziri kaari isheninkayeta, iñaavaitakaayetakeri iriñaane. Ikaratzi ñaavaiyetakerori iriñaane Griego, ipaitayeetanakeri “Griego-thatatatsiri.” Irojatzi ikantayetapiintaiyakerini eejatzi judío-payeeni irirori, ikantaiyini: “Griego-thatatatsiri,” iroovaitake akantapiintaiyini aakaite: “Virakochathatatatsiri.” Irojatzi iñaavaitaiyakerini pairani Roma-satzi iriñaane Grecia-satzi, okantavetaka ikyaavetaka iriroriite iipatsiteki ikaratzi ñaavaiyetzirori Griego-thatatatsiri. Oshelimaita jomperanavaitantaka pairani Roma-satzi.

HEBREO, HEBREO-THATATSIRI Arira ipaitayeetzitari eejatzi judío-payeeni.

Iroora ñaantsi ñaaventakotzirori iñaane judío-payeeni. Tema pairani ipokantapaintari Jesús jaka kipatsiki, irojatzi iñaanetapaintari irirori jiñaavaitzirora iriñaanejanori paitachari “arameo.”

HERODES Iriitakera pinkathariyetatsiri pairani inampiki judío. Joshiyakoyetari tsika ikantayeta judío-payeeni, irootake ikempitakaantakariri isheninka irinatyeemi. Ikanta itzima-keranki Jesús, iriira pinkathariventantatsiri janta Jerusalén-ki, iriitakera etanakarori ipaitayeetziri Herodes. Iro kantamaitacha irika Herodes tzimatsi omperatariri eejatzi irirori, iriitake César ivinkatharijanorite Roma-satzi, iriitake otyaantaye-tziriri impinkathariventayeteri judío janta Judea-ki. (Pamenero Mt. 2; Lc. 1.5) Ikanta jantaritakeranki Jesús, aritake kamake etarori ipaita Herodes. Iri pinkathariventantaatsi itomi paitachari Herodes Antipas. Iriitake pinkathariventantatsiri Galilea-ki. Irijatzi ashitakotakaan-takeriri pairani Juan oviinkaantanta-neri irijatzi ovamaakaan-takeriri eejatzi. Irojatzi jetantanakarori Jesús ikinkithatakaantanake. Irijatziita ovamaakaan-takeriri eejatzi. (Pamenero Lc. 3.1, 19-20; Mt. 14.1; Lc. 23.8.) Ikanta avisanake tsika okaratzi osarentsi, ari ipinkathariventantairi icharine Herodes etanakarori. Ipaita irirori Herodes Agripa, ipinkathariventantake Judea-ki. Iriitake ovamaakaan-takeriri irotyaantajanore Jesús paitachari Jacobo. Jovamaakaan-take eejatzi osheki kempisanta-yetanaintsiri pairani. Ikokovavetakariki Pedro irovamaakaan-terimi eejatzi. (Pamenero Hch. 12.1-25.) Ipoña avisake eejatzi tsikarika okaratzi osarentsi, ari ipinkathari-

ventantairi itomi Herodes Agripa. Iri kempitakotaariri ivairo iriri. Iriitake ikinkithatakaakeriranki pairani Pablo. (Pamenero Hch. 25-26.)

HIGO Pankirentsi onatzi ipaitayeetziri “higo,” ari oshiyavetaro okitho potooki. Te antaroyete ovaato. Osheki ipaminthaitziro, tema chochoki onayetatz. Osheki inevetaitaro inthoyeetero. Iriyotayeetantyaaro aritake irakake okithoki, aririka iriñeetakero ompothonayetanakeri.

IKANTAKAANTAITANE Ari ipaiyeetziro josankinayetakeri pairani Moisés-ni, iriñaane Pava onatzi. Iro ikovavetakari judío-payeeni irimateromi irothotyero maaroni. Iro kantamaitacha te onkante irimatero. Ari ipaitayeetzitarori eejatzi josankinayetakeri pairani Moisés: Génesis, Éxodo, Levítico, Números, Deuteronomio. (Pamenero Osankinajanorentsi.) Irootakera ikovaperotajaantayeetziri osankinarentzi ipaitayeetziri “Ikantakaantaitane karatatsiri 10.” Jiroka okantzi ikantaitakeri:

1. Eero piñaapinkathavaitashitari kempitakoyetariri pava, intaani piñaapinkathayetairi Pavajanori.
 2. Eero povetsikaminthavaitashitari oshiyakaarontsi pinkempitakaanteri pivavane piñaapinkathatairi.
 3. Eero pipairyaashivaitari Pava.
 4. Piñaapinkathatero kitaite imakoryaantaitari.
 5. Piñaapinkathayeteri ashitamiri.
 6. Eero povantzi.
 7. Eero pimayempivaitzi.
 8. Eero pikoshivaitzi.
 9. Eero pithaiyvaita.
 10. Eero pineveshirevaitaneta.
- Tzimayetatsira eejatzi osheki ikantakaantaitakeri, okempitaya iroka:

tsika ikantaita jaakameethayeetziri omperataari, jovasankitayeetziri ovaariperotaneri, joimoshirenka-yeeta, ipometayeetziri piratsi, ikitevathayeetantaitari, oñaakantantyaarori iñaapinkathatayeetziri Pava, tsika okantakota ovaritentsi ipinkayeetziri, itziventayeetari eejatzi. Iriitakera Pava payetakeriri pairani Moisés-ni Ikantakaantaitane, janta otzishiki “Sinai.” Tema iniroite jimenkoritakaakero Pava janta otzishiki, antaro ookathatanaka, okempitavaitakari paampari. Iniroite itharovaiyanakeni Israel-mirinkaite. Arira ikantakeriri Pava: “Piyaate intainaini, eero pikatziiyeta okarikiini. Intzimerika aatzikake-rone, ontzimaty e irovamaayeeteri.” Irootakera itharovaperotantanakari Israel-mirinkaite. Intaani ishinetaikakeri Moisés-ni intonkayero otzishi. Ari ikamantakeriri Pava okaratzi Ikantakaantakeri. Iro kantacha ikemaiyake atziriite iñaavaitake Pava janta otzishiki, osheki itharovaiyanakeni. Ikanta ikaratakerora ikamantantakero Ikantakaantaitane, ikantaiyanakeni atziriite, “Arivé, aritake amatakero othotyero maaroni.” Aripaitera jetanakaro jovetsikaiyanakeni ipomepirinimento, tsika impometapiintayetairi ipira itayinirira Pava. Arira jetaitakarori Moisés-ni jaakero iriraane piratsi, itsikirisantayetakari atziripayeeni. Ikantayetzi: “Iroka irantsi, iroora ooñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari.” Ipoña japiitairo ipiyanaa Moisés-ni otzishiki, arira ipakeriri Pava aparoni mapikota, tsika osankinataka Ikantakaantaitane. Oshekira Ikantakaantaitane ikamantakeriri janta, tema 40 kitaite okaratzi isaikavaitake

Moisés-ni otzishiki. Tema osamanira isaikavaitake, iñaajaantake Israel-mirinkaite peyaka Moisés. Ikovakotakeri Aarón irirentzira Moisés-ni, irovetsikeneri oshiyakaarontsi, iriitake intharomentavaityaari iriñaapinkathavaiteri. Ipoña Aarón jaake oro, jovetsikakeneri oshiyakaarontsi ikempitakaakari iryaani vaca. Iriitakera iñaapinkathavaitakeri Israel-mirinkaite. Ikanta Moisés-ni, oirinkaa irirori, iñaapaatziiri itharomentavaitari oshiyakaarontsi, jantakero ipinkakaavetariri Pava. Japishoonkapaakero Moisés-ni mapikota, tankavaitapaake. Iro kantacha jovashaantayetairo atziriite kaariperori jantayevetakari. Iñaañaatakoyentairi Moisés-ni, impeyakotan-taiyaariri Pava. Ipoña Pava ikantairi: “Moisés, papiitairo posankinatero Nokantakaanai eejatzi Moisés otzishiki, japiitairo irisaikavaitapai okaratzi 40 kitaite. Ikanta joirinkaara Moisés-ni, iniroitera ishipakiryaavorotake, tema iñaanatajaantakitziiri koñaaroini Pava. Osheki itharovaiyakeni atziriite irameneri Moisés-ni. Irootakera ipashikavorotantakari Moisés-ni. Iro kantacha amatsinka okantaka avisantaari ishipakiryaavorotzi, irojatzi ipashikaryaapero-tantaari iporoki.

IMPINKATHARIVENTANTAI PAVA

Pairani tekera intzime Jesús, osheki iñaaventakero irikaite judfo-payeeni impinkathariventairi Pava jaka kipatsiki. Ikanta itzimakeranki Jesús, irojatzi ikinkithatapaake irirori, ikantake: “Monkarataka iriñeetan-tyaariri Pava impinkathariventan-tai.” Iro kantamaitacha tera onkoñaatanete iroka pinkathariven-taantsi, tera inkempityaari pinkatha-

riyetatsiri jaka kipatsiki. Tema itasorentsinkakiini Jesús ipinkathariventantzi iroñaaka. Iriitake pinkathariventashiretariri ikaratzi aventaayetaariri. Iro kantacha ari omonkaratakya apaata iriñeetairo impinkatharite koñaaroini. Ari inkantaitaatyero, impinkathariven-tairi nampiyetarori kipatsi, eejatzi inkiteki.

INKITE Arira inampitaro Pava. Aririka iriñaaventayetero judfo-payeeni inkite, ikempitakaantaro ontzima-tyeemi iniroite manthakintsi, iro nashitarori kipatsi, eejatzi inkite tsikara inampitaro Pava. Irootakera ikantantakariranki Jesús: “Ari piñaakero ashitaryeeya inkite.” (Pamenero Jn. 1.51; Ap. 4.1.) Arira añañirori, kempivaitaka otamikana-kityeeyaami manthakintsi onkantya iriñeetantyaarori tsika inampitaro Pava. Ari okempitziiri eejatzi Ap. 6.14. Arira oñaaventakotari eejatzi okempivaitakaro otzipiyaranki manthakintsi, oshiyanyakyaaro ankoviitaranki tsipanashi.

IPAIAKOTAITAKERI (Pamenero Paikakotaantsi)

IPINKAYEETZIRI (Pamenero Kitevathari)

IPOMETAITZINIRIRI PAVA Iro jametayarini pairani judfo inampiki Jerusalén ipometayetziri ipira tasorentsi-pankoki. Ari ikantaitatyaani kitaite-riki itayi ipira: Intaamanake aparoni onkitaityaamanai, irapiitanairo sheeteeni. Kantatsi eejatzi irayeteri ipira, impakeri omperatasorentsi-taari, impometakeneri. (Pamenero Jashitakaayetariri Pava.)

IRAANTSI Iñaanekira Pava, osheki iñaaventakoyeetziro “iraantsi.” Okempitayaama, joveraantantanaaroriranki Jesús

jovakaanaari iriyotaane, ipakotakeri imire, ikempitakaantakero iroori-kami impakoterimi iriraane, tema iro joshiyakaaventake inkamimoterira. Intsityaa pamenero Lc. 22.20. Irojatzira jimatayetanairi iriyotaane, osheki iñaaventakotakeri Jesús, ikantayetzi: “ikapathainkatzimentakai Cristo.” Intsityaa pamenero Ro. 3.25; 5.9; Ef. 1.7; Co. 1.14; He. 10.29; 13.20; 1 Jn. 1.7; Ap. 12.11. Iñaaventakotzitakaro eejatzi iriraanejanori Jesús. Intsityaa pamenero 1 Co. 11.27; Ap. 7.14. Opoñaantari iñaaventakoyetziro, tema ikinkishiretaiyani Israel-mirinkaite, iroora iraantsi añaakaayetziriri atziri, irojatzira añaakaayetziriri piratsipayeeni. Tema ikantapiintaiyini irirori, “ikapathainkatake,” irootakera oshiyarori inkantaiyatyeenimi, “kamake.” Tema ikinkishiretaiyani Israel-mirinkaite iro kovaperotajaan-tachari iraantsi, irootake ipinkantariri irovakotyaa iriraane vathatsi. Aririka irovamaapiinteri piratsi, ithatziri jenoki, onthaatantyaari maaroni iriraane. Intsityaa pamenero Hch. 15.20. Iro kantacha iroora iraantsi jaakeri pairani Moisés-ni, ari okanta jooñaarontantakarori irantzi-motavakaiaari Pava itsipataari Israel-mirinkaite. (Pamenero Antzimotavakaantsi.)

ISAAC Itomi inatzi Abraham-ni. Iriitake tzimaintsiri okaratakera 100 irosarentsite Abraham-ni. Ikovake Pava iriñaantyaari Abraham-ni omaperorika javentaashiretaneta. Ikantakeri: “Abraham, paanakeri pitomi Isaac otzishiki, ari pimpometenariri.” Te impiyathatanakya Abraham-ni, tema omaperora javentaashiretakari Pava, ikinkishire-

tanaka, ikantzi: “Ari iroviriintainari Pava notomi aririka inkamavetakya.” Ikanta jareetakara otzishiki tsika jookotakeneri Pava, joosotapaakeri itomi, jonoryaakeri itsimaki tsikara impometeri, iro itzinaavakovetanaka irovathaantyaariri itomi, arira iñaanatanakeriri Pava, ikantziri: “¡Abraham, eero povamairi pitomi!” Iro jamenanake jantyaatzini, iñaataitatzi aparoni piratsi impometeneri Pava. Arira okantakari joñaakantantakarori Abraham-ni omaperora javentaashiretakari Pava.

ISRAEL Pairani tzimatsi icharinejanori Abraham-ni, ipaita Jacob. Ikanta irika Jacob, iñaakeri tsireni imaninkarite Pava. Jomankiyakari, tema ikovakotatziri intasonkaventer. Ikanta jomankiyari iroovetaincha inkitaitakotemi, ari ichokiryaaporitaitakeri Jacob, tema te inkovavetya irapakayeri. Josampitanakeri jomankiyakari, ikantziri: “¿Tsikama pipaitaka?” Ikantzi: “Jacob nopaita.” Ari ikantziri: “Eero pipaita iroñaaka Jacob. Israel pimpaitaiya, tema pomankiyakari Pava.” Aripaitera ipaitanaa “Israel.” Ikanta itzimayetanaira itomijanori irirori karatatsiri 12, ipaitayeetzitakari eejatzi iriroriite Israel-mirinkaite. Irojatziri joshekiperotantanakari icharinetayetanakari. Ari okempitari eejatzi inampi, ipaitaitziro “Israel.” (Pamenero Judío, Esaú, eejatzi Hch. 7.8-16.)

ITASORENKA (Pamenero Tasorentsinkantsi)

ITASORENTSITAKAITAIRI,

ITASORENTSITAKAITANE Iroora jameyetaari ipaitayeetairi ikaratzi aventuraashiretanaariri Cristo. Okantavetaka tekera inkameethashireperotaiyeni, arimaitaka ikempitakaan-

taari Pava kameethashire inayetzi, ipaitayetairi “Notasorentsitakaane.” Tema irootake jotyaantantakariri Pava irika Jesucristo kipatsiki, intasorentsitakaantai, inkamimentantayetai, irovasankitaaventaiteri iyaariperonka atziiriite.

ITOMI Iro jameyetari judío-payeeni joshiyakaaventantayetzi. Aririka inkove iriñaavente aparoni atziri tsika ipaita joshiyari, joshiyakaaventantayetzi. Pamenero: Mr. 3.17. Ikantaitzi: “Otomi ookatharontsi.” Iro ikantantaitariri, aamaashitya shintsi ikanta iriñaavaite, ikempitaro ookatharontsi. Pamenero eejatzi Jn. 17.12; 2 Ts. 2.3. Tema ikantaitzi: “Otomi Peyashivaitaantsi.” Pamenero eejatzi Hch. 4.36. Tema ikantaitzi: “Itomi poshenkantaneri.” Irojatzira kempitaro aririka oshiya-kaaventante aaka, akantayetzi: “Itomi otsitzi.” Ayotziri kaarira itomipero otsitzi oshiya-kaaventatziiri. Iro kantamaitacha joshiyakaaventantayetzi Judío-payeeni tera inkaviyantatye. Ari okempitari eejatzi joshiyakaaventaitakeri pairani, ikantaitake: “Itomi Atziri.” Tema tzimatsi iñeetakeri aparoni ikempitakovaitapaakeri atziri, iriitake saikaintsiri inkiteki itsipata-kari Pava ipinkathariventantzi.

ITOMI ATZIRI Pairani tekera intzime Jesús, tzimatsi aparoni kamantantaneri ipaita Daniel. iñaakeri Pava imishirekiini, ithointa isaikamentoki inkiteki. Ari ikoñaatapaaakeri aparoni pokaintsiri kempitakariri itomi atziri, ikenapaakero menkoriki, jiyaatashitzi Pava. Iri ipinkathaperotakaakeri, ipinkathariventairi atziripayeeni pashineyetatsiri iriñaane, ikaratzi nampitarori maaroni kipatsiki. Eero ikaamanetai,

inkantaitatyeero impinkathariventantai. Aripaitera josankinatakerori Daniel iroka ñaantsi, “Itomi Atziri.” Ikanta osamanitake jiyotaiyeeni Judío tzimatsi irotyaanteri Pava apaata pinkathariventairine. Iro ipampithashiryaapiintayetzi judío-payeeni okaratzi ikantakeri pairani Daniel-ni, ipairyiuro ivaiuro iroyaakoneentane, ikantzi: “Itomi Atziri.” Ikanta itzimakera pairani Jesús kipatsiki, iñaanetapaintaro irirori iroka ñaantsi aririka inkove impairyeyea. Iriitake kantakove-tacha, kempitavaitaka pashinemi inkantakotemi. Tzimayetatsi Judío iyotakoyevetarori osankinajano-rentsi, ithainkavaiyetzi irirori, te onimoteri ikemiri Jesús ipairya apaniuroini, ikantzi: “Naaka Itomi Atziri.” Irootakera ikisaneentantakariri, tema jiyotakoyetziri Itomi Atziri iñaaventakeri pairani Daniel, tera atziri irinatye, Itomi Pava jinatzzi, itsipatakariri Pava, ipinkathariperotakaakeri eejatzi.

IVATHA CRISTO Iro iriñaane Pablo Irotyaantajanore Pava, ikantapiintake: “Ivatha Cristo.” Iriira joshiyakaaventayetzi ikaratzi jashiyetairi Pava. Tema ikaratzi aventanaariri Jesucristo kempivaitaka ivathami irinayetanaatyeemi, iri Jesucristo kempitanakarori iriimi iitoina. Tema ayotaiyini, iro aito apampithashiretantari añaantayetarori antayetziro opaitayetarika. Ari ikempitaari eejatzi Jesucristo, iriitakera pampithashiretakaaye-taariri aventaa-yetairiri, ari okanta jantantayetarori okaratzi ikovakaa-yetairiri. Okempitayta okaratzi avathayetari: ako, aitzzi, oki, atonki, ameshina, te onkemaantsitavakaa-yetya iroori. Te añeero ako

onkemaantsitavakaavaityaaro pashine avathayetari, ayotzi osheki okatsitzi. Aririka ampathaavaite, ako aaventanta, eero añihiro avatsitero avathaaro. Ari inkempitayetaiyaari irikaite, iroshiyakoyetaiyaaro okantayeta avathatari, te onkemaantsitavakaayetya, aamaakoventavakaayeta. Iroora ikovairi Jesucristo inkantayetaiyaari kempisantzinkariite, te onkameethate irovaaripero-tavakaiya, ontzimatyete iiraamakoven-tavakaayetaiya. (Pamenero 1 Co. 12.12-30.)

IYE, IYEKIITE Ari ikantavakaayetari ikaratzi aventuraanariri Jesucristo, okantaveta te jirentzitavakaa kyaaryooperoini. Ikempitavakaan-taiyani isheninkami okarikiini, jaamaakoventavakaiyani. Inkempitakaantanakero koñaaroinira jirintari Pava, isheninkamirinkatari pashine kempisantzinkariite.

IYOTZINKARI Pairani tekerantizima-minthate Jesús jaka kipatsiki, tzimatsi judío-payeeni osankinaryaantzitatsiri. Iro irantavaire japiitairo josankinayetairo Osankinajanorensi okaratzi josankinayetakeri pairani Moisés. Jantetaamaitaniri isheninka okaratzi josankinatziiri, iriñaanayeetan-tyaarori tsikarikapayeeni. Tema osheki osarentsi jaakoventakaro josankinayetziro, jiyokitakero, tera intaani irosankinayetanairo, iriitakera iyotaantayetanairori osankinajanorensi.

JACOB (Pamenero Israel)

JASHITAKAITARIRI PAVA Iro jameyetari pairani judío jovamayiri ipira. Ompona impometakeneri Pava. Tera aparoni onkarate jantziro iroka. Kantatsi impometeneri irovanaro, imireyetari, itayiniri eejatzi kasan-kainkari. Oponaantari jantayetziro

iroka: Tema ipaasoonketatziiri Pava, ikovatzi impyekotaineri ikaaripero-shirevaitzi, iro irapatziyantaiyaariri Pava, inkitevathatantaiyaari eejatzi. Irootake jantantapiintarori iroka ipomeyetzirira ipira. (Pamenero Ipometaitziniriri Pava.)

JEREMÍAS Kamantantaneri inatzi.

Tzimakotake 600 osarentsi jañaantavetakari, tekeramintha intzimeeta Jesucristo. Iriitake kamantantainsiri, ikantake: “Ari ontzimize ovakerari antzimotavakaantsi.” (Pamenero Antzimotavakaantsi.)

JERICÓ Iroora aparoni nampitsi saikatsiri pairani Canaán-ki, tekeramintha irinampityaaro Israel-mirinkaite janta. Aritakeranki jomishitovairi Moisés-ni irika Israel-mirinkaite janta Egipto-ki, ikekenavaitantakari tsika te inampitaro, irojatzi ikyaaayetantaaari Canaán-ki, tema irootake ishinetakeneriri Pava. Iroora Jericó etarori nampitsi jetanakari jovayiritaro. Tema okaratzi 7 kitaite itapotapotakaro, irojatzi iporokantakarori Pava nampitsika. Arira okanta ikitsirinkantantakari judío-payeeni. (Pamenero Rahab.)

JERUSALÉN Iroora irooperotajaantatsiri inampitsite judío-payeeni. Iriira etakarori David-ni ipinkatharitake janta. Ipoñaashitaka jovetsikayeetakero tasorentsipanko janta. Ari inampiyetapiintakarori ijevarepayeeni judío. Ari osaikapairi janta otzishi ipaitaitziri “Sion.”

JESUCRISTO (Pamenero Cristo)

JOSÉ Iriitakera aparoni itomi Jacob, ikarataiyinira 12. (Pamenero Hch. 7.9-16.)

JUDÁ Iriira itomi Jacob, iriitake aparoni karatatsiri 12 irovaiyane. Iriira

isheninkamirinkaitetakari pinkathari David-ni. Iri ishinetaikakeneri intzime aparoni icharine pinkatharijanotatsineri. (Pamenero Judío.)

JUDÍO Icharine inayetzi Abraham-ni, Isaac-ni, eejatzi Jacob-ni. Iriitake paitayetaachari iroñaaka “Judío.” Tema pairani Jacob-ni, tzimatsi itomi paitachari “Judá,” arira opoñaari iroka vairontsi “Judío.” Irojatzi oshiyarori ikantayeetziri “Judá-mirinkaite.” Irijatzi ipaitayee-tziri eejatzi “Israel-mirinkaite,” tema irootake ivairo eejatzi pairani Jacob-ni. Irikapayeeni Judío, iriyoshiitane pairani inayeveta Pava, ikashiyakari irotyaanteneri ovavisaa-kotairine. Irootake kaari ikovanta irikaite judío inkempiyayetyaari pashinesatzi atziri kaari judío-tatsine. Tema ikinkishiretaiyani iriroriite, eero ineshinonkatari Pava kaari isheninkayeta. Ipaityakani “Tomeshtaari,” ipaitaiyakani eejatzi “Jashitayetari Pava.”

KAMANTANTANERI Iriitake ñiiriri Pava imishirekiini, ari ikamantziriri iriñaane. Iri ovavisainiriri atziripayeeni okaratzi ikoviri Pava, ikamantantziro eejatzi onkarate avisayetatsineri apaata. Irijatzira osankinayetakerori pairani Osankinajanorensi. Okanta avisakera osheki osarentsi, irojatzi itzimantakari Jesucristo. Iriira iriyotaanepayeeni Jesús osankinayetakerori ipaitayeetziri “Ovakerari Antzimotavakaantsi,” tsika iñaaventakoyeta Jesucristo. Irijatzira osankinatakoyetakeriri etayetanakarori kamantantaneriite. Pamenero Mt. 2.6. Arira iñaaventakoyeetzirori okaratzi iñaavyatakari pairani kamantantaneri Miqueas. Tzimakovetaka 700 osarentsi josankinatantakarori Miqueas,

ikantakeranki: “Ari impoñeeyaari pinkatharijanori janta Belén-ki.” Iroora monkaratainchari itzimantakariranki Jesús janta Belén-ki. Arira ikantayetakari etanakarori kamantantaneri, josankinatakoyetakero okaratzi iñaavyayetari, imishitakairira Pava, okaratzi jiyoshiretakaayetziriri eejatzi. Pamenero Mt. 15.8-9. Arira oñaaventari eejatzi ikantakeriri Pava irika Kamantantaneri Isafas, iñaaventziri judío-payeeni, itzimi saikayetatsiri pairani eeniro jañaaveta Isafas-ni, ikantake: “Irikaite atziriite te inkinkishiretaiyaani kameetha.” Irootakera japiitakeri pairani Mateo josankinatakotziro okaratzi iñaaventakeri Isafas-ni. Aritake avisavetaka okaratzi 700 osarentsi tekeramintha intzimeeta Jesús. Iro kantacha ikempitakaantziro Mateo, irijatzimi iñaaventakotzi judío-payeeni ikaratzi ñaayetakeriri Jesús, ikaratzi kaari kempisantavakerine. Irootakera añaantayetarori iroñaaka irosankinare kamantantaneriite, okempivaitaro iñaaventakotatyeeromi okaratzi avisaintsiri pairani. Okaratzi kantayetainchari, iroora iñaaventakoyetzi jomishimpyiiri Pava, okaratzi jiyoshiretakairiri eejatzi. Irootamaitaka apiitaachaneriri eejatzi omonkarataiya jaka kipatsiki. Iroora kempitakarori okaratzi iñaaventakeriranki Juan-ni iriyotaane Jesús, tema kamantantaneri jinatzi eejatzi irirori. Pamenero Ap. 9.1-5. Arira josankinatakotakero Juan-ni okaratzi iñaavyatakari. Iro kantamaitacha pamenero eejatzi Ap. 9.6. Arira añañirori tsika ikanta Juan-ni ipashinetakaanakero iñaaventziri, kempivaitaka iñaaventatziro onkarate avisatsineri apaata.

KAMEETHARI ÑAANTSI Irootake ñaantsi kaari shenkaatsine inkemakoyeetero. Ari iñaaventaitziriri Jesucristo jovavisaakoshiretantzi, tsika ikanta eejatzi Pava ipinkathariventantai. Arira ipaitayeetzitarori irosankinare: Mateo, Marcos, Lucas, ipoña Juan. Ari oñaaventayetari irañaantare Jesucristo, okaratzi jantapaintziri kipatsiki, okanta ikamantakari, irojatzi jañaantaari ikamimotantapaintzi.

KISAKOTANTANERI Pairani tekera intzimapaake Jesús, saikitaka ipaitaitziri “Kisakotantaneri.” Judío-payeeni inatzi. Iriitake maimanetapiintakeriri Roma-satzi ikovi iroimishitovairi tema ikyaakitzi iipatsiteki. Kisaneenta joviri Roma-satzi, ikovaiyini irovayiriterimi iromishitovantaiyaariri inampiki. Temaita onkante inkitsirineri. Iriñaaneki Judío ipaitaitziri “Cananista.” Iñaaneki griego ipaitaitziri “Zelote.”

KITATAARI Okaratzi jametaiyarini judío-payeeni, aririka inkamakaante, jovayetapiintziri kaminkari omoronaki. Kantatsi eejatzi irimorontashiteri okantatamakota kipatsi, ari irovayeretiri. Impoña irashitakotantakyaari iniroite mapi, irovatziyamentatakero omorokira.

KITEVATHARI Maaroni Ikantakaantane josankinayetakeri Moisés-ni, arira iñaaventakoyeetzirori ipinkayeetziri. Tera ishinetaantsite iroirikayeeteri kempitariri kitairiki. Te ishinetaantsitzi iroirikayeeteri eejatzi kempitariri iyotsi. Te onkante iroirikayeeteri pathaavaiyetatsiri, te ishinetaantsitzi iroirikayeeteri kaminkari atziri, kaminkari piratsi, te oshinetaantsitzi eejatzi iroirikayeetero iraantsi. Aririka

iroirikayeetakero irokapayeeni, eerora okantanai inkyaayeetai tasorentsipankoki iriñaapinkathayetantyaariri Pava, eero okantai impomeyetaineri. Ontzimatyekinkivayetaiya, onkantya inkitevathayetantaiyaari. Ari okempitari eejatzi aririka ontzimaanite tsinane, ontzimatyekimonkaratero ikantakaantane Moisés-ni, onkantya onkitevathatantaiyaari. Irootakera ishintsiventantayetakeri pairani Fariseo-payeeni irimonkarayeetero isaikantapaintari Jesús kipatsiki. Irootakera jaakoveptapiintantakarori ikivaakotaiyani, jaamagaiyani joirikakerika tsika ompaitya kaari ishinetantaitziri. Iro kantacha ikantapaintzi irirori Jesús: “Ikaratzi oirikayetziri, te irovaariperoshiretante.” (Pamenero Mr. 7.1-23; Mt. 15.1-20; 23.25; Hch. 10.14,28; Ro. 14.14; He. 9.13-14.)

KOVAKOTZIRIRI KIREEKI ISHENINKA

Judío inayetzi irika. Iriitake jatziritetari Roma-satzi, ikovakoyeetziri kireeki isheninka, irotyaantamaityaaniri ivinkatharijanorite Roma-satzi. Tema pairani ikyaake Roma-satzi iipatsiteki judío, osheki jomperatantaka. Irootake ikisaneentantari judío-payeeni, te onimoteri okaratzi jantayetziri. Ari ikempitzitakariri eejatzi jatziritetakari Roma-satzi, ikisaneentakeri. Tema aririka inkovakotante kireeki, janaakayiri ikovavetari pinkatharijanori, ikovakotziri osheki. Ari jayiri irirori kireeki jañaantari. Irootake kaari onimotziriri isheninkapayeeni, ikisaneentakeri shintsini, jiiatakoshintzivaitakeri, tema iraapatziyane inatzi Roma-satzi.

LEVÍ-MIRINKAITE Irika icharine inayetzi itomi Jacob paitachari

pairani Leví. Jashi jovatziiro irikapa-yeeni jantavaitapiintzi tasorentsipan-koki. Iro kantacha tzimatsi jiyoshiita-yeetakeri, iriitake ipaitayeetakeri “Omperatasorentsitaari.”

LOT Iri itominthori pairani Abraham-ni. Inampitaro Sodoma-ki. Iro kantamaitachari, kaaripero inayetake Sodoma-satzi, eejatzi ikempitzitakari Gomorra-satzi. Jantapiintayetakero kamaarotatsiri, ipaantavakaavai-yetaka, jimatakero ishiramparinkakiini ipaantavakaavaiyetaka. Irootakera ikovantakari Pava iraperoteri Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Temaita inkove iraperoteri Lot ipoña irovaiyane. Jotyaantake maninkari onkantya inkamantantyaariri Lot irishiye. Ikantapaakeri: “Lot, ontzimatye pishiye. Eeromaita pipithokapainta pitaapiiki pamenapanaate.” Ari ikantavetakaro Lot, ishiyeeyakani. Arira jovaryaake Pava paampari ikonovakaro mapayeeni opoñaayetakaro inkiteki, iro aperotakerori nampitsi. Iro kantacha iinaka Lot, opiyathataka iroori, opithokapainta ameni otaapiiki. Apathakerora opeyanake tzivipirini. (Pamenero Lc. 17.28-32; 2 P. 2.7.)

MANÁ Iro jovayetapiintakari pairani judío-payeeni, ikekenavaitantakari tsika te inampiitaro. Tema jomishitovayetairiranki Moisés-ni janta Egipto-ki, okaratzi 40 osarentsi isaikavaitake tsika te inampiitaro. Tera ontzimayetatyeera tsika impankivaite, itasonkaventakeri Pava, ari okanta iñaantakarori kitaiteriki irovarite kempitavetarori tanta. Irootakera ipaiyetziri “Maná.” Ikanta jareetakara tsika irinampiyetaiyaaro, tera iriñaayetanaairo iroka ovaritentsi maná.

MANINKARI Irovetsikane inayetzi Pava. Te inkoñaanete. Isaikayetzi inkiteki.

Tzimatsirika inkoveri Pava inkaman-teri atziri, iri irotyaante maninkari inkamantante. Shipakiryaa ikanta aririka iroñaakyaari atziri.

MIRRA Ovaaki inchato onatzi, ari opiyotapaari nampitsiki Palestina, Arabia, eejatzi Egipto-ki. Kasanka okanta. Iro jovetsikayeetziri kasankaari. Iro itaayetzi eejatzi, osheki okasankatzi, ipaitaitziro “inciensio.”

MOISÉS Pairani tekera intzime Jesús, jomperataitari judío-payeeni inampiki Egipto-satzi. Iri Moisés jotyaantake Pava intsiparyaakoven-tairi tema iri isheninkapayeeni. Iriitake jevatairine iraa yetairi inampiki paitavetachari pairani “Canaán,” ipaitayeetairi iroñaaka “Israel.” Osheki iñaanatapiintakeri Pava, jiyotaayetakeri irantayetairimi maaroni Israel-mirinkaite. Iri osankinayetakerori: Génesis, Éxodo, Levítico, Números, ipoña Deuteronomio, ipaitaitziri Ikanta-kaantaitane. Jiroka ikinkithata-koyeetziro irañaantare Moisés-ni janta Hch. 7.17-44. Arira iñaaventa-koyeetziro okaratzi itasonkaventan-take ishitovantaari Egipto-ki, ikekenavaitantakari tsika te inampiitaro. Pamenero Hch. 7.36. Okempitayta iroka: ishiyapithatarira Egipto-satzi, intaani jovaankavakotapaaka inkaareki ipaitayeetzi “Kityonkaari.” Apathakero opiryaatanake niyankineki inkaare, ari ikenai-yanakeni janiitaiyanakeni Israel-mirinkaite. Ipokaminthaitzi Egipto-satzi ipatzimatakari, piyaatapaaka inkaare, ari ithonka ipiinkakeri. Ipoña ipampithata-kaakeri Pava tsika otsimankiro menkori. Osheki ikekenavaitake tsika te inampiitaro. Ikanta

itashaaneentaiyakeni, ipakeri Pava ovaritentsi ipaitaiyakeri “Maná,” irootake jovaiyakarini. (Pamenero “Maná.”) Ikanta jimiretaiyakeni, ikantakeri Pava irika Moisés-ni: “Pomposantyaaro pikotzi iroka shirantaa.” Ari ikantakero Moisés-ni, apathakero oshitovanake jiña, iro imiretaiyakarini. Ipoñaashitaka eejatzi Israel-mirinkaita iñaaventakotaiyakero jiña ipoña itashe. Arira jotyaantake Pava osheki maranke iratsikayeteri, jovasankitaatzira okaratzi iñaaventavaitakero. Osheki kamayetaintsiri. Ipoña ikantairi Moisés-ni: “Nantakero kaariperori noñaaventashivaitakero, eerora napiitairo. Pinkovakotairi Pava impeyeeriita marankepayeeni.” Ikanta iñaañaatakotairi Moisés-ni, ari ikantanake Pava: “Povetsikeneri oshiyakaaronsi inkempityaari maranke, povatzikakoteri. Inkarate iratsikayeteri maranke, kantatsi iramenayetairi iroshiyakaaro maranke, eero ikamayetzi.” Iro jimataiyakerini, avisakoyetai. Iro kantacha, eekero ipiyathayetatyaaari Pava. (Pamenero eejatzi “Balaam,” ipoña “Coré.”) Irootakera kaari okantanta inampitayetaiyaaro kipatsiki ishinevetakaniriri Pava. Aperotaiyavetaka inkamayetemi tsika te inampiitaro, intaani iñaamatsiyetairo itomiite ikitsirinkayetairo inampitaaro kipatsiki ishinetaitakeneriri.

NOÉ Iriira ivaisatziite Abraham-ni, itzimita pairani tekeramintha intzimeeta Abraham-ni. Ikanta itzimakeranki Noé, osheki ikaariperoyetake atziripayeeni. Iro kantacha Pava, iñaakeri Noé kameethashireri inatzi irirori. Ikantakeri: “Noé, povetsike iniroite shintzipaa,

tema noonkakaatyeeyaaro kipatsi.” Ari ikantakero Noé, ikinkithatakaa-vetakari nampitayetarori janta, oshekimaita ithainkimavaitaitakeri. Ikanta ithonkakero jovetsikiro shintzipaa, pokaiyakeni piratsipayeeni, otetaiyapaakani, ari ikempitakari eejatzi Noé, iina, ipoña mava irovaiyanepayeeni. Ikaratzi 8 atziri japatotanaka. Irojatzi oonkantakari kipatsi. Ari japerotakari ikamaiyakeni atziriite. Iriimi Noé, itsipayetakari irovaiyane, avisakoyetai irirori.

OISHA Piratsi inatzi, iñeetziri maaroni nampitsiki. Antaro mampotzii okanta ivitzi, iro jontyaayeetziri. Ipirayeetari oishapayeeni, te jañaashineta apaniro antamiki, ontzimaty intzime aamaventyaa-rine, eero imaimanetantariri piratsi ovaminthatariri, eero itzipinavai-tanta tsikarikapayeeni. Osheki joshiyakaaventaitziri irika oisha iñaaneki Pava. Iri oisha kempityaarinemi ikaratzi kempisantayetaatsiri, iriima Pava iri kempityaarinemi aamaventakotariri oisha. Pairani Juan-ni, joshiyakaaventakeri Jesús inkempityaarimi aparoni oisha. (Pamenero Jn. 1.29.) Tema aririka inkaariperoshiretake aparoni Judío, irake iroishate, iraanakeri tasorentsipankoki impakeri omperatasorentsitaari. Iraakeri omperatasorentsitaari oisha, irovamaakeri, impometakeneri Pava. Ari okanta, kaari jovasankitaitantari judío ikaariperoshirevetaka, aña iri oisha jovamaitakeri, iri atsipetakoventakariri. Iro jantakeri eejatzi Jesús ikempitakotari oisha ikamimentakeri atziriite, jatsipetakaro jovasankitaaventaitakeri iyaariperoshirenka atziriite, ari onkantya eero jovasankitaavai-tantaitari atziriite.

OMPERATASORENTSITAARI Iriitake pairani pometapiintziriri piratsi jashitakaitari Pava. (Pamenero Ipometaitziniriri Pava.) Judfo jinayetzi, icharine Leví-ni jinayetzi. Tema tzimatsi pairani icharine Leví, ipaita Aarón. Irirentzi inatzi Moisés. Iri etakarori jomperatasorentsitaari-tzi pairani. Ikanta itzimayetanake icharinepayeeni irirori, iriitake jinashiyeetakari irantavaitapiinte tasorentsipankoki.

OSANKINAJANORENTSI Irosankinare onatzi Judfo-payeeni iroka. Iro josankinayetakeri pairani Moisés, iro josankinayetakeri pinkathariite, iro josankinayetakeri eejatzi kamantanerite. Ari opaitari okaratzi josankinayeetakari pairani, tekera-mintha intzimeeta Jesucristo. Irootake paitachari “Paisatori Antzimotavakaantsi.” Okanta avisake osheki osarentsi josankinayeetake pashine paitachari “Ovakerari Antzimotavakaantsi.” Irojatzi ipaitayeetzitari Osankinajanorentsi.

OTEKIRORI IIPATSIKIITE Tzimatsi jametari judfo-payeeni aririka irareetantya pashineki kipatsi kaari jinampitari, jotekiro iipatsite iitziki, aririka impiyee inampiki irirori. Oshiyakaaventachari jotekiro iipatsikiite, eero jamantaaro kaariperori inampiki. Tema ipampithashir-yaayeta iriroriite, maaroni atzirite kaari isheninkata, te jashitari Pava. Irojatzi ikantakeriri Jesús iriyotaane irantero aririka inthainkaitakeri tsikarikapayeeni. (Pamenero Mt. 10.4; Mr. 6.11; Lc. 9.5; Hch. 13.51.)

OTOMI (Pamenero itomi.)

OTYEEROVAANTSI Iro jametaiyarini pairani atziri. Aririka iriñeeri pinkathari, jotyeerovashitari tema

ñaapinkathatatziiri. Aririka inkove aparoni atziri inkampiteri pinkathari tsikarika ompaitya, ontzimatyee irotyeerovashityaari.

OTZIMIKAPATZIITOTAANTSI Iro jantayetapiintakeri kempisantzinka-riite, jotzimikapatziiitoyetantari irako ovakera kempisantayetatsiri. Ari ikempitayeetziriri jovayeetziri ijevateri kempisantzinkariite. Aririka iriñaañaatakotakeri, irotzimikapatzii-totantakyaari irako, tema itasonka-ventatziiri Pava, iro irimatantyaarori irantavaiteneri onkantya inkempisantantiaaari kameetha pashinepayeeni. (Pamenero Hch. 6.6, 13.3; 1 Ti. 4.14, 5.22; 2 Ti. 1.6; He. 6.2.)

OVAARIPEROSHIRETZIRIRI (Pamenero Kitevathari.)

OVANEENKANTSI Iñaanekira Pava, osheki iñaaventayeetziro “irovaneenkaro.” Aririka iriñaaventayeetero irovaneenkaro Pava, iroora ikinkishiretakoitziiri inampitaiyaaro inkiteki intsipataiyaari Pava. Osheki okameethatataike, te onkante añaamampyaaro tsikarika okantavaita. Irootake ikantakoyeetantarori ovaneenkataantsi. Irootake iñaaventakeranki eejatzi Jesús, iñaañaatakoventziri iriyotaane, ikantzi: “Nokovatzi iriñaayetairo novaneenkaro.” (Pamenero Jn. 17.24.) Okaratzi ikantakotziiri Jesús, aritake ovetsikaka inkemaant-sivaitya, inkame impoña irañagai iriyaatai inkiteki, ari onkantya irimatantyaarori eejatzi apaata iriyotaane intsipataiyaari tsikara irisaikapai.

OVETHATAANTSI Iro jametari judfo-payeeni aririka irovethatavakaiya, ikantavakaa: iOnkamintha pisaikayetai kameetha! Ikempitakaantziro

iñaañaatakotatyeerimi isheninka, tema ikovakotziri Pava isaikakairi kameetha. Irootakera añaantarori josankinayetakeri Pablo, Pedro, Juan ipoña Judas. Iro jetapiinta jovethayetari inkarate ñaanayeterone irosankinare, ikantayetziri: “iInkamintha pisaikayetai kameetha!” Irojatzi ikantakeriri Jesús iriyotaane, jotyaantayetakeri inkinkithate, ikantavakeri: “Aririka pareetakya aparoni nampitsi, tsikarika iraakameethayeetavakemi, povethatapaakyaari, pinkanteri: ‘iInkamintha pisaikayetai kameetha!’ Arira onkantya iraakameethatantyaamiri ashitorori ipanko, tema Pava saikakairine kameetha.” (Pamenero Mt. 10.12-13.)

OVIINKAATAANTSI Pairani iro jametari judío-payeeni ipiinkaatanaro jiña, ikempitakaantaro ikaatapiintaita. Joviinkaayetziri isheninkapayeeni jiñaaki, joshiyakaaventziro inkivatyeenerimi kaariperori jantayetziri. Tera apaniro ikantakaaro judío, jimatziyetaro kaari judío-tatsine ikaratziri inampitaro pairani. Iro jimatakeri pairani Juan oviinkaatananeri, ari opoña ipaitantaitariri oviinkaatananeri. Irootake jimayetairi ikaratzi aventaanaariri Jesucristo, iro iriñeetantyaari omapero jovashaantairo jantayevertakaro kaariperori. Irojatzi ipaitaitzi eejatzi aririka impiinkaantantaityaari Tasorentsinkantsi, kempivaitaka jiñaami irinatyeemi. Tema kantatsi inampishiretantatyaari aventaanaariri Jesucristo. Irootake inkameethashiretantanaiyaari.

PAAMPARI Osheiki iñaaventaitziri paampari iñaaneke Pava. Ikantaitzi iri paampari irovasankitaantaityaapaata ikaratzi antayetzirori kaariper-

rori. Irootake ikantantaitari: “Okempitaro sarinkaveni ipaampatzi paampari kaari tsivakanetatsine.” Ikantaitzi eejatzi iri paampari irovameethashiretantaityaari ikaratzi aventaayetaariri Pava, inkempitakaantaiteri itagaitziri oro inkameethatantyaari kyaaryoopeeroini, eero okonovari kapicheeni kipatsi. Oshiyakaaventachari paampari, irootakera okaratzi pomerentsitzimovaiyetariri kempisantzinkariite. Aririka iriñaayetakero iroka, iroora pampithashiretakairine onkantya iraventaaperotantyaariri Pava. Iro iriñaantyaarori inkameethashireperote. Iroora iñaaventakeri Juan oviinkaataneri, ikantakeranki: “Iri matzirori Jesús joviinkaatanantantari paampari.” (Pamenero Mt. 3.11.) Tema aririka iroviinkaataitya jiñaaki, kempivaitaka inkivaatyeeyaami atziri oviinkaatainchari. Impoña iroviinkaataitantakyaarimi paampari, tema iri paampari ovameethashireperoterine, iraperotaineri okaratzi ikaariperoshirevaitake. Irootakera avishimotayetziriri ikaratzi aventaayetanaariri Pava, iro iriñaantyaarori ompeyeeya ikaariperoshiretake.

PAIKAKOTAANTSI Iro jantayetziri pairani Roma-satzi aririka irovasankitayeri maperotzirori ikaariperotzi. Iri ikashiyakaitziri omperataari, ikashiyakaitziri eejatzi ovayiri poñaayetachari pashineki nampitsi. Pairani ikyaantakari Roma-satzi iipatsiteki judío, ari jimatapiintakerori. Iri judío-payeeni ikyaaryooventaitake ipaikakoitziri pairani inampiki. Jovatzikashitziri inchakota, inkonompitevarekiitakero. Ari impaikakoiteri irakoki,

eejatzi iitziki, osheki inkemaantsi-tyaari ooryaa, ayimateri imire, irojatzi inkamantakyaari. Ari impathayeri aririka inkamake. Eerorika ikamita aparoni paikakotaari, ontzimatye iromposavaitaitei, inkaraitei itonki inkamantyaari thaankiini. Te ishinetaantsitapiinte inkitayeeteri.

PAIRYAANTSI Osheki iñaaventaitziro iroka iñaaneki Pava, ikantayeetzi, “Pairyaashivaitariri Pava.” Pamenero Mr. 9.39. Iro iñaanetakari Jesús, ikantakeranki: “Ikaratzi tasonkaventantatsiri ipairyiirora novairo, eerora ikishimataana osamaniityaake.” Aririka impairyeeeteri Jesucristo, tera inkempitakotyaari tasonkantatsiri pairani ipeyantayetariri tsikarika impaitayetya. Aña ikaratzi pairyaa-piintanairiri Jesucristo iñaaventairi, javentaatyaari, ikempisantairi. Pamenero eejatzi Jn. 16.24. Irojatzi iñaanetzitakari Jesús, ikantake: “Tema pamanapiintayetzirira Ashitanari pikovakoyetziri opaiyetarika, pikampiminthatashivaitakari. Irooma iroñaaka aririka pinkovakoyetairi, ontzimatye pimpairyaapiintaina naaka. Arira pinkantya pinkovakotapiintairi, aritake irimatakemiro, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari.” Tema ikantake “Pinkovakotapiinteririka Pava, pimpairyaa-piintaina naaka.” Iroora oshiyaro inkantakemi “Pinkovakotapiinteririka Pava, paventaashiretaiyaana naaka.” Irojatzi oshiyarori inkantakemi “Pinkovakotapiinteririka Pava, naakatajaantake shinetakemironeri pantero, onkempitavaiityaaro arimi nosaikemi naaka janta.”

PATHAARONTSI Mantsiyarentsi onatzi ipaitaitziro “lepra.” Te iriyoitero opaita iraventantaityaarori.

Omapero okoveenkatzi aririka omatante iroka pathaarontsi. Ikaratzi omatayetziri, jookaitziri tsika ipiyotayeetzi. Aririka iriñeeteri eero japitetaitari, ontzimatye irishiyapithaitei jantetaantzirokari imantsiyare. Osheki ipinkaitziro mantsiyarentsika. Tzimatsi jametari pairani judío, onantyaari irariperotaiyaari eshitakotatsiri omatziri mantsiyarentsi, ontzimatye iriyaata-shiteri omperatasorentsitaari iramenairi. Osheki onkarate kitaite impometaiteneri Pava, osheki irapiiteri iramenaiteri, irojatzi iriyotantaitakyaari omapero jeshitakotai. Aripaite iriyaatai intsipataiyaari isheninka. Irootakera Ikanta-kaantaitakeri pairani.

PILATO Irika Pilato Roma-satzi inatzi kaari Judío. Irootyaantane Pinkathari César impinkatharite inampiki Judío, iriitake pinkatharita-si ipiakakotaitantakariri pairani Jesús.

PINKAARI APEROTANTANERI

Vairontsi onatzi iroka, iri kamantan-takerori pairani kamantantaneri paitachari Daniel. Iñaaventziri aparoni atziri, joshiyakaaventaitziro ivairo. Tema irika atziri kaarira isheninka judío-payeeni, osheki inkisaneenter judío. Iro inkisaneentantyaariri, tema inkovavetya irika atziri iromperayetyaarimi judío-payeeni, inkove eejatzi iraperotante. Iri Daniel-ni etakaro pairani iñaaventakeri irika atziri, ipaitayetziri “Pinkaari Aperotanta-neri.” Ikantake Daniel: “Eero jomaanta, ari iriyotaitavakeri, tema inkyaapaake tasorentsipankoki, irovapaakeri irovetsikane kaari animoterine Judío-payeeni.” (Pamenero Mr. 13.14; Mt. 24.15)

POMETAANTSI (Pamenero

Ipometaitziniriri Pava)

RAHAB Tsinanera onatzi, mayempiro onatzi. Kaarira Israel-mirinkaite. Ari onampitarori janta Jericó-ki. Aamaashitya aripaite osaikavaitziri iroori jañaapaitetantariranki Moisés-ni. Ikovantaiyakarini Israel-mirinkaite irovayiritya Canaán-ki, jotyaan-taiyakeni amenaantyaarone janta nampitsiki Jericó, inkene irovayiritya kameethaperoini. Okanta iroka tsinane Rahab, aakameethatavakari amenarontyaarone, omanavakeri eero iñaantari Jericó-satzi. Irojatzí omishiyantaariri eejatzí. Okanta jovayiritaitakerira nampitarori Jericóki, japerotaitakeri maaroni, irooma tsinaneka Rahab, te irovamaitero, avisakotai iroori, otsipayetakari osheninkamirinkaite. (Pamenero Jericó.)

ROMA Nampitsi onatzi iroka. Intaina ovavetaro inampi Judío-payeeni. Iro kantamaitacha pairani tekera intzimeeta Jesús, ipokaiyakeni ovayiriite poñaachari Roma-ki, ikyaake inampiki judío-payeeni jashitapaakaro, ari inampitakarori jomperavaitari judío. Osheki ikovakotapiintakeri kireeki irotyaan-teneri Pinkatharijanori saikatsiri Roma-ki. Te iriñeero isaikai kameetha judío-payeeni. Tera aparani inampiki judío ikyaake, ari ikempitaakerori eejatzí pashinepayeeniki nampitsi.

SADUCEO Judío inayetzi, iri iyoshiitacha omperatasorentsitaari. Te irimayetero irothotyero irosankinare Fariseo-payeeni, tema jovanaashitakaro josankinayetakeri pairani Moisés. Te inkempisantayetero Saduceo ikantaitziri: Ari irañaayetai kamayetatsiri. (Pamenero Hch.

23.6-8.) Iro kaari jariperotantari Fariseo, kisaneenta jovavakaiyani. Irijatzí Saduceo kisaneentakeri pairani Jesús.

SAIKAMENTOTSI Pairani ikaratzi pinkatharitatsiri pashineki nampitsi, tzimayetatsi isaikamento ovaneenka okanta. Ari isaikapiintziri ipinkathariventantayetzi. (Pamenero Akojanori.)

SAIPATZIITOTAANTSI Irojatzira jametaiyarini judío-payeeni, aririka impairyee aparani isheninka ijevatakaante, impinkathariventante, ontzimatyé isaipatziitoyentantyaari yeenkantsi. Iroora iriyotantayee-tyaariri, iriitake pinkathariventantatsineri. Opoñaantari isaipatziito-yetziri ipairyaane, joshiyakaaventa-tziirora irisaikantatyeeaarimi shintsinkantsi, ari onkantya impinkathariventantantyaari kameethaperoini. Irojatzira oshiyakaaventachari okaratzi iñaaventakoyee-tziriri Tasorentsinkantsi, kempitavai-takami isaipatziitotantaityaarimi ikaratzi kempisantayetaatsiri. Tema iriitake Tasorentsinkantsi, antakaantayetziroori kameethayeta-tsiri. (Pamenero Cristo)

SALMOS Amampagaantsi onatzi. Iro ipanthaapiintakeri pairani pinkathari David-ni jamampaakotari Pava. Iri David-ni osankinayetakerori. Irojatzira jamampaayetapiintakari etayetanakarori javentaari Jesucristo, ipanthaaventzirira Pava. Tema jamampaavaiyetara judío-payeeni, osheki japiipitziro ivanthaane, jinashitzimaitaroya kapicheeni okaratzi japiitayetzi. Pamenero He. 1.7. Arira josankinatakoyeetzíro eepichokiini Salmos, okantzi:

Iriira matakairiri maninkariite inkempitakotyaaro tampyeenka.

Iriira matakairiri irotyaantaarite inkempitakotyaari paampari. Aritake añiirori ikantaitziri “maninkariite,” irijatziira “otyaantaari.” Tema japiipiyeetatziiroora, ari opashinetanake eepichokiini ivairo. Arira okantayetari iramampaane pairani judío-payeeni. Irojatzira amampagaantsi josankinatakeri Pablo, Ro. 3.11. Kantatsiri:

Tera intzime kemathavaitaneri. Tekatsira kovakovatairine iriyotairi Pava.

Ari añiirori eejatzi, te irapiipiitave-tyaaro ivanthaane, iro kantacha te onashitya okaratzi kantakotachari.

SAMARIA Nampitsi onatzi iroka.

Irootake osatekachari osaiki janta Judea-ki ipoña Galilea-ki. Ari inampiyetarori ipaitayeetziri Samaria-satzi, judío inayeveta irikaite. Iro kantacha pairani, irikaite Samaria-satzi ikonovakari pashinesatzi atziiriite poñaayetachari pashineki nampitsi, jiinantayetakaro tsinane pashinesato. Irootakera opoñaantari ikisaneentziri judío-peroyetatsiri. Ikanta osamanitake jimatana-kero irovaiyaneete iriroriite ikisaneentziri judío. Te ishineteri inkenimoteri iipatsiteki osaikira inampi. Aririka inkene aparoni judío, ero ipaitziri irovarite, imire. Ikanta ipokakeranki pairani Jesús, joñaakantapaintziro irirori, te inkisaneentero Samaria-satzi, aña eekero ikantapaintatzi: Tzimatsi Samaria-satzi kameethashiretatsiri. Iro kantacha judío-payeeni, eekero ikisaneentatziiri Samaria-satziite.

SARA Irootake iinaperori Abraham-ni, jinirontanakari Isaac. (Pamenero Abraham.)

SATANÁS Iro iñaanetari pairani Judío-payeeni. Vairontsi onatzi

iroka, akantziri aaka: Kamaari. Iriitake pinkathariventziriri peyari. Maninkari inaveta, iro kantacha iisaneentane inatzi Pava. Ari okempitari eejatzi, osheki ikisaneentziri kempisantayetaatsiri, ipaitziri: “Aisaneentane.” Jiroka oshiyakaa-ventachari vairontsi Satanás: “Kashiyimatantaneri,” “kantakotan-taneri,” “Thavetakotantaneri.” Iriitakera kashiyimayetaariri maaroni atziri, irijatzi kyaaryootatsi ipampithashiretakaaantziro irantayee-tero kaariperori.

SHINEYAKAARORI TANTA Arira

opaitari ikonovaitzirori tantapatha onkachopathatantyaari, irootake shineyakairori tanta. Iroovaitake aririka inkonovaitero naarentsi kachopathatatsiri, ari onkachopatha-tanake eejatzi iroori. Tera oshinetaantziro judío-payeeni irovayeetyaaro shineyatsiri tanta aririka iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi, tema ipampitha-shiretakotatziiro ishiyantaari pairani ivaisatziite Egipto-ki. Thaankira jomishitovaitakeri, te onkantanake inkonovanakero itantane kachopathari. Oshékira joshiyakaaventaitzirori iroka shineyakairori tanta. Tema ikantaitzi: kaariperori onatzi aririka onkachopathate tantapatha. Irojatziri ikantakeri Jesús pairani. (Pamenero Mt. 16.6.) Ari ikantakeri Pablo (Pamenero 1 Co. 5.6-8.) Tema kapicheeni onavetya shineyakairori kachopathari, kantatsira oshineyaka-iro maaroni ikonovaitakerori. Ari okempitziari eejatzi kaariperori. Itzimamerika aparoni atziri kaariperotapiintaintsineri, aritakera irimatakaakeri pashinepayeeni. Iro kantamaitacha, ikantake eejatzi pairani Jesús: Aririka impinkathari-

ventantai Pava, ikempitaro shineyaka-
kairori tanta. (Pamenero Mt. 13.33.)
(Pamenero Tantaponka, eejatzi
Anankoryaantsi.)

SION Otzishi onatzi ipaitaitziri Sion, iro
saikatsiri janta nampitsiki Jerusalén.
Arira osaikitari tasorentsipanko janta
Jerusalén-ki. Ari inampitayetarori
eejatzi ijevaritepayeeni judío. Iroota-
kera ikantantayeetari: “Inampira
onatzi Pava iroka Sion.”

Ikempitakaantayeetziro eejatzi Sion,
inkite onatzi. Tema iñaanekira Pava,
iriñaaventayeetero aparoni nampitsi
saikatsiri inkiteki, paitachari “Sion,”
paitachari eejatzi “Jerusalén”

SODOMA IPOÑA GOMORRA Nampitsi
onavetaiyani eeniroranki isaikaveta
Abraham-ni. Irootake japerotakeri
pairani Pava, ikantakaantakero
atziriite nampiyevetantarori janta,
ikaariperovaitaiyakeni. (Pamenero
Lot.)

TANTAPONKA Ari opaitari kitaite
joimoshirenkiri Judío-payeeni, 7
kitaite okaratzi joimoshirenka. Ari
ipampithashiretakotziriri ivaisatziite
jovayetakaro pairani itantane kaari
shineyatsine. Tema iyatzimarekiini
jovetsikaponkayetziro, irishiyapi-
thatatyeeriri Egipto-satzi. Ari
ikantziro jovayetaro. (Pamenero
Anankoryaantsi, eejatzi Shineyakai-
rori tanta.)

TASORENTSINKANTSI Iri ipaitaitziri
eejatzi “Itasorenka Pava.” Ishire
inatziira Pava, te inkaamanete. Iri
nampishiretantariri aventaaayetaariri
Jesucristo, ikinkishiretakaanta
kameetha, jantakaantziro kameetha-
yetatsiri.

TASORENTSIPANKO Ari opaitari
pankotsi iñaañaatapiintzi
judío-payeeni, ari ipometapiintziniri
Pava ipirapayeeni. Irootakera

irovetsikakaantane pinkathari
Salomón, itomira pinkathari
David-ni. Ari osaikavetari inampiki
judío-payeeni paitachari Jerusalén.
Antaro okanta jotantotaitziro. Iroka
jotantotaitakero, irojatzira
ipaitayeetzitari tasorentsipanko. Ari
ipimantayeetziri piratsi ipometayee-
tziniriri Pava. Iro kantacha pairani
tekera intzime Jesús, ipokake Babilo-
nia-satzi jovayiritakeri Judío-
payeeni, ari iporokaitakerori tasoren-
tsipanko. Jaayeeetanakeri
judío-payeeni inampiki Babilonia-
satzi. Ikanta ipiyeeyaani pairani
judío-payeeni jaantaveetakariri, ari
jovetsikaveetari pashine, eejatzi
iporokaitakero. Ikanta avisake osheki
osarentsi, ari jovetsikaveta pashine,
iriitakera Herodes ovetsikakaantave-
taarori, iro iñaapaakeri pairani Jesús
ipokantapaintari kipatsiki. Ikanta
Roma-satzi eejatzi japiitairo
iporokakaantairo pairani, ari
aperotari, te iriñeetairo irojatziri
iroñaaka.

TASORENTSITHAANTE Pairani,
ishiyantayetaari Israel-mirinkaite
Egipto-ki, ijevatantakariri Moisés-ni,
aripaitera ikantakeriri Pava
irovetsike aparoni tasorentsithaante,
arira iñaapinkathatapiintairiri Pava
janta, ari impometayeteneriri ipira.
Manthakintsimaira jovetsikaye-
tantakari, itsipataakeri meshinantsi,
jovavikotayetakeri. Tera iriñeero
Israel-mirinkaite tsika inampitai-
yaaro, ikekenavaitayetzi tsikarikapa-
yeeni, te ontzimayete ipankoperori,
intaani ipankoshetavaitaiyani. Ari
okempitzitari eejatzi itasorentsi-
thaantete, kantatsi incheepookir-
yeero, onkantya iraanayaarori
tsikarika ikenayetzi. Aririka iriñaake
tsika onimotziri irisaikapai, ari

irovatzikapairori eejatzi itasorentsi-thaantete. Iro kantacha, inthomoir tasorentsithaanteki, ari otzimiri ipaitayeetziri “Tasorentsipero-saante.” Tera inkyaapiintayeete janta, intaani ikyaamatsitzi Omperatasorentsijanori.

TOMESHITAANTAANSI Irootake jametayetari judfo itotapiintziro opatzimeshina ishiramparitantari. Tzimatsi oshiyakaaventachari ikantaiyini judfo, irooperori onatzi. Tema aririka intomeshitaaniyetya, ari jiyotayeetziri omapero jashiye-taari Pava. (Pamenero antzimotava-kaantsi.)

TSIKA IKANTA PAVA IPINKATHARIVENTANTAI (Pamenero Impinkathariventantai Pava)

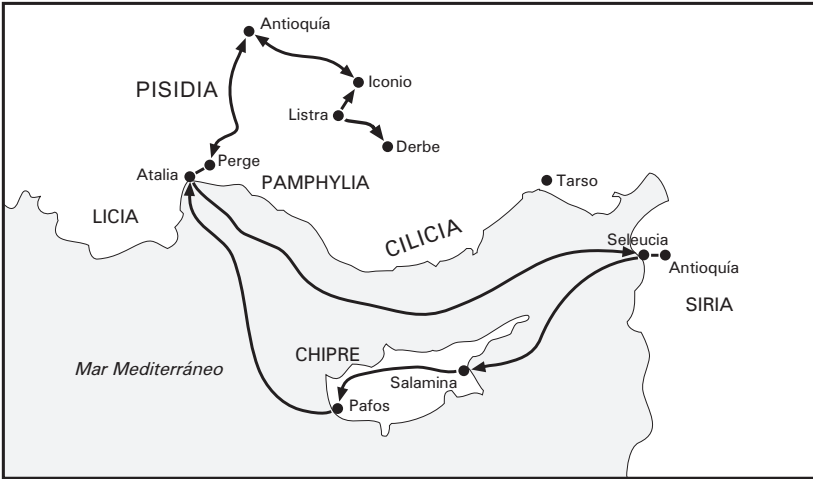
TZIVI Osheki iñaaventaitziro tzivi iñaanekira Pava, iri kempisantzinkari joshiyakaaventaitzi tzivi. Tema iro tzivi poshinitakairori ovaritentsi inkatyokantaityaaro. Ari okempitari eejatzi joshiyakotaro tzivi kempisantzinkaripayeeni, iriitake poshinitakairo nampitsi tsika isaikayetzira atziripayeeni, iro iñaaposhinitantarori Pava. Ipoña ikantaitzi eejatzi: Ari onkantake tzivipane inkonovaitero tsikarika ompaitayetyaari, kipatsipane. Tzima-

tsira pairani konovavaitakerori tzivipane, iramatavitantyaariri amanantayetzirori, tema ikovajaantavetetya iraatapero-tyaaromi kireeki. Temaita aritzi inkatyokantayeetaiyaaro, tema te apantanaiyaaro kipatsipananake. Eerora okantai eejatzi iriyoshiita-yeetairo tzivipane ikonovaitakeri.

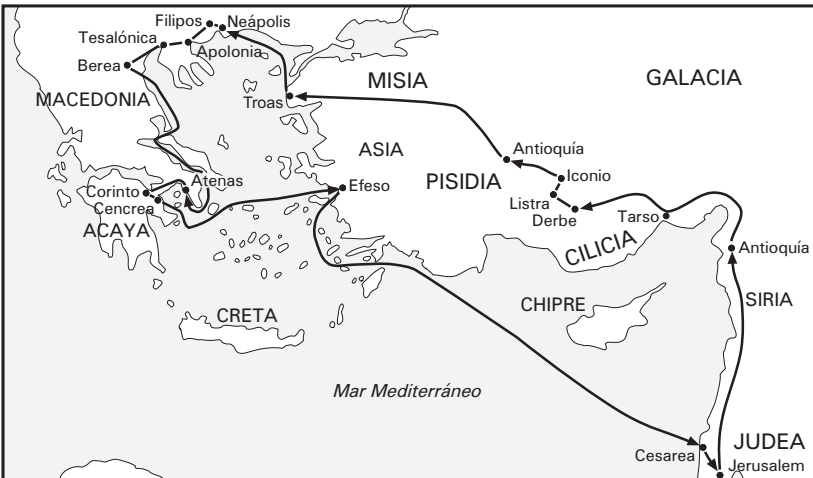
UVA Pankirentsi onatzi ipaitaitziri “uva,” ari okempivetaro okithoki shevantoki. Iro kantacha te ontzime ovaato oshivithatatzi iroori. Osheki ipankiminthaitziro, tema osheki opochatzi okithoki. Iro jimireetari ovaaki aririka inkavithokaataitero, ipaitaitziro “vino.” Kameetha opoitaneetzi. Kantatsira ovanontyaaro osamani, eero okaariperovaitzi.

VINO (Pamenero Uva)

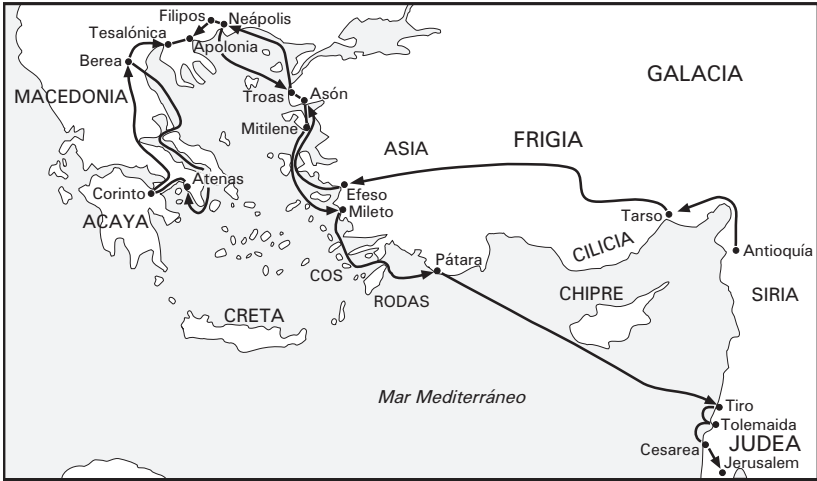
ZAPATO-RYAANTSI Iro jantapiintakeri pairani aparoni otzikataari, i-zapato-ryiiri omperatariri inkene inkivakiiteri. Irootake iñaaventakeri pairani oviinkaatanerani Juan iñaaventakotziri Jesucristo, ikantake-ranki: “Aatsikitake maperotzirori ipinkatharentsitzi, noñaapinkathatzi-tataikari naaka, te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkanta no-zapato-ryaantyaariri.” (Pamenero Mr. 1.7)

PRIMER VIAJE MISIONERO DE PABLO

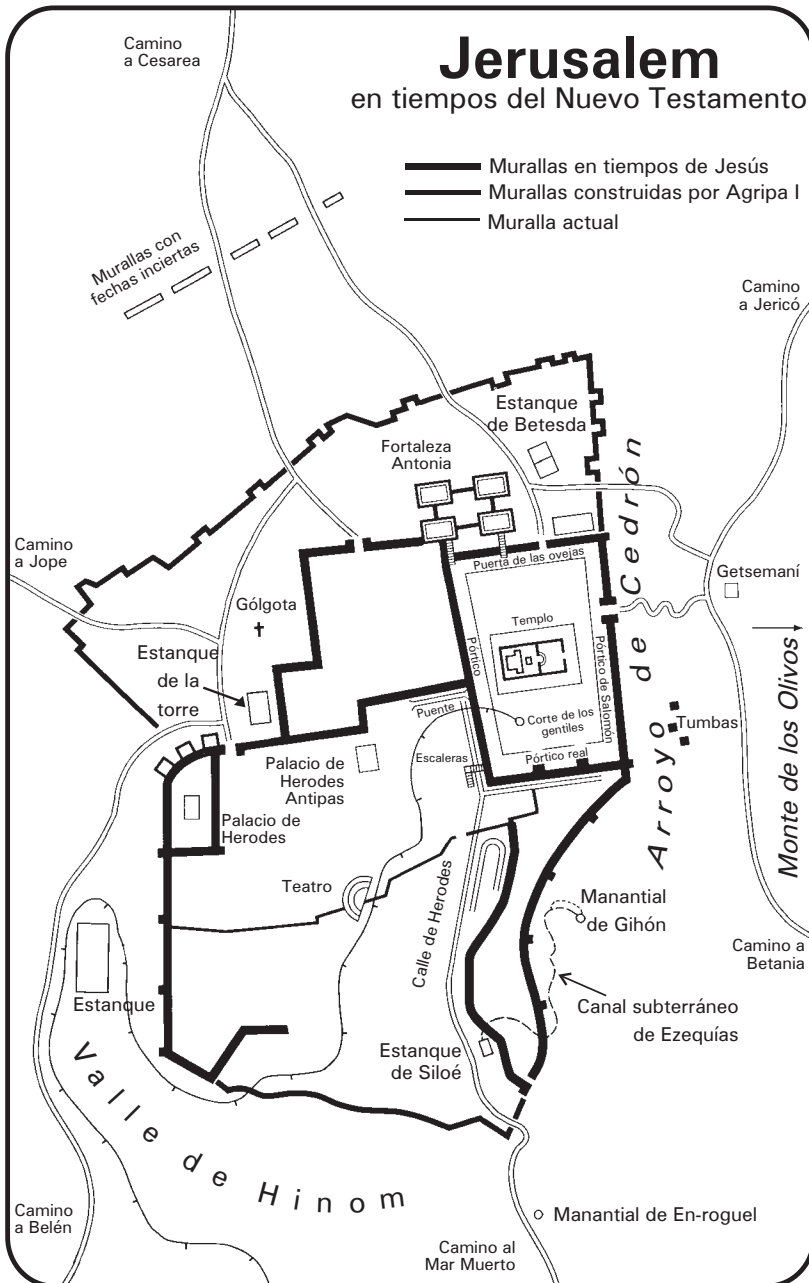
SEGUNDO VIAJE MISIONERO DE PABLO

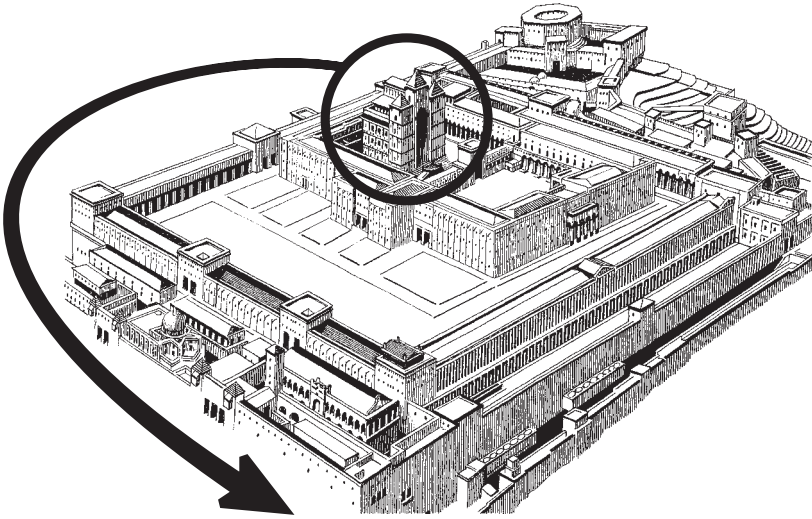
TERCER VIAJE MISIONERO DE PABLO

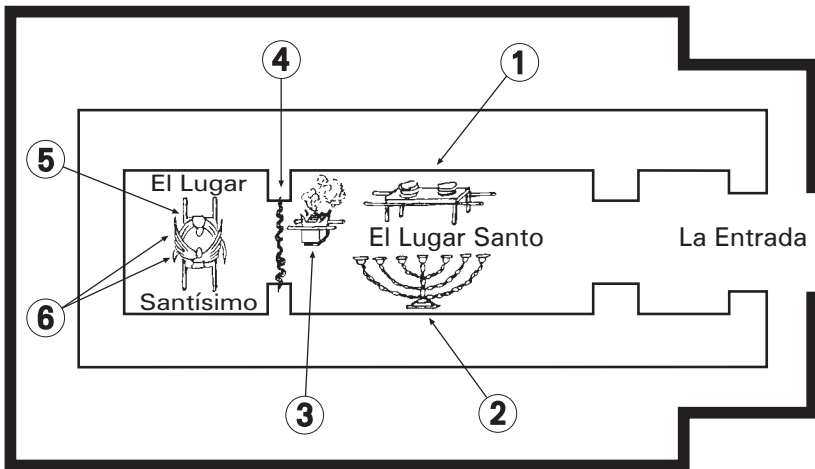
VIAJE DE PABLO A ROMA

El Templo en el tiempo de Jesucristo

Plano del Interior del Templo

1. La Mesa y los Panes de la Proposición
2. El Candelabro
3. El Altar del Incienso
4. El Velo
5. El Arca del Pacto
6. Los Querubines

Tierra de
PALESTINA
en el tiempo de
NUESTRO SEÑOR
JESUCRISTO

